ספרי' – **אוצר החסידים** – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

היכל תשיעי | **שער שלישי**

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת
אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א
שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת
„אוצר החסידים"
770 איסטערן פאַרקוויי | סניף אה"ק כפר חב"ד | ברוקלין, נ.י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה
הי' תהא שנת נפלאות בכל
צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיָּם שֶׁהֶחֱזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליזהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דִּבְרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרֶב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ, וְצֶאֱצָאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לִשְׁמָהּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמְּלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר לָהֶם:

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה ׀ פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְהוָה ׀ פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרְכֵם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:
בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבֶךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ, וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ, וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ, וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ. הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם. וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתָי, וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֱמֶת.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרֵינִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ

מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ.
אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל בפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־תיבות "לה"ו") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קטו.

תפילה על אריכות הגלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לֹא לָנוּ | יְהוָה לֹא־לָנוּ כִּי־לְשִׁמְךָ תֵּן כָּבוֹד עַל־חַסְדְּךָ עַל־אֲמִתֶּךָ: ב לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם
אַיֵּה־נָא אֱלֹהֵיהֶם: ג וֵאלֹהֵינוּ בַשָּׁמַיִם כֹּל אֲשֶׁר־חָפֵץ עָשָׂה: ד עֲצַבֵּיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה
יְדֵי אָדָם: ה פֶּה־לָהֶם וְלֹא יְדַבֵּרוּ עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ: ו אָזְנַיִם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמָעוּ אַף לָהֶם
וְלֹא יְרִיחוּן: ז יְדֵיהֶם | וְלֹא יְמִישׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יְהַלֵּכוּ לֹא־יֶהְגּוּ בִּגְרוֹנָם: ח כְּמוֹהֶם יִהְיוּ
עֹשֵׂיהֶם כֹּל אֲשֶׁר־בֹּטֵחַ בָּהֶם: ט יִשְׂרָאֵל בְּטַח בַּיהוָה עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא: י בֵּית אַהֲרֹן בִּטְחוּ
בַיהוָה עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא: יא יִרְאֵי יְהוָה בִּטְחוּ בַיהוָה עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא: יב יְהוָה זְכָרָנוּ יְבָרֵךְ
יְבָרֵךְ אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל יְבָרֵךְ אֶת־בֵּית אַהֲרֹן: יג יְבָרֵךְ יִרְאֵי יְהוָה הַקְּטַנִּים עִם־הַגְּדֹלִים: יד יֹסֵף
יְהוָה עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל־בְּנֵיכֶם: טו בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: טז הַשָּׁמַיִם
שָׁמַיִם לַיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי־אָדָם: יז לֹא הַמֵּתִים יְהַלְלוּ־יָהּ וְלֹא כָל־יֹרְדֵי דוּמָה:
יח וַאֲנַחְנוּ | נְבָרֵךְ יָהּ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קטז.

שבחים גדולים להקדוש־ברוך־הוא והיאך דוד אמר בדין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל הגמול שעשה עמו:

א אָהַבְתִּי כִּי־יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת־קוֹלִי תַּחֲנוּנָי: ב כִּי־הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּבְיָמַי אֶקְרָא: ג אֲפָפוּנִי |
חֶבְלֵי־מָוֶת וּמְצָרֵי שְׁאוֹל מְצָאוּנִי צָרָה וְיָגוֹן אֶמְצָא: ד וּבְשֵׁם־יְהוָה אֶקְרָא אָנָּה יְהוָה מַלְּטָה
נַפְשִׁי: ה חַנּוּן יְהוָה וְצַדִּיק וֵאלֹהֵינוּ מְרַחֵם: ו שֹׁמֵר פְּתָאִים יְהוָה דַּלּוֹתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוּבִי
נַפְשִׁי לִמְנוּחֵיכִי כִּי־יְהוָה גָּמַל עָלָיְכִי: ח כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת־עֵינִי מִן־דִּמְעָה אֶת־רַגְלִי
מִדֶּחִי: ט אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: י הֶאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עָנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי
אָמַרְתִּי בְחָפְזִי כָּל־הָאָדָם כֹּזֵב: יב מָה־אָשִׁיב לַיהוָה כָּל־תַּגְמוּלוֹהִי עָלָי: יג כּוֹס־יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא
וּבְשֵׁם יְהוָה אֶקְרָא: יד נְדָרַי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נֶגְדָּה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: טו יָקָר בְּעֵינֵי יְהוָה הַמָּוְתָה
לַחֲסִידָיו: טז אָנָּה יְהוָה כִּי־אֲנִי עַבְדֶּךָ אֲנִי־עַבְדְּךָ בֶּן־אֲמָתֶךָ פִּתַּחְתָּ לְמוֹסֵרָי: יז לְךָ אֶזְבַּח זֶבַח
תּוֹדָה וּבְשֵׁם יְהוָה אֶקְרָא: יח נְדָרַי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נֶגְדָּה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: יט בְּחַצְרוֹת | בֵּית
יְהוָה בְּתוֹכֵכִי יְרוּשָׁלִַם הַלְלוּיָהּ:

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שני עמוד ב

1 לעשות דין לעצמו, דְּכִינָן דְּלֵיכָּא פְּסִידָא לֵיזִיל קַמֵּיהּ דַּיָּינָא – שמאחר
2 שאין לו הפסד ממוני בכך עליו לילך לפני הדיין ולהוציא את ממונו
3 בדין, רַב נַחְמָן אָמַר, עָבִיד אִינִישׁ דִּינָא לְנַפְשֵׁיהּ – רשאי אדם לעשות
4 דין לעצמו, דְּכִינָן דִּבְדִין עָבִיד לֵא טָרַח – שמאחר שנוטל את המגיע
5 לו על פי דין אינו חייב לטרוח לילך לתבוע את חבירו בבית דין.
6 הגמרא מקשה על דברי רב יהודה מתוספתא: מָתִיב רַב כַּהֲנָא, בֶּן בַּג בַּג
7 אוֹמֵר, אם ישנו חפץ השייך לך ונמצא בחצר חברך, אַל תִּיכָּנֵס
8 לַחֲצַר חֲבֵרְךָ לִיטּוֹל אֶת שֶׁלְּךָ שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת, שֶׁמָּא תֵּרָאֶה עָלָיו כְּגַנָּב,
9 אֶלָּא שְׁבוֹר אֶת שִׁינָּיו – כלומר, הכנס בחוזקה ובגלוי, וְאֱמוֹר לוֹ את
10 החפץ שֶׁלִּי אֲנִי נוֹטֵל. ויש להוכיח מכאן, שרשאי אדם לעשות דין
11 לעצמו, אף במקום שאין לו הפסד אם יתבע את חבירו בבית דין.
12 אָמַר לֵיהּ רב יהודה לרב כהנא,

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין ..... ב

ב) מזמורי תהלים קטו, קטז ..... ג

ג) מאמר ד״ה ויקח קרח וגו׳
שבת פרשת קרח, ג׳ תמוז, ה׳תשכ״ה ..... ה

ד) שיחת יום א׳ פרשת שלח,
כ״ף סיון, ה׳תשכ״ה ..... י

ה) שיחת שבת פרשת קרח,
ג׳ תמוז, ה׳תשכ״ה ..... יד

ו) משיחת שבת פרשת קרח,
א׳ דר״ח תמוז, ה׳תש״נ ..... יט

ז) לקוטי שיחות פרשת קרח ..... כז

ח) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ״ק הרה״ג הרה״ח
המקובל ר׳ לוי יצחק שניאורסאהן זצ״ל ..... לא

ט) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת קרח ..... לב

י) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת קרח ..... לג

יא) שיעורי תהלים לשבוע פרשת קרח ..... נג

יב) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת קרח ..... נד

יג) לוח ״היום יום״ לשבוע פרשת קרח ..... סג

יד) הלכה יומית לעיון ברמב״ם ..... סו

שיעורי רמב״ם

טו) – ג׳ פרקים ליום לשבוע פרשת קרח ..... סט

טז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת קרח ..... קכד

יז) – ספר המצוות לשבוע פרשת קרח ..... קמה

יח) נביאים וכתובים
ישעיה פרק כז, איוב פרק ג-ד ..... קמז

יט) משניות – מסכת דמאי/כלאים
ביאור קהתי ..... קמט

כ) עין יעקב מסכת סוכה ..... קנז

כא) מסכת בבא קמא עם ביאורים
מדף כו עד דף לב ..... קנח

מתורת רבותינו נשיאי חב״ד:

כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו״ר הזקן ..... קפו

כג) שולחן ערוך הלכות שבת
לפי לוח רב יומי אדמו״ר הזקן ..... קפו

כד) לקוטי תורה
אדמו״ר הזקן ..... קפח

כה) שערי תשובה
אדמו״ר האמצעי ..... קצא

כו) מאמרי הצ״צ – מאמרי הצ״צ תרי״ד-תרט״ו
אדמו״ר ה״צמח צדק״ ..... קצא

כז) תורת שמואל תרל״ב
אדמו״ר מוהר״ש ..... קצב

כח) שיעורים בהמשך המאמרים – תער״ב
אדמו״ר מוהרש״ב ..... קצג

כט) ספר המאמרים ה׳תש״י
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קצה

ל) ספר השיחות ה׳ש״ת-תש״א בלה״ק
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קצה

לא) אגרות קודש
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קצו

לב) פרקי אבות פרק ג ..... קצז

לג) חומש לקריאה לציבור לשבת פרשת קרח ..... קצח

לד) לוח זמנים לשבוע פרשת קרח ..... רו

לה) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש ..... רז

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

בס"ד. שבת פרשת קרח, ג' תמוז, ה'תשכ"ה

(הנחה בלתי מוגה)

וַיִּקַּח קֹרַח וְגוֹ'[1], וְאִיתָא בְּמִדְרָשֵׁי חֲכָמֵינוּ ז"ל[2] (וְהוּבָא בְּפֵרוּשׁ רַשִׁ"י) שֶׁחָלַק גַּם עַל מִצְוַת צִיצִית, בְּאָמְרוֹ שֶׁטַּלִּית שֶׁכּוּלָּהּ תְּכֵלֶת פְּטוּרָה אֵחַר, חוּט אֶחָד שֶׁל תְּכֵלֶת פּוֹטְרָהּ - לֹא תִּפְטוֹר אֶת עַצְמָהּ (בִּתְמִיהָה).

וּמְבֹאָר בְּ'לִקּוּטֵי תּוֹרָה'[3] עִנְיַן מַחֲלוֹקֶת קֹרַח, וְהַשַּׁיָּכוּת שֶׁל הַמַּחֲלוֹקֶת שֶׁחָלַק עַל כְּהוּנַת אַהֲרֹן לְמַה שֶׁחָלַק גַּם־כֵּן עַל מִצְוַת צִיצִית. דְּהִנֵּה, לֶעָתִיד יִהְיוּ הַלְוִיִּם כֹּהֲנִים[4], כִּי אָז תִּתְעַלֶּה בְּחִינַת הַגְּבוּרוֹת, וְיִהְיוּ הַגְּבוּרוֹת עִקָּר, וְהַחֲסָדִים יִהְיוּ טְפֵלִים לָהֶם[5], וְלָכֵן רָצָה קֹרַח לַעֲשׂוֹת גַּם עַכְשָׁו מֵהַגְּבוּרוֹת עִקָּר, כִּי קֹרַח הָיָה לֵוִי, וּלְוִיִּם הֵם מִבְּחִינַת הַגְּבוּרוֹת, וְלָכֵן חָלַק עַל כְּהוּנַת אַהֲרֹן, שֶׁעִנְיַן הַכְּהוּנָה הוּא בְּחִינַת הַחֶסֶד, כַּיָּדוּעַ שֶׁכֹּהֵן הוּא אִישׁ הַחֶסֶד[6]. וְזֶהוּ גַּם מַה שֶׁטָּעַן שֶׁטַּלִּית שֶׁכּוּלָּהּ תְּכֵלֶת צְרִיכָה לִהְיוֹת פְּטוּרָה מִצִּיצִית, כִּי תְּכֵלֶת הוּא בְּחִינַת גְּבוּרָה, וְאֵין צָרִיךְ לְחוּטִין, שֶׁהֵם הַמְמַשְּׁכוֹת מִבְּחִינַת הַחֶסֶד, וְאַף חוּטֵי הַתְּכֵלֶת הוּא כְּעִנְיַן אוֹר הַחֶסֶד בִּכְלִי הַגְּבוּרָה, כִּי הַחוּט זֶהוּ הַהַמְשָׁכָה כוּ' [וּמְסַיֵּם בְּ'לִקּוּטֵי תּוֹרָה'[7], שֶׁבֶּאֱמֶת שָׁגָה בָּרוּאָה[8], כִּי הַנְּהָגָה זוֹ (שֶׁהַגְּבוּרוֹת עִקָּר) אֵי־אֶפְשָׁר לִהְיוֹת כִּי־אִם אַחַר

ביאור בדרך אפשר

נאמר בתחילת פרשת השבוע, אודות מחלוקת קורח ועדתו על משה רבינו: **וַיִּקַּח קֹרַח וְגוֹ'**[1], **וְאִיתָא** מובא **בְּמִדְרָשֵׁי חֲכָמֵינוּ ז"ל**[2] **(וְהוּבָא בְּפֵרוּשׁ רַשִׁ"י** על פסוק זה) **שֶׁחָלַק** קורח על משה רבינו **גַּם עַל מִצְוַת צִיצִית, בְּאָמְרוֹ שֶׁטַּלִּית שֶׁכּוּלָּהּ תְּכֵלֶת פְּטוּרָה מִצִּיצִית,** היפך ההלכה שגם טלית שכולה תכלת חייבים להטיל בה ציצית של חוטי צמר ופתיל אחד של תכלת, וטענתו של קורח הייתה **שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר טַלִּית שֶׁל מִין אַחֵר** שאינו תכלת, **חוּט אֶחָד שֶׁל תְּכֵלֶת פּוֹטְרָהּ** מחיוב ציצית, **זוֹ שֶׁכּוּלָּהּ תְּכֵלֶת - לֹא תִּפְטוֹר אֶת עַצְמָהּ (בִּתְמִיהָה).**

וּמְבֹאָר בְּ'לִקּוּטֵי תּוֹרָה'[3] לאדמו"ר הזקן **עִנְיַן מַחֲלוֹקֶת קֹרַח,** לפי המשמעות הפנימית שלה, **וְהַשַּׁיָּכוּת שֶׁל הַמַּחֲלוֹקֶת שֶׁחָלַק** קורח **עַל כְּהוּנַת אַהֲרֹן** וטען שהכהונה מגיעה לו **לְמַה שֶׁחָלַק** קורח **גַּם־כֵּן עַל מִצְוַת צִיצִית. דְּהִנֵּה,** בביאת המשיח **יִהְיוּ הַלְוִיִּם** ששורשם בבחינת הגבורות **כֹּהֲנִים**[4] ששורשם בבחינת החסד, **כִּי אָז** בימות המשיח **תִּתְעַלֶּה בְּחִינַת הַגְּבוּרוֹת** שכעת מקומה ב'סדר השתלשלות' של הספירות העליונות למטה ממידת החסד, **וְיִהְיוּ הַגְּבוּרוֹת עִקָּר, וְהַחֲסָדִים יִהְיוּ טְפֵלִים לָהֶם**[5], **וְלָכֵן רָצָה קֹרַח לַעֲשׂוֹת גַּם עַכְשָׁו** עוד לפני ימות המשיח **מֵהַגְּבוּרוֹת עִקָּר** ומהחסד טפל, **כִּי קֹרַח הָיָה** בן יצהר בן קהת בנו של **לֵוִי, וּלְוִיִּם הֵם מִבְּחִינַת הַגְּבוּרוֹת, וְלָכֵן חָלַק** קורח **עַל כְּהוּנַת אַהֲרֹן, שֶׁעִנְיַן הַכְּהוּנָה הוּא בְּחִינַת הַחֶסֶד, כַּיָּדוּעַ** בקבלה וחסידות **שֶׁכֹּהֵן הוּא אִישׁ הַחֶסֶד**[6]. **וְזֶהוּ גַּם** הביאור הפנימי על **מַה שֶׁטָּעַן** קורח **שֶׁטַּלִּית שֶׁכּוּלָּהּ תְּכֵלֶת צְרִיכָה לִהְיוֹת פְּטוּרָה מִצִּיצִית, כִּי תְּכֵלֶת הוּא בְּחִינַת גְּבוּרָה** בשונה מהלבן המסמל את החסד, וכיוון שלפי תפיסתו הגבורות הן העיקר, והחסד טפל להן, **וְאֵין צָרִיךְ לְחוּטִין** של הציצית המסמלים השפעה, **שֶׁהֵם הַמְמַשְּׁכוֹת מִבְּחִינַת הַחֶסֶד, וְאַף חוּטֵי הַתְּכֵלֶת** השייכים לגבורות ואם כן ראוי לכאורה שכן יהיו, אף לגביהם טען קורח שאין בהם צורך כי **הוּא** עניין הגבורות שבחוטי התכלת **כְּעִנְיַן אוֹר הַחֶסֶד בִּכְלִי הַגְּבוּרָה,** כלומר, אמנם מדובר בעניין הגבורות, אבל החוטים מסמלים חסד והשפעה **כִּי הַחוּט זֶהוּ הַהַמְשָׁכָה כוּ'** אלא שזו השפעה של חסד כפי שהיא באה באמצעות כלים של גבורה, מבואר בקבלה וחסידות שבהתלבשות האורות בכלים, בדרך כלל כל אור מתלבש בכלי הראוי לו, אור החסד בכלי החסד ואור הגבורה בכלי הגבורה, וכך בכל הספירות, אך לעתים יש מצב של 'אורות המתחלפים' (ובלשון הקבלה – "אחליפו דוכתייהו", החליפו את מקומם) ועל כך מבואר שהמשכה והשפעה שעל־ידי צמצומים נקראת "אור החסד בכלי הגבורה", כי מטרת הצמצומים היא שתהיה המשכה והשפעה לפי ערכו ויכולת הקליטה של מקבל השפע, ואם כן ענין הגבורה הוא ה"כלי" (החיצוניות) אבל ה"אור" (הפנימיות והמטרה) הוא חסד, וכיוון שבסופו של דבר זו השפעה של חסד, קורח סבר שטלית שכולה תכלת (גבורות) אינה זקוקה אפילו לחוטי תכלת **[וּמְסַיֵּם בְּ'לִקּוּטֵי תּוֹרָה'**[7] במאמר הנזכר, **שֶׁבֶּאֱמֶת שָׁגָה בָּרוּאָה**[8], מליצה שמשמעותה טעות בדבר ברור הנראה לעין (על פי לשון הכתוב בנבואת ישעיהו: "וגם אלה ביין שגו ובשכר תעו כהן ונביא שגו בשכר נבלעו מן היין תעו מן השכר שגו ברואה פקו פליליה", ופירש ב'מצודת דוד': שגו ברואה - שגגו בדעתם בעניין הראייה כדרך השיכור שאין דעתו מסכמת לאמיתת הדבר הנראה"), לאמיתו של דבר, קורח שטען שיש להעדיף לחלוטין את הגבורות על החסדים, והגבורות עיקר וחסדים טפלים, טעה בדבר ברור וגלוי **כִּי הַנְּהָגָה זוֹ (שֶׁהַגְּבוּרוֹת עִקָּר)**

---

1) ריש פרשתנו. 2) תנחומא קרח ב. 3) פרשתנו נד, סע"ב. 4) כמ"ש בלק"ת מהאריז"ל ביחזקאל (מד, טו) - לקו"ת שם. וראה תניא פ"נ. 5) כמ"ש הרמ"ז פ' עקב (בדף רע"א סע"א) - לקו"ת שם. 6) זח"ג קמה, ב. תניא שם. ובכ"מ. 7) שם, ג. 8) ע"פ ישעי' כח, ז.

ביאור בדרך אפשר

אי־אֶפְשָׁר לִהְיוֹת כִּי־אִם אַחַר שְׁלֵמוּת הַבְּרוּרִים שעניינם הפרדת הטוב מהרע והעלאתו לקדושה, שֶׁאָז כאשר הבירור נשלם גַּם הַיֵּצֶר הָרַע שֶׁמִּבְּחִינַת גְּבוּרָה שממנה יש חיות והשפעה גם להיפך הטוב (בגלל ריבוי הצמצומים ששורשם ממידת הגבורה שענינה הוא להגביל ולמנוע את ההשפעה) יִתְהַפֵּךְ לִהְיוֹת ״טוֹב מְאֹד״[9], מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן עַכְשָׁו, כאשר עבודת הבירורים עדיין לא נשלמה לגמרי, מֵהַגְּבוּרוֹת יֵשׁ יְנִיקָה השפעה לַחִיצוֹנִים הכוחות שמחוץ לגבולות הקדושה, וְלָכֵן עכשיו, בזמן הזה הַחֲסָדִים הֵם עִקָּר, וְהַגְּבוּרוֹת צְרִיכוֹת לִהְיוֹת טְפֵלוֹת לְגַבֵּי הַחֲסָדִים ולכן ההלכה היא שגם טלית שכולה תכלת – גבורות – חייבת בחוטי ציצית - חסדים].

וְנוֹסָף לְכָךְ שֶׁבִּגְלַל הֱיוֹתוֹ קורח שהיה לוי מִבְּחִינַת הַגְּבוּרוֹת, טָעַן שֶׁאֵין צְרִיכִין חוּטִין שֶׁהֵם הַמְּשָׁכוֹת והשפעות מִבְּחִינַת חֶסֶד, חָלַק קורח עַל כְּלָלוּת הָעִנְיָן דְּ׳חוּטֵי צִיצִית׳, שֶׁהֵם רַק הַמְשָׁכָה מְצוּמְצֶמֶת ומועטת לְגַבֵּי הַטַּלִּית שממשיכה אור אלוקי רב, כַּמְבֹאָר בְּ׳לִקּוּטֵי תּוֹרָה׳[10] בְּעִנְיָן מַה שֶּׁנֶּאֱמַר בַּלְּוִיִּם ״וְהֶעֱבִירוּ תַעַר״[11] ויגלחו את כל השערות שעל גופם, דְּמִפְּנֵי שֶׁהַלְּוִיִּם הֵם מִבְּחִינַת הַגְּבוּרוֹת ענין הצמצום וההעלם, לָכֵן צָרִיךְ שֶׁלֹּא יֵצֵא מֵהֶם הַהַמְשָׁכָה עוֹד בִּבְחִינַת שְׂעָרוֹת שהם חלק מגוף האדם שיש בו חיות מועטת ומצומצמת מאד (עד כדי כך שבזמן גזירת השערות אין האדם חש כאב), וכך גם למעלה באלוקות המשכה בבחינת ׳שערות׳ היא המשכה מועטת ומצומצמת ביותר עלולה להיות ׳יניקה׳ ותוספת השפעה ל׳חיצונים׳ שמחוץ לגבול הקדושה, וְלָכֵן אָמַר קורח שֶׁאֵין נִצְרָךְ כְּלָל לִבְחִינַת שְׂעָרוֹת וְחוּטֵי צִיצִית כי לפי טענתו יש להימנע לגמרי מהשפעות מצומצמות [וְעַל זֶה הֵשִׁיב לוֹ מֹשֶׁה, שֶׁכָּךְ הִיא הַמִּדָּה שנקבעה על פי הרצון העליון, שֶׁכְּדֵי לִהְיוֹת הַמְשָׁכָה עֶלְיוֹנָה מִלְּמַעְלָה בְּגִלּוּי לְמַטָּה ואור אלוקי נעלה בלתי מוגבל יאיר בעולם מוגבל, אִי־אֶפְשָׁר כִּי־אִם עַל־יְדֵי חוּטִין וּשְׂעָרוֹת דַּוְקָא רק לאחר שהאור הבלי־גבול מתמעט ונעשה אור מוגבל ומצומצם ייתכן שיאיר למטה, ואם לא כן העולם התחתון איננו מסוגל לקלוט ולהכיל את האור העליון].

אָמְנָם עַל־פִּי הַנִּזְכָּר לְעֵיל שֶׁמַּחֲלוֹקֶת קֹרַח על משה רבנו הָיְתָה בִּגְלַל שֶׁרָצָה לַעֲשׂוֹת גַּם עַכְשָׁו בזמן הזה, קודם שנשלמה ׳עבודת הבירורים׳ מֵהַגְּבוּרוֹת עִקָּר והחסדים יהיו טפלים לגבורות, צָרִיךְ לְהָבִין, לָמָּה חָלַק קורח והתנגד (לֹא רַק עַל כְּהוּנַת אַהֲרֹן, שֶׁמִּבְּחִינַת הַחֲסָדִים, אֶלָּא גַּם) עַל מֹשֶׁה שֶׁהָיָה מֶלֶךְ[12], הֲרֵי עִנְיָנוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ הוּא בְּחִינַת הַגְּבוּרָה[13] שממנה נובע התוקף והממשלה והכוח לגזור על העם גזירות, ואם כן לכאורה קורח היה צריך לתמוך במלכותו של משה רבינו ומדוע חלק על מלכותו של משה רבנו?

וְגַם צָרִיךְ לְהָבִין בְּטַעֲנַת קֹרַח בְּנוֹגֵעַ לְטַלִּית שֶׁכּוּלָּהּ תְּכֵלֶת, דִּלְכְאוֹרָה, הַטַּעֲנָה שֶׁאֵין נִצְרָךְ כְּלָל לִבְחִינַת שְׂעָרוֹת וְחוּטֵי צִיצִית, משום שיש חסרון בהשפעה מועטת ומצומצמת יְכוֹלָה לִהְיוֹת גַּם בְּנוֹגֵעַ לְטַלִּית שֶׁכּוּלָּהּ לָבָן שגם היא לא תצטרך חוטי ציצית המסמלים השפעה מצומצמת, ומדוע טען קורח שאין צורך בחוטי ציצית דוקא לגבי טלית שכולה תכלת ולא טען כך גם לגבי טלית שכולה לבן שגם היא לא תהיה זקוקה לחוטי ציצית.

1 שְׁלֵמוּת הַבְּרוּרִים, שֶׁאָז גַּם הַיֵּצֶר הָרַע שֶׁמִּבְּחִינַת
2 גְּבוּרָה יִתְהַפֵּךְ לִהְיוֹת ״טוֹב מְאֹד״[9], מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן
3 עַכְשָׁו, מֵהַגְּבוּרוֹת יֵשׁ יְנִיקָה לַחִיצוֹנִים, וְלָכֵן
4 הַחֲסָדִים הֵם עִקָּר, וְהַגְּבוּרוֹת צְרִיכוֹת לִהְיוֹת
5 טְפֵלוֹת לְגַבֵּי הַחֲסָדִים]. וְנוֹסָף לְכָךְ שֶׁבִּגְלַל
6 הֱיוֹתוֹ מִבְּחִינַת הַגְּבוּרוֹת, טָעַן שֶׁאֵין צְרִיכִין
7 חוּטִין שֶׁהֵם הַמְשָׁכוֹת מִבְּחִינַת חֶסֶד, חָלַק עַל
8 כְּלָלוּת הָעִנְיָן דְּ׳חוּטֵי צִיצִית׳, שֶׁהֵם רַק הַמְשָׁכָה
9 מְצוּמְצֶמֶת לְגַבֵּי הַטַּלִּית, כַּמְבֹאָר בְּ׳לִקּוּטֵי
10 תּוֹרָה׳[10] בְּעִנְיָן מַה שֶּׁנֶּאֱמַר בַּלְּוִיִּם ״וְהֶעֱבִירוּ
11 תַעַר״[11], דְּמִפְּנֵי שֶׁהַלְּוִיִּם הֵם מִבְּחִינַת הַגְּבוּרוֹת,
12 לָכֵן צָרִיךְ שֶׁלֹּא יֵצֵא מֵהֶם הַהַמְשָׁכָה עוֹד בִּבְחִינַת
13 שְׂעָרוֹת וְצְמְצוּמִים, וְלָכֵן אָמַר שֶׁאֵין נִצְרָךְ כְּלָל
14 לִבְחִינַת שְׂעָרוֹת וְחוּטֵי צִיצִית [וְעַל זֶה הֵשִׁיב לוֹ
15 מֹשֶׁה, שֶׁכָּךְ הִיא הַמִּדָּה, שֶׁכְּדֵי לִהְיוֹת הַמְשָׁכָה
16 עֶלְיוֹנָה מִלְּמַעְלָה בְּגִלּוּי לְמַטָּה, אִי־אֶפְשָׁר כִּי־אִם
17 עַל־יְדֵי חוּטִין וּשְׂעָרוֹת דַּוְקָא].
18 אָמְנָם עַל־פִּי הַנִּזְכָּר לְעֵיל שֶׁמַּחֲלוֹקֶת קֹרַח
19 הָיְתָה בִּגְלַל שֶׁרָצָה לַעֲשׂוֹת גַּם עַכְשָׁו
20 מֵהַגְּבוּרוֹת עִקָּר, צָרִיךְ לְהָבִין, לָמָּה חָלַק (לֹא רַק
21 עַל כְּהוּנַת אַהֲרֹן, שֶׁמִּבְּחִינַת הַחֲסָדִים, אֶלָּא גַּם)
22 עַל מֹשֶׁה שֶׁהָיָה מֶלֶךְ[12], הֲרֵי עִנְיָנוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ
23 הוּא בְּחִינַת הַגְּבוּרָה[13]. וְגַם צָרִיךְ לְהָבִין בְּטַעֲנַת
24 קֹרַח בְּנוֹגֵעַ לְטַלִּית שֶׁכּוּלָּהּ תְּכֵלֶת, דִּלְכְאוֹרָה,
25 הַטַּעֲנָה שֶׁאֵין נִצְרָךְ כְּלָל לִבְחִינַת שְׂעָרוֹת וְחוּטֵי
26 צִיצִית, יְכוֹלָה לִהְיוֹת גַּם בְּנוֹגֵעַ לְטַלִּית שֶׁכּוּלָּהּ
27 לָבָן.

9) ראה ב״ר פ״ט, ז. 10) שם ריש ע״ב. 11) בהעלותך ח, ז. 12) רמב״ם הל׳ בית הבחירה פ״ו הי״א. 13) ראה לקו״ת בלק עב, ב. ובכ״מ.

ב) **וְיוּבָן בְּהַקְּדִים הַמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר**[14] בְּעִנְיַן טַעֲנַת קֹרַח, "כִּי כָל הָעֵדָה כֻּלָּם קְדֹשִׁים גו׳ וּמַדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל קְהַל ה׳"[15], שֶׁטַּעֲנַת קֹרַח לֹא הָיְתָה בְּנוֹגֵעַ לְעִנְיַן הַנְּשִׂיאוּת סְתָם (וּמַה גַּם שֶׁחֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם אִישׁ שֶׁהִשְׁתַּתְּפוּ בְּמַחֲלוֹקֶת קֹרַח הָיוּ בְּעַצְמָם נְשִׂיאֵי עֵדָה), אֶלָּא רַק בְּנוֹגֵעַ לַהִתְנַשְּׂאוּת בְּעִנְיְנֵי קְדוּשָׁה, כְּמוֹ הַהִתְנַשְּׂאוּת שֶׁל אַהֲרֹן, שֶׁעַל זֶה נֶאֱמַר[16] וַיַּבְדֵּל אַהֲרֹן לְהַקְדִּישׁוֹ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים, וְעַל זֶה הָיְתָה הַטַּעֲנָה "כִּי כָל הָעֵדָה כֻּלָּם קְדֹשִׁים", וְאֵין צוֹרֶךְ בְּהִתְנַשְּׂאוּת בַּקְּדוּשָׁה גוּפָא.

ג) **וְעַל־פִּי־זֶה** יֵשׁ לְבָאֵר מַה שֶּׁקֹּרַח חָלַק (לֹא רַק עַל אַהֲרֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַחֲסָדִים, אֶלָּא גַּם) עַל מֹשֶׁה, אַף שֶׁהָיָה מֶלֶךְ, שֶׁעִנְיָנוֹ גְּבוּרָה, כִּי הַמַּחֲלוֹקֶת שֶׁל קֹרַח עַל הַמַּלְכוּת שֶׁל מֹשֶׁה לֹא הָיְתָה מִצַּד עֶצֶם עִנְיַן הַהִתְנַשְּׂאוּת שֶׁבַּמַּלְכוּת, הִתְנַשְּׂאוּת סְתָם, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁבְּעִנְיַן הַמַּלְכוּת יֵשׁ הִתְנַשְּׂאוּת בַּקְּדוּשָׁה גוּפָא, כַּמּוּבָן מִזֶּה שֶׁמּוֹשְׁחִין אֶת הַמֶּלֶךְ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה[17], וַהֲרֵי מְשִׁיחָה בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה קְשׁוּרָה עִם עִנְיַן הַקְּדוּשָׁה, שֶׁלָּכֵן מָשְׁחוּ בּוֹ אֶת הַכֹּהֲנִים, כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ וְכוּ׳. וְלָכֵן, אַף שֶׁעִנְיַן הַמַּלְכוּת הוּא מִבְּחִינַת הַגְּבוּרָה, הֲרֵי מִצַּד הַקְּדוּשָׁה שֶׁבְּעִנְיַן הַמַּלְכוּת - הֲרֵי זֶה שַׁיָּךְ לִבְחִינַת הַחֲסָדִים, וְעַל זֶה חָלַק קֹרַח, מִפְּנֵי שֶׁרָצָה לַעֲשׂוֹת אֶת הַגְּבוּרוֹת עִקָּר.

ד) **וְעַל־פִּי־זֶה** יֵשׁ לְבָאֵר גַּם מַה שֶּׁטַּעֲנַת קֹרַח הָיְתָה דַּוְקָא בְּנוֹגֵעַ לְטַלִּית שֶׁל תְּכֵלֶת, וְלֹא שֶׁל לָבָן, כִּי חוּט תְּכֵלֶת בְּצִיצִית הוּא בְּדוּגְמַת הִתְנַשְּׂאוּת שֶׁל קְדוּשָׁה (שֶׁדַּוְקָא עַל זֶה חָלַק קֹרַח), מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן חוּטֵי לָבָן בְּצִיצִית הֵם בְּדוּגְמַת הִתְנַשְּׂאוּת סְתָם (שֶׁעַל זֶה הִסְכִּים גַּם קֹרַח). דְּהִנֵּה, הַחִלּוּק שֶׁבֵּין תְּכֵלֶת לְלָבָן הוּא, שֶׁתְּכֵלֶת הוּא דָּבָר יְקַר עֶרֶךְ, שֶׁלָּכֵן הָיוּ הָרַמָּאִים

ביאור בדרך אפשר

ב) בשיחות של הרבי גדולה וחשיבות **וַהֲרֵי מְשִׁיחָה בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה קְשׁוּרָה עִם עִנְיַן הַקְּדוּשָׁה, שֶׁלָּכֵן מָשְׁחוּ בּוֹ אֶת הַכֹּהֲנִים, כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ וְכוּ׳** כמסופר בתורה באריכות לגבי חנוכת המשכן וכליו. **וְלָכֵן,** כיוון שהמלכות וההתנשאות של משה רבינו הייתה עניין שמצד הקדושה, **אַף שֶׁבְּעִנְיַן הַמַּלְכוּת הוּא מִבְּחִינַת הַגְּבוּרָה** ולכאורה קורח לא היה אמור להתנגד לכך, מכל־מקום, **הֲרֵי מִצַּד הַקְּדוּשָׁה שֶׁבְּעִנְיַן הַמַּלְכוּת - הֲרֵי זֶה שַׁיָּךְ לִבְחִינַת הַחֲסָדִים** שעניינם הוא השפעה ונתינה, **וְעַל זֶה חָלַק קֹרַח, מִפְּנֵי שֶׁרָצָה לַעֲשׂוֹת אֶת הַגְּבוּרוֹת עִקָּר** ולמנוע ולצמצם את ההשפעה שמצד הקדושה.

ד) **וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לְבָאֵר גַּם מַה שֶּׁטַּעֲנַת קֹרַח** שאין צורך בחוטי ציצית **הָיְתָה דַּוְקָא בְּנוֹגֵעַ לְטַלִּית שֶׁל תְּכֵלֶת, וְלֹא שֶׁל לָבָן, כִּי חוּט תְּכֵלֶת בְּצִיצִית הוּא** הארה והשפעה **בְּדוּגְמַת הִתְנַשְּׂאוּת שֶׁל קְדוּשָׁה (שֶׁדַּוְקָא עַל זֶה חָלַק קֹרַח** ולא על עצם עניין ההתנשאות, כמבואר לעיל), **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן חוּטֵי לָבָן בְּצִיצִית הֵם** הארה והשפעה (מצומצמת) **בְּדוּגְמַת הִתְנַשְּׂאוּת סְתָם (שֶׁעַל זֶה הִסְכִּים גַּם קֹרַח** בגלל שהמלכות וההתנשאות סתם שייכות לגבורות), כפי שממשיך ומפרט.

דְּהִנֵּה, הַחִלּוּק ההבדל **שֶׁבֵּין תְּכֵלֶת לְלָבָן הוּא,** שהוא צבע מיוחד ונדיר **שֶׁתְּכֵלֶת הוּא דָּבָר יְקַר עֶרֶךְ** לעומת הלבן שהוא צמר רגיל ומצוי, **שֶׁלָּכֵן הָיוּ הָרַמָּאִים**

---

14) ראה לקו״ש ח״ב ע׳ 329. ח״ד ע׳ 1049. וראה גם בשיחה שלפני המאמר ס״ב (תורת מנחם - התוועדויות חמ״ד ע׳ 39 ואילך). 15) פרשתנו טז, ג. 16) דברי הימים־א כג, יג. 17) ראה רמב״ם הל׳ מלכים פ״א ה״ז.

ביאור בדרך אפשר

מַחְלִיפִים תְּכֵלֶת בְּקָלָא אִילָן[18], וכפירוש רש״י בגמרא: ״קלא אילן - צבע הדומה לתכלת, ורחמנא אמר פתיל תכלת ותכלת דמיו יקרים שצבוע בדם חלזון שאינו עולה מן הים אלא אחת לשבעים שנה״ (וְכַמּוּבָא גַּם בְּפִרוּשׁ רַשׁ״י בְּבֵאוּר הַטַּעַם לְמַה שֶׁנֶּאֱמַר בְּפָרָשַׁת צִיצִית[19] אֲנִי ה׳ אֱלֹקֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, אֲנִי הוּא שֶׁהִבְחַנְתִּי בֵּין טִפָּה שֶׁל בְּכוֹר לְשֶׁאֵינָהּ שֶׁל בְּכוֹר, אֲנִי הוּא עָתִיד לְהַבְחִין וּלְהִפָּרַע מִן הַתּוֹלֶה קָלָא אִילָן בְּבִגְדוֹ וְאוֹמֵר תְּכֵלֶת הִיא שֶׁהוּא יְקַר עֶרֶךְ, אֶלָּא עוֹד זֹאת, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּם קְדוּשָׁה מְיוּחֶדֶת, כַּמּוּבָן מִזֶּה שֶׁהָיוּ מְכַסִּים אֶת כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּבֶגֶד תְּכֵלֶת[20]. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן לָבָן אֵינוֹ דָּבָר יָקָר, וְגַם אֵין בּוֹ קְדוּשָׁה מְיוּחֶדֶת [וְזֶהוּ גַּם הַטַּעַם[21] שֶׁהַתְּכֵלֶת אֵינוֹ נוֹהֵג בַּזְּמַן הַזֶּה, אֶלָּא רַק לָבָן, כֵּיוָן שֶׁהָעוֹלָם אֵינוֹ יָכוֹל לְקַבֵּל אֶת הַקְּדוּשָׁה הַמְּיוּחֶדֶת שֶׁבְּעִנְיַן הַתְּכֵלֶת, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הַקְּדוּשָׁה דְּלָבָן כוּ׳]. וּמִזֶּה מוּבָן, שֶׁצִּיּוּוּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְהַטִּיל חוּטֵי לָבָן בַּצִּיצִית, אֵינוֹ בִּגְלַל שֶׁיֵּשׁ אֵיזוֹ מַעֲלָה בְּחוּטֵי לָבָן, דִּכְשֵׁם שֶׁהַטַּלִּית מִצַּד עַצְמָהּ אֵין בָּהּ מַעֲלָה מְיוּחֶדֶת, כָּךְ גַּם חוּטֵי לָבָן (צִיצִית) אֵין בָּהֶם מַעֲלָה מְיוּחֶדֶת מִצַּד עַצְמָם, וְכָל זְמַן שֶׁהַחוּטִים הֵם בִּפְנֵי עַצְמָם (שֶׁלֹּא הוּטְלוּ בַּטַּלִּית), אֵין בָּהֶם מַעֲלָה מְיוּחֶדֶת, וְכָל עִנְיַן הַמִּצְוָה הוּא לְהַטִּיל חוּטֵי לָבָן בַּצִּיצִית. וְלָכֵן לֹא שַׁיָּךְ לִשְׁאוֹל שֶׁטַּלִּית שֶׁכּוּלָּהּ לָבָן תִּפְטוֹר אֶת עַצְמָהּ, כִּי מַעֲלַת חוּטֵי לָבָן אֵינָהּ מִפְּנֵי הֱיוֹתָם בְּגֶוֶן לָבָן. אֲבָל בְּנוֹגֵעַ לִתְכֵלֶת, הָיָה קֹרַח סָבוּר שֶׁהַצִּיּוּוּי לְהַטִּיל פְּתִיל תְּכֵלֶת בַּטַּלִּית הוּא מִצַּד הַמַּעֲלָה הַמְּיוּחֶדֶת שֶׁבְּעִנְיַן הַתְּכֵלֶת, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יוֹקֶר וּקְדוּשָׁה כוּ׳, וְלָכֵן טָעַן שֶׁטַּלִּית שֶׁכּוּלָּהּ תְּכֵלֶת, שֶׁיֵּשׁ בָּהּ כְּבָר הַיּוֹקֶר וְהַקְּדוּשָׁה כוּ׳, תִּפְטוֹר אֶת עַצְמָהּ, וְלֹא תִּצְטָרֵךְ לִפְתִיל תְּכֵלֶת שֶׁחוּץ הֵימֶנָּה.

ביאור בדרך אפשר

שֶׁבְּעִנְיַן הַתְּכֵלֶת, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הַקְּדוּשָׁה דְּלָבָן כוּ׳ שהיא קדושה ברמה יותר נמוכה שהעולם יכול להכיל אפילו בזמן הזה]. וּמִזֶּה מוּבָן, שֶׁצִּיּוּוּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְהַטִּיל חוּטֵי לָבָן בַּצִּיצִית, אֵינוֹ בִּגְלַל שֶׁיֵּשׁ אֵיזוֹ מַעֲלָה בְּחוּטֵי לָבָן, דִּכְשֵׁם שֶׁהַטַּלִּית מִצַּד עַצְמָהּ אֵין בָּהּ מַעֲלָה מְיוּחֶדֶת, כָּךְ גַּם חוּטֵי לָבָן (צִיצִית) אֵין בָּהֶם מַעֲלָה מְיוּחֶדֶת מִצַּד עַצְמָם, וְכָל זְמַן שֶׁהַחוּטִים הֵם בִּפְנֵי עַצְמָם (שֶׁלֹּא הוּטְלוּ בַּטַּלִּית), אֵין בָּהֶם מַעֲלָה מְיוּחֶדֶת, וְכָל עִנְיַן הַמִּצְוָה הוּא לְהַטִּיל חוּטֵי לָבָן בַּצִּיצִית. וְלָכֵן לֹא שַׁיָּךְ לִשְׁאוֹל שֶׁטַּלִּית שֶׁכּוּלָּהּ לָבָן תִּפְטוֹר אֶת עַצְמָהּ, כִּי מַעֲלַת חוּטֵי לָבָן אֵינָהּ מִפְּנֵי הֱיוֹתָם בְּגֶוֶן לָבָן. אֲבָל בְּנוֹגֵעַ לִתְכֵלֶת, הָיָה קֹרַח סָבוּר שֶׁהַצִּיּוּוּי לְהַטִּיל פְּתִיל תְּכֵלֶת בַּטַּלִּית הוּא מִצַּד הַמַּעֲלָה הַמְּיוּחֶדֶת שֶׁבְּעִנְיַן הַתְּכֵלֶת, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יוֹקֶר וּקְדוּשָׁה כוּ׳, וְלָכֵן טָעַן שֶׁטַּלִּית שֶׁכּוּלָּהּ תְּכֵלֶת, שֶׁיֵּשׁ בָּהּ כְּבָר הַיּוֹקֶר וְהַקְּדוּשָׁה כוּ׳, תִּפְטוֹר אֶת עַצְמָהּ, וְלֹא תִּצְטָרֵךְ לִפְתִיל תְּכֵלֶת שֶׁחוּץ הֵימֶנָּה.

---

18) ראה ב״מ סא, ב. ע״ז לט, א. 19) ס״פ שלח. 20) במדבר ד, ו ואילך. 21) פע״ח שער הציצית פ״ד־ה. וראה לקו״ת פרשתנו מה, ד. וראה גם אג״ק אדמו״ר מהורש״ב ח״א ע׳ שנא ואילך. וש״נ.

ביאור בדרך אפשר

וְזֶהוּ גַּם מַה שֶּׁטָּעַן "מַדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ", הַיְנוּ, שֶׁבְּנוֹגֵעַ לְהִתְנַשְּׂאוּת שֶׁעִנְיָנָהּ קְדוּשָׁה, חוּט תְּכֵלֶת, דַּי בְּכָךְ שֶׁ"כָּל הָעֵדָה כֻּלָּם קְדֹשִׁים", טַלִּית שֶׁכּוּלָּהּ תְּכֵלֶת, וְאֵין צוֹרֶךְ בְּהִתְנַשְּׂאוּת שֶׁל קְדוּשָׁה[22].

ביאור בדרך אפשר

שֶׁכּוּלָּהּ תְּכֵלֶת, וְאֵין צוֹרֶךְ בְּהִתְנַשְּׂאוּת שֶׁל קְדוּשָׁה[22] ולכן חלק קורח לא רק על הכהונה של אהרן (חסדים) אלא גם על המלוכה של משה [ראה הערה 22].

22) ע"כ נמצא ברשימה שתח"י (המו"ל). ושם, שבסיום המאמר דובר אודות דברי כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ בג' תמוז (שחל ביום ש"ק זה) תרפ"ז (סה"ש תרפ"ז ע' 169. וש"נ), יהי ה' אלקינו עמנו* גו' אל יעזבנו ואל יטשנו, השי"ת זאָל זיין מיט אונז און וועט זיין מיט אונז, היינו, שזהו גם לשון בקשה וגם לשון הבטחה כו'.

*) ולהעיר מד"ה יהי ה' אלקינו עמנו תשכ"ח (סה"מ תשכ"ח ע' רמו), שמבאר שאבותינו הם חו"ב שבנפש, כללות ענין המוחין, והבקשה היא שהאור כפי שמאיר במוחין (אבותינו) יומשך ויתגלה גם במדות שבלב (עמנו), שעיקר האדם הוא בחי' המדות), ומקשר זה עם ענינו של קרח שרצה שהגבורות יהיו העיקר, כי קרח ראה את הגבורות כפי שהם בשרשם, למעלה מהחסדים, שלכן קדם הצמצום אל הגילוי, אבל האמת היא שכוונת הצמצום היא בשביל הגילוי. וכן הוא בענין המוחין והמדות, שצ"ל תחילה ההעלם שע"י מיצר הגרון, אבל הכוונה בזה היא שעי"ז יומשך במדות גם אור המוחין.

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום ראשון עמוד א

ליד כלים או אדם אחר, כיון שדרך האדם הישן שהוא מכופף ופושט את רגליו בשעת השינה, ועלול להזיק. וכן אדם **שִׁימֵּא אֶת עֵין חֲבֵירוֹ** אפילו בשוגג, **וְשִׁיבֵּר אֶת הַכֵּלִים, מְשַׁלֵּם** נֶזֶק שָׁלֵם כדין מזיק המועד מתחילתו:

גמרא

הגמרא דנה בחיובי אדם המזיק בשוגג. מבררת הגמרא: **קָתָנֵי** – שנינו במשנה, **שִׁימֵּא אֶת עֵין חֲבֵירוֹ דּוּמְיָא** – בדומה לאדם **דְּשִׁיבֵּר אֶת הַכֵּלִים,** ואף שהמסמא עין חבירו הזיק אדם והמשבר כלים הזיק כלים, ויש ללמוד שבדין שוגג הושוו דיניהם. דהיינו, **מָה הָתָם** – שם [במזיק כלים], **נֶזֶק אִין** [– חייב לשלם], אבל **אַרְבָּעָה דְּבָרִים,** דהיינו צער ריפוי שבת ובושת, הוא **לָא** חייב, כיון שהם רק במזיק את האדם, כמו כן **אַף** אדם **שִׁימֵּא אֶת עֵין חֲבֵירוֹ, נֶזֶק אִין** [– חייב לשלם], אבל **אַרְבָּעָה דְּבָרִים** הוא **לָא** חייב, והטעם, משום שחיוב ריפוי ושבת נאמר באופן של (שמות כא יח) 'וְכִי יְרִיבֻן אֲנָשִׁים וְהִכָּה אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ', שזה מזיד או קרוב למזיד.

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום חמישי עמוד ב

מקום יודה שאין לקנוס את המוציא תבן וקש אלא לגבי השבת, **דְּעַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי מֵאִיר הָתָם** שיש להפסידו אף את הקרן, **אֶלָּא דְּמִשְּׁעַת כְּתִיבָה דְּעָבַד לֵיהּ שׁוּמָא** – אלא משום שמשעת כתיבת השטר 'שם' המלוה ריבית על הלוה, ועבר על אזהרת התורה (שמות כב כד) 'לֹא תְשִׂימוּן עָלָיו נֶשֶׁךְ', ונמצא שההלואה כולה באיסור היא, **אֲבָל הָכָא** במוציא תבן וקש, **מִי יֵימַר דְּמַזִּיק** – מי יאמר שאכן יזיקו ברשות הרבים, ומאחר שעדיין לא נעשה בהם איסור אין לקונסו אלא את השבת.

הגמרא מנסה שוב לתלות את מחלוקת רב וזעירי במחלוקת תנאים: **לֵימָא הָכֵנִי תַּנָּאֵי.** שנינו בברייתא, שאדם **הַמּוֹצִיא** את **תִּבְנוֹ וְקַשּׁוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים לִזְבָלִים** – כדי שידרסו עליהם בני אדם ויהיו ראויים לזבל בהם, **וְהוּזַק בָּהֶן** אדם **אַחֵר,** חַיָּיב המוציא **בְּנִזְקוֹ** של אותו אדם, **וְבנוסף לכך, כָּל הַקּוֹדֵם** לזכות **בָּהֶן** לעצמו, **זָכָה, וַאֲסוּרִין מִשּׁוּם גָּזֵל.** אלו דברי תנא קמא. **רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, כָּל הַמְקַלְקְלִין** [–מניחים תקלה] **בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְהוּזְקוּ, חַיָּבִין הם לְשַׁלֵּם** את דמי הנזק, **וְכמו כן, כָּל הַקּוֹדֵם** לזכות **בָּהֶן** לעצמו, **זָכָה, ומוּתָּרִין מִשּׁוּם גָּזֵל.**

מבררת הגמרא: **הָא גּוּפָא קַשְׁיָא, אָמְרַתְּ שֶׁכָּל הַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה,** דהיינו, שהפקירום חכמים לכל הקודם, **וְהָדַר קָאָמַר שֶׁאֲסוּרִין הם מִשּׁוּם גָּזֵל,** ומדוע, הרי הפקר הם.

אֶלָּא לָאו הָכִי קָאָמַר, שסובר תנא קמא שלא הפקירו חכמים אלא את השבח, וְכוונת דבריו היא, **שֶׁכָּל הַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה בְּשִׁבְחָן, וַאֲסוּרִין הם מִשּׁוּם גָּזֵל אַגּוּפָן,** מאחר שלא הפקיעו חכמים את הקרן מרשות הבעלים. וְעל כך **אָתָא רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לְמֵימַר,** שאֲפִילוּ **בגוּפָן נַמִּי כָּל הַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה,** מאחר שהפקירו חכמים אף את הקרן משום השבח, ונמצא, שמחלוקתם של רב וזעירי אם קנסו הקרן משום השבח, כבר נחלקו בה תנא קמא ורבן שמעון בן גמליאל.

אומרת הגמרא, **לְזְעֵירִי וַדַּאי תַּנָּאֵי הִיא,** שהרי אינו יכול לומר שדעת הכל כשיטתו שלא קנסו חכמים את הקרן, מאחר שמבואר בדברי רבן שמעון בן גמליאל שקנסו. אלא **לְרַב מִי לֵימָא תַּנָּאֵי הִיא,** או שיכול הוא לבאר גם את שיטת תנא קמא כדבריו.

מבארת הגמרא, **אָמַר לָךְ רַב, דְּכוּלֵּי עָלְמָא** מודים שקָנְסוּ חכמים את **גּוּפָן מִשּׁוּם שִׁבְחָן,** ואף תנא קמא מודה בכך, **וְהָכָא** שנחלקו אם אסורים משום גזל אם לאו, **בַּהֲלָכָה וְאֵין מוֹרִין כֵּן קָא מִיפַּלְגִי** – נחלקו האם יש להורות כן להלכה לכל השואל שיכול הוא ליטול הקרן לעצמו, או שאין מורים כן לכתחילה, אלא שאם קדם אדם וזכה לעצמו, זכה. וביאור דברי הברייתא כך הוא, לדעת תנא קמא אף שהלכה היא שכל הקודם זכה אפילו בקרן, מכל מקום אם בא אדם לשאול על כך מורים לו שאסורים הם משום גזל, ועל כך נחלק רבי שמעון בן גמליאל, וסובר שאף לכתחילה מורים לכל אדם שרשאי הוא ליטול הקרן לעצמו.

דְּאִתְּמַר, רַב הוּנָא אָמַר בשם **רַב** שֶׁהֲלָכָה היא שרשאי אדם ליטול לעצמו הקרן, **וְאֵין מוֹרִין כֵּן** לשואלים, ואילו **רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה אָמַר, הֲלָכָה** היא **וּמוֹרִין כֵּן** אף לכתחילה.

מקשה הגמרא, **אִינִי** – האם ניתן לומר כן, שלדעת רב הונא אין מורים כן לכתחילה, **וְהָא רַב הוּנָא אַפְּקַר חוּשְׁלֵי** – והרי רב הונא הפקיר שעורים קלופים ששטח אדם ברשות הרבים לייבשם, והורה ברבים שכל הקודם רשאי לזכות בהם לעצמו, וכן **רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה אַפְּקַר**

בס"ד. שיחת* יום א' פרשת שלח, כ"ף סיון, ה'תשכ"ה.

– להמסיימות ד"בית רבקה" ולהמדריכות דמחנה "אמונה" תחיינה –

א. כיון שכל הנמצאות כאן אוחזות בלימוד - תורה שבכתב, שזהו לימוד שהנשים למדו תמיד[1], ועל־אחת־כמה־וכמה בדורנו, ועל־פי הוראות רבותינו נשיאינו[2] לומדים עמהם גם ענינים מתורה שבעל־פה, ובמיוחד חלקים מתורה שבעל־פה שנוגעים למצוות שמחוייבות בהם[3], ולחינוך הבנים והבנות (כפסק־דין רבינו הזקן[4]) - אתעכב על פרשת השבוע, ובהוספת עניני הפרשה כפי שמתבארים על־ידי חכמינו ז"ל בתורה שבעל־פה.

ב. ביום זה מתחילים ללמוד פרשת שלח, אשר על־פי שם והתחלת הסדרה - שבהם מתבטאת נקודתה הפנימית[5] - עיקר תוכן הסדרה הוא - שמשה רבינו בחר יהודים ושלח אותם לילך לתור את ארץ ישראל; שלאחרי כן, בבואם חזרה, מסרו את ה"דיווח" ("באַריכט") משליחותם, אך מסרו זאת שלא כדבעי, ודבר זה גרם לכך שחלק מבני ישראל התחרטו וסירבו ללכת לארץ ישראל, וכתוצאה מזה באו הגזירות - כמסופר בפרשה.

וכאן מתעוררת מיד הקושיא החזקה:

משה רבינו הכיר היטב את בני־ישראל ("דורך און דורך"), שהרי חי יחד עמהם שנים רבות במצרים; ואז הוציא אותם ממצרים, ובמשך כל אותו זמן, עד מעשה המרגלים, היה יחד עמהם במדבר.

ובפרט שתיכף משנולד היו למשה רבינו כל התכונות הדרושות של רועה ישראל, מנהיג אמיתי של בני ישראל - כפי שחכמינו ז"ל למדים מלשון הכתוב[6] "ומשה היה רועה"[7] - אשר, לכל לראש צריך רועה ישראל להכיר היטב את תכונות הנפש, מהלך־המחשבה, של כל אלו שהם צאן מרעיתו; וכיון שכל התכונות האלו היו למשה רבינו תיכף משנולד, ניתן לתאר לאיזו שלימות ועומק הגיע בידיעותיו בתור רועה ישראל ומנהיגם, בזמן ששלח את המרגלים, בהיותו כבר בן שמונים ושתים שנה; שהרי כל שנותיו התייגע משה רבינו להגיע לשלימות נעלית יותר, ובפרט במשך השנים מאז שנודע לו שנבחר על־ידי הקדוש־ברוך־הוא להנהיג את עם ישראל.

ולאחרי כל זה, אינו מובן כלל: איך יתכן שבבחרו שלוחים לילך לתור את ארץ ישראל, ובידעו שבדיווח שלהם תלוי אם ירצו בני ישראל לילך לארץ ישראל אם לאו, לא יכיר חס־ושלום משה רבינו שאלו שנבחרו אינם מתאימים לשליחות זו?

ג. שאלה זו מובהרת אמנם על־ידי הביאור של רש"י על־אתר[8]: "אותה שעה כשרים היו" - בשעה שמשה רבינו בחר את השלוחים, היו יהודים כשרים, והלכו מתוך החלטה למלא שליחותו של משה, בידעם שזהו רצון ה' לילך לארץ ישראל.

אך לפי ביאור זה מתעוררת קושיא גדולה יותר:

כיון ש"כשרים היו", מה גרם אצלם לכך, שמיד לאחרי ש"ויעלו ויתורו את הארץ"[9] - כשנכנסו לארץ ישראל וראו את המתרחש שם - נבהלו והניאו את בני ישראל מלילך לארץ ישראל?

---

*) הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפסה בהוספות ללקו"ש ח"ח ע' 289 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

1) ראה שו"ע יו"ד סרמ"ר ס"ו. ובט"ז שם "שהוא המנהג בכל יום".

2) ראה גם תורת מנחם חל"ז ע' 206. וש"נ.

3) כולל מצוות יסודי התורה: אחדות ה', אהבתו ויראתו וכו' ש"הדרך לאהבתו ויראתו" היא שיתבונן האדם במעשיו (של ה') .. ויראה מהן חכמתו .. מיד הוא .. מתאווה תאווה גדולה לידע כו' (ראה רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ב). ראה גם תורת מנחם חמ"א ע' 70. וש"נ.

4) הל' ת"ת סוף פ"א.

5) ראה תורת מנחם חמ"א ע' 284. וש"נ.

6) שמות ג, א.

7) שמו"ר (פ"ב, ב) ותנחומא שם (ז).

8) יג, ג.

9) שם, כא.

ואין לומר שהיתה להם הפתעה (״איבעראַשונג״) למצוא בארץ ישראל את ל״א המלכים וכו׳ - שהרי כל ענינים אלו ידעו זמן רב לפני זה. וראיה לדבר, שכבר בעת קריעת ים סוף, שאירעה משך זמן לפני שילוח המרגלים, הזכירו כבר בני ישראל בשירת הים שכל האומות[10] שישבו בארץ כנען, ״כל יושבי כנען״[11] (וגם ״אלופי אדום, אילי מואב״[11], האומות שדרכם הוצרכו לעבור בדרך לארץ ישראל), נמוגו מפחד ורעדה בשמעם אודות הנסים שאירעו לבני ישראל. ברור איפוא שבני ישראל - גם המרגלים - ידעו אודות מלכי כנען, וגם ידעו כיצד נראית ארץ כנען, ובפרט שכנען עמדה בקישור תמידי עם ארץ מצרים[12]. ואם כן, מה הפתיע כל כך את המרגלים בראותם את ארץ כנען מקרוב, עד שזה הפך אותם מ״כשרים היו״ שמצייתים לה׳ - כולל הציווי לילך לארץ ישראל - לקצה השני, להניא את כל בני ישראל מלילך לארץ ישראל?

ד. ויובן הביאור בזה ממה שכתב רבינו הזקן ב״לקוטי תורה״ פרשתנו[13]:

בהיותם אנשים כשרים - דוקא מצד צדקותם (״פרומקייט״) - סברו המרגלים שמוטב להישאר במדבר ולא לילך לארץ ישראל. טענתם היתה: כאשר נמצאים במדבר, לא צריכים להתעסק בעניני עולם הזה, חרישת שדות, ניהול מסחר ומגע עם עמים מחוץ לבני ישראל; שהרי בהיותם במדבר סיפק להם הקדוש־ברוך־הוא מן המוכן לחם - מן - מן השמים, ומים מבארה של מרים (הדברים הנחוצים לאכילה ושתיה), וכמו כן בגדים - ״שמלתך״[14] - ללבוש, ושם גם היו פרושים ומובדלים מהעולם, משאר האומות. הם היו יכולים ללמוד תורה ולקיים מצוות ולשגשג בקדושה ורוחניות ללא הפרעות וללא קשיים.

וזו היתה טענת המרגלים: מהו הצורך לילך ״אל ארץ נושבת״[15], לארץ שבה יצטרכו להתמסר לחרישה, זריעה, ניהול מסחרים ומגע עם אומות העולם (ובפרט בידעם שבני ישראל בכמות, במספר, קטנים בהרבה מאומות אחרות), ויבואו לידי נסיונות גדולים וקשים. הרי כולם מבקשים ״אל תביאנו לידי נסיון״[16]. מוטב איפוא להיות במדבר ולהמשיך שם בעבודת ה׳ - בלי להיכנס לנסיונות בלתי פוסקים, וגם כאלו שלא הורגלו בהם כלל.

ועל־פי־זה מבאר רבינו הזקן איך יתכן שמשה יבחר באנשים אלו להיותם צדיקים, ובכל זאת, בסופו של דבר - ואדרבא מצד צדקותם - אינם רוצים להיכנס למלחמה הכרוכה בסכנה, ותוצאותיה אינם ידועות, ורוצים למנוע זאת על־ידי שישארו במדבר.

חטאם היחיד היה - שלא היו חדורים (״דורכגענומען״) בהכרה שכיון שהקדוש־ברוך־הוא מצוה לילך במסירת נפש לסכנה שעלולה לנגוע בצדקות (״אָנרירן פרומקייט״) - צריך ללכת גם על זה, ולהיכנס לארץ נושבת.

ה. אלא שלפי ביאור זה, עדיין אינו מובן:

כיון שבאותה שעה שמשה בחר בהם כשרים היו, והיו מוכנים למלא את השליחות; הם ידעו באותה שעה שהולכים לארץ שבה יצטרכו לחרוש ולזרוע ולעסוק בעניני העולם, ובכל זאת היו מוכנים לכך - מה השתנה אצלם בכניסתם לארץ שאז התחרטו?

והמענה על זה הוא[17] על־פי מאמר חכמינו ז״ל[18] אינה דומה שמיעה לראיה. עד אז שמעו אודות הנסיונות, והיתה להם החלטה תקיפה שלא לפחד מהם. אך כאשר נכנסו לארץ ישראל וראו ש״זה פריה״[19] וכו׳ - כיצד נראית כל הנהגת הארץ, ״עז העם היושב בארץ״[20], ותהיה להם מלחמה קשה,

10) ראה גם במכילתא בפירוש הנבואה שבשירה ״בגדול זרועך ידמו כאבן״ (בשלח טו, טז) — שמדבר ב״כל מלכי כנען״ כשיבואו וילחמו בישראל.
11) בשלח שם, טו.
12) ראה וישב לז, כה. ובכ״מ.
13) לו, ג ואילך.
14) עקב ח, ד. וראה רש״י שם.
15) בשלח טז, לה.
16) ראה סנהדרין קז, רע״א.
17) ראה גם שיחת ש״פ שלח בתחלתה (לקמן ריש ע׳ 32). וש״נ.
18) ראה מכילתא יתרו יט, ט.
19) שלח יג, כז.
20) שם, כח.

רוחנית, שהיא עיקר המלחמה, לא להתפעל ולא להיות מושפע חס־ושלום מתועבות ארץ כנען (ובדרך ממילא גם מלחמה גשמית) - בראותם כל זאת במו עיניהם, הרתיע הדבר אותם מהחלטתם הקודמת שלא יתפעלו כיון שהקדוש־ברוך־הוא שולח בשליחות זו.

* * *

ו. ככל עניני התורה, אין זה סיפור שאירע לפני אלפי שנים, אלא זוהי תורה - הוראה לכל הדורות, גם עבורנו בחיינו:

כאשר נעשים בר מצוה או בת מצוה, מקבלים החלטה תקיפה לקיים רצון ה׳. אך לאחרי זה קורה לעיתים קרובות שכאשר באים לידי מעשה, ובא הנסיון בפועל - רואים (או שנדמה) שזה קשה יותר מהמשוער, ולא רוצים להכנס למלחמה.

מלמדת אותנו פרשת השבוע, שלא נופתע מכך שבזמן הבר מצוה או בת מצוה, או בזמן שנמצאים בבית־הספר או בישיבה, אזי ישנה החלטה שלא להתפעל מהעולם ולנהוג כדרוש מיהודי, ולאחרי זה כשהדברים באים לידי פועל, מרגישים חלישות ורוצים ״לברוח״.

צריך לדעת שאסור ליהודי ליפול ברוחו, וכמסופר בפרשה - אם רק ״בה׳ אל תמרדו״[21], אלא יחזיקו ויאחזו ברצון ה׳, אזי ברור הדבר ש״לחמנו הם״[21], ובודאי ישלימו את כל המלחמות וינחלו נצחון גדול.

זהו כללות הלימוד מהפרשה לכל אחד ואחד מישראל, הן אנשים והן נשים.

* * *

ז. ובזה יש פרט נוסף שמסופר בחז״ל:

פעולת המרגלים שיתחרטו ולא ירצו לילך לארץ נושבת - היתה רק על האנשים, כפי שרש״י מביא (בפרשת פנחס[22]) שנשי ובנות ישראל לא נרתעו מדיווח המרגלים, ומבלי הבט על עמדת האנשים - אמרו הנשים שאינן פוחדות, ואם הקדוש־ברוך־הוא רוצה שילכו למעמד ומצב של נסיון, צריך לעשות זאת מיד, למרות שלפי שעה יהיה בכך ״ניתוק״, שלא יוכלו לנצל את הזמן שיצטרכו להקדיש לחרישה וזריעה ומגע עם אינם יהודים - ללימוד תורה וקיום מצוות.

וגם בזה יש הוראה, וגם עבור זמננו:

לדאבוננו רואים שיש הרבה אנשים שכל זמן שנמצאים בישיבה, או בשעות שנמצאים בבית־הכנסת להתפלל או ללמוד את השיעור, אזי עומדים בהתלהבות ובחיות שלא להתפעל ממה שקורה ברחוב, ושגם בצאתם לרחוב ימלאו שם את שליחותו של הקדוש־ברוך־הוא. אך בצאתם לרחוב - נפעל אצלם שינוי, חלישות. אך להיותו יהודי דתי, רצונו לרוץ חזרה לבית־הכנסת ולישיבה, ואינו רוצה להתעסק בבנין העולם להיות דירה לו יתברך, שגם בעולם החיצוני תהיה ניכרת אלקות.

הנה, כמו בדורות ההם כך גם בדור זה - צריכות הנשים להראות את הדוגמא, שלמרות שהמרגלים שסיפרו אודות נסיונות כבדים ומלחמה כבדה דיברו אמת[23], שסיפרו את המצב כפי שהוא, לא היה זה שייך כלל להחלטה לקיים את השליחות; זוהי שליחות מהקדוש־ברוך־הוא שאלקות תהיה ניכרת לא רק בבית־הכנסת ובבית־המדרש ובבית הפרטי, אלא תהיה ניכרת בכל המקומות שיש בהישג ידו של יהודי להביא לשם את דבר ה׳, ולמלא שליחותו של הקדוש־ברוך־הוא לעשות שם דירה לו יתברך בתחתונים.

* * *

21) שם יד, ט.

22) כו, סד. מספרי (שם כז, ד) ותנחומא שם (ז). וראה גם שיחת ש״פ שלח דאשתקד ס״כ (תורת מנחם ח״מ ע׳ 144 ואילך).

23) ראה סוטה לה, א: ״ולא היא כו׳״.

ח. כיון שהתכנסו כאן אלו שסיימו את הלימוד בכיתה מסויימת, ואלו שצריכות להתמסר בשבועות הבאים להדרכת ילדי ישראל - עלולה לעלות המחשבה:

עד עתה היו במצב של הגנה, על־ידי־זה שלא היו מוכרחים להיות "ברחוב"; וגם לא היו צריכים להתעסק עם הזולת, והיו יכולים לנצל את מלוא הזמן, מלוא המרץ ("ענערגי") וכל האפשרויות לשגשג בעצמו בעניני תורה, קדושה ורוחניות. ואילו עתה עומדים במצב שצריך לצאת לסביבה אחרת וצריך להתמסר לזולת - אמנם ילד יהודי, אבל ילד כזה שזקוק עדיין להדרכה בדרגא כזו שהוא בעצמו עבר כבר לפני שנים. ואם כן, יכולה להתעורר השאלה: לשם מה צריכים להכנס לנסיון זה? להתנתק מהשגשוג שלו בטוב וקדושה, ולהתמסר לענין של כיבוש, לכבוש עוד נשמה יהודית, ועוד סביבה יהודית ולעשות שם "ארץ ישראל" - מהו הצורך בכל הענין והנסיון?

וזאת מספרת התורה ונותנת הוראה וסיוע וחיזוק, ובמיוחד - לנשים, ובמכל־שכן וקל־וחומר:

ומה אז, כאשר כל האנשים התנגדו, אף־על־פי־כן עמדו הנשים בנסיון, ואמרו "תנה לנו אחוזה"[24]; אנו רוצות ודורשות לקבל אפשרות למלא את השליחות של הקדוש־ברוך־הוא, למרות הנסיון שבדבר - על־אחת־כמה־וכמה (במדה גדולה הרבה יותר) עתה, כשהתורה מספרת את כל הסיפורים וההוראות האמורות לעיל, ותורת החסידות ביארה את כולם בהתלהבות, באופן ברור ביותר ובאופן חי ("אין אַ לעבעדיקן אופן"), יש לנשי ישראל, בתוך כלל ישראל, את השליחות הגדולה האמורה לעיל, שליחות שביכלתן לקיימה במילואה, ובפרט הנאספות כאן וכיוצא בהן - השליחות של עשיית "אחוזה" מילדי ישראל שיהיו תחת הדרכתן, ומהסביבה בה יהיו בימי החופש, חופש בין לימוד ללימוד, או בין כיתה לכיתה - אחוזה בארץ הקודש, אחוזה קדושה נצחית.

ושליחות זו, לא רק שלא תוריד אותן חס־ושלום ממדרגתן, אלא הם יגביהו את אלו שיהיו תחת הדרכתן וגם את עצמן לדרגא נעלית יותר - על־ידי־זה שבכחו של הקדוש־ברוך־הוא יעמדו בכל הנסיונות, כי "ה' אתנו"[21] - הקדוש־ברוך־הוא נמצא עם כל אחת ואחת מהן.

ואז תקויים בהם גם ברכת "ארץ גו' זבת חלב ודבש"[25] - שיעשו מארץ פשוטה ארץ שמזיבה, ללא טרחה, "חלב ודבש"[26], חלב - כל המועיל לגידול האדם, ודבש - כל הנותן לאדם תענוג ונועם ("געשמאַק") אמיתי בחיים,

והרי כוונת התורה לגידול אמיתי - לא רק גידול הגוף, אלא באופן שיחד עמו גדלה הנשמה, ואדרבא, גידול הגוף בא כתוצאה מגידול הנשמה, שנעשית אצלו חיה ("לעבעדיקער") רחבה ומעמיקה יותר,

וכל זה באופן שמרגישים בזה תענוג אמיתי -

למלא את השליחות שיש לכל אחת ואחת מכן, בתוככי כלל ישראל, מתוך תענוג אמיתי ובשמחה ובטוב לבב.

* * *

ט. יתן השם־יתברך לכל אחת ואחת מכן - ועל ידכן למודרכים ומודרכות שלכן, כולל בני הבית - בתוככי כלל ישראל, קיץ בריא ברוחניות ובגשמיות גם יחד, ותנצלו את הקיץ לאיסוף פירות טובים, "מאי פירי - מצוות"[27], עניני תורה ומצוות ויהדות בכלל, שיהיה קיץ עשיר בכל הפרטים - ובשמחה ובטוב לבב.

---

24) פנחס כז, ד.
25) שלח שם, ח.
26) ראה הוספות לתו"א קו, ג ואילך.
27) סוטה מו, סע"א.

בס"ד. שיחת שבת פרשת קרח, ג' תמוז, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

א. בהתחלת הפרשה מעתיק רש"י התיבות "ויקח קרח", וכותב: "פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא" (וממשיך לבאר פרטי הדברים).

ואינו מובן:

א) ענינו של פירוש רש"י על התורה הוא לפרש פשוטו של מקרא - כפי שחוזרים ומדברים ("מ'האַלט אין איין רעדן") מידי שבת בשבתו - על־פי מה שכתב רש"י בעצמו בכמה מקומות, החל מספר בראשית: "אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא"[1]. ואילו כאן כותב רש"י "פרשה זו יפה נדרשת במדרש כו'", ומביא בפירושו את דברי המדרש?!

ואין לומר שרש"י מביא דרשה זו - אף שאינה פשוטו של מקרא - להיותה דרשה יפה ("יפה נדרשת"), כי בודאי יש במדרשים עוד דרשות יפות [שהרי לא יאומן כי יסופר שבכל מדרש תנחומא ובכל המדרשים שנתגלו בימיו, לא מצא רש"י דרשות יפות נוספות מלבד דרוש זה], ואם כן, היה לו לרש"י להביא בפירושו דרשות יפות במקומות נוספים. וכיון שבכל התורה לא הביא רש"י דרשות יפות, בהכרח לומר, שרש"י מפרש רק פשוטו של מקרא, ולא ענין של דרוש, גם אם הוא דרוש יפה. ומדוע בפרשתנו מביא ש"פרשה זו יפה נדרשת במדרש"?

ב) גם אם רש"י צריך להביא ענין של דרוש - מדוע צריך לציין את מקור הדברים: "במדרש רבי תנחומא"?

וכמדובר כמה פעמים[2] שאין דרכו של רש"י לציין מקורות לפירושו, גם כאשר כותב "אמרו רבותינו" או "דרשו רבותינו" וכיוצא בזה. ומה שמצינו בכמה מקומות ציוני מקורות בחצאי עיגול, אין זה מפירוש רש"י עצמו, אלא מה שניתוסף לאחרי זה (על־ידי המעתיקים כו'). וראיה לדבר - שבכמה מקומות צויינו דפי הש"ס, והרי חלוקת הדפים והעמודים בש"ס התחילה מאז שנדפס הש"ס, כמה דורות לאחרי רש"י!

ואם כן, מדוע בפרשתנו כותב רש"י "פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא" [שהרי התיבות "במדרש רבי תנחומא" הם מפירוש רש"י עצמו, שלכן, בכל הדפוסים אינם בחצאי עיגול, אלא בפנים] - לכאורה היה מספיק לכתוב "פרשה זו יפה נדרשת במדרש" (סתם)?

ג) גם צריך להבין בנוגע לתיבות שמעתיק רש"י בהתחלת הפרשה (כמדובר כמה פעמים[3] שגם העתקת התיבות היא בדיוק) - "ויקח קרח":

בהעתקת התיבות "ויקח קרח" כוונת רש"י לציון כללות הפרשה, ולכן, לאחרי ההקדמה "פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא", מעתיק רש"י עוד הפעם את התיבות "ויקח קרח", ומפרשם: "לקח את עצמו לצד אחד וכו'", כי התיבות "ויקח קרח" שמעתיק לפני־זה הם (לא העתקת התיבות שבא לפרשם, אלא) ציון לכללות הפרשה.

ואם כן, היה רש"י יכול להסתפק בהעתקת תיבה אחת [כמו בפרשת בהעלותך: "בהעלותך - למה נסמכה פרשה המנורה וכו'", שגם כאן נעמד רש"י על כללות הפרשה, ומעתיק תיבת "בהעלותך" בלבד] - "ויקח" [דכיון שאין פרשה נוספת שמתחילה בתיבה זו, די בתיבה זו לציין לכללות הפרשה], ומדוע מעתיק "ויקח קרח"?

ומכל זה מוכרח אשר (א) בפרשה זו ישנם כמה ענינים שאינם מובנים בדרך הפשט, ואפשר לתרצם רק על־פי דברי המדרש, אלא שבזה גופא בוחר רש"י ב"מדרש רבי תנחומא", ששם "פרשה זו יפה נדרשת" על דרך (ועל־כל־פנים קרוב לדרך) הפשט, (ב) אף שהקושי בפרשה זו הוא בכמה ענינים (שלכן

---

1) ג, ח. וראה שם, כד. וישלח לג, כ.

2) ראה תורת מנחם חמ"א ע' 198. ע' 200. חמ"ג ע' 118. ועוד.

3) ראה תורת מנחם חמ"ב ע' 182. וש"נ.

מביא רש״י כמה ענינים מדברי המדרש כדי לתרץ כל הקושיות), מכל־מקום, הקושיא העיקרית שבפרשה זו היא (לא בנוגע לעצם ענין המחלוקת, ״ויקח״, אלא) בנוגע לקרח עצמו, ולכן מעתיק בציון הפרשה ״ויקח קרח״, כדלקמן.

ב. הקושיא העיקרית ב׳פשוטו של מקרא׳ היא - איזה תועלת היתה לקרח מכל המחלוקת:

קרח היה משבט לוי, שהובדל מכל שבטי ישראל, כמו שכתוב[4] ״והבדלת את הלוים מתוך בני ישראל והיו לי הלוים״, ובשבט לוי גופא - מבני קהת, ש״עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו״ (שלכן לא ניתנו להם עגלות כמו לבני גרשון ובני מררי)[5], ובגלל זה היה אצלם עיקר הענין דנשיאות ראש[6], כמו שכתוב[7] ״נשא את ראש בני קהת מתוך בני לוי״, ואילו גבי בני גרשון נאמר[8] ״נשא את ראש בני גרשון גם הם״, ״כמו שצויתיך על בני קהת״[9], ״כמו״ דייקא, בדוגמת הנשיאות ראש של בני קהת.

וכיון שכן, נשאלת השאלה: מדוע היה כדאי לקרח כל המחלוקת - אדרבה: אילו היתה מתקבלת טענתו ״כי כל העדה כולם קדושים גו׳ ומדוע תתנשאו גו׳״[10] - היה גורם רעה לעצמו, בכך שגם הוא היה יורד מגדלותו, ואם כן, מוטב לו שיהיו חילוקי דרגות בין בני ישראל, שאז ישאר גם הוא ״מיוחס״?!

ובלשון רש״י בהמשך הפירוש - ״ומה ראה קרח לחלוק עם משה״:

בשלמא בנוגע לדתן ואבירם, וכן החמשים ומאתיים איש, שלא היו משבט לוי - לא היה להם מה להפסיד אם תתקבל הטענה ״מדוע תתנשאו״, כיון שגם בלאו־הכי אין להם ענין של התנשאות;

[ואף שהחמשים ומאתיים איש היו ״נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם״[11], וכפי שפירש רש״י שהיו ״ראשי סנהדראות״, ״שנאמר נשיאי עדה קריאי מועד, ולהלן הוא אומר אלה קרואי העדה״ - יש לומר, שבטענה ״ומדוע תתנשאו״ לא היתה כוונתם לשלול את הצורך בענין הנשיאות,

בהיותם נשיאי עדה, בודאי הבינו את הצורך במציאותם של נשיאים, שהרי אין זה מן הראוי שתהיה ההנהגה באופן ד״ותקרבון אלי כולכם״[12], כולם ביחד, אלא בהכרח שיהיו באי־כח שינהיגו את בני ישראל בנוגע לחלוקת הארץ, בנוגע לחלוקת המים מבארה של מרים[13], וכיוצא בזה, ומובן, שבשביל זה יש צורך שיהיה להם תוקף (לא רק של איש פרטי, אלא) של הכלל כולו שאותו הם מייצגים, אבל אין זה מחייב התנשאות בענין הקדושה; בענין הקדושה - שוים כולם.

טענתם היתה רק בנוגע להתנשאות בענינים של קדושה, כמו ההתנשאות של אהרן, שעל זה נאמר[14] ״ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים״, ועל זה טענו: ״כי כל העדה כולם קדושים גו׳״ - בבחינת ״טלית שכולה תכלת״[15], ואם כן, ״מדוע תתנשאו״, מהו הצורך בהתנשאות בענין הקדושה.

ועל־דרך־זה בנוגע לנשיאות של משה שהיה מלך - שגם על זה חלק קרח - שאינה רק לצורך ההנהגה כו׳, כבנשיאי ישראל, אלא יש בה גם ענין של קדושה, כדמוכח מזה שמושחין את המלך בשמן המשחה, והרי משיחה בשמן המשחה קשורה עם ענין של קדושה, שלכן משחו את הכהנים, כלי המקדש וכו׳].

אבל קרח - אם תתקבל הטענה ״ומדוע תתנשאו״, ירד גם הוא מגדולתו, ואם כן, מוטב לו שאהרן ישאר כהן גדול, אף שיהיה למעלה ממנו, כדי שגם אצלו ישאר ענין של גדולה.

וכיון שקושיא זו היא בכל תוכן ועיקר הפרשה - מחלוקת קרח,

- דאף שגם החמשים ומאתיים איש (לא רק קרח) חלקו על משה ואהרן (ועל מחלוקתם אין קושיא, כנ״ל), הרי מובן מפשטות הכתובים, שעיקר המחלוקת היתה של קרח, ואילו החמשים ומאתיים איש

---

4) בהעלותך ח, יד.
5) נשא ז, ט (ובפרש״י).
6) ראה במדב״ר פ״ו, א — הובא ונתבאר בלקו״ת נשא כא, ב.
7) במדבר ד, ב.
8) ר״פ נשא.
9) פרש״י עה״פ.
10) פרשתנו טז, ג.
11) שם, ב.
12) דברים א, כב ובפרש״י.
13) ראה פרש״י חוקת כא, כ.
14) דברי הימים־א כג, יג.
15) ראה לשון התנחומא (לקמן ס״ה).

היו טפלים לקרח ששידל ופיתה אותם להצטרף אליו. וראיה לדבר, ממה שכתוב[16] "וידבר (משה) אל קרח ואל כל עדתו וגו' (ומסיים) רב לכם בני לוי", כיון שמשה ידע שעיקר המחלוקת באה מקרח, וכאשר קרח יחזור בו, תתבטל עיקר המחלוקת, ובמילא יתבטל גם הטפל -

לכן מעתיק רש"י (בציון הפרשה) התיבות "ויקח קרח" (ולא "ויקח גו'"), כיון שזהו עיקר הקושי בכל תוכן הפרשה.

ג. ועוד קושיא עיקרית בכללות הפרשה - בנוגע לזמן שבו נתעוררה מחלוקת קרח - דלכאורה, מצד הטענה "כי כל העדה כולם קדושים גו' ומדוע תתנשאו", היתה המחלוקת צריכה להתעורר משך זמן רב לפני זה:

לאחרי (חטא העגל שהיה בסמיכות ל)מתן תורה, ניטלה העבודה מן הבכורות וניתנה לשבט לוי. וגם בנוגע לאהרן ובניו - הנה מהקמת המשכן חינך משה רבינו את אהרן במשך שבעת ימי המילואים להיות כהן גדול, ובניו - כהנים.

ויתירה מזה: עוד לפני הקמת המשכן היה כבר אהרן מובדל משאר בני ישראל - כפי שמצינו בשעת מתן תורה ש"אתה (משה) מחיצה לעצמך, ואהרן מחיצה לעצמו כו'"[17]. וגם לאחרי כן היה סדר הלימוד באופן ש"משה היה לומד מפי הגבורה, נכנס אהרן שנה לו משה פרקו", ואחר־כך בני אהרן, הזקנים, וכל העם[18].

ואם כן, למה המתין קרח זמן רב כל־כך עם מחלוקתו על משה?

יש מפרשים[19] שמחלוקת קרח היתה לפני כן, ונכתבה כאן שלא כפי סדר הזמנים, שהרי אין מוקדם ומאוחר בתורה[20].

[ועל־פי־זה מתרצים מה שכתוב בהמשך הפרשה בנוגע לשבט לוי "ונלוו עליך ושמרו את משמרת אוהל מועד וגו'"[21], אף שמינוי הלוים היה כבר לפני זה - כיון שכל פרשה זו אירעה לפני כן, ונכתבה שלא במקומה].

אבל, תירוץ זה אינו מספיק, כי בכל אופן, בהכרח לומר שהיה זה לאחרי הקמת המשכן, כדמוכח ממה שכתוב בהמשך הפרשה[22]: "וירם את המחתות גו' ועשו אותם גו' ציפוי למזבח". ואם כן, עדיין יוקשה, שהרי הבדלת אהרן מכל בני ישראל היתה עוד לפני הקמת המשכן, כנזכר לעיל.

ד. ובגלל שתי קושיות אלו, שהן קושיות כלליות בכללות הפרשה דמחלוקת קרח (נוסף על עוד קושיות בפרטי הענינים) - מקדים רש"י לומר "פרשה זו (דלכאורה: תיבות אלו מיותרות, ובמקום זה היה רש"י צריך להוסיף "ויקח קרח וגו'" - אלא כוונת רש"י להודיע שכיון שיש קושי בכללות הפרשה, לכן כל הפרשה צריכה להיות) יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא":

אף־על־פי שהפירוש שלי - אומר רש"י - הוא על דרך הפשט, הנה בפרשה זו מוכרחים להגיע לפירוש על דרך הדרוש,

[ועל־דרך מה שנתבאר לעיל[23] בנוגע למה שכתב רש"י בסוף פרשת שלח: "מיסודו של רבי משה הדרשן העתקתי כו'" - שהפשט גופא מכריח שזקוקים לדרך הדרוש],

אלא שבדרוש גופא הנני בוחר - אומר רש"י - הדרשה ש"במדרש רבי תנחומא", כיון שדרשה זו היא קרובה לדרך הפשט*.

---

*) מה־שאין־כן שאר הדרשות שבמדרש רבה, מסכת סנהדרין (קט, ב ואילך) ובעוד מדרשים - שלא הובאו במדרש תנחומא - אינן קרובות לדרך הפשט.

---

16) פרשתנו שם, ד־ז.
17) פרש"י יתרו יט, כד.
18) פרש"י תשא לד, לב — מעירובין נד, ב.
19) ראב"ע. וראה גם רמב"ן.
20) פרש"י בראשית ו, ג. וישלח לה, כט. ועוד.
21) יח, ד.
22) יז, ב־ג.
23) שיחת ש"פ שלח בסופה (תורת מנחם חמ"ד ע' 33 ואילך). וש"נ.

וזוהי הכוונה בדברי רש"י "פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא":

איתא בגמרא[24]: "כל האומר שמועה זו נאה וזו אינה נאה וכו'", כך, שלא שייך לומר שרק "פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא", ואילו שאר הפרשיות, או הדרשות שבשאר המדרשים (מלבד מדרש רבי תנחומא) אינן יפות חס־ושלום; בודאי ש"כולם אהובים כולם ברורים", וכולן יפות.

אלא כוונת רש"י באמרו "פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא" היא - ביחס לדרך הפשט, כי: (א) מצד דרך הפשט זקוקים לדרשה זו, (ב) דרשה זו קרובה לדרך הפשט.

ה. ומביא רש"י את הדרשה שבמדרש רבי תנחומא** - "ומה ראה קרח לחלוק עם משה, נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל, שמינהו משה נשיא על בני קהת על־פי הדבור. אמר קרח, אחי אבא ארבעה היו .. עמרם הבכור נטלו שני בניו גדולה, אחד מלך ואחד כהן גדול, מי ראוי ליטול את השניה, לא אני שאני בן יצהר שהוא שני לעמרם, והוא מנה נשיא את בן אחיו הקטן מכולם, הריני חולק עליו ומבטל את דבריו. מה עשה, עמד וכנס מאתיים וחמישים ראשי סנהדראות רובן משבט ראובן שכיניו .. והלבישן טליתות שכולן תכלת, באו ועמדו לפני משה, אמרו לו טלית שכולה של תכלת חייבת בציצית או פטורה, אמר להם חייבת, התחילו לשחק עליו, אפשר טלית של מין אחר חוט אחד של תכלת פוטרה, זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה":

סיבת המחלוקת של קרח היתה (לא כהונת אהרן, אלא) בגלל ש"נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל"***, אלא, שטענתו על אליצפן לא היתה שייכת כלל למאתיים וחמישים איש דראובן, ולכן הוכרח לטעון על כהונת אהרן.

אבל, אם היה טוען מיד לאחרי מינוי אליצפן - פשיטא שכל אחד היה מקשה: למה המתין עד עתה, שמינו את אליצפן לנשיא על בני קהת, כולל גם על קרח - שמזה מוכח, שרק כבוד עצמו הוא דורש.

ולכן, הוכרח - בלית ברירה - להמתין עד שתהיה איזו טענה ותירוץ בידו על זה.

וזהו שממשיך רש"י: "מה עשה כו' הלבישן טליתות כו'" - שחיכה עד שנאמרה פרשת ציצית, וכיון שלדעתו יאמר משה - כמו שהוא על־פי שכל - שאין צריך חוט תכלת, מזה יביא ראיה לקושייתו: "למה תתנשאו".

והחשבון שלו היה, שאם תתקבל טענתו - תתבטל נשיאות אליצפן עליו, כי באמיתית - רק בזה נתקנא, ולא באהרן.

ו. ויש להוסיף בנוגע לענינים המופלאים שבפירוש רש"י - בנוגע לדיוק הלשון "פרשה זו יפה נדרשת", על־פי ענין ששייך להלכות שבת:

איתא במשנה[25]: "לא יצא האיש לא בסייף ולא בקשת ולא בתריס ולא באלה ולא ברומח, ואם יצא חייב חטאת. רבי אליעזר אומר תכשיטין הן לו. וחכמים אומרים אינן אלא לגנאי, שנאמר[26] וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות ולא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה". ובגמרא שם: "תניא אמרו לו לרבי אליעזר, וכי מאחר דתכשיטין הן לו, מפני מה הן בטלין לימות המשיח, אמר להן,

**) ואף שדרשה זו הובאה גם במדרש רבה (פי"ח, ב־ג) - הרי יש כמה ראיות שמדרש תנחומא קדם למדרש רבה, ובפרט פרשת קרח שבמדרש רבה, לדעת בובער נעתקה ממד"ת כלשונו (ראה ב"מבוא" שלו למדרש תנחומא ס"ט ס"ד (לח, א ואילך)).

***) שהיה בה גם ענין של קדושה - החלוקה מי ישא הארון, מי השולחן וכו'.

24) עירובין סד, א.
25) שבת סג, א.
26) ישעי' ב, ד.

לפי שאינן צריכין, שנאמר לא ישא גוי אל גוי חרב. ותהוי לנוי בעלמא, אמר אביי, מידי דהוה אשרגא בטיהרא״, ופירש רש״י: ״שרגא בטיהרא - נר בצהרים, מתוך שאינו צריך, אינו נאה, אבל בזמן הזה שהוא עת מלחמה - תכשיטין הן״.

כלומר: דבר שיש בו צורך עתה, או שיהיה בו צורך בעתיד - יש בו נוי (יופי), מה־שאין־כן דבר שאין בו צורך, אין בו נוי. ולכן, בזמן הזה שהוא עת מלחמה (כי גם אם היום אין מלחמה, הרי יתכן שמחר תהיה מלחמה), ויש צורך בכלי זיין - אזי תכשיטין הן; מה־שאין־כן לעתיד לבוא, שאז לא יהיה צורך בכלי זיין, כיון ״שלא ישא גוי אל גוי חרב״ - אין בהם ענין של נוי.

וזהו הרמז בלשון רש״י ״פרשה זו יפה נדרשת״ - יפה דייקא, לפי שדרשה זו יש בה צורך להבנת פשוטו של מקרא (ולא כמו דרשה שאין בה צורך להבנת פשוטו של מקרא).

* * *

ז. המשך הביאור בפירושי רש״י בפרשת שלח - נכלל בשיחת שבת פרשת שלח.

* * *

ח. מאמר (כעין שיחה) דיבור־המתחיל ויקח קרח גו׳.

(לאחרי המאמר אמר:)

בהמשך להמדובר אודות ה׳לקוטי תורה׳ - הנה כיון שה׳לקוטי תורה׳ דפרשת שבוע זה קצר יותר מאשר בפרשיות דהשבועות שלפני זה, הרי בודאי סיימו רבים ללמדו.

ולכן: כל אלו שסיימו לימוד ה׳לקוטי תורה׳, וכן אלו שיסיימו עד הבדלה - יאמרו עתה ״לחיים״[27], ויהיה זה נתינת־כח על המשך לימוד ה׳לקוטי תורה׳ בשבועות הבאים.

* * *

ט. הביאור בפירוש רש״י סוף פרשתנו, ״ולא תשאו עליו חטא וגו׳״, ״הא אם לא תרימו תשאו חטא״, ״ולא תמותו, הא אם תחללו תמותו״ - דקאי במעשר הטבול לתרומה שאיסורו הוא מצד חלק תרומת מעשר שבו, ולכן נכפל האיסור בכתוב, כיון שיש בו שני איסורים: איסור גזילה, ואיסור חילול קדשים - הוגה על־ידי כבוד־קדושת אדמו״ר שליט״א, ונדפס ב׳לקוטי שיחות׳ חלק ל״ח עמוד 56 ואילך.

27) ראה גם תורת מנחם חמ״ד ע׳ 33. וש״נ.

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שני עמוד א

בלשון התנא בין כד לחבית, שלעתים קורא הוא לחבית גדולה בשם ׳כד׳, ולעיתים קורא לכד קטן בשם ׳חבית׳, ועל כן אינו מדקדק בלשונו, לשנות את כל המשנה באותו הלשון.

לְמַאי נַפְקָא מִינָּה, לְגבי ענייני **מִקָּח וּמִמְכָּר**, שאם קנה אדם מחבירו חבית, ושילם לו את דמיה, ועדיין לא קיבלה, רשאי המוכר ליתן לו כד קטן, ולומר לו לזה נתכוונתי כשמכרתי לך חבית.

מבררת הגמרא: **הֵיכִי דָּמֵי** – כיצד הוא לשון בני האדם באותו המקום, **אִילֵימָא בְּאַתְרָא דְּכַדָּא לָא קָרוּ חָבִית וְחָבִית לָא קָרוּ כַּדָּא** – אם במקום שאין דרך בני האדם לקרוא לכד חבית ולחבית כד, אלא קוראים הם ׳כד׳ לכלי קטן, ו׳חבית׳ לכלי גדול, אם כן כיצד יכול המוכר לומר שנתכוין למכור לו כד, **הָא לָא קָרוּ לָהּ** – הרי במקום זה אין קוראים לכד חבית, ומאחר שסיכמו שימכור לו חבית עליו להביא לו כלי גדול.

מתרצת הגמרא: **לָא צְרִיכָא** – לא הוצרך התנא להשמיענו כן, אלא במקום **דְּרוּבָּא קָרוּ לָהּ לְכַדָּא כַּדָּא וְלַחֲבִיתָא חֲבִיתָא** – שרוב האנשים קוראים לכלי קטן ׳כד׳ ולכלי גדול ׳חבית׳, **וְאִיכָּא נַמִּי דְּקָרוּ לַחֲבִיתָא כַּדָּא וּלְכַדָּא חֲבִיתָא** – אך ישנם מיעוט הקוראים אף לחבית כד ולכד חבית, **מַהוּ דְּתֵימָא זִיל בָּתַר רוּבָּא** – שמא תאמר שיש לילך לפי הרוב, ולחייב את המוכר ליתן לקונה חבית גדולה,

בס"ד. משיחת ש"פ קרח, אדר"ח תמוז ה'תש"נ.

– תרגום מאידית –

א. דובר כבר פעמים רבות[1] בנוגע לשמות הפרשיות, דכיון ששמות אלו נקבעו ע"פ מנהג ישראל, ומנהג ישראל תורה היא[2], ה"ה שמות תורניים ("תורה'דיקע נעמען").

עפ"ז יש להבין תוכן השם דפרשתנו – "קרח"[3]: קרח הרי הי' ההיפך מצדיק שלא עשה תשובה (בניו בלבד עשו תשובה לאחר זמן[4]). וא"כ איך יתכן שקבעו שמה של פרשה על שמו[5] – היפך ממ"ש[6] "ושם רשעים ירקב", "רקביות תעלה בשמותן דלא מסקינן בשמייהו", ובמכ"ש שלא יקראו לסדרה בתורה על שמו של רשע, שכן בכך מנציחים השם (שלא בערך מבקריאת אדם "בשמייהו", כיון שהתורה היא נצחית[7])?!

לכאורה הי' אפשר לומר, ששם הפרשה "קרח" מבטא את עילוי ותוקף הכהונה שבא כתוצאה ממחלוקת קרח ע"ד מאמר חז"ל "לפי שבא קרח וערער כנגד אהרן על הכהונה, בא הכתוב ונתן לו כ"ד מתנות כהונה בברית מלח עולם"[8],

ומדגיש עוד יותר העילוי דעבודת התשובה ע"י בני קרח; אבל אין זו מעלה ב(שם) "קרח" עצמו, אדרבה – דוקא בההיפך ושלילה דקרח ("ויאבדו מתוך הקהל"[9]).

מזה שפרשה בתורה נקראת בשם "קרח", מובן איפוא שיש מעלה ולימוד ב"קרח" עצמו.

ב. ויובן בהקדים דבר תמוה ברמב"ם הקשור עם פרשתנו:

בסוף הל' שמיטה ויובל[10] כותב הרמב"ם בנוגע לשבט לוי – "לא זכה שבט לוי בנחלת ארץ ישראל כו' מפני שהובדל לעבוד את ה' לשרתו כו', והוא ברוך הוא זוכה להם שנאמר[11] אני חלקך ונחלך". אח"כ ממשיך הרמב"ם[12]: "ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש כו' אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו כו' הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהי' ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים וללוים".

ודרוש ביאור במה שהרמב"ם מקשר את "כל איש ואיש . . נתקדש קדש קדשים ויהי' ה' חלקו ונחלתו" עם הפסוק בפ' קרח "אני חלקך ונחלתך":

עצם דברי הרמב"ם ש"לא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש אשר נדבה רוחו אותו כו' הרי זה נתקדש קדש קדשים", תואר שניתן וקאי על הכהן גדול (ז.א. שכל יהודי יכול להיות בדרגת כהן לוי וכיו"ב ולמעלה יותר עד בדרגת כהן גדול) – אינם בסתירה כלל להמסופר בפרשתנו אודות השלילה דמחלוקת קרח ועדתו שארעה בשל רצונם להיות כהנים גדולים – "ובקשתם גם כהונה"[13], "מבקשים כהונה גדולה"[14]. ועל כך ענה להם משה שיכול להיות רק "כהן גדול אחד"[14], ולשם כך בחר הקב"ה באהרן, אהרן כהן גדול – "בוקר ויודע ה' את אשר לו ואת הקדוש"[15] ["גבולות חלק הקב"ה בעולמו, יכולים אתם להפוך בוקר לערב כן תוכלו לבטל את זו שנאמר[16] ויהי ערב ויהי בוקר ויבדל, כך ויבדל[17] אהרן להקדישו וגו'"[18]], כפי

1) ראה לקו"ש ח"ה ע' 57. וש"נ.
2) ראה תוד"ה נפסל – מנחות כ, ב. ובכ"מ.
3) ראה גם לקו"ש ח"ח ע' 115. חי"ח ע' 191. ס' השיחות תשמ"ח ע' 500. ועוד.
4) ראה סנהדרין קי, סע"א. תנחומא פרשתנו יא. זח"ג נו, ב. פרש"י פרשתנו טז, ז. פינחס כו, יא.
5) ואין לומר ששם הסדרה היא על שם התחלתה – כי לפי"ז הי' הברירה לקרות הסדרה בשם "ויקח" (התיבה ראשונה של כל הסדרה), כמו "וירא", "ויצא" וכיו"ב.
ולהעיר שבכ"מ נקרא פ' מצורע בשם "טהרה" (ראה לקו"ש ח"ז ע' 100 הערה 5), ולא מצינו כן כלל בנוגע לפ' קרח.
6) משלי י, ז. יומא לח, ב.
7) ראה תניא רפי"ז. ובכ"מ.
8) פרש"י פרשתנו יח, ח.
9) פרשתנו טז, לג.
10) פי"ג הי"ב.
11) פרשתנו יח, כ.
12) שם הי"ג.
13) פרשתנו טז, י.
14) פרש"י שם, ו.
15) פרשתנו שם, ה.
16) בראשית א, ה.
17) דה"א א כג, יג.
18) פרש"י פרשתנו טז, ה.

שזה הוכח על־ידי הקטרת הקטורת "והי' האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש"[19], והקב"ה גם בחר בבני אהרן להיות כהנים —

כפי שראו זאת אח"כ בעת ש"פרח מטה אהרן"[20], וזה נשאר "למשמרת לאות", "לזכרון שבחרתי באהרן הכהן ולא ילונו עוד על הכהונה"[21]. ובגלל טענת קרח ועדתו (להיות כהנים גדולים) הם נענשו באופן הכי חמור, כמסופר בהמשך הפרשה.

הנה כל זה לא סותר כלל למ"ש הרמב"ם ש"כל איש ואיש" יכול להגיע ל"נתקדש קדש קדשים" (דרגת כהן גדול), הגם שישנו ציווי[22] (שהוא לאו מן התורה, לדיעה אחת[23]) "לא יהי' כקרח ועדתו", שרצו להיות כהנים גדולים[24] — כיון שקרח ועדתו רצו להיות כהנים גדולים בפשטות (ולהיכנס לקדש הקדשים ולהקטיר קטורת), משא"כ דברי הרמב"ם "נתקדש קדש קדשים" קאי בעבודה רוחנית שבלבו ורוחו.

אמנם עדיין דרוש ביאור בשייכות ענין זה (ברמב"ם) עם הפסוק "אני חלקך ונחלך":

הפסוק "אני חלקך ונחלתך" נאמר בהמשך הפרשה ששם מדובר אודות סדר הכהונה (והלוי') איך שזה נקבע ונסדר מחדש לאחרי שקרח "ערער כנגד אהרן על הכהונה", רצה להיות כהן גדול, וטען "כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו גו'"; וע"כ אומר הקב"ה "אני חלקך ונחלתך" — כתשובה והסברה במעלת הכהנים שאינה קיימת בשאר בנ"י, שלילת טענת קרח.

ולכאורה תמוה שהרמב"ם יביא פסוק זה עצמו בפירוש הפכי ממש — ש"כל איש ואיש אשר נדבה רוחו אותו כו' יהי' ה' חלקו ונחלתו"?!

עוד צלה"ב בדברי הרמב"ם: כדי להיות כהן גדול אי"ז תלוי בעבודת האדם, כי אם בבחירת הקב"ה, כמו שזה הי' בנוגע לאהרן כהן גדול; וגם הכהנים גדולים שלאחרי זה — אי"ז תלוי רק בעבודתם הם, אלא גם כמאחז"ל[25] "הכהן הגדול מאחיו — גדלהו משל אחיו", תלוי במרובה בבגדים ובמשיחה בשמן המשחה וכו'. וא"כ איך שייך לומר שע"י עבודת היהודי ("נדבה רוחו אותו") "הרי זה נתקדש קדש קדשים" — תואר הכהן גדול? בשלמא להיות בדרגת כהן או לוי, שייך הדבר לכל יהודי ע"י עבודתו הרוחנית בדוגמת הכהן והלוי, "נדבה רוחו אותו כו' לעמוד לפני ה' לשרתו כו'", וכשם שבכהן ולוי "אני חלקך ונחלתך" (בהיותם משרתי ה'), כך נעשה זה בנוגע לכל איש ואיש אשר נדבה רוחו אותו, דזיל בתר טעמי'; אבל מלשון הרמב"ם נמצא שעל־ידי העבודה דכל איש ואיש "הרי זה (כל איש ואיש) נתקדש קדש קדשים".

ג. והביאור בזה:

טענת ובקשת קרח, ש"פיקח הי'"[26], להיות כהן גדול — היא (כשלעצמה, כרצון) רצון טוב ונעלה ביותר, כמובן ממה שאמר משה "אף אני רוצה בכך". ואדרבה — כך צריך יהודי לרצות, לשאוף תמיד למדריגות היותר גבוהות בעבודת ה', עד להדרגה דכהן גדול (קדש קדשים),

[וע"ד מאחז"ל[27] כאו"א מישראל חייב לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב. וכפי שכל יהודי אומר ומבקש בתפלת יו"ט: "ויתקיים בנו מקרא שכתוב[28] ונחה עליו כו'", שהפסוק קאי על משיח[29]].

וכמו שטען קרח[30]: "כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו", "כולם שמעו דברים בסיני מפי הגבורה"[31], שאז אמר הקב"ה על כל בנ"י, ועל כאו"א מישראל "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש"[32], שכהנים בפסוק זה היינו "כהנים גדולים" (כמבואר במפרשים[33]); ולכן צ"ל

19) פרשתנו שם, ז.
20) שם יז, כג.
21) שם, כה ובפרש"י.
22) שם, ה. סנהדרין קי, א.
23) ראה סהמ"צ להרמב"ם שורש שמיני, רמב"ן שם. ועוד.
24) ואף שקרח רצה להיות כהן גדול במקום אהרן — הרי הר"נ איש רצו להיות כהנים גדולים בנוסף לאהרן כהן גדול (ראה תנחומא פרשתנו ה. במדב"ר פי"ח, ח. פרש"י טז, ו).

25) יומא יח, א.
26) פרש"י פרשתנו טז, ז.
27) תדא"ר רפכ"ה.
28) ישעי' יא, ב.
29) ראה סנהדרין צג, ב.
30) פרשתנו טז, ג.
31) פרש"י שם.
32) יתרו יט, ו.
33) בעה"ט יתרו שם. וראה אגדת בראשית פ' עט [פ].

רצונו ותשוקתו של כל יהודי להיות בדרגת כהן גדול;

אלא שלקרח הי' טעות בהאופן איך שרצונו (להיות כהן גדול) בא לביטוי בפועל – במקום שתהי' לו ביטול למשה ואהרן (שבהם בחר הקב"ה), שע"י זה הי' נמשך בו מקדושת אהרן כהן גדול, ה"ז התבטא במחלוקת נגד הכהן גדול שנבחר ע"י הקב"ה. אשר בכך הוא שלל מעצמו כל שייכות לכהן גדול וקדושתו.

[וכמובן גם מהביאור בכ"מ[34] בגודל המעלה ומדריגה של קרח וטענתו – בשרש הענינים בקדושה].

ויש לומר שמעלת קרח מרומזת בפרש"י בריש פרשתנו (בה"דברים נפלאים" שבפרש"י][35]: בהיחוס של קרח (בתחלת הפרשה[36]) "קרח בן יצהר בן קהת בן לוי" מפרש רש"י, "ולא הזכיר בן יעקב, שבקש רחמים על עצמו שלא יזכר שמו על מחלוקתם כו'", ורש"י לא מסתפק בכך ומוסיף: "והיכן נזכר שמו על קרח, בהתייחסם על הדוכן בדברי הימים, שנאמר[37] בן אביאסף בן קרח בן יצהר בן קהת בן לוי בן ישראל". זאת אומרת, הגם שבפסוק לא נזכר "בן יעקב" (בגלל מחלוקת קרח), מוסיף רש"י בפסוק כאן (ואינו ממתין עד שנלמד דברי הימים), ש"נזכר שמו (של יעקב) על קרח בהתייחסם על הדוכן כו' בן ישראל" – מצד גודל מעלתו של קרח[38].

ולהוסיף, שגם בפסוק, בהיחוס דקרח כ"בן לוי", מרומז מעלת קרח – בהיותו "בן לוי", ע"ש "ילוה אישי אלי"[39], שמורה על ההתחברות עם הקב"ה.

ד. עפ"ז מובן גם הרמב"ם: דוקא מבקשת קרח ("ובקשתם גם כהונה") למדים שיהודי צריך לרצות ויכול להגיע להדרגא של "קדש קדשים" (כהן גדול). הטעות של קרח היתה ברצון הנוסף (לנהוג בפועל כהונה גדולה) ובאופן שהוא עשה זאת (ובזה צ"ל האזהרה ש"לא יהי' כקרח ועדתו").

ולכן מביא הרמב"ם דוקא את הפסוק שבפ' קרח "אני חלקך ונחלתך" (שבא בהמשך להערעור על הכהונה) איך שכל יהודי יכול להתקדש "קדש קדשים ויהי' ה' חלקו ונחלתו" – שכן, "אני חלקך ונחלתך" (בפסוק) שולל הטעות של קרח בהאופן שבו רצה להיות כהן גדול (היפך הביטול לכהן גדול, שעי"ז הוא עצמו שלל את שייכותו לקדושת הכהן גדול), אבל לולא זה הרי – אדרבה: יהודי על־ידי הביטול שלו לכה"ג נמשך בו מקדושת כהן גדול, "נתקדש קדש קדשים ויהי' ה' חלקו ונחלתו" (כמו שזה נאמר על הכהנים).

והכח לכך שיהודי יוכל להגיע (ע"י עבודתו) לדרגת כהן גדול (הגם שזה בא מלמעלה כנ"ל) מובן גם זה מפ' קרח, מטעותו של קרח: שכאשר ישנו הביטול לכהן גדול שנבחר ע"י הקב"ה (ולא כפי שהי' אצל קרח), אזי נמשך בו מקדושת הכהן גדול[40], כנ"ל.

ה. עפ"ז יובן גם הטעם לשם הפרשה – "קרח": "קרח" כשלעצמו – כפי שהוא תיבה בתורה, ושם תורני ("אַ תורה'דיקער נאָמען") (של כל הפרשה) – מבטא את המעלה בקדושה של

34) ראה לקו"ת פרשתנו נד, סע"ב. וש"נ. אוה"ת שם ע' תרפו. תרצד. סד"ה ויקח קרח העת"ר. סה"מ מלוקט ח"ג ע' רג ואילך. לקו"ש חי"ח ע' 187, וש"נ.

35) ראה קונטרס משיחת ש"פ שלח שנה זו ס"ז. ובארוכה – ס' השיחות תשמ"ח ע' 501 ואילך.

36) טז, א.

37) דה"א ו, כב-כג.

38) ובפרטיות יותר י"ל, שבפרש"י זה מודגש מעלת קרח ע"י בני קרח (שעשו תשובה), שע"י "אביאסף בן קרח" מתייחס גם קרח ליעקב. ואילו בטענת קרח שרצה להיות כהן גדול מודגש מעלת קרח עצמו, ש"פיקח הי'" (כדלקמן בפנים).

39) ויצא כט, לד.

40) שזהו העבודה דיוהכ"פ (יחידה בזמן), שכל עבודות יוהכ"פ הן בכהן גדול דוקא (יחידה בנפש), ובקדש הקדשים (יחידה במקום), ומעין זה בעבודת כאו"א ביחידה שבנפש ("ממלכת כהנים", כהנים גדולים), וכמודגש גם בתפלת כאו"א מישראל ביוהכ"פ מעין תפלת כה"ג ביוהכ"פ, כנוסח תפלת מוסף דיוהכ"פ: "כמו ששמעת תפלת כה"ג בהיכל כמו כן מפינו תשמע ותושיע" (וראה ברכת ערב יוהכ"פ תשמ"ד (התוועדויות ח"א ע' 113 ואילך). וש"נ). והכח לעבודה זו (גילוי בחי' כה"ג שבכל א') הוא ע"י הביטול למעלה מטו"ד, שזהו"ע דעבודת יוהכ"פ (בבחי' גורל*), ודוקא ע"י נשמות בגופים**.

*) ובלשון הרמב"ם בסיום ההלכה כאן: אתה תומיך גורלי.

**) ולהעיר מביאור מעלת פורים לגבי יוהכ"פ (כ–פורים) שענין "עד דלא ידע" נמשך באכילה ושתי' גשמית. ואולי י"ל שלע"ל (בתקופה ראשונה) תהי' מעלה זו (דאכו"ש) גם ביוהכ"פ, בדוגמת האכו"ש ביוהכ"פ בעת חנוכת בית ראשון שבעת ימים ושבעת ימים – מו"ק ט, א), שהי' ענין הכי נעלה.

קרח: הרצון טוב ונעלה להיות בדרגת ועבודה רוחנית של הכהן הגדול. ומזה גופא למדים שכל יהודי צריך לרצות והוא יכול להגיע לדרגת כהן גדול, כפס"ד הרמב"ם הנ"ל.

זאת אומרת: העילוי והלימוד־טוב מקרח אינו רק באופן שלילי, "ולא יהי' כקרח ועדתו", אפילו לא רק האופן החיובי דעבודת התשובה שבא כתוצאה מזה (כמו שהי' בבני קרח) [ועד"ז — העילוי ותוקף הכהונה שבא לביטוי על־ידי הערעור של קרח על הכהונה], שכ"ז אינה מעלה של "קרח" עצמו, אלא אדרבה — בשלילת הנהגתו, גם לא רק בעבודת התשובה דבני קרח; אלא אף "קרח" עצמו יש לו המעלה, בכך שרצה להיות בדרגת כהן גדול, ומזה ישנו הלימוד לכל יהודי, כנ"ל.

ו. ועדיין צריך להבין:

הגם שבקשת קרח ("ובקשתם גם כהונה") כשלעצמה ה"ז דבר טוב — אך רואים אנו שרוב הפרשה בפשטות הכתובים קאי לגמרי (לא במעלת קרח, אלא) אודות גודל הירידה והנפילה של קרח, וגודל העונש של קרח וכל עדתו.

ומזה מובן, ששם הפרשה "קרח" (דקאי על כל הענינים המדוברים בפרשה), ה"ה כולל (נוסף על המעלה בבקשת קרח) גם, ובעיקר ובחלק החשוב של הפרשה — הירידה דקרח ועדתו (והעלי' ותוקף הכהונה שבא כתוצאה מזה).

וצריך להבין איך זה מתאים עם הביאור דלעיל ש"קרח" (שם הפרשה) מדגיש את המעלה שבבקשת קרח — דזהו היפך מהתוכן גלוי של הפרשה!

ויש לומר, שנוסף להביאור הפשוט בזה, שביחד עם זה שלמדים מקרח על הצורך לרצות להגיע לדרגת כהן גדול, למדים גם על הזהירות שצ"ל באופן העבודה, ש"ולא יהי' כקרח ועדתו" (כנ"ל)[41] — יש בזה ענין עמוק יותר:

הכוונה היא, שיהודי יעבוד את הקב"ה בכח עצמו, שלשם כך הורידו את נשמתו למטה בעולם הזה הגשמי, שבו ישנה נתינת מקום לעשיית טעות, "נתתי לפניך את החיים וגו'"[42], בכדי שהאדם בכח עצמו יוכיח שהוא "פיקח" ("עם חכם ונבון"[43]) ובוחר בעצמו את דרך החיים והטוב (כמדובר לעיל בארוכה[44]).

וענין זה מודגש בפ' קרח: קרח פיקח הי', וידע שתכלית המעלה היא לרצון להיות בדרגת כהן גדול; אבל בכדי שיגיע לכך בכח עצמו, נתנו לו ב' האפשרויות, גם האפשרות לטעות, באופן שמביא לידי ביטוי את רצונו וחפצו להיות בדרגת כהן גדול, עד שהוא יכול ליכשל בזה (כפי שהי' בפועל אצל קרח), אולם הכוונה בזה, והלימוד בזה בתורה (מלשון הוראה[45]) הוא, לנצל את הפקחות שלו בכדי (לא ליכשל בזה ח"ו, "לא יהי' כקרח ועדתו", אלא) להתגבר על הנסיונות, ולהגיע לדרגת כהן גדול ע"פ התורה, עי"ז שהוא יציית ויהי' בטל למשה ולאהרן כהן גדול, כנ"ל.

זאת אומרת, הגם שבמעשה קרח היו ב' ענינים הפכיים: א) קרח בתור פיקח, שמצד מעלתו הוא מבקש להיות כהן גדול (ע"ד עבודת הצדיקים); ב) "שטות זה" שעשה קרח (ע"י המחלוקת שלו), בגלל טעות זו שעשה בהאופן איך שצריכים לרצות להגיע לדרגת כהן גדול (שזה מביא אח"כ לעבודת התשובה ע"י בני קרח) — הרי לאחרי שזה נכתב בתור חלק מן התורה שבכתב, תורה מלשון הוראה, ז.א. איך שקרח נמצא בתורה, ניתוסף ענין שלישי שהוא נעלה מהם ומחבר את ב' הענינים, ודוקא המעלה שקיימת בב' הענינים: העילוי של הרצון להגיע לדרגת כהן גדול, ויחד עם זה המעלה דעבודה בכח עצמו, בהיותו למטה במקום שיש בו אפשרות לעשות ההיפך, והוא בוחר לעשות כפי רצון הקב"ה, אשר עי"ז מקבל את המעלה דתשובה — ע"ד לאתבא צדיקיא בתיובתא[46].

41) אבל עפ"ז עדיין אינו מחוור לגמרי, שהרי עיקר תוכן הסדרה הוא בנוגע טעות וירידת קרח, ולא בנוגע למעלת עבודתו (כבפנים), משא"כ לפי הביאור דלקמן, גם הירידה (של קרח) מורה על ענין נעלה.

42) נצבים ל, טו.

43) ואתחנן ד, ו.

44) קונטרס משיחת ש"פ בהעלותך וש"פ שלח שנה זו.

45) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ועוד.

46) ועפ"ז יש לבאר מ"ש בלקו"ת פרשתנו בסיום הדרוש עה"פ והנה פרח מטה אהרן גו' ויגמול שקדים* שיש שקידה למוטב ולטוב, ושקדים דמטה אהרן הם שקדים טובים (דלכאורה מה שייך שקדים למוטב, הרי עבודת אהרן היתה רק בקדושה),

*) כן הוא דיבור המתחיל של המאמר בלקו"ת שם.

ז. ועפ"ז יומתקו יותר דברי הרמב"ם הנ"ל, שכתב כי כל יהודי יכול להגיע לדרגת "קדש קדשים", ומביא ע"ז את הפסוק מפ' קרח ("אני חלקך ונחלתך"), אף שבתושב"כ מדובר בגלוי אודות ירידת קרח — כי גם בתורה ישנם דרגות (בדוגמת הדרגות הנ"ל):

בגליא דתורה ישנם חלקים שונים בתורה עם חילוקים ביניהם: תורה שבכתב, תורה שבעל פה (פירושה דתושב"כ), אשר כאו"א מהם הוא חלק בתורה בפ"ע (ועל כאו"א מהם צריכים לברך ברכת התורה אפילו אם לא לומדים חלק נוסף), הגם שתושבע"פ מפרש ומגלה הפירוש דתושב"כ; ועד"ז בתושבע"פ עצמה ישנם חלקים בפ"ע — כמו ממונא מאיסורא לא ילפינן[47] (הלכה כרב באיסורי והלכה כשמואל בממונא[48]) וכיו"ב;

משא"כ בעצם התורה — כפי שזה מתגלה בחלק ההלכה שבתורה (כתרה של תורה), כמו בספר הרמב"ם — מודגש בגלוי איך שכל התורה ה"ה תורה אחת, וישנו הכח להפוך ולגלות איך שגם ממעשה שבגלוי (בפשטות הכתובים) הוא בלתי רצוי' (מעשה קרח), לומדים (מהמעשה גופא) תורה והוראה בטוב וקדושה [נוסף להלימוד בדרך שלילי, "ולא יהי' כקרח ועדתו"] — להיות בדרגת כהן גדול, ביחד עם המעלה דעבודה בכח עצמו (בעולם ששייך לעשות בו טעות) להגיע לזה באופן המתאים ע"פ התורה (לא כפי שהי' אצל קרח)[49], כנ"ל.

ח. ויש לומר שענין זה נרמז גם בהשם "קרח": ג' האותיות ק' ר' ח' דומין בתמונתן לאות ה', אבל כל אחת מהן — בשינוי בנוגע לקו השמאלי: בה"א ישנם ג' קוין. קו מלמעלה, וב' קוין — מימין ומשמאל. וידוע[50] שג' קוים אלו ה"ה כנגד מחשבה דיבור (הקו למעלה וקו שבימין) ומעשה (קו השמאל), עולמות בריאה יצירה ועשי'; וקו השמאל אינו מחובר עם ב' הקוים האחרים, כיון שבין מחשבה ודיבור למעשה ישנו הפסק (אף — עשיתיו), משא"כ מחשבה ודיבור ה"ה מחוברים.

זאת אומרת, שכפי ש"קרח" עומד בשרשו ובשלימותו באות ה' הוא כולל בתוכו הן את קו הימין (עשה טוב) והן קו השמאל (סור מרע), אבל כפי שקו השמאל עומד בשלימות בקדושה, עם הפסק (והבדל) בין העשי' למחשבה ודיבור, הפסק שהוא גם פתח לתשובה (לא על החטא ח"ו, אלא ע"ד צדיקיא בתיובתא).

אמנם לקרח היתה הטעות באופן העבודה עם קו השמאל (מעשה) [קו הימין וקו שלמעלה היו בו בשלימות, הרצון (במחשבה) ובקשה (בדיבור) להיות כהן גדול], ובשלושה אופנים — כפי שזה בג' האותיות ק' (קו השמאל יורד למטה מן השורה), ר' (חסר את קו השמאל), וח' (קו השמאל מחובר עם הקו שלמעלה), כמבואר במ"א[51].

ט. תוכן הנ"ל דפ' קרח קשור גם עם הזמן שבו קורין הפרשה. ובכללות — (א) בארבעים יום הראשונים שמשה הי' בהר סיני לקבל התורה, ובפרטיות (בקביעות שנה זו) — (ב) בשבת ראש חודש (בכלל), ו(ג) שבת ראש חודש תמוז.

ארבעים יום דעליית משה אל ההר: "הימים האלה נזכרים ונעשים"[52], מדי שנה בשנה חוזרים ע"ע הענינים שארעו בפעם הראשונה, ובנדו"ד — נתינת לוחות הראשונות למשה רבינו בארבעים ימים הראשונים. שכן, אע"פ שלאח"ז (לאחרי הארבעים יום) הי' שבירת הלוחות (ע"י תטא העגל) ואח"כ נתינת לוחות שניות — הרי מובן שאי"ז מבטל כלל וכלל את ההמשכה נעלית (ונצחית) שנפעלה ע"י נתינת לוחות הראשונות. ואדרבה — עיקר הענין דנתינת לוחות ראשונות נשאר תמיד בשלימות (גם לאחרי השבירה), אלא שאח"כ נתערבו דברים צדדיים (חטא העגל) שכיסו בחיצוניות על המעלה; אך בפנימיות הענין נשארים לוחות

וי"ל שזה מרמז שבהשקדים טובים דמטה אהרן יש גם מעלת האתהפכא דמוטב לטוב (ראה סד"ה והנה פרח תשל"ג — קונטרס כ"ח סיון שנה זו), והטעם לזה — כי פרח מטה אהרן ויגמול שקדים הי' סימן על כהונת אהרן, הבא ע"י ערעור קרח, ולכן יש בזה גם מעלת האתהפכא דעבודת התשובה, כפי שהוא בצדיקיא (ולא ע"י ירידה בפועל ח"ו), כבפנים.

47) ברכות יט, ב. קידושין ג, ב. כתובות מ, ב.

48) ברכות מט, ב. וש"נ.

49) ויש לומר שענין זה נרמז גם בלשון הרמב"ם כאן, שכל איש ואיש "נתקדש קדש קדשים" ע"י עבודתו "אשר נדבה רוחו אותו כו' והלך ישר כמו שעשהו האלקים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם", היינו, שהאדם מתגבר על העלם והסתר העולם לעמוד לפני ה' ולשרתו כו'.

50) ראה תו"א מגילת אסתר צה, סע"ב. לקו"ת ר"פ בלק. ובכ"מ.

51) ראה ס' השיחות תשמ"ח ח"ב ע' 502 ואילך. וש"נ.

52) אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבי"ם. הובא ונתבאר בס' לב דוד להחיד"א פכ"ט.

הראשונות בשלימות (וזה שישנה אפשריות לטעות וחטא, ה"ז רק כדי לגלות בו ("ארויסרופן") העבודה בכח עצמו, שגם במצב זה מקבלים את הלוחות הראשונות בשלימות).

יתירה מזו: נוסף על השלימות דלוחות הראשונות ברוחניות, ישנה גם השלימות כפי שהם נמצאים כאן למטה. כמובן מזה שהגם שמשה שמע על חטא העגל בהיותו למעלה על ההר, הוא לא שבר את הלוחות עד שירד למטה (בסוף הארבעים יום), ז.א. שלוחות הראשונות ירדו למטה בשלימות (ורק לאח"ז היתה השבירה). שזה נותן הכח[53] להעבודה בכל הזמנים (גם לאחרי השבירה) לגלות אף למטה את הדרגא דלוחות הראשונות, ביחד עם מעלת ההתגברות העצמית ושלא ליכשל כו' (צדיקיא בתיובתא).

י. שבת ראש חודש[54]: החיבור דשבת וראש חודש מורה על היחוד דמשפיע ומקבל [שבת – קשור עם מהלך השמש (משפיע), וראש חודש – קשור עם מהלך הלבנה (מקבל)], ובעבודה זהו ע"ד החילוק בין עבודת הצדיקים (המשכת המשפיע מלמעלה למטה) ועבודת התשובה (שובה והעלאת המקבל מלמטה למעלה). שבכללות ה"ה ב' עבודות שונות, עבודות הפכיות. אך הכוונה היא (כפי שזה מודגש בגלוי בשבת וראש חודש) – יחוד המשפיע ומקבל, צדיקיא בתיובתא, עד "והיו לבשר אחד"[55], על־ידי כח נעלה משניהם.

ולהוסיף בהקשר עם קרח[56] – ע"פ הידוע שטענת קרח ("כל העדה כולם קדושים גו' ומדוע תתנשאו על קהל ה'") באה כתוצאה מכך שראה את מעלת המקבל, אפילו לגבי המשפיע; אבל הטעות שלו היתה בכך שמעלת המקבל מתגלית דוקא עי"ז שמרגיש את היותו מקבל ובטל להמשפיע, כמבואר בכ"מ.

וענין זה מודגש יותר – בשבת ראש חודש תמוז, יום השלשים דחודש השלישי ו(א' ד)ראש חודש הרביעי, הוא מחבר שלישי עם רביעי – משפיע ומקבל, "גימ"ל דל"ת – גמול דלים"[57].

יא. ואולי יש ללמוד הוראה מזה ע"י ההתבוננות שענין זה בא בגלוי יותר בדורות האחרונים – בשבת ראש חודש תמוז, חודש הגאולה: בחודש הזה – בי"ב־י"ג תמוז תרפ"ז – כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו השתחרר (לגמרי) מהמאסר וגלות שהי' בגלל עבודתו והשתדלותו בהרבצת התורה וחיזוק הדת במדינה ההיא.

בגאולה ישנם שתי קצוות הפכיות (לכאורה): (א) נרגש בזה המצב (גלות) שממנו נגאלו (דוקא אז שייך לקרוא לזה גאולה (= גאולה מן הגלות)). (ב) כל גאולה יש בה מעין השלימות ואמיתיות ענין הגאולה, הגאולה העתידה (שכל הגאולות שוין הן "דשם גאולה עלה"[58]), שהיא גאולה מכל המדידות והגבלות, גם ההגבלה דהרגש הגלות (שממנו נגאל), גאולה שהיא למעלה מגדר ואפשריות של גלות (גאולה שאין אחרי' גלות[59]), במכ"ש מזה שהיא למעלה מאפשריות להיפך הטהרה (רוח הטומאה אעביר מן הארץ[60]).

והענין בעבודה: יהודי הוא לגמרי למעלה מגלות, כמו שכותב המהר"ל[61], שעל־ידי גאולת מצרים קיבלו בנ"י את המעלה של בני חורין (שטרי קודם), וה"מקרה" של גלות לא יכולה לבטל זאת. ביחד עם זה נמצא היהודי (כעת) בגלות (ועליו לדעת מכך, בכדי שיוכל לעשות שם את עבודתו ולהתגבר על הנסיונות כו'), אבל אי"ז בגלל שיש לו שייכות לגלות ח"ו, רק שהקב"ה שלח אותו לגלות בתור שלוחו, וישנו הכלל ש"שלוחו של אדם (העליון) כמותו"[62], עד כמותו דהמשלח ממש[63], ובנדו"ד – יהודי (בגלות) הוא שלוחו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, ו"עבד מלך מלך"[64], שמלך נשאר מלך גם בגלות, ז.א. שהוא במעמד ומצב נעלה מענין של גלות. ובזה מתבטאת עבודת בנ"י בגלות – שבהיותו בגלות עליו לגלות את מציאותו האמיתית כפי שהיא למעלה מגלות,

53) וע"ד המבואר בכמה ענינים נעלים שנמשכו בתחלה למטה (ואח"כ נגנז וכיו"ב), כדי ליתן הכח בעבודת האדם לגלות הענין בפועל ע"י עבודתו. ע"ד אור שנברא ביום ראשון ואח"כ נגנז, מלמדין כל התורה לתינוק במעי אמו ואח"כ משכחו, וכיו"ב.

54) בהבא לקמן – ראה קונטרס משיחת ש"פ קרח, אדר"ח תמוז תשמ"ז.

55) בראשית ב, כד.

56) ראה גם ס' השיחות תשמ"ט ע' 556 ואילך.

57) שבת קד, א.

58) רש"י ד"ה אתחלתא – מגילה יז, ב.

59) תוד"ה ה"ג ונאמר – פסחים קטז, ב. מכילתא בשלח טו, א.

60) זכרי' יג, ב.

61) גבורות ה' פס"א.

62) משנה ברכות לד, ב. קידושין מא, ב. וש"נ.

63) ראה לקו"ת ויקרא א, ג.

64) תנחומא צו יג (הובא בפרש"י בהעלותך יב, ח). ספרי דברים ג. ב"ר פט"ז, ג.

ואדרבא – "עבד מלך מלך", ושלגלות אין כל שליטה עליו (בנוגע לעבודתו בתומ"צ). ע"ד המדובר לעיל העבודה ד"קרח" למעליותא, צדיקיא בתיובתא.

ויש לומר, שבזה ניתנה תוספת כח ע"י הגאולה די"ב־י"ג תמוז, כמו שבעל הגאולה כותב[65] ש"לא אותי בלבד גאל הקב"ה בי"ב תמוז, כי אם גם את כל מחבבי תורתנו הקדושה, שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל יכונה", כולם נגאלו וקיבלו תוספת כח להתעלות למעלה מגלות ושיוכלו בקלות לקיים תורה ומצוות, ללא שום מניעות ועיכובים, על־ידי כח הגאולה שהביאה לכך שגם המנגדים "מסכימים" לעבודת בנ"י (כמדובר כמ"פ),

וכמו שרואים בפועל ההוספה מרובה שניתוספה אחרי הגאולה בהעבודה דהרבצת התורה וחיזוק היהדות והפצת המעינות חוצה, עד שזה (המאסר והגלות) הביא ליציאתו של בעל הגאולה ממדינה ההיא, ולאחרי השתלשלות – בואו לארצות הברית, לחצי כדור התחתון, שבו הורחבה שלא בערך העבודה דהפצת היהדות והפצת המעינות חוצה, ע"י המוסדות שהוקמו שם, ומשם – נתפשט כן בכל קצוי תבל, עד ל"איי הים", (חצי כדור ה)תחתון שבתחתון (אוסטרליא וכיו"ב), והולך ומתפשט.

יב. א' מההוראות בפועל מהאמור לעיל:

יהודי צריך ללמוד מקרח (כפי שקרח כתוב בתורה)[66] גם לימוד חיובי [נוסף להלימוד "ולא יהי' כקרח ועדתו" (והתשובה שצריכים לעשות באם נכשלו בזה ח"ו)] – שהוא (היהודי) פיקח, מעם חכם ונבון, ועליו לדעת את מעלותיו, כפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר[67] שכשם שצריכים לדעת את חסרונות העצמיים על־מנת לתקנם, כך צריכים לדעת מעלות העצמיים[68] בכדי לנצלם במילואם, צריך היהודי לדעת כי הוא פיקח והוא "עבד מלך מלך" (גם בגלות), ועליו להראות שמבלי הבט על כך שהוא נמצא בעולם שיכולים בו לעשות טעות, הוא מנצל את פקחותו בכדי לא ליכשל, ועוד ועיקר – הוא מנצל את פקחותו בכל הענינים הקשורים עם עבודת השי"ת בלימוד התורה וקיום המצוות וכו', עד באופן של "נדבה רוחו אותו וכו' לעבדו ולשמרו כו'", עד שהוא מגיע ל"נתקדש קדש קדשים ויהי' ה' חלקו ונחלתו" – עי"ז שהוא מגלה בעצמו את בחי' הכהן גדול שבו (ע"י ביטול אמיתי).

כשם שזה בנוגע להעבודה של כל יחיד לעצמו, כך גם בנוגע להעבודה דכללות דורנו זה – שצריכים לדעת את מעלת הדור (כנגס על גבי ענק[69]), דור האחרון בגלות ודור הראשון של הגאולה [כמובן מכל הסימנים המובאים בגמרא, וכמו שבעל הגאולה העיד כבר (לפני שנים) שכבר סיימו הכל, וצ"ל "עמדו הכן כולכם", לצחצח את הכפתורים האחרונים[70]], בכדי שינצלו את הכחות שישנם כדי לסיים את אחרוני הפכים קטנים וה"שריים" של העבודה, ועי"ז – להביא את הגאולה בפועל ממש.

יג. מבין עניני ה"פקחות" של יהודי בעבודתו, נכלל גם – שהוא מנצל כל הזדמנות אפשרית להוסיף עוד בתורה ומצוות, הן בנוגע לעצמו והן בנוגע לעורר יהודים נוספים שמסביבו.

ובפרט שבעמדנו בסוף זמן הגלות, לאחרי ריבוי גדול ועצום דמעשינו ועבודתינו במשך כל הדורות, הרי אין אתנו יודע עד מה – איזה מעשה טוב יהי' הענין המכריע שיביא את הגאולה [וכמו"כ בעבודת כל יהודי בפרט, באיזה ענין צ"ל אצלו ה"מצוה דהוה זהיר בי' טפי"[71]. וכידוע גם דברי הבעש"ט[72], שנשמה יורדת למטה לשבעים או שמונים שנה בכדי לפעול ענין אחד, וכיון שאין אתנו יודע עד מה] – לכן צריכים לחטוף ולנסות

---

65) במכתבו הידוע לחגיגה הראשונה דגאולת י"ב תמוז בשנת תרפ"ח – נדפס בסה"מ תש"ח ע' 263. ובכ"מ.

66) ובמכ"ש מתורת הבעש"ט שמכל דבר שרואה ושומע צ"ל לימוד בעבודת ה' (כתר שם טוב הוספות סקט"ז ואילך).

67) "היום יום" כ"ו חשון. אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ע' תסח. וש"נ.

68) וי"ל מקור לזה בחז"ל – מדברי המשנה (אבות פ"ג מי"ד): חיבה יתירה נודעת לו (נוסף להחיבה בעצם המעלה שנברא בצלם וכו'). ולהעיר מאבות רפ"ד (הפרק דשבת זה): "איזהו חכם כו' איזהו גבור כו' איזהו עשיר כו' איזהו מכובד כו'", שע"י קיום התנאים במשנה (חכם – הלומד מכל אדם וכיו"ב), נתגלה אצלו מעלתו.

69) ראה שבלי הלקט בראש הספר (בשם רבי ישעי' מטראנין) הקדמת החוות דעת לפירושו לשו"ע יו"ד. המשך תרס"ו ע' ת. ובכ"מ.

70) ולהעיר שענין הכפתורים הוא א) לחבר צד הימין והשמאל של הבגד, ב) כמנהג בנ"י – והימין על השמאל – המרמז על שלימות העבודה – הן בקו הימין והן בקו השמאל, ובאופן שהשמאל בטל לימין, כנ"ל סעיף י.

71) ראה שבת קיח, ב.

72) "היום יום" כ"ח שבט. אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג ע' קעד. ע' רפח. ועוד.

כל הזדמנות ואפשריות להוספה בעניני תומ"צ[73].

שזהו א' מהטעמים על ההצעה[74], שכל יהודי ישתדל לקבוע שיעורי תורה חדשים ברבים, ושכל אחד יהי' בעצמו "מגיד שיעור" — הן אנשים (עם אנשים), נשים (עם נשים) וטף (עם ילדים אחרים).

וכדאי לקשר שיעורים אלו (עכ"פ מזמן לזמן) עם ענין בספר הרמב"ם (ובפרט משיעור היומי), ובפרט שבכמה ענינים שנלמדים בגמרא וכיו"ב, יכול להתווסף הסברה ועיון בזה ע"י שמסתכלים מה פוסק הרמב"ם בענין זה.

המעלה הנפלאה שבלימוד התורה, ובפרט ברבים, לא צריכים לחפש ביאור ע"ז — זה מבואר בריבוי מקומות בתורה שבכתב ובעל פה, וע"י גדולי ישראל בכל הדורות.

— ולהעיר (כמדובר כמ"פ[75]), שבזמן הזה לומדות גם נשי ובנות ישראל אפילו הלכות וחלקי התורה שאין צריכות להן, כפי שרואים מעשה רב, שגדולי ישראל בדורות האחרונים ייסדו מוסדות חינוך לבנות ישראל, בהיותם צורך השעה, וכמבואר כבר בכ"מ הביאור בזה מגדולי ישראל, הן החסידים והן הלא חסידים, כידוע ומפורסם המכתבים וביאורים שלהם בענין זה[76] (כמובא ומלוקט בכמה ספרים[77]).

עוד הצעה לפועל — מענינא דיומא, ראש חודש:

דבר נכון ביותר, שבכל ראש חודש (מדי חודש בחדשו) יתאספו יהודים יחד בכל מקום ומקום, בכל קהילה וביהכנ"ס, לעשות התוועדות, לדבר דברי תורה, לאמר "לחיים", "לחיים ולברכה", לברך איש את רעהו בכל הברכות הטובות, ולקבל יחד החלטות טובות בעניני תומ"צ, ומתוך שמחה וטוב לבב, התוועדות של שמחה, וכפס"ד הרמ"א[78] "טוב לב משתה תמיד".

וכדאי לקשר את ההתוועדות והשיעורי תורה ברבים (בימי החול) גם עם נתינת הצדקה, שיש לה סגולה מיוחדת שגדולה צדקה שמקרבת את הגאולה.

בעמדנו בראש חודש תמוז, הרי כעת גם זמן המתאים להזכיר, שיתחילו בהכנות להתוועדויות בקשר עם חג הגאולה, י"ב־י"ג תמוז, ברוב עם הדרת מלך, כנהוג בכל שנה ושנה, בכו"כ מקומות, ובודאי יתווספו עוד מקומות, ובכל המקומות שעושים בהם את ההתוועדויות — תהי' הוספה הן בכמות והן באיכות.

יד. בודאי שכל פעולות אלו יזרזו וימהרו — "עד מהרה ירוץ דברו"[79], כהשקדים דמטה אהרן, "מקל שקד גו' כי שוקד אני על דברי לעשותו"[80] — גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

וכל בנ"י הולכים יחד, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו", לארץ הקודש, כמו שהיא עוד בזמן הגלות, עי"ז שישנה ממשלה חזקה ולא מכניסים לשם שום גוי'שקייט, וגם לא דיעות של גויים, שאין להם מקום בארץ ישראל,

ותיכף ומיד באה הגאולה, וארץ ישראל תהי' בשלימות כפי שתהי' לע"ל, עם כל עשר הארצות, גם קיני קניזי וקדמוני[81], ובארץ ישראל עצמה — עולים לירושלים עיר הקודש, להר הקודש, לבית המקדש השלישי, מקדש אדנ־י כוננו ידיך[82], ומשה רבינו ואהרן כהן גדול עמהם[83], והקיצו ורננו שוכני עפר[84], וכ"ק מו"ח אדמו"ר, בעל הגאולה בראשנו, ותיכף ומיד ממש.

---

73) וע"ד הביאור בדברי הגמרא "חש בראשו יעסוק בתורה כו'", והרי לפעמים על-ידי העסק בתורה לא בטל המיחוש בגלוי? אלא, נאמר "זאת התורה אדם", שבתורה ישנה כל חלקי האדם, וע"י העסק בחלק התורה המכוון לראש האדם, נתתקן המיחוש שבראש, וכיו"ב בכל חלקי הגוף; אבל, מכיון שאין אנו יודעים איזה חלק בתורה מכוון להראש וכיו"ב, צריכים להתעסק בכו"כ חלקי התורה!

74) בשיחת ש"פ נשא ובהתוועדויות שלאח"ז.

75) ראה קונטרס משיחת ש"פ אמור (ע"ד חיוב נשי ישראל בחינוך ובלימוד התורה).

76) ראה דברי ה"חפץ חיים" באגרת שלו (מכ"ג שבט תרצ"ג) לחיזוק יסוד בית ספר לבנות ("בית יעקב"): וכל מי שנגעה יראת ה' בלבבו המצוה ליתן את בתו ללמוד בבי"ס זה. וכל החששות והפקפוקים מאיסור ללמוד את בתו תורה אין שום בית מיחוש לזה בימינו אלה . . כי לא כדורות הראשונים דורותינו וכו'. וראה גם ליקוטי הלכות (להחפץ חיים) סוטה כא, ב.

77) ראה ס' שארית יוסף (נ.י. תשמ"א). שו"ת מאזנים למשפט ח"א סי' מב. שו"ת ציץ אליעזר ח"ט סי' ג. חוברת "נועם" ח"ג ע' קלא ואילך. ועוד.

78) סוף חלק אורח חיים.

79) תהלים קמז, טו.

80) ירמי' א, יא-יב. וראה מפרשים שם. ועוד.

81) לך טו, יט-כ ובפרש"י.

82) בשלח טו, יז.

83) ראה תוד"ה אחד — פסחים קיד, ב. וראה יומא ה, ב.

84) ישעי' כו, יט.

לקוטי שיחות פרשת קרח כרך יח

א.
"אלקי הרוחות לכל בשר"

בפרשתנו[1] מסופר, שכאשר אמר ה' למשה ולאהרן "הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אותם כרגע", הם טענו לפניו: "א־ל אלקי הרוחות לכל בשר, האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף?".

הסיבה לכך שלפני טענתם "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף" הם הקדימו את המילים "א־ל אלקי הרוחות לכל בשר" — מוסברת על־ידי רש"י, המפרש את המילים "(א־ל) אלקי הרוחות" — "יודע מחשבות", כיוון ש"לפניך גלויות כל המחשבות ויודע אתה מי החוטא, האיש אחד[2] הוא החוטא ואתה על כל העדה תקצוף אמר הקדוש־ברוך־הוא: יפה אמרת[3] אני יודע ומודיע מי חטא ומי לא חטא".

וצריך להבין: לשם מה הכרחית כאן ההדגשה שהקדוש־ברוך־הוא הוא "אלקי הרוחות לכל בשר", והרי לצורך הטענה ש"האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף" די היה במילים "א־ל אלקי הרוחות", ללא התוספת "לכל בשר".

ועוד לא מובן: בתלמוד ירושלמי[4] נאמר ש"אחד השומע קללת השם מישראל, ואחד השומע מפי העכו"ם חייב לקרוע, מאי טעמא? אני ה' אלקי כל בשר..."[5], כלומר, "כל בשר" כולל גם לא־יהודים. ואם כך, יש קושי בענינו: מהו הקשר בין העובדה שהקדוש־ברוך־הוא "יודע מחשבות" גם של לא־יהודים ("לכל בשר") לבין הטענה של "האיש אחד יחטא ועל כל העדה (בני ישראל) תקצוף"[6]?

לכאורה, הקדמת מילים אלו תוך ההדגשה של "לכל בשר", מתאימה היתה לטענתו של אברהם אבינו[7] בענין סדום (הדומה לענינו): "האף תספה צדיק עם רשע", כי שם מדובר על לא־יהודים, והנה שם אין מילים אלו מוזכרות כלל בדבריו של אברהם אבינו, והוא מסיים רק במילים "השופט כל הארץ לא יעשה משפט"[8].

ב.
טענת משה ואהרן

ההסבר לכך הוא: טענת משה ואהרן, באופן כללי, התבססה על כך, שהקדוש־ברוך־הוא יודע בבירור, בידיעתו ובהשגחתו הפרטית, מי היה החוטא האמיתי מבין עדת קרח, ושהיה רק אחד כזה, כלשון רש"י: "האיש אחד הוא החוטא".

וכפי שהוסבר כבר בהרחבה[9] אודות המשל שרש"י מביא כאן: "מלך בשר ודם שסרחה עליו מקצת מדינה אינו יודע מי החוטא. לפיכך כשהוא כועס נפרע מכולם אבל אתה... ויודע אתה מי החוטא", ומזה מובן שעדת קרח לא חטאו בכוונה למרוד בקדוש־ברוך־הוא, אלא נתפתו ונמשכו לכך על־ידי קרח[10], ולכן אין הם נכללים בסיווג של "חוטא", אלא שעשו זאת באופן ש"סרחה עליו מקצת מדינה", בדרך של "סרחון".

וזאת היתה טענתם: כיון שהקדוש־ברוך־הוא הוא "יודע מחשבות" ומבחין בין "חטא" לבין "סרחון" — ש"חוטא" ומורד ממש היה אחד בלבד ("האיש אחד יחטא" — "האיש אחד הוא החוטא"), והוא גרם ל"סרחון" של כל העדה (ואשם אף בכך) — הרי צריך הקדוש־ברוך־הוא להפריד גם בעונש בין "סרחון" לבין "חטא" ולהעניש רק את ה"חוטא".

[בכך מובן מדוע אין מוצאים הקדמת מילים אלו "אלקי הרוחות", או ענין בדומה לזה, אצל טענתו של אברהם אבינו, כיוון ששם היתה הבחנה רק בין צדיק לרשע, הבחנה הנראית גם בגלוי, במעשה, ולא היה שם הסוג של "סרחו", ולפיכך איננה נדרשת ידיעת המחשבה להבחנה בין "סרחון" ובין "חטא"].

ג.
"יודע" ולא "ידוע"

כמו־כן יש להבין את הדיוק בלשון רש"י, המתבטא כאן בביטוי "יודע מחשבות.. ויודע אתה מי החוטא", וכך גם בתשובתו של הקדוש־ברוך־הוא: "אני יודע", ואיננו משתמש בביטוי "ידוע" שהוא

---

1) טז, כא־כב.

2) ראה לקו"ש חי"ג ע' 54, שאין זה דיבור בפ"ע ברש"י כ"א המשך לדיבור הקודם.

3) כ"ה בכמה דפוסים. וראה לקו"ש שם הערה 14.

4) סנהדרין פ"ז ה"ח.

5) ירמי' לב, כז.

6) ועד"ז יש להקשות בדברי משה בפ' פינחס (כז, טז): יפקוד ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה (דבנ"י). ואכ"מ.

7) וירא יח. כג.

8) שם, כה.

9) ראה לקו"ש שם.

10) פרש"י פרשתנו שם, יט. — בנוגע הר"נ איש שנאמר בהם (פרשתנו יז, ג) "החטאים האלה בנפשותם" — ראה לקו"ש שם הערה 22.

ה״לשון[11] השגור בדברי חז״ל[12] גלוי וידוע[13] לפני מי שאמר והיה העולם״, ובמיוחד כאשר רש״י בעצמו פותח כאן בהתבטאות ״לפניך גלויות כל המחשבות״, ומתאים היה אפוא שימשיך באותו סגנון ״וידוע לפניך״[14]?

ההסבר לכך: כידוע[15], ישנן שתי דרגות בידיעה (ובהשגחה) העליונה:

א) הידיעה (וההשגחה) באופן של ״גלוי וידוע״ — ללא ״התלבשות״ בתוך הבריאה, אלא כתוצאה הכרחית ״הכל גלוי וידוע לפניו ממילא״. ואמנם, גם ידיעה זו חלה על כל פרט ופרט, אך כיוון שידיעה זו היא נעלית מהתלבשות בנבראים, ונבדלת מהם, הרי היא חלה על כל הנבראים באופן שווה, והיא נעלית מכך שיחול שם פגם[16], כביכול, על־ידי מעשה התחתונים, ושההבדלים ביניהם יתפסו בה מקום.

ב) הידיעה (וההשגחה) באופן של ״יודע״, הוא עוסק כביכול בידיעה זו, בדרך ״התלבשות״. בסוג זה של ידיעה (והשגחה) ישנם הבדלים בהתאם לדרגת כל נברא, ולפיכך נובע ענין השכר והעונש בדרגות שונות, לפי מעשה התחתונים, דוקא מידיעה זו[17].

ולכן מדייק רש״י בלשונו ״יודע״ (ולא ״ידוע״), כי לכאן קשורה הידיעה הפרטית, שממנה נובע ענין שכר ועונש. ועוד: שייכת לכאן ידיעה באופן של התלבשות, ״היכנסות״ לתוך פרטי הענינים של עדת קרח, עד לאופן של ״מודיע״, מי רק נגרר כ״סרחון״, ו״מי החוטא״.

ד.
שיטת הרמב״ם לגבי ההשגחה על רשעים

ידועה שיטת הרמב״ם (ב׳מורה נבוכים׳[18]), שרק על מין האדם יש השגחה פרטית — על האדם הפרטי, בעוד שבדומם־צומח־חי ישנה השגחה רק על המין באופן כללי, ולא על פרטיו השונים.

ובתוך מין האדם אין ההשגחה שווה לגבי כולם, אלא היא חלה על בני־האדם לפי דביקות שכלם באלקות[19], ומן ה״סכלים הממרים״ והרשעים, שאין להם כלל דביקות־שכל באלקות, מסיר הקדוש־ברוך־הוא את ההשגחה הפרטית, וההשגחה עליהם היא כהשגחה על דומם־צומח־חי (״נמשל כבהמות נדמו״[20]) — השגחה כללית.

וכפי שכתוב[21] ״והסתרתי פני מהם... ומצאוהו רעות רבות וצרות... על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה״. כלומר, כאשר עם ישראל מתנתק מן האלקות, הרי הוא נעשה ״מופקר למקרה״[22], והצרות באות עליו בדרך של ״מציאה״ — מעצמן, כביכול.

אם ההשגחה על הרשעים דומה להשגחה על דומם־צומח־חי — השגחה כללית בלבד, הרי מובן, שאפילו כאשר הם נענשים מלמעלה, לא באופן של ״מופקר למקרה״, אלא כאשר גלוי שהעונש בא בהשגחה מלמעלה (ובענינו: ״בריאה יברא ה׳״), בכל זאת אין העונש מגיע באופן פרטי, אלא באופן כללי. בדומה למה שכתב שם[23] הרמב״ם ״שסכלים הממרים.. סודרו בסדר שאר אישי מיני בע״ח.. ומפני זה היא קל להרגם״[24].

לפי שיטה זו איננה מובנת, לכאורה, הטענה ״אלקי הרוחות... האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף״: אם אין עליהם השגחה פרטית, אלא השגחה כללית, כעל דומם־צומח־חי, הרי אין שום מקום לדרוש מן הקדוש־ברוך־הוא ״לרדת״ אליהם באופן של ״התלבשות״ ולהבחין בין אלה שרק ״סרחו״ לבין ה״חוטא״ ממש[25], אלא מתאים העונש של ״ואכלה אותם כרגע״ — בשווה?

---

11) ל׳ אדה״ז — תו״א ד״ה אדרה נא (יד, ד). ולהעיר ממרז״ל בכ״מ: גלוי וידוע לפני (שבת נה, א. ועוד) — ובאם לא הי׳ אדה״ז מעתיק כאן הסיום ״מי שאמר והי׳ העולם״ הי׳ כולל גם מחז״ל אלו. וי״ל שמרמז בזה עוד דוגמא וראי׳ מאמרם ״שאמר והי׳ העולם״ (ולא — ״שמהווה העולם״. וע״ד החילוק בין ״ציווה ונבראו״ ו״ברא אלקים״ — תו״א מג״א צו, ג).

ועוד ענין — שאפילו בדרגת דהתהוות עולמות — ג״כ ישנו האופן ד״גלוי וידוע״

12) עירובין יג, ב. ובכ״מ.

13) וראה מפרשים לאבות פ״ג מט״ו: הכל צפוי.

14) וכפרש״י פינחס שם (בפי׳ ״אלקי הרוחות״): ״גלוי וידוע לפניך כו׳״.

15) תו״א שם (שם ואילך). סהמ״צ להצ״צ מצות ע״ע פ״ב (ובהגהה). ד״ה והנה נת״ל תרס״ג.

16) וכמרז״ל מתישין כח גדול של מעלה (איכ״ר א, ו). וראה בארוכה של״ה שער הגדול (כט, ב ואילך).

17) ראה תניא ספכ״ד בהגהה.

18) ח״ג פי״ז־יח. וראה בס׳ שנעתקו ברשימה ״השגחה פרטית״ — לקו״ש ח״ח ע׳ 278 ואילך.

19) ראה ג״כ מו״נ שם פנ״א.

20) ל׳ הכתוב תהלים מט, יג.

21) וילך לא, יז.

22) ל׳ הרמב״ם שם פנ״א.

23) פי״ח.

24) ולהעיר ג״כ מהא ד(בכלל) בב״נ אין חילוק בעונשים דכולם במיתה (סנהדרין נז, א). וראה לקו״ש חי״ח ע׳ 168.

25) פשוט שלכו״ע יודע הוא כל הפרטים ופרטי פרטיות, וכמ״ש בעיקרים מ״ד פ״ז (נעתק ברשימה הנ״ל שם ע׳ 279) — אבל מ״מ, הענין דשכר ועונש תלוי בהשגחה ואינו שייך לידיעה זו — ראה עיקרים שם.

ה.
שני סוגים בהשגחה העליונה

אך לאמיתו של דבר, אין כאן שום קושי. הדברים יובהרו על־פי הסברו של אדמו״ר האמצעי[26], שדעתו של הרמב״ם, שאין השגחה פרטית על דומם־צומח־חי (וכן על הרשעים), אינה מהווה סתירה (לשיטתו של הבעש״ט[27]), שקיימת השגחה פרטית על כל הנבראים, כיוון שבהשגחה העליונה קיימים, באופן כללי, שני סוגים[28]:

א) השגחה פנימית: השגחה שהיא גלויה. כלומר, איננה נחבאת ומכוסה בלבושי הטבע. לגבי השגחה זו אומר הרמב״ם שהיא בהתאם לדביקות שכל האדם באלקות, ועל דומם־צומח־חי ורשעים איננה קיימת השגחה זו (באופן פרטי, אלא על כללות המין בלבד);

ב) השגחה חיצונית: השגחה המלובשת בלבושי הטבע. השגחה זו קיימת לגבי כל הנבראים (בהתאם לשיטת הבעש״ט).

יוצא אפוא, שגם לדעת הרמב״ם קיימת השגחה פרטית על רשעים, אלא שזוהי אצלם השגחה חיצונית, מכוסה בלבוש טבעי, כך שאין ניכר כיצד כל פרט מגיע מאת הקדוש־ברוך־הוא.

ואין זו סתירה לנאמר ״ומצאוהו רעות.. מצאוני הרעות...״ וכפי שמפרש זאת הרמב״ם: ״מופקר למקרה״ – כיוון שהנהגה זו עצמה נובעת מהשגחה פרטית[29]: ״והסתרתי פני...״, אין כאן סילוק ההשגחה, אלא ״והסתרתי פני״ – הסתרה על ההשגחה הפנימית, עד כדי כך שהאדם עלול לחשוב בטעות שצרותיו באות בדרך של ״מצאוני״, לפני ״מנהג העולם״[30] או ״נקרה נקרית״[28], אבל למעשה קיימת השגחה עליונה גם כאן על כל פרט ופרט.

ו.
״אלקי הרוחות לכל בשר״ - השגחה פרטית גם על רשעים

לפי האמור לעיל מובן הקשר שבין ההקדמה ״אלקי הרוחות לכל בשר״ לבין הטענה ״האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף״:

כאמור (בסעיף א׳) כוללות המילים ״כל בשר״ גם לא־יהודים, כפי שמסביר הרוגוטשובי[31] את הפסוק[5] ״אני ה׳ אלקי כל בשר״, (מיוסד על הציטוט שהובא לעיל מן התלמוד הירושלמי[4]) – ״ר״ל השגחה פרטית גם בבני־נח״;

וזהו יסוד טענתם של משה ואהרן, שהקדוש־ברוך־הוא צריך להשגיח באופן פרטי ולהבחין בין אלו ש״סרחה עליו״ לבין ה״חוטא״ – למרות שכולם כלולים בסוג של ״סכלים״ ו״רשעים״, שהרי הקדוש־ברוך־הוא הוא ״יודע מחשבות״ גם של בני־נח, וגם עליהם חלה השגחה פרטית (גם אם אין אצלם דביקות השכל באלקות[32]), ובודאי הוא ״יודע מחשבות״ ומשגיח באופן פרטי על כל יהודי, ואפילו כאלו שבגלוי התנתקו ר״ל מאלקות.

ז.
גם ההשגחה על יהודי חוטא היא פנימית

למרות, שכאשר יהודי אינו עושה רצונו של מקום, הרי ההשגחה עליו דומה להשגחה על אומות־העולם, השגחה חיצונית, המכוסה בלבוש טבעי, בכל־זאת ישנו הבדל מהותי בין דרך ה״התלבשות״ של ההשגחה על יהודים, לבין, להבדיל, של ההשגחה על אומות־העולם:

חיותם של אומות־העולם נובעת מבחינת חיצוניות, שם אלקים (בגימטריא – הטבע), ולכן הם מסורים

---

26) דרך חיים שער התשובה פ״ט (יג, א־ב). וראה לקו״ש ח״ט ע׳ 181.

27) ראה בארוכה הוספות לכתר שם טוב סקי״ט ואילך. וש״נ.

28) וראה ג״כ אוה״ת וירא ד״ה אשר יאמר (קג, א ואילך). ד״ה צהר תעשה תרע״ג.

ולהעיר ג״כ מבחיי (וירא יח, יט (ושם: ״וזה דעת הרמב״ן בפסוק זה״). והובא בקה״י ע׳ השגחה) דההשגח״פ במין האדם מתחלקת לשני חלקים: א) להשגיח במעשיו, וזה בכל אדם מישראל או באומות. ב) להגן מן המקרים, וזהו רק לצדיקים.

29) ראה שומר אמונים בסופו (נעתק ברשימה הנ״ל שם ס״ע 278 ואילך): ״אין שום דבר הווה במקרה בלתי כוונה והשגחה אלקית כדכתיב והלכתי עמכם בקרי, הרי שאפילו מדריגת המקרה מיוחסה לו ית׳ כי הכל מאתו בהשגח״פ״. וראה ברשימה הנ״ל שם ע׳ 279 (בנוגע לדצ״ח).

וברמב״ם הל׳ תעניות (פ״א ה״ג): כשאביא עליכם צרה כו׳ אוסיף לכם חמת אותו קרי –

אבל זהו גם להשיטה שאין השגח״פ על דצ״ח ו״ענין אישיהם הוא במקרה גמור לא בגזירת השי״ת״ (שו״א שם), אלא שגם ״מדרי׳ המקרה מיוחסה לו ית׳״ – אבל שיטת הבעש״ט היא ד״הוא ית׳ גזר אומר אשר דשא פרטי זה חי׳ יחי׳ כו׳״ (ד״ה ע״כ יאמרו תרצ״ו – סה״מ קונטרסים ח״ב ע׳ 740. וראה יתירה מזו – הוספות לכש״ט סי׳ קכא ובהערה שם), אלא שזה גופא הוא בהתלבשות בלבושי הטבע כו׳ (ועד״ז בענין ״והסתרתי גו׳ ומצאוהו גו׳״).

30) ל׳ הרמב״ם הל׳ תעניות שם.

31) עה״ת – הפטורת בהר.

32) ראה לקו״ש כרך יח עמוד 169 הערה 50 ובשוה״ג שם.

בעיקר לדרכי הטבע, ולפיכך ההשגחה עליהם היא מלכתחילה רק על־ידי שם אלקים, בדרגת האלקות המלובשת בדרכי הטבע[33].

ואילו ההשגחה הפרטית על היהודים, שחיותם נובעת משם "הוי'", היא מ"שם הוי' עצמו"[34], וזוהי השגחה פנימית וגלויה.

וכאשר ההשגחה הפרטית על יהודים שאינם עושים רצונו של מקום מוסתרת בלבוש טבעי, הרי אין הכוונה בכך, שח"ו ההשגחה בדרגת שם הוי' מוסרת מהם — שהרי בכל מצב שיהודים נמצאים, תמיד הם "עם קרובו לגבי שם הוי'[35]" (ש"בין כך ובין כך בני הם"[36]) — אלא, שההשגחה היא מ"שם הוי' עצמו" כפי שהיא מתלבשת בשם אלקים. וזהו הדיוק בביטוי "והסתרתי פני" — זהו רק הסתר של "פני", הסתר על ההשגחה הפנימית, כמוסבר לעיל. לפיכך ניתן להגיע על־ידי התבוננות בשכל למסקנה שישנה השגחה פרטית[37], ובאמצעות זאת נעשית זו השגחה גלויה על כל פרט ופרט של כל יהודי, גם כאשר הם אינם "עושין רצונו...".

ח.

דוקא השפעתה של תשובה הנובעת מהסתרה היא החזקה יותר

בכך מוסברת גם התכלית של ההנהגה מסוג של "והסתרתי פני...", שבאמצעותה ניתן לחשוב בטעות שהצרות באות באופן של "מצאוני", מעצמן, ולא מאת הקדוש־ברוך־הוא, וכדלהלן —

לכאורה ניתן לשאול: מטרתה של ההנהגה היא לעורר יהודים לתשובה, וכיצד יכול המצב של "והסתרתי..." לעורר יהודי לתשובה לקדוש־ברוך־הוא, בעוד הוא איננו חש בכך שהיסורים באים בהשגחה פרטית מאת ה', ועלול לחשוב שזהו "נקרה נקרית", ולא בכוונה כדי לעוררו לתשובה?

אלא, שכיוון שה"והסתרתי" הוא בחיצוניות בלבד, בעוד אשר בפנימיות קיימת גם אז השגחה של שם הוי' על כל פרט ופרט, לפיכך קיים בענין זה כח לעורר אצל יהודים רצון לתשובה לאלקות, ואדרבה:

כיוון שההשגחה של שם הוי' אינה קיימת בשייכות לכוחות הגלויים של עם ישראל (שהרי אין ההשגחה נראית — "והסתרתי"), אלא בקשר לעצם מהותו, הרי משפיע הדבר על עצמיותו.

וכידוע[38], שדוקא התשובה הבאה בגלל עוצם הריחוק, מניעה את עצם הנפש ממש, ומשפיעה על כללות העבודה הרוחנית, בעוד אשר תשובתם של צדיקים, איננה משפיעה כל־כך על כללות העבודה הרוחנית, אלא רק מוסיפה להשלימות.

ט.

"אני מודיע" - השגחה גלויה

לפי זה מובן הדיוק בתשובת הקדוש־ברוך־הוא למשה: "יפה אמרת אני יודע ומודיע מי חטא ומי לא חטא", כדלהלן:

לא יהיה זה רק כפי טענת משה ואהרן, שהקדוש־ברוך־הוא הוא "יודע מחשבות", השגחה פרטית על כל בני ישראל, כולל יהודים מסוגם של עדת קרח, שהיא קיימת גם אצל "כל בשר", אצל אומות העולם, אלא "אני יודע ומודיע מי חטא ומי לא חטא" — השגחה פרטית זו תהא באופן גלוי, כולם יראו בעיני בשר כיצד הקדוש־ברוך־הוא משגיח בהשגחה פרטית ומציל את אלו אשר "לא חטאו", גם אם היה אצלם ענין של "סרחו".

ואופן השגחה כזה, שגם על סוג זה של אנשים תחול השגחה פרטית בגלוי, קיים רק אצל עם ישראל, אצל "עם קרובו" של הקדוש־ברוך־הוא.

(משיחות ש"פ קרח תשל"ג)

---

33) ראה בכ"ז ס' הערכים־חב"ד ע' אומות העולם ע' שא ואילך וש"נ.

34) ד"ה והנה נת"ל תרס"ג. ועד"ז בד"ח שם. ד"ה צהר תעשה תרע"ג.

35) ל' המאמר — ד"ה והנה נת"ל שם. וראה ד"ה צהר שם. לקו"ד ח"א פד, סע"א. היום יום ע' קח.

ואף שבד"ח שם כ' דהשגחה הפנימית הוא כשעושין רצונו כו', ובד"ה צהר שם: וגם בירידת הנשמות למטה ה"ה בבחי' קירוב לשם הוי' ע"י התומ"צ .. ועי"ז הם עם קרובו כו' — נלפענ"ד שזהו רק בנוגע לגילוי ההשגחה בכוחות הגלויים של הנשמה.

36) ראה קידושין לו, א. ספרי האזינו לב, ה (ושם משמע דגם ר"י הודה לר"מ). במדב"ר פ"ב, טו. ועוד.

37) להעיר מד"ה צהר שם: רק נש"י יודעים ומשיגים כו' שהכל הוא השפעה אלוקית כו' כאשר משים לבו ודעתו לזה יכול לראות בראי' חושיות ממש ההשגחה אלקית בהנהגת העולם.

38) ראה שע"ת ח"ב חינוך פמ"ח. ועוד.

בראשית כט, טז: וּלְלָבָן שְׁתֵּי בָנוֹת שֵׁם הַגְּדֹלָה לֵאָה וְשֵׁם הַקְּטַנָּה רָחֵל:

עשו רצה לינשא ללאה – דהקליפה רוצה להחליף חי״ו, אות ד״ רבתי דאחד״, באות ר״ חי״ו – אל אחר״, לאה במלואה בגי׳ ר׳

לאה שהיא הגדולה בבנות לבן, היו אומרים[1] שתנשא לגדול לעשו, ונישאת לעקב.

הנה יש לסט״א וקליפה, בחי׳ עשו, טענות עלי׳. והוא מה שהסט״א וקליפה רוצים להחליף ח״ו מד׳[2] רבתי דאחד[3], — בחי׳ לאה הנישאת לבחי׳ א״ח[4] שהוא יעקב בחי׳ ז״א דקדושה, ונעשה[5] אחד, — בר׳ רבתי דאל אחר[6], שתהי׳ ר׳ ח״ו, והוא לאה במלואה, למ״ד אל״ף ה״י שמספרו ר׳, ותתחבר לבחי׳ אח שהוא עשו, כי יעקב ועשו היו אחים זה לזה, וכמ״ש[7] הלא אח עשו ליעקב, הל״א אותיות לאה.

והוא מה שהסט״א רוצה שיעשה מד׳ ר׳ שיעשה[8] אחר.

שכל[9] המוסיף — הוא מה שר׳ מספרו ביותר על ד׳[10] במספר קו״ץ.

1) ראה בראשית רבה פרשה ע׳, טז וז״ל: ועיני לאה רכות שהיו אומרים כך היו התנאים, הגדולה לגדול והקטנה לקטן והיתה בוכה ואומרת יהי רצון שלא אפול בגורלו של רשע. (מובא בפרש״י פסוק יז).

2) ראה לעיל סימן יז, דלאה״ היא בחי׳ האות ד״ דקשר תפילין של ראש, כנגד הד״ רבתי דאחד״. ועיין לקמן סימן צב.

3) פירוש: יעקב ועשו היו אחים, וכתוב (מלאכי א, ב) הלא אח עשו ליעקב״, והאותיות אלף חית״ מתיבת אחד״ הוא א״ח, והסט״א וקליפה — עשו, רוצים לצרף אות ר״ לאותיות א״ח ונעשה אחר״ ח״ר — (שמות לד, יד) אל אחר״, היפך ולעומת מ״ש (דברים ו, ד) ה׳ **אחד**״, וזהו שעשו רצה לינשא ללאה״, רמז לאה״ במלואה — למ״ד (74) + אלף (111) + ה״י (15) = 200 כאות ר׳, נמצא דע״י צירוף לאה (רמז לאות ריש) לעשו (שהוא א״ח ליעקב) נעשה אחר״ ח״ו.

4) ראה אמרי בינה שער קריאת שמע אות עט בענין אח״ (ז״א) המתייחד עם ד׳ רבתי, ונעשה אחד״.

5) בכמה מקומות בלקוטי לוי יצחק מבאר (עפ״י מ״ש בפרי עץ חיים שער קריאת שמע פרק ח׳, שער התפילין פרק ב׳ ועוד) דקשר של תפילין של ראש בציור אות ד״ (רבתי) הוא בחי׳ לאה. ראה לקוטי לוי יצחק אגרות קודש עמוד רצד ואילך. ועוד. וראה לקמן סימן צב.

6) שמות לד, יד כי לא תשתחוה לאל אחר״ ובתיבת אחר״ יש אות ר״ רבתי, לעומת אות ד״ דאחד שהוא ג״כ רבתי.

7) מלאכי א, ב.

8) בד״א יש לרמז בזה מ״ש (בראשית כט, יט) טוב תתי אותה לך מתתי אותה לאיש **אחר**״. ובפרט **שכוונת** ובדעת לבן הי׳ ליתן לו לאה הבכירה, (ראה **עד**״ז תורת מנחם התוועדויות ה׳תשנ״ב ח״א משיחות ש״פ ויחי הערה 89. לקמן סימן כג. מח בסופו).

9) **כל המוסיף גורע**: ראה סנהדרין כט, א. (ראה גם לקמן סימן קסז).

10) פירוש: אות ד״ (4), + קו״ץ (196) = 200, כמספר ר״, וכשלוקחים הקו״ץ של האות ד״, וגורע הקוץ — העוקץ מאחוריו — של הד׳. אז נעשה אות ר״, וניתוסף **מספר** קוץ״ (196) על המספר ד״ (4) שהי׳ קודם, **ונגרע** הקוץ — העוקץ מאחוריו — של האות ד׳ וד״ל.

וכן הוא ברוחניות, שכל המוסיף״, דנעשה מאות ד״ (4) אות ר״ (200), גורע״ — דנעשה ח״ר אל אחר״ תמורת אל **אחד**״.

11) [תרגום ללה״ק] ר״י הוה אזיל ויתיב אשערי טבילה (ר״י הי׳ רגיל ללכת ולשבת ע״י הכניסה לבית הטבילה (למקוה) שבו היו נשים טובלות להיטהר לבעליהן), אמר (הי׳ מסביר למה הוא יושב שָׁם), כי סלקן (כשעולות) בנות ישראל מטבילת מצוה, לפגעו בי (ביציאתן), ותשאר דמותי (במחשבתן), כי היכי דלהוו להו בני שפירי כוותי (כדי שיהיו להן בנים יפים כמוני). (ב״מ פד.)

12) ראה גם ברכות כ. — רב יוחנן הוה רגיל דהוה קא אזיל ויתיב אשערי טבילה אמר כי סלקו בנות ישראל ואתיין מטבילה מסתכלן בי ונהוי להו זרעא דשפירי כוותי.

13) ראה גם ילקוט לוי יצחק עה״ת חלק ג׳ פרק לט פסוק ו. לקמן סימן מא.

14) בראשית לט, ו ויהי יוסף יפת תואר ויפה מראה.

15) ראה גם בלקוטי לוי יצחק אגרות קודש עמוד רעא וז״ל: ר׳ יוחנן שהוא מזרעא דרחל . . וזהו שהי׳ יפה תאר, בלי זקן, כמו שריש לקיש אמר עליו שופרן לנשי, היינו כמו רחל שהיתה יפת תואר ויפת מראה, ובאשה אין זקן ע״ש.

גורע בכתיבה — מה שנחסר הקו״ץ בהר׳, לנגד הד׳ שיש בה עוקץ מאחוריו.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש״ס עמוד רה

בראשית כט, יז: וְעֵינֵי לֵאָה רַכּוֹת וְרָחֵל הָיְתָה יְפַת־תֹּאַר וִיפַת מַרְאֶה:

ר׳ יוחנן הי׳ מזרעא דיוסף ורחל (ב״מ פד.), ולכן הי׳ יפה תואר כמוהם

אמר[11] רבי יוחנן אנא אישתיירי משפירי ירושלים וכו׳, ר׳ יוחנן הוה אזיל ויתיב אשערי טבילה, אמר כי סלקו בנות ישראל מטבילת מצווה לפגוע בי כי היכי דלהוו להו בני שפירי כוותי, גמירי אורייתא כוותי, אמרו לי׳ רבנן לא מסתפי מר מעיני׳ בישא, אמר להו אנא מזרעא דיוסף קאתינא דלא שלטא בהו עינא בישא דכתיב בן פורת יוסף בן פורת עלי עין.

בבא מציעא פד, א

עלי עין, עולין למעלה מן העין והיא מלמטה שהיא אינה יכולה לשלוט בהן.

פרש״י

ר׳ יוחנן שהוא מזרעא דיוסף[12] ורחל[13], הי׳ יושב בשערי טבילה שהנשים טובלות, שיסתכלו בו שיהיו להם זרע נאה ויפה כמוהו, שהי׳ יפה תואר ויפה מראה.

על־דרך כמו יוסף שהי׳ יפה תואר ויפה מראה[14], וכן רחל היתה יפה תואר ויפה[15] מראה.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש״ס עמוד רז

הקרב אתך וילוו עליך וישרתוך ואתה ובניך אתך לפני אהל העדת

א....נראה לפי עניות דעתי דשונה למעליותא מעמד הכהנים בקשר לבית המקדש השלישי מאשר במשכן וב' המקדשות –

שאז ההתחלה ושאי-אפשר בלאו-הכי "לבנות בית המקדש" ו"והכל חייבין לבנות ולסעד בעצמן ובממונם" (רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק א הלכה יב),

משא"כ בבית המקדש הג' ש(לדעת כמה וכמה) בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבוא משמים[1]

– פרש"י סוכה מא, סוף עמוד א[2]. ועוד – ראה אנציקלופדיא תלמודית ערך בית המקדש הערה 60. וגם הרמב"ם (הלכות מלכים ריש פרק יא ובסופו) – י"ל דכותב אופן **הודאי**, אפילו בלא זכו, שאז משיח יבנה בית המקדש. ולא פליג (כ"כ, וכידוע הכלל שלא לאפושי במחלוקת) –

שאז בבית המקדש הכהנים מתחילים (בחנוכת בית המקדש והמזבח, כמבואר בנבואת יחזקאל הכהן) והלווים – ילוו עליך וגו'.

לקוטי שיחות חלק לח עמוד 200

ב. שמירת המקדש היא המצוה **הראשונה** שיתחייבו בה תיכף ומיד ברגע הראשון **שבו ירד ויתגלה בית המקדש למטה**[3], כי:

בנוגע לכל שאר המצוות התלויות בבית המקדש – כיון שכל מצוה יש לה זמן מיוחד, שקיומה בזמן מסויים ביום או בלילה[4], הרי זה תלוי בהזמן שבו יתגלה בית המקדש שאז יתחילו לקיים המצוה השייכת לזמן זה; משא"כ בנוגע לשמירת המקדש – להדעות שזמנה במשך כל היום וכל הלילה – הרי **בכל זמן** במשך היום שבו ירד ויתגלה בית המקדש יתחייבו **תיכף ומיד** בקיום מצוה זו.

תורת מנחם התוועדויות ה'תש"נ, ח"ג עמוד 93

יח, ד – ונלוו עליך ושמרו את משמרת אהל מועד וזר לא יקרב אליכם

ג. ונלוו. ד' במסורה. **ונלוו עליך**, ואידך **ונלוו עליהם רבים בחלקלקות** (דניאל יא, לד). **ונלוו גוים רבים אל ה' ביום ההוא והיו לי לעם** (זכרי' ב, טו). **ציון ישאלו דרך הנה פניהם באו ונלוו וגו'** (ירמי' נ, ה). פירוש ונלוו עליהם רבים בחלקלקות להצר לישראל כדכתיב (דניאל שם, לה) ומן המשכילים יכשלו וגו' עד עת קץ. אבל כשיבא הקץ ונלוו גויים אל ה' וגו' והיינו ונלוו עליך וישרתוך כדכתיב (ישעי' סא, ה) ובני נכר אכריכם וכרמיכם.

בעל הטורים

1) **בית המקדש הג' ש(לדעת כמה וכמה) בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבוא משמים:** עיין בזה ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בשלח סימן רסח. רסט. פרשת תרומה סימן עח סעיף ו. פרשת שמיני סימן נג. פרשת בחוקותי סימן נה סעיף יז.

2) **פרש"י סוכה מא, סוף עמוד א:** עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת אמור ובהנסמן שם.

3) **שבו ירד ויתגלה בית המקדש למטה:** עיין רש"י סוכה מא. (עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת תרומה סימן עח סעיף ו. פרשת בשלח סימן רסח. רסט. פרשת שמיני סימן נג. פרשת בחוקותי סימן נה סעיף יג.

4) ובלשון הידוע – "כל יומא ויומא עביד עבידתי'" (זהר ח"א רה, סע"א. ח"ג צד, רע"ב). ועד"ז במשך היום גופא – שבכל שעה ובכל רגע ישנה ה"עבידתי'" המיוחדת לזמן זה.

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שבת קודש עמוד א

משנה

1 משנה זו עוסקת אף היא בשנים שהזיקו זה את זה ברשות הרבים.

2 **שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ מְהַלְּכִין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אֶחָד** מהם **רָץ וְאֶחָד** מהם **מְהַלֵּךְ**

3 **כדרכו, אוֹ שֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶם רָצִין, וְהִזִּיקוּ זֶה אֶת זֶה, שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין**

4 מתשלומי הנזק, שמאחר ולשניהם יש רשות להלך ולרוץ ברשות

5 הרבים, ושניהם הזיקו זה את זה כאחד, אין לחייב האחד בנזקי חבירו:

גמרא

6

7 **מַתְנִיתִין** – הדין המבואר במשנה, שאף באופן שאחד רץ והשני מהלך

8 כדרכו אין לחייב את הרץ בנזקי המהלך, הוא **דְּלֹא** כְּשיטת **אִיסִי בֶּן**

9 **יְהוּדָה, דְּתַנְיָא** – שהרי שנינו בברייתא, **שאִיסִי בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר** שאדם

10 **שרָץ** ברשות הרבים והזיק, **חַיָּיב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְשׁוּנֶּה**, שאין אדם רשאי

11 לרוץ ברשות הרבים. **ומוֹדֶה אִיסִי** בן יהודה שאם רץ **בְּעֶרֶב שַׁבָּת בֵּין**

12 **הַשְּׁמָשׁוֹת** והזיק, **שֶׁהוּא פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁרָץ בִּרְשׁוּת,** שרשאי אדם לרוץ

13 בערב שבת על מנת לעשות את צרכי השבת.

14 **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הֲלָכָה כְּאִיסִי בֶּן יְהוּדָה**, שיש לחייב את האדם שרץ

15 והזיק ברשות הרבים.

16 מקשה הגמרא, **וּמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָכִי** – האם סובר רבי יוחנן כאיסי

17 בן יהודה, **וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן** (לעיל כט:) **הֲלָכָה כְּסָתָם מִשְׁנָה** – שבכל

18 מקום שמבואר דין במשנה באין חולק, יש לפסוק כן להלכה. **וּתְנַן**

19 במשנתינו, שאם היה **אֶחָד רָץ וְאֶחָד מְהַלֵּךְ אוֹ שֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶם רָצִין**

20 **פְּטוּרִין**, ומוכח מדברי המשנה שרשאי אדם לרוץ ברשות הרבים, ואין

21 חולק בדבר, ואם כן לדברי רבי יוחנן יש לפסוק כן להלכה, ושלא

22 כדברי איסי בן יהודה.

23 מתרצת הגמרא: **מַתְנִיתִין בְּעֶרֶב שַׁבָּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת** – המשנה עוסקת

24 באדם הרץ בערב שבת בין השמשות, שבזה מודה גם איסי בן יהודה

25 שכדין הוא עושה, ולפיכך פטור אם הזיק.

26 מבררת הגמרא: **מְמַאי** שהמשנה עוסקת באדם הרץ בערב שבת.

27 ומבארת, **מִדְּקָתָנֵי** במשנה **'אוֹ שֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶם רָצִין פְּטוּרִין'. הָא תּוּ**

28 **לָמָה לִי**, הרי ניתן ללמוד דין זה בקל וחומר, **הַשְׁתָּא** – שהרי באופן

29 **שאֶחָד רָץ וְאֶחָד מְהַלֵּךְ** והזיקו זה את זה, נתבאר במשנה שהרץ **פָּטוּר**

30 מתשלומי נזקו של המהלך, אף שהוא שינה מן הדרך הרגילה והמהלך

31 לא שינה, ואם כן, באופן **שֶׁשְּׁנֵיהֶם רָצִין**, דהיינו ששניהם שינו מן הדרך

32 הרגילה, **מַבָּעְיָא** – האם צריך לומר שפטורים הם.

33 **אֶלָּא** בהכרח **הָכִי קָאָמַר**, שאם היה **אֶחָד רָץ וְאֶחָד מְהַלֵּךְ פָּטוּר, כַּמָּה**

34 **דְּבָרִים אֲמוּרִים** באדם הרץ **בְּעֶרֶב שַׁבָּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת,** שרשאי הוא

35 לרוץ באותה שעה, **אֲבָל** בְּימות החול אם היה **אֶחָד רָץ וְאֶחָד מְהַלֵּךְ**

36 **חַיָּיב** הרץ, שהרי שלא כדין הוא עושה. אמנם אם היו **שְׁנֵיהֶם רָצִין**, אזי

37 **אֲפִילּוּ** בְּימות החול **פְּטוּרִין** הם, מאחר ששניהם שינו מן הדרך

38 הרגילה.

39 **אָמַר מַר, וּמוֹדֶה אִיסִי** באדם הרץ **בְּעֶרֶב שַׁבָּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת** והזיק,

40 **שֶׁהוּא פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁרָץ בִּרְשׁוּת.**

41 מבררת הגמרא: **בְּעֶרֶב שַׁבָּת מַאי בִּרְשׁוּת אִיכָּא** – מדוע יש רשות

42 לאדם לרוץ בערב שבת.

43 ומבארת, **כִּדְרַבִּי חֲנִינָא, דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא** לתלמידיו,

◆ יום ראשון כ׳ סיון ◆

טז (א) **וַיִּקַּח קֹרַח בֶּן־יִצְהָר בֶּן־קְהָת בֶּן־לֵוִי וְדָתָן וַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאוֹן בֶּן־פֶּלֶת בְּנֵי רְאוּבֵן:**

א וְאִתְפְּלַג קֹרַח בַּר יִצְהָר בַּר קְהָת בַּר לֵוִי וְדָתָן וַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאוֹן בַּר פֶּלֶת בְּנֵי רְאוּבֵן:

רש״י ◄ **וַיִּקַּח קֹרַח•** פָּרָשָׁה זוֹ נִדְרֶשֶׁת בְּמִדְרַשׁ רַבִּי תַּנְחוּמָא. **וַיִּקַּח קֹרַח•** לָקַח אֶת עַצְמוֹ לְצַד אֶחָד לִהְיוֹת נֶחֱלָק מִתּוֹךְ הָעֵדָה לְעוֹרֵר עַל הַכְּהֻנָּה, וְזֶהוּ שֶׁתִּרְגֵּם אוֹנְקְלוּס ״וְאִתְפְּלַג״, נֶחֱלַק מִשְּׁאָר הָעֵדָה לְהַחֲזִיק בְּמַחְלֹקֶת. וְכֵן (איוב טו): ״מַה־יִּקָּחֶךָ לְבָבֶךָ״, לוֹקֵחַ אוֹתְךָ לְהַפְלִיגְךָ מִשְּׁאָר בְּנֵי־אָדָם. דָּבָר אַחֵר: ״וַיִּקַּח קֹרַח״ מָשַׁךְ רָאשֵׁי סַנְהֶדְרָאוֹת שֶׁבָּהֶם בִּדְבָרִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כ): ״קַח אֶת־אַהֲרֹן״, (הושע יד): ״קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים״. **בֶּן־יִצְהָר בֶּן־קְהָת בֶּן־לֵוִי•** וְלֹא הִזְכִּיר ״בֶּן־יַעֲקֹב״, שֶׁבִּקֵּשׁ רַחֲמִים עַל עַצְמוֹ, שֶׁלֹּא יִזָּכֵר שְׁמוֹ עַל מַחְלֹקְתָּם, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית מט): ״בְּקָהָלָם אַל־תֵּחַד כְּבֹדִי״. וְהֵיכָן נִזְכַּר שְׁמוֹ עַל קֹרַח? בְּהִתְחַסֵּם עַל הַדִּיּוּכָן בְּ׳דִבְרֵי הַיָּמִים׳, שֶׁנֶּאֱמַר (דה״י א ו): ״בֶּן־אֶבְיָסָף בֶּן־קֹרַח בֶּן־יִצְהָר בֶּן־קְהָת בֶּן־לֵוִי בֶּן־יִשְׂרָאֵל״. **וְדָתָן וַאֲבִירָם•** (תנחומא) בִּשְׁבִיל שֶׁהָיָה שֵׁבֶט רְאוּבֵן שָׁרוּי בַּחֲנָיָתָם תֵּימָנָה, שֶׁכֵּן לִקְהָת וּבָנָיו הַחוֹנִים תֵּימָנָה, נִשְׁתַּתְּפוּ עִם קֹרַח בְּמַחְלֹקְתּוֹ: אוֹי לָרָשָׁע, אוֹי לִשְׁכֵנוֹ. וּמָה רָאָה קֹרַח לַחֲלֹק עִם מֹשֶׁה? נִתְקַנֵּא עַל נְשִׂיאוּתוֹ שֶׁל אֱלִיצָפָן בֶּן עַזִּיאֵל, שֶׁמִּנָּהוּ מֹשֶׁה נָשִׂיא עַל בְּנֵי קְהָת עַל־פִּי הַדִּבּוּר. אָמַר קֹרַח: אַחֵי אַבָּא אַרְבָּעָה הָיוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ו): ״וּבְנֵי קְהָת וְגוֹ׳״. עַמְרָם הַבְּכוֹר נָטְלוּ שְׁנֵי בָּנָיו גְּדֻלָּה: אֶחָד מֶלֶךְ וְאֶחָד כֹּהֵן גָּדוֹל; מִי רָאוּי לִטֹּל אֶת הַשְּׁנִיָּה? לֹא אֲנִי, שֶׁאֲנִי בֶּן יִצְהָר, שֶׁהוּא שֵׁנִי לְעַמְרָם? וְהוּא מִנָּה נָשִׂיא אֶת בֶּן אָחִיו הַקָּטָן מִכֻּלָּם! הֲרֵינִי חוֹלֵק עָלָיו וּמְבַטֵּל אֶת דְּבָרָיו! מֶה עָשָׂה? עָמַד וְכִנֵּס ר״נ רָאשֵׁי סַנְהֶדְרָאוֹת, רֻבָּן מִשֵּׁבֶט רְאוּבֵן שְׁכֵנָיו, וְהֵם אֱלִיצוּר בֶּן שְׁדֵאוּר וַחֲבֵרָיו וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״נְשִׂיאֵי עֵדָה קְרִיאֵי מוֹעֵד״, וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר (במדבר א): ״אֵלֶּה קְרוּאֵי הָעֵדָה״. וְהִלְבִּישָׁן טַלִּיתוֹת שֶׁכֻּלָּן תְּכֵלֶת, בָּאוּ וְעָמְדוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה, אָמְרוּ לוֹ: טַלִּית שֶׁכֻּלָּהּ שֶׁל תְּכֵלֶת חַיֶּבֶת בְּצִיצִית אוֹ פְּטוּרָה? אָמַר לָהֶם: חַיֶּבֶת! הִתְחִילוּ לְשַׂחֵק עָלָיו. אֶפְשָׁר? טַלִּית שֶׁל מִין אַחֵר, חוּט אֶחָד שֶׁל תְּכֵלֶת פּוֹטְרָהּ. זוֹ שֶׁכֻּלָּהּ תְּכֵלֶת, לֹא תִּפְטֹר אֶת עַצְמָהּ?. **בְּנֵי רְאוּבֵן•** דָּתָן וַאֲבִירָם וְאוֹן בֶּן פֶּלֶת.

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

טז (א) **וַיִּקַּח קֹרַח.** אִיתָא בְּחֵלֶק (סנהדרין קט), **וַיִּקַּח**, אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ שֶׁלָּקַח מִקָּח רָע לְעַצְמוֹ. **קֹרַח**, שֶׁעָשָׂה קָרְחָה בְּיִשְׂרָאֵל. דָּבָר אַחֵר, **קֹרַח** עוֹלֶה בְּגִימַטְרִיָּא ״שָׁדַד״, שֶׁשָּׁדַד וְלֹא שָׁמַר מִצְוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. **בֶּן יִצְהָר**, שֶׁהִרְתִּיחַ אֶת הָעוֹלָם כַּצָּהֳרַיִם. **בֶּן קְהָת**, שֶׁקִּיְּהָה שִׁינֵי מוֹלִידָיו. **בֶּן לֵוִי**, שֶׁעָשָׂה לְוִיָּה לַגֵּיהִנֹּם. וּפְרֵיךְ, וְלִדְרוֹשׁ נַמִּי בֶּן יַעֲקֹב, בֶּן שֶׁעָקַב עַצְמוֹ לַגֵּיהִנֹּם, וּמִשֵּׁנִי, אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר יִצְחָק יַעֲקֹב בִּיקֵּשׁ רַחֲמִים עַל עַצְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית מט ו) בְּקָהָלָם אַל תֵּחַד כְּבֹדִי. **וְדָתָן**, שֶׁעָבַר עַל דָּת. **וַאֲבִירָם**, שֶׁאִיבֵּר לִבּוֹ מִלַּעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. **וְאוֹן**, שֶׁיָּשַׁב כָּל יָמָיו בְּאֲנִינוּת. **בֶּן פֶּלֶת**, בֶּן שֶׁנַּעֲשׂוּ לוֹ פְּלָאוֹת. **בְּנֵי רְאוּבֵן**, בֶּן שֶׁרָאָה וְהֵבִין. מִדְּרָשׁ, לְפִי שֶׁהָיָה רְאוּבֵן בְּכוֹר אָמְרוּ יֵשׁ לָנוּ חֵלֶק בִּכְהוּנָּה, לְפִיכָךְ הֶחֱזִיקוּ בַּמַּחְלוֹקֶת גַּם הֵם:

וְאָמַר רַב, אוֹן בֶּן פֶּלֶת אִשְׁתּוֹ הִצִּילַתּוּ, אָמְרָה לֵיהּ: מַאי נָפְקָא לָךְ מִינַּיְהוּ, אִי מֹשֶׁה רַבָּא אַתְּ תַּלְמִידָא, אִי קֹרַח רַבָּא אַתְּ תַּלְמִידָא. אָמַר לָהּ וּמַאי (איעבד) [אַעֲבִיד], דַּהֲוַאי בְּעֵצָה וְאִישְׁתַּבְּעִי לִי בַּהֲדַיְיהוּ. אָמְרָה לֵיהּ: יָדְעִנָא דְּכוּלָּהּ כְּנִישְׁתָּא קַדִּישְׁתָּא הִיא, שֶׁנֶּאֱמַר (פסוק ג) **כִּי כָל הָעֵדָה כֻּלָּם קְדוֹשִׁים**, תִּיב בְּבֵיתָךְ וְאַנָא מַצִּילְנָא לָךְ. אַשְׁקִיתֵיהּ חַמְרָא וְאַרְוִיתֵיהּ וְאַגְנִיתֵיהּ בְּבֵיתָא, יָתְבָא אַבָּבָא וְסָתְרָא לְשַׁעֲרָא, כָּל דְּאָתָא חָזֵי לָהּ רֵישָׁא פְּרוּעַ וְחוֹוֵר, אַדְּהָכִי וְהָכִי נִבְלְעוּ וְהוּא נִיצּוֹל, וְקַיְּימָה בְּנַפְשָׁהּ חַכְמוֹת נָשִׁים בָּנְתָה בֵיתָהּ (משלי יד א). וְאוּלַּת בְּיָדֶיהָ תֶּהֱרָסֶנּוּ (שם) זוֹ אִשְׁתּוֹ שֶׁל קֹרַח שֶׁהֶחֱזִיקָה יַד בַּעְלָהּ בַּמַּחְלוֹקֶת, וְאָמְרָה לֵיהּ: חָזֵי מַאי עֲבִיד מֹשֶׁה, אִידְּוּ הֲוָה מַלְכָּא, לַאֲחוּהּ שְׁוִיֵיהּ כָּהֲנָא רַבָּא, לִבְנֵי אֲחוּהּ שָׁוִינְהוּ סְגָנֵי כְּהוּנָּה, אִי אָתְיָא תְּרוּמָה אָמַר תְּהֵא לְכֹהֵן, בִּיכּוּרִים לַכֹּהֵן, מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן נַמִּי דִּשְׁקָלֵיתוּן אַתּוּן אָמַר חַד מִן עֲשָׂרָא תְּהֲוֵי לְכָהֲנָא, וְעוֹד גְּיֵז לְכוּ לְמִזְיָיה שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל ח ז) וְהָעֲבִירוּ תַעַר עַל כָּל בְּשָׂרָם, וּמִטַּלְטֵל לְכוּ כִּי כּוּפְתָּא שֶׁנֶּאֱמַר (שם פסוק יג) וְהֻנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה. אֲמַר לָהּ אִידְּוּ נַמִּי קָא עָבֵיד הָכִי, אָמְרָה לֵיהּ: אִידְּוּ כֵּיוָן דְּרַבָּא הוּא וְכוּלָּהּ דִּידֵיהּ הוּא, תָּמוֹת נַפְשִׁי עִם פְּלִשְׁתִּים (שופטים טז ל) הוּא דְּקָאָמַר; וְעוֹד דְּקָאָמַר לְכוּ עֲבִידוּ תְּכֵלְתָּא, וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ תְּכֵלְתָּא חֲשִׁיבָא אַפֵּיק גְּלִימָא דִּתְכֵלְתָּא וְלַבְשִׁינְהוּ לְכוּלְּהוּ בְּנֵי מְתִיבְתָּךְ (סנהדרין קט):

וּלְכָךְ נִסְמְכָה פָּרָשַׁת צִיצִית לְכָאן, לוֹמַר לְךָ שֶׁעַל יְדֵי תְּכֵלֶת הוּחְזַק הַמַּחְלוֹקֶת, כִּי בְּאוֹתָהּ שָׁעָה עָשָׂה קֹרַח מִשְׁתֶּה לְכָל אוֹתָם מָאתַיִם וַחֲמִשִּׁים אִישׁ וְנִתְעַטְּפוּ כּוּלָּם טַלִּיתוֹת שֶׁכּוּלָּהּ תְּכֵלֶת, אָמַר לוֹ קֹרַח לְמֹשֶׁה טַלִּיתוֹת הַלָּלוּ פְּטוּרִין מִן הַתְּכֵלֶת אִם לֹא, אָמַר לוֹ חַיָּיבִין, אָמַר לוֹ אַרְבַּע חוּטִין שֶׁל תְּכֵלֶת פּוֹטְרִין, טַלִּית שֶׁכּוּלָּהּ תְּכֵלֶת

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (מאמר ד"ה ויקח קרח וגו׳, שבת פרשת קרח, מברכים החודש תמוז, ה׳תשכ"ז)

קֹרַח שֶׁהָיָה לֵוִי, בְּחִינַת גְּבוּרָה, חָלַק עַל אַהֲרֹן שֶׁהוּא בְּחִינַת הַחֶסֶד, לְפִי שָׁרְצָה לְהַגְּבִּיר הַגְּבוּרוֹת עַל הַחֲסָדִים שֶׁיִּהְיוּ הַגְּבוּרוֹת עִיקָּר, כְּמוֹ שֶׁיִּהְיֶה לָעָתִיד־לָבֹא שֶׁיִּתְעַלּוּ הַגְּבוּרוֹת, וּכְמוֹ שֶׁהוּא גַּם עַכְשָׁו בִּבְחִינַת עַתִּיק, שֶׁהַגְּבוּרוֹת בְּשָׁרְשָׁם הֵם לְמַעְלָה מֵהַחֲסָדִים.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ח עמ׳ 105)

וַיִּקַּח קֹרַח (טז, א) אוּנְקְלוֹס תִּרְגֵּם "וַיִּקַּח" "וְאִתְפְּלַג". וְכֵן כָּתַב רַשִׁ"י "**נֶחְלַק** מִשְּׁאָר הָעֵדָה לְהַחֲזִיק בְּמַחֲלֹקֶת". וְקֹרַח הוּא מִלְּשׁוֹן "קָרְחָה", שֶׁמַּשְׁמָעוּתָהּ פְּלוּג – נִתּוּק וְהִתְחַלְּקוּת (כְּגוֹן תְּלִישַׁת הַשֵּׂעָר מֵהָרֹאשׁ). וּלְהָעִיר מֵהַסְּמִיכוּת שֶׁל "לֹא תִתְגּוֹדְדוּ" (לֹא תַּעֲשׂוּ אֲגֻדּוֹת אֲגֻדּוֹת) לְ"וְלֹא תָשִׂימוּ קָרְחָה". וּבְ'פָנִים יָפוֹת': קר"ח ר"ע - גִּימַטְרִיָּא מחלק"ת (578).

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (יעורי׳ לקו"ש ח"ח עמ׳ 102 – מתוך ׳לקראת שבת)

הָרֶמֶז לְמַחְלֹקְתּוֹ שֶׁל קֹרַח בִּשְׁמוֹ

וַיִּקַּח קֹרַח (טז, א)

מַהוּת מַחְלֹקְתּוֹ שֶׁל קֹרַח ע"פ הַחֲסִידוּת וּבְדֶרֶךְ הָרֶמֶז:

חֶטְאוֹ שֶׁל קֹרַח נִרְמָז בִּכְלָלוּת שְׁמוֹ: "קֹרַח" – מִלְּשׁוֹן קָרְחָה וּמַחְלֹקֶת, שֶׁרָצָה לִגְרֹם מַחְלֹקֶת בֵּין עֶלְיוֹנִים לַתַּחְתּוֹנִים. וּכְמ"ש הַ'נּוֹעַם אֱלִימֶלֶךְ' שֶׁהוּא ע"ד 'רָקִיעַ הַמַּבְדִּיל', הֵפֶךְ הַתּוֹרָה "שֶׁנִּתְּנָה לַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם בָּעוֹלָם".

וּבִפְרָטִיּוּת יוֹתֵר, רְמוּזָה שִׁטָּתוֹ בְּאוֹתִיּוֹת שְׁמוֹ - ק' ר' ח': שְׁלֹשֶׁת הַקָּוִים שֶׁבָּאוֹתִיּוֹת הֵלָּו רוֹמְזִים לִשְׁלֹשֶׁת לְבוּשֵׁי הַנֶּפֶשׁ: מַחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה. הַקַּו הָעֶלְיוֹן וְהַקַּו הַיְמָנִי רוֹמְזִים לְמַחְשָׁבָה וְדִבּוּר, וְהַקַּו הַשְּׂמָאלִי רוֹמֵז לַמַּעֲשֶׂה.

בָּאוֹת ה' – מְמֻקָּם קַו הַמַּעֲשֶׂה בְּדִיּוּק בִּמְקוֹמוֹ הָרָאוּי; אֵינֶנּוּ עוֹבֵר מִתַּחַת לִגְבוּלוֹת הַמַּחְשָׁבָה וְהַדִּבּוּר, וְכֵן רָוַח מַפְסִיק בֵּינוֹ אֲלֵיהֶם. בְּשׁוֹנֶה מֵהָאוֹתִיּוֹת ק' ר' ח' – בָּהֶם הַקַּו הַשְּׂמָאלִי, קַו הַמַּעֲשֶׂה, אֵינוֹ בִּמְקוֹמוֹ הָרָאוּי:

בָּאוֹת ק' – הוּא יוֹרֵד לְמַטָּה יוֹתֵר מֵהַקַּו הַיְמָנִי, רָמֵז לְהוֹסָפָה בִּלְתִּי רְצוּיָה בְּקַו הַמַּעֲשֶׂה מֵעֵבֶר לִגְבוּלוֹת הַשּׂו"ע. בָּאוֹת ר' – הוּא לֹא קַיָּם, דָּבָר הָרוֹמֵז לְחִסָּרוֹן בְּקַו הַמַּעֲשֶׂה, בְּנִגּוּד לִכְלָלוּת קִיּוּם הַמִּצְוֹת הַמַּעֲשִׂיּוֹת. בָּאוֹת ח' – הוּא קִרָאָם אַנְשֵׁי שֵׁם, עַל שֵׁם שֶׁאָמְרוּ בְּעֵת דּוֹר הַפְּלָגָה וְנַעֲשָׂה לָנוּ שֵׁם, וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל אֵין שֵׁם אֶלָּא עֲבוֹדָה־זָרָה.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (מאמר ד"ה ויקח קרח וגו׳, שבת פרשת קרח, מברכים החודש תמוז, ה׳תשכ"ז)

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (נ"פ לקו"ש ח"ב עמ׳ 329 – מתוך ׳לקראת שבת)

הַשְּׁמִירָה לַתּוֹרָה – אַהֲבַת ה' וְיִרְאָתוֹ

וַיִּקַּח קֹרַח (טז, א)

וַיִּקַּח קֹרַח . . קָפַץ קֹרַח וְאָמַר לְמֹשֶׁה . . בַּיִת מָלֵא סְפָרִים מַהוּ שֶׁיְּהֵא פָּטוּר מִן הַמְּזוּזָה (במדב"ר פי"ח)

וְיֵשׁ לְבָאֵר הָעִנְיָן בְּדֶרֶךְ הַדְּרוּשׁ: טַעֲנַת קֹרַח הָיְתָה, "בַּיִת מָלֵא סְפָרִים", הַיְינוּ אָדָם שֶׁמָּלֵא וְגָדוּשׁ בְּתוֹרָה, יָכוֹל לְהִסְתַּפֵּק בִּהְיוֹתוֹ בַּעַל תּוֹרָה וּ"פָטוּר מִמְּזוּזָה" מֵאַהֲבַת ה' וְיִרְאָתוֹ, דְּפָרְשִׁיּוֹת "שְׁמַע" "וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ" שֶׁבַּמְּזוּזָה עִנְיָנָם אַהֲבָה וְיִרְאָה, בְּפָרָשַׁת "שְׁמַע" נֶאֱמַר "וְאָהַבְתָּ", וּפָרָשַׁת "וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ" - עִנְיָנָהּ יִרְאָה.

וְעַל זֶה עָנָה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, "חַיָּב בִּמְזוּזָה" שֶׁאַהֲבָה וְיִרְאָה אֵינוֹ דִּין שֶׁתִּפְטוֹר עַצְמָהּ. אָמַר לוֹ בַּיִת שֶׁהוּא מָלֵא סְפָרִים פָּטוּר מִן הַמְּזוּזָה אוֹ לֹא, אָמַר לוֹ חַיָּיב, אָמַר לוֹ כָּל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ, מָאתַיִם וְשִׁבְעִים וְחָמֵשׁ פָּרָשִׁיּוֹת, אֵין פּוֹטְרִין אֶת הַבַּיִת, וּשְׁתֵּי פָּרָשִׁיּוֹת שֶׁבַּמְּזוּזָה פּוֹטְרִין אֶת הַבַּיִת, אֵין אַתָּה מְצַוֶּה עָלֵינוּ אֶלָּא מִלִּבְּךָ (במדב"ר יח ג): תורה ב

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

מְכָרְחִים לְלַמּוּד הַתּוֹרָה, דִּכְמוֹ שֶׁהַמְזוּזָה שׁוֹמֶרֶת עַל כָּל מַה שֶׁבַּבַּיִת, כֵּן "בַּיִת מָלֵא סְפָרִים" אָדָם הַמָּלֵא בְּתוֹרָה צָרִיךְ לְאַהֲבָה וְיִרְאָה שֶׁיִּשְׁמְרוּ עַל תּוֹרָתוֹ וּכְמַאֲרַז"ל (אבות ג, ט) "כָּל שֶׁיִּרְאָתוֹ קוֹדֶמֶת לְחָכְמָתוֹ חָכְמָתוֹ מִתְקַיֶּמֶת".

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (מאמר ד"ה ויקח קרח וגו', שבת פרשת קרח, מברכים החודש תמוז, ה'תשכ"ז)

קֹרַח וַעֲדָתוֹ לֹא רָצוּ בְּחִיבּוּר שֶׁל 'שֵׁם' (מְצִיאוּת הַיֵּשׁ) עִם 'שָׁמַיִם' (אֱלֹקוּת), אֶלָּא רָצוּ שֶׁיִּשָּׁאֵר הַיֵּשׁ דָּבָר נִפְרָד, שֶׁלְּכֵן נִקְרְאוּ אַנְשֵׁי שֵׁם. וְעַל זֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל אֵין שֵׁם אֶלָּא עֲבוֹדָה־זָרָה.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (מאמר ד"ה ויקח קרח וגו', שבת פרשת קרח, מברכים החודש תמוז, ה'תשכ"ז)

מַה שֶּׁכָּתוּב וְאִתְפְּלַג, הוּא עַל־דֶּרֶךְ רָקִיעַ הַמַּבְדִּיל בֵּין מַיִם לָמָיִם, שֶׁזּוֹהִי הַמַּחֲלוֹקֶת הָרִאשׁוֹנָה שֶׁמָּצִינוּ בַּתּוֹרָה, וְהִיא הַשֹּׁרֶשׁ לְכָל עִנְיָן שֶׁל מַחֲלוֹקֶת, וְכִדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ לָמָּה אֵין כְּתִיב בַּשֵּׁנִי כִּי טוֹב כוּ', שֶׁבּוֹ נִבְרֵאת מַחֲלוֹקֶת, שֶׁנֶּאֱמַר וִיהִי מַבְדִּיל בֵּין מַיִם לָמָיִם. וְהָעִנְיָן בָּזֶה, שֶׁהַהִתְחַלְּקוּת בֵּין מַיִם לָמָיִם הוּא הַשֹּׁרֶשׁ לְ(חֵטְא עֵץ־הַדַּעַת וְ)דּוֹר הַפַּלְגָה, וְעַד לְמַחֲלוֹקֶת קֹרַח וַעֲדָתוֹ.

(ב) **וַיָּקֻמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וַאֲנָשִׁים מִבְּנֵי־יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם נְשִׂיאֵי עֵדָה קְרִאֵי מוֹעֵד אַנְשֵׁי־שֵׁם:**

ב וְקָמוּ לְאַפֵּי מֹשֶׁה וְגֻבְרַיָּא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל מָאתָן וְחַמְשִׁין רַבְרְבֵי כְּנִשְׁתָּא מְעַרְעֵי זְמַן אֱנָשִׁין דִּשְׁמָא:

(ג) **וַיִּקָּהֲלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב־לָכֶם כִּי כָל־הָעֵדָה כֻּלָּם קְדֹשִׁים וּבְתוֹכָם יְהוָה וּמַדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל־קְהַל יְהוָה:**

ג וְאִתְכְּנָשׁוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן וַאֲמָרוּ לְהוֹן סַגִּי לְכוֹן אֲרֵי כָל כְּנִשְׁתָּא כֻּלְּהוֹן קַדִּישִׁין וּבֵינֵיהוֹן שַׁרְיָא שְׁכִנְתָּא דַיְיָ וּמָא דֵין אַתּוּן מִתְרַבְרְבִין עַל קְהָלָא דַיְיָ:

רש"י ◄ **רַב־לָכֶם •** הַרְבֵּה יוֹתֵר מִדַּאי לְקַחְתֶּם לְעַצְמְכֶם גְּדֻלָּה. **כֻּלָּם קְדֹשִׁים •** (תנחומא) כֻּלָּם שָׁמְעוּ דְּבָרִים בְּסִינַי מִפִּי הַגְּבוּרָה. **וּמַדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ •** אִם לָקַחְתָּ אַתָּה מַלְכוּת, לֹא הָיָה לְךָ לִבְרֹר לְאָחִיךָ כְּהֻנָּה, לֹא אַתֶּם לְבַדְּכֶם שְׁמַעְתֶּם בְּסִינַי "אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ", כָּל הָעֵדָה שָׁמְעוּ.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ליקוטי־שיחות כרך ד, עמ' 1048)

אַחַר בִּיאַת מְרַגְּלִים הָיְתָה בְּלִיעַת קֹרַח (סדר עולם רבא פ"ח)

פָּרָשַׁת קֹרַח אֵרְעָה לְאַחַר שׁוּבָם שֶׁל הַמְרַגְּלִים, מִשּׁוּם שֶׁכָּל עִנְיָן הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁל קֹרַח הִתְעוֹרֵר וְעָלָה בְּהֶמְשֵׁךְ לְסִפּוּר הַמְרַגְּלִים:

הַמְרַגְּלִים רָצוּ לְהִשָּׁאֵר בַּמִּדְבָּר וּלְהִתְמַסֵּר לְלִמּוּד הַתּוֹרָה בְּמְנוּחָה וּבְשַׁלְוָה, הַרְחֵק מִטִּרְדוֹת הָעוֹלָם, וְלֹא רָצוּ לַעֲסֹק בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת הַמַּעֲשִׂיּוֹת, כְּפִי הַמִּתְחַיֵּב בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. כַּאֲשֶׁר הוּכַח לַכֹּל שֶׁטָּעוּ, וְשֶׁצְּרִיכִים בְּכָל זֹאת לְהִכָּנֵס לָאָרֶץ וּלְקַיֵּם שָׁם אֶת הַמִּצְוֹת הַמַּעֲשִׂיּוֹת, שֶׁכֵּן "הַמַּעֲשֶׂה הוּא הָעִקָּר", עָמַד קֹרַח וְטָעַן: לוּ הָיָה הָעִקָּר לִמּוּד תּוֹרָה - הֲרֵי שֶׁאֵין אָדָם הַיָּכוֹל לְהִדָּמוֹת לְמֹשֶׁה רַבֵּנוּ, מְקַבֵּל הַתּוֹרָה; אַךְ מֵאַחַר שֶׁהָעִקָּר הוּא מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת, שֶׁבָּזֶה כָּל יִשְׂרָאֵל שָׁוִים - "מַדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ"?

עַל כָּךְ עָנָה לוֹ מֹשֶׁה "בֹּקֶר וְיֹדַע ה'". כְּלוֹמַר: "בֹּקֶר" - מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת צָרִיךְ לִהְיוֹת מוּאָר בְּאוֹר וְחִיּוּת פְּנִימִיִּים שֶׁל אַהֲבַת ה' וְיִרְאָתוֹ, "וְיֹדַע ה'" - כָּךְ שֶׁיָּבִיאוּ לִידֵי יְדִיעַת וְגִלּוּי אֱלוֹקוּת. וּבְכַנָּנֻת הַמִּצְוֹת הֲרֵי יֵשׁ הֶבְדֵּל גָּדוֹל בֵּין זוֹ שֶׁל מֹשֶׁה לְזוֹ שֶׁל כָּל שְׁאָר יִשְׂרָאֵל.

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

(ב) **וַאֲנָשִׁים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל.** וּמִי הֵם, אֱלִיצוּר בֶּן שְׁדֵיאוּר וְחֲבֵרָיו. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא פֹּרְקְמָן הַכָּתוּב נָתַן בָּהֶם סִימָנִין, כְּתִיב הָכָא **וַאֲנָשִׁים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל**, וּכְתִיב הָתָם (לעיל א יז) הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר נִקְבוּ בְּשֵׁמוֹת. כְּתִיב הָכָא **נְשִׂיאֵי עֵדָה קְרִיאֵי מוֹעֵד**, וּכְתִיב הָתָם (שם פסוק טז) אֵלֶּה קְרוּאֵי הָעֵדָה נְשִׂיאֵי מַטּוֹת. מָשָׁל לְבֶן טוֹבִים שֶׁנִּמְצָא גּוֹנֵב כֵּלִים בְּבֵית הַמֶּרְחָץ וְלֹא הָיָה בַּעַל הַגְּנֵיבָה רוֹצֶה לְפַרְסְמוֹ, הִתְחִיל נוֹתֵן בּוֹ סִימָנִין. אָמְרוּ לוֹ מִי גָּנַב כֵּלֶיךָ, אוֹמֵר לָהֶם בֶּן טוֹבִים שֶׁהוּא בַּעַל קוֹמָה וְעֵינָיו נָאוֹת וּשְׂעָרוֹ שָׁחוֹר וּקְווּצוֹתָיו תַּלְתַּלִּים וְחָטְמוֹ זָקוּף, מְשֻׁנָּתָן הַסִּימָנִין הַלָּלוּ הִכִּירוּהוּ. אַף כָּאן אַף־עַל־פִּי שֶׁסְּתָמָן הַכָּתוּב, עַל יְדֵי הַסִּימָנִין אַתָּה יוֹדֵעַ מִי הֵם (במדב"ר יח ג). וּבוֹא וּרְאֵה כַּמָּה קָשָׁה הַמַּחֲלוֹקֶת, שֶׁבֵּית דִּין שֶׁלְּמַעְלָה אֵין עוֹנְשִׁין עַד שֶׁיְּהֵא בֶּן עֶשְׂרִים, וְשֶׁלְּמַטָּה מִשְּׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה, וְכָאן נֶעֱנְשׁוּ אֲפִילוּ יוֹנְקֵי שָׁדַיִם, כִּדְכְתִיב (פסוק כז) וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם וְטַפָּם (במדב"ר יח ד). וְכֵן אָמְרוּ (ב"מ פז.) גָּדוֹל הַשָּׁלוֹם שֶׁאֲפִילוּ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שִׁינָּה בוֹ, כִּדְפָרְשִׁינַן לְעֵיל (בראשית יח יג): תורה ג

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ליקוטי־שיחות כרך ב עמ׳ 329)

וּמַדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל קְהַל ה׳ (טז, ג)

כָּךְ טָעַן קֹרַח: מֵילָא בְּדוֹרוֹת רְגִילִים, יֵשׁ צֹרֶךְ בְּמַנְהִיגוּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁהָיָה נְשָׁמָה דַּאֲצִילוּת. אַךְ בְּדוֹר הַמִּדְבָּר, שֶׁכַּיָּדוּעַ הָיָה 'דּוֹר דֵּעָה' וּלְכָלָם הָיוּ נְשָׁמוֹת דַּאֲצִילוּת, דּוֹר כָּזֶה אֵינוֹ זָקוּק לְמֹשֶׁה רַבֵּנוּ; אִם־כֵּן - "מַדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ"! וּבְכָךְ הָיְתָה טָעוּתוֹ, שֶׁכֵּן הַכֹּל זְקוּקִים לִנְשְׁמַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ.

(ד) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו:

ד **וּשְׁמַע מֹשֶׁה וּנְפַל עַל אַפּוֹהִי:**

רש״י ◄ **וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו •** (תנחומא. מ״ר) מִפְּנֵי הַמַּחֲלֹקֶת, שֶׁכְּבָר זֶה בִּיְדָם סִרְחוֹן רְבִיעִי: חָטְאוּ בָּעֵגֶל (שמות לב): "וַיִּחַל מֹשֶׁה", בַּמִּתְאוֹנְנִים (במדבר יא): "וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה", בַּמְּרַגְּלִים (שם יד): "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־ה׳ וְשָׁמְעוּ מִצְרַיִם", בְּמַחְלֹקֶת שֶׁל קֹרַח נִתְרַשְּׁלוּ יָדָיו. מָשָׁל לְבֶן מֶלֶךְ שֶׁסָּרַח עַל אָבִיו וּפִיֵּס עָלָיו אוֹהֲבוֹ פַּעַם וּשְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ, כְּשֶׁסָּרַח רְבִיעִית נִתְרַשְּׁלוּ יְדֵי הָאוֹהֵב הַהוּא, אָמַר: עַד מָתַי אַטְרִיחַ עַל הַמֶּלֶךְ, שֶׁמָּא לֹא יְקַבֵּל עוֹד מִמֶּנִּי.

(ה) וַיְדַבֵּר אֶל־קֹרַח וְאֶל־כָּל־עֲדָתוֹ לֵאמֹר בֹּקֶר וְיֹדַע יְהוָה אֶת־אֲשֶׁר־לוֹ וְאֶת־הַקָּדוֹשׁ וְהִקְרִיב אֵלָיו וְאֵת אֲשֶׁר יִבְחַר־בּוֹ יַקְרִיב אֵלָיו:

ה **וּמַלִּיל עִם קֹרַח וְעִם כָּל כְּנִשְׁתֵּהּ לְמֵימַר בְּצַפְרָא וְיהוֹדַע יְיָ יָת דְּכָשַׁר לֵהּ וְיָת דְּקַדִּישׁ וִיקָרֵב לָקָדָמוֹהִי וְיָת דִּי יִתְרְעֵי בֵּהּ יְקָרֵב לְשִׁמּוֹשֵׁהּ:**

רש״י ◄ **בֹּקֶר וְיֹדַע וְגוֹ׳ •** עַתָּה (במדבר רבה) עֵת שִׁכְרוּת הִיא לָנוּ וְלֹא נָכוֹן לְהֵרָאוֹת לְפָנָיו, וְהוּא הָיָה מִתְכַּוֵּן לִדְחוֹתָם שֶׁמָּא יַחְזְרוּ בָּהֶם. **בֹּקֶר וְיֹדַע ה׳ אֶת־אֲשֶׁר־לוֹ •** לַעֲבוֹדַת לְוִיָּה. **וְאֶת־הַקָּדוֹשׁ •** לְכַהֲנָה. **וְהִקְרִיב •** אוֹתָם אֵלָיו (תנחומא). וְהַתַּרְגּוּם מוֹכִיחַ כֵּן: וִיקָרֵב לָקָדָמוֹהִי, יְקָרֵב לְשִׁמּוּשֵׁהּ. וּמִדְּרָשׁוֹ: בֹּקֶר — אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: גְּבוּלוֹת חָלַק הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעוֹלָמוֹ, יְכוֹלִים אַתֶּם לַהֲפֹךְ בֹּקֶר לְעֶרֶב? כֵּן תּוּכְלוּ לְבַטֵּל אֶת זוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית א): "וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר... וַיַּבְדֵּל". כָּךְ (דה״א כג): "וַיַּבְדֵּל אַהֲרֹן לְהַקְדִּישׁוֹ וְגוֹ׳".

(ו) זֹאת עֲשׂוּ קְחוּ־לָכֶם מַחְתּוֹת קֹרַח וְכָל־עֲדָתוֹ:

ו **דָּא עַבִּידוּ סָבוּ לְכוֹן מַחְתִּין קֹרַח וְכָל כְּנִשְׁתֵּהּ:**

רש״י ◄ **זֹאת עֲשׂוּ קְחוּ־לָכֶם מַחְתּוֹת •** מָה רָאָה לוֹמַר לָהֶם כָּךְ? אָמַר לָהֶם: בְּדַרְכֵי הָעַכּוּ״ם יֵשׁ נִימוּסִים הַרְבֵּה וּכְמָרִים הַרְבֵּה, וְכֻלָּם (ס״א: וְאֵין כֻּלָּם) מִתְקַבְּצִים בְּבֵית אֶחָד; אָנוּ אֵין לָנוּ אֶלָּא ה׳ אֶחָד, אָרוֹן אֶחָד וְתוֹרָה אַחַת וּמִזְבֵּחַ אֶחָד וְכֹהֵן גָּדוֹל אֶחָד — וְאַתֶּם ר״נ אִישׁ מְבַקְּשִׁים כְּהֻנָּה גְּדוֹלָה? אַף אֲנִי רוֹצֶה בְּכָךְ, הֵא לָכֶם תַּשְׁמִישׁ חָבִיב מִכֹּל, הִיא הַקְּטֹרֶת הַחֲבִיבָה מִכָּל הַקָּרְבָּנוֹת, וְסַם הַמָּוֶת נָתוּן בְּתוֹכוֹ, שֶׁבּוֹ נִשְׂרְפוּ נָדָב וַאֲבִיהוּא, לְפִיכָךְ הִתְרָה בָּהֶם: "וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־יִבְחַר ה׳ הוּא הַקָּדוֹשׁ", כְּבָר הוּא בִּקְדֻשָּׁתוֹ. וְכִי אֵין אָנוּ יוֹדְעִים, שֶׁמִּי שֶׁיִּבָּחֵר הוּא הַקָּדוֹשׁ? אֶלָּא אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: הֲרֵינִי אוֹמֵר לָכֶם שֶׁלֹּא תִּתְחַיְּבוּ: מִי שֶׁיִּבָּחֵר בּוֹ יֵצֵא חַי, וְכֻלְּכֶם אוֹבְדִים (במדבר רבה). **מַחְתּוֹת •** כֵּלִים שֶׁחוֹתִין בָּהֶם גֶּחָלִים וְיֵשׁ לָהֶם בֵּית יָד.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (נ״פ לקו״ש חי״ח עמ׳ 187 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

רְצוֹן קֹרַח וַעֲדָתוֹ לְשַׁמֵּשׁ בִּכְהוּנָה גְּדוֹלָה

זֹאת עֲשׂוּ קְחוּ־לָכֶם מַחְתּוֹת
אָנוּ אֵין לָנוּ אֶלָּא ה׳ אֶחָד כו׳ וְכֹהֵן גָּדוֹל אֶחָד, וְאַתֶּם ר״ן אִישׁ מְבַקְּשִׁים כְּהוּנָה גְּדוֹלָה, אַף אֲנִי רוֹצֶה בְּכָךְ
(טז, ו. ובפרש״י)

לְכֹאוֹרָה תָּמוּהַּ, הֲרֵי קֹרַח וַעֲדָתוֹ נָחְלְקוּ עַל כְּהֻנָּתוֹ שֶׁל אַהֲרֹן, וְאֵיךְ מַתְאִים שֶׁכָּלַל מֹשֶׁה אֶת עַצְמוֹ עִמָּהֶם אֲפִי׳ בְּדִבּוּר, בְּאָמְרוֹ "אַף אֲנִי רוֹצֶה בְּכָךְ"?

וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה בְּהַקְדִּים תְּמִיהָה בְּעִקַּר מַחֲלֹקֶת שֶׁל קֹרַח, הֲרֵי הַקָּבָ״ה הִבְטִיחַ לְמֹשֶׁה שֶׁ"גַּם בְּךָ יַאֲמִינוּ לְעוֹלָם" (יתרו יט, ט), וְאֵיךְ חָלְקוּ עָלָיו "ר״ן רָאשֵׁי סַנְהֶדְרָאוֹת" (רש״י טז, א ד״ה ודתן)?

ועכצ״ל שֶׁגַּם קֹרַח וַעֲדָתוֹ הֶאֱמִינוּ בְּמֹשֶׁה, וְטָעוּתָם "וּבִקַּשְׁתֶּם גַּם כְּהוּנָה" – "אַתֶּם ר״ן אִישׁ מְבַקְּשִׁים כְּהוּנָה גְּדוֹלָה" נְבָעָה מֵרְצוֹנָם לְהַגִּיעַ לְמַעֲלַת הַכְּהוּנָה.

וְהֵינוּ, שֶׁכַּאֲשֶׁר הֵבִינוּ אֶת גֹּדֶל הַמַּעֲלָה בִּכְהוּנָה גְּדוֹלָה, שֶׁ"עוֹמֵד לִפְנֵי ה׳ לְשָׁרְתוֹ", "וַיַּבְדֵּל גוֹ׳ לְהַקְדִּישׁוֹ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים" (דה״י א כג, יג) הִנֵּה גַּם הֵם נִשְׁתּוֹקְקוּ לָזֶה. וְחָשְׁבוּ דִּכְמוֹ שֶׁתְּפִלָּה יְכוֹלָה לִפְעֹל אֵצֶל הַקָּבָ״ה לְבַטֵּל גְּזַר דִּין וְכַיּ״ו״ב, כְּמוֹ״כ יְכוֹלִים הֵם לִפְעֹל שֶׁיִּזְכּוּ לִכְהוּנָה גְּדוֹלָה.

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר לָהֶם מֹשֶׁה "אַף אֲנִי רוֹצֶה בְּכָךְ". דִּתְשׁוּקָתָם וּרְצוֹנָם לְשַׁמֵּשׁ בִּכְהוּנָה גְּדוֹלָה, רָצוֹן טוֹב הוּא. וְרַק שֶׁבְּפֹעַל אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לִהְיוֹת כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים, דִּכְמוֹ שֶׁ"אֵין לָנוּ אֶלָּא ה׳ אֶחָד אָרוֹן אֶחָד וְתוֹרָה אַחַת" כְּמוֹ״כ אִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת יוֹתֵר מִ"כֹּהֵן גָּדוֹל אֶחָד".

(ז) וּתְנוּ־בָהֵן׀ אֵשׁ וְשִׂימוּ עֲלֵיהֶן׀ קְטֹרֶת לִפְנֵי יְהוָה מָחָר וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה הוּא הַקָּדוֹשׁ רַב־לָכֶם בְּנֵי לֵוִי׃

ז וְהָבוּ בְהוֹן אֶשָׁתָא וְשַׁוּיוּ עֲלֵיהוֹן קְטוֹרֶת בּוּסְמִין קֳדָם יְיָ מְחַר וִיהֵי גַּבְרָא דְּיִתְרְעֵי יְיָ הוּא קַדִּישׁ סַגִּי לְכוֹן בְּנֵי לֵוִי׃

רש״י◄ **רַב־לָכֶם בְּנֵי לֵוִי•** דָּבָר גָּדוֹל אָמַרְתִּי לָכֶם. וְלֹא טִפְּשִׁים הָיוּ, שֶׁכָּךְ הִתְרָה בָּהֶם וְקִבְּלוּ עֲלֵיהֶם לִקְרַב, אֶלָּא הֵם חָטְאוּ עַל נַפְשׁוֹתָם, שֶׁנֶּאֱמַר: ״אֵת מַחְתּוֹת הַחַטָּאִים הָאֵלֶּה בְּנַפְשֹׁתָם״. וְקֹרַח שֶׁפִּקֵּחַ הָיָה, מָה רָאָה לִשְׁטוּת זֶה? עֵינוֹ הִטְעַתּוּ, רָאָה שַׁלְשֶׁלֶת גְּדוֹלָה יוֹצְאָה מִמֶּנּוּ: שְׁמוּאֵל שֶׁשָּׁקוּל כְּנֶגֶד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. אָמַר: בִּשְׁבִילוֹ אֲנִי נִמְלָט! וְכ״ד מִשְׁמָרוֹת עוֹמְדוֹת לִבְנֵי בָנָיו, כֻּלָּם מִתְנַבְּאִים בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (ד״ה א כה): ״כָּל־אֵלֶּה בָנִים לְהֵימָן״. אָמַר: אֶפְשָׁר כָּל הַגְּדֻלָּה הַזֹּאת עֲתִידָה לַעֲמֹד מִמֶּנִּי וַאֲנִי אָדָם? לְכָךְ נִשְׁתַּתֵּף לָבֹא לְאוֹתָהּ חֲזָקָה שֶׁשָּׁמַע מִפִּי מֹשֶׁה שֶׁכֻּלָּם אוֹבְדִים וְאֶחָד נִמְלָט: ״אֲשֶׁר־יִבְחַר ה׳ הוּא הַקָּדוֹשׁ״ — טָעָה וְתָלָה בְּעַצְמוֹ. וְלֹא רָאָה יָפֶה, לְפִי שֶׁבָּנָיו עָשׂוּ תְּשׁוּבָה, וּמֹשֶׁה הָיָה רוֹאֶה יָפֶה. (תנחומא)◄ **רַב־לָכֶם•** דָּבָר גָּדוֹל נְטַלְתֶּם בְּעַצְמְכֶם לַחֲלֹק עַל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

(ח) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־קֹרַח שִׁמְעוּ־נָא בְּנֵי לֵוִי׃

ח וַאֲמַר מֹשֶׁה לְקֹרַח שְׁמָעוּ כְעַן בְּנֵי לֵוִי׃

רש״י◄ **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־קֹרַח שִׁמְעוּ־נָא בְּנֵי לֵוִי•** הִתְחִיל לְדַבֵּר עִמּוֹ דְּבָרִים רַכִּים. כֵּיוָן שֶׁרָאָהוּ קָשֶׁה עֹרֶף, אָמַר: עַד שֶׁלֹּא יִשְׁתַּתְּפוּ שְׁאָר הַשְּׁבָטִים וְיֹאבְדוּ עִמּוֹ, אֲדַבֵּר גַּם אֶל כֻּלָּם. הִתְחִיל לְזָרֵז בָּהֶם: ״שִׁמְעוּ־נָא בְּנֵי לֵוִי״.

(ט) הַמְעַט מִכֶּם כִּי־הִבְדִּיל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם מֵעֲדַת יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶתְכֶם אֵלָיו לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת מִשְׁכַּן יְהוָה וְלַעֲמֹד לִפְנֵי הָעֵדָה לְשָׁרְתָם׃

ט הַזְעֵר לְכוֹן אֲרֵי אַפְרֵשׁ אֱלָהָא דְּיִשְׂרָאֵל יָתְכוֹן מִכְּנִשְׁתָּא דְּיִשְׂרָאֵל לְקָרְבָא יָתְכוֹן קֳדָמוֹהִי לְמִפְלַח יָת פָּלְחַן מַשְׁכְּנָא דַיְיָ וּלְמֵקַם קֳדָם כְּנִשְׁתָּא לְשַׁמָּשׁוּתְהוֹן׃

רש״י◄ **וְלַעֲמֹד לִפְנֵי הָעֵדָה•** לָשִׁיר עַל הַדּוּכָן.

(י) וַיַּקְרֵב אֹתְךָ וְאֶת־כָּל־אַחֶיךָ בְּנֵי־לֵוִי אִתָּךְ וּבִקַּשְׁתֶּם גַּם־כְּהֻנָּה׃

י וְקָרֵב יָתָךְ וְיָת כָּל אַחָיךָ בְּנֵי לֵוִי עִמָּךְ וּכְעַן אַתּוּן בָּעָן אַף כְּהֻנְּתָא רַבְּתָא׃

רש״י◄ **וַיַּקְרֵב אֹתְךָ•** לְאוֹתוֹ שֵׁרוּת שֶׁהִרְחִיק מִמֶּנּוּ שְׁאָר עֲדַת יִשְׂרָאֵל.

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

(ז) **וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר יִבְחַר ה׳.** וְכִי אֵינָם יוֹדְעִים זֶה, אֶלָּא כָּךְ אָמַר: מַתְרָה אֲנִי בָּכֶם שֶׁלֹּא תִּתְחַיְּבוּ עַצְמְכֶם, כִּי תֵּדְעוּ שֶׁהַקְּטוֹרֶת חָבִיב לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יוֹתֵר מִכָּל הַקָּרְבָּנוֹת, וּבוֹ נָתוּן סַם הַמָּוֶת שֶׁבּוֹ נִשְׂרְפוּ נָדָב וַאֲבִיהוּא, וְכָל מִי שֶׁיִּבְחַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִכֶּם הוּא הַקָּדוֹשׁ, כְּלוֹמַר יֵצֵא חַי, וְכֻלְּכֶם אוֹבְדִים. וַאֲפִילוּ הָכִי קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם הַתְּרָאָה וְהִקְרִיבוּ, וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (להלן יז ג) הַחַטָּאִים הָאֵלֶּה בְּנַפְשֹׁתָם, שֶׁכִּבֵּר הִתְרָה בָּהֶם.

וְאִם תֹּאמַר, קֹרַח שֶׁפִּקֵּחַ הָיָה, מָה רָאָה לַעֲשׂוֹת שְׁטוּת כָּזֶה, אֶלָּא עֵינוֹ הִטְעַתּוּ שֶׁרָאָה שַׁלְשֶׁלֶת גְּדוֹלָה יוֹצְאָה מִמֶּנּוּ כִּדְפֵרַשׁ רַשִׁ״י זַ״ל. וְעוֹד דָּרַשׁ, אֲנִי בֶּן יִצְהָר כְּמַה דְּאַתְּ אָמַר (דברים יד כג) תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ, תִּירוֹשׁ זֶה הַיַּיִן, יִצְהָר זֶה הַשֶּׁמֶן, וּבְכָל הַמַּשְׁקִין כְּשֶׁתִּתֵּן בָּהֶם שֶׁמֶן הַשֶּׁמֶן עוֹלֶה לְמַעְלָה, וְאִם כֵּן (די) [דַּיְנִי] לִהְיוֹת לְמַעְלָה מִכֻּלָּן. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁנֶּאֱמַר (זכריה ד יד) אֵלֶּה [שְׁנֵי] בְנֵי הַיִּצְהָר, וְכִי יֵשׁ בָּנִים לַשֶּׁמֶן, אֶלָּא אֵלּוּ אַהֲרֹן וְדָוִד שֶׁנִּמְשְׁחוּ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, אַהֲרֹן נָטַל כְּהוּנָּה וְדָוִד נָטַל מַלְכוּת, וּמָה אֵלּוּ שֶׁלֹּא נִמְשְׁחוּ אֶלָּא בְּשֶׁמֶן בִּלְבָד נָטְלוּ כְּהוּנָּה וּמַלְכוּת, אֲנִי שֶׁאֲנִי בֶּן הַשֶּׁמֶן אֵינוֹ דִּין שֶׁאֶהְיֶה כֹּהֵן גָּדוֹל אוֹ מֶלֶךְ, מִיַּד חָלַק עַל מֹשֶׁה (במדב״ר יח טז): תורה ח

(יא) לָכֵן אַתָּה וְכָל־עֲדָתְךָ הַנֹּעָדִים עַל־יְהוָה וְאַהֲרֹן מַה־הוּא כִּי תַלִּינוּ עָלָיו׃

יא בְּכֵן אַתְּ וְכָל כְּנִשְׁתָּךְ דְּאִזְדַּמְּנְתּוּן עַל יְיָ וְאַהֲרֹן מָה הוּא אֲרֵי אִתְרַעֲמְתּוּן עֲלוֹהִי׃

רש"י◄ לָכֵן • בִּשְׁבִיל כָּךְ, אַתָּה וְכָל־עֲדָתְךָ הַנֹּעָדִים אִתְּךָ עַל־ה', כִּי בִּשְׁלִיחוּתוֹ עָשִׂיתִי לָתֵת כְּהֻנָּה לְאַהֲרֹן, וְלֹא לָנוּ הוּא הַמַּחֲלֹקֶת הַזֶּה.

(יב) וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לִקְרֹא לְדָתָן וְלַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלֶה׃

יב וּשְׁלַח מֹשֶׁה לְמִקְרֵי לְדָתָן וְלַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וַאֲמָרוּ לָא נִסָּק׃

רש"י◄ וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה וְגוֹ' • (סנהדרין קי) מִכָּאן, שֶׁאֵין מַחֲזִיקִין בְּמַחֲלֹקֶת, שֶׁהָיָה מֹשֶׁה מְחַזֵּר אַחֲרֵיהֶם לְהַשְׁלִימָם בְּדִבְרֵי שָׁלוֹם. לֹא נַעֲלֶה • פִּיהֶם הִכְשִׁילָם, שֶׁאֵין לָהֶם אֶלָּא יְרִידָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יג פרשת קרח)

הַהוֹרָאָה עַד כַּמָּה צָרִיךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד (שֶׁבְּכָל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ בּוֹ מִבְּחִינַת מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם) לִפְעוֹל וּלְהַשְׁרִישׁ בְּנַפְשׁוֹ מִדָּה זוֹ – לָדוּן אֶת חֲבֵירוֹ לְכַף זְכוּת, וְעַד שֶׁאֲפִילוּ כְּשֶׁהַנְהָגַת חֲבֵירוֹ הִיא בְּאוֹפֶן הַשּׁוֹלֵל לְכָאוֹרָה כָּל לִימוּד זְכוּת, בְּכָל זֹאת עָלָיו לְהַפֵּךְ בִּזְכוּתוֹ, וּכְתוֹצָאָה מִזֶּה – הֲרֵי גַּם יַעֲשֶׂה כָּל הַתָּלוּי בּוֹ לְהַחֲזִירוֹ וּלְהַעֲמִידוֹ בַּדֶּרֶךְ הַיְשָׁרָה.

(יג) הַמְעַט כִּי הֶעֱלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ לַהֲמִיתֵנוּ בַּמִּדְבָּר כִּי־תִשְׂתָּרֵר עָלֵינוּ גַּם־הִשְׂתָּרֵר׃

יג הַזְעַר אֲרֵי אַסְּקְתָּנָא מֵאַרְעָא עָבְדָא חֲלַב וּדְבָשׁ לְקַטָּלוּתָנָא בְּמַדְבְּרָא אֲרֵי אִתְרַבְרַבְתְּ עֲלָנָא אַף אִתְרַבְרָבָא׃

◆ יום שני כ"א סיון ◆

(יד) אַף לֹא אֶל־אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ הֱבִיאֹתָנוּ וַתִּתֶּן־לָנוּ נַחֲלַת שָׂדֶה וָכָרֶם הַעֵינֵי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תְּנַקֵּר לֹא נַעֲלֶה׃

יד בְּרַם לָא לְאַרְעָא עָבְדָא חֲלַב וּדְבָשׁ אַעַלְתָּנָא וִיהַבְתָּא לָנָא אַחֲסָנַת חַקְלִין וְכַרְמִין הַעֵינֵי גְּבַרְיָא הָאִנּוּן תְּשַׁלַּח לְעַוָּרָא לָא נִסָּק׃

רש"י◄ וַתִּתֶּן־לָנוּ • הַדָּבָר מוּסָב עַל "לֹא" הָאָמוּר לְמַעְלָה, כְּלוֹמַר לֹא הֱבִיאוֹתָנוּ וְלֹא נָתַתָּ לָנוּ נַחֲלַת שָׂדֶה וָכָרֶם, אָמַרְתָּ לָנוּ (שמות ג): "אַעֲלֶה אֶתְכֶם מֵעֳנִי מִצְרַיִם אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה וְגוֹ'" — מִשָּׁם הוֹצֵאתָנוּ וְלֹא אֶל אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ הֱבִיאוֹתָנוּ, אֶלָּא גָּזַרְתָּ עָלֵינוּ לַהֲמִיתֵנוּ בַּמִּדְבָּר, שֶׁאָמַרְתָּ לָנוּ (במדבר יד): "בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִפְּלוּ פִגְרֵיכֶם". הַעֵינֵי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תְּנַקֵּר וְגוֹ' • אֲפִלּוּ אַתָּה שׁוֹלֵחַ לְנַקֵּר אֶת עֵינֵינוּ אִם לֹא נַעֲלֶה אֵלֶיךָ, לֹא נַעֲלֶה. הָאֲנָשִׁים הָהֵם • כְּאָדָם הַתּוֹלֶה קִלְלָתוֹ בַּחֲבֵרוֹ.

(טו) וַיִּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל־יְהוָה אַל־תֵּפֶן אֶל־מִנְחָתָם לֹא חֲמוֹר אֶחָד מֵהֶם נָשָׂאתִי וְלֹא הֵרַעְתִּי אֶת־אַחַד מֵהֶם׃

טו וּתְקֵף לְמֹשֶׁה לַחְדָּא וַאֲמַר קֳדָם יְיָ לָא תְקַבֵּל בְּרַעְוָא קֻרְבָּנְהוֹן לָא חַמָּרָא דְחַד מִנְּהוֹן שְׁחָרִית וְלָא אַבְאֵשִׁית יָת חַד מִנְּהוֹן׃

רש"י◄ וַיִּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד • נִצְטַעֵר עַד לְמְאֹד. אַל־תֵּפֶן אֶל־מִנְחָתָם • לְפִי פְּשׁוּטוֹ: הַקְּטֹרֶת שֶׁהֵם מַקְרִיבִים לְפָנֶיךָ מָחָר, אַל תֵּפֶן אֲלֵיהֶם. וּמִדְּרָשׁוֹ: אָמַר: יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁיֵּשׁ לָהֶם חֵלֶק בִּתְמִידֵי צִבּוּר, אַף חֶלְקָם לֹא יְקַבֵּל לְפָנֶיךָ לְרָצוֹן, תַּנִּיחֵנוּ הָאֵשׁ וְלֹא תֹאכְלֵנוּ. לֹא חֲמוֹר אֶחָד מֵהֶם נָשָׂאתִי • לֹא חֲמוֹרוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶם נָטַלְתִּי, (תנחומא) אֲפִלּוּ כְּשֶׁהָלַכְתִּי מִמִּדְיָן לְמִצְרַיִם וְהִרְכַּבְתִּי אֶת אִשְׁתִּי וְאֶת בָּנַי עַל הַחֲמוֹר וְהָיָה לִי לִטֹּל אוֹתוֹ הַחֲמוֹר מִשֶּׁלָּהֶם, לֹא נָטַלְתִּי אֶלָּא מִשֶּׁלִּי. וְתַרְגּוּם אוּנְקְלוֹס: "שְׁחָרִית", לְשׁוֹן אֲרָמִי כָּךְ נִקְרֵאת אַנְגַּרְיָא שֶׁל מֶלֶךְ שַׁחֲרוּר (כ"ב מ"ז).

(טז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־קֹרַח אַתָּה וְכָל־עֲדָתְךָ הֱיוּ לִפְנֵי יְהוָה אַתָּה וָהֵם וְאַהֲרֹן מָחָר׃

רש"י◄ וָהֵם • עֲדָתְךָ.

טז וַאֲמַר מֹשֶׁה לְקֹרַח אַתְּ וְכָל כְּנִשְׁתָּךְ הֱוֹוּ זְמִינִין לְקֳדָם יְיָ אַתְּ וְאִנּוּן וְאַהֲרֹן מְחָר׃

(יז) וּקְחוּ אִישׁ מַחְתָּתוֹ וּנְתַתֶּם עֲלֵיהֶם קְטֹרֶת וְהִקְרַבְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אִישׁ מַחְתָּתוֹ חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם מַחְתֹּת וְאַתָּה וְאַהֲרֹן אִישׁ מַחְתָּתוֹ׃

רש"י◄ וְהִקְרַבְתֶּם וְגוֹ' אִישׁ מַחְתָּתוֹ • הַחֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם אִישׁ שֶׁבָּכֶם.

יז וּסְבוּ גְּבַר מַחְתִּיתֵהּ וּתְשַׁוּוּן עֲלֵיהוֹן קְטֹרֶת בּוּסְמִין וּתְקָרְבוּן קֳדָם יְיָ גְּבַר מַחְתִּיתֵהּ מְאָתָן וְחַמְשִׁין מַחְתְּיָן וְאַתְּ וְאַהֲרֹן גְּבַר מַחְתִּיתֵהּ׃

(יח) וַיִּקְחוּ אִישׁ מַחְתָּתוֹ וַיִּתְּנוּ עֲלֵיהֶם אֵשׁ וַיָּשִׂימוּ עֲלֵיהֶם קְטֹרֶת וַיַּעַמְדוּ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן׃

יח וּנְסִיבוּ גְּבַר מַחְתִּיתֵהּ וִיהָבוּ עֲלֵיהוֹן אֶשָּׁתָא וְשַׁוִּיאוּ עֲלֵיהוֹן קְטֹרֶת בּוּסְמִין וְקָמוּ בִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן׃

(יט) וַיַּקְהֵל עֲלֵיהֶם קֹרַח אֶת־כָּל־הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּרָא כְבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־הָעֵדָה׃ ס

יט וְאַכְנַשׁ עֲלֵיהוֹן קֹרַח יָת כָּל כְּנִשְׁתָּא לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וְאִתְגְּלִי יְקָרָא דַיְיָ לְכָל כְּנִשְׁתָּא׃

רש"י◄ וַיַּקְהֵל עֲלֵיהֶם קֹרַח • (תנחומא) בְּדִבְרֵי לַצָּנוּת; כָּל הַלַּיְלָה הַהוּא הָלַךְ אֵצֶל הַשְּׁבָטִים וּפִתָּה אוֹתָם: "כִּסְבוּרִין אַתֶּם שֶׁעָלַי לְבַדִּי אֲנִי מַקְפִּיד? אֵינִי מַקְפִּיד אֶלָּא בִּשְׁבִיל כֻּלְּכֶם! אֵלּוּ בָּאִין וְנוֹטְלִין כָּל הַגְּדֻלּוֹת: לוֹ הַמַּלְכוּת וּלְאָחִיו הַכְּהֻנָּה! עַד שֶׁנִּתְפַּתּוּ כֻּלָּם. **וַיֵּרָא־כְבוֹד ה'** • בָּא בְּעַמּוּד עָנָן.

◆ יום שלישי כ"ב סיון ◆

(כ) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר׃

כ וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן לְמֵימָר׃

(כא) הִבָּדְלוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וַאֲכַלֶּה אֹתָם כְּרָגַע׃

כא אִתְפְּרָשׁוּ מִגּוֹ כְּנִשְׁתָּא הָדָא וְאֵשֵׁצֵי יָתְהוֹן כְּשָׁעָה׃

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (תורת מנחם לא עמ' 146)

הִבָּדְלוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת (טז, כא) **דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה לֹא יְהֵא פְּחוּת מֵעֲשָׂרָה, כְּתִיב . . וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּכְתִיב . . הִבָּדְלוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת** (ברכות כא, ב) כָּתַב רַבֵּנוּ הַזָּקֵן: "אֵלּוּ נִמְצָא מַלְאָךְ אֶחָד עוֹמֵד בְּמַעֲמַד עֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל בְּיַחַד . . תִּפֹּל עָלָיו אֵימָתָה וָפַחַד . . מִשֶּׁכִּינְתָּא דְּשַׁרְיָא עֲלַיְיהוּ, עַד שֶׁהָיָה **מִתְבַּטֵּל מִמְּצִיאוּתוֹ לְגַמְרֵי**". בְּמַעֲמַד עֲשָׂר נְפָשׁוֹת אֲלֵקִיּוֹת יֵשׁ הַשְּׁרָאַת הַשְּׁכִינָה בְּאֹפֶן נַעֲלָה. וּמַלְאָךְ, שֶׁאֵין לוֹ גּוּף הַמַּעְלִים, רוֹאֶה זֹאת וּמִתְבַּטֵּל לְגַמְרֵי.

(כב) וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ אֵל אֱלֹהֵי הָרוּחֹת לְכָל־בָּשָׂר הָאִישׁ אֶחָד יֶחֱטָא וְעַל כָּל־הָעֵדָה תִּקְצֹף׃ ס

כב וּנְפָלוּ עַל אַפֵּיהוֹן וַאֲמָרוּ אֵל אֱלָהּ רוּחַיָּא לְכָל בִּשְׂרָא גַּבְרָא חַד יֵחוֹב וְעַל כָּל כְּנִשְׁתָּא יְהֵי רָגְזָא׃

רש"י◄ אֵל אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת • יוֹדֵעַ מַחֲשָׁבוֹת. אֵין מִדָּתְךָ כְּמִדַּת בָּשָׂר־וָדָם: מֶלֶךְ בָּשָׂר־וָדָם שֶׁסָּרְחָה עָלָיו מְקֻצָּת מְדִינָה, אֵינוֹ יוֹדֵעַ מִי הַחוֹטֵא, לְפִיכָךְ כְּשֶׁהוּא כּוֹעֵס נִפְרָע מִכֻּלָּם, אֲבָל אַתָּה לְפָנֶיךָ גְּלוּיוֹת כָּל הַמַּחֲשָׁבוֹת, וְיוֹדֵעַ אַתָּה מִי הַחוֹטֵא. **הָאִישׁ אֶחָד** • הוּא הַחוֹטֵא, וְאַתָּה עַל כָּל הָעֵדָה תִּקְצֹף? אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: יָפֶה אָמַרְתָּ, אֲנִי יוֹדֵעַ וּמוֹדִיעַ מִי חָטָא וּמִי לֹא חָטָא.

(כג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃

כג וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃

(כד) דַּבֵּר אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר הֵעָלוּ מִסָּבִיב לְמִשְׁכַּן־קֹרַח דָּתָן וַאֲבִירָם׃

כד מַלֵּל עִם כְּנִשְׁתָּא לְמֵימָר אִסְתַּלָּקוּ מִסְּחוֹר סְחוֹר לְמַשְׁכְּנָא דְקֹרַח דָּתָן וַאֲבִירָם׃

רש"י◄ הֵעָלוּ וְגוֹ׳ • כְּתַרְגּוּמוֹ: "אִסְתַּלָּקוּ" מִסְּבִיבוֹת מִשְׁכַּן קֹרַח.

(כה) וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ אֶל־דָּתָן וַאֲבִירָם וַיֵּלְכוּ אַחֲרָיו זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל׃

כה וְקָם מֹשֶׁה וַאֲזַל לְוָת דָּתָן וַאֲבִירָם וַאֲזָלוּ בַתְרוֹהִי סָבֵי יִשְׂרָאֵל׃

רש"י◄ וַיָּקָם מֹשֶׁה • (מדרש רבה) כְּסָבוּר שֶׁיִּשְׁאוּ לוֹ פָּנִים, וְלֹא עָשׂוּ.

(כו) וַיְדַבֵּר אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר סוּרוּ נָא מֵעַל אָהֳלֵי הָאֲנָשִׁים הָרְשָׁעִים הָאֵלֶּה וְאַל־תִּגְּעוּ בְּכָל־אֲשֶׁר לָהֶם פֶּן־תִּסָּפּוּ בְּכָל־חַטֹּאתָם׃

כו וּמַלִּיל עִם כְּנִשְׁתָּא לְמֵימַר זוּרוּ כְעַן מֵעַלְוֵי מַשְׁכְּנֵי גֻּבְרַיָּא חַיָּבַיָּא הָאִלֵּין וְלָא תִקְרְבוּן בְּכָל דִּי לְהוֹן דִּלְמָא תִלְקוּן בְּכָל חוֹבֵיהוֹן׃

(כז) וַיַּעֲלוּ מֵעַל מִשְׁכַּן־קֹרַח דָּתָן וַאֲבִירָם מִסָּבִיב וְדָתָן וַאֲבִירָם יָצְאוּ נִצָּבִים פֶּתַח אָהֳלֵיהֶם וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם וְטַפָּם׃

כז וְאִסְתַּלָּקוּ מֵעַלְוֵי מַשְׁכְּנָא דְקֹרַח דָּתָן וַאֲבִירָם מִסְּחוֹר סְחוֹר וְדָתָן וַאֲבִירָם נְפָקוּ קַיְמִין בִּתְרַע מַשְׁכְּנֵיהוֹן וּנְשֵׁיהוֹן וּבְנֵיהוֹן וְטַפְלְהוֹן׃

רש"י◄ יָצְאוּ נִצָּבִים • (תנחומא) בְּקוֹמָה זְקוּפָה לְחָרֵף וּלְגַדֵּף, כְּמוֹ (שמואל א יז): "וַיִּתְיַצֵּב אַרְבָּעִים יוֹם" דְּגָלְיָת. וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם וְטַפָּם • בֹּא וּרְאֵה כַּמָּה קָשָׁה הַמַּחֲלֹקֶת: שֶׁהֲרֵי בֵּית־דִּין שֶׁל מַטָּה אֵין עוֹנְשִׁין אֶלָּא עַד שֶׁיָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, וּבֵית־דִּין שֶׁל מַעְלָה עַד עֶשְׂרִים שָׁנָה, וְכָאן אָבְדוּ אַף יוֹנְקֵי שָׁדַיִם.

(כח) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּזֹאת תֵּדְעוּן כִּי־יְהוָה שְׁלָחַנִי לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל־הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה כִּי־לֹא מִלִּבִּי׃

כח וַאֲמַר מֹשֶׁה בְּדָא תִּדְעוּן אֲרֵי יְיָ שַׁלְחַנִי לְמֶעְבַּד יָת כָּל עוֹבָדַיָּא הָאִלֵּין אֲרֵי לָא מֵרְעוּתִי׃

רש"י◄ לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל־הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה • שֶׁעָשִׂיתִי עַל־פִּי הַדִּבּוּר לָתֵת לְאַהֲרֹן כְּהֻנָּה גְּדוֹלָה, וּבָנָיו — סְגָנֵי כְּהֻנָּה, וֶאֱלִיצָפָן — נְשִׂיא הַקְּהָתִי.

(כט) אִם־כְּמוֹת כָּל־הָאָדָם יְמֻתוּן אֵלֶּה וּפְקֻדַּת כָּל־הָאָדָם יִפָּקֵד עֲלֵיהֶם לֹא יְהוָה שְׁלָחָנִי׃

כט אִם כְּמוֹתָא דְכָל אֱנָשָׁא יְמוּתוּן אִלֵּין וּסְעָרָא דְכָל אֱנָשָׁא יִסְתְּעַר עֲלֵיהוֹן לָא יְיָ שַׁלְחַנִי׃

רש"י◄ לֹא ה׳ שְׁלָחָנִי • אֶלָּא אֲנִי עָשִׂיתִי הַכֹּל מִדַּעְתִּי, וּבְדִין הוּא חוֹלֵק עָלַי.

(ל) וְאִם־בְּרִיאָה יִבְרָא יְהוָה וּפָצְתָה הָאֲדָמָה אֶת־פִּיהָ וּבָלְעָה אֹתָם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר לָהֶם וְיָרְדוּ חַיִּים שְׁאֹלָה וִידַעְתֶּם כִּי נִאֲצוּ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֶת־יְהוָה׃

ל וְאִם בְּרִיאָה יִבְרֵי יְיָ וּפְתָחַת אַרְעָא יָת פּוּמַהּ וּבְלָעַת יָתְהוֹן וְיָת כָּל דִּי לְהוֹן וְיֶחֱתוּן כַּד חַיִּין לִשְׁאוֹל וְתִדְּעוּן אֲרֵי אַרְגִּיזוּ גֻּבְרַיָּא הָאִלֵּין קֳדָם יְיָ׃

רש"י◄ **וְאִם בְּרִיאָה • חֲדָשָׁה. יִבְרָא ה' • לְהָמִית אוֹתָם בְּמִיתָה שֶׁלֹּא מֵת בָּהּ אָדָם עַד הֵנָּה, וּמַה הִיא הַבְּרִיאָה? וּפָצְתָה הָאֲדָמָה אֶת־פִּיהָ וְתִבְלָעֵם, אָז וִידַעְתֶּם כִּי נְאֲצוּ הֵם אֶת ה', וַאֲנִי מִפִּי הַגְּבוּרָה אָמַרְתִּי. וְרַבּוֹתֵינוּ פִּירְשׁוּ** (סנהדרין קי): "אִם בְּרִיאָה" פֶּה לָאָרֶץ מִשֶּׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית – מוּטָב, וְאִם לָאו "יִבְרָא ה'". (ר"ל יִבְרָא ה' הַפֶּה לְכָאן).

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (היום־יום י"ד בסיון)

וְיָרְדוּ חַיִּים שְׁאוֹלָה (טז, ל)

גַּם מִי שֶׁמְּצוּי בַּ'שְׁאוֹל' חוֹשֵׁב שֶׁהוּא חַי.

אַף גַּם בְּרָכָה יֵשׁ בַּדָּבָר, וְהִיא, שֶׁגַּם בַּ'שְׁאוֹל' יִהְיוּ חַיִּים, וְיוּכְלוּ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה (שֶׁהֲרֵי תְּשׁוּבָה מוֹעִילָה רַק כָּל עוֹד הָאָדָם חַי). זֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (פינחס כו, יא) "וּבְנֵי קֹרַח לֹא מֵתוּ", "נִתְבַּצֵּר לָהֶם מָקוֹם גָּבוֹהַּ בַּגֵּיהִנּוֹם וְיָשְׁבוּ שָׁם" (רַשִּׁ"י), וְעָשׂוּ תְּשׁוּבָה.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ב עמ' 329)

וְיָרְדוּ חַיִּים שְׁאֹלָה (טז, ל) כַּאֲשֶׁר אָדָם לוֹמֵד תּוֹרָה שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, כְּגוֹן כְּדֵי לִהְיוֹת תַּלְמִיד חָכָם, הַתּוֹרָה שֶׁלּוֹמֵד יוֹרֶדֶת לַגְּלוּת בְּתוֹךְ הַקְּלִפּוֹת (עַד שֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה, שֶׁאָז גַּם תּוֹרָתוֹ שֶׁבָּה עִמּוֹ). הַדָּבָר נִרְמָז בִּפְסוּקֵנוּ – הַתּוֹרָה, תּוֹרַת חַיִּים, יוֹרֶדֶת לִשְׁאוֹל תַּחְתִּית.

(לא) וַיְהִי כְּכַלֹּתוֹ לְדַבֵּר אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּבָּקַע הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תַּחְתֵּיהֶם:

לא **וַהֲוָה כַּד שֵׁצִי לְמַלָּלָא יָת כָּל פִּתְגָּמַיָּא הָאִלֵּין וְאִתְבְּזָעַת אַרְעָא דִּי תְחוֹתֵיהוֹן:**

(לב) וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וַתִּבְלַע אֹתָם וְאֶת־בָּתֵּיהֶם וְאֵת כָּל־הָאָדָם אֲשֶׁר לְקֹרַח וְאֵת כָּל־הָרְכוּשׁ:

לב **וּפְתָחַת אַרְעָא יָת פּוּמַהּ וּבְלָעַת יָתְהוֹן וְיָת אֱנָשׁ בָּתֵּיהוֹן וְיָת כָּל אֱנָשָׁא דִּי לְקֹרַח וְיָת כָּל קִנְיָנָא:**

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ע"פ לקו"ש חל"ג עמ' 170 – מתוך 'לקראת שבת')

טַעַם בְּלִיעַת בְּנֵי קֹרַח בָּאֲדָמָה

וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וַתִּבְלַע אֹתָם וְאֶת־בָּתֵּיהֶם וְאֵת כָּל־הָאָדָם אֲשֶׁר לְקֹרַח וְאֵת כָּל־הָרְכוּשׁ: . . וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקָּהָל: (טז, לב־לג)

כָּאן נֶאֱמַר עַל בְּנֵי קֹרַח שֶׁנִּבְלְעוּ עִמּוֹ, וְאִלּוּ בְּפָרָשַׁת פִּנְחָס (כו, יא) נֶאֱמַר: "וּבְנֵי קֹרַח לֹא מֵתוּ". וּמְפָרֵשׁ רַשִּׁ"י (שם): "הֵם הָיוּ בָּעֲצָה תְּחִלָּה, וּבִשְׁעַת הַמַּחֲלֹקֶת הִרְהֲרוּ תְּשׁוּבָה בְּלִבָּם. לְפִיכָךְ נִתְבַּצֵּר לָהֶם מָקוֹם גָּבוֹהַּ בַּגֵּיהִנֹּם וְיָשְׁבוּ שָׁם".

וְלִכְאוֹרָה תָּמוּהַּ בְּיוֹתֵר: אִם הֵם חָזְרוּ בִּתְשׁוּבָה – לָמָּה בִּכְלָל נִבְלְעוּ, וּבְאִם לֹא – בַּמָּה זְכוּ שֶׁנִּשְׁאֲרוּ בַּחַיִּים.

וְהֵבֵאוּר בָּזֶה:

אָכֵן וַדַּאי שֶׁבְּנֵי קֹרַח חָזְרוּ בָּהֶם מִמַּחֲלֹקְתָּם וְעָשׂוּ תְּשׁוּבָה, דְּבִלְעֲדֵי זֶה אֵין לָהֶם שׁוּם זְכוּת, אֶלָּא שֶׁלֹּא הֶרְאוּ זֹאת בְּגָלוּי וּבְחִיצוֹנִיּוּת אֶלָּא שֶׁבּוּ רַק בְּסֵתֶר לִבָּם, וּכְדִיּוּק לְשׁוֹן רַשִּׁ"י (שם) "הִרְהֲרוּ תְּשׁוּבָה בְּלִבָּם".

(לג) וַיֵּרְדוּ הֵם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׁאֹלָה וַתְּכַס עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקָּהָל:

לג **וּנְחָתוּ אִנּוּן וְכָל דִּי לְהוֹן כַּד חַיִּין לִשְׁאוֹל וְחַפַּת עֲלֵיהוֹן אַרְעָא וַאֲבָדוּ מִגּוֹ קְהָלָא:**

אֲשֶׁר עַל כֵּן, נִתְקַיֵּם בָּהֶם מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה: כֵּיוָן שֶׁלְּעֵינֵי הָרוֹאִים עֲדַיִן הֶחֱזִיקוּ בַּמַּחְלֹקֶת, ע"כ כְּשֶׁנֶּעְנְשׁוּ לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל נִבְלְעוּ יַחַד עִם בַּעֲלֵי הַמַּחְלֹקֶת בָּאֲדָמָה. אַף בְּפֹעַל כֵּיוָן שֶׁהִרְהֲרוּ תְּשׁוּבָה בְּלִבָּם, לֹא הָיָה עֲלֵיהֶם דִּין מִיתָה וְלָכֵן "נִתְבַּצֵּר לָהֶם מָקוֹם גָּבוֹהַּ בַּגֵּיהִנֹּם".

וּמַעֲתָּה יְדַיֵּק לְשׁוֹן הַפָּסוּק "וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקָּהָל", דְּלִכְאוֹ' מַה חָסֵר בְּהַלָּשׁוֹן "וַיֹּאבְדוּ" סְתָם. וּלְפִי הַנַּ"ל שֵׁפִיר, דִּבְנֵי קֹרַח לֹא מֵתוּ וְנֶאֱבְדוּ מִן הָעוֹלָם. רַק כֵּיוָן שֶׁ"הַקָּהָל" חָשַׁב שֶׁהֵם בַּמַּחְלֹקֶת וּמַגִּיעַ לָהֶם עֹנֶשׁ כַּאֲבִיהֶם, ע"כ (רק) "מִתּוֹךְ הַקָּהָל" הֵם נֶאֱבְדוּ. וּמִטַּעַם זֶה חִכְּתָה הַתּוֹרָה לְסַפֵּר שֶׁ"בְּנֵי קֹרַח לֹא מֵתוּ" רַק בְּפָרָשַׁת פִּנְחָס, בָּהּ אוֹחֲזִים כְּשֶׁכְּבָר 'כָּלוּ מֵתֵי מִדְבָּר' (רש"י חוקת פרק כ, כב), וְכָל הַדּוֹר שֶׁהָיָה חַי בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה כְּבָר אָבַד מִן הָעוֹלָם, דְּאָז שׁוּב אֵין עוֹד צֹרֶךְ לְהַחֲזִיקָם בַּגֵּיהִנֹּם.

(לד) וְכָל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיהֶם נָסוּ לְקֹלָם כִּי אָמְרוּ פֶּן־תִּבְלָעֵנוּ הָאָרֶץ׃

לד וְכָל יִשְׂרָאֵל דִּי בְּסַחֲרָנֵיהוֹן עָרְקוּ לְקָלְהוֹן אֲרֵי אֲמָרוּ דִּלְמָא תִּבְלְעִנְּנָא אַרְעָא׃

רש"י ◄ נָסוּ לְקֹלָם • בִּשְׁבִיל הַקּוֹל הַיּוֹצֵא עַל בְּלִיעָתָן.

(לה) וְאֵשׁ יָצְאָה מֵאֵת יְהוָה וַתֹּאכַל אֵת הַחֲמִשִּׁים וּמְאַתַּיִם אִישׁ מַקְרִיבֵי הַקְּטֹרֶת׃ ס

לה וְאֶשָּׁתָא נְפְקַת מִן קֳדָם יְיָ וַאֲכָלַת יָת מָאתָן וְחַמְשִׁין גַּבְרָא מְקָרְבֵי קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא׃

יז (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃

(ב) אֱמֹר אֶל־אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְיָרֵם אֶת־הַמַּחְתֹּת מִבֵּין הַשְּׂרֵפָה וְאֶת־הָאֵשׁ זְרֵה־הָלְאָה כִּי קָדֵשׁוּ׃

ב אֱמַר לְאֶלְעָזָר בַּר אַהֲרֹן כַּהֲנָא וְיַפְרֵשׁ יָת מַחְתְּיָתָא מִבֵּין יְקִידָתָא וְיָת אֶשָּׁתָא יַרְחִיק לְהָלָא אֲרֵי אִתְקַדָּשׁוּ׃

רש"י ◄ וְאֶת־הָאֵשׁ • שֶׁבְּתוֹךְ הַמַּחְתּוֹת. זְרֵה־הָלְאָה • לָאָרֶץ מֵעַל הַמַּחְתּוֹת. כִּי קָדֵשׁוּ • הַמַּחְתּוֹת. וַאֲסוּרִין בַּהֲנָאָה, שֶׁהֲרֵי עֲשָׂאוּם כְּלֵי שָׁרֵת.

(ג) אֶת מַחְתּוֹת הַחַטָּאִים הָאֵלֶּה בְּנַפְשֹׁתָם וְעָשׂוּ אֹתָם רִקֻּעֵי פַחִים צִפּוּי לַמִּזְבֵּחַ כִּי־הִקְרִיבָם לִפְנֵי־יְהוָה וַיִּקְדָּשׁוּ וְיִהְיוּ לְאוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃

ג יָת מַחְתִּית חַיָּבַיָּא הָאִלֵּין דְּאִתְחַיָּבוּ בְּנַפְשָׁתֵיהוֹן וַיַּעְבְּדוּן יָתְהֵן טַסִּין רַדִּידִין חוֹפָאָה לְמַדְבְּחָא אֲרֵי קָרְבַּנּוּן קֳדָם יְיָ וְאִתְקַדָּשׁוּ וִיהֶוְיָן לְאָת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃

רש"י ◄ הַחַטָּאִים הָאֵלֶּה בְּנַפְשֹׁתָם • (יומא לו) שֶׁנַּעֲשׂוּ פּוֹשְׁעִים בְּנַפְשׁוֹתָם, שֶׁנֶּחְלְקוּ עַל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. רִקֻּעֵי • רְדִידִין. פַּחִים • טַסִּין מְרֻדָּדִין טינבי"ש בְּלַעַז. צִפּוּי לַמִּזְבֵּחַ • לְמִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת. וְיִהְיוּ לְאוֹת • לְזִכָּרוֹן, שֶׁיֹּאמְרוּ: אֵלּוּ הָיוּ מֵאוֹתָן שֶׁנֶּחְלְקוּ עַל הַכְּהֻנָּה וְנִשְׂרְפוּ.

(ד) וַיִּקַּח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת מַחְתּוֹת הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר הִקְרִיבוּ הַשְּׂרֻפִים וַיִּרְקְעוּם צִפּוּי לַמִּזְבֵּחַ׃

ד וּנְסִיב אֶלְעָזָר כַּהֲנָא יָת מַחְתִּיתָא דִּנְחָשָׁא דְּקָרִיבוּ יוֹקִידָיָא וְרַדִּידֵינּוּן חוֹפָאָה לְמַדְבְּחָא׃

רש"י ◄ וַיִּרְקְעוּם • אינטינדר"ש בְּלַעַז.

(ה) זִכָּרוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יִקְרַב אִישׁ זָר אֲשֶׁר לֹא מִזֶּרַע אַהֲרֹן הוּא לְהַקְטִיר קְטֹרֶת לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא־יִהְיֶה כְקֹרַח וְכַעֲדָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה לוֹ׃ פ

ה דְּכָרְנָא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדִיל דִּי לָא יִקְרַב גְּבַר חִלּוֹנַי דִּי לָא מִזַּרְעָא דְּאַהֲרֹן הוּא לְאַסָּקָא קְטֹרֶת בּוּסְמִין קֳדָם יְיָ וְלָא יְהֵי כְּקֹרַח וּכְכְנִשְׁתֵּהּ כְּמָא דִי מַלִּיל יְיָ בִּידָא דְּמֹשֶׁה לֵהּ׃

רש"י ◄ וְלֹא־יִהְיֶה כְקֹרַח • כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה כְּקֹרַח. כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בְּיַד־מֹשֶׁה לוֹ • כְּמוֹ "עָלָיו", עַל אַהֲרֹן דִּבֵּר אֶל מֹשֶׁה, שֶׁיִּהְיֶה הוּא וּבָנָיו כֹּהֲנִים, לְפִיכָךְ "לֹא־יִקְרַב אִישׁ זָר אֲשֶׁר לֹא מִזֶּרַע אַהֲרֹן וְגוֹ'". וְכֵן

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

יז (ד־ה) **כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בְּיַד מֹשֶׁה לוֹ. וַיִּקַּח אֶלְעָזָר אֶת הַמַּחְתּוֹת, כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בְּיַד מֹשֶׁה**: תורה ו

כָּל "לִי" וְ"לוֹ" וְ"לָהֶם" הַסְּמוּכִים אֵצֶל "דִּבּוּר" – פִּתְרוֹנָם כְּמוֹ "עַל". וּמִדְּרָשׁוֹ: עַל קֹרַח. וּמַהוּ בְּיַד מֹשֶׁה, וְלֹא כָּתַב אֶל מֹשֶׁה? רָמֶז לַחוֹלְקִים עַל הַכְּהֻנָּה, שֶׁלּוֹקִין בְּצָרַעַת, כְּמוֹ שֶׁלָּקָה מֹשֶׁה בְּיָדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ד): "וַיּוֹצִיאָהּ וְהִנֵּה יָדוֹ מְצֹרַעַת כַּשָּׁלֶג". וְעַל כֵּן לָקָה עֲזִיָּה בְּצָרַעַת.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ע"פ לקו"ש חי"ח עמ' 204 – מתוך 'לקראת שבת')

בִּטּוּל הַמְּחִצּוֹת מִפְּלֵג

וְלֹא־יִהְיֶה כְקֹרַח וְכַעֲדָתוֹ (יז, ה)

טַעֲנָתוֹ שֶׁל קֹרַח הָיְתָה: אַחְדּוּת. הוּא דָּרַשׁ שֶׁכָּל הָעָם יִהְיוּ שָׁוִים בְּמַעֲלָה וּמַדְרֵגָה, כְּאָמְרוֹ "כָּל הָעֵדָה כֻּלָּם קְדוֹשִׁים וּבְתוֹכָם ה' וּמַדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל קְהַל ה'".

אַף־עַל־פִּי־כֵן, הוּא עַצְמוֹ נַעֲשָׂה סֵמֶל לְמַחֲלֹקֶת וּלְפֵרוּד. וּכְפִי שֶׁמְּתַרְגֵּם אוּנְקְלוֹס: "וַיִּקַּח קֹרַח" – "וְאִתְפְּלַג". וְעַד שֶׁאָמְרוּ חֲז"ל "כָּל הַמַּחֲזִיק בְּמַחֲלֹקֶת עוֹבֵר בְּלָאו, שֶׁנֶּאֱמַר וְלֹא יִהְיֶה כְּקֹרַח וְכַעֲדָתוֹ" (סַנְהֶדְרִין קי).

לְלַמֶּדְךָ, שֶׁבִּטּוּל הַמְּחִצּוֹת שֶׁקָּבְעָה הַתּוֹרָה בֵּין הַסּוּגִים הַשּׁוֹנִים שֶׁבְּעַם־יִשְׂרָאֵל (כֹּהֲנִים, לְוִיִּם, יִשְׂרְאֵלִים, "רָאשֵׁיכֶם", "שׁוֹאֵב מֵימֵיכֶם") לֹא זוֹ בִּלְבַד שֶׁאֵינוֹ גּוֹרֵם לְאַחְדּוּת, אֶלָּא גּוֹרֵם לְפִלּוּג וּפֵרוּד בֵּינֵיהֶם.

דַּוְקָא כְּשֶׁכָּל אֶחָד מְבַצֵּעַ אֶת תַּפְקִידוֹ הָרָאוּי לוֹ, בָּזֶה הוּא מְמַלֵּא אֶת שְׁלֵמוּת כַּוָּנַת הַבְּרִיאָה, שֶׁלִּשְׁמָהּ בְּרָאוֹ הַקָּבָ"ה. וְלֹא – גּוֹרֵם הוּא לְבִלְבּוּל סִדְרֵי בְּרֵאשִׁית.

(ו) וַיִּלֹּנוּ כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמָּחֳרָת עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן לֵאמֹר אַתֶּם הֲמִתֶּם אֶת־עַם יְהוָה:

ו וְאִתְרַעֲמוּ כָּל כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִיּוֹמָא דְּבַתְרוֹהִי עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן לְמֵימָר אַתּוּן גְּרַמְתּוּן דְּמִית עַמָּא דַיְיָ:

(ז) וַיְהִי בְּהִקָּהֵל הָעֵדָה עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן וַיִּפְנוּ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וְהִנֵּה כִסָּהוּ הֶעָנָן וַיֵּרָא כְּבוֹד יְהוָה:

ז וַהֲוָה בְּאִתְכַּנָּשׁוּת כְּנִשְׁתָּא עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן וְאִתְפְּנִיאוּ לְמַשְׁכַּן זִמְנָא וְהָא חֲפָהִי עֲנָנָא וְאִתְגְּלִי יְקָרָא דַיְיָ:

(ח) וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד: ס

ח וְעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לָקֶדֶם מַשְׁכַּן זִמְנָא:

◆ יום רביעי כ"ג סיון ◆

(ט) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

ט וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

(י) הֵרֹמוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וַאֲכַלֶּה אֹתָם כְּרֶגַע וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם:

י אִתְפְּרְשׁוּ מִגּוֹ כְּנִשְׁתָּא הָדָא וְאֵשֵׁצֵי יָתְהוֹן כְּשָׁעָה וּנְפָלוּ עַל אַפֵּיהוֹן:

(יא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קַח אֶת־הַמַּחְתָּה וְתֵן־עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׂים קְטֹרֶת וְהוֹלֵךְ מְהֵרָה אֶל־הָעֵדָה וְכַפֵּר עֲלֵיהֶם כִּי־יָצָא הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי יְהוָה הֵחֵל הַנָּגֶף:

יא וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן סַב יָת מַחְתִּיתָא וְהַב עֲלַהּ אֶשָּׁתָא מִעֲלָוֵי מַדְבְּחָא וְשַׁו קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא וְאוֹבִיל בִּפְרִיעַ לְכְנִשְׁתָּא וְכַפַּר עֲלֵיהוֹן אֲרֵי נְפַק רָגְזָא מִן קֳדָם יְיָ שָׁרֵי מוּתָנָא:

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

(ו) **אַתֶּם הֲמִתֶּם אֶת עַם ה'.** לְדַעַת, לְפִי שֶׁאֲמַרְתֶּם לְהָבִיא קְטוֹרֶת, וְהוּא סַם הַמָּוֶת שֶׁבּוֹ נִשְׂרְפוּ נָדָב וַאֲבִיהוּא שֶׁהָיוּ כֹּהֲנִים, וּלְכָךְ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן קַח אֶת הַמַּחְתָּה וגו' וְשִׂים קְטֹרֶת (פסוק יא), וְיִרְאוּ שֶׁאֵין הַקְּטוֹרֶת מֵמִית אֶלָּא הַחֵטְא מֵמִית. אָמְרוּ אֵין כָּאן הוֹכָחָה שֶׁאֵין אֵלּוּ רְאוּיִין לִכְהוּנָּה, הַמַּטּוֹת יוֹכִיחוּ, וּלְכָךְ צִיּוָּה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְקַח מֵאִתָּם מַטֶּה [מַטֶּה] מֵאֵת כָּל נְשִׂיאֵהֶם (פסוק יז), וּכְתִיב בַּתְרֵיהּ (פסוק כ) וַהֲשִׁכֹּתִי מֵעָלַי אֶת תְּלֻנּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: תורה ז

רש"י◄ **וְכִפֶּר עֲלֵיהֶם•** רָז זֶה מָסַר לוֹ מַלְאַךְ הַמָּוֶת כְּשֶׁעָלָה לָרָקִיעַ, שֶׁהַקְּטֹרֶת עוֹצֶר הַמַּגֵּפָה (ר"ל כְּשֶׁנּוֹתֵן רְשׁוּת לַמַּשְׁחִית, אָז אֵין מַבְחִין בֵּין טוֹב לְרַע. וְעַל מַה שֶׁמּוֹסִיף מִדִּילֵיהּ יֵשׁ תִּקּוּן בַּקְּטֹרֶת, אֲבָל מַה שֶּׁגָּזַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּהֶדְיָא אֵין חָכְמָה וְאֵין תְּבוּנָה. וּבָזֶה מְתוּרָץ מַה שֶּׁכָּתַב אַחַר־כָּךְ שֶׁלֹּא הִנִּיחַ הַמַּלְאָךְ אֶת אַהֲרֹן לַעֲצֹר בַּקְּטֹרֶת, וַהֲלֹא הוּא מָסַר לוֹ רָז זֶה? אֶלָּא שֶׁהָיָה גְּזֵרַת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁאָמַר אֲנִי שְׁלוּחוֹ שֶׁל מָקוֹם, וְדוֹ"ק) כִּדְאִיתָא בְּמַסֶּכֶת שַׁבָּת (שבת פט).◆

(יב) **וַיִּקַּח אַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה וַיָּרָץ אֶל־תּוֹךְ הַקָּהָל וְהִנֵּה הֵחֵל הַנֶּגֶף בָּעָם וַיִּתֵּן אֶת־הַקְּטֹרֶת וַיְכַפֵּר עַל־הָעָם:**

יב וּנְסִיב אַהֲרֹן כְּמָא די מַלִּיל מֹשֶׁה וּרְהַט לְגוֹ קְהָלָא וְהָא שָׁרֵי מוֹתָנָא בְּעַמָּא וִיהַב יָת קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא וְכַפַּר עַל עַמָּא:

(יג) **וַיַּעֲמֹד בֵּין־הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים וַתֵּעָצֵר הַמַּגֵּפָה:**

יג וְקָם בֵּין מֵתַיָּא וּבֵין חַיָּיָא וְאִתְכְּלִי מוֹתָנָא:

רש"י◄ **וַיַּעֲמֹד בֵּין הַמֵּתִים וְגוֹ'•** אָחַז אֶת הַמַּלְאָךְ וְהֶעֱמִידוֹ עַל כָּרְחוֹ. אָמַר לוֹ הַמַּלְאָךְ: הַנַּח לִי לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחוּתִי! אָמַר לוֹ: מֹשֶׁה צִוָּנִי לְעַכֵּב עַל יָדְךָ! אָמַר לוֹ: אֲנִי שְׁלוּחוֹ שֶׁל מָקוֹם, וְאַתָּה שְׁלוּחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה! אָמַר לוֹ: אֵין מֹשֶׁה אוֹמֵר כְּלוּם מִלִּבּוֹ, אֶלָּא מִפִּי הַגְּבוּרָה. אִם אֵין אַתָּה מַאֲמִין, חֲרֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וּמֹשֶׁה אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, בֹּא עִמִּי וּשְׁאַל. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיָּשָׁב אַהֲרֹן אֶל־מֹשֶׁה" (מכילתא). דָּבָר אַחֵר: לָמָּה בַּקְּטֹרֶת? לְפִי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְלִיזִין וּמְרַגְּנִים אַחַר הַקְּטֹרֶת, לוֹמַר: סַם הַמָּוֶת הוּא, עַל־יָדוֹ מֵתוּ נָדָב וַאֲבִיהוּא, עַל־יָדוֹ נִשְׂרְפוּ חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם אִישׁ. אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: תִּרְאוּ שֶׁעוֹצֵר מַגֵּפָה הוּא, וְהַחֵטְא הוּא הַמֵּמִית!◆

(יד) **וַיִּהְיוּ הַמֵּתִים בַּמַּגֵּפָה אַרְבָּעָה עָשָׂר אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת מִלְּבַד הַמֵּתִים עַל־דְּבַר־קֹרַח:**

יד וַהֲווֹ דְּמִיתוּ בְּמוֹתָנָא אַרְבְּעַת עֲשַׂר אַלְפִין וּשְׁבַע מְאָה בַּר מִדְּמִיתוּ עַל פְּלֻגְתָּא דְּקֹרַח:

(טו) **וַיָּשָׁב אַהֲרֹן אֶל־מֹשֶׁה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהַמַּגֵּפָה נֶעֱצָרָה: פ**

טו וְתָב אַהֲרֹן לְמֹשֶׁה לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וּמוֹתָנָא אִתְכְּלִי:

◆ יום חמישי כ"ד סיון ◆

(טז) **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:**

טז וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

(יז) **דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְקַח מֵאִתָּם מַטֶּה מַטֶּה לְבֵית אָב מֵאֵת כָּל־נְשִׂיאֵהֶם לְבֵית אֲבֹתָם שְׁנֵים עָשָׂר מַטּוֹת אִישׁ אֶת־שְׁמוֹ תִּכְתֹּב עַל־מַטֵּהוּ:**

יז מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְסַב מִנְּהוֹן חֵטְרָא חֵטְרָא לְבֵית אַבָּא מִן כָּל רַבְרְבָנֵיהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן תְּרֵי עֲשַׂר חֵטְרִין גְּבַר יָת שְׁמֵהּ תִּכְתּוֹב עַל חֵטְרֵהּ:

(יח) **וְאֵת שֵׁם אַהֲרֹן תִּכְתֹּב עַל־מַטֵּה לֵוִי כִּי מַטֵּה אֶחָד לְרֹאשׁ בֵּית אֲבוֹתָם:**

יח וְיָת שְׁמָא דְּאַהֲרֹן תִּכְתּוֹב עַל חֵטְרָא דְּלֵוִי אֲרֵי חֵטְרָא חַד לְרֵישׁ בֵּית אֲבָהָתְהוֹן:

רש"י◄ **כִּי מַטֶּה אֶחָד•** אַף־עַל־פִּי שֶׁחִלַּקְתִּים לִשְׁתֵּי מִשְׁפָּחוֹת – מִשְׁפַּחַת כְּהֻנָּה לְבַד וּלְוִיָּה לְבַד, מִכָּל־מָקוֹם שֵׁבֶט אֶחָד הוּא.

(יט) וְהִנַּחְתָּם בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הָעֵדוּת אֲשֶׁר אִוָּעֵד לָכֶם שָׁמָּה׃

יט וְתַצְנְעִנּוּן בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא קֳדָם סַהֲדוּתָא דִּי אֲזַמֵּן מֵימְרִי לְכוֹן תַּמָּן׃

(כ) וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר אֶבְחַר־בּוֹ מַטֵּהוּ יִפְרָח וַהֲשִׁכֹּתִי מֵעָלַי אֶת־תְּלֻנּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם מַלִּינִם עֲלֵיכֶם׃

כ וִיהֵי גַּבְרָא דְּאִתְרְעֵי בֵּהּ חֻטְרֵהּ יִנְעֵי וַאֲנִיחַ מִן קֳדָמַי יָת תּוּרְעֲמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי אִנּוּן מִתְרַעֲמִין עֲלֵיכוֹן׃

רש"י◄ **וַהֲשִׁכֹּתִי** • כְּמוֹ (בראשית ח) "וַיָּשֹׁכּוּ הַמָּיִם", (אסתר ז): "וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכָכָה".

(כא) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנוּ אֵלָיו ׀ כָּל־נְשִׂיאֵיהֶם מַטֶּה לְנָשִׂיא אֶחָד מַטֶּה לְנָשִׂיא אֶחָד לְבֵית אֲבֹתָם שְׁנֵים עָשָׂר מַטּוֹת וּמַטֵּה אַהֲרֹן בְּתוֹךְ מַטּוֹתָם׃

כא וּמַלִּיל מֹשֶׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וִיהָבוּ לֵהּ כָּל רַבְרְבָנֵיהוֹן חֻטְרָא לְרַבָּא חַד חֻטְרָא לְרַבָּא חַד לְבֵית אֲבָהַתְהוֹן תְּרֵי עֲשַׂר חֻטְרִין וְחֻטְרָא דְאַהֲרֹן בְּגוֹ חֻטְרֵיהוֹן׃

רש"י◄ **בְּתוֹךְ מַטּוֹתָם** • הִנִּיחוֹ בָּאֶמְצַע, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ: מִפְּנֵי שֶׁהִנִּיחוֹ בְּצַד שְׁכִינָה, פָּרַח.

(כב) וַיַּנַּח מֹשֶׁה אֶת־הַמַּטֹּת לִפְנֵי יְהֹוָה בְּאֹהֶל הָעֵדֻת׃

כב וְאַצְנַע מֹשֶׁה יָת חֻטְרַיָּא קֳדָם יְיָ בְּמַשְׁכְּנָא דְּסַהֲדוּתָא׃

(כג) וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיָּבֹא מֹשֶׁה אֶל־אֹהֶל הָעֵדוּת וְהִנֵּה פָּרַח מַטֵּה־אַהֲרֹן לְבֵית לֵוִי וַיֹּצֵא פֶרַח וַיָּצֵץ צִיץ וַיִּגְמֹל שְׁקֵדִים׃

כג וַהֲוָה בְיוֹמָא דְבַתְרוֹהִי וְעַל מֹשֶׁה לְמַשְׁכְּנָא דְסַהֲדוּתָא וְהָא נְעָא חֻטְרָא דְאַהֲרֹן לְבֵית לֵוִי וְאַפֵּק לַבְלְבִין וְאָנֵץ נֵץ וְכָפֵת שִׁגְדִּין׃

רש"י◄ **וַיֹּצֵא פֶרַח** • כְּמַשְׁמָעוֹ. **צִיץ** • הוּא חֲנָטַת הַפְּרִי כְּשֶׁהַפֶּרַח נוֹפֵל. **וַיִּגְמֹל שְׁקֵדִים** • כְּשֶׁהֻכַּר הַפְּרִי, הֻכַּר שֶׁהֵן שְׁקֵדִים, לְשׁוֹן (בראשית כא): "וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַיִּגָּמַל", וְלָשׁוֹן זֶה מָצוּי בִּפְרִי הָאִילָן, כְּמוֹ (ישעיה יח): "וּבֹסֶר גֹּמֵל יִהְיֶה נִצָּהּ". וְלָמָּה שְׁקֵדִים? הוּא הַפְּרִי הַמְמַהֵר לְהַפְרִיחַ מִכָּל הַפֵּרוֹת, אַף הַמְעוֹרֵר עַל הַכְּהֻנָּה פֻּרְעָנוּתוֹ מְמַהֶרֶת לָבֹא, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּעֻזִּיָּה (ד"ה ב כו): "וְהַצָּרַעַת זָרְחָה בְּמִצְחוֹ". וְתַרְגּוּמוֹ: "וְכָפֵית שִׁגְדִין", כְּמִין אֶשְׁכּוֹל שְׁקֵדִים יַחַד כְּפוּתִים זֶה עַל זֶה.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ממאמר ש"פ קרח, א' דר"ח תמוז ה'תשל"ג)

דְּהַטַּעַם שֶׁגָּמַל שְׁקֵדִים דַּוְקָא הוּא כִּי שְׁקֵדִים הֵם מְמַהֲרִים לְהִגָּמֵר יוֹתֵר מִכָּל הַפֵּרוֹת [וּמוֹסִיף בְּ'לִקּוּטֵי תּוֹרָה' שָׁם, שֶׁלָּכֵן נִקְרָאִים בְּשֵׁם שְׁקֵדִים מִלְּשׁוֹן שְׁקִידָה וּמְהִירוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב מַקֵּל שָׁקֵד גוֹ' כִּי שׁוֹקֵד אֲנִי עַל דְּבָרִי לַעֲשׂוֹתוֹ. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהַכַּוָּנָה בְּהוֹסָפָה זוֹ הִיא לִרְמֹז דְּהַמְּהִירוּת שֶׁבַּשְּׁקֵדִים הוּא עִנְיָנָם, וְכַיָּדוּעַ שֶׁשְּׁמוֹ שֶׁל דָּבָר מוֹרֶה עַל עִנְיָנוֹ], וְלָכֵן רוֹמְזִים עַל הַכְּהוּנָה, כִּי הַהַשְׁפָּעוֹת הַנִּמְשָׁכוֹת עַל־יְדֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן [אַהֲרֹן אוֹתִיּוֹת נִרְאֶה] הֵן בִּמְהִירוּת. וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא בְּנוֹגֵעַ לְכָל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן, דִּכְשֶׁהַכֹּהֲנִים מְבָרְכִים אֶת הָעָם, נִמְשָׁךְ הַשֶּׁפַע לְמַטָּה בִּמְהִירוּת גְּדוֹלָה בְּלִי עִכּוּבִים הֲגַם שֶׁבִּרְכַּת כֹּהֲנִים הָיְתָה לִפְנֵי שֶׁפָּרַח מַטֵּה אַהֲרֹן וַיִּגְמֹל שְׁקֵדִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם וַיְבָרֲכֵם,

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

(כג) **וְהִנֵּה פָּרַח מַטֵּה אַהֲרֹן.** מַשְׁמַע דִּתְרֵי עִנְיְנֵי פֶּרַח הָיוּ שָׁם, דְּמִצַּד אֶחָד **פָּרַח** וְאוֹתָן פְּרָחִים עָמְדוּ וְלֹא נָפְלוּ לְעוֹלָם, וּמִצַּד אֶחָד **וַיּוֹצֵא פֶרַח**, וְנָפַל כְּדֶרֶךְ כָּל פִּרְחֵי אִילָנוֹת, **וַיָּצֵץ צִיץ וַיִּגְמֹל שְׁקֵדִים.** וּרְאָיָה מִיּוֹמָא (נב:) וּמִפֶּרֶק מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ, דְּמַסִּיק עַל אוֹתָן דְּבָרִים שֶׁנִּגְנְזוּ, וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַף מַקְלוֹ שֶׁל אַהֲרֹן שְׁקֵדֶיהָ וּפְרָחֶיהָ נִגְנְזוּ, מִכְּלָל דִּפְרָחִים הָיוּ וְעָמְדוּ לְעוֹלָם, וּמִצַּד אֶחָד הַשְּׁקֵדִים: תורה כד

וּפֵירֵשׁ רַשִׁ"י וַיְבָרֵכֵם בִּרְכַּת כֹּהֲנִים [וְגַם אָז הָיְתָה הַהַמְשָׁכָה דְּבִרְכַּת כֹּהֲנִים בִּמְהִירוּת], מִכָּל־מָקוֹם לְאַחֲרֵי שֶׁפָּרַח מַטֵּה אַהֲרֹן נִתְוַסֵּף עִילוּי בָּזֶה. כִּי כֵּיוָן שֶׁהָעִנְיָן דְּפָרַח מַטֵּה אַהֲרֹן גּוֹ' וַיִּגְמֹל שְׁקֵדִים בָּא עַל־יְדֵי הָעִרְעוּר עַל הַכְּהוּנָה, הֲרֵי זֶה דּוּגְמַת שְׁטָר שֶׁיָּצָא עָלָיו עִרְעוּר וְהוּחְזַק בְּבֵית־דִּין, שֶׁיֵּשׁ לוֹ תּוֹקֶף יוֹתֵר מִשְׁטָר שֶׁלֹּא הָיָה עָלָיו עִרְעוּר. וּכְיִתְרוֹן הָאוֹר מִן הַחוֹשֶׁךְ.

(כד) וַיֹּ֫צֵא מֹשֶׁ֥ה אֶת־כָּל־הַמַּטֹּ֖ת מִלִּפְנֵ֣י יְהֹוָ֔ה אֶל־כָּל־בְּנֵ֖י יִשְׂרָאֵ֑ל וַיִּרְא֥וּ וַיִּקְח֖וּ אִ֥ישׁ מַטֵּֽהוּ׃ פ

כד וְאַפֵּק מֹשֶׁה יָת כָּל חֻטְרַיָּא מִן קֳדָם יְיָ לְוָת כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִשְׁתְּמוֹדָעוּ וּנְסִיבוּ גְּבַר חֻטְרֵהּ׃

◆ יום שישי כ"ה סיון ◆

(כה) וַיֹּ֫אמֶר יְהֹוָ֔ה אֶל־מֹשֶׁ֗ה הָשֵׁ֞ב אֶת־מַטֵּ֤ה אַהֲרֹן֙ לִפְנֵ֣י הָעֵד֔וּת לְמִשְׁמֶ֥רֶת לְא֖וֹת לִבְנֵי־מֶ֑רִי וּתְכַ֧ל תְּלוּנֹּתָ֛ם מֵעָלַ֖י וְלֹ֥א יָמֻֽתוּ׃

כה וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אָתֵב יָת חֻטְרָא דְאַהֲרֹן לָקֳדָם סַהֲדוּתָא לְמַטְרָא לְאָת לְעַמָּא סַרְבָּנָא וִיסוּפַן תֻּרְעֲמַתְהוֹן מִן קֳדָמַי וְלָא יְמוּתוּן׃

רש"י◄ **לְמִשְׁמֶרֶת לְאוֹת** • לְזִכָּרוֹן שֶׁבָּחַרְתִּי בְּאַהֲרֹן לְכַהֵן, וְלֹא יִלּוֹנוּ עוֹד עַל הַכְּהֻנָּה. **וּתְכַל תְּלוּנֹּתָם** • כְּמוֹ וְתִכְלֶה תְּלוּנֹּתָם. לָשׁוֹן זֶה שֵׁם מִפֹּעַל יָחִיד לְשׁוֹן נְקֵבָה, כְּמוֹ תְּלוּנָתָם מרמורי"ש בְּלַעַז. וְיֵשׁ חִלּוּק בֵּין תְּלוּנוֹתָם לִתְלֻנָּתָם; תְּלֻנָּתָם – תְּלוּנָה אַחַת, תְּלוּנוֹתָם – שֵׁם דָּבָר בִּלְשׁוֹן יָחִיד, וַאֲפִלּוּ הֵם תְּלוּנוֹת הַרְבֵּה.

(כו) וַיַּ֤עַשׂ מֹשֶׁ֑ה כַּאֲשֶׁ֨ר צִוָּ֧ה יְהֹוָ֛ה אֹת֖וֹ כֵּ֥ן עָשָֽׂה׃

כו וַעֲבַד מֹשֶׁה כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ יָתֵהּ כֵּן עֲבָד׃

(כז) וַיֹּ֣אמְרוּ֙ בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֔ל אֶל־מֹשֶׁ֖ה לֵאמֹ֑ר הֵ֥ן גָּוַ֛עְנוּ אָבַ֖דְנוּ כֻּלָּ֥נוּ אָבָֽדְנוּ׃

כז וַאֲמָרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֹשֶׁה לְמֵימָר הָא מִנָּנָא קְטָלַת חַרְבָּא הָא מִנָּנָא בְּלַעַת אַרְעָא וְהָא מִנָּנָא דְּמִיתוּ בְמוֹתָנָא׃

(כח) כֹּ֣ל הַקָּרֵ֧ב ׀ הַקָּרֵ֛ב אֶל־מִשְׁכַּ֥ן יְהֹוָ֖ה יָמ֑וּת הַאִ֥ם תַּ֖מְנוּ לִגְוֹֽעַ׃ ס

כח כֹּל דְּקָרֵב מִקְרַב לְמַשְׁכְּנָא דַיְיָ מָאִית הָא אֲנַחְנָא סַיְפִין לִמְמָת׃

רש"י◄ **כֹּל הַקָּרֵב הַקָּרֵב וְגוֹ'** • אֵין אָנוּ יְכוֹלִין לִהְיוֹת זְהִירִין בְּכָךְ, כֻּלָּנוּ רַשָּׁאִין לְהִכָּנֵס לַחֲצַר אֹהֶל מוֹעֵד, וְאֶחָד שֶׁיַּקְרִיב עַצְמוֹ יוֹתֵר מֵחֲבֵרָיו וְיִכָּנֵס לְתוֹךְ אֹהֶל מוֹעֵד, יָמוּת. **הַאִם תַּמְנוּ לִגְוֹעַ** • שֶׁמָּא הֻפְקַרְנוּ לְמִיתָה.

יח (א) וַיֹּ֤אמֶר יְהֹוָה֙ אֶל־אַהֲרֹ֔ן אַתָּ֗ה וּבָנֶ֤יךָ וּבֵית־אָבִ֙יךָ֙ אִתָּ֔ךְ תִּשְׂא֖וּ אֶת־עֲוֹ֣ן הַמִּקְדָּ֑שׁ וְאַתָּה֙ וּבָנֶ֣יךָ אִתָּ֔ךְ תִּשְׂא֖וּ אֶת־עֲוֹ֥ן כְּהֻנַּתְכֶֽם׃

א וַאֲמַר יְיָ לְאַהֲרֹן אַתְּ וּבְנָיךְ וּבֵית אָבוּךְ עִמָּךְ תְּסַלְּחוּן עַל חוֹבֵי מַקְדְּשָׁא וְאַתְּ וּבְנָיךְ עִמָּךְ תְּסַלְּחוּן עַל חוֹבֵי כְהוּנַּתְכוֹן׃

רש"י◄ **וַיֹּאמֶר ה' אֶל־אַהֲרֹן** • (ספרי) לְמֹשֶׁה אָמַר, שֶׁיֹּאמַר לְאַהֲרֹן, לְהַזְהִירוֹ עַל תַּקָּנַת יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ לַמִּקְדָּשׁ. **אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבֵית־אָבִיךָ** • הֵם בְּנֵי קְהָת אֲבִי עַמְרָם. **תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֹן הַמִּקְדָּשׁ** • עֲלֵיכֶם אֲנִי מַטִּיל עֹנֶשׁ הַזָּרִים שֶׁיֶּחְטְאוּ בְּעִסְקֵי הַדְּבָרִים הַמְקֻדָּשִׁים הַמְסוּרִים לָכֶם, הוּא הָאֹהֶל וְהָאָרוֹן וְהַשֻּׁלְחָן וּכְלֵי הַקֹּדֶשׁ – אַתֶּם תֵּשְׁבוּ וְתַזְהִירוּ עַל כָּל זָר הַבָּא לִגַּע. **וְאַתָּה וּבָנֶיךָ** • הַכֹּהֲנִים. **תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֹן כְּהֻנַּתְכֶם** • שֶׁאֵינָהּ מְסוּרָה לַלְוִיִּם. וְתַזְהִירוּ הַלְּוִיִּם הַשּׁוֹגְגִים, שֶׁלֹּא יִגְּעוּ אֲלֵיכֶם בַּעֲבוֹדַתְכֶם.

(ב) וְגַם אֶת־אַחֶיךָ מַטֵּה לֵוִי שֵׁבֶט אָבִיךָ הַקְרֵב אִתָּךְ וְיִלָּווּ עָלֶיךָ וִישָׁרְתוּךָ וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ לִפְנֵי אֹהֶל הָעֵדֻת:

ב וְאַף יָת אַחָיךְ שִׁבְטָא דְּלֵוִי שִׁבְטָא דְּאָבוּךְ קָרֵב לְוָתָךְ וְיִתּוֹסְפּוּן עֲלָךְ וִישַׁמְּשֻׁנָּךְ וְאַתְּ וּבְנָיךְ עִמָּךְ קֳדָם מַשְׁכְּנָא דְסַהֲדוּתָא:

רש"י◄ **וְגַם אֶת־אַחֶיךָ • בְּנֵי גֵרְשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי. וְיִלָּווּ •** וְיִתְחַבְּרוּ אֲלֵיכֶם לְהַזְהִיר גַּם אֶת הַזָּרִים מִלְּהִתְקָרֵב אֲלַיהֶם. **וִישָׁרְתוּךָ • בִּשְׁמִירַת הַשְּׁעָרִים וּלְמַנּוֹת מֵהֶם גִּזְבָּרִין וַאֲמַרְכְּלִין** (זבחים כז)◆.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות כרך כח, עמ' 115)

וְגַם אֶת אַחֶיךָ מַטֵּה לֵוִי... הַקְרֵב אִתָּךְ וְיִלָּווּ עָלֶיךָ וִישָׁרְתוּךָ (יח, ב)

'לֵוִי' מוֹרֶה עַל הִתְקַשְּׁרוּת וּדְבֵקוּת בְּהַקָּבָּ"ה (כְּמוֹ "הַפַּעַם יִלָּוֶה אִישִׁי אֵלַי"). מִצַּד שֵׁנִי, עֲבוֹדַת הַלְוִיִּים הִיא רַק לְסַיֵּעַ לַכֹּהֲנִים, וְאִילּוּ הֵם עַצְמָם אֵינָם מְשָׁרְתִים בַּקֹּדֶשׁ; אֵיךְ מִתְיַשְּׁבִים שְׁנֵי הַדְּבָרִים?

אֶלָּא הִיא הַנּוֹתֶנֶת: מִכֵּיוָן שֶׁהַלְוִיִּים רַק עָזְרוּ לַכֹּהֲנִים, שֶׁהֵם יוּכְלוּ לִהְיוֹת מְשָׁרְתֵי עֶלְיוֹן - לֹא הִרְגִּישׁוּ אֶת עַצְמָם 'מְצִיאוּת' כְּלָל, אֲפִילּוּ לֹא מְצִיאוּת דִּקְדוּשָׁה (מְשָׁרְתִים בַּקֹּדֶשׁ); דַּוְקָא הִתְבַּטְּלוּת מָחְלָטֶת זוֹ מְבִיאָה לִדְבֵקוּת אֲמִתִּית בַּקָּבָּ"ה.

(ג) וְשָׁמְרוּ מִשְׁמַרְתְּךָ וּמִשְׁמֶרֶת כָּל־הָאֹהֶל אַךְ אֶל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרָבוּ וְלֹא־יָמֻתוּ גַם־הֵם גַּם־אַתֶּם:

ג וְיִטְרוּן מַטַּרְתָּךְ וּמַטְּרַת כָּל מַשְׁכְּנָא בְּרַם לְמָנֵי קוּדְשָׁא וּלְמַדְבְּחָא לָא יִקְרְבוּן וְלָא יְמוּתוּן אַף אִנּוּן אַף אַתּוּן:

(ד) וְנִלְווּ עָלֶיךָ וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת אֹהֶל מוֹעֵד לְכֹל עֲבֹדַת הָאֹהֶל וְזָר לֹא־יִקְרַב אֲלֵיכֶם:

ד וְיִתּוֹסְפּוּן עֲלָךְ וְיִטְרוּן יָת מַטְּרַת מַשְׁכַּן זִמְנָא לְכָל פָּלְחַן מַשְׁכְּנָא וְחִלּוּנֵי לָא יִקְרַב לְוָתְכוֹן:

רש"י◄ **וְזָר לֹא־יִקְרַב אֲלֵיכֶם •** אֶתְכֶם אֲנִי מַזְהִיר עַל כָּךְ◆.

(ה) וּשְׁמַרְתֶּם אֵת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ וְאֵת מִשְׁמֶרֶת הַמִּזְבֵּחַ וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד קֶצֶף עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

ה וְתִטְרוּן יָת מַטְּרַת קוּדְשָׁא וְיָת מַטְּרַת מַדְבְּחָא וְלָא יְהֵי עוֹד רָגְזָא עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י◄ **וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד קֶצֶף •** (ספרי) כְּמוֹ שֶׁהָיָה כְּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יז): "כִּי־יָצָא הַקֶּצֶף"◆.

(ו) וַאֲנִי הִנֵּה לָקַחְתִּי אֶת־אַחֵיכֶם הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֶם מַתָּנָה נְתֻנִים לַיהוָה לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד:

ו וַאֲנָא הָא קָרֵיבִית יָת אֲחֵיכוֹן לֵוָאֵי מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכוֹן מַתְּנָא יְהִיבִין קֳדָם יְיָ לְמִפְלַח יָת פָּלְחַן מַשְׁכַּן זִמְנָא:

רש"י◄ **לָכֶם מַתָּנָה נְתֻנִים •** יָכוֹל לַעֲבוֹדַתְכֶם שֶׁל הֶדְיוֹט? תַּלְמוּד לוֹמַר: "לַה'", כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ לְמַעְלָה, לִשְׁמֹר מִשְׁמֶרֶת גִּזְבָּרִין וַאֲמַרְכְּלִין◆.

(ז) וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתְּךָ תִּשְׁמְרוּ אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל־דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ וּלְמִבֵּית לַפָּרֹכֶת וַעֲבַדְתֶּם עֲבֹדַת מַתָּנָה אֶתֵּן אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת: פ

ז וְאַתְּ וּבְנָיךְ עִמָּךְ תִּטְרוּן יָת כְּהוּנַּתְכוֹן לְכָל פִּתְגַּם מַדְבְּחָא וּלְמִגּוֹ לְפָרוֹכְתָּא וְתִפְלְחוּן פָּלְחַן מַתְּנָא אֵיהַב יָת כְּהוּנַּתְכוֹן וְחִלּוּנֵי דְּיִקְרַב יִתְקְטֵל:

רש"י◄ **עֲבֹדַת מַתָּנָה •** בְּמַתָּנָה נְתַתִּיהָ לָכֶם◆.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (תורת מנחם לז עמ' 233)

עֲבֹדַת מַתָּנָה אֶתֵּן אֶת כְּהֻנַּתְכֶם (יח, ז) גַּם דָּבָר שֶׁבָּא מִלְּמַעְלָה בְּתוֹרַת מַתָּנָה - אֵין זֶה בְּאֹפֶן שֶׁהָאָדָם הוּא רַק מְקַבֵּל וְתוּ לֹא מִידִי, אֶלָּא גַּם בָּזֶה דְּרוּשָׁה עֲבוֹדָתוֹ ("**עֲבֹדַת מַתָּנָה**"). הָעֲבוֹדָה הִיא – לְהַמְשִׁיךְ אֶת הַדָּבָר בִּפְנִימִיּוּת.

(ח) **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ אֶת־מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתָי לְכָל־קָדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתַתִּים לְמָשְׁחָה וּלְבָנֶיךָ לְחָק־עוֹלָם:**

ח **וּמַלִּיל יְיָ עִם אַהֲרֹן וַאֲנָא הָא יְהָבִית לָךְ יָת מַטְרַת אַפְרָשׁוּתִי לְכָל קוּדְשַׁיָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ יְהַבְתִּנּוּן לִרְבוּ וְלִבְנָיךְ לְקָיֵם עָלָם:**

רש"י ◄ **וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ •** (ספרי) בְּשִׂמְחָה. לְשׁוֹן שִׂמְחָה הוּא זֶה, כְּמוֹ (שמות ד): "הִנֵּה הוּא יוֹצֵא לִקְרָאתֶךָ וְרָאֲךָ וְשָׂמַח בְּלִבּוֹ". מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁנָּתַן שָׂדֶה לְאוֹהֲבוֹ, וְלֹא כָּתַב וְלֹא חָתַם וְלֹא הֶעֱלָה בְּעַרְכָּאִין. בָּא אֶחָד וְעִרְעֵר (עָלָיו) עַל הַשָּׂדֶה, אָמַר לוֹ הַמֶּלֶךְ: כָּל מִי שֶׁיִּרְצֶה יָבֹא וִיעַרְעֵר לְנֶגְדְּךָ? הֲרֵינִי כּוֹתֵב וְחוֹתֵם לְךָ וּמַעֲלֶה בְּעַרְכָּאִין. אַף כָּאן, לְפִי שֶׁבָּא קֹרַח וְעִרְעֵר כְּנֶגֶד אַהֲרֹן עַל הַכְּהֻנָּה, בָּא הַכָּתוּב וְנָתַן לוֹ (חולין קלג) כ"ד מַתְּנוֹת כְּהֻנָּה בִּבְרִית מֶלַח עוֹלָם, וּלְכָךְ נִסְמְכָה פָּרָשָׁה זוֹ לְכָאן. **מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתָי •** שֶׁאַתָּה צָרִיךְ לִשְׁמָרָן בְּטָהֲרָה. **לְמָשְׁחָה •** לִגְדֻלָּה (ספרי).

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 219)

וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ אֶת מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתָי (יח, ח) טַעֲנָתוֹ שֶׁל קֹרַח הָיְתָה: הַכֹּהֲנִים מְנֻתָּקִים מֵהָעוֹלָם וַעֲסוּקִים רַק בְּקָדְשָׁה, וְאִלּוּ כָּל הָעֵדָה עוֹסְקִים עִם עִנְיְנֵי הָעוֹלָם עַל מְנַת לַעֲשׂוֹת מֵהֶם כֵּלִים לֶאֱלֹקוּת. וְאִם כֵּן, מַדּוּעַ צְרִיכִים אֶת הַשְׁפָּעַת הַכֹּהֲנִים עַל יִשְׂרָאֵל? שֶׁגַּם הֵם יִתְעַלּוּ מֵהָעוֹלָם. לְפִיכָךְ נִתְּנוּ מַתְּנוֹת כְּהֻנָּה לְאַחַר מַחֲלֹקֶת קֹרַח, כִּי הֵן מְבַטְּאוֹת אֶת הַקֶּשֶׁר שֶׁבֵּין יִשְׂרָאֵל לַכֹּהֲנִים: יְהוּדִי מַפְרִישׁ מֵרְכוּשׁוֹ הַגַּשְׁמִי לַכֹּהֵן, וּבָזֶה מְרוֹמֵם רְכוּשׁ זֶה.

(ט) **זֶה יִהְיֶה לְךָ מִקֹּדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים מִן הָאֵשׁ כָּל־קָרְבָּנָם לְכָל־מִנְחָתָם וּלְכָל־חַטָּאתָם וּלְכָל־אֲשָׁמָם אֲשֶׁר יָשִׁיבוּ לִי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים לְךָ הוּא וּלְבָנֶיךָ:**

ט **דֵּין יְהֵי לָךְ מִקּוּדֶשׁ קוּדְשַׁיָּא מוֹתַר מִן אֶשָּׁתָא כָּל קָרְבָּנֵיהוֹן לְכָל מִנְחַתְהוֹן וּלְכָל חַטָּאתְהוֹן וּלְכָל אֲשָׁמְהוֹן דִּי יְתִיבוּן קֳדָמַי קוּדֶשׁ קוּדְשִׁין דִּי לָךְ הוּא וּלְבָנָיךְ:**

רש"י ◄ **מִן־הָאֵשׁ •** לְאַחַר הַקְטָרַת הָאֵשִׁים. **כָּל־קָרְבָּנָם •** כְּגוֹן זִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר. **מִנְחָתָם חַטָּאתָם וַאֲשָׁמָם •** כְּמַשְׁמָעוֹ. **אֲשֶׁר יָשִׁיבוּ לִי •** זֶה גֶּזֶל הַגֵּר.

(י) **בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ כָּל־זָכָר יֹאכַל אֹתוֹ קֹדֶשׁ יִהְיֶה־לָּךְ:**

י **בְּקוּדֶשׁ קוּדְשִׁין תֵּכְלִנֵּהּ כָּל דְּכוּרָא יֵיכוּל יָתֵהּ קוּדְשָׁא יְהֵי לָךְ:**

רש"י ◄ **בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ וְגוֹ' •** לִמֵּד עַל קָדְשֵׁי קֳדָשִׁים, שֶׁאֵין נֶאֱכָלִין אֶלָּא בָּעֲזָרָה וּלְזִכְרֵי כְּהֻנָּה.

(יא) **וְזֶה־לְּךָ תְּרוּמַת מַתָּנָם לְכָל־תְּנוּפֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתַתִּים וּלְבָנֶיךָ וּלְבִנֹתֶיךָ אִתְּךָ לְחָק־עוֹלָם כָּל־טָהוֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכַל אֹתוֹ:**

יא **וְדֵין לָךְ אַפְרָשׁוּת מַתְּנַתְהוֹן לְכָל אֲרַמְּוָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ יְהַבְתִּנּוּן וְלִבְנָיךְ וּלְבִנָתָיךְ עִמָּךְ לִקְיָם עָלָם כָּל דְּדְכֵי בְּבֵיתָךְ יֵיכוּל יָתֵהּ:**

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

יח (ח) **וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ.** דּוֹק וְתִשְׁכַּח בְּהַאי פָּרָשְׁתָא עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מַתְּנוֹת כְּהוּנָּה, תְּרוּמָה, וְחַלָּה שֶׁגַּם נִקְרֵאת תְּרוּמָה: תורה ט

(ט) **מִן הָאֵשׁ כָּל קָרְבָּנָם.** בְּכְלַל זֶה יֵשׁ מִנְחַת סוֹלֶת, וּמִנְחַת מַאֲפֵה תַנּוּר, וּמִנְחַת מַחֲבַת וּמִנְחַת מַרְחֶשֶׁת: **וּלְכָל חַטָּאתָם.** אֵלּוּ חַטָּאוֹת: **וּלְכָל אֲשָׁמָם.** אֵלּוּ אֲשָׁמוֹת: **אֲשֶׁר יָשִׁיבוּ לִי.** זֶה גֶּזֶל הַגֵּר, דִּכְתִיב בְּפָרָשַׁת נָשֹׂא (לעיל ה ח) הָאָשָׁם הַמּוּשָׁב לַה' לַכֹּהֵן (זבחים מד:): תורה י

כש"י◄ **תְּרוּמַת מַתָּנָם** • הַמּוּרָם מִן הַתּוֹדָה וּמֵהַשְּׁלָמִים וְאֵיל נָזִיר. **לְכָל תְּנוּפֹת** • שֶׁהֲרֵי אֵלּוּ טְעוּנִין תְּנוּפָה.

כָּל־טָהוֹר • (ספרי) וְלֹא טְמֵאִים. דָּבָר אַחֵר: כָּל־טָהוֹר, לְרַבּוֹת אִשְׁתּוֹ.

(יב) כֹּל חֵלֶב יִצְהָר וְכָל־חֵלֶב תִּירוֹשׁ וְדָגָן רֵאשִׁיתָם אֲשֶׁר־יִתְּנוּ לַיהוָה לְךָ נְתַתִּים:

יב **כָּל טוּב מְשַׁח וְכָל טוּב חֲמַר וְעִבּוּר רֵאשִׁיתְהוֹן דִּי יִתְּנוּן קֳדָם יְיָ לָךְ יְהַבְתִּנּוּן:**

כש"י◄ **רֵאשִׁיתָם** • הִיא תְּרוּמָה גְּדוֹלָה.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות כרך ב עמ' 326)

כֹּל חֵלֶב יִצְהָר... אֲשֶׁר יִתְּנוּ לַה' (יח, יב)

וְהוּא־הַדִּין בְּכָל דָּבָר שֶׁהוּא לְשֵׁם הָאֵ-ל הַטּוֹב, שֶׁיִּהְיֶה מִן הַנָּאֶה וְהַטּוֹב... וְכֵן הוּא אוֹמֵר כָּל חֵלֶב לַה' (רמב"ם סוֹף הִלְכוֹת אִסּוּרֵי־מִזְבֵּחַ)

וְטַעְמוֹ וְנִמּוּקוֹ עִמּוֹ: אֶת הַזְּמַן הַמֻּבְחָר וְהַמְשֻׁבָּח, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'חֵלֶב', יֵשׁ לְהַקְדִּישׁ לְגָבוֹהַּ.

כְּשֶׁהִתְעוֹרְרָה שְׁאֵלַת סֵדֶר הַלִּמּוּדִים בַּיְּשִׁיבוֹת וּבָתֵּי־הַסֵּפֶר הַדָּתִיִּים בְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית, עָמַד אַדְמוֹ"ר הָרַיַּי"צ עַל כָּךְ שֶׁלִּמּוּדֵי הַקֹּדֶשׁ יִתְקַיְּמוּ בַּבֹּקֶר, שֶׁאָז הָרֹאשׁ צָלוּל, וְאִלּוּ לִמּוּדֵי הַחֹל יִתְקַיְּמוּ אַחַר הַצָּהֳרַיִם.

(יג) בִּכּוּרֵי כָּל־אֲשֶׁר בְּאַרְצָם אֲשֶׁר־יָבִיאוּ לַיהוָה לְךָ יִהְיֶה כָּל־טָהוֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכְלֶנּוּ:

יג **בִּכּוּרֵי כָּל דִּי בְאַרְעֲהוֹן דִּי יַיְתוּן קֳדָם יְיָ דִּי לָךְ יְהֵי כָּל דִּדְכֵי בְּבֵיתָךְ יֵיכְלֻנֵּהּ:**

(יד) כָּל־חֵרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לְךָ יִהְיֶה:

יד **כָּל חֶרְמָא בְיִשְׂרָאֵל דִּי לָךְ יְהֵי:**

(טו) כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם לְכָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַיהוָה בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה יִהְיֶה־לָּךְ אַךְ ׀ פָּדֹה תִפְדֶּה אֵת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֵת בְּכוֹר־הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה:

טו **כָּל פָּתַח וַלְדָּא לְכָל בִּשְׂרָא דִּי יְקָרְבוּן קֳדָם יְיָ בֶּאֱנָשָׁא וּבִבְעִירָא יְהֵי לָךְ בְּרַם מִפְרַק תִּפְרוּק יָת בּוּכְרָא דֶאֱנָשָׁא וְיָת בּוּכְרָא דִבְעִירָא מְסַאֲבָא תִּפְרוּק:**

(טז) וּפְדוּיָו מִבֶּן־חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא:

טז **וּפֻרְקָנֵהּ מִבַּר יַרְחָא תִּפְרוּק בְּפֻרְסָנֵהּ כְּסַף חֲמֵשׁ סִלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא עַשְׂרִין מָעִין הוּא:**

(יז) אַךְ בְּכוֹר־שׁוֹר אוֹ־בְכוֹר כֶּשֶׂב אוֹ־בְכוֹר עֵז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם אֶת־דָּמָם תִּזְרֹק עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־חֶלְבָּם תַּקְטִיר אִשֶּׁה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה:

יז **בְּרַם בּוּכְרָא דְתוֹרָא אוֹ בּוּכְרָא דְאִמְרָא אוֹ בּוּכְרָא דְעִזָּא לָא תִפְרוּק קוּדְשָׁא אִנּוּן יָת דִּמְהוֹן תִּזְרוּק עַל מַדְבְּחָא וְיָת תַּרְבֵּיהוֹן תַּסֵּק קֻרְבַּן לְאִתְקַבָּלָא בְרַעֲוָא קֳדָם יְיָ:**

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

(יא) **תְּרוּמַת מַתָּנָם.** זֶה הַמּוּרָם מִן הַתּוֹדָה וּמִן הַשְּׁלָמִים חָזֶה וְשׁוֹק, וּמוּרָם מִלַּחְמֵי תוֹדָה, וּזְרוֹעַ בְּשֵׁלָה מֵאֵיל נָזִיר:

מַתָּנָם. זֶה זְרוֹעַ לְחָיַיִם וְקֵיבָה: תורה יב

(יג) **בִּכּוּרֵי כָּל וגו'.** זֶה הַבִּיכּוּרִים הַמּוּבָאִים מִשִּׁבְעָה מִינִים: תורה יד

(יד) **כָּל חֵרֶם.** אֵלּוּ חֲרָמִים שֶׁהֵם לַכֹּהֵן: תורה טו

(טו) **כָּל פֶּטֶר רֶחֶם.** זֶה פִּדְיוֹן בְּכוֹר אָדָם בַּחֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים:

וְאֵת בְּכוֹר [הַ]בְּהֵמָה הַטְּמֵאָה. זֶה פֶּטֶר חֲמוֹר אֲשֶׁר תִּפְדֶּה: תורה טז

(יז) **בְּכוֹר שׁוֹר [אוֹ] בְּכוֹר כֶּשֶׂב [אוֹ] בְּכוֹר עֵז.** אֵלּוּ בְּכוֹרוֹת בְּהֵמָה טְהוֹרָה. (מעשר מן המעשר): **חסלת פרשת קרח**

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות כרך כג עמ' 139)

אַף בְּכוֹר שׁוֹר אוֹ בְכוֹר כֶּשֶׂב אוֹ בְכוֹר עֵז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם... כַּחֲזֵה הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין לְךָ יִהְיֶה (יח, יז־יח)

שֶׁלֹּא תֹּאמַר כַּחֲזֵה וְשׁוֹק שֶׁל תּוֹדָה (רש"י)

בְּ'סִפְרֵי' יֵשׁ קָא־סָלְקָא־דַעְתָּךְ לְהַשְׁוּוֹת בְּכוֹר לְחַטָּאת וְאָשָׁם ("מַה חַטָּאת וְאָשָׁם לְיוֹם וָלַיְלָה, אַף בְּכוֹר לְיוֹם וָלַיְלָה"), וְאִלּוּ רַשִׁ"י אֵינוֹ מַזְכִּיר אֶלָּא תּוֹדָה בִּלְבַד.

הַטַּעַם הַפְּנִימִי לְכָךְ, עַל דֶּרֶךְ הָרֶמֶז בְּרַשִׁ"י:

'בְּכוֹר' רוֹמֵז לְעַם־יִשְׂרָאֵל, כַּנֶּאֱמָר (שמות ד) "בְּנִי בְּכוֹרִי יִשְׂרָאֵל". בְּכוֹר אָדָם - הַיְנוּ הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית; וּבְכוֹר בְּהֵמָה - הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית. לָכֵן אֵין אֲפִילוּ סָלְקָא־דַעְתָּךְ לְהַשְׁוּוֹת בְּכוֹר לְחַטָּאת וְאָשָׁם, שֶׁכֵּן אֲפִילוּ הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית (מִצַּד עַצְמָהּ) אֵינָהּ שַׁיֶּכֶת כְּלָל לְחֵטְא וְעָוֹן, וְהִיא אֵינֶנָּה מִתְאַוָּה אֶלָּא לִדְבָרִים הַמֻּתָּרִים בִּלְבַד.

אַךְ רַשִׁ"י שׁוֹלֵל אֲפִילוּ אֶת הַהַשְׁוָאָה בֵּין בְּכוֹר לְתוֹדָה. הַמַּשְׁמָעוּת הַפְּנִימִית שֶׁל קָרְבָּן זֶה הִיא שֶׁהָאָדָם הָיָה בְּסַכָּנָה רוּחָנִית, עָמַד בִּפְנֵי נִסָּיוֹן גָּדוֹל וְנִצַּל מִמֶּנּוּ בַּעֲבוֹדָה 'נִיסִית', עֲבוֹדָה שֶׁל מְסִירוּת־נֶפֶשׁ. רַשִׁ"י מְלַמְּדֵנוּ אַפּוֹא, כִּי אֵין כָּאן שׁוּם דִּמְיוֹן לְתוֹדָה, שֶׁכֵּן אֵצֶל יְהוּדִי מְשֻׁלֶּלֶת לַחֲלוּטִין הָאֶפְשָׁרוּת שֶׁל פֵּרוּד מֵהַקָּבָּ"ה, וְאֵין צֹרֶךְ בְּ'נֵס' כְּדֵי לַעֲמֹד בְּנִסָּיוֹן. יְהוּדִי אֵינוֹ זָקוּק לְ'נֵס' זֶה אֶלָּא־אִם־כֵּן נִקְלָט בְּתוֹכוֹ מִבְּחִינַת 'אֵינוֹ יְהוּדִי'.

(יח) **וּבְשָׂרָם יִהְיֶה־לָּךְ כַּחֲזֵה הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין לְךָ יִהְיֶה:**

יח **וּבִשְׂרְהוֹן יְהֵי לָךְ כְּחַדְיָא דַאֲרַמּוּתָא וּכְשׁוֹקָא דְיַמִּינָא לָךְ יְהֵי:**

רש"י ◄ **כַּחֲזֵה הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין•** (זבחים נז) שֶׁל שְׁלָמִים שֶׁנֶּאֱכָלִים לַכֹּהֲנִים לִנְשֵׁיהֶם וְלִבְנֵיהֶם וּלְעַבְדֵיהֶם לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד, אַף הַבְּכוֹר נֶאֱכָל לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד. **לְךָ יִהְיֶה•** (ספרי) בָּא רַבִּי עֲקִיבָא וְלִמֵּד: הוֹסִיף לְךָ הַכָּתוּב "הֲוָיָה" אַחֶרֶת, שֶׁלֹּא תֹּאמַר: כְּחֲזֵה וָשׁוֹק שֶׁל תּוֹדָה, שֶׁאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא לְיוֹם וָלַיְלָה.

(יט) **כָּל ׀ תְּרוּמֹת הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יָרִימוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לַיהוָה נָתַתִּי לְךָ וּלְבָנֶיךָ וְלִבְנֹתֶיךָ אִתְּךָ לְחָק־עוֹלָם בְּרִית מֶלַח עוֹלָם הִוא לִפְנֵי יְהוָה לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אִתָּךְ:**

יט **כֹּל אַפְּרָשׁוּת קוּדְשַׁיָּא דִּי יִפְרְשׁוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קֳדָם יְיָ יְהָבִית לָךְ וְלִבְנָיךְ וְלִבְנָתָיךְ עִמָּךְ לִקְיָם עָלָם קְיָם מֶלַח עָלָם הוּא קֳדָם יְיָ לָךְ וְלִבְנָיךְ עִמָּךְ:**

רש"י ◄ **כֹּל תְּרוּמֹת הַקֳּדָשִׁים•** מֵחִבָּתָהּ שֶׁל פָּרָשָׁה זוֹ, כְּלָלָהּ בַּתְּחִלָּה וּכְלָלָהּ בַּסּוֹף וּפֵרֵט בָּאֶמְצַע. **בְּרִית מֶלַח עוֹלָם•** כָּרַת בְּרִית עִם אַהֲרֹן בְּדָבָר הַבָּרִיא וּמִתְקַיֵּם וּמַבְרִיא אֶת אֲחֵרִים. **בְּרִית מֶלַח•** כַּבְּרִית הַכְּרוּתָה לַמֶּלַח, שֶׁאֵינוֹ מַסְרִיחַ לְעוֹלָם.

(כ) **וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן בְּאַרְצָם לֹא תִנְחָל וְחֵלֶק לֹא־יִהְיֶה לְךָ בְּתוֹכָם אֲנִי חֶלְקְךָ וְנַחֲלָתְךָ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:**

כ **וַאֲמַר יְיָ לְאַהֲרֹן בְּאַרְעֲהוֹן לָא תַחֲסִין וַחֲלַק לָא יְהֵי לָךְ בֵּינֵיהוֹן מַתְּנַן דִּי יְהָבִית לָךְ אִנּוּן חָלְקָךְ וְאַחֲסַנְתָּךְ בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:**

רש"י ◄ **וְחֵלֶק לֹא־יִהְיֶה לְךָ בְּתוֹכָם•** (ספרי) אַף בַּבִּזָּה.

◆ שבת קודש כ"ו סיון ◆

(כא) **וְלִבְנֵי לֵוִי הִנֵּה נָתַתִּי כָּל־מַעֲשֵׂר בְּיִשְׂרָאֵל לְנַחֲלָה חֵלֶף עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר־הֵם עֹבְדִים אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד:**

כא **וּלְבְנֵי לֵוִי הָא יְהָבִית כָּל מַעֲשְׂרָא בְּיִשְׂרָאֵל לְאַחֲסָנָא חֲלַף פָּלְחַנְהוֹן דִּי אִנּוּן פָּלְחִין יָת פָּלְחַן מַשְׁכַּן זִמְנָא:**

(כב) **וְלֹא־יִקְרְבוּ עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לָשֵׂאת חֵטְא לָמוּת:**

כב **וְלָא יִקְרְבוּן עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַשְׁכַּן זִמְנָא לְקַבָּלָא חוֹבָא לְמִמְת:**

(כג) וְעָבַד הַלֵּוִי הוּא אֶת־עֲבֹדַת אָהֳלוֹ מוֹעֵד וְהֵם יִשְׂאוּ עֲוֹנָם חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם וּבְתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחָלוּ נַחֲלָה:

כג וְיִפְלְחוּן לֵוָאֵי אִנּוּן יָת פֻּלְחַן מַשְׁכַּן זִמְנָא וְאִנּוּן יְקַבְּלוּן חוֹבֵיהוֹן קְיָם עָלָם לְדָרֵיכוֹן וּבְגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָא יַחְסְנוּן אַחֲסָנָא:

רש"י◄ **וְהֵם** • הַלְוִיִּם יִשְׂאוּ עֲוֹנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁעֲלֵיהֶם לְהַזְהִיר הַדָּרִים מִגֶּשֶׁת אֲלֵיהֶם.

(כד) כִּי אֶת־מַעֲשַׂר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ לַיהוָה תְּרוּמָה נָתַתִּי לַלְוִיִּם לְנַחֲלָה עַל־כֵּן אָמַרְתִּי לָהֶם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחָלוּ נַחֲלָה: פ

כד אֲרֵי יָת מַעֲשְׂרָא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי יַפְרְשׁוּן קֳדָם יְיָ אַפְרְשׁוּתָא יְהָבִית לְלֵוָאֵי לְאַחֲסָנָא עַל כֵּן אֲמָרִית לְהוֹן בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָא יַחְסְנוּן אַחֲסָנָא:

רש"י◄ **אֲשֶׁר יָרִימוּ לַה' תְּרוּמָה** • (ספרי) הַכָּתוּב קְרָאוֹ "תְּרוּמָה" עַד שֶׁיַּפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר.

(כה) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

כה וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

(כו) וְאֶל־הַלְוִיִּם תְּדַבֵּר וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאִתָּם בְּנַחֲלַתְכֶם וַהֲרֵמֹתֶם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת יְהוָה מַעֲשֵׂר מִן־הַמַּעֲשֵׂר:

כו וּלְלֵוָאֵי תְּמַלֵּל וְתֵימַר לְהוֹן אֲרֵי תִסְבּוּן מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת מַעֲשְׂרָא דִּי יְהָבִית לְכוֹן מִנְּהוֹן בְּאַחֲסַנְתְּכוֹן וְתַפְרְשׁוּן מִנֵּהּ אַפְרְשׁוּתָא קֳדָם יְיָ מַעֲשְׂרָא מִן מַעֲשְׂרָא:

(כז) וְנֶחְשַׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם כַּדָּגָן מִן־הַגֹּרֶן וְכַמְּלֵאָה מִן־הַיָּקֶב:

כז וְתִתְחַשַּׁב לְכוֹן אַפְרָשׁוּתְכוֹן כְּעִבּוּרָא מִן אִדְרָא וְכַמְּלֵאָתָא מִן מַעְצַרְתָּא:

רש"י◄ **וְנֶחְשַׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם כַּדָּגָן מִן־הַגֹּרֶן** • תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁלָּכֶם אֲסוּרָה לְזָרִים וְלִטְמֵאִין, וְחַיָּבִין עָלֶיהָ מִיתָה וָחֹמֶשׁ כִּתְרוּמָה גְּדוֹלָה שֶׁנִּקְרֵאת "רֵאשִׁית דָּגָן" מִן הַגֹּרֶן. **וְכַמְּלֵאָה מִן־הַיָּקֶב** • כִּתְרוּמַת תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר הַנִּטֶּלֶת מִן הַיְקָבִים. **מְלֵאָה** • לְשׁוֹן בִּשּׁוּל, תְּבוּאָה שֶׁנִּתְמַלֵּאת. **יֶקֶב** • הוּא הַבּוֹר שֶׁלִּפְנֵי הַגַּת, שֶׁהַיַּיִן יוֹרֵד לְתוֹכוֹ. וְכָל לְשׁוֹן יֶקֶב חֲפִירַת קַרְקַע הוּא, וְכֵן (זכריה יד): "יִקְבֵּי הַמֶּלֶךְ הוּא יָם" — אוֹקְיָנוֹס חֲפִירָה שֶׁחָפַר מַלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לח עמ' 63)

וְנֶחְשַׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם (יח, כז) מִכָּאן לְמִדּוּ חֲז"ל שֶׁ"בְּמַחֲשָׁבָה בִּלְבַד תִּהְיֶה תְּרוּמָה". וְגַם לְדֵעוֹת שֶׁאֵין תְּרוּמָה בְּמַחְשָׁבָה, מוֹעֶלֶת הַמַּחֲשָׁבָה לְהַתִּיר אֶת הַטֶּבֶל, דְּנוֹתֵן עֵינָיו בְּצַד זֶה וְאוֹכֵל בְּצַד זֶה (וְגַם זֶה נִלְמָד מִ"וְנֶחְשַׁב"). וּמִכָּאן הוֹרָאָה עַד כַּמָּה יֵשׁ לִיזָּהֵר מִמַּחֲשָׁבָה רָעָה, כִּי נוֹסָף עַל חֹמֶר הַדָּבָר מִצַּד עַצְמוֹ, יֵשׁ בּוֹ נֵזֶק לָעוֹלָם שֶׁמִּסָּבִיב. וְכֵן - גֹּדֶל הַנְּחִיצוּת שֶׁל מַחֲשָׁבָה טוֹבָה, לְחַשֵּׁב טוֹב עַל הַזּוּלַת, כִּי גַּם מַחֲשָׁבָה טוֹבָה מוֹעִילָה הַרְבֵּה.

(כח) כֵּן תָּרִימוּ גַּם־אַתֶּם תְּרוּמַת יְהוָה מִכֹּל מַעְשְׂרֹתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן:

כח כֵּן תַּפְרְשׁוּן אַף אַתּוּן אַפְרְשׁוּתָא קֳדָם יְיָ מִכֹּל מַעֲשַׂרְתֵּיכוֹן דִּי תִסְבּוּן מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִתְּנוּן מִנֵּהּ יָת אַפְרְשׁוּתָא קֳדָם יְיָ לְאַהֲרֹן כַּהֲנָא:

רש"י◄ **כֵּן תָּרִימוּ גַּם־אַתֶּם** • כְּמוֹ שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְרִימִים מִגָּרְנָם וּמִיִּקְבֵיהֶם, תָּרִימוּ גַּם אַתֶּם מִמַּעֲשֵׂר שֶׁלָּכֶם, כִּי הוּא נַחֲלַתְכֶם.

(כט) מִכֹּל֙ מַתְּנֹתֵיכֶ֔ם תָּרִ֖ימוּ אֵ֣ת כָּל־תְּרוּמַ֣ת יְהוָ֑ה מִכָּל־חֶלְבּ֥וֹ אֶת־מִקְדְּשׁ֖וֹ מִמֶּֽנּוּ׃

כט מִכֹּל מַתְּנָתְכוֹן תַּפְרְשׁוּן יָת כָּל אַפְרָשׁוּתָא דַיְיָ מִכָּל שׁוּפְרֵהּ יָת מַקְדְּשֵׁהּ מִנֵּהּ׃

רש"י◄ מִכֹּל מַתְּנֹתֵיכֶם תָּרִימוּ אֵת כָּל־תְּרוּמַת ה׳• בִּתְרוּמָה גְּדוֹלָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר, שֶׁאִם הִקְדִּים לֵוִי אֶת הַכֹּהֵן בַּכְּרִי וְקִבֵּל מַעֲשְׂרוֹתָיו קֹדֶם שֶׁיִּטֹּל כֹּהֵן תְּרוּמָה גְּדוֹלָה מִן הַכְּרִי, צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ הַלֵּוִי מִן הַמַּעֲשֵׂר תְּחִלָּה אֶחָד מֵחֲמִשִּׁים לִתְרוּמָה גְּדוֹלָה, וְיַחֲזֹר וַיַּפְרִישׁ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר.

(ל) וְאָמַרְתָּ֣ אֲלֵהֶ֗ם בַּהֲרִימְכֶם֙ אֶת־חֶלְבּ֣וֹ מִמֶּ֔נּוּ וְנֶחְשַׁ֥ב לַלְוִיִּ֖ם כִּתְבוּאַ֣ת גֹּ֑רֶן וְכִתְבוּאַ֥ת יָֽקֶב׃

ל וְתֵימַר לְהוֹן בְּאַפְרָשׁוּתְכוֹן יָת שׁוּפְרֵהּ מִנֵּהּ וְיִתְחַשַּׁב לְלֵוָאֵי כַּעֲלָלַת אִדְרָא וְכַעֲלָלַת מַעְצַרְתָּא׃

רש"י◄ בַּהֲרִימְכֶם אֶת־חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ• לְאַחַר שֶׁתָּרִימוּ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר מִמֶּנּוּ. וְנֶחְשַׁב• הַמּוֹתָר לַלְוִיִּם חֵלִין גְּמוּרִין. כִּתְבוּאַת גֹּרֶן• לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא תֹּאמַר: הוֹאִיל וּקְרָאוֹ הַכָּתוּב "תְּרוּמָה", שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי אֶת־מַעְשַׂר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ לַה׳ תְּרוּמָה". יָכוֹל יְהֵא כֻּלּוֹ אָסוּר? תַּלְמוּד לוֹמַר "וְנֶחְשַׁב לַלְוִיִּם כִּתְבוּאַת גֹּרֶן". מַה שֶּׁל יִשְׂרָאֵל חֵלִין, אַף שֶׁל לֵוִי חֵלִין.

(לא) וַאֲכַלְתֶּ֣ם אֹת֗וֹ בְּכָל־מָק֛וֹם אַתֶּ֥ם וּבֵיתְכֶ֖ם כִּי־שָׂכָ֥ר הוּא֙ לָכֶ֔ם חֵ֖לֶף עֲבֹדַתְכֶ֑ם בְּאֹ֖הֶל מוֹעֵֽד׃

לא וְתֵיכְלוּן יָתֵהּ בְּכָל אֲתַר אַתּוּן וְאֶנְשֵׁ בָּתֵּיכוֹן אֲרֵי אַגְרָא הוּא לְכוֹן חֲלַף פָּלְחַנְכוֹן בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא׃

רש"י◄ בְּכָל־מָקוֹם• אֲפִלּוּ בְּבֵית הַקְּבָרוֹת.

(לב) וְלֹא־תִשְׂאוּ֙ עָלָ֣יו חֵ֔טְא בַּהֲרִימְכֶ֖ם אֶת־חֶלְבּ֑וֹ מִמֶּ֣נּוּ וְאֶת־קָדְשֵׁ֥י בְנֵֽי־יִשְׂרָאֵ֖ל לֹ֣א תְחַלְּלֻ֑ו וְלֹ֥א תָמֽוּתוּ׃

לב וְלָא תְקַבְּלוּן עֲלוֹהִי חוֹבָא בְּאַפְרָשׁוּתְכוֹן יָת שׁוּפְרֵהּ מִנֵּהּ וְיָת קוּדְשַׁיָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לָא תַחֲלוּן וְלָא תְמוּתוּן׃ פ פ פ

רש"י◄ וְלֹא־תִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא וְגוֹ׳• (יבמות פט) הָא אִם לֹא תָּרִימוּ, תִּשְׂאוּ חֵטְא. וְלֹא תָמוּתוּ• (בכורות נו) הָא אִם תְּחַלְּלוּ, תָּמוּתוּ׃

צ"ה פסוקים, דניא"ל סימן. חסלת פרשת קרח

הפטרה לפרשת קרח לשמו"ת ולקריאה בציבור נדפסה בעמוד רב

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שלישי עמוד ב

1 שנינו במשנה, שלדעת תנא קמא יש לחייב אדם שנשבר כדו ברשות
2 הרבים והוזק בו אדם אחר, ואילו **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר** שרק **בְּמִתְכַּוֵּין**
3 **חַיָּיב** אך באינו מתכוין פטור [**וְכוּ׳**]:
4 מבררת הגמרא, **הֵיכִי דָּמֵי מִתְכַּוֵּין** – באיזה אופן נידון בעל הכד
5 כמתכוין, ומחייבו רבי יהודה בתשלום הנזק. **אָמַר רַבָּה, בְּמִתְכַּוֵּין**
6 **לְהוֹרִידָהּ לְמַטָּה מִכְּתֵיפוֹ** – שנתכוין בעל הכד להורידו מכתיפו,
7 ונתקל, ועל ידי כך נפל הכד מידו ונשבר, באופן כזה מחייב רבי יהודה
8 את בעל הכד בנזקי כדו, מאחר שסובר רבי יהודה ש׳נתקל פושע הוא׳,
9 שהיה לו להתבונן ולא להתקל, ולפיכך יש לחייבו על הנזקים שארעו
10 כתוצאה מהתקלות זו. אבל באופן שלא נתקל אלא נפל הכד ממנו
11 באונס, בזה חולק רבי יהודה על תנא קמא, וסובר שיש לפטור את בעל
12 הכד מתשלום הנזקים.
13 **אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי, מִכְּלָל דְּמְחַיֵּיב רַבִּי מֵאִיר אֲפִילּוּ נִפְשְׁרָה** – שרבי
14 מאיר שהוא התנא קמא במשנתינו המחמיר יותר מרבי יהודה, מחייב
15 את בעל הכד בתשלום הנזק אפילו באופן שנימוח ונתפרק הכד
16 מעצמו, שאונס גמור הוא.
17 **אָמַר לֵיהּ אִין, מְחַיֵּיב הָיָה רַבִּי מֵאִיר** את בעל הכד **אֲפִילּוּ** אם **אָזְנָהּ**
18 של הכד **בְּיָדוֹ**, דהיינו, שנתפרק הכד ונשארה ידית הכד בידו, אף
19 שאונס גמור הוא.
20 מקשה הגמרא: **אַמַּאי** – מדוע חייב, הרי **אָנוּס הוּא, וְאוֹנֶס רַחֲמָנָא**
21 **פַּטְרֵיהּ** – הבורא פטר את האדם מאחריות כשאנוס הוא, ויש ללמוד
22 כן מן המקרא לגבי נערה המאורסה שנאנסה, **דִּכְתִיב** (דברים כב כו)
23 ׳**וְלַנַּעֲרָה לֹא תַעֲשֶׂה דָבָר**׳, שמאחר ואנוסה היא אין לחייבה על כך.
24 **וְכִי תֵּימָא** דְּהָנֵי מִילֵּי לְעָנְיָן קְטָלָא – שאין התורה פוטרת את האנוס
25 אלא מחיוב מיתה, כמו לגבי נערה המאורסה, **אֲבָל** לְעָנְיָן תשלום **נְזָקִין**
26 **חַיָּיב** אף באונס, **וְהָתַנְיָא** – והרי לא כן שנינו בברייתא, שנחלקו בה
27 תנאים לגבי אדם שנִשְׁבְּרָה **כַּדּוֹ** ברשות הרבים **וְלֹא** סִלְקוֹ – לא פינה
28 השברים משם, או שנָפַל **גְּמַלּוֹ** ברשות הרבים **וְלֹא הֶעֱמִידוֹ**, ובא אדם
29 ונתקל בשברים או בגמל, **רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּיב** את בעל הכד והגמל
30 **בְּהֵזִיקָן, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים**

שיעורי תהלים לשבוע פרשת קרח

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ' סיון מפרק צז עד סוף פרק קג	**יום רביעי - כ"ג סיון** מפרק קח עד סוף פרק קיב
יום שני - כ"א סיון מפרק קד עד סוף פרק קה	**יום חמישי - כ"ד סיון** מפרק קיג עד סוף פרק קיח
יום שלישי - כ"ב סיון מפרק קו עד סוף פרק קז	**יום שישי - כ"ה סיון** פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו
שבת קודש - כ"ו סיון פרק כ פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 162, פרק ז. ובזה... עד עמ' פב, עליו כלל.

פֶּרֶק ז. בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, שמשמעות ציווי התורה את ענין היחוד, להאמין ולדעת שהקב"ה יחיד, ואשר "בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד" – איננה למנוע את הטעות של א–ל נוסף, אלא שמבלעדי הקב"ה אין שום דבר נוסף, שכן כל הנבראים בטלים במציאות ומיוחדים בו יתברך; אלא שהצמצום וההסתר מסתירים על החיות האלקית, המהווה את הנברא תמיד מ"אין" ל"יש", שלא תיראה ולא תהיה גלויה בנברא – ולכן מרגיש הנברא את עצמו ל"מציאות"; ברם, ההסתר הוא רק לגבי הנברא בלבד, ואילו לגבי הקב"ה, אין בהסתר משום הסתר, שכן הוי' ואלקים הם "כולא חד", הם שניהם דבר אחד, וההסתר שמצד שם אלקים אינו מכסה על שם הוי'. בפרק

שער היחוד והאמונה

פרק ז ובזה יובן מ"ש בזהר הקדוש דפסוק שמע ישראל הוא יחודא עילאה וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד הוא יחודא תתאה כי ועד הוא אחד בחלופי אתוון כי הנה סיבת וטעם הצמצום וההסתר הזה שהסתיר והעלים הקדוש ברוך הוא את החיות של העולם כדי שיהיה העולם נראה דבר נפרד בפני עצמו הנה הוא ידוע לכל כי תכלית בריאת העולם הוא בשביל התגלות מלכותו יתברך דאין מלך בלא עם פי' עם מלשון עוממות שהם דברים נפרדים וזרים ורחוקים ממעלת המלך כי אילו אפילו היו לו בנים רבים מאד לא שייך שם מלוכה עליהם וכן אפילו על

זה, פרק ז', יסביר רבנו הזקן, שעל פי מה שהוסבר לעיל, יובן מה שכתוב בזהר הקדוש, ש"שמע ישראל" הוא "יחודא עילאה" – האופן הנעלה יותר של יחוד, ו"ברוך שם כבוד מלכותו" הוא "יחודא תתאה" – האופן הנמוך יותר של יחוד. שכן, אם נלמד באופן פשוט, שהכוונה ב"יחוד" הוא רק יחודו של הקב"ה שהוא א–ל אחד, – איך מתאים לומר שיש אופן נעלה יותר של יחוד ואופן נמוך יותר של יחוד? אך, לפי המבואר כאן, שמשמעות היחוד היא יחודו של הקב"ה במובן זה, שכל הנבראים בטלים ומיוחדים בו יתברך – כאן שייך כבר לומר אופן נעלה יותר של יחוד ואופן נמוך יותר של יחוד. שכן, הכוח האלקי המהווה את הנבראים שיהיו מציאות יש, שהוא הדיבור שלמעלה, בחינת המלכות, בשעה שכוח זה נמצא עדיין במקורו (כמו למשל באדם, כשאותיות דיבורו כלולות עדיין במחשבה שבמוח ובמדות שבלב, המביאות לאחר מכן לדבר את הדיבור (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל ח"א פ"כ – כא") כך למעלה, כשהדיבור שלמעלה (בחינת המלכות) עומד עדיין בהתכללות במדות שלמעלה) הרי במדות שלמעלה שהן למעלה מלהיות מקור לעולמות ונבראים המוגבלים במקום וזמן, שהרי המדות שלמעלה הן "אין־סוף" (בלתי מוגבלות) ולמעלה מהגבלות המקום והזמן, הרי הנבראים כפי שהם במקורם, מורגש בהם אופן היחוד עם הקב"ה הנעלה יותר, שהם בטלים במציאות במקורם, כשם שאור השמש בטל במציאות בהיותו במקורו, בשמש. ואילו, בשעה שהכוח האלקי המהווה את הנבראים (הדיבור שלמעלה, בחינת המלכות) בא אחרי צמצומים במדריגה של להיות מקור לנבראים, לגבי מדריגה זו של הכוח האלקי, אי אפשר כבר לומר שהנבראים בטלים במציאות והם אין ואפס, שכן, כיוון שהוא נעשה מקור בפועל לנבראים, הרי שהנבראים תופסים מקום במדריגה זו. במדריגה זו, למרות שגם שם נמשך "אין־סוף" והיא מתאחדת עם הכוח האלקי (מדריגת הדיבור שלמעלה), בכל זאת, היחוד המורגש במדריגה זו, הוא רק "יחודא תתאה", האופן הנמוך יותר של יחוד, שהנבראים הם מציאות מה, ואמנם מציאות זו בטלה לאלקות, אבל לא במדה כזו שמציאותה תתבטל לגמרי.

וּבְזֶה – במה שדובר לעיל, **יוּבַן מַה שֶּׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ, דְּפָסוּק "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל"** – עד "ה' אחד", **הוּא "יִחוּדָא עִלָּאָה"**, – האופן הנעלה יותר באחדות ה', **וּ"בָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" - הוּא "יִחוּדָא תַּתָּאָה"**, – האופן הנמוך יותר באחדות ה'. איזו שייכות יש ל"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" לענין היחוד? – **כִּי "וָעֶד" הוּא "אֶחָד" בְּחִלּוּפֵי אָתְוָן**[1]. – כי[2] המלה "ועד" היא "אחד" בחילופי אותיות. האות "א" מ"אחד" מוחלפת באות "ו" של "ועד" – בהתאם לשייכות שיש לאותיות "אהו" (אותיות המשך – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א) ביניהן; והאות "ח" מ"אחד" מוחלפת באות "ע" של "ועד" – שכן שתיהן הן מהאותיות "אהח"ע", שה"מוצא" שלהן אחד; והאות "ד" רבתי מ"אחד" נעשית ה"ד" מ"ועד". **כִּי הִנֵּה, סִבַּת וְטַעַם הַצִּמְצוּם וְהַהֶסְתֵּר הַזֶּה, שֶׁהִסְתִּיר וְהֶעְלִים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת הַחַיּוּת שֶׁל הָעוֹלָם כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הָעוֹלָם נִרְאֶה דָּבָר נִפְרָד כִּפְנֵי עַצְמוֹ** – כלומר, מדוע, אכן, על העולם להיראות כ"יש" וכדבר בפני עצמו? מה היה חסר, אם העולם היה נראה כפי שהוא באמת, שהוא בטל במציאות למקורו? – הסיבה לכך וטעמו של דבר הוא, **הִנֵּה הוּא יָדוּעַ לַכֹּל, כִּי תַּכְלִית בְּרִיאַת הָעוֹלָם הוּא בִּשְׁבִיל הִתְגַּלּוּת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ**, – שיהיה גלוי שהקב"ה הוא המלך, **דְּ"אֵין מֶלֶךְ** – לא שייך ענין המלוכה, **בְּלֹא עָם"**, – שעליהם ימלוך המלך, **פֵּרוּשׁ "עָם" מִלְּשׁוֹן "עוֹמְמוּת"**, – כמו "גחלים עוממות", גחלים כבויים בהם לא נראית האש; כך גם ביחס למלך, שהכוונה ב"עם" היא, אלה שלא נראה בהם הקשר עם המלך, **שֶׁהֵם דְּבָרִים נִפְרָדִים וְזָרִים וּרְחוֹקִים מִמַּעֲלַת הַמֶּלֶךְ**, – ודוקא עליהם בא ענין המלוכה, מצד התבטלותם אל המלך. **כִּי אִלּוּ אֲפִלּוּ הָיוּ לוֹ** – למלך, **בָּנִים רַבִּים מְאֹד - לֹא שַׁיָּךְ שֵׁם "מְלוּכָה" עֲלֵיהֶם**, – שכן, בנים הם חלק מהמלך עצמו – "ברא כרעא דאבוה" – ולכן לא שייך

---

1. **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "בקובץ ליובאוויטש נדפס מכתבי ע"ד חילוף זה" - ב"קובץ ליובאוויטש" ("תשובות וביאורים" (ברוקלין, תשל"ד) סי"ד (ע' 62)) נדפס מכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א אודות חילוף "ועד" ב"אחד". 2. **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "כמ"ש בזח"ב קלה, א".

עליהם ענין המלוכה, אלא דוקא על רחוקים וזרים; **וְכֵן** – לא שייך ענין המלוכה, **אֲפִלּוּ עַל שָׂרִים לְבַדָּם,** – למרות שאין השרים חלק מהמלך עצמו, הם זרים, אך כיוון שיש להם יחס, כשרים, למעלתו של המלך, גם עליהם לא שייך ענין המלוכה. רַק "בְּרֹב עָם" - **דַּוְקָא** - "הַדְרַת מֶלֶךְ". – שכן, על רוב עם דוקא שייך ענין המלוכה; בדוגמה זו הדבר למעלה, שתכלית התגלות המלוכה שלמעלה היא על הנבראים התחתונים דוקא, אלה הנראים כדבר נפרד בפני עצמו מאלקות, ולא נראה איך הם בטלים לאלקות – עליהם בא ענין המלוכה, שהם יהיו נכנעים ובטלים להקב"ה. **וְשֵׁם הַמּוֹרֶה עַל מִדַּת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, הוּא שֵׁם אֲדֹנוּת,** כִּי – ענין המלוכה הוא מה שהוא אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ. **וְנִמְצָא,** כִּי מִדָּה זוֹ – מדת המלכות, **וְשֵׁם זֶה** – השם של אדנות המורה על מלוכה, **הֵן הַמְּהַוִּין וּמְקַיְּמִין הָעוֹלָם, לִהְיוֹת עוֹלָם כְּמוֹת שֶׁהוּא עַכְשָׁו, יֵשׁ גָּמוּר וְדָבָר נִפְרָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְאֵינוֹ בָּטֵל בִּמְּציאוּת מַמָּשׁ,** כִּי בְּהִסְתַּלְּקוּת מִדָּה זוֹ וְשֵׁם זֶה חַס־וְשָׁלוֹם – מהעולם, הָיָה הָעוֹלָם חוֹזֵר לִמְקוֹרוֹ בִּדְבַר ה' וְרוּחַ פִּיו יִתְבָּרֵךְ, וּבָטֵל שָׁם בִּמְּציאוּת מַמָּשׁ, **וְלֹא הָיָה שֵׁם** – ההגדרה של "עוֹלָם" – חל, **עָלָיו כְּלָל.** – שכן, "עולם" הוא ענין של מציאות והגבלה, ושם, במקורו, לא היה "מציאות" ולא היו לו ההגבלות של עולם.

שער היחוד והאמונה

שרים לבדם רק ברוב עם דווקא הדרת מלך ושם המורה על מדת מלכותו יתברך הוא שם אדנות כי הוא אדון כל הארץ ונמצא כי מדה זו ושם זה הן המהוין ומקיימין העולם להיות עולם כמות שהוא עכשיו יש גמור ודבר נפרד בפני עצמו ואינו בטל במציאות ממש כי בהסתלקות מדה זו ושם זה ח"ו היה העולם חוזר למקורו בדבר ה' ורוח פיו ית' ובטל שם במציאות ממש ולא היה שם עולם עליו כלל

יום שני כ"א סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פב, והנה גדר ובחי'... עד עמ' פב, ולד' סטרין.

וְהִנֵּה, גֶּדֶר וּבְחִינַת שֵׁם "עוֹלָם" נוֹפֵל עַל – דבר שהוא **בְּחִינַת מָקוֹם וּבְחִינַת זְמַן דַּוְקָא. בְּחִינַת מָקוֹם - הוּא: מִזְרָח וּמַעֲרָב, צָפוֹן, דָּרוֹם, מַעֲלָה וּמַטָּה.** – אלה הם שש הקצוות המגדירות ענין המקום, **בְּחִינַת זְמַן** - הנבראים המוגבלים ומחולקים בהגדרות של מקום וזמן, נופל השם "עולם". **וְהִנֵּה, כָּל בְּחִינוֹת אֵלּוּ** – של מקום וזמן, **אֵין לָהֶן שַׁיָּכוּת בַּמִּדּוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת,** – בעולם ה"אצילות". כי המדות הן "אין־סוף", כמוזכר לעיל, שמדת החסד היא חסד בבחינה של "אין־סוף", וכך שאר המדות – הרי שלא שייך בהן כלל ההגבלות של מקום או זמן, כיוון שהן "אין־סוף" ולמעלה מכל הגבלה, **כִּי־אִם בְּמִדַּת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ לְבַדָּהּ שַׁיָּךְ לוֹמַר שֶׁהוּא יִתְבָּרֵךְ מֶלֶךְ לְמַעְלָה עַד אֵין קֵץ וּלְמַטָּה עַד אֵין תַּכְלִית,** – שהקב"ה הוא מלך על הנבראים העליונים ביותר ועל הנבראים התחתונים ביותר – הרי שנאמר כאן גדר מסויים של מקום, התחלקות של מקום מעלה ומטה וד' רוחות, **וְכֵן** – שייך לומר שהוא מלך לְד' **סִטְרִין,** – על ארבעה צדדים של העולם. כלומר, ההתחלקות של מקום מעלה ומטה וד' רוחות, **וְכֵן** – שייך ענין המלכות שלמעלה, **בִּבְחִינַת זְמַן** - "ה' מֶלֶךְ, – בהווה, ה' מָלָךְ, – בעבר, ה' יִמְלֹךְ"[3]. – בעתיד, הרי שלבחינת מלכות שייכות לענין הזמן. **וְנִמְצָא, שֶׁחִיּוּת הַמָּקוֹם וְכֵן חִיּוּת הַזְּמַן, וְהִתְּהַוּוּתָם מֵאַיִן לְיֵשׁ, וְקִיּוּמָם כָּל זְמַן קִיּוּמָם, הוּא מִמִּדַּת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ וְשֵׁם אֲדֹנוּת בָּרוּךְ־הוּא.** – שהרי רק למדת המלכות ושם אדנות יש קשר למקום וזמן, כאמור. **וּלְפִי שֶׁמִּדַּת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ מְיֻחֶדֶת בְּמָהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּתַכְלִית הַיִּחוּד כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר,** להלן, **הִלְכָּךְ** – לכן, **גַּם בְּחִינַת הַמָּקוֹם וְהַזְּמַן** – המתהווים ממדת

שער היחוד והאמונה

והנה גדר ובחי' שם עולם נופל על בחי' מקום ובחי' זמן דוקא בחי' מקום הוא מזרח ומערב צפון דרום מעלה ומטה בחי' זמן עבר הוה ועתיד. והנה כל בחי' אלו אין להן שייכות במדות הקדושות העליונות כי אם במדת מלכותו ית' לבדה שייך לומר שהוא ית' מלך למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית וכן לד' סטרין וכן בבחי' זמן ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך ונמצא שחיות המקום וכן חיות הזמן והתהוותם מאין ליש וקיומם כל זמן קיומם הוא ממדת מלכותו ית' ושם אדנות ב"ה ולפי שמדת מלכותו ית' מיוחדת במהותו ועצמותו ית' בתכלית היחוד כמו שיתבאר הלכך גם בחי' המקום

---

3. נוסח התפילה.

המלכות, **בְּטֵלִים בִּמְצִיאוּת מַמָּשׁ לְגַבֵּי מָהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, כְּבִטּוּל אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ בַּשֶּׁמֶשׁ.** – מדובר כאן במעמד כאשר מקור העולמות (זמן ומקום) "עומד" בבחינת המלכות כפי שהיא מיוחדת במהותו ועצמותו יתברך בתכלית היחוד, לפני שהיא באה, על־ידי צמצומים, להתלבש בעולמות שלמטה להוותם ולהחיותם; שכן, למרות שגם כמו שמלכות היא במדריגה זו יש כבר בהם מקור למקום וזמן, אך "שם" בחינות המקום והזמן בטלות במציאות לגמרי לגבי הקב"ה. זהו ענינו של "יחודא עילאה", האופן העליון יותר של יחוד, כפי שהנבראים מיוחדים עם הקב"ה באופן שהם בטלים במציאות ממש, כי מצד מקורם (מדת המלכות ושם אדנות, הפועלים את מציאותם של הנבראים) אין עדיין מקום כלל ל"מציאות" שלהם. **וְזֶהוּ שִׁלּוּב שֵׁם אַדְנוּת בְּשֵׁם הַוָי"ה,** – בשמות ישנו ענין השילוב, כמו שאותיות שם אחד משתלבות באותיות שם אחר – והשם שהאות שלו באה בתחילה, שם זה הוא בהתגברות (כלומר, השם השני משולב בו), שההתגלות היא כמו מצד שם זה; אם הראשון משמות השילוב הוא משם של חסד (והשם של גבורה משולב בו) ההתגלות היא ענין של חסד, וכך הלאה. האופן והמדריגה של מלכות ושם אדנ"י, מקור הנבראים, כפי שהם עדיין מאוחדים עם מהותו ועצמותו יתברך שלמעלה מלהיות מקור לנבראים, – נקרא שם אדנ"י "בשילוב" בשם הוי' – שמצד ה"התגברות" של שם הוי' בטלים הנבראים במציאות, גם כפי שמלכות ושם אדנות הוא מקורם. **כִּי שֵׁם הַוָי"ה מוֹרֶה שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן הַזְּמַן, שֶׁהוּא הָיָה הֹוֶה וְיִהְיֶה** – ביחד, **בְּרֵגַע אֶחָד** – שלש בחינות אלו, עבר, הוה ועתיד ביחד "עומדות" בשם הוי', כלומר שם הוי' מורה על למעלה מן הזמן. **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב [בְּרֵעֵא מְהֵימְנָא פָּרָשַׁת פִּינְחָס], וְכֵן** – כך גם, **לְמַעְלָה מִבְּחִינַת מָקוֹם, כִּי הוּא מְהַוֶּה תָּמִיד אֶת כָּל בְּחִינַת הַמָּקוֹם כֻּלּוֹ מִלְּמַעְלָה עַד לְמַטָּה וּלְד' סִטְרִין.** – ולארבע רוחות. הרי ששם הוי' הוא למעלה מזמן ומקום; ואילו, שם אדנ"י, מלכות, יש לו שייכות, כאמור, לענין הזמן והמקום. אך, מצד זה ששם אדנ"י משולב בשם הוי', בטלה בחינת הזמן והמקום במציאות ממש. – זהו כאמור ענין "יחודא עילאה". להלן מוסבר ענין "יחודא תתאה".

שער היחוד והאמונה

והזמן בטילים במציאות ממש לגבי מהותו ועצמותו ית' כביטול אור השמש בשמש וזהו שילוב שם אדנות בשם הוי"ה כי שם הוי"ה מורה שהוא למעלה מן הזמן שהוא היה הוה ויהיה ברגע א' כמ"ש [בר"מ פרשת פנחס] וכן למעלה מבחי' מקום כי הוא מהוה תמיד את כל בחי' המקום כולו מלמעלה עד למטה ולד' סטרין.

יום שלישי כ"ב סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פב, והנה אעפ"... עד עמ' 164, אפילו לתחתונים.

וְהִנֵּה, אַף־עַל־פִּי – למרות, **שֶׁהוּא יִתְבָּרֵךְ לְמַעְלָה מֵהַמָּקוֹם וְהַזְּמַן - אַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא נִמְצָא גַּם לְמַטָּה בְּמָקוֹם וּזְמַן,** – גם כשהזמן והמקום הם למטה באופן של מציאות יש – גם שם נמצא בהם הקב"ה שהוא למעלה מזמן ומקום, **דְּהַיְנוּ שֶׁמִּתְיַחֵד בְּמִדַּת מַלְכוּתוֹ שֶׁמִּמְּנָּה נִמְשָׁךְ וְנִתְהַוֶּה הַמָּקוֹם וְהַזְּמַן,** – מדת המלכות כפי שהיא באה למטה, אחרי צמצומים, להיות ה"חיות" של זמן ומקום למטה; אך גם דרגה זו של מלכות, מיוחדת עם הקב"ה. כך גם בבחינת מקום וזמן, נמצא הקב"ה שלמעלה ממקום וזמן, אלא כאן מכסה על כך מדת המלכות, באופן שהנבראים יורגשו וייראו כ"מציאות" עם הגבלות והתחלקות של זמן ומקום. **וְזֶהוּ יִחוּדָא תַּתָּאָה** – האופן התחתון יותר של יחוד. שהנבראים אינם בטלים במציאות ממש. שכן, מקורם, מדת המלכות, נותן מקום להיראותם כ"מציאות", וזהו [**שִׁלּוּב** – שם **הַוָי"ה בְּ** – שם **אַדְנוּת בָּרוּךְ־הוּא**], – שם הוי' משולב בתוך שם אדנות, כלומר, שם הוי' הוא כאן בהעלם, ושם אדנות הוא בהתגלות ונותן מקום למציאות של זמן ומקום. **דְּהַיְינוּ** – כלומר, **שֶׁמָּהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "אֵין־סוֹף" בָּרוּךְ־הוּא - מָלֵא אֶת כָּל הָאָרֶץ מַמָּשׁ בִּזְמַן וּמָקוֹם, כִּי בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וּבָאָרֶץ וּלְד' סִטְרִין** – ארבע רוחות, **הַכֹּל מָלֵא מֵאוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בְּשָׁוֶה מַמָּשׁ, כִּי כָּךְ הוּא בָּאָרֶץ מִתַּחַת כְּמוֹ בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל מַמָּשׁ, כִּי הַכֹּל הוּא בְּחִינַת מָקוֹם, הַבָּטֵל בִּמְצִיאוּת בְּאוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, הַמִּתְלַבֵּשׁ בּוֹ** – בבחינת מקום, **עַל־יְדֵי מִדַּת מַלְכוּתוֹ הַמְיֻחֶדֶת בּוֹ יִתְבָּרֵךְ.** – ולגבי אור אין־סוף ברוך־הוא שלמעלה לגמרי מזמן ומקום, אין שום הבדל בין שמים וארץ – הוא נמצא בכל מקום בשווה. אלא, כיוון שכך, הרי מצד אור

שער היחוד והאמונה

והנה אף על פי שהוא ית' למעלה מהמקום והזמן אף על פי כן הוא נמצא גם למטה במקום וזמן דהיינו שמתייחד במדת מלכותו שממנה נמשך ונתהווה המקום והזמן וזהו יחודא תתאה [שילוב הוי"ה באדנות ב"ה] דהיינו שמהותו ועצמותו יתברך הנקרא בשם אין סוף ברוך הוא מלא את כל הארץ ממש בזמן ומקום כי בשמים ממעל ובארץ ולד' סטרין הכל מלא מאור א"ס ב"ה בשוה ממש כי כך הוא בארץ מתחת כמו בשמים ממעל ממש כי הכל הוא בחי' מקום הבטל במציאות באור אין סוף ברוך הוא המתלבש בו על ידי מדת

שער היחוד והאמונה

מלכותו המיוחדת בו ית' רק שמדת מלכותו היא מדת הצמצום וההסתר להסתיר אור אין סוף ב"ה שלא יבטלו הזמן והמקום ממציאותם לגמרי ולא יהיה שום בחי' זמן ומקום במציאות אפילו לתחתונים.

אין־סוף ברוך־הוא היתה צריכה בחינת המקום והזמן להיבטל לגמרי? רַק – אין הם בטלים במציאות, מפני שֶׁמִּדַּת מַלְכוּתוֹ הִיא מִדַּת הַצִּמְצוּם וְהַהֶסְתֵּר, לְהַסְתִּיר אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, – שהנבראים לא ירגישו בו, וזאת כדי שֶׁלֹּא יִבָּטְלוּ הַזְּמַן וְהַמָּקוֹם מִמְּצִיאוּתָם לְגַמְרֵי, וְלֹא יִהְיֶה שׁוּם בְּחִינַת זְמַן וּמָקוֹם בְּמְצִיאוּת אֲפִלּוּ לַתַּחְתּוֹנִים. – רק כיוון שבחינת מלכות מסתירה על האור אין־סוף ברוך־הוא, יכול להיות ענין הזמן והמקום לנבראים.

יום רביעי כ"ג סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 164, והנה במ"ש יובן... עד עמ' פג, מהרמ"ק ז"ל]:

שער היחוד והאמונה

והנה במ"ש יובן מ"ש אני ה' לא שניתי פי' שאין שום שינוי כלל כמו שהיה לבדו קודם בריאת העולם כך הוא לבדו אחר שנברא וז"ש אתה הוא עד שלא נברא העולם אתה הוא כו' בלי שום שינוי בעצמותו ולא בדעתו כי בידיעת עצמו יודע כל הנבראים שהכל ממנו ובטל במציאות אצלו וכמ"ש הרמב"ם ז"ל שהוא היודע והוא הידוע והוא הדיעה עצמה הכל אחד ודבר זה אין כח בפה לאמרו ולא באזן לשמעו ולא בלב האדם להכירו על בוריו כי

וְהִנֵּה, כְּמַה שֶׁנִּתְבָּאֵר יוֹבָן מַה שֶׁכָּתוּב[4]: "אֲנִי ה' לֹא שָׁנִיתִי", פֵּרוּשׁ – לא שמשמעות מה שהקב"ה אומר "אני ה' לא שניתי" היא רק לומר שהוא לא שינה הנהגתו או אפילו את רצונו לגבי אלה שעושים טוב לשלם להם שכר עבור זה וכך הלאה, אלא הכוונה היא שהקב"ה אומר: "אני לא השתניתי", שאין שום שינוי חס־ושלום בהקב"ה. הרי לא שייך כלל להצביע על שום ענין שיפעול שינוי חס־ושלום בו יתברך! הדבר היחידי שיכול לתת מקום לחשוב שישנו חלילה שינוי – הוא בנוגע לאחדותו יתברך מצד בריאת העולמות: לפני שהוא יתברך ברא את העולמות, לא היתה שום מציאות, רק הקב"ה בלבד. ואילו אחרי שהוא יתברך ברא את העולמות, יכולים הרי לחשוב, שכאילו התווסף עוד דבר (העולמות והנבראים) ואשר ממילא מהוה הדבר שינוי חס־ושלום באחדותו המוחלטת – כלפי כך נאמר "לא שניתי", שֶׁאֵין שׁוּם שִׁנּוּי כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁהָיָה לְבַדּוֹ קֹדֶם בְּרִיאַת הָעוֹלָם - כָּךְ הוּא לְבַדּוֹ אַחַר שֶׁנִּבְרָא. – שהרי לכאורה לא מובן: כיצד הוא לבדו אחרי התהוות הבריאה – הרי התווסף עוד דבר, העולם? – אך כפי שהוסבר לעיל ענין היחוד, שהכוונה היא שהעולם בטל במציאות ומיוחד אתו יתברך – מובן, שהוא "לבדו" אחרי הבריאה, בדיוק כמו שהוא "לבדו" לפני הבריאה, כי כל הבריאה בטלה במציאות ומאוחדת אתו יתברך. מה שהבריאה נראית כ"מציאות" הרי זה רק לגבי הנבראים התחתונים, ואילו לגביו יתברך אין היא שום מציאות כלל, והרי הוא "לבדו" אחרי בריאת העולמות כמו שהוא לפני הבריאה. וְזֶהוּ שֶׁאוֹמְרִים[5]: "אַתָּה – ריבונו של עולם, הוּא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם, אַתָּה הוּא כו'", – משנברא העולם. לכאורה: היה מספיק בנאמר "אתה הוא עד שלא נברא העולם ומשנברא", לשם מה נשנה עוד הפעם "אתה הוא משנברא" – אלא, נאמר עוד הפעם "אתה הוא", כדי להדגיש, שה"אתה הוא" שאחרי בריאת העולם, הוא אותו "אתה הוא" שלפני בריאת העולם, בְּלִי שׁוּם שִׁנּוּי בְּעַצְמוּתוֹ, – וגם וְלֹא בְּדַעְתּוֹ[6], – שלמרות שיש מקום לומר שבריאת העולם תהווה שינוי בדעתו[7], בחשבנו שבמה שהתווסף עולם התווסף משהו בידיעה שהוא יודע את העולם, וממילא מהווה הדבר שינוי בדעתו – לכן אומרים, שגם בידיעה שלו אין שום שינוי חס־ושלום, כִּי בִּידִיעַת עַצְמוֹ יוֹדֵעַ כָּל הַנִּבְרָאִים, שֶׁהַכֹּל מִמֶּנּוּ וּבָטֵל בְּמְצִיאוּת אֶצְלוֹ, – וכיוון שבידיעת עצמו הוא יודע את כל הנבראים, לא התווסף שום חידוש ולא נתהווה שום שינוי בידיעתו: לפני הבריאה היתה ידיעת עצמו וכך אחרי הבריאה ישנה ידיעת עצמו, ידיעה שעל ידה הוא יודע את כל הנבראים המתהווים ממנו. וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ם זַ"ל[8], שֶׁ"הוּא הַיּוֹדֵעַ, וְהוּא הַיָּדוּעַ, וְהוּא הַדֵּעָה עַצְמָהּ – כפי שהוסבר ביתר פירוט בפרק שני שבחלק הראשון – שאצל האדם, ישנם שלשה דברים נפרדים: ישנו ה"יודע" – נפש האדם שהיא זו היודעת, וישנו ה"ידוע" – הדבר שיודעים אותו, וישנה ה"דיעה" – כוח הדעת לדעת ולהבין; ואילו אצל הקב"ה, כותב הרמב"ם, כל זה "הוא" עצמו, הַכֹּל אֶחָד, וְדָבָר זֶה – ממשיך הרמב"ם, אֵין כֹּחַ בַּפֶּה – האדם, לֶאֱמְרוֹ, וְלֹא בָּאֹזֶן לִשְׁמְעוֹ, וְלֹא בְּלֵב הָאָדָם – ובהבנתו, לְהַכִּירוֹ עַל בּוּרְיוֹ". – שתהיה לאדם הכרה יסודית

---

4. מלאכי ג, ו. 5. בנוסח התפילה (ילקוט ואתחנן רמז תתלה). 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שאינו אלא תואר. ועד"מ להבדיל באלף כו' – באדם הרי ידיעתו למטה ביותר מעצמות נפשו – בנוגע לפשיטות, מציאות וכו'". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שאינו אלא אחד מתוארין – ואי"ז משנה בעצמותו ח"ו". 8. הלכות יסודי התורה פ"ב ה"ו. ובכ"מ. מו"נ ח"א פס"ח.

בזה, להשיג איך זה ידיעה כזו **שמי** שיודע, **ומה** שהוא יודע, **ובמה** שהוא יודע – הכל דבר אחד, **כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, מָהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ וְדַעְתּוֹ - הַכֹּל אֶחָד מַמָּשׁ מִכָּל צַד וּפְנָה, בְּכָל דֶּרֶךְ** - של, יחוד, **וְאֵין דַּעְתּוֹ דָּבָר נוֹסָף עַל מָהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם, שֶׁדַּעְתָּהּ דָּבָר נוֹסָף עַל מָהוּתָהּ וּמֶרְכָּב בָּהּ,** – אצל האדם מהווה הדעת ענין נוסף על הנפש המורכב בה, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁהָאָדָם לוֹמֵד וְיוֹדֵעַ אֵיזֶה דָּבָר - כְּבָר הָיְתָה בּוֹ נַפְשׁוֹ הַמַּשְׂכֶּלֶת בְּטֶרֶם שֶׁלָּמַד וְיָדַע, וְאַחַר שֶׁלָּמַד וְיָדַע נִתּוֹסְפָה יְדִיעָה זוֹ **בְּנַפְשׁוֹ,** – הרי שבאדם הידיעה היא דבר נוסף לנפש – נוסף בה הענין שנלמד. **וְכֵן מִדֵּי יוֹם בְּיוֹם "יָמִים יַדְּבֵרוּ, וְרֹב שָׁנִים יוֹדִיעוּ חָכְמָה"[9],** – ה"ימים" מלמדים את האדם, והרבה שנים מוסיפים חכמה לאדם, **וְאֵין זוֹ אַחְדוּת פְּשׁוּטָה אֶלָּא מֻרְכֶּבֶת,** – כלומר, למרות שהידיעה באדם היא גם כן מאוחדת עם הנפש – הרי אנו אומרים שהנפש יודעת – אך יחוד זה של הידיעה עם הנפש אינו "אחדות פשוטה" ("אחדות **פשוטה**" היינו שלא שייך שתהיה **לא** מאוחדת), אלא זוהי אחדות מורכבת, הרי הם שני דברים המתאחדים. **אֲבָל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הוּא אַחְדוּת פָּשׁוּט בְּלִי שׁוּם הַרְכָּבָה וְצַד רִבּוּי כְּלָל.** - שנאמר שקודם לכן זה לא היה, דבר כזה לא שייך לומר חס־ושלום בו יתברך. **וְאִם כֵּן,** – כיוון שאחדותו היא פשוטה, בלי הרכבה ובלי ריבוי, אי אפשר שדעתו תהיה דבר נפרד ממנו, שהרי אז היה משמע שלפני שידע היה אופן אחד ואחר־כך נוספו ידיעה, ריבוי והרכבה חס־ושלום, אלא: **עַל כֵּן מָהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ וְדַעְתּוֹ - הַכֹּל דָּבָר אֶחָד מַמָּשׁ, בְּלִי שׁוּם הַרְכָּבָה. וּלְפִיכָךְ, כְּשֵׁם שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְשׁוּם נִבְרָא בָּעוֹלָם לְהַשִּׂיג מָהוּת הַבּוֹרֵא וְעַצְמוּתוֹ - כָּךְ אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג מָהוּת דַּעְתּוֹ,** – שכן, דעתו וידיעתו הן דבר אחד אתו יתברך, **רַק לְהַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה, שֶׁהִיא לְמַעְלָה מֵהַשֵּׂכֶל וּמֵהַשָּׂגָה,** – ומשום כך יכולה היא לקבל ענין שלמעלה מהבנת אנוש, **שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יָחִיד וּמְיֻחָד - הוּא וְדַעְתּוֹ הַכֹּל אֶחָד מַמָּשׁ, וּבִידִיעַת עַצְמוֹ מַכִּיר וְיוֹדֵעַ כָּל הַנִּמְצָאִים עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים,** – ה"נמצאים" של העולמות העליונים ושל העולמות התחתונים, **עַד שֶׁלְּשׁוּל קָטָן שֶׁבָּהֶם[10], וְעַד יַתּוּשׁ קָטָן שֶׁיִּהְיֶה בְּטַבּוּר הָאָרֶץ[11] - אֵין דָּבָר נֶעְלָם מִמֶּנּוּ, וְאֵין יְדִיעָה זוֹ** – שהוא יודע את כל הנבראים, **מוֹסִיפָה בּוֹ רִבּוּי וְהַרְכָּבָה כְּלָל,** – של דבר נוסף, **מֵאַחַר שֶׁאֵינָהּ רַק יְדִיעַת עַצְמוֹ,** – ובידיעת עצמו הוא יודע כל הנבראים המתהווים ממנו ובטלים אליו במציאות ומאוחדים בו, **וְעַצְמוּתוֹ וְדַעְתּוֹ הַכֹּל אֶחָד[12]. וּלְפִי שֶׁזֶּה קָשֶׁה מְאֹד לְצַיֵּר בְּשִׂכְלֵנוּ,** – ידיעה כזו[13], **עַל כֵּן** – לכן,

שער היחוד והאמונה

הקב"ה מהותו ועצמותו ודעתו הכל אחד ממש מכל צד ופינה בכל דרך יחוד ואין דעתו דבר נוסף על מהותו ועצמותו כמו שהוא בנפש האדם שדעתה דבר נוסף על מהותה ומורכב בה שהרי כשהאדם לומד ויודע איזה דבר כבר היתה בו נפשו המשכלת בטרם שלמד וידע ואחר שלמד וידע ניתוספה ידיעה זו בנפשו וכן מידי יום ביום ימים ידברו ורוב שנים יודיעו חכמה ואין זו אחדות פשוטה אלא מורכבת אבל הקב"ה הוא אחדות פשוט בלי שום הרכבה וצד ריבוי כלל ואם כן ע"כ מהותו ועצמותו ודעתו הכל דבר אחד ממש בלי שום הרכבה ולפיכך כשם שאי אפשר לשום נברא בעולם להשיג מהות הבורא ועצמותו כך אי אפשר להשיג מהות דעתו רק להאמין באמונה שהיא למעלה מהשכל ומהשגה שהקב"ה יחיד ומיוחד הוא ודעתו הכל אחד ממש ובידיעת עצמו מכיר ויודע כל הנמצאים עליונים ותחתונים עד שלשול קטן שבים ועד יתוש קטן שיהיה בטבור הארץ אין דבר נעלם ממנו ואין ידיעה זו מוסיפה בו ריבוי והרכבה כלל מאחר שאינה רק ידיעת עצמו ועצמותו ודעתו הכל אחד ולפי שזה קשה מאד לצייר בשכלנו ע"כ

---

9. איוב לב, ז. **10.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "[קטן **שבכל** הבריות – רש"י חולין (מ, א)] **שבים** [כן גירסת הטושו"ע יו"ד ס"ד]". **11.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "הפחות **בצורה** – חשיבות – שבכל הברואים – ראה רמב"ם יסוד"ת ב, ט – וראה ב"ר רפ"ח". **12.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "לכאורה כאן נסתיים **כל** הענין. והרי אין ענינו לפרש כתבי התנ"ך: ע"כ אמר הנביא וכו' [משא"כ בפ"ב, דמוסיף ביאור **בענין**: ודבר זה כו', ורק **מסתייע** מהכתובים]. אלא שבא לתרץ קושיא שלכאורה סותרת **כל הכתוב לעיל**. דנקודתו - דהוא היודע כו' ובידיעת עצמו וכו' **שכתב הרמב"ם** - כ"ז הוא יחו"ת, **עבודת כאו"א** [ולא יחו"ע - דשייך לאנשי מעלה וכו']. דלכאורה סיום הענין ברמב"ם **על אתר**: ודבר זה אין בלב **האדם** (**איזה שיהי'**) להכירו על בוריו - משמע דאפילו אנשי מעלה אין מכירים וכו'! ובפרט עפמש"כ בהל' תשובה ספ"ה "הוא **שהנביא אמר** כי לא מח' כו'". - וע"כ מבאר **דע"כ** אמר הנביא, מפני שקשה לצייר בשכל - אבל העבודה שייכת לכאו"א. וק"ל". **13.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "1) ודייק בלשונו "**לצייר**" שאינו רגיל **כלל**. ובפרט בנוגע לשכל (שמורגל "להבין", "להשיג" וכיו"ב). 2) סתירה מיני' ובי', לכאורה: "קשה מאד" - **מוכח** דסו"ס **אפשרי** לצייר (לאחרי הקושי מאד) ותומ"י ממשיך - החקר גו' העיני גו' - משמע **דא"א**. וכן לעיל: ודבר זה **אין כח כו' להכירו כו'**. וי"ל: ציור בשכל - צ"ל בדוגמת ציור כפשוטו: 1) התאמתות ללא ספק (שהרי **רואה** הציור) - "אפלייג" בשכל בהחלט. 2) אף שאינו מבין **כלל** איך ציירו הציור ופרטיו - אין זה נוגע כלל בהתאמתות אצלו - שהרי למרות אי ההבנה - **בשעת מעשה** רואה הציור לכל פרטיו. ובנדו"ד יש: 1) **להבין** בשכל שאין **מקום להקשות** בחקר אלקה - שהרי הק' גם לפי הבנת השכל - ראה לקמן פ"ט - בל"ג והגבלות 2) **א"א להבין** בשכל (**בידיעת החיוב**) איך זה המציאות דאחה"פ ובה יש "עצמות" ו"דעת" וידיעת המון נבראים שכאו"א פרט **בפ"ע**.

אָמַר הַנָּבִיא[14]: "כִּי גָבְהוּ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ - כֵּן גָּבְהוּ דְרָכַי - אומר הקב"ה, מִדַּרְכֵיכֶם וּמַחְשְׁבֹתַי מִמַּחְשְׁבֹתֵיכֶם", **וּכְתִיב**[15]: "הֲחֵקֶר אֱלוֹהַּ תִּמְצָא וְגוֹ'", **וּכְתִיב**[16]: "הַעֵינַי בָּשָׂר לָךְ, אִם כִּרְאוֹת אֱנוֹשׁ תִּרְאֶה", שֶׁהָאָדָם רוֹאֶה וְיוֹדֵעַ כָּל הַדְּבָרִים - שהוא יודע, בִּידִיעָה שֶׁחוּץ מִמֶּנּוּ, - וידיעה זו, כיוון שהיא חוץ ממנו ולפני כן לא ידע אותה, הרי כשהוא יודע את הידיעה, מתווסף בו דבר זה, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא - יודע הכל, בִּידִיעַת עַצְמוֹ, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ - של הרמב"ם. [עַיֵּן שָׁם בְּהִלְכוֹת יְסוֹדֵי הַתּוֹרָה. וְהִסְכִּימוּ עִמּוֹ חַכְמֵי הַקַּבָּלָה, כַּמְבֹאָר בַּ'פְּרֵדֵס' מֵהָרַמַ"ק זִכְרוֹנוֹ־לִבְרָכָה]: - שכן, ישנם גדולי ישראל החולקים על הרמב"ם בענין זה, בטענם שאי אפשר לומר על הקב"ה גדר של דעת, גם לא בידיעה כזו שהיא מופשטת לגמרי מגדרי הידיעה שלנו - וכיוון שאומרים, שהוא יתברך עצמו הוא ה"מדע" והוא ה"יודע" וכו', יש בכך חס־ושלום משום הגדרה מסויימת לגבי הקב"ה, שהוא אין־סוף. ברם, על פי קבלה, צודק הרמב"ם: אלא (כפי שכתוב בהגהה בפרק שני שבחלק הראשון, וכפי שכתוב להלן בהגהה בפרק ט') דבר זה הוא אחרי הרבה צמצומים שאור אין־סוף ברוך־הוא מצמצם את עצמו, עד שהוא מתלבש בכלים של ספירות חכמה, בינה, דעת של עולם האצילות - שם "הוא המדע הוא היודע כו'", כי הספירות מאוחדות בתכלית היחוד עם אור אין־סוף, עד ליחוד של "הוא היודע" וכו'[17].

שער היחוד והאמונה

אמר הנביא כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם וכתיב החקר אלוה תמצא וגו' וכתיב העיני בשר לך אם כראות אנוש תראה שהאדם רואה ויודע כל הדברים בידיעה שחוץ ממנו והקב"ה בידיעת עצמו עכ"ל [ע"ש בה' יסודי התורה והסכימו עמו חכמי הקבלה כמבואר בפרדס מהרמ"ק ז"ל]:

יום חמישי כ"ד סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פג, והנה מכאן... עד עמ' 166, ודעתו הכל א'.

וְהִנֵּה, מִכָּאן[18] - ממה שהוסבר, שידיעתו של הקב"ה היא דבר אחד עם הקב"ה עצמו, שהרי אם לא כך, היתה הידיעה חס־ושלום ענין של ריבוי והרכבה - ודבר זה לא שייך בהקב"ה, כי הוא יתברך הוא אחד הפשוט - הנה מענין זה, יֵשׁ לְהָבִין שִׁגְגַת מִקְצָת חֲכָמִים בְּעֵינֵיהֶם, - וכיוון שגם שוגג זקוק לכפרה, לכן ה' יְכַפֵּר בַּעֲדָם, - על טעותם, שֶׁשָּׁגוּ וְטָעוּ בְּעִיּוּנָם בִּכְתָבֵי הָאַרִיז"ל, וְהֵבִינוּ עִנְיַן הַצִּמְצוּם הַמְּזֻכָּר שָׁם כִּפְשׁוּטוֹ, - בכתבי האריז"ל מוזכר, שבתחילת בריאת העולמות, היה אור אין־סוף ממלא "מקום" העולמות, ולא היה שום נתינת מקום למציאות העולמות, שכן עולמות הם בבחינת גבול - ואור אין־סוף ברוך־הוא, הרי הוא אין־סוף, בלי גבול. לכן, נאמר שם, היה ענין הצמצום, שאור אין־סוף "נסתלק", כדי שיהיה מקום למציאות העולמות. לאמיתו של דבר הכוונה במה שאור אין־סוף "נסתלק" היא, שאור אין־סוף אינו מאיר בגילוי - "אין־סוף" ו"בלי גבול" אינם בהתגלות - רק מתגלה כוח הגבול, הנותן מקום למציאות עולמות בעלי גבול. - ואילו ה"חכמים בעיניהם" טעו, בסברם שענין הצמצום וההסתלקות הוא שם במובנם הפשוט - שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא סִלֵּק עַצְמוֹ וּמָהוּתוֹ חַס־וְשָׁלוֹם מֵעוֹלָם הַזֶּה[19], - שלא כפי האמת, שמשמעות "סילק" היא, כאמור, שהעלים את האור ואת ההתגלות, שענין אור אין־סוף לא יהיה **בגילוי**, אלא הם הבינו כפשוטו, שהוא

שער היחוד והאמונה

והנה מכאן יש להבין שגגת מקצת חכמים בעיניהם ה' יכפר בעדם ששגו וטעו בעיונם בכתבי האריז"ל והבינו ענין הצמצום המוזכר שם כפשוטו שהקב"ה סילק עצמו ומהותו ח"ו מעוה"ז רק שמשגיח

---

3) ע"י ההתעמקות שבה שאין מקום להקשות וכו' סו"ס נתאמת בשכלו (לאחרי קשה מאד עכ"פ) שכן הוא אף שאינו מבין (**בידיעת החיוב**) וכנ"ל בעניני הציור. ובזה מתורצת ג"כ הסתירה: **דחקר** אלקה וכן **להכירו בלב** - א"א (היינו **בידיעת החיוב**) [אבל אפשר בידיעת השלילה (ולכן מדייק דהא דא"א - דוקא **תמצא, על בוריו**, וכן בפ"ב להבינו **על בוריו** - דוקא". ועפ"ז מתורצת ג"כ קושית הראב"ד בהשגותיו (הל' תשובה ספ"ה) על הרמב"ם "דמתחיל בקושיא ע"פ שכל (בנוגע לידיעת ה') ולא השלימה ע"פ שכל" כ"א "החזירו לאמונה" - וע"פ הנ"ל מתורץ - כי גם ברמב"ם שם מדייק "**להשיג** דבר זה **על בוריו**" (**ידיעת החיוב** והמהות דוקא - משא"כ בידיעת השלילה **שאפשר** - וה"ז הסברה וידיעה **בשכל** ולא באמונה) [ומתאים לשיטת הרמב"ם (מו"נ ח"א פנ"ח) בנוגע לתוארי ה' **בכלל** - שבזה רק ענין השלילה. עיין לקו"ת פקודי ו,ב]. ובפרט ע"פ אדה"ז כאן ש"קשה מאד" אפשר גם "**לצייר בשכל**". - וראה שם בלקו"ת איך שע"י **ריבוי** בידיעות השלילה (בענינים הגשמיים) ["קשה מאד"] יוכל להגיע כמעט "**לציור**" הדבר - אפילו להרמב"ם. ועיין בהנסמן בע' השגת החיוב השלילה במפתחות מאמרי אדנ"ע". **14.** ישעי' נה, ט. **15.** איוב יא, ז. **16.** שם, י, ד. **17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א**: "וכמשנ"ת כ"ז בארוכה (דעת הרמב"ם, החולקים עליו וביאור אדה"ז בזה) בסהמ"צ להצ"צ במצ' האמנת אלקות". **18.** על השאלה: אם "מכאן" הכוונה למה שרבנו הזקן מביא בשם הרמב"ם ש"הוא ודעתו אחד", או שהכוונה היא על ביאורו הכללי של רבנו הזקן ב"שער היחוד והאמונה", שהנבראים בטלים במציאות לו יתברך, **ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א**: "הרי מפורש מכאן (ולא – **מכללות** כו') – דכיון שמאמינים שיודע כו' וע"כ אין כו' **בידיעת עצמו** כו' (שביאר **כאן**)". **19.** בתשובה על השאלה, מדוע מביא

סילק חס־ושלום את עצמו מעולם הזה, **רַק שֶׁמַּשְׁגִּיחַ מִלְּמַעְלָה בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית עַל כָּל הַיְצוּרִים כֻּלָּם, אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת.** – על כל אלה משגיח הקב"ה מלמעלה בהשגחה פרטית, אך כיצד מתבטא הדבר? – לפי סגנונם הוא למשל כמלך היושב בהיכלו ומסתכל משם על הדברים שמחוץ להיכל. כלומר, המלך עצמו אינו נמצא מחוץ להיכל, למרות שהשגחתו היא גם מחוץ להיכל. כך, הם אומרים, משגיח הקב"ה על כל הנבראים שהם חס־ושלום מחוץ ל"היכל" שלו. **וְהִנֵּה, מִלְּבַד שֶׁאִי אֶפְשָׁר כְּלָל לוֹמַר עִנְיַן הַצִּמְצוּם כִּפְשׁוּטוֹ שֶׁהוּא מִמִּקְרֵי הַגּוּף** – מי שנתון תחת מקרי הגוף יכול להיות בו ענין הצמצום וההסתלקות כפשוטו: בתחילה הוא היה כאן, ולאחר מכן הסתלק משם ואינו נמצא שם יותר – דבר זה אי אפשר, אבל, לומר כלל **עַל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הַנִּבְדָּל מֵהֶם** – ממקרי הגוף, **רִבּוּא רִבְבוֹת הַבְּדָלוֹת עַד אֵין קֵץ;** נוסף על כך, **אַף גַּם זֹאת, לֹא בִּדַּעַת יְדִבְרוּ, מֵאַחַר שֶׁהֵם מַאֲמִינִים בְּנֵי מַאֲמִינִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ־הוּא יוֹדֵעַ כָּל הַיְצוּרִים שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה הַשָּׁפָל וּמַשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם,** – הרי שהם מודים שידיעתו והשגחתו ישנן כאן בעולם הזה השפל, **וְעַל־כָּרְחֵךְ** – מן ההכרח לומר **שֵׁאֵין יְדִיעָתוֹ אוֹתָם** – את כל הנבראים, **מוֹסִיפָה בּוֹ רִבּוּי וְחִדּוּשׁ,** – וכל זה מדועו? – **מִפְּנֵי שֶׁיּוֹדֵעַ הַכֹּל בִּידִיעַת עַצְמוֹ** – אילו ידיעתו את הנבראים לא היתה "בידיעת עצמו", היתה אז בידיעה זו משום ריבוי וחידוש: נוספה ידיעה זו, והיא ענין של חידוש, שהרי לפני כן לא היתה ידיעה זו ועתה היא כן ישנה; אך כיוון שמושלל למעלה לגמרי ענין של ריבוי וחידוש, מן ההכרח שידיעת הקב"ה את הנבראים היא באופן שהוא יודע אותם בידיעת עצמו – וממילא, **הֲרֵי כִּבְיָכוֹל מָהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ** – הוא עצמו, **וְדַעְתּוֹ** – שיודע את הנבראים שבעולם הזה, **הַכֹּל אֶחָד.** – כיוון שידיעתו והשגחתו ישנן בעולם הזה, וידיעתו היא דבר אחד אתו, הרי שהוא עצמו יתברך ישנו בעולם הזה. אין זה, כמו שהם מדמים, כמלך הישוב בהיכלו ורק השגחתו היא מחוץ להיכל, אלא המלך עצמו נמצא במקום שהשגחתו נמצאת. כך, שגם בעולם הזה השפל, שמצד עצמו הוא נראה ומורגש כ"יש" ו"מציאות", ורק על־ידי עבודה צריכים לעשות את העולם דירה לו יתברך, מקום של התגלות לו יתברך, הרי הוא עצמו ברוך־הוא נמצא כאן בעולם הזה באותה מדה שהוא נמצא בעולמות העליונים.

שער היחוד והאמונה

מלמעלה בהשגחה פרטית על כל היצורים כולם אשר בשמים ממעל ועל הארץ מתחת והנה מלבד שא"א כלל לומר ענין הצמצום כפשוטו שהוא ממקרי הגוף על הקב"ה הנבדל מהם ריבוא רבבות הבדלות עד אין קץ אף גם זאת לא בדעת ידברו מאחר שהם מאמינים בני מאמינים שהקב"ה יודע כל היצורים שבעוה"ז השפל ומשגיח עליהם וע"כ אין ידיעתו אותם מוסיפה בו ריבוי וחידוש מפני שיודע הכל בידיעת עצמו הרי כביכול מהותו ועצמותו ודעתו הכל א'

יום שישי כ"ה סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 166, וז"ש בתקונים... עד עמ' 166, דממלא לון.

וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב בַּ'תִּקּוּנִים' תִּקּוּן נז: "דְּלֵית אֲתַר פָּנוּי מִינֵיהּ, לָא בְּעִלָּאִין וְלָא בְּתַתָּאִין"; – אין מקום פנוי ממנו יתברך לא בעליונים ולא בתחתונים. הרי נאמר בתיקוני זהר, **שהוא עצמו** נמצא בעולמות התחתונים; **וּבְ'רַעְיָא מְהֵימְנָא' פָּרָשַׁת פִּינְחָס:** – כתוב: **"אִיהוּ תָּפֵים בְּכֻלָּא וְלֵית מַאן דְּתָפֵים בֵּיהּ כּוּ',** – הוא (הקב"ה) תופס בכל דבר ואין מי שיתפוס בו, **אִיהוּ סוֹבֵב כָּל עָלְמִין כּוּ',** – הוא (הקב"ה) "סובב" ומקיף את כל העולמות כו', **וְלֵית מַאן דְּנָפִיק מֵרְשׁוּתֵיהּ לְבַר,** – ואין מי שיוצא מחוץ לרשותו, **אִיהוּ מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין כּוּ',** – הוא (הקב"ה) ממלא את כל העולמות, ומחיה אותם בחיות פנימית מותאמת לכל נברא, **אִיהוּ מְקַשֵּׁר וּמְיַחֵד זִינָא לְזִינֵיהּ עִלָּא**

שער היחוד והאמונה

וז"ש בתקונים תיקון נ"ז דלית אתר פנוי מיניה לא בעילאין ולא בתתאין ובר"מ פ' פנחס איהו תפים בכולא ולית מאן דתפים ביה כו' איהו סוב"ע כו' ולית מאן דנפיק מרשותי' לבר איהו ממכ"ע כו' איהו מקשר ומיחד זינא לזיניה עילא

כאן דוקא רבנו הזקן **עולם הזה**, אף שלכאורה הדיעה של הטועים בענין ה"צמצום" תופסת גם בשייכות לכל העולמות (כלומר, הסילוק הוא מכל העולמות) – **כתב** כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הרי אח"כ חזר והאיר (אלא שבאופן דקו קצר), **ולכל** הדיעות בג"ע וביהמ"ק וכו' נאמר **ושכנתי בתוכם**, אף **שבשעת הצמצום** – הי' רק חלל". במקום אחר (לקו"ש חט"ו ע' 472) כותב כ"ק אדמו"ר שליט"א ביתר פירוט: "י"ל שני טעמים בדבר (א) מה שהכריח הנ"ל לפרש הצמצום כפשוטו, הוא זה דא"א לומר דלא סילק עצומ"ה מעוה"ז דא"כ נמצא הוא "גם בגשמיים השפלים הבלתי נכבדים ואף הנבזים" – ותפס אדה"ז התחלת **ויסוד** שיטתם. (ב) בשאר העולמות י"ל דלאחר הצמצום חזר והמשיך עצמו"ה, וא"כ אין להקשות מת"ז ומר"מ שמקשה לקמן, משא"כ בעוה"ז דא"א לומר דחזר והמשיך עצומ"ה כי א"א, לשיטתם, שימצא בגשמיים כו' כנ"ל. ולא מבעי דבעולם האצי' יוכלו לתרץ דחזר והמשיך, אלא אפילו בהעולמות שבהם אין איהו וחיוהי וגרמוהי חד י"ל כך, וע"ד שאנו אומרים כך בנוגע להארת הקו בעולמות בי"ע".

וְתַתָּא, – הוא (הקב"ה) מקשר ומיחד מין אחד במין שני, את העליון עם התחתון, **וְלֵית קוּרְבָּא בְּד' יְסוֹדִין, אֶלָּא בְּקֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא כַּד אִיהוּ בֵּינֵיהוֹן",** – ואין שום קירבה ואיחוד בארבעה היסודות (מהם מורכב כל נברא) אלא על־ידי הקב"ה כשהוא נמצא ביניהם, על־ידי כוח האין־סוף, בארבעה היסודות – מתהווה התחברות ביניהם, למרות שמצד עצמם הם הפכיים אחד לשני, כמו אש ומים, **עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ** – של הזהר שם. **וְרוֹצֶה לוֹמַר:** – במה שהוא אומר, **"לֵית מַאן דְּתָפִים בֵּיהּ"** – הכוונה היא, **שֶׁאֵין מִי שֶׁיִּתְפֹּס בְּהַשָּׂגַת שֹׁכְלוֹ מִכָּל שְׁכָלִים הָעֶלְיוֹנִים,** – גם בין ה"שכליים העליונים", של הנבראים מהעולמות העליונים (שהם בעלי שכל והשגה גדולים) אין מי שיתפוס בשכלו **בְּמָהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּ'תִּקּוּנִים':** – ב"תיקוני זהר": **"סְתִימָא דְּכָל סְתִימִין,** – שגם העולמות הסתומים לגבינו, אין השגתם יכולה "לתפוס" את הקב"ה והוא "סתום" מהם, **וְלֵית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בָּךְ כְּלָל".** – אין שום מחשבה (גם לא של "עלמין סתימין") יכולה "לתפוס" בהקב"ה עצמו. בענין של "תפיסא", לתפוס בשכל והשגה, הרבותא היא שגם העליונים בשכלם והשגתם הגדולים, אינם יכולים לתפוס ולהבין את הקב"ה. ברם, פירוש נוסף ב"תפיסא", כשאומרים שאין דבר תופס בו, הכוונה היא גם, ששום דבר אינו מחזיק בו ואינו פועל בו שום תפיסה ושינוי. שהרי כשהאדם יוצר ועושה דבר הרי הוא נתפס ביצירתו, הוא משתנה לפי מה שיצירת הדבר דורשת. ואילו פעולתו של הקב"ה בהתהוות והחייאת כל הנבראים, אינה פועלת בו שום תפיסה ושינוי – בכך מתבטאת הרבותא של העולמות התחתונים, שגם הם, שליצירתם נדרש יותר צמצום והתלבשות, ובכל זאת גם הם אינם פועלים בו יתברך שום תפיסה ושינוי. וכדלהלן:

שער היחוד והאמונה

ותתא ולית קורבא בד' יסודין אלא בקב"ה כד איהו בינייהו עכ"ל. ור"ל לית מאן דתפים בי' שאין מי שיתפוס בהשגת שכלו מכל שכלים העליונים במהותו ועצמותו של הקב"ה כמ"ש בתקונים סתימא דכל סתימין ולית מחשבה תפיסא בך כלל וגם בתחתונים אע"ג דאיהו ממכ"ע אינו כנשמת האדם תוך גופו שהיא נתפסת תוך הגוף עד שמתפעלת ומקבלת שינויים משינויי הגוף וצערו מהכאות או קרירות או חמימות האש וכיוצא משא"כ בהקב"ה שאינו מקבל שום שינוי משינויי עוה"ז מקיץ לחורף ומיום ללילה כדכתיב גם חשך לא יחשיך ממך ולילה כיום יאיר לפי שאינו נתפס כלל תוך העולמות אע"ג דממלא לון

וְגַם בַּתַּחְתּוֹנִים, – אין אף אחד שיתפוס בו, **אַף־עַל־גַּב דְּאִיהוּ מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין** – למרות שהוא יתברך "ממלא" את כל העולמות והנבראים, ומחייה אותם בחיות מותאמת לכל נברא, והחיות **מתלבשת** בפנימיות בנברא – הרי לכאורה יכול הדבר לפעול תפיסה ושינוי בו יתברך מצד העולמות התחתונים יותר מאשר מצד העולמות העליונים, אין הדבר כך, כי האופן איך שהוא ממלא כל עלמין – **אֵינוֹ כְּנִשְׁמַת הָאָדָם** – המתלבשת **תּוֹךְ גּוּפוֹ, שֶׁהִיא** – הנשמה, **נִתְפֶּסֶת תּוֹךְ הַגּוּף עַד שֶׁמִּתְפַּעֶלֶת וּמְקַבֶּלֶת שִׁנּוּיִים מִשִּׁנּוּיֵי הַגּוּף וְצַעֲרוֹ, מֵהַכָּאוֹת** – שהגוף מקבל, **אוֹ קְרִירוּת** – שהגוף סובל, **אוֹ חֲמִימוּת הָאֵשׁ וְכַיּוֹצֵא,** – שסבל הגוף משפיע גם על הנפש. **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא,** – שלמרות שהוא ממלא כל העולמות ומתלבש בהם, כפעולת הנשמה בגוף, אף על פי כן שונה הדבר בהקב"ה, **שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל שׁוּם שִׁנּוּי** – ואינו מושפע **מִשִּׁנּוּיֵי עוֹלָם הַזֶּה,** מן השינויים המתהווים **מִקַּיִץ לְחֹרֶף וּמִיּוֹם לְלַיְלָה, כְּדִכְתִיב:** – כמו שכתוב[20]: **"גַּם חֹשֶׁךְ לֹא יַחְשִׁיךְ מִמֶּךָּ, וְלַיְלָה כַּיּוֹם יָאִיר", לְפִי שֶׁאֵינוֹ נִתְפָּס כְּלָל תּוֹךְ הָעוֹלָמוֹת אַף־עַל־גַּב דִּמְמַלֵּא לוֹן.** – למרות שהוא "ממלא" אותם.

יום שבת קודש כ"ו סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 166, וזהו ג"כ ענין... עד עמ' פד, בפועל ממש.

וְזֶהוּ גַּם־כֵּן עִנְיָן "סוֹבֵב כָּל עָלְמִין", – שהוא מקיף וסובב את כל העולמות, **פֵּרוּשׁ,** – "סובב כל עלמין" אין הכוונה שהוא לא נמצא חס־ושלום בעולם עצמו ורק מקיף עליו בלבד, וכך משפיע בו, אלא המשמעות של "סובב" היא: **דֶּרֶךְ מָשָׁל, כְּשֶׁאָדָם מִתְבּוֹנֵן בְּאֵיזֶה דְּבַר חָכְמָה בְּשִׂכְלוֹ אוֹ בְּדָבָר גַּשְׁמִי בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ, אַזַּי שִׂכְלוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ מַקִּיפִים עַל הַדָּבָר הַהוּא הַמְצֻיָּר בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ אוֹ בְּשִׂכְלוֹ,** – שהרי הדבר נמצא בשכלו ובמחשבתו, **אַךְ אֵין** – השכל והמחשבה, **מַקִּיפִים עַל הַדָּבָר הַהוּא מַמָּשׁ בְּפֹעַל מַמָּשׁ;** – הם מקיפים את ה"ציור" בלבד של הדבר, אבל לא את הדבר עצמו. דבר זה מובן במיוחד בדבר גשמי,

שער היחוד והאמונה

וזהו ג"כ ענין סוכ"ע פי' ד"מ כשאדם מתבונן באיזה דבר חכמה בשכלו או דבר גשמי במחשבתו אזי שכלו ומחשבתו מקיפים על הדבר ההוא המצויר במחשבתו או בשכלו אך אין מקיפים על הדבר ההוא ממש בפועל ממש. אבל הקב"ה דכתיב ביה כי לא

---

20. תהלים קלט, יב.

שהדבר הגשמי עצמו הרי נמצא בפועל ממש במקום אחר, לא במחשבתו, שבה נמצא רק "ציורו" של הדבר, ורק את ה"ציור" בלבד מקיפה מחשבתו, **אֲבָל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא דִּכְתִיב בֵּיהּ** – שלגביו כתוב[21]: **"כִּי לֹא מַחְשְׁבֹתַי מַחְשְׁבֹתֵיכֶם וְגוֹ'"** – שהמחשבה שלמעלה היא באופן אחר לגמרי מאשר, להבדיל, מחשבתו של אדם, הנה **מַחֲשַׁבְתּוֹ וִידִיעָתוֹ שֶׁיּוֹדֵעַ כָּל הַנִּבְרָאִים, מַקֶּפֶת כָּל נִבְרָא וְנִבְרָא בִּפְעַל מַמָּשׁ, שֶׁהֲרֵי הִיא** – המחשבה שלמעלה, **הִיא חִיּוּתוֹ וְהִתְהַוּוּתוֹ מֵאַיִן לְיֵשׁ בִּפְעַל מַמָּשׁ.** – שלא כפי שהדבר אצל האדם, שהדבר המצוייר עצמו אינו נמצא במחשבתו ואין מחשבתו משפיעה על הדבר, רק ציורו של הדבר נמצא במחשבתו. ואילו המחשבה שלמעלה מקיפה את הנברא ממש, והיא משפיעה בנברא להוותו מ"אין" ל"יש" ולהחיותו. אך אין זה באופן שהחיות מצטמצמת בהתאם לנברא, שאז היא יכולה להיקלט בפנימיותו של הנברא, אלא חיות זו נשארת במדריגתה הנעלה, שהיא למעלה מעלה מלהצטמצם עד שתוכל להיקלט בהתלבשות בפנימיותו של הנברא – ובהיותה במדריגתה, היא משפיעה בנברא את ענין ההתהוות והחיות.

שער היחוד והאמונה

מחשבותי מחשבותיכם וגו' מחשבתו וידיעתו שיודע כל הנבראים מקפת כל נברא ונברא בפ"מ שהרי היא היא חיותו והתהוותו מאין ליש בפועל ממש.

21. ישעי' נה, ח.

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום רביעי עמוד ב

ומחמת קושיא זו חוזרת בה הגמרא ומיישבת את דברי רבי אלעזר באופן אחר: **אֶלָּא אָמַר רַב אַשִׁי כְּשֶׁהֶפְכָּהּ לְפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה,** – לא פטר רבי אלעזר את ההופך גלל ברשות הרבים כשלא נתכוין לזכות בו, אלא כשלא הגביהו שלשה טפחים, שבאופן כזה אינו נידון כמסלק את התקלה ממקומה, ולפיכך בחזקת הראשון היא עומדת, ואין לחייב את השני בנזקיה אלא באופן שמכוין לקנותה.

מבררת הגמרא: **וּמַאי דּוּחֲקֵיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר** – מדוע נדחק רבי אלעזר, **לְאוֹקְמֵיהּ כְּגוֹן שֶׁהֶפְכָּהּ לְפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה** – להעמיד את דברי המשנה באופן שלא הגביה שלשה טפחים, **וְטַעְמָא דְּכִי נִתְכַּוֵּין לִזְכּוֹת בָּהּ הָא אֵין מִתְכַּוֵּין לִזְכּוֹת בָּהּ לֹא** – ועל כן הוצרך להוסיף ולבאר את דברי המשנה, שרק באופן שנתכוין לזכות בגללים לצורכו חייב בתשלום נזקיהם, אך אם לא נתכוין לזכות בהם אינו חייב באחריותם, מאחר שלא סילק מתחילה את תקלתו של הראשון, **לוֹקְמֵהּ לְמַעְלָה מִשְּׁלֹשָׁה** – הרי יכול הוא להעמיד את המשנה באופן שהפך את הגללים בגובה של יותר משלושה טפחים, **וְאַף עַל גַּב דְּלֹא נִתְכַּוֵּין לִזְכּוֹת בָּהּ חַיָּיב** – ובאופן כזה אף אם לא נתכוין לזכות בגללים לצורכו חייב באחריות נזקיהם, מאחר שסילק את מעשי הראשון.

מבארת הגמרא: **אָמַר רָבָא, מַתְנִיתִין קְשִׁיתֵיהּ, מַאי אַרְיָא הָפַךְ לְתָנֵי הִגְבִּיהַּ** – מדוע נקטה המשנה לשון 'הפך' ולא לשון 'הגביה', **אֶלָּא שְׁמַע מִינָּהּ שכָּל הָפַךְ לְמַטָּה מִשְּׁלֹשָׁה הוּא** – שכאשר נוקטת המשנה לשון 'הפך' כוונתה שלא הגביה יותר משלושה טפחים, ולפיכך הוצרך רבי אלעזר להוסיף, שבאופן שאינו מכוין לזכות בהם אינו חייב בנזקיהם, מאחר שהגבהה הפחותה משלושה טפחים אינ מסלקת את מעשי הראשון.

הגמרא מקשה על מה שנתבאר שרבי אלעזר פוטר את המפקיר נזקיו: **וּמִדְּרַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר חַיָּיב** – בהכרח שרַבִּי יוֹחָנָן שנחלק עליו בענין זה **אָמַר פָּטוּר. וּמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָכִי** שמפקיר נזקיו פטור, **וְהָתְנַן** (להלן ל.) שאדם **הַמַּצְנִיעַ** [–מחביא] **אֶת הַקּוֹץ וְאֶת הַזְּכוּכִית** ברשות הרבים, **וְכֵן אדם הַנּוֹדֵר גְּדֵרוֹ בְּקוֹצִים** – שעשה גדר לחצירו מקוצים, **וְכֵן גָּדֵר** אבנים **שֶׁנָּפַל לִרְשׁוּת הָרַבִּים** ולא פינהו בעליו, **וְהוּזַק בָּהֶן** [–בקוצים או באבנים] אדם **אַחֵר**, בכל אופנים אלו **חַיָּיב** בעל התקלה **בְּתַשְׁלוּם נִזְקוֹ** של אותו אדם שהוזק בהם.

וְאָמַר על כך **רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שָׁנוּ** חכמים במשנתינו שאם עשה אדם גדר לחצירו מקוצים ועבר אדם ברשות הרבים וניזוק מהם, שחייב בעל הגדר בתשלום נזקו, **אֶלָּא בְּמַפְרִיחַ** – באופן שהיו ראשי הקוצים פורחים לרשות הרבים, שהרי זה כחופר בור ברשות הרבים, **אֲבָל בְּמִצְמֵצַם** – באופן שהיו הקוצים מצומצמים ברשותו, **פָּטוּר** בעל הגדר מתשלום הנזק.

מבררת הגמרא, באופן שהיה **מִצְמֵצַם** הקוצים לחצירו **מַאי טַעְמָא פָּטוּר** הוא מתשלום הנזק, **לַאו** – האם לא **מִשּׁוּם דְּהַוְיָא לֵיהּ בּוֹר בִּרְשׁוּתוֹ,** שהרי חצירו רשותו היא, וסובר רבי יוחנן שלא חייבה תורה את החופר בור ברשותו, אף כשסמוכה היא לרשות הרבים, **מַכְלָל** – ויש ללמוד מכך, **דְּחִיּוּבָא דְּבוֹר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים הוּא** – שלדעת רבי יוחנן חייבה התורה את החופר בור ברשות הרבים, אף שאין הבור שלו, **אַלְמָא מַפְקִיר נִזְקָיו חַיָּיב** – ואם כן יש ללמוד מכך, שכשם שחייב אדם על חפירת בור שאינו שלו ברשות הרבים, כמו כן יש לחייבו אם הפקיר את תקלתו ברשות הרבים, ואם כן, כיצד יתכן לומר שרבי יוחנן פוטר את המפקיר נזקיו.

מתרצת הגמרא: **לֹא, לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ** שלדעת רבי יוחנן **מַפְקִיר נִזְקָיו פָּטוּר,** ובור שחייבה עליו תורה היינו כשהבור ממונו הוא, **וְאִם כֵּן** יש להקשות **מְצַמְצֵם מַאי טַעְמָא פָּטוּר** – מדוע פטור המצמצם את קוציו לרשותו, הרי התורה מחייבת את החופר בור או מניח תקלה ברשותו בסמוך לרשות הרבים, **מִשּׁוּם דְּאִתְּמַר עָלָהּ אָמַר רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִיקָא,** שהטעם שפטור המצמצם הוא **לְפִי שֶׁאֵין דַּרְכָּן שֶׁל בְּנֵי אָדָם לְהִתְחַכֵּךְ בַּכְּתָלִים** – אין דרך האנשים לילך סמוך כל כך לכתלי רשות הרבים, עד כדי שמתחככים בהם, ואדם זה שהלך בסמוך כל כך לגדר הקוצים עד שניזוק מהם משונה הוא, ואין חייב בעל הגדר בתשלום נזקיו.

הגמרא מקשה קושיא נוספת בענין זה: **וּמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָכִי** שמפקיר נזקיו ברשות הרבים פטור, **וְהָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הֲלָכָה כְּסָתָם מִשְׁנָה** – שבכל מקום שבו מבואר דין במשנה בסתם, שאין תנא החולק בזה, יש לפסוק הלכה כדין זה, **וּתְנַן** – והרי שנינו (להלן נ:) שאדם **הַחוֹפֵר בּוֹר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְנָפַל לְתוֹכוֹ שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר וּמֵת, חַיָּיב** החופר בתשלום הנזק, ויש ללמוד מדברי המשנה שבור שחייבה עליו תורה היינו בחופר בור ברשות הרבים, וכן הוא הדין אף במניח תקלה ברשות הרבים. ומאחר שאין חולק על דין זה במשנה, יש לפסוק כן להלכה לדעת רבי יוחנן, ואם כן, כיצד יתכן שרבי יוחנן פוטר את המפקיר נזקיו.

ומחמת קושיא זו חוזרת בה הגמרא ממה שנתבאר עד עתה: **אֶלָּא לְעוֹלָם רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר** שהמפקיר נזקיו ברשות הרבים **חַיָּיב** בתשלומי נזקם, ויש לדייק מכך, **דִּמְדַּרְבִּי יוֹחָנָן אָמַר** שהמפקיר נזקיו **חַיָּיב,** בהכרח שרַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר שהמפקיר נזקיו **פָּטוּר,** ואם כן יש להקשות, **וְהָאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר**

יום ראשון

יום רביעי — כ סיון — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שלח, רביעי עם פירש"י.
תהלים: צז־קג.
תניא: פרק ז. ובזה . . . ־פב־ עליו כלל.

מפתגמי אאזמו"ר: דער שכל און מדות געבוי פון א חסיד, איז לפי ערך זיין ערשטע יחידות בא זיין רבי'ן. די ערשטע יחידות איז לפי ערך מהות עצמו פון א חסיד, לפי אופן מהות עצמו אזא סדר עבודה גיט איהם דער רבי.

מִפִּתְגָּמֵי אֲדֹנִי אָבִי זְקֵנִי מוֹרִי וְרַבִּי [מַהַר"ש]: מִבְנֶה הַשֵּׂכֶל וְהַמִּדּוֹת שֶׁל חָסִיד הוּא לְפִי עֶרֶךְ הַ'יְחִידוּת' הָרִאשׁוֹנָה שֶׁלּוֹ אֵצֶל הָרַבִּי שֶׁלּוֹ. הַיְחִידוּת הָרִאשׁוֹנָה הִיא לְפִי עֶרֶךְ מַהוּת עַצְמוֹ שֶׁל הֶחָסִיד. לְפִי אֹפֶן מַהוּת עַצְמוֹ – כָּזֶה סֵדֶר עֲבוֹדָה נוֹתֵן לוֹ הָרַבִּי.

יום שני

יום חמישי — כא סיון — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שלח, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קד־קה.
תניא: והנה גדר . . . ־פב־ סטרין

רבינו בספר של בינונים פ"ג אומר, כי ג' מוחין חב"ד וז' מדות הם השתלשלות מעשר ספירות העליונות, דכל זה הוא בנפש רוח ונשמה שהם המתלבשים בגוף האדם, אמנם ענין המסירת נפש על אלקות, וואָס א איד ניט ער וויל און ניט ער קאָן זיין ח"ו א נפרד מאלקות, זהו מעצמות א"ס ב"ה, שלמעלה מענין הספירות דראשיתם היא ספירת החכמה.

רַבֵּנוּ בְּסֵפֶר שֶׁל בֵּינוֹנִים פֶּרֶק ג' אוֹמֵר, כִּי ג' מוֹחִין חַבַּ"ד וְז' מִדּוֹת הֵם הִשְׁתַּלְשְׁלוּת מֵעֶשֶׂר סְפִירוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת, דְּכָל זֶה הוּא בְּנֶפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה שֶׁהֵם הַמִּתְלַבְּשִׁים בְּגוּף הָאָדָם, אָמְנָם עִנְיַן הַמְּסִירַת נֶפֶשׁ עַל אֱלֹקוּת, שֶׁיְּהוּדִי אֵינוֹ רוֹצֶה וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִפָּרֵד חַס־וְשָׁלוֹם מֵאֱלֹקוּת, זֶהוּ מֵעַצְמוּת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא שֶׁלְּמַעְלָה מֵעִנְיַן הַסְּפִירוֹת, דְּרֵאשִׁיתָם הִיא סְפִירַת הַחָכְמָה.

יום שלישי

יום ששי — כב סיון — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שלח, ששי עם פירש"י.
תהלים: קו־קז.
תניא: והנה אעפ"י . . . ־164־ לתחתונים.

לַאֲמִירַת "וַהֲבִיאֵנוּ לְשָׁלוֹם כו'" מְחַבְּרִים תְּחִלָּה ב' הַצִּיצִיּוֹת דִּלְפָנָיו, אַחַר־כָּךְ מְצָרְפִים צִיצִית כְּנָף הַשְּׂמֹאלִי דְּלַאֲחוֹרָיו, אַחֲרֵי זֶה צִיצִית דְּכָנָף הַיָּמִין וְאוֹחֲזִים אוֹתָם בֵּין קְמִיצָה לַזֶּרֶת דְּיַד שְׂמֹאל. נוֹשְׁקִים הַצִּיצִיּוֹת שֵׁשׁ פְּעָמִים, הֵינוּ בַּאֲמִירַת תֵּבוֹת: צִיצִית, צִיצִית, לְצִיצִית, אֱמֶת, קַיֶּמֶת, לָעַד.

יום רביעי

שבת — **כג סיון** — ה'תש"ג

מְבָרְכִים רֹאשׁ חֹדֶשׁ תַּמּוּז. אֲמִירַת כָּל הַתְּהִלִּים בְּהַשְׁכָּמָה. יוֹם הִתְוַעֲדוּת.

שיעורים. חומש: שלח, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קח־קיב.
תניא: והנה כמ"ש . . . ־פג־ מהרמ"ק ז"ל.

מענה אאזמו"ר לאאמו"ר ביחידות חורף תרל"ה: היצה"ר נקרא נה"ב לא מפני שהוא בהמה דוקא, כי לפעמים הוא שועל פקח שבחיות, וצריכים לחכמה מרובה להבין תחבולותיו. ולפעמים הוא מתלבש בלבוש צדיק תמים ענו ובעל מדות טובות.

בכל אחד ואחד הנה"ב שלו היא לפי מהותו הפרטי. ויש אשר מתעורר חשק גדול ללמוד חסידות או להתבונן היטב באיזה השכלה, ובאמת הנה זהו רק עצת היצר ומתחבולות נה"ב למנוע מעבודת התפלה וכדומה.

ונקוט האי כללא בידך וזכור אותו תמיד, כי כל דבר המועיל או מביא לעבודה בפועל, הנה כל מניעה שתהי' לדבר זה – אפילו אם המניעה היא מדבר היותר נעלה – הוא רק מתחבולותי' של נה"ב.

וסיים אאמו"ר נ"ע: עד אז לא ידעתי אז עס קען זיין א פרומער נה"ב, ווער רעדט נאָך א חסידישער נה"ב.

מַעֲנֶה אֲדֹנִי אָבִי זְקֵנִי מוֹרִי וְרַבִּי [מַהַר"ש] לַאֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ"ב] בִּיחִידוּת חֹרֶף תרל"ה: הַיֵּצֶר הָרַע נִקְרָא נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית, לֹא מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּהֵמָה דַּוְקָא, כִּי לִפְעָמִים הוּא שׁוּעָל פִּקֵּחַ שֶׁבַּחַיּוֹת, וּצְרִיכִים לְחָכְמָה מְרֻבָּה לְהָבִין תַּחְבּוּלוֹתָיו. וְלִפְעָמִים הוּא מִתְלַבֵּשׁ בִּלְבוּשׁ צַדִּיק תָּמִים עָנָו וּבַעַל מִדּוֹת טוֹבוֹת.

בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית שֶׁלּוֹ הִיא לְפִי מַהוּתוֹ הַפְּרָטִי. וְיֵשׁ אֲשֶׁר מִתְעוֹרֵר חֵשֶׁק גָּדוֹל לִלְמֹד חֲסִידוּת אוֹ לְהִתְבּוֹנֵן הֵיטֵב בְּאֵיזֶה הַשְׂכָּלָה, וּבֶאֱמֶת הִנֵּה זֶהוּ רַק עֲצַת הַיֵּצֶר וּמִתַּחְבּוּלוֹת נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית לִמְנֹעַ מֵעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה וְכַדּוֹמֶה.

וּנְקוּט הַאי כְּלָלָא [וְאַחוֹז כְּלָל זֶה] בְּיָדְךָ וּזְכֹר אוֹתוֹ תָּמִיד, כִּי כָּל דָּבָר הַמּוֹעִיל אוֹ מֵבִיא לַעֲבוֹדָה בְּפֹעַל, הִנֵּה כָּל מְנִיעָה שֶׁתִּהְיֶה לְדָבָר זֶה – אֲפִלּוּ אִם הַמְּנִיעָה הִיא מִדָּבָר הַיּוֹתֵר נַעֲלֶה – הוּא רַק מִתַּחְבּוּלוֹתֶיהָ שֶׁל נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית.

וְסִיֵּם אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ"ב] נִשְׁמָתוֹ־עֵדֶן: עַד אָז לֹא יָדַעְתִּי שֶׁתִּתָּכֵן נֶפֶשׁ בַּהֲמִית [בִּלְבוּשׁ] יְרֵא שָׁמַיִם, שֶׁלֹּא לְדַבֵּר עַל נֶפֶשׁ בַּהֲמִית [בִּלְבוּשׁ] "חֲסִידִי".

יום חמישי

יום ראשון — **כד סיון** — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קרח, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קיג־קיח.
תניא: והנה מכאן . . . ־166־ הכל א'.

הַשּׂוֹאֵל בַּמֶּה הִיא הַהִתְקַשְּׁרוּת שֶׁלּוֹ אֵלַי מֵאַחַר שֶׁאֵין אֲנִי מַכִּירוֹ פָּנִים.

..הַהִתְקַשְּׁרוּת הָאֲמִתִּית הִיא עַל יְדֵי לִמּוּד הַתּוֹרָה, כְּשֶׁהוּא לוֹמֵד הַמַּאֲמָרֵי חֲסִידוּת שֶׁלִּי, קוֹרֵא אֶת הַשִּׂיחוֹת וּמִתְחַבֵּר עִם יְדִידַי, אַנ"ש [=אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, חֲסִידֵי חַבַּ"ד] וְתַלְמִידֵי הַתְּמִימִים יִחְיוּ, בְּלִמּוּדָם וּבְהִתְוַעֲדוּתָם, וּמְקַיֵּם בַּקָּשָׁתִי בַּאֲמִירַת תְּהִלִּים וּבִשְׂמִירַת זְמַנֵּי הַלִּמּוּדִים, הִנֵּה בָּזֶה הִיא הַהִתְקַשְּׁרוּת.

יום שישי

יום שני — כה סיון — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קרח, שני עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: וז"ש בתקונים . . . "166" דממלא לון.

"דְּאָגָה בְּלֵב אִישׁ יַשְׁחֶנָּה", וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה שְׁנֵי פֵּרוּשִׁים: יַסִּיחֶנָּה מִדַּעְתּוֹ, יְשִׂיחֶנָּה לַאֲחֵרִים.

וּפֵרֵשׁ הַ"צֶּמַח צֶדֶק": לַאֲחֵרִים רַק בַּגּוּף, אֲבָל מְאַחֲדִים אִתּוֹ עִמּוֹ, שֶׁמַּרְגִּישִׁים אֶת עִנְיָנוֹ.

שבת קודש

יום שלישי — כו סיון — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קרח, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: וזה ג"כ ענין . . . "פד" בפועל ממש.

"רַיֵּרְדוּ חַיִּים שְׁאוֹלָה" – שֶׁגַּם בַּשְּׁאוֹל חוֹשְׁבִים שֶׁהֵם חַיִּים.

הַבְּרָכָה בְּ"רַיֵּרְדוּ חַיִּים שְׁאוֹלָה", כְּמוֹ "בְּנֵי קֹרַח לֹא מֵתוּ", מָקוֹם נִתְבַּצֵּר לָהֶם וְעָשׂוּ תְּשׁוּבָה, כִּי תְּשׁוּבָה מוֹעֶלֶת רַק כָּל עוֹד שֶׁהוּא חַי, וְזוֹהִי הַבְּרָכָה, שֶׁגַּם בַּשְּׁאוֹל יִהְיוּ חַיִּים וְיוּכְלוּ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה.

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום חמישי עמוד א

אדם **הַמּוֹצִיא אֶת תִּבְנוֹ וְקַשּׁוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים לִזְבָלִים** – כדי שירקבו, ועל ידי כך יהיו ראויים לזבל בהם את שדותיו, **וְהוּזַק בָּהֶן** אדם **אַחֵר, חַיָּיב** המוציא **בְּתשלום נִזְקוֹ** של אותו אדם, **וְכָל הַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה** – ובנוסף לכך קנסוהו חכמים, מאחר שפשע בהנחת תקלה ברשות הרבים, שיהא רשאי כל אדם ליטול התבן והקש לעצמו.

רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, כָּל הַמְקַלְקְלִין [–מניחים תקלה] **בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְהִזִּיקוּ, חַיָּבִין לְשַׁלֵּם** את הנזק, **וְכמו** כן, **כָּל הַקּוֹדֵם** לזכות **בָּהֶן** לצורך עצמו, **זָכָה.**

דין נוסף. אדם **הַהוֹפֵךְ אֶת הַגָּלָל** [–גללי בהמה] **בִּרְשׁוּת הָרַבִּים,** דהיינו, שנטלם ממקום שבו היו מונחים והניחם במקום אחר, **וְלאחר** שהפכם **הוּזַק בָּהֶן** אדם **אַחֵר, חַיָּב** ההופך **בְּתשלומי נִזְקוֹ** של אותו אדם, שמאחר שנטלם ממקומם סילק התקלה, וכאשר חוזר ומניחם הרי הוא כיוצר תקלה חדשה ברשות הרבים:

גמרא

מבררת הגמרא, **לֵימָא מַתְנִיתִין** – לכאורה יש לומר, ששיטת משנתינו המחייבת את המוציא תבנו וקשו לרשות הרבים, היא **דְּלֹא כְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּתַנְיָא** – שנינו בברייתא, **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בִּשְׁעַת הוֹצָאַת זְבָלִים** – בזמן שרגילים בני אדם להוציא את זבלם לחוץ, **אָדָם מוֹצִיא** את **זְבָלוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְצוֹבְרוֹ** [–מניחו שם] **כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נִישׁוֹף** [–משתפשף ונשחק] **בְּרַגְלֵי אָדָם וּבְרַגְלֵי בְּהֵמָה,** שעל ידי כך הוא משביח וראוי לדשן בו שדות, **שֶׁעַל מְנָת כֵּן הִנְחִיל יְהוֹשֻׁעַ אֶת הָאָרֶץ** לבני ישראל, שלא יהיו מקפידים זה על זה בהוצאת הזבלים.

ויש להוכיח מברייתא זו, שלדעת רבי יהודה אין אדם חייב בתשלום נזקי תבנו וקשו ברשות הרבים, שהרי ברשות עשה, והרי זה שלא כמבואר במשנתינו שחייב המוציא בתשלומי הנזק.

מתרצת הגמרא, **אֲפִילּוּ תֵּימָא** שמשנתינו **כְּרַבִּי יְהוּדָה** אין בכך קושיא, מאחר שאף שמתיר רבי יהודה להוציא תבן וקש לחוץ, מכל מקום **מוֹדֶה רַבִּי יְהוּדָה שֶׁאִם הִזִּיק** תבן זה, **מְשַׁלֵּם** בעל התבן את **מַה שֶׁהִזִּיק.**

שבה הגמרא ומקשה, **וְהָתְנַן** (להלן סב:), שגמל הטעון פשתן המהלך ברשות הרבים, והניח חנוני נרו מחוץ לחנותו, ועל ידי כך נדלק הפשתן ושרף בית גדול, חייב החנוני בתשלום הנזק, מאחר שפשע בכך שהשאיר את נרו בחוץ. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּנֵר חֲנוּכָּה** – אם נר זה שהניח החנוני בחוץ נר חנוכה היה, **פָּטוּר** הוא מתשלום הנזק, **מִפְּנֵי שֶׁהוּא בִּרְשׁוּת** – שיש רשות לכל אדם להניח נר חנוכה ברשות הרבים.

מבררת הגמרא, **מַאי לָאו** – האם אין לומר, שכוונת רבי יהודה באומרו 'מפני שהוא ברשות' **מִשּׁוּם רְשׁוּת בֵּית דִּין** – שבית דין מתירים להניח נר חנוכה מבחוץ, ולפיכך פטור הוא מתשלום הנזק, ואם כן אף לגבי מוציא תבן וקש יהא הדין כן, שמאחר שרשות בית דין נתונה לכל אדם להוציאם לרשות הרבים, לא יהא חייב בנזקיהם.

דוחה הגמרא, **לֹא** – אין די בכך שעשה ברשות בית דין כדי לפוטרו, אלא **מִשּׁוּם רְשׁוּת מִצְוָה** – שהדלקת נר חנוכה מצוה היא, ולפיכך פטור הוא על נזקו, אבל במוציא תבן וקש לרשות הרבים שאין מצוה בדבר, חייב הוא בתשלום נזקיהם אף שהרשות בידו להוציאם. **דְּתַנְיָא** – וכן שנינו בברייתא, **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר בְּנֵר חֲנוּכָּה פָּטוּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְשׁוּת מִצְוָה.**

הגמרא מקשה על העמדת המשנה כרבי יהודה: **תָּא שְׁמַע, כָּל אֵלּוּ שֶׁאָמְרוּ** עלידם חכמים, **שמוּתָּרִין** הם **לְקַלְקֵל בִּרְשׁוּת הָרַבִּים,** כגון אלו המקלחים מי תשמישם לרשות הרבים וכיוצא בזה, מכל מקום **אִם הִזִּיקוּ** מימיהם **חַיָּבִין** הם **לְשַׁלֵּם, וְרַבִּי יְהוּדָה פּוֹטֵר** אותם מתשלום מאחר שעשו ברשות.

ויש להוכיח מברייתא זו, שלדעת רבי יהודה כל העושה ברשות פטור מלשלם, ואם כן לא יתכן להעמיד את משנתינו כרבי יהודה, שהרי במשנה מבואר שהמוציא תבן וקש לרשות הרבים חייב בתשלום נזקיהם.

מתרצת הגמרא, **אָמַר רַב נַחְמָן, מַתְנִיתִין** – משנתינו עוסקת **שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הוֹצָאַת זְבָלִים** – בזמן שאין אנשים רגילים להוציא את זבלם לחוץ, **וְרַבִּי יְהוּדָה הִיא,** שבאופן כזה מודה רבי יהודה שהמוציא את זבלו לחוץ שלא ברשות חייב בתשלום נזקו.

תירוץ נוסף. **רַב אַשִׁי אָמַר,**

הכלי מצרף לקודש

יום ראשון כ' סיון ה'תשע"ו

הלכות שאר אבות הטומאות פרק יב, הלכה ז: הַכְּלִי – מְצָרֵף מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ לְקֹדֶשׁ... כְּלִי שֶׁהוּא מָלֵא פֵּרוֹת פְּרוּדִין זֶה מִזֶּה, כְּגוֹן צִמּוּקִין וּרְוֹנָרוֹת, וְנָגְעָה טֻמְאָה בְּאֶחָד מֵהֶן – נִטְמָא כָּל מַה שֶּׁבַּכְּלִי לְקֹדֶשׁ... וְכָל הַמַּעֲלוֹת שֶׁל דְּבָרֵיהֶם הֵם.

הרמב"ם פוסק כרבי יוחנן (חגיגה כב, א) שהכלי מצרף מה שבתוכו לקודש לענין טומאה מדרבנן.

והקשה ב'כתר המלך' (כאן):

הגמרא (מנחות כד, א) מסתפקת בעשרון סולת של מנחה שחלקוהו לשני חלקים והם מונחים בכלי ואינם נוגעים זה בזה - האם צירופם על ידי הכלי מועיל מדאורייתא ונחשבים כעשרון אחד וניתן לקמוץ מזה על זה, או שהצירוף הוא מדרבנן ולחומרא לטומאה שאם נגע הטמא בחלק אחד נפסל גם החלק השני, אבל לא לקולא, ואין לקמוץ מאחד על השני.

והנה, הרמב"ם הביא הלכה זו בהלכות פסולי המוקדשין (פי"א הכ"ג) וכתב: "חלק העשרון בכלי אחד ואין חלקיו נוגעין זה בזה ואין ביניהם מחיצה, הרי זה ספק אם מצרף הכלי לקמיצה" (ובדיעבד אם קמץ והקטיר־הורצה). ויש לתמוה: הרי כאן כתב בפשיטות שצירוף כלי הוא מדרבנן, ואם כך ברור שאין הצירוף מועיל לענין קמיצה ומדוע כתב "ספק אם מצרף הכלי לקמיצה" (ויועיל בדיעבד)?

ומבאר הגר"י אברמסקי (חזון יחזקאל פסחים יט, א):

לטומאה הצירוף צריך לחבר את החלקים ולעשותם אחד (ראיה לכך מההלכה: "עיסה שלשה במי פירות - אינה חיבור שאין לך דבר שמחבר את האוכלין אלא שבעה משקין בלבד" (הל' טומאת אוכלין פ"ו הי"ג); כי אף שמכונסים יחד, אינם כגוש אחד). מה שאין כן לענין מנחה אין צורך שהסולת שבכלי ממנו הוא קומץ יהיה גוש אחד, אלא די שהם מכונסים במקום אחד.

ולכן, לענין טומאה שכדי שהאוכל שבכלי יקבל טומאה כאשר נגיעת הטומאה היתה במקצת המאכל, צריך האוכל להיות כגוף אחד, אין צירוף הכלי מועיל מן התורה, כי אין בכוחו לעשות את החלקים המפוזרים לגוף אחד (אלא שמעלה עשו חכמים לקודש (לעיל ה"א) ומצד מעלה זו כל מה שבכלי "כגוף אחד"), אבל לקמיצת המנחה אין צורך שהעשרון יהיה גוף אחד, ויש מקום לומר שאף מדאורייתא הכלי מצרף את החלקים, וקמץ ממקצתו כאילו קמץ מכולו.

האיסור לכהן להיטמא בספק טומאה

יום שני כ"א סיון ה'תשע"ו

הלכות שאר אבות הטומאות פרק טו, הלכה ח: טֻמְאָה שֶׁמְּנַחַת הָרְשׁוּת הָרַבִּים, סָפֵק נָגַע בָּהּ סָפֵק לֹא נָגַע – סְפֵקוֹ טָהוֹר. הָיְתָה בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וְסָפֵק נָגַע בָּהּ סָפֵק לֹא נָגַע – סְפֵקוֹ טָמֵא.

ה'מנחת חינוך' (מצוה רס"ג) הסתפק:

א. האם מותר לכהן לטמא עצמו בספק טומאה ברשות הרבים כי מאחר שהוא טהור גמור אין כאן איסור או שמא לענין האיסור להיטמא למת דינו כשאר אסורי התורה ו'ספק דאורייתא לחומרא'.

וכתב ה'אבני נזר' (יור"ד סי' תסו סק"י) שאין האיסור תלוי בטומאה, האם היא ודאית ואסור לכהן להיטמא ברשות הרבים מספק שמא יש שם מת ככל איסורי תורה שספקם אסור. דוגמא לדבר: אין הגוסס מטמא עד שתצא נפשו ובכל זאת אסור לכהן להיכנס לבית שהגוסס נמצא בו.

ב. ועוד מסתפק ה'מנחת חינוך' (שם): הנטמא בספק טומאה ברשות היחיד שספקו טמא – האם כשהתרו בו שלא יטמא וטימא עצמו לוקה או שמא רק לענין טומאה גילתה תורה שברשות היחיד ספקו טמא וטעון טבילה, אבל לענין הלאו דינו כשאר איסורים שאין לוקים על הספק.

וכתב ה'אחיעזר' (ח"א סי' א סק"ב) שהדבר תלוי במחלוקת אמוראים בירושלמי (נזיר פ"ו ה"ג) בנזיר שאם נטמא ודאי מגלח ומביא קרבנות, מה דינו בנטמא מספק ברשות היחיד. לדעה אחת אינו מגלח ואינו מביא קרבנות כי אף שהתורה החמירה ונטמא מספק, אינו נחשב כטמא מת בוודאות. ולפי דעה זו אין הכהן שנטמא מספק לוקה. ולדעה השניה שהנזיר מגלח ומביא קרבנות גם על ספק טומאה ברשות היחיד. ואם כן, לדעה זו טומאת הספק ברשות היחיד נחשבת כוודאי טומאת מת שהכהן הוזהר עליה ולוקה.

בין קדירות לשבילים

יום שלישי כ"ב סיון ה'תשע"ו

הלכות שאר אבות הטומאות פרק יט, הלכה ב: שְׁנֵי שְׁבִילִין, אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר, הָלַךְ בְּאֶחָד מֵהֶן וְעָשָׂה טְהָרוֹת, וּבָא חֲבֵרוֹ וְהָלַךְ בַּשֵּׁנִי וְעָשָׂה טְהָרוֹת: אִם בָּאוּ וְנִשְׁאֲלוּ זֶה אַחַר זֶה - מוֹרִין לְכָל אֶחָד מֵהֶן בִּפְנֵי עַצְמוֹ שֶׁהוּא טָהוֹר.

נחלקו ראשונים בדין שתי קדירות של שני בני אדם העומדות זו לצד זו ונפל לתוך אחת מהן דבר אסור ואין ידוע לאיזו מהן. יש אומרים, שאם נפל איסור מדרבנן שתי הקדירות מותרות, כי לגבי כל אחת מהן יש ספק אם נאסרה ו'ספקא דרבנן לקולא' (רמב"ן, הובא בש"ך יו"ד סי' קיא סקי"ח). ויש אומרים שבמקרה זה אין להקל מספק, כי אם כן נצטרך להתיר את שתיהן, ושוב אין כאן ספק אלא וודאי איסור שהרי אחת משתיהן בוודאי נאסרה (רשב"א, מובא בש"ך שם).

וכתב הש"ך (שם) שמהלכה זו מוכח שהרמב"ם סובר כדעת הרמב"ן, שהרי בשני בני אדם שהלכו בשני שבילים

וידוע בוודאי שאחד מהם טמא, שניהם טהורים (אם באו להישאל בנפרד), כי על כל אחד מהם יש ספק האם הלך בשביל הטמא או הטהור, אף על פי שאחד משניהם בוודאי הלך בשביל הטמא. ואם כן, ניתן לדון על כל אחד בנפרד ולטהרו מספק, למרות שמתוך שני המקרים יחד נמצא שטיהרנו טמא בוודאי.

אך ה'חוות דעת' (שם סק"ט) כתב שיש לחלק בין הדברים: בשנים שהלכו בשני שבילין מדובר על שני ספקות נפרדים הנובעים משני מעשים שונים (הליכת כל אחד מהם בשביל), וכאשר הם באים להישאל בנפרד ניתן להתייחס לכל אחד מהם בפני עצמו ולטהרו מספק אבל בשתי קדירות הספק על שתיהן נובע ממעשה אחד – נפילת האיסור לאחת מהן, ומאחר ומדובר בספק אחד יש לדון בבת אחת על כל התוצאות הנובעות ממנו, וכאשר דנים על שתי הקדרות כאחת אי אפשר להתיר את שתיהן שהרי אחת בוודאי נאסרה.

האם בשר המת מטמא טומאת אוכלים? יום רביעי כ"ג סיון ה'תשע"ו

הלכות טומאת אוכלין פרק ג, הלכה ז: פָּחוֹת מִכְּזַיִת מִבְּשַׂר הַמֵּת שֶׁהִשְׁלִים עָלָיו כְּבֵיצָה מִשְּׁאָר אֳכָלִין – הַכֹּל צָרִיךְ מַחֲשָׁבָה, שֶׁהֲרֵי בָּטַל הַכֹּל אֵצֶל כָּל אָדָם.

הגמרא (כריתות כא, ב) מחלקת בין בשר נבילה פחות מכזית שהאדם חשב לאוכלו והושלם לשיעור כביצה בצירוף אוכלים אחרים – שמטמא טומאת אוכלין ובין בשר אדם מת שאינו מטמא טומאת אוכלין גם אם חשב לאוכלו, כי אצל רוב בני אדם אין בשר אדם נחשב 'אוכל' ו'בטלה דעתו אצל כל אדם'.

ולפי זה, תמה הראב"ד על דברי הרמב"ם כאן, "פחות מכזית מבשר המת... צריך מחשבה", הרי משמעות הגמרא היא שאפילו חשב לאוכלו אינו נחשב 'אוכל' כי בטלה דעתו אצל כל אדם!

וה'כסף משנה' כתב ש"יש מקום" לפירוש הרמב"ם בסוגיית הגמרא ותמהו אחרונים (ברכת הזבח וחק נתן, כריתות שם) "מה מקום מצא"? ויתירה מזו: לפי דברי הרמב"ם יש טומאת אוכלין בבשר אדם מת (אם האדם חשב לאוכלו) אבל מפורש בגמרא (שם כ, ב) שבשר מת אינו מטמא טומאת אוכלין ("אוציא דם מהלכי שתים... שאין בהם טומאה קלה")!

ומבאר ב'מקור חיים' (בסוף הספר, חדושי הלכות מאבי המחבר הגר"י מליסא):

לדעת הרמב"ם מועילה מחשבת האדם לאכול בשר מן המת, להחשיבו כ'אוכל' (וכמו שמצינו שמועילה מחשבה לאכול בשר מאדם חי, להלן ה"ט). ומה שאמרו בגמרא שבשר אדם מת בצירוף אוכלים אחרים (המשלימים ל'כביצה') אינו מטמא טומאת אוכלין, הרי זה משום שעל ידי הצירוף ביטל גם את שאר האוכלים מתורת 'אוכל', ולכן צריך מחשבה מחדש (וגרס בגמרא "דבטל הכל אצל כל אדם", ולא כגירסתנו "דבטלה דעתו אצל כל אדם").

וכיון שבשר מת, יחד עם האוכלים המצורפים אליו, נדחה על ידי האנשים המבטלים את הכל מתורת 'אוכל' ("בטל הכל אצל כל אדם") – אינו בא לידי טומאת אוכלין, כי לא שכיח שיחשבו עליו לאכילה, אבל אם בכל זאת אדם יחשוב עליו לאכילה, אכן יטמא טומאת אוכלין.

האם נוטלים ידים על לחם פחות מכביצה? יום חמישי כ"ד סיון ה'תשע"ו

הלכות טומאת אכלין פרק ד הלכה א: כַּמָּה שֶׁעוּר אֳכָלִין לְטֻמְאָה? לְטֻמְאַת עַצְמָן – כָּל שֶׁהֵן. אֲפִלּוּ שֶׁמְּשׁוּם אוֹ חַרְדָּל מִתְּטַמֵּא... וְאֵין אֹכֶל טָמֵא מְטַמֵּא אֹכֶל אַחֵר... עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ כְּבֵיצָה בְּלֹא קְלִפָּתָהּ.

לשיטת הרמב"ם כאן, שיעור 'כביצה' שנאמר באוכל הוא רק כדי לטמא אחרים – אבל בכדי שהאוכל עצמו יקבל טומאה, אין צורך בשיעור זה אלא די בכלשהו. אבל לדעת התוספות (פסחים לג, א ד"ה לאימת) אף כדי לקבל טומאה צריך שיעור, ואין אוכל מקבל טומאה אלא אם כן יש בו שיעור 'כביצה'.

וענין זה נוגע להלכה גם בזמן הזה – האם לחם פחות מכביצה צריך נטילת ידים?

לדעת ה'רוקח' (הובא בב"י או"ח סי' קנח) "יטול מספק ולא יברך". ומבאר ה'בית־יוסף' את הספק: "משום דכיון דפחות מכביצה אינו מקבל טומאת אוכלין [כדעת התוס'] איכא למימר דלא הצריכו בו חכמים נטילה, ואיכא למימר דסתם הצריכו נטילה לאוכל פת ולא חילקו בין פחות מכביצה ליתר מכביצה", ולכן נפסקה כך ההלכה, שיטול ידיים בלי ברכה (שו"ע סי' קנח ס"ב).

אלא, שיש להקשות על כך משיטת הרמב"ם שאוכל פחות מכביצה הרי מקבל טומאה, ולדעתו צריך נטילת ידים בוודאי! יתירה מזו: גם לדעת התוספות שאין אוכל מקבל טומאה בפחות מכביצה – זהו רק מן התורה, אבל מדרבנן לכולי עלמא אוכל מקבל טומאה גם בפחות מכביצה (ראה המגיה למשל"מ כאן), ואם כן, גם על פחות מכביצה צריך ליטול ידים ולברך!

וביארו המפרשים, שכיון ש"אין דין נטילת ידים כי אם מדרבנן" לכן הקילו בו, ומטעם זה לא יברך (מחצית השקל, פרי מגדים, א"א, שם סק"ג).

וכתב ב'קצות השולחן' (בדי השולחן – סי' לו ס"ק ד) כי בלשונו של אדמו"ר הזקן, בהביאו הלכה זו – מוסבר היטב מדוע לא מברכים על הנטילה לכולי עלמא, שכך כתב (סימן קנח ס"ב) "יש להסתפק אם צריך נטילת ידים – לפי שפחות מכביצה אינו נקרא אוכל לענין טומאת אוכלין, שמפני זה אינו מטמא משקים ואוכלים אחרים שנגעו בו .. ופחות מכביצה כיון שאינו נקרא אוכל לענין טומאה אין אכילתו

חשובה אכילה לענין נטילת ידים, לפיכך יטול ידיו ולא יברך". ומובן מזה, כי גם אם אוכל לעצמו מקבל טומאה בפחות מכביצה (כשיטת הרמב"ם – מן התורה; ולכולי עלמא – מדרבנן) – מכל מקום, מחמת זה שפחות מכביצה אינו מטמא אחרים לכן "אין אכילתו חשובה אכילה לענין נטילת ידים".

טיפות נפרדות

יום שישי כ"ה סיון ה'תשע"ו

הלכות טומאת אוכלין פרק ז, הלכה א: הַנִּצּוֹק אֵינוֹ חִבּוּר לֹא לְטֻמְאָה וְלֹא לְטָהֳרָה. כֵּיצַד? הָיָה מְעֻרֶה מַשְׁקִין טְהוֹרִין לְתוֹךְ כְּלִי טָמֵא, וַאֲפִלּוּ עַל גַּבֵּי הַשֶּׁרֶץ – חֲרֵי הָעַמּוּד הַנִּצּוֹק טָהוֹר.

הרמב"ם פוסק ש'ניצוק' אינו חיבור, היינו שעמוד הקילוח אינו מחבר את המשקה העליון והתחתון להחשיבם כמקשה אחת ולכן אם נגעה טומאה בתחתון אין העליון טמא.

אך יש סוברים שגם אם הקילוח אינו מחבר את ההעליון והתחתון להחשיבם כאחד, מכל מקום הטיפה שנגעה בטומאה חוזרת ומטמאת את הטיפה שמעליה וכן הלאה ונמצא הכל טמא. ולדעה זו הניצוק אינו חיבור לטומאה רק אם נגע בקילוח 'טבול יום' שטומאתו פחותה ורק המשקים שנגע בהם טמאים אך אינם מטמאים משקים אחרים, ולכן הטיפה שנגעה בטומאה אינה מטמאת את זו שמעליה, אך אם נגע הקילוח בטומאה גמורה, הכל טמא.

והראיה שהמשנה (טבול יום ב, ז) נקטה בענין זה 'טבול יום' ואמרה: 'המערה מכלי לכלי ונגע טבול יום בקילוח יעלה באחד ומאה'. ומכאן שאם נגע הקילוח בטומאה גמורה, נטמא הכל (אליהו רבא טהרות ח, ט. הגהות הרש"ש למשנה שם).

אך הרמב"ם כתב שאפילו אם נגע הקילוח בשרץ הרי הוא טהור, ואם כן לדעתו הניצוק אינו נחשב חיבור כלל ואפילו נגיעת הטיפות זו בזו, כשהן במצב של שפיכה, אינה מטמאת.

והמשנה נקטה 'טבול יום' כי שם מדובר שהטמא נגע בקילוח כאשר הוא באוויר ואחר כך נשפך לתוך הכלי, ומדובר על דינו של המשקה לאחר שנשפך לכלי התחתון, ולכן, אע"פ שבעודן באוויר אין הטיפות מטמאות זו את זו, אך כאשר הטיפה שנטמאה נפלה לתוך הכלי היא חוזרת ומטמאת את שאר הטיפות. ודין זה הוא דוקא בטבול יום, אבל אם נגע הקילוח בטומאה גמורה, יחזור ויטמא אחר כך את כל המשקה.

אך הרמב"ם מדבר על קילוח הנשפך על גבי השרץ ולא לתוך כלי, והנידון הוא לגבי המשקה הנשאר בכלי העליון, ולכן הקילוח אינו מטמא כלל, כי המגע בין הטיפה הטמאה לזו שמעליה אינו נחשב מגע המטמא (יד אלימלך סי' ח, רמב"ם לעם השלמות ע' תשט

רצון בעלים בהכשר אוכלים לטומאה

שבת קודש כ"ו סיון ה'תשע"ו

הלכות טומאת אוכלין פרק יב, הלכה א: כָּל דִּבְרֵי הֶכְשֵׁר אֳכָלִין – דִּבְרֵי קַבָּלָה הֵן... וְהוּא שֶׁיִּנָּתֵן עֲלֵיהֶם בִּרְצוֹן בְּעָלִים.

אוכל נעשה 'מוכשר' וראוי לקבל טומאה דווקא לאחר שנרטב במים או במשקה אחר שנאמר "וכי יותן מים על זרע.. טמא הוא לכם". ואמרו בגמרא (בבא מציעא כב, ב) "כתיב כי יתן [בלא וא"ו] וקרינן כי יותן. הא כיצד, בעינן כי יותן דומיא דכי יתן – מה כי יתן לדעת, אף כי יותן לדעת ("שידע בנתינה והוכשר בעיניו". רש"י)". ומכאן, שהמשקה צריך להינתן 'ברצון בעלים'.

והנה, לדעת כמה ראשונים (רשב"א, הובא בכס"מ כאן) אין צורך ב'רצון הבעלים' דווקא, אלא גם כאשר אחר נתן את המשקה מועיל רצון הנותן 'להכשיר' את האוכל. כי "כי יותן" משמעו בכל אופן שיותן – בין ברצון הבעלים ובין ברצון של אחר (רשב"ם ב"ב צז, א). אולם לדעת הרמב"ם צריך 'רצון בעלים' דוקא ולא יועיל רצון של הנותן. ומבאר על־כך ה'כסף משנה': "דאין סברא דרצון אחרים יגרום טומאה לדבר שאינו שלהם".

ויש להסתפק בהגדרת 'רצון' זה – האם צריך שיאמר בפירוש שזהו לרצונו ואם לא נתכוון לכלום, לא לרצון ולא שלא לרצון, אין זה נחשב לרצונו או שגם כשלא נתכוון לכלום, הרי זה נחשב לרצונו, עד שיתכוון בפירוש שאינו רוצה.

וב'חזון נחום' (ריש מס' מכשירין) דייק מדברי הרמב"ם (בפירוש המשניות שם) "שיבלל ברצון, לא שיבלל שלא ברצון" ש'סתם' אינו נחשב לרצון. וכך כתב גם ב'גינת ורדים' (הובא בשו"ת שבספר אבני מילואים סי' כ) שצריך רצון חיובי דווקא, ולכן בכמה מקרים שבאו מים על האוכלים הצריכו שהבעלים יהיו 'שמחים' בנתינת המים (ראה לדוגמא: מכשירין פ"ג מ"ז), "ומשמע דאם אין לו שמחה, אע"ג שאינו מיצר דאין לו הפסד וגריעות בהכשר זה – דאינו מכשיר לקבל טומאה".

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – כ'-כ"ו סיון תשע"ו

יום ראשון כ' סיון ה'תשע"ו

הִלְכוֹת שְׁאָר אֲבוֹת הַטֻּמְאוֹת

פֶּרֶק שְׁנֵים עָשָׂר[1]

1) יבאר שאחת עשרה מעלות עשו חכמים לקודש על התרומה.

1 **א. אַחַת עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת[2] עָשׂוּ חֲכָמִים לְקֹדֶשׁ עַל**
2 **הַתְּרוּמָה, וְאֵלּוּ הֵן: יֵשׁ לְאָדָם לְהַטְבִּיל כֵּלִים בְּתוֹךְ**
3 **כֵּלִים[3] לִתְרוּמָה, אֲבָל לֹא לְקֹדֶשׁ. גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִהְיֶה**
4 **פִּי הַכְּלִי[4] צַר וְלֹא יִהְיֶה בּוֹ כִּשְׁפוֹפֶרֶת הַנּוֹד[5], וְנִמְצָאוּ**
5 **הַכֵּלִים שֶׁבְּתוֹכוֹ כְּאִלּוּ טְבָלוּם בַּמַּיִם שֶׁבַּכְּלִי, לֹא**
6 **בַּמִּקְוֶה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה הַכְּלִי הַגָּדוֹל**
7 **שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹכוֹ הַכֵּלִים הַטְּמֵאִין טָהוֹר; אֲבָל אִם הָיָה**
8 **טָמֵא - מִתּוֹךְ שֶׁעָלְתָה לוֹ טְבִילָה, עָלְתָה טְבִילָה**
9 **לַכֵּלִים שֶׁבְּתוֹכוֹ אֲפִלּוּ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּקֹדֶשׁ.**

~ נקודות משיחות קודש ~

"אחת עשרה מעלות עשו חכמים לקדש על התרומה.. כו'".

ובסיום הפרק חילק: "שש מעלות ראשונות עשאום בין לקדש בין לחולין שנעשו על טהרת הקדש, וחמש אחרונות עשאום בקדש בלבד.. כו'". המספר עשר מורה על סדר השתלשלות ואילו י"א ("אחת עשרה מעלות") על למעלה מסדר השתלשלות כידוע בעניין עבודת הקטורת שעל ידי י"א סממנים שבה היו מבררים בחינת הי"א דלעומת זה.

ובעבודת האדם: חולין שנעשו על טהרת הקדש היא העבודה עם עצמו ובה עשו רק שש מעלות כי לא כל אחד ראוי לעבודה נעלית זו, על דרך שמצינו בהלכה ד"מחזי כיוהרא". אבל גם כאשר יהודי נמצא בדרגא זו שע"פ דין יכול להקריב קרבנות ולאכול קדשים, הוסיפו "חמש אחרונות" כדי שיהיו "אחת עשרה מעלות לקדש כו'" כי ענייני הקדש הם ההתעסקות עם הזולת וכדי להדר ולהוסיף בזה באופן של "לפנים משורת הדין" שזהו עניין החסידות והפצתה, צריך להגיע לעבודה הקשורה עם בחינת י"א - למעלה מסדר השתלשלות, ובעבודה זו יש להדר בכל ההידורים מבלי לחשוש ל"מחזי כיוהרה" או שלא להלך בגדולות.

(יין מלכות סימן קמו)

2) בחגיגה כ, א נשנו החומרות שהטילו חכמים בטהרת הקודש יותר מבתרומה מבלי לקבוע מספרן. ובגמרא שם כא, ב נחלקו רבי אילא ורבא במספרן - רבי אילא קובע שהן עשר ורבא אומר שהן אחת עשרה - ויש במחלוקתם זו עניין לדין (יבואר לקמן), ופסק רבינו כרבא מפני שגם רב נחמן סובר כמותו. 3) מותר להניח כלים טמאים קטנים בתוך כלי גדול טהור ולהטבילם במקווה וייטהרו. 4) החיצון. 5) כעובי השפופרת שנותנים בפי הנוד. במקוואות פרק ו משנה ז שנינו: "עירוב מקוואות כשפופרת הנוד". פירוש אם יש שני מקוואות זה בצד זה, באחד יש שיעור מקווה (ארבעים סאה מים) ובשני פחות מכשיעור זה וצינור מחברם, דינם כמקווה אחד כשרוחב הצינור הוא כשפופרת הנוד ומותר לטבול במקווה החסר, ואם הצינור פחות משיעור זה אינו מערב את שני המקוואות. ושם מבואר ששפופרת הנוד רוחב חללה "כשתי אצבעות חוזרות למקומן", פירוש, שאפשר לגלגל שתי אצבעות בחללו של הצינור. ובכלי בתוך כלי יש לחשוש, שמא יטביל כלים זעירים, כגון מחטים וכדומה, בכלי שפיו צר ואם כן המים שבתוכו אינם כמחוברים למקווה ומתוך כך לא עלתה טבילה למחטים שבתוכו, ובתרומה לא גזרו. נימוק זה אמרו שם בשם רבא.

10 **ב. כְּלִי[6] שֶׁנִּטְמְאוּ אֲחוֹרָיו בְּמַשְׁקִין - לֹא נִטְמָא תּוֹכוֹ,**
11 **וְלֹא בֵּית אֶצְבַּע[7] שֶׁבָּעֲבִי שְׂפָתוֹ. וְהַמַּשְׁקִין שֶׁבְּתוֹכוֹ אוֹ**
12 **שֶׁבְּבֵית צְבִיעָתוֹ טְהוֹרִין. וְשׁוֹתֶה בּוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ**
13 **שֶׁמָּא יִגְּעוּ מַשְׁקִין שֶׁבְּפִיו בַּאֲחוֹרֵי הַכְּלִי וְיַחְזְרוּ**
14 **וְיִטַּמְּאוּ תּוֹכוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? לִתְרוּמָה; אֲבָל**
15 **לְקֹדֶשׁ, נִטְמְאוּ אֲחוֹרָיו - נִטְמְאוּ כֻּלָּן[8].**

6) מעלה שנייה ששנו חכמי המשנה שם. 7) במשנה שלפנינו כתוב "בית הצביטה" וגם רבינו בפירושו שם גורס כך ומפרש שם שהיה שקע בעובי שפת הכלי, כדי להשים שם אצבע להחזיק את הכלי ולא יכניס את האצבע לתוך הכלי עצמו. [כנראה קיבל פירושו של רבי יוחנן (שם כב, ב) "מקום שנקיי הדעת צובעין בו" ומפרש כהערוך, שצובעין הוא מלשון "הצביעו" במשנה יומא כב, א שפירושו הוציאו אצבע]. 8) אחוריים, תוך ובית אצבע.

16 **ג. הַנּוֹשֵׂא אֶת הַמִּדְרָס[9] - מֻתָּר לוֹ לִשָּׂא עִמּוֹ תְּרוּמָה**
17 **כְּאֶחָד, וְהוֹאִיל וְאֵין הַנּוֹשֵׂא נוֹגֵעַ בַּתְּרוּמָה[10] וְלֹא**
18 **תְּרוּמָה נוֹגַעַת בַּמִּדְרָס - הֲרֵי הִיא טְהוֹרָה. אֲבָל לֹא**
19 **הַקֹּדֶשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָגַע בּוֹ. מַעֲשֶׂה הָיָה[11]**
20 **בְּאֶחָד, שֶׁנָּשָׂא חֲבִית שֶׁל קֹדֶשׁ [12]טְמֵאָה בַּמִּדְרָס**
21 **שֶׁנָּשָׂא עִמָּהּ. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה גָּזְרוּ, שֶׁהַנּוֹשֵׂא אֶת**
22 **הַמִּדְרָס לֹא יִשָּׂא אֶת הַקֹּדֶשׁ. וְלֹא גָּזְרוּ אֶלָּא בְּמִדְרָס**
23 **עִם הַקֹּדֶשׁ[13], כַּמַּעֲשֶׂה שֶׁהָיָה. וְאִם עָבַר וְנָשָׂא, הוֹאִיל**
24 **וְלֹא נָגַע בַּקֹּדֶשׁ - הֲרֵי הַקֹּדֶשׁ טָהוֹר[14].**

9) דבר שהזב עמד, ישב או שכב עליו נקרא בלשון חכמים "מדרס הזב" או מקוצר: "מדרס", והוא אב הטומאה ומטמא אדם וכלים ואוכלין ומשקין. 10) רבינו במשנה מפרש, כגון שהמדרס והתרומה מונחים על לוח עץ שאינו

מקבל טומאה והאדם מרים את הלוח, אבל אם האדם נוגע בשניהם, הוא נטמא מפני שנשא את המדרס ומטמא את התרומה. [ורש"י פירש, שהתרומה מונחת בכלי חרס שאינו מקבל טומאה אלא מתוכו והאדם אינו נוגע באווירו, ולפיכך לא נטמאה התרומה על ידי נגיעתו של נושא המדרס]. 11) שם כב, ב. נימוק הגזירה. 12) צריך להיות: "וטימאה" או "ונטמאה". 13) אבל לא בטומאה אחרת, כגון שרץ ונבילה ורק בקודש ולא בתרומה. במקום שגזרו טומאה מפני מעשה שהיה, גזרו כעין המעשה בלבד ולא במקרים שאינם דומים לו מכל הבחינות. 14) מחלוקת אמוראים (שם כג, א) ופסק להקל כמו בכל ספק דרבנן.

1 **ד. בִּגְדֵי אוֹכְלֵי תְּרוּמָה[15], אַף עַל פִּי שֶׁהֵן טְהוֹרִין**
2 **וְנִזְהָרִין מִן הַטֻּמְאוֹת - הֲרֵי בִּגְדֵיהֶן מִדְּרָס לְקֹדֶשׁ[16].**

15) שנשמרו בטהרת תרומה. 16) מטמאים אדם וכלים כמדרס הזב. זאת היא מעלה רביעית.

3 **ה. כְּלִי שֶׁהוּא מְפֻצָּל[17] וְלוּחוֹתָיו וְקוֹרוֹתָיו מְקֻשָּׁרוֹת,**
4 **כְּגוֹן מִטָּה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ: אִם נִטְמָא וְצָרִיךְ לְהַטְבִּילוֹ**
5 **לִתְרוּמָה - יֵשׁ לוֹ לְהַטְבִּילוֹ כֻּלּוֹ כְּאֶחָד כְּשֶׁהוּא**
6 **מְקֻשָּׁר; אֲבָל לְקֹדֶשׁ - מַתִּיר[18] וּמְנַגֵּב[19], שֶׁמָּא יֵשׁ שָׁם**
7 **דָּבָר הַחוֹצֵץ[20], וּמַטְבִּיל וְאַחַר כָּךְ קוֹשֵׁר.**

17) מחובר מחלקים שונים שאפשר לפרקם. 18) את החבלים הקושרים את חלקי הכלי זה לזה. 19) מנקה במטלית כל חלק בפני עצמו. 20) מפריע את מי המקווה מלהגיע למקום שהוא דבוק בו (מעלה חמישית).

8 **ו. כֵּלִים הַנִּגְמָרִין בְּטָהֳרָה[21], אֲפִלּוּ הָיָה הָעוֹשֶׂה אוֹתָן**
9 **תַּלְמִיד חָכָם וְנִזְהָר בָּהֶן - הֲרֵי אֵלּוּ צְרִיכִין טְבִילָה**
10 **לְקֹדֶשׁ, וְאֵינָן צְרִיכִין הֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ; אֲבָל לִתְרוּמָה -**
11 **מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּלֹא טְבִילָה, שֶׁהֲרֵי נַעֲשׂוּ בְּטָהֳרָה.**
12 **וּמִפְּנֵי מָה הִצְרִיכוּם טְבִילָה לְקֹדֶשׁ? גְּזֵרָה מִשּׁוּם רֹק**
13 **עַם הָאָרֶץ שֶׁיִּגַּע בָּהֶן[22] בִּשְׁעַת מְלָאכָה וַעֲדַיִן [23]הוּא**
14 **לַח[24].**

21) גמר מלאכה שלהם היה בטהרה, והמלאכה עד סמוך לגמר עשה עם הארץ. 22) שמא נפל הרוק על הכלי בשעת עשייתו, ורוקו של עם הארץ מטמא (ראה הלכות משכב ומושב פרק י). 23) אחרי גמר מלאכה. 24) ומטמא את הכלי, אבל לפני שנגמרה מלאכתו אין עליו דין כלי ואינו מקבל טומאה (מעלה שישית).

15 **ז. אַחַר שֶׁנִּגְמַר הַכְּלִי - מְצָרֵף[25] מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ לְקֹדֶשׁ,**
16 **אֲבָל לֹא לִתְרוּמָה. כֵּיצַד? כְּלִי שֶׁהוּא מָלֵא פֵּרוֹת**
17 **פְּרוּדִין זֶה מִזֶּה, כְּגוֹן צִמּוּקִין וּגְרוֹגָרוֹת, וְנָגְעָה**
18 **טֻמְאָה בְּאֶחָד מֵהֶן - נִטְמָא כָּל מַה שֶּׁבַּכְּלִי לְקֹדֶשׁ,**
19 **אֲבָל לֹא לִתְרוּמָה. וְכָל הַמַּעֲלוֹת[26] שֶׁל דִּבְרֵיהֶם הֵם[27].**
20 **וְרֶמֶז יֵשׁ לְמַעֲלָה זוֹ בַּתּוֹרָה: כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב**
21 **מְלֵאָה קְטֹרֶת. אָמְרוּ חֲכָמִים: כָּל מַה שֶּׁבַּכַּף - הֲרֵי**
22 **הוּא כְּגוּף אֶחָד. אֲפִלּוּ שֶׁאֵין לוֹ תּוֹף[28] מְצָרֵף מַה**
23 **שֶּׁעָלָיו לְקֹדֶשׁ. כְּגוֹן שֶׁהָיוּ צְבוּרִין עַל גַּבֵּי הַלּוּחַ אוֹ**
24 **עַל גַּבֵּי הָעוֹר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַפֵּרוֹת נוֹגְעִין זֶה**
25 **בָּזֶה.**

25) עושה את כל הגושים שבו כגוש אחד לעניין טומאה. 26) לרבות זו. 27) כרבי יוחנן שם כד, א, שאמר: "מעדותו (עדויות פרק ח משנה א) של רבי עקיבא נשנית משנה זו" פירוש, שנינו שם: "העיד רבי שמעון בן בתירא על אפר חטאת שנגע טמא במקצתו נטמא כולו. הוסיף רבי עקיבא על הסולת ועל הקטורת וכו' שנגע טבול יום במקצתם שפסל את כולם". ומפני שטומאת אפר פרה היא מדרבנן, שהרי אין עליו כל קדושה, למדו בגמרא (שם כג, ב) שגם הסולת והדומה לו - מדרבנן. 28) זו היא מעלה שביעית.

26 **ח. הָיוּ שְׁנֵי הַצְּבוּרִין[29] בְּתוֹךְ הַכְּלִי וְדָבָר אַחֵר[30]**
27 **בֵּינֵיהֶן וְנִטְמָא אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶן: אִם הָיָה הַדָּבָר**
28 **שֶׁבֵּינֵיהֶן צָרִיךְ לַכְּלִי[31] - הַכְּלִי מְצָרְפָן וְנִטְמָא הַכֹּל;**
29 **וְאִם אֵינוֹ צָרִיךְ לַכְּלִי[32] - לֹא נִטְמָא אֶלָּא זֶה שֶׁנָּגְעָה**
30 **בּוֹ הַטֻּמְאָה בִּלְבַד.**

29) כגון עישרון סולת למנחה והניח חצי עישרון בצד זה של הכלי וחציו השני בצד אחר. 30) לא סולת של מנחה העומדת להקטרה (כסף משנה). 31) כגון לבונה. 32) כגון בשר או שיירי מנחה הנאכלים לכהנים. [הכסף משנה מבאר, שאם האמצעי שביניהם הוא גם כן סולת היה מצטרף עם אותו חצי העישרון שנגעה בו הטומאה שהרי ביניהם אין הפסק. וזה לא כפירוש רש"י, ראה ראב"ד].

31 **ט. הָיוּ שְׁנֵי צְבוּרִין בְּכְלִי, וְהַצְּבוּר הָאֶחָד מְחֻבָּר**
32 **לַמַּיִם שֶׁאַחוֹרֵי הַכְּלִי, וְנָגַע טָמֵא בַּצְּבוּר הַשֵּׁנִי[33] -**
33 **נִטְמְאוּ שְׁנֵיהֶן[34] בִּצְרוּף הַכְּלִי, וְנִטְמְאוּ הַמַּיִם**
34 **שֶׁאַחוֹרֵי הַכְּלִי[35] מֵחֲמַת זֶה הָאֹכֶל הַמְחֻבָּר לָהֶן, אַף**
35 **עַל פִּי שֶׁהֵן אַחוֹרֵי הַכְּלִי. נָגַע הַטָּמֵא בַּמַּיִם שֶׁאַחוֹרֵי**
36 **הַכְּלִי - נִטְמָא הָאֹכֶל הַמְחֻבָּר לָהֶן, וְהַדָּבָר סָפֵק אִם**
37 **נִטְמָא הָאֹכֶל הַשֵּׁנִי בִּצְרוּף הַכְּלִי אוֹ לֹא נִטְמָא מֵחֲמַת**
38 **הַצְּרוּף[36].**

33) שאינו נוגע לא במים ולא בציבור המחובר להם. 34) שני הציבורים. 35) רבי ירמיה שואל שם אם הצירוף מועיל לטמא גם מה שמחוץ לכלי כשהוא מחובר למה שבתוך הכלי, והוסיף ושאל: "אם תימצי לומר כיוון דמחבר מחבר (ונטמאו שני הציבורים), חיבור מים וצירוף כלי מהו"? ודרכו של רבינו לפסוק כאם תמצי לומר. 36) בעייא שנייה של רבי ירמיה, אם צירוף הכלי מוגבל לנגיעת טומאה בפנים הכלי ולא בנגיעה מבחוץ או בין כך ובין כך מצרף. בעיא זו לא נפשטה. מובן שהאוכל הנוגע במים נטמא מפני הנגיעה הישירה במים הטמאים.

39 **י. אֹכֶל קֹדֶשׁ שֶׁנִּטְמָא וְהִנִּיחוֹ בִּכְלִי, וּבְתוֹךְ הַכְּלִי**
40 **אֹכֶל קֹדֶשׁ אַחֵר טָהוֹר, וְאֵין נוֹגְעִין זֶה בָּזֶה - הַטָּהוֹר**
41 **בְּטָהֳרָתוֹ[37] וְהַטָּמֵא בְּטֻמְאָתוֹ. בָּא טְבוּל יוֹם וְנָגַע**
42 **בָּאֹכֶל הַטָּמֵא - יֵשׁ בְּדָבָר זֶה סָפֵק, אִם נִפְסַל הַטָּהוֹר**
43 **מֵחֲמַת מַגַּע טְבוּל יוֹם מִפְּנֵי צֵרוּף הַכְּלִי אוֹ לֹא**

1 נִפְסַל; שֶׁלֹּא נָגַע טְבוּל יוֹם אֶלָּא בְּאֹכֶל שֶׁשָּׁבַע מִן
2 הַטֻּמְאָה[38] וְלֹא הוֹסִיף לוֹ כְּלוּם[39].

37) לא אמרו הכלי מצרף, אלא כששניהם מונחים בכלי בשעה שנגעה טומאה באחד מהם. 38) כאדם השבע שאינו מקבל אוכל, כך הוא אינו בולע טומאה. 39) ומתוך כך לא נטמא הציבור השני. והטומאה הראשונה גם כן אינה מטמאה, כמו שאמרנו בבבא הקודמת. ולמה נקט טבול יום ולא טומאה סתם? מפני שקודש הנוגע בטבול יום אינו מטמא ולא פוסל קודש אחר בנגיעה, ואם כן לעולם אינו מוסיף טומאה. אבל שרץ או נבילה מוסיף טומאה, במקרה שהחלק הטמא היה שני או שלישי או רביעי (ראה רש"י שם בראש העמוד).

3 יא. הָרְבִיעִי בְּקֹדֶשׁ - פָּסוּל; אֲבָל בִּתְרוּמָה - טָהוֹר.
4 וְכֵן שְׁלִישִׁי בִּתְרוּמָה, אִם נָגַע בְּמַשְׁקֵה קֹדֶשׁ - הֲרֵי
5 זֶה נִטְמָא[40], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ; וְהַשְּׁלִישִׁי שֶׁבִּתְרוּמָה אוֹ
6 שֶׁבְּקֹדֶשׁ אִם נָגַע בְּמַשְׁקֵה תְּרוּמָה - לֹא פְּסָלוֹ.

40) עשה ראשון.

7 יב. מִי שֶׁנִּטְמָאת יָדוֹ אַחַת וְנָגַע בָּהּ בְּיָדוֹ שְׁנִיָּה אוֹ
8 בְּיַד חֲבֵרוֹ - פָּסַל[41] אֶת הַשְּׁנִיָּה וַהֲרֵי הִיא כִּשְׁלִישִׁי.
9 וְאִם הָיְתָה יָדוֹ בְּלוּלָה[42] בְּמַשְׁקֶה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא
10 נָגַע - נִטְמָאת חֲבֵרְתָּהּ[43]. וְצָרִיךְ לְהַטְבִּיל אֶת שְׁתֵּיהֶן[44]
11 וְאַחַר כָּךְ יִגַּע בְּקֹדֶשׁ. אֲבָל בִּתְרוּמָה, אִם נִטְמָאת יָדוֹ
12 הָאַחַת - לֹא נִטְמָאת חֲבֵרְתָּהּ, וַאֲפִלּוּ נָגַע בָּהּ כְּשֶׁהִיא
13 נְגוּבָה[45]. וְאֵין צָרִיךְ לְהַטְבִּיל יָדוֹ שֶׁנִּטְמָאת, אֶלָּא
14 נוֹטְלָהּ וְנוֹגֵעַ בִּתְרוּמָה.

41) אם תיגע בקודש תפסול אותו, אבל לא תטמאהו. כרבי יוסי בן יהודה שם. 42) רטובה, ונטמאה היד בנגיעתה במשקה ונעשית שנייה מגזירת טומאת משקין ולא משום המעלה שבקודש. 43) נעשית שנייה כמותה. ונראה טעמו, שמא נגעה היד השנייה במשקין שעל יד הטמאה ונעשתה שני. [רבינו למד חשש זה ממה שאמרו שם: "היינו רבותיה דנגובה". ראה רש"י שם]. 44) נתבאר למעלה פרק ח הלכה ז שלקודש לא די בנטילת ידיים אלא צריכות טבילה במקווה כשירה כמו ששנינו (שם יח, ב): "נוטלים לידים לחולין למעשר ולתרומה, ולקודש מטבילין". מובן, שאם היא נגובה וגם לא נגע בידו האחרת מטביל את היד הטמאה בלבד. 45) כלומר, אם היא נגובה, אבל אם היא לחה נטמאת השנייה מפני נגיעתה במשקה (מעלה תשיעית). [למה לא מנו כאן שתי מעלות, א. יד מטמאה חבירתה לקודש ולא לתרומה; ב. לקודש צריכה טבילה ולתרומה מספיקה נטילה? בתוספות שם כ, ב דיבור המתחיל חומר פירשו, שנמנו רק המעלות שהן חומרות לעניין טומאה (בלשון הגמרא: "דררא דטומאה", ראה תוספות נדה ו, א דיבור המתחיל אבל), ולפיכך, לא מנו את הטבילה].

15 יג. אֲכָלִין נְגוּבִין שֶׁלֹּא הֻכְשְׁרוּ[46] - אוֹכְלִין אוֹתָם
16 בְּיָדַיִם מְסֹאָבוֹת[47]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּתְרוּמָה;
17 אֲבָל בְּקֹדֶשׁ - חִבַּת הַקֹּדֶשׁ מַכְשַׁרְתָּן[48], וְאָסוּר לְמִי
18 שֶׁיָּדָיו טְמֵאוֹת לֶאֱכֹל קֹדֶשׁ שֶׁלֹּא הֻכְשַׁר. וַאֲפִלּוּ לֹא
19 נָגַע בּוֹ אֶלָּא בְּכוּשׁ[49] אוֹ שֶׁתָּחַב לוֹ חֲבֵרוֹ[50] לְתוֹךְ פִּיו
20 - הֲרֵי זֶה אָסוּר[51]. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, שֶׁאִם נָגְעָה
21 טֻמְאָה בָּאֲכָלִין שֶׁל קֹדֶשׁ שֶׁלֹּא הֻכְשְׁרוּ - שֶׁנִּטְמְאוּ,
22 מִפְּנֵי שֶׁחִבַּת הַקֹּדֶשׁ מַכְשַׁרְתָּן.

46) שלא נרטבו באחד משבעת המשקין (ראה פרק א מהלכות טומאת אוכלין הלכה א והלכה ב). 47) סתם ידיים שגזרו עליהם להיות שניות (ראה למעלה פרק ה הלכה ח, או אם נגעו בראשון לטומאה ולא נטמא האדם). 48) את אוכלי הקודש ומקבלים טומאה בלי הכשר משקין (שם כד, ב). 49) פלך של עץ שאינו מקבל טומאה. 50) שידיו טהורות. 51) בגמרא שם מנמק רבי חנינא בן אנטיגנוס שמא יקח צנון או בצל לח ויאכל ביחד עם הקודש ויטמאוהו, שהרי המשקין שעל הצנון או הבצל שנגעו בידיו נעשו ראשון. (זאת היא מעלה עשירית).

23 יד. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? לִפְסֹל הָאֹכֶל עַצְמוֹ
24 וּלְאָסְרוֹ בַּאֲכִילָה; אֲבָל לִמְנוֹת בּוֹ רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי - הֲרֵי
25 זֶה סָפֵק[52]. כֵּיצַד? נָגַע אֹכֶל שֶׁנִּטְמָא בְּלֹא הֻכְשַׁר
26 בְּאֹכֶל שֵׁנִי שֶׁהֻכְשַׁר - הֲרֵי זֶה הַשֵּׁנִי סָפֵק, מִפְּנֵי
27 שֶׁהָרִאשׁוֹן לֹא הֻכְשַׁר.

52) בעייא שלא נפשטה בחולין לו, א בצריך של מנחות שלא הוכשר אם חיבת הקודש מועילה גם למנות ראשון ושני או לפסול בלבד. [הכסף משנה שואל, הלא למעלה פרק ח הלכה ג פסק רבינו בצריך של מנחות שמונים בו ראשון ושני ונתבאר שם שהסתמך על מה שאמרו במנחות קב, שמדרבנן אין כל ספק שמונים ראשון ושני, והשואל שאל מהו דין תורה, ולמה כתב כאן "הרי זה ספק" ומשמע אפילו מדרבנן? והוא מבאר: שם המדובר בטומאה דאורייתא גזרו חכמים למנות ראשון ושני בלי הכשר מים, אבל כאן בטומאת ידיים, שכל עיקרה מגזירת חכמים אפשר שלא החמירו אלא לפסול בלבד, ולא למנות ראשון ושני. ומזה יוצא שכל דברי רבינו בהלכה זו נמשכים לדין ראשון שבהלכה הקודמת ובדילוג על בבא שנייה שם המדברת בנגעה טומאה באוכלין].

28 טו. הָאוֹנֵן[53] אַחַר שֶׁתַּם זְמַן אֲנִינוּתוֹ, וּמְחֻסַּר כִּפּוּרִים
29 אַחַר שֶׁהֵבִיא כַּפָּרָתוֹ - צְרִיכִין טְבִילָה לַאֲכִילַת
30 הַקֹּדֶשׁ, אֲבָל לֹא לִתְרוּמָה; שֶׁהָאוֹנֵן וּמְחֻסַּר כִּפּוּרִים
31 מֻתָּרִין לֶאֱכֹל אֶת הַתְּרוּמָה. וּמִפְּנֵי מָה הִצְרִיכוּם
32 טְבִילָה לְקֹדֶשׁ? שֶׁהֲרֵי עַד עַתָּה הָיוּ אֲסוּרִין לֶאֱכֹל אֶת
33 הַקֹּדֶשׁ וְהִסִּיחוּ דַּעְתָּן[54], וְשֶׁמָּא נִטְמְאוּ וְהֵם לֹא יָדְעוּ.
34 וְלֹא עָשׂוּ מַעֲלָה זוֹ אֶלָּא לַאֲכִילָה; אֲבָל לִנְגִיעָה -
35 נוֹגְעִים בַּקֳּדָשִׁים קֹדֶם טְבִילָה[55].

53) אבל לפני קבורת המת. 54) מלשמור על טהרת הקודש. 55) זבחים צט, ב: באכילה עביד (עשו) חכמים מעלה, בנגיעה לא עביד חכמים מעלה.

36 טז. שֵׁשׁ מַעֲלוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת עֲשָׂאוּם בֵּין לְקֹדֶשׁ בֵּין
37 לְחֻלִּין שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל טָהֳרַת הַקֹּדֶשׁ; וְחָמֵשׁ אַחֲרוֹנוֹת,

שֶׁהֵן מִן הַכְּלִי מְצָרֵף מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ וָהָלְאָה - עֲשָׂאוּם בְּקֹדֶשׁ בִּלְבַד, אֲבָל לֹא בְּחֻלִּין שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל טָהֲרַת הַקֹּדֶשׁ, אֶלָּא הֲרֵי הֵן בְּחֻמֵּשׁ אֵלּוּ כְּחֻלִּין. לְפִיכָךְ, חֻלִּין שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל טָהֲרַת הַקֹּדֶשׁ - הָרִאשׁוֹן טָמֵא בָּהֶן, וְהַשֵּׁנִי פָּסוּל, וְהַשְּׁלִישִׁי טָהוֹר בְּחֻלִּין, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

פֶּרֶק שְׁלִשָׁה עָשָׂר[1]

1) יבאר שחמש מעלות עשו חכמים בבגדים. ואם צריך טבילה לתרומה ולקודש מחמת היסח הדעת. ואם צריך כוונה לטבילה ולנטילה. כל הכלים שגזרו שיהיו בחזקת טומאה. תרומה וקדשים שנטמאו בספק אב מאבות הטומאות של תורה. על כמה ספיקות שורפים את התרומה, ואם שורפים על שני ספיקות.

א. חָמֵשׁ מַעֲלוֹת[2] עָשׂוּ חֲכָמִים בִּבְגָדִים, וְאֵלּוּ הֵן: בִּגְדֵי עַמֵּי הָאָרֶץ - מִדְּרָס[3] לְאוֹכְלֵי חֵלֵיהֶן בְּטָהֲרָה. וְכֵן עַמֵּי הָאָרֶץ עַצְמָן - כְּזָבִין[4] לִטְהָרוֹת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[5]. וּבִגְדֵי אוֹכְלֵי חֵלֵיהֶן בְּטָהֲרָה - מִדְּרָס לְאוֹכְלֵי מַעֲשֵׂר שֵׁנִי[6]. אֲבָל אוֹכְלֵי חֵלֵיהֶן בְּטָהֲרָה, וְהֵן הַנִּקְרָאִים פְּרוּשִׁים - אֵינָם כְּזָבִים[7]. אֲפִלּוּ לִתְרוּמָה הֲרֵי זֶה הַפָּרוּשׁ טָהוֹר, אֲפִלּוּ אִם נָגַע בָּהּ בְּגוּפוֹ. וּבִגְדֵי אוֹכְלֵי מַעֲשֵׂר שֵׁנִי - מִדְּרָס לְאוֹכְלֵי תְּרוּמָה. וּבִגְדֵי אוֹכְלֵי תְּרוּמָה - מִדְּרָס לְקֹדֶשׁ. אֲבָל אוֹכְלֵי תְּרוּמָה עַצְמָן - אֵינָן כְּזָבִין לְקֹדֶשׁ. וּבִגְדֵי אוֹכְלֵי קֹדֶשׁ - מִדְּרָס לְחַטָּאת[8], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת פָּרָה אֲדֻמָּה[9]. אֲבָל הַטָּהוֹר לְקֹדֶשׁ - אֵינוֹ כְּזָב לְחַטָּאת.

~ נקודות משיחות קודש ~

"..בגדי עם הארץ מדרס.. כו'"

לשיטת הרמב"ם, גזירת חכמים על טומאת עם הארץ אינה רק מצד חשש טומאה (טומאת ספק) אלא שהטילו על עמי הארץ "**חזקת טומאה**" כיון שאינם "בקיאין בדקדוקי טהרות וטומאות" ולכן סבר הרמב"ם שהטעם שברגל הם "בחזקת טהרה" אינו משום החשש ד"הוה לאינצויי והי' כל אחד ואחד עושה במה לעצמו כו'" (כשיטת רש"י) כי אין זה טעם מספיק להוציאם מ"חזקת טומאה" אלא מפני ש"הכל מטהרין עצמם ברגל", וכן בטהרת פרת חטאת מפני חומרתה אין מזלזלין בה, ומשום כך נאמנים גם על טהרת יין ושמן של נסכים ועל התרומה בשעת הגתות שבכולם נזהרים גם עמי הארץ ולכן במקרים אלו לא החילו עליהם חכמים חזקת טומאה.

(נגל פי לקו"ש חלק לז ע' 23 והערה 31)

2) משנה, חגיגה יח, ב. 3) הטילו עליהם טומאה כטומאת הכלים שדרס עליהם זב. 4) מטמאים את הטהרות במגע. 5) בפ"י מהלכות מטמאי משכב ומושב. 6) כרב אחא בר אדא (שם יט, ב). 7) ירושלמי שם פ"ב ה"ז. 8) לפרה אדומה שנקראה חטאת, וחכמים החמירו בטהרתה. 9) פי"ג ה"א.

ב. וְכֵן[10] עָשׂוּ חֲכָמִים מַעֲלוֹת בִּטְבִילָה. כֵּיצַד? מִי שֶׁטָּבַל בְּלֹא כַּוָּנָה - הֲרֵי זֶה טָהוֹר לְחֻלִּין[11], וְאָסוּר בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי עַד שֶׁיִּתְכַּוֵּן לִטְבֹּל לְמַעֲשֵׂר. טָבַל לְמַעֲשֵׂר - הֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת טָהֳרָה לְמַעֲשֵׂר, וְאָסוּר בִּתְרוּמָה. טָבַל לִתְרוּמָה - הֶחְזַק[12] לִתְרוּמָה, וְאָסוּר בְּקֹדֶשׁ. טָבַל לְקֹדֶשׁ - הֶחְזַק לְקֹדֶשׁ, וְאָסוּר לְחַטָּאת. טָבַל לְחַטָּאת - הֶחְזַק לַכֹּל; שֶׁהַטּוֹבֵל לֶחָמוּר - הֶחְזַק לַקַּל. טָבַל סְתָם וְלֹא נִתְכַּוֵּן לְאֶחָד מִכָּל אֵלּוּ - הֲרֵי זֶה טָהוֹר לְחֻלִּין בִּלְבַד, וְטָמֵא כְּשֶׁהָיָה אֲפִלּוּ לְמַעֲשֵׂר[13]. וְכֵן הַטּוֹבֵל יָדָיו אוֹ הִטְבִּילָן - צָרִיךְ כַּוָּנָה אֲפִלּוּ לְמַעֲשֵׂר. וּמִן הַמַּעֲשֵׂר וָמַעְלָה צָרִיךְ כַּוָּנָה, אֲבָל לְחֻלִּין אֵינוֹ צָרִיךְ כַּוָּנָה. וְכָל הַמַּעֲלוֹת הָאֵלּוּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים[14]; אֲבָל דִּין תּוֹרָה, הוֹאִיל וְטָבַל מִכָּל מָקוֹם - הֲרֵי הוּא טָהוֹר לַכֹּל.

10) משנה שם יח, ב. 11) במשנה שם כתוב: "טבל ולא הוחזק (פירוש, לא התכוון) כאילו לא טבל", אבל בגמרא שם יט, א פירשו, כאילו לא טבל למעשר, אבל לחולין הטבילה מטהרתו. 12) הרי הוא בחזקת טהרה. 13) שני, ומכל־שכן לחמורים ממעשר. 14) בגמרא שם משמע, שמעלות דרבנן הן.

ג. מִי שֶׁהָיָה[15] טָהוֹר לִתְרוּמָה וְהִסִּיחַ אֶת לִבּוֹ מִלֶּאֱכֹל - נִטְמָא בְּהֶסַּח הַדַּעַת, וְאָסוּר לֶאֱכֹל תְּרוּמָה עַד שֶׁיִּטְבֹּל פַּעַם שְׁנִיָּה, וְאֵינוֹ צָרִיךְ הֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ[16]. הָיוּ יָדָיו טְהוֹרוֹת לִתְרוּמָה וְהִסִּיחַ לִבּוֹ מִלֶּאֱכֹל, אַף עַל פִּי שֶׁאוֹמֵר: יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁלֹּא נִטְמְאוּ יָדַי - הֲרֵי יָדָיו טְמֵאוֹת בְּהֶסַּח הַדַּעַת, שֶׁהַיָּדַיִם עַסְקָנִיּוֹת[17]. אִם לִתְרוּמָה כֵּן, קַל וָחֹמֶר לְקֹדֶשׁ שֶׁכָּל הַמַּסִּיחַ דַּעְתּוֹ צָרִיךְ טְבִילָה. וְאִם לֹא שָׁמַר עַצְמוֹ מִטֻּמְאַת מֵת וְלֹא יָדַע בְּוַדַּאי שֶׁלֹּא נִטְמָא - הֲרֵי זֶה צָרִיךְ הַזָּאָה שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי[18], מִפְּנֵי הֶסַּח הַדַּעַת. וְאִם יָדַע שֶׁלֹּא נִטְמָא בְּמֵת וְהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִשְּׁאָר טֻמְאוֹת - הֲרֵי זֶה צָרִיךְ טְבִילָה וְהֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ[19] אַף לִתְרוּמָה. וְדָבָר בָּרוּר הוּא, שֶׁכָּל אֵלּוּ הַטְּבִילוֹת מִדִּבְרֵיהֶן.

15) טהרות פרק ז מ"ח. כחכמים. 16) מותר לאכול תרומה אפילו לפני שקיעת החמה. זבחים צט, א. 17) רגילות להתעסק ולנגוע בכל דבר (טהרות שם). 18) צריך להזות עליו מי אפר פרה אדומה ביום השלישי וביום השביעי כמו על טמא מת ממש. 19) למעלה המדובר כשהסיח דעתו מלאכול תרומה אבל יודע הוא שלא נטמא, הטילו עליו חובת טבילה בלבד ואינו צריך הערב שמש, וכאן המדובר כשהסיח דעתו מלהשמר מטומאה, ולפיכך צריך הערב שמש, שמא נגע בטומאה.

ד. וְכֵן גָּזְרוּ חֲכָמִים[20] עַל הַכֵּלִים הַנִּמְצָאִים בַּשְּׁוָקִים וּבָרְחוֹבוֹת, אֲפִלּוּ בַּמִּדְבָּרוֹת[21], שֶׁיִּהְיוּ בְּחֶזְקַת טֻמְאָה,

שֶׁמָּא בִּזָּב אוֹ בְּמֵת נִטְמְאוּ. וְכֵן הָרֵקִין הַנִּמְצָאִין שָׁם - בְּחֶזְקַת טֻמְאָה, שֶׁמָּא רֹק זָב וְכַיּוֹצֵא בּוֹ הוּא הָרֹק הַזֶּה.

20) שבת טו, ב. 21) שאין אנשים מצויים שם.

ה. כָּל הַכֵּלִים[22] הַנִּמְצָאִין בִּירוּשָׁלַיִם - טְהוֹרִין, אֲפִלּוּ נִמְצְאוּ דֶּרֶךְ יְרִידָה לְבֵית הַטְּבִילָה[23]. שֶׁלֹּא גָּזְרוּ טֻמְאָה עַל הַכֵּלִים הַנִּמְצָאִים בִּירוּשָׁלַיִם[24], חוּץ מִן הַסַּכִּינִים לִשְׁחִיטַת הַקֳּדָשִׁים[25], מִפְּנֵי חֲמִרַת הַקֳּדָשִׁים. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּסַכִּין הַנִּמְצֵאת בִּירוּשָׁלַיִם בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה; אֲבָל אִם מָצָא סַכִּין בִּירוּשָׁלַיִם בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר בְּנִיסָן - שׁוֹחֵט בָּהּ הַקֳּדָשִׁים מִיָּד[26], וַאֲפִלּוּ חָל אַרְבָּעָה עָשָׂר לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת[27]; שֶׁלֹּא גָּזְרוּ עַל הַסַּכִּינִין הַנִּמְצָאִים בַּיּוֹם הַזֶּה[28]. וְכֵן אִם מְצָאָהּ בְּיוֹם טוֹב[29] - שׁוֹחֵט בָּהּ מִיָּד; שֶׁחֶזְקַת כָּל הַכֵּלִים בְּיוֹם טוֹב טְהוֹרִין.

22) שקלים פ"ח מ"א. 23) ויש להניח, שנאבדו כשהוליכו אותם לטבילה מטומאתם. פסק כר' יוסי שם. [בעירובין מו, ב אמרו: הלכה כר' יוסי מחבריו]. 24) פסחים יט, ב. 25) בשקלים שם שנינו, שאם מצא סכין בשלושה עשר בניסן, צריך להטבילה לשחיטת הפסח בארבעה עשר. ומפרש רבינו, שהכוונה לנמצאה בירושלים, ומשמיעה המשנה שאף־על־פי שכל ישראל מטהרים סכיניהם לשחיטת הפסח, חוששים שמא נאבדה לפני טבילתה. ומובן שמכל־שכן בכל ימות השנה. 26) מטבילים היו סכיניהם בשלושה עשר בניסן, כדי שיעריב שמשם לפני ארבעה עשר. ואין אנו חוששים, שמא נאבדה בשלושה עשר לפני הטבילה, ונמצא בי"ד, מפני שמכבדים היו את שווקי ירושלים בכל יום. רש"י בפסחים ע, א מפרש מפני שעולי רגל מרובים, אין לחשוש שאיש לא ראה את הסכין זמן רב. ולפלא בעיני, למה נטה רש"י מהנימוק שלמעלה? והלא גמרא ערוכה היא (בפסחים ז, א) שוקי ירושלים עשויים להתכבד בכל יום? 27) לא חששו שמא הסכין טמאה ותטמא את הקדשים, ונמצא שהשוחט חילל את השבת שהיא עבירה חמורה (רבינו בפירושו למשנתנו). 28) כל אדם מטביל את סכינו לשחיטת הפסח. 29) שם.

ו. מָצָא[30] הַסַּכִּין בִּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר - מַזֶּה עָלֶיהָ[31] וּמַטְבִּילָהּ, וְשׁוֹחֵט בָּהּ לְמָחָר; מִפְּנֵי שֶׁעֲשָׂאוּהָ בְּיוֹם זֶה כְּאִלּוּ יוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר שְׁבִיעִי שֶׁלָּהּ[32].

30) שם. 31) במשנה כתוב: "שונה ומטביל". ומפרש רבינו "שונה" היינו הזאה שניה שמזים ביום השביעי לטומאה. ראה למעלה ה"ג. 32) שכל אחד מטהר סכינו לשחיטת פסח, ומפני שהם יודעים שצריך לטהר מטומאת מת, יש לתלות שהזה הזאה ראשונה ארבעה ימים לפני י"ג בניסן. ולא חששו שמא לא הגיע עדיין יום שביעי לטומאה. ולזה התכוון רבינו באמרו: עשאוה כאילו יום י"ג שביעי שלה.

ז. מָצָא סַכִּין קְשׁוּרָה לְסַכִּין הַיְדוּעָה אֶצְלוֹ[33], בֵּין בְּיוֹם טוֹב בֵּין בִּשְׁאָר הַיָּמִים - הֲרֵי הִיא כָּמוֹהָ[34]: אִם טְהוֹרָה - טְהוֹרָה, וְאִם טְמֵאָה - טְמֵאָה.

33) הוא יודע אם טהורה היא או טמאה. 34) רבינו למד זה, מדין קופיץ הקשור לסכין - שנשנה במשנתנו, שהרי אין כל טעם לחלק בין קופיץ לבין סכין לענין זה. [בכסף־משנה מתפלא למה השמיט רבינו דיני קופיץ שנאמרו במשנתנו. ותירץ, מפני שלרבנן דין קופיץ כדין סכין, ורק במקרה בלתי שכיח, כשנשיא גוסס בשלושה עשר ומת בי"ד, שונה דין קופיץ מדין סכין, לפיכך לא הקפיד להודיע דין זה].

ח. כָּל הָרֵקִין[35] הַנִּמְצָאִים בִּירוּשָׁלַיִם בְּאֶמְצַע הַדֶּרֶךְ[36] - גָּזְרוּ עֲלֵיהֶן טֻמְאָה[37] כִּשְׁאָר הָרֵקִין הַנִּמְצָאִים בְּכָל מָקוֹם. וְכָל הָרֵקִין הַנִּמְצָאִים בַּצְּדָדִין[38] בִּירוּשָׁלַיִם - טְהוֹרִים; שֶׁהַפְּרוּשִׁים הֵן שֶׁמְּהַלְּכִין בַּצְּדָדִין, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְטַמְּאוּ בְּמַגַּע עַמֵּי הָאָרֶץ. וּבִשְׁעַת הָרֶגֶל[39]: שֶׁבְּאֶמְצַע הַדֶּרֶךְ - טְהוֹרִים, שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל טְהוֹרִים בָּרֶגֶל; וְשֶׁבַּצְּדָדִין - טְמֵאִים[40], שֶׁהַטְּמֵאִים בָּרֶגֶל מְעַטִּים וְהֵן פּוֹרְשִׁים לְצִדֵּי הַדְּרָכִים.

35) שם. 36) באמצע רחובות העיר. 37) שמא הוא של עם הארץ, שרוקו מטמא מדרבנן כרוק הזב. 38) בצידי הרחובות. 39) ב"ימים טובים". 40) כר' יוסי שם.

ט. כְּשֵׁם[41] שֶׁהָרִאשׁוֹן עוֹשֶׂה שֵׁנִי וְהַשֵּׁנִי עוֹשֶׂה שְׁלִישִׁי[42], כֵּן סְפֵק רִאשׁוֹן עוֹשֶׂה סְפֵק שֵׁנִי וּסְפֵק שֵׁנִי עוֹשֶׂה סְפֵק שְׁלִישִׁי.

41) תוספתא טהרות פ"ה ה"ה. 42) בתרומה.

י. תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים[43] שֶׁנִּטְמְאוּ בִּסְפֵק אָב מֵאֲבוֹת הַטֻּמְאוֹת שֶׁל תּוֹרָה - הֲרֵי אֵלּוּ נִשְׂרָפִין בְּטֻמְאָה זוֹ. כְּגוֹן שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ[44] אִם נָגַע בְּאָב זֶה אוֹ לֹא נָגַע.

43) כל הדינים מכאן עד סוף הפרק, מקורם במשניות טהרות פ"ד, ממשנה ד ואילך. 44) פירוש, מה שאמרנו "בספק אב", המדובר בספק אם נגע או לא, והטומאה היא ודאית, ולפיכך רק בטומאה של תורה שורפים תרומה וקדשים, ולא בטומאה דרבנן, אבל כשהספק הוא בטומאה עצמה והנגיעה ודאית, שנינו (שם מי"א): דבר שהוא אב הטומאה והוא מדברי סופרים - ספיקו טמא. [ולא נתברר לי, למה כתב רבינו "בספק אב", הלא גם כשנגעו באדם או בכלים שהם ראשון דאורייתא, הדין כן? ואולי נקט לשון המשנה שהבאנו "אב הטומאה, והוא מדברי סופרים", ושם לא טימאו אלא אב הטומאה בלבד, ואפילו בנגיעה ודאית, ומלמדנו רבינו שבדאורייתא אפילו ספק נגיעה טמא].

יא. וְיֵשׁ שָׁם[45] סְפֵקוֹת שֶׁאֵין שׂוֹרְפִין עֲלֵיהֶן וְאֵין אוֹכְלִין אוֹתָן אֲכָלִין שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ בָּהֶן, אֶלָּא תּוֹלִין, לֹא אוֹכְלִין וְלֹא שׂוֹרְפִין[46]. וְיֵשׁ שָׁם סְפֵקוֹת שֶׁשּׂוֹרְפִין עֲלֵיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר קָדָשִׁים[47].

45) ויש במציאות. ניב שכיח בסגנונו של רבינו. 46) מניחים אותם עד שירקבו. 47) שהחמירו חכמים

בטהרתם, ולפיכך טומאה שגורמת לשריפת תרומה, על־אחת־כמה־וכמה שתגרום שריפה לקדשים.

יב. אֲבָל עַל סְפֵק סְפֵק הַטֻּמְאָה[48] - אֵין שׂוֹרְפִין עָלָיו תְּרוּמָה לְעוֹלָם, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר קָדָשִׁים[49]; אֶלָּא תּוֹלִין, לֹא אוֹכְלִין וְלֹא שׂוֹרְפִין.

48) כשיש שני ספיקות לצד טהרה, כגון ספק נגע בבית הפרס (מקום שנחרש בו קבר) שטימאו חכמים מספק את הנוגע בו, שמא נגע בעצם כשעורה, ובספק נגע יש שני ספיקות (רבינו בפירושו למשנה יא שם. 49) ["אין צריך לומר" זה, לכאורה סותר ל"אין צריך לומר" שבהלכה יא, שנאמר גבי שורפים. ובכסף־משנה מבאר, שיש פנים לכאן ולכאן. "אין צריך לומר" בדין שורפים, מנומק בסוף ההלכה הקודמת. וה"אין צריך לומר" כאן, בדין אין שורפים, מוסבר מפני שהאיסור לשרוף קדשים טהורים חמור יותר משריפת תרומה. והדברים אינם מניחים את הדעת, שהרי במקרה שיש פנים לכאן ולכאן, צריך לומר בפירוש דין שניהם].

יג. עַל שִׁשָּׁה סְפֵקוֹת[50] שׂוֹרְפִין אֶת הַתְּרוּמָה, וְכֻלָּם גְּזֵרָה מִדִּבְרֵיהֶם[51]. וְאֵלּוּ הֵן: עַל בֵּית הַפְּרָס[52]. וְעַל עָפָר הַבָּא מֵאֶרֶץ הָעַמִּים[53]. וְעַל בִּגְדֵי עַם הָאָרֶץ[54]. וְעַל הַכֵּלִים הַנִּמְצָאִים[55]. וְעַל הֶרֵקִים הַנִּמְצָאִים. וְעַל מֵי רַגְלֵי אָדָם טָמֵא[56] שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמֵי רַגְלֵי בְּהֵמָה מֻחֱצָה לְמֻחֱצָה וְאֵין יָדוּעַ אִם בָּטְלוּ מַרְאִיתָן[57] אִם לֹא. כֵּיצַד? אִם נִטְמֵאת תְּרוּמָה מֵחֲמַת אֶחָד מִשִּׁשָּׁה אֵלּוּ, אַף עַל פִּי שֶׁעִקַּר טֻמְאָתָן בְּסָפֵק - הֲרֵי זוֹ תִּשָּׂרֵף, הוֹאִיל וּוַדַּאי סְפֵקוֹת אֵלּוּ טֻמְאָתָן מִן הַתּוֹרָה, שֶׁהַמֵּת וְהַזָּב טְמֵאִין מִן הַתּוֹרָה. וְאַחַת תְּרוּמָה שֶׁנֶּגְעָה בְּאַחַת מִשֵּׁשׁ טֻמְאוֹת הָאֵלּוּ אוֹ שֶׁנִּטְמֵאת מֵחֲמַת אַחַת מֵהֶן וְהֲרֵי הִיא שְׁלִישִׁי לְאַחַת מֵהֶן[58] - הֲרֵי זוֹ תִּשָּׂרֵף. אֲבָל אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ בְּכָל מָקוֹם אִם נָגַע בְּבֵית הַפְּרָס וּבְאֶרֶץ הָעַמִּים אוֹ לֹא נָגַע, אִם נָגַע בִּבְגָדִים וְרֵקִין וְכֵלִים וּמֵי רַגְלַיִם אוֹ לֹא נָגַע - הֲרֵי אֵלּוּ תּוֹלִין. מִפְּנֵי שֶׁעִקַּר טֻמְאָתָן מִפְּנֵי הַסָּפֵק, שֶׁמָּא טְמֵאִין הֵן אוֹ טְהוֹרִים; וְאִם תֹּאמַר טְמֵאִין, שֶׁמָּא נָגַע שֶׁמָּא לֹא נָגַע. וְנִמְצְאוּ שְׁנֵי סְפֵקוֹת, וְאֵין שׂוֹרְפִין עַל שְׁנֵי סְפֵקוֹת אֶלָּא תּוֹלִין, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[59].

50) שם מ"ה. 51) מה־שאין־כן בשאר טומאות דרבנן, שאין שורפים אלא תולים. 52) ביארנו בהלכה הקודמת, ראה הלכות טומאת מת פ"י וי"א. 53) תרומה וקדשים שנגעו באפר חוץ־לארץ שהובא לארץ ישראל. ראה הלכות טומאת מת שם. 54) שהם טמאים כמדרס הזב מספק, שמא ישבה עליהם אשתו נדה (חולין לח, ב). 55) שהם טמאים מספק, כאמור למעלה בהלכה ד. 56) טהרות פ"ד מ"ה. במשנה כתוב "אדם" סתם, ורבינו הוסיף מסברת עצמו את המלה "טמא", פירוש שידוע לנו שהם מאדם טמא, שאם לא ברור לנו, הרי יש כאן שני ספיקות: שמא מאדם טהור הם, ואפילו אם מאדם טמא - שמא בטלו. ראה בהערה הבאה. [ודעת הר"ש שם, שהחמירו אפילו בשני ספיקות]. 57) רבינו מפרש משנתנו ע"פ התוספתא שם פ"ה ה"ב. שנינו שם: "נתערבו (מי רגלים טמאים) במי רגלים אחרים (טהורים), רואין אותן כאילו הן יין במים, אם בטלו מראיהן - טהורין, ואם לאו - טמאים". פירוש, אם כמות יין ככמותם של מי הרגלים הטמאים, נתערבה בכמות מים ככמות הטמאים, היה מראה היין בטל, וכל התערובת היתה מקבלת מראה מים - טהורים, ואם לאו - טמאים. ומלשונו של רבינו משמע, שהמדובר במחצה על מחצה, ולמד זה מלשון המשנה "שהם כנגד מי רגלי בהמה". [אולם כיצד אפשר לקיים יחד את השיעור שבתוספתא ואת הדיוק מלשון המשנה?]. 58) כגון אם נגעה התרומה בדבר שנגע בדבר שנטמא מאב הטומאה. 59) למעלה הי"ב. חומרות יתירות גזרו חכמים בששה ספיקות אלה, עשו הספק כוודאי, ואת שני הספיקות כספק אחד.

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר[1]

1) יבארו ששנים עשר ספיקות טיהרו חכמים ומה דינם לכל דבר.

א. שְׁנֵים עָשָׂר סְפֵקוֹת[2] טִהֲרוּ חֲכָמִים, וְאֵלּוּ הֵן: סְפֵק מַיִם שְׁאוּבִים לְמִקְוֶה. סְפֵק טֻמְאָה צָפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם. סְפֵק מַשְׁקִין לְטַמֵּא אֲחֵרִים. אֲבָל לְטֻמְאַת עַצְמָן - טְמֵאִים מִסָּפֵק. סְפֵק הַיָּדַיִם, בֵּין לְטֻמְאַת עַצְמָן בֵּין לְטַמֵּא אֲחֵרִים בֵּין לְטָהֲרַת יָדַיִם מִטֻּמְאָתָן. סְפֵק דִּבְרֵי סוֹפְרִים. סְפֵק הַחֵלִין. סְפֵק קָרְבָּנוֹת. סְפֵק נְגָעִים. סְפֵק עוֹבֵר וְעוֹמֵד. סְפֵק שְׁרָצִים. סְפֵק רְשׁוּת הָרַבִּים. סְפֵק שְׁתֵּי רְשֻׁיּוֹת.

2) טהרות פ"ד מ"ז. רבינו השמיט שני ספקות שנאמרו במשנה: ספק נזירות וספק בכורות, מפני שאין להם שייכות לדיני טומאה שבהם הוא עוסק כאן, ובמקומם הוסיף: ספק עובר ועומד, וספק שתי רשויות. וכל השנים־עשר יבוארו בהלכות הבאות.

ב. סְפֵק מַיִם שְׁאוּבִין לַמִּקְוֶה כֵּיצַד? שְׁלֹשָׁה לֻגִּין מַיִם שְׁאוּבִין שֶׁנָּפְלוּ לְמִקְוֶה - פְּסָלוּהוּ. סָפֵק נָפְלוּ סָפֵק לֹא נָפְלוּ; וַאֲפִלּוּ נָפְלוּ[3], סָפֵק יֵשׁ בָּהֶן שִׁעוּר אוֹ אֵין בָּהֶן - סְפֵקוֹ טָהוֹר, וַהֲרֵי הַמִּקְוֶה בְּכַשְׁרוּתוֹ. וְאֵין מוֹרִין לוֹ[4] לִטְבֹּל בְּמִקְוֶה זֶה וְלַעֲשׂוֹת טְהָרוֹת לְכַתְּחִלָּה; וְאִם טָבַל וְעָשָׂה - טָהֲרוֹתָיו טְהוֹרוֹת.

3) פירוש, או אפילו ידוע לנו שנפלו, אלא שאין אנו יודעים אם היו בהם שלושה לוגין. והרי כאן שני דינים: א. ספק נפלו, ספק לא נפלו; ב. ודאי נפלו מים שאובים, אלא שאין הדבר ידוע אם היה בהם כשיעור הזה (רבינו בפירושו למשנתינו). 4) כרבי יוסי, בתוספתא מקוואות פ"ב ה"ג, בשני מקוואות.

ג. סְפֵק טֻמְאָה צָפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם כֵּיצַד? שֶׁרֶץ[5] שֶׁהָיָה צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם, בֵּין שֶׁהָיוּ הַמַּיִם בְּכֵלִים[6] אוֹ בְּקַרְקָעוֹת, וְיָרַד לַמַּיִם[7], אֲפִלּוּ אֵין שָׁם אֶלָּא מְלֹא אָדָם וְטֻמְאָה[8] - הֲרֵי זֶה טָהוֹר[9], עַד שֶׁיֵּדַע וַדַּאי שֶׁנָּגַע. וְלֹא אָמְרוּ סְפֵק טֻמְאָה צָפָה טָהוֹר אֶלָּא לְשֶׁרֶץ

1 בִּלְבַד[10]. וְכָל הַנִּתָּלִים[11] וְהַנִּגָּרָרִין[12] - הֲרֵי הֵן
2 כְּמֻנָּחִין[13].

5) במשנתינו (טהרות פ"ד, ז־ח) כתוב טומאה צפה סתם, ואפשר לפרש כל טומאה שהיא. אולם בגמרא נזיר (סג, ב) אמרו: "צפה אינה מטמאה לענין שרץ" ולמדו זה מהכתוב, ומשמע שמת מטמא, וכן שנינו שם (סד, א) בפירוש. 6) כתנא־קמא במשנתינו. 7) וכל־שכן אם לא היתה הטומאה במים כשירד, ונפלה שם לפני שעלה. 8) שהמקום צר מאוד, והדעת נותנת שנגע. 9) כרבי יוסי, שם. 10) מפני שזה נלמד מהכתוב (ויקרא יא, כט): בשרץ השורץ על הארץ. 11) הטומאה תלויה בחבל וכדומה. 12) אם מישהוא גורר שרץ על פני המים, ואדם אחר נכנס לתוכם. 13) נזיר, שם. ופירשו ב'תוספות' שם ד"ה כל, מפני שאדם אוחז בשרץ אין דינו כצף.

3 ד. שֶׁרֶץ[14] שֶׁהָיָה מֻנָּח בִּכְלִי וּכְלִי צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם,
4 אוֹ שֶׁהָיָה מֻנָּח עַל הַמֵּת[15] אוֹ עַל הַנְּבֵלָה, וַאֲפִלּוּ
5 נִמּוֹחַ הַנְּבֵלָה[16] אוֹ בְּשַׂר מֵת שֶׁתַּחְתָּיו, אוֹ שֶׁהָיָה מֻנָּח
6 עַל שִׁכְבַת זֶרַע הַצָּפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם - הֲרֵי זֶה כְּמֻנָּח
7 עַל הָאָרֶץ, שֶׁסְּפִקוֹ בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד טָמֵא, כְּמוֹ
8 שֶׁיִּתְבָּאֵר. הָיָה שֶׁרֶץ עַל גַּבֵּי שֶׁרֶץ צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם
9 - הֲרֵי זֶה כְּטֻמְאָה עֲבָה שֶׁצָּפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם, וּסְפֵקוֹ
10 טָהוֹר. הָיָה מֻנָּח עַל גַּבֵּי מֵי חַטָּאת[17] וּמֵי חַטָּאת צָפִין
11 עַל פְּנֵי הַמַּיִם - הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם הוּא כְּמֻנָּח אוֹ אֵינוֹ
12 כְּמֻנָּח. לְפִיכָךְ יֵרָאֶה לִי, שֶׁסְּפֵקוֹ טָהוֹר.

14) הדינים שבהלכה זו, הם בעיות בנזיר שם. וכל בעיא אחוזה בזו שקדמה לה, כחוליה בשרשרת של "אם תמצי לומר". ורבינו פוסק בכל מקום כ"אם תימצי לומר". 15) על כזית מן המת וברור לו שלא נגע במת, שאם לא כן הרי נטמא - לדעת רבינו, שטומאה צפה אינה טהורה אלא בשרץ בלבד. 16) ונעשתה כמשקה סמיך (עבה). 17) שהם סמיכים מפני האפר שבהם. דין זה הוא האחרון בשרשרת הבעיות, ונשאר בתיקו.

13 ה. כְּדֶרֶךְ שֶׁטְּהָרוּ[18] סְפֵק טֻמְאָה צָפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם
14 בֵּין בִּכְלִים בֵּין בְּקַרְקָעוֹת, כָּךְ טְהָרוּ סְפֵק טָהֳרָה
15 הַצָּפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם[19] בֵּין בְּכֵלִים בֵּין בְּקַרְקָעוֹת.
16 כֵּיצַד? עֲרֵבָה שֶׁהִיא טְמֵא מֵת וְכִכַּר תְּרוּמָה כָּרוּךְ
17 בְּסִיב[20] אוֹ בְּגֵיר וְנָתוּן בְּתוֹכָהּ, וְיָרְדוּ לְתוֹכָהּ מֵי
18 גְּשָׁמִים וְנִתְמַלֵּאת, וְנִפְשַׁט הַגֵּיר וַהֲרֵי הַכִּכָּר צָף עַל
19 פְּנֵי הַמַּיִם[21] וְהַגֵּיר מַבְדִּיל בֵּינוֹ לְבֵין הַמַּיִם, וְסָפֵק נָגַע
20 צִדּוֹ[22] בָּעֲרֵבָה סָפֵק לֹא נָגַע - הֲרֵי הוּא בְּטָהֳרָתוֹ[23],
21 מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָף.

18) תוספתא, טהרות פ"ה ה"ד. 19) פירוש, הטומאה נחה והטהרה צפה, וספק אם נגעה בטומאה שהיא נחה. 20) גידולים דומים לחוטים שעל גזעי אילנות ואינם מקבלים טומאה. וכן נייר אינו מקבל טומאה. 21) ולא טימאו המים את הכיכר. 22) של הכיכר. 23) שם.

22 ו. שֶׁרֶץ[24] שֶׁנִּמְצָא צָף עַל גַּבֵּי בּוֹר בְּתוֹךְ הַגַּת[25]:
23 לִתְרוּמָה - סְפֵקוֹ טָמֵא[26], וּלְפוֹעֲלִין[27] - סְפֵקָן טָהוֹר[28],
24 מִפְּנֵי שֶׁהִיא טֻמְאָה צָפָה.

24) שם פי"א ה"ט. 25) שדורכים בו יין, והשרץ צף על גבי היין. 26) במים טיהרו חכמים אף לתרומה (ראה הלכה ה), אבל לא ביין. 27) אוכלי חולין בטהרה. 28) בתרומה ממש לא טיהרו אלא במים, אבל לאוכלי חולין בטהרה לא חילקו בין מים ליין (כסף־משנה).

25 ז. סְפֵק מַשְׁקִין[29] לְטַמֵּא אֲחֵרִים - טָהוֹר[30], לְטַמְּאַת
26 עַצְמָן - טָמֵא, כֵּיצַד? הָיָה מַקֵּל בְּיָדוֹ וּבְרֹאשׁוֹ
27 מַשְׁקִין טְמֵאִים וּזְרָקָן לְתוֹךְ כִּכָּרוֹת טְהוֹרוֹת, סָפֵק
28 נָגְעוּ הַמַּשְׁקִין בַּכִּכָּרוֹת סָפֵק לֹא נָגְעוּ - טְהוֹרוֹת. וְכֵן
29 אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם נָגְעוּ מַשְׁקִין טְמֵאִין בִּכְלִי זֶה אוֹ
30 לֹא נָגְעוּ - הֲרֵי הַכְּלִי טָהוֹר. וְכֵן אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם
31 נָגְעוּ מַשְׁקִין אֵלּוּ הַטְּמֵאִין בְּמַשְׁקִין אֲחֵרִים אוֹ לֹא
32 נָגְעוּ - הֲרֵי הַמַּשְׁקִין הָאֲחֵרִים טְהוֹרִין. אֲבָל טָמֵא
33 שֶׁפָּשַׁט יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ לְבֵין מַשְׁקִין טְהוֹרִין, אוֹ שֶׁזָּרַק
34 כִּכָּר טָמֵא[31] לְבֵין מַשְׁקִין טְהוֹרִין, סָפֵק נָגַע בַּמַּשְׁקִין
35 סָפֵק לֹא נָגַע - הֲרֵי אֵלּוּ טְמֵאִין בְּסָפֵק. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא
36 בָּזֶה.

29) טהרות פ"ד מ"ט. 30) שמשקין אינם מטמאים אחרים מן התורה אלא מדרבנן, וספק דרבנן לקולא. פסק כתנא־קמא. [לקמן (ה"ח) מבאר ה'כסף משנה' דעת רבינו, שלא אמרו ספק ליטמא – טמא, אלא במשקין לבד, אבל ספק אוכלין טהור אפילו לטומאת עצמם. ונראה טעמו, מפני שחכמים החמירו בטומאת משקין יותר מבטומאת אוכלין. ודבריו תמוהים מאוד, שהרי לקמן בהלכה יוד, בהניח הכיכר עד שיינגבו משקין ספק טמאים שנפלו עליה, כתב רבינו שהיא טמאה, ומנמק: "והרי אין כאן משקין אלא כיכר" וצע"ג]. 31) ראה לקמן פט"ו ה"ו.

37 ח. חָבִית[32] שֶׁהִיא מְלֵאָה מַשְׁקִין וּפָשַׁט הַטָּמֵא אֶת
38 יָדוֹ לַאֲוִירָהּ[33], סָפֵק נָגַע בַּמַּשְׁקִין סָפֵק לֹא נָגַע בָּהֶן
39 - הַמַּשְׁקִין טְמֵאִין[34], וְהֶחָבִית טְהוֹרָה[35]; שֶׁאֵין סָפֵק
40 הַמַּשְׁקִין מְטַמֵּא. וְכֵן אִם נִכְנְסוּ מַשְׁקִין שֶׁהֵן טְמֵאִין
41 מִסָּפֵק לַאֲוִיר הֶחָבִית[36] - הֲרֵי הֶחָבִית טְהוֹרָה[37],
42 וְהַמַּשְׁקִין שֶׁבְּתוֹכָהּ טְהוֹרִין[38], שֶׁאֵינָן מִתְטַמְּאִין אֶלָּא
43 מִן הֶחָבִית[39]. וְאִם נִתְעָרְבוּ מַשְׁקִין אֵלּוּ הַסָּפֵק
44 בַּמַּשְׁקִין שֶׁבְּחָבִית - הֲרֵי כָּל הַמַּשְׁקִין טְמֵאִין
45 בְּסָפֵק[40], וְהֶחָבִית טְהוֹרָה[41]. וְכֵן אִם נָפְלוּ מַשְׁקִין אֵלּוּ
46 לְתוֹךְ הַתַּנּוּר[42] - הֲרֵי הַפַּת וְהַתַּנּוּר טְהוֹרִין[43].

32) תוספתא, שם פ"ה ה"ו וה"ז. 33) סתם חבית של חרס היא שמטמאה מאוירה בלי נגיעה. 34) נתבאר בהלכה הקודמת, שספק משקין לטומאת עצמם – טמא. 35) אף־על־פי שמשקין מטמאים כלים. בתוספתא שם ה"ו, הגירסא "טבול יום". ונראה, שגם בדברי רבינו יש להגיה ולכתוב "טבול יום" במקום "טמא", שהרי טמא מטמא את החבית כשהושיט ידו לאוירה. ובדוחק אפשר ליישב את הגירסא שלפנינו ולפרש באדם שהוא ראשון לטומאה, שאינו מטמא

22 ו. שֶׁרֶץ[24] שֶׁנִּמְצָא צָף עַל גַּבֵּי בּוֹר בְּתוֹךְ הַגַּת[25]:

כלים. 36) ולא נגעו לא בחבית ולא במשקין שבה. 37) כמו בדין הקודם. 38) אף־על־פי שספק משקין להיטמא – טמא. 39) אם נפל שרץ לאויר כלי חרס, ואוכלין או משקין בתוכו, נטמא הכלי כאילו נגע בו השרץ ונעשה ראשון, אבל האוכלין והמשקין אינם מתטמאים ישר מן השרץ אלא מאויר הכלי, ולפיכך נעשו שניים, ובנידון שלפנינו - מכיוון שהחבית טהורה לא נטמאו המשקין כלל. 40) מפני תערובת משקין שהם טמאים מספק. 41) כמו בדינים הקודמים. 42) של חרס. 43) שם.

ט. הַמְרַבֵּץ[44] בֵּיתוֹ בְּמַיִם טְמֵאִים אוֹ שֶׁזִּלְּפָן[45] וְהָיוּ שָׁם טְהָרוֹת, סָפֵק נִתְּזוּ עֲלֵיהֶן סָפֵק לֹא נִתְּזוּ - סְפֵקוֹ טָהוֹר[46].

44) שם ה"ח. 45) שפך טיפות טיפות. 46) כדין ספק משקין לטמא אחרים.

י. זְלֵף[47] מַשְׁקִין טְהוֹרִין וּטְמֵאִים בְּתוֹךְ הַבַּיִת, וְנִמְצְאוּ אַחַר כָּךְ מַשְׁקִין[48] עַל כְּפָר שֶׁל תְּרוּמָה: נְטָלָהּ[49] וְנִשְׁאַל עָלֶיהָ[50] - הֲרֵי זוֹ טְהוֹרָה; שֶׁסְּפֵק הַמַּשְׁקִין לְטַמֵּא - טָהוֹר. הִנִּיחַ הַכְּפָר עַד שֶׁנָּגְבוּ הַמַּיִם שֶׁעָלֶיהָ - הֲרֵי זוֹ טְמֵאָה בְּסָפֵק; שֶׁסְּפֵק טֻמְאָה בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד - טָמֵא, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר[51], וַהֲרֵי אֵין כָּאן מַשְׁקִין, אֶלָּא כְּפָר[52] שֶׁהִיא סָפֵק טְמֵאָה סָפֵק טְהוֹרָה.

47) שם. 48) ספק טהורים ספק טמאים. 49) בעוד המשקין על הכיכר. 50) שאל לחכם מה דינה. 51) לקמן פט"ז וי"ח. 52) ואם נטהרה יטעו הרואים, שאינם יודעים שספק משקין לפנינו, ויחשבו שספק ברשות היחיד אפילו לטומאת עצמו טהור. [ראב"ד כאן. ונראה שאינו משיג אלא מפרש סברתו של רבינו, שכל זמן שהמשקין קיימים, אנו דנים את השאלה מבחינת המשקין, והרי קבלה בידינו, שספק משקין לטמא אחרים – טהור, אבל כשנתנגבו המשקין, יצא הענין מדין טומאת משקין, ולפיכך דנים את הכיכר ככל ספק טומאה ברה"י].

יא. סְפֵק[53] יָדַיִם[54], בֵּין לְהִתְטַמֵּא בֵּין לְטַמֵּא אֲחֵרִים בֵּין לְטָהֲרָתָן[55] - טָהוֹר, כֵּיצַד? הָיוּ יָדָיו טְהוֹרוֹת וּלְפָנָיו שְׁנֵי כִּכָּרִים טְמֵאִין[56], סָפֵק נָגַע סָפֵק לֹא נָגַע; אוֹ שֶׁהָיוּ יָדָיו טְמֵאוֹת וּלְפָנָיו שְׁנֵי כִּכָּרִים טְהוֹרִים, סָפֵק נָגַע סָפֵק לֹא נָגַע; אוֹ שֶׁהָיוּ יָדָיו אַחַת טְהוֹרָה וְאַחַת טְמֵאָה וּלְפָנָיו שְׁנֵי כִּכָּרִים טְהוֹרִים וְנָגַע בְּאֶחָד מֵהֶן, וְסָפֵק בַּטְּמֵאָה נָגַע סָפֵק בַּטְּהוֹרָה; אוֹ שֶׁהָיוּ יָדָיו טְהוֹרוֹת וּלְפָנָיו שְׁנֵי כִּכָּרִים, אֶחָד טָהוֹר וְאֶחָד טָמֵא, וְנָגַע בְּאֶחָד מֵהֶם, סָפֵק בַּטָּמֵא נָגַע סָפֵק בַּטָּהוֹר נָגַע; אוֹ שֶׁהָיוּ יָדָיו אַחַת טְהוֹרָה וְאַחַת טְמֵאָה וּלְפָנָיו כִּכָּר טָמֵא וְכִכָּר טָהוֹר וְנָגַע בִּשְׁנֵיהֶן, סָפֵק טְמֵאָה בַּטָּמֵא וְהַטְּהוֹרָה בַּטָּהוֹר אוֹ טְמֵאָה בַּטָּהוֹר וְהַטְּהוֹרָה בַּטָּמֵא - הַיָּדַיִם כְּמוֹת שֶׁהָיוּ, וְהַכִּכָּרִים כְּמוֹת שֶׁהָיוּ[57]. וְכֵן אִם הָיוּ יָדָיו טְמֵאוֹת וְהִטְבִּילָן[58] אוֹ נְטָלָן[59], סָפֵק שֶׁהַמַּיִם שֶׁטָּהֲרוּ בָּהֶן כְּשֵׁרִים לַיָּדַיִם סָפֵק שֶׁהֵן פְּסוּלִין[60], סָפֵק יֵשׁ בָּהֶן כַּשָּׁעוּר[61] סָפֵק אֵין בָּהֶן, סָפֵק שֶׁהָיָה דָּבָר חוֹצֵץ עַל יָדוֹ סָפֵק שֶׁלֹּא הָיָה - הֲרֵי יָדָיו טְהוֹרוֹת.

53) ידים פ"ב מ"ד. 54) דיני טומאת ידים, נתבארו למעלה בפ"ח. 55) אם הטומאה היא וודאית, אלא שנסתפק אם טיהר אותן כדין. 56) שהם ראשונים לטומאה, נתבאר למעלה (פ"ח ה"א), שידיים אינם מתטמאים אלא מראשון לטומאה. זאת דוגמא להתטמא. 57) עד כאן דוגמאות לטמא, ומכאן ואילך דוגמאות "לטהרתן". 58) לקודש (ראה למעלה פי"ב הי"ב). 59) לתרומה. 60) כגון מים שנעשתה בהם מלאכה. [רבינו בפ"ו מהל' ברכות ה"ז מונה ארבעה דברים הפוסלים את המים]. 61) שיעור לנטילה – רביעית הלוג, לטבילה – ארבעים סאה, כמו לטבילת הגוף.

יב. הָיְתָה יָדוֹ אַחַת טְמֵאָה וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵי זוֹ הִיא - אוֹמְרִין לוֹ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה טְהָרוֹת[62] עַד שֶׁיִּטֹּל שְׁתֵּי יָדָיו; וְאִם נָגַע בְּאַחַת מֵהֶן בִּטְהָרוֹת קֹדֶם שֶׁיִּטֹּל יָדָיו - טָהֲרוֹתָיו טְהוֹרוֹת.

62) רבינו מדמה דין זה לדין שני מקוואות, בתוספתא מקוואות פ"ב ה"ג, שהובאה למעלה ה"ב.

יום שני כ"א סיון ה'תשע"ו

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר[1]

1) יבאר ששנים עשר ספיקות טיהרו חכמים ומה דינם לכל דבר.

א. סְפֵק דִּבְרֵי סוֹפְרִים כֵּיצַד? סָפֵק אָכַל אֲכָלִין טְמֵאִין וְשָׁתָה מַשְׁקִין טְמֵאִין[2] סָפֵק שֶׁלֹּא אָכַל וְשֶׁלֹּא שָׁתָה, סָפֵק שֶׁבָּא רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ בְּמַיִם שְׁאוּבִין אוֹ שֶׁנָּפְלוּ עָלָיו שְׁלֹשָׁה לֻגִּין מַיִם שְׁאוּבִין סָפֵק שֶׁלֹּא בָּא וְשֶׁלֹּא נָפְלוּ - הֲרֵי זֶה טָהוֹר. וְכֵן אִם אָכַל אֲכָלִין טְמֵאִין אוֹ שָׁתָה מַשְׁקִין טְמֵאִין אוֹ בָּא בְּמַיִם שְׁאוּבִין אוֹ נָפְלוּ עָלָיו שְׁלֹשָׁה לֻגִּין מַיִם שְׁאוּבִין, וְסָפֵק נָגַע בִּטְהָרוֹת אֵלּוּ סָפֵק לֹא נָגַע - הֲרֵי טְהָרוֹת אֵלּוּ טְהוֹרוֹת. וְכֵן הָאוֹכֵל סְפֵק אֲכָלִין טְמֵאִים וְהַשּׁוֹתֶה מַשְׁקִין שֶׁהֵן טְמֵאִים בְּסָפֵק - הֲרֵי זֶה טָהוֹר. וְכֵן הָאוֹכֵל תְּרוּמָה תְּלוּיָה[3] - טָהוֹר. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ מִוַּלְדֵי טֻמְאוֹת[4] שֶׁהֵן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים[5] - סְפֵקָן טָהוֹר. אֲבָל אַב [הַטֻּמְאָה] שֶׁהוּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים - סְפֵקוֹ טָמֵא; אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה הָאָב עַצְמוֹ טָמֵא בְּסָפֵק, כְּגוֹן בֵּית הַפֶּרֶס וְאֶרֶץ הָעַמִּים, שֶׁאֵין שׁוֹרְפִין עַל סְפֵק מַגָּעָן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

2) נתבאר למעלה (פרק ח הלכה י) שחכמים גזרו עליו שיהיה כשני לטומאה. 3) תרומה שהיא טמאה מדרבנן אסורה באכילה ואסור לשרוף אותה, שהתורה אסרה לשרוף תרומה טהורה והרי תרומה זו טהורה מן התורה, ולפיכך

נקראת "תלוייה", לא נאכלת ולא נשרפת. 4) כל הטומאות מראשון ולמטה נקראים "וולד הטומאה". 5) כגון גויים, עבודה זרה, יין נסך וכדומה, שהם גזירת חכמים.

ב. סְפֵק הַחֵלִין הִיא טָהֲרַת אוֹכְלֵי חֵלֵיהֶן בְּטָהֲרָה, וְהֵן הַנִּקְרָאִים פְּרוּשִׁים. כֵּיצַד? אוֹכְלֵי חֵלֵיהֶן בְּטָהֲרָה שֶׁנּוֹלַד לָהֶן סְפֵק טֻמְאָה בְּטָהֲרוֹתֵיהֶן - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִים, כְּכָל[6] הַסִּפֵּקוֹת כֻּלָּן. וְאֵין לָהֶן טֻמְאָה אֶלָּא טֻמְאָה וַדָּאִית.

6) צריך להיות: "בכל" (דפוס רומא ר"מ).

ג. סְפֵק הַקָּרְבָּנוֹת כֵּיצַד? מְחַסֵּר כִּפּוּרִים שֶׁיֵּשׁ עָלָיו סְפֵק חֲמִשָּׁה קָרְבָּנוֹת, כְּגוֹן הָאִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ סְפֵק חָמֵשׁ זִיבוֹת אוֹ סְפֵק חָמֵשׁ לֵדוֹת[7] - מֵבִיאָה קָרְבָּן אֶחָד וְטָהוֹר לֶאֱכֹל בַּקֳּדָשִׁים, וְאֵין הַשְּׁאָר עָלָיו חוֹבָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת מְחֻסְּרֵי כַּפָּרָה.

7) כגון שהפילה וספק אם נגמרה צורת הוולד או לא. יולדת וזבה מחוייבת להביא קרבנות וכל זמן שלא הביאה אסורה לאכול קודש.

ד. סְפֵק נְגָעִים כֵּיצַד? עַד שֶׁלֹּא נִזְקַק לְטֻמְאָה[8] - סְפֵקוֹ טָהוֹר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּפֶרֶק שִׁשִּׁי מֵהִלְכוֹת נְגָעִים[9].

8) אם נולד הספק לפני שטימאו הכהן. מצורע אינו נטמא כל זמן שלא אמר הכהן שהוא טמא. 9) הלכה ה. [במקומן נקראו: "הלכות טומאת צרעת"].

ה. סְפֵק עוֹמֵד וְעוֹבֵר כֵּיצַד? מְצֹרָע שֶׁיּוֹשֵׁב תַּחַת הָאִילָן וְהַטָּהוֹר עוֹבֵר, סְפֵק הֶאֱהִיל עָלָיו הָאִילָן וְטָמֵא סָפֵק לֹא הֶאֱהִיל עָלָיו; וְכֵן אִם הָיָה הַטָּהוֹר יוֹשֵׁב תַּחַת הָאִילָן[10] וְהַמְּצוֹרָע עוֹבֵר תַּחְתָּיו, סָפֵק עָמַד הַמְּצוֹרָע וְנִטְמָא הַטָּהוֹר סָפֵק לֹא עָמַד - סְפֵקוֹ טָהוֹר.

10) בתורת כהנים פרשת תזריע הלכה י"ב סימן יד למדו מן הכתוב (ויקרא יג, מו): "הטמא עומד תחת האילן והטהור עובר - טמא (מפני שהאילן מאהיל עליו ועל המצורע שמקומו כאן), הטהור עומד תחת האילן והטמא עובר - טהור (מפני שאין זה מקום מושבו של המצורע, שהרי הוא רק עובר), אם עמד - טמא".

ו. סְפֵק שְׂרָצִים[11] זֶה סְפֵק הַנִּזְרָקִין. כֵּיצַד? זָרַק שֶׁרֶץ אוֹ דָּבָר טָמֵא לְבֵין הַכִּכָּרוֹת, אוֹ שֶׁזָּרַק כֹּפֶר לְבֵין הַטְּמֵאוֹת, וְסָפֵק נָגַע[12] סָפֵק לֹא נָגַע - הֲרֵי זֶה טָהוֹר, הוֹאִיל וּמָצָא הַכֹּפֶר הַטָּהוֹר שֶׁאֵינוֹ נוֹגֵעַ בְּטֻמְאָה. שֶׁכָּל הַטֻּמְאוֹת - כִּשְׁעַת מְצִיאָתָן, וְאֵין אוֹמְרִין שֶׁמָּא נָגַע בּוֹ וְאַחַר כָּךְ נָפַל בְּצִדּוֹ, אֶלָּא הֲרֵי הֵן כִּשְׁעַת מְצִיאָתָן.

11) שם פרק ד הלכה י"ב: "ספק שרצים כשעת מציאתן". ובתוספתא שם (פר ה הלכה ה) אמרו: "ואיזהו ספק שרצים שטיהרו חכמים? זה ספק הנזרקין". 12) בשעה שעבר עליהן, אבל אחר שנח אינו נוגע בכיכרות.

ז. הַשֶּׁרֶץ בְּפִי הַחֵלְדָּה וּמְהַלֶּכֶת עַל גַּבֵּי כִּכָּרוֹת שֶׁל תְּרוּמָה, סָפֵק נָגַע[13] סָפֵק לֹא נָגַע - סְפֵקוֹ טָהוֹר[14], מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נָחָה הַטֻּמְאָה[15]. הָיְתָה מְהַלֶּכֶת בּוֹ וְנוֹגֵעַ[16] בַּכִּכָּרוֹת, סָפֵק חַי סָפֵק מֵת - הֲרֵי הֵן טְהוֹרוֹת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁנְּטָלַתּוּ וְהָלְכָה לָהּ; אֲבָל אִם נִמְצָא מֵת בְּפִיהָ[17] - הֲרֵי אֵלּוּ טְמֵאוֹת[18]. רָאוּהוּ חַי בְּפִיהָ, אַף עַל פִּי שֶׁמְּצָאוּהוּ[19] מֵת בְּפִיהָ - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרוֹת[20]. וְכֵן הַשֶּׁרֶץ בְּפִי הַחֵלְדָּה וְהַנִּבֵּלָה בְּפִי הַכֶּלֶב וְעָבְרוּ בֵּין הַטְּהוֹרִים אוֹ שֶׁעָבְרוּ טְהוֹרִים בֵּינֵיהֶן - סְפֵקוֹ טָהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לַטֻּמְאָה מָקוֹם קָבוּעַ[21]. הָיוּ מְנַקְּרִין בָּהֶן עַל הָאָרֶץ - הֲרֵי הֵן כְּמֻנָּחִין[22], וּמְטַמְּאִין לְמַפְרֵעַ מִסָּפֵק אִם הָיוּ בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר[23].

13) השרץ המת. 14) אפילו ברשות היחיד. 15) טומאה שהיא בתנועה נכללה בגדר "הנזרקים", שספקם טהור. 16) פירוש ראינו שהשרץ נגע בכיכרות. 17) אחר שירדה מן הכיכרות. 18) שכל הטומאות כשעת מציאתן. 19) אחר כן. 20) מפני שהייתה לו (לשרץ זה) חזקת טהרה. 21) פי בעלי חיים אינו מקום קבוע, ולפיכך הוא בכלל "נזרקים". 22) אף על פי שבשעת הניקור השרץ מתנועע. 23) בהלכה ח, שברשות הרבים אפילו טומאה מונחת אינה מטמאה מספק.

ח. סְפֵק רְשׁוּת הָרַבִּים כֵּיצַד? טֻמְאָה שֶׁמַּנַּחַת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, סָפֵק נָגַע בָּהּ סָפֵק לֹא נָגַע - סְפֵקוֹ טָהוֹר. הָיְתָה בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וְסָפֵק נָגַע בָּהּ סָפֵק לֹא נָגַע - סְפֵקוֹ טָמֵא. וְכָל אֵלּוּ הַסִּפֵּקוֹת[24] שֶׁטִּהֲרוּ חֲכָמִים אֲפִלּוּ בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶן דַּעַת לְהִשָּׁאֵל[25], כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר[26].

24) עשרת הספיקות שנמנו בהלכות הקודמות לזו. 25) דעת רבינו, שכל אלו הספיקות טיהרו חכמים מנימוק זה (כסף משנה). 26) לקמן פרק ט"ז הלכה ב, שמי שאין בו דעת להישאל ספיקו טהור אפילו ברשות היחיד. והטעם, מפני שספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא למדנו מסוטה, ואשה יש בה דעת להישאל ולענות על השאלה ואפשר ללמוד ממנה את הדומה לה בלבד.

ט. סְפֵק שְׁתֵּי רְשֻׁיּוֹת כֵּיצַד? הָיָה דָּבָר טָמֵא בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וְדָבָר טָהוֹר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ שֶׁהָיָה הַדָּבָר לְהֵפֶךְ, וְנָגַע בְּאֶחָד מֵהֶם וְאֵין יָדוּעַ בְּאֵי זֶה מֵהֵן נָגַע, אוֹ שֶׁהֵסִיט[27] אֶת אֶחָד מֵהֵן וְאֵין יָדוּעַ אֵי זֶה הֵסִיט, אִם הָיָה הַדָּבָר הַטָּמֵא מְטַמֵּא בְּמַשָּׁא[28], אוֹ שֶׁהָיָה אֶחָד מֵהֵן מְטַמֵּא בְּאֹהֶל וְהֶאֱהִיל עַל אֶחָד מֵהֵן וְאֵין יָדוּעַ אֵי זֶה מֵהֵן הֶאֱהִיל - הֲרֵי זֶה טָהוֹר. אַף עַל פִּי שֶׁסְּפֵק רְשׁוּת הָרַבִּים טָהוֹר, כְּשֶׁיָּבוֹא לִשְׁאֹל אוֹמְרִין לוֹ: אִם טָבַלְתָּ, אֵין בְּכָךְ הֶפְסֵד[29]. אִם טָבַל - הֲרֵי זֶה

1 מִשֶּׁבָּח; וְאִם לֹא טָבַל וְעָשָׂה טְהָרוֹת - הֲרֵי הֵן
2 טְהוֹרוֹת, שֶׁסְּפֵק רְשׁוּת הָרַבִּים - טָהוֹר.

27) הזיז ממקומו. 28) דעת רבינו שהיסט כמשא.
29) ולפיכך תטבול.

3 י. שֶׁרֶץ שֶׁנִּמְצָא שָׁרוּף[30] וּמֻנָּח עַל גַּבֵּי אֳכָלִין, וְכֵן
4 טַלִּית שֶׁנִּמְצֵאת בְּלוּיָה[31] וּמַחַט שֶׁנִּמְצֵאת שְׁבוּרָה אוֹ
5 חֲלוּדָה[32] בֵּין הַכֵּלִים - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִין בֵּין בִּרְשׁוּת
6 הָרַבִּים בֵּין בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד; וְאֵין אוֹמְרִין: שֶׁמָּא אַחַר
7 שֶׁנֶּגַע בָּאֳכָלִין נִשְׁרַף וְאַחַר שֶׁנִּטְמְאוּ הַכֵּלִים בְּמַגַּע
8 הַטַּלִּית וְהַמַּחַט נִשְׁבְּרָה אוֹ הֶחֱלִידָה וּבָלְתָה הַטַּלִּית
9 עַד שֶׁטָּהֲרָה[33], שֶׁכָּל הַטֻּמְאוֹת כִּשְׁעַת מְצִיאָתָן.

30) ואינו מטמא. 31) וידוע שנטמאה לפני שבלתה.
32) ויצאה מטומאתה מפני שאינה ראוייה להשתמש בה.
33) בגד טמא שבלה - נטהר.

10 יא. שְׁנֵי עֵדִים אוֹמְרִין לוֹ נִטְמָא, וְהוּא אוֹמֵר טָהוֹר
11 אֲנִי - הוּא נֶאֱמָן עַל יְדֵי עַצְמוֹ[34]. וְאַף עַל פִּי כֵן, אֵין
12 אוֹמְרִין לוֹ עֲסֹק בִּטְהָרוֹת; אֶלָּא אִם עָשָׂה טְהָרוֹת -
13 הֲרֵי הֵן טְהוֹרוֹת, וְיָחוּשׁ לְעַצְמוֹ[35]. עֵד אוֹמֵר נִטְמָא,
14 וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים לֹא נִטְמָא, בֵּין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים בֵּין
15 בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד - טָהוֹר. שְׁנַיִם אוֹמְרִים נִטְמָא, וְעֵד
16 אֶחָד אוֹמֵר לֹא נִטְמָא, בֵּין בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד בֵּין בִּרְשׁוּת
17 הָרַבִּים - הֲרֵי זֶה נִטְמָא. עֵד אוֹמֵר נִטְמָא, וְעֵד אוֹמֵר
18 לֹא נִטְמָא; אִשָּׁה אוֹמֶרֶת נִטְמָא, וְאִשָּׁה אוֹמֶרֶת לֹא
19 נִטְמָא: בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד - טָמֵא, בִּרְשׁוּת הָרַבִּים -
20 טָהוֹר[36].

34) כחכמים שם ונימוקם אמרו בכריתות יב, א: "שאדם נאמן על עצמו יותר ממאה עדים" 35) פירוש, הוא עצמו גם כן ייזהר ולא יעסוק לכתחילה בטהרות עד שיטבול (כסף משנה). 36) ככל ספק טומאה רגיל. [רבינו אינו מבאר דין שניים אומרים נטמאת ושניים אומרים לא נטמאת וגם במשנה אינו, אולם בתוספתא שם הלכה י שנינו שדינו כמו בעד אחד].

פֶּרֶק שִׁשָּׁה עָשָׂר[1]

1) יבאר מפני מה טיהרו ספק טומאה ברשות הרבים והחמירו בה ברשות היחיד. ודין מה שספיקו בר"ה, טהור או טמא. על אי זו חזקה שורפים ברשות היחיד. ודין בגדי התינוק אם הם מידרס כבגדי עם הארץ ואם עושים על גבם טהרות.

21 א. מִפְּנֵי מָה[2] טִהֲרוּ חֲכָמִים סְפֵק טֻמְאָה בִּרְשׁוּת
22 הָרַבִּים? שֶׁהֲרֵי הַצִּבּוּר עוֹשִׂין פֶּסַח בְּטֻמְאָה בִּזְמַן
23 שֶׁהַטְּמֵאִים מְרֻבִּין[3]. אִם טֻמְאָה וַדָּאִית נִדְחֵית
24 מִפְּנֵיהֶן, קַל וָחֹמֶר לִסְפֵק טֻמְאָה; שֶׁאִסּוּר כָּל
25 הַסְּפֵקוֹת מִדִּבְרֵיהֶן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת בִּיאוֹת
26 אֲסוּרוֹת[4]. וּמִפְּנֵי מָה הֶחְמִירוּ בְּסִפֵּק רְשׁוּת הַיָּחִיד?
27 שֶׁהֲרֵי סוֹטָה שֶׁנִּסְתְּרָה[5], אַף עַל פִּי שֶׁהַדָּבָר סָפֵק -
28 הֲרֵי הִיא טְמֵאָה לְבַעְלָהּ[6] עַד שֶׁתִּשְׁתֶּה[7].

2) תוספתא טהרות פ"ו ה"י. 3) שרוב ישראל טמאים טומאת מת, אבל טמאים מועטים - נדחים לפסח שני בארבעה עשר באייר, והטהורים מקריבים בטהרה. [בסוטה כח, ב ובחולין ט, ב אמרו נימוק אחר: מסוטה למדו, שספק טומאה ברשות היחיד – טמא, וסוטה היא ברשות היחיד ואין ללמוד ממנה לרה"ר]. 4) פי"ח הי"ז. 5) אשה שקינא לה בעלה, ואמר לה אל תסתרי עם איש פלוני ונסתרה עמו - נקראת סוטה. 6) אשת איש שזינתה - אסורה לבעלה, והתורה קראה לזנות "טומאה". 7) מים המאררים ככתוב בתורה (במדבר ה, ו ואילך).

29 ב. וּכְשֵׁם שֶׁהַסּוֹטָה וּבוֹעֲלָהּ שְׁנַיִם[8], כָּךְ סְפֵק טֻמְאָה
30 בִּשְׁנַיִם; אֲבָל אִם הָיוּ שְׁלֹשָׁה בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד - הֲרֵי
31 סְפֵק טֻמְאָתָם שֶׁם טָהוֹר כִּרְשׁוּת הָרַבִּים. בַּמֶּה דְּבָרִים
32 אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה זֶה שֶׁנִּטְמָא בְּסָפֵק יֵשׁ בּוֹ דַּעַת
33 לְהִשָּׁאֵל וְלִדְרֹשׁ מִמֶּנּוּ מָה אֵרַע לוֹ, כְּסוֹטָה[9]; אֲבָל
34 אִם הָיָה חֵרֵשׁ אוֹ שׁוֹטֶה אוֹ קָטָן שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהָשִׁיב
35 עַל הָעִנְיָן כְּשֶׁשּׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ - הֲרֵי סְפֵקוֹ טָהוֹר.
36 כֵּיצַד?[10] חֵרֵשׁ אוֹ שׁוֹטֶה אוֹ קָטָן שֶׁאֵין בּוֹ דַּעַת
37 לְהִשָּׁאֵל שֶׁנִּמְצְאוּ בְּחָצֵר אוֹ בְּמָבוֹי[11] שֶׁיֵּשׁ שָׁם
38 טֻמְאָה, וְסָפֵק נָגְעוּ וְסָפֵק לֹא נָגְעוּ - הֲרֵי אֵלּוּ
39 טְהוֹרִין. וְכֵן כֹּל שֶׁאֵין בּוֹ דַּעַת לְהִשָּׁאֵל, אַף עַל פִּי
40 שֶׁנּוֹלַד לוֹ הַסָּפֵק בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד - סְפֵקוֹ טָהוֹר.

8) נזיר נז, א. 9) שהיא גדולה ויש בה דעת לענות על שאלות. 10) טהרות פ"ג מ"ו. 11) בתקופת חכמי התלמוד לא היו הבתים פתוחים ישר לרחוב אלא בתים אחדים היו פתוחים לחצר, ופתחי החצרות פתוחות למבואות, והיציאה לרשות הרבים היתה דרך החצר והמבוי.

41 ג. הַסּוּמָא[12] וְהַיָּשֵׁן וְהַמְהַלֵּךְ בַּלַּיְלָה - סְפֵקָן בִּרְשׁוּת
42 הַיָּחִיד טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דַּעַת לְהִשָּׁאֵל[13]. בַּמֶּה
43 דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁכֹּל שֶׁאֵין בּוֹ דַּעַת לִשָּׁאֵל סְפֵקוֹ
44 טָהוֹר? כְּשֶׁהָיָה הַדָּבָר שָׁקוּל[14] וְאֵין שָׁם חֲזָקָה; אֲבָל
45 אִם הָיָה הַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁחֲזָקָתוֹ שֶׁנִּטְמָא[15] - הֲרֵי זֶה
46 טָמֵא. כֵּיצַד? תִּינוֹק[16] טָמֵא[17] שֶׁנִּמְצָא בְּצַד הָעִסָּה
47 וְהַבְּצַק בְּיָדוֹ - הֲרֵי הָעִסָּה טְמֵאָה[18], שֶׁדֶּרֶךְ הַתִּינוֹק
48 לְטַפֵּחַ[19] וּבְכָךְ הִיא חֲזָקָתוֹ. וְאֵין שׁוֹרְפִין[20] עַל חֲזָקָה
49 זוֹ[21].

12) תוספתא טהרות פ"ג ה"ו. 13) ואף־על־פי שבענין הנידון אין לו אפשרות לענות על שאלות. 14) שתי האפשרויות שקולות, ואין הדעת נוטה לאחת יותר מלחברתה. 15) מצב הדברים מחזק את אפשרות הטומאה. 16) טהרות פ"ג מ"ח. 17) במשנה כתוב "תינוק" סתם, ורבינו הוסיף "טמא", שאם אין אנו יודעים אם הוא טהור או טמא, הרי יש כאן שני ספיקות: שמא הוא טהור, ושמא לא נגע אלא אדם טהור נתן הבצק לידו. [אמנם בתוספתא שם ה"ה אמרו, שהתינוק טמא מפני שנשים נדות מגפפות ומנשקות אותו, אולם התנו ואמרו שזה רק בילד נקי בלבד אבל מלוכלך טהור, מפני שאין דרכן לנשק את המלוכלך, ולפיכך העדיף רבינו לכתוב

תינוק טמא, זאת־אומרת כשיודעים בו שהוא טמא מאיזה טעם שהוא]. 18) כחכמים. 19) בעיסה (רבינו בפירושו למשנה). [רש"י בקידושין פ, א. וכן בחולין פו, א מפרש, שדרכו של תינוק לטפח באשפה, ושרצים מתים מצויים שם, והנגיעה בבצק היא ודאית. ורבינו תם (בחולין שם) מפרש כרבינו]. ראה לקמן ה"י. 20) אם הבצק היה תרומה או חלה. 21) כר' יוחנן, קידושין פ, א.

1 **ד. הָיוּ מַשְׁקִין[22] טְמֵאִין וּבָצֵק טָהוֹר, וּבְהֵמָה אוֹ חַיָּה**
2 **אוֹ עוֹפוֹת בַּבַּיִת, וְנִמְצָא בַּבָּצֵק מְקוֹם נְשִׁיכָתָן -**
3 **חֲזָקָה[23] שֶׁשָּׁתוּ מַשְׁקִין וְנָשְׁכוּ בַּבָּצֵק וְטִמְּאוּהוּ[24].**
4 **הָיְתָה שָׁם פָּרָה, וּבֵין הַמַּשְׁקִין וְהַבָּצֵק כְּדֵי שֶׁתְּלַחֵךְ**
5 **אֶת לְשׁוֹנָהּ - חֲרֵי הַבָּצֵק טָהוֹר[25]. וּבִשְׁאָר כָּל הַבְּהֵמָה**
6 **- כְּדֵי שֶׁתִּנַּגֵּב אֶת פִּיהָ[26]. פָּחוֹת מִזֶּה - הַבָּצֵק טָמֵא.**
7 **וְאִם הָיָה כֶּלֶב, אֲפִלּוּ הָיוּ מַשְׁקִין בְּצַד הַבָּצֵק - חֲרֵי**
8 **זֶה טָהוֹר; שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ שֶׁל כֶּלֶב לְהַנִּיחַ הַמָּזוֹן וְלֵילֵךְ**
9 **לוֹ אֶל הַמַּיִם[27]. נִמְצָא בַּבָּצֵק נְקִירַת הַתַּרְנְגוֹלִין[28]: אִם**
10 **יֵשׁ בֵּין הַמַּשְׁקִין וְהַבָּצֵק כְּדֵי שֶׁיִּנַּגְּבוּ אֶת פִּיהֶן**
11 **בָּאָרֶץ[29] - הַבָּצֵק טָהוֹר; וְאִם לָאו - טָמֵא, שֶׁחֲזָקָתָן**
12 **שֶׁשָּׁתוּ וְנִקְּרוּ בַּבָּצֵק בַּמַּשְׁקִין שֶׁבְּפִיהֶם. בַּמֶּה דְּבָרִים**
13 **אֲמוּרִים?[30] בְּשֶׁהָיוּ הַמַּשְׁקִין צְלוּלִין, שֶׁבְּבוּאָה שֶׁל**
14 **תִּינוֹק נִכֶּרֶת בָּהֶן; אֲבָל עֲכוּרִים[31] - הַבָּצֵק טָהוֹר,**
15 **שֶׁאִלּוּ נִקְּרוּ בַּמַּשְׁקִין - הָיָה מְקוֹם הַמַּשְׁקִין נִכָּר**
16 **בַּבָּצֵק. אִם הָיוּ צְלוּלִין, אַף עַל פִּי שֶׁהַבָּצֵק בְּחֶזְקַת**
17 **טֻמְאָה - אֵין שׁוֹרְפִין עַל חֲזָקָה זוֹ, אֶלָּא תּוֹלִין[32].**

22) שם. 23) הנחה מכריעה יש כאן. 24) ואף־על־פי שאין בהם דעת להישאל, הבצק טמא מפני החזקה. 25) אנו תולים שליחכה לשונה לפני שהגיעה לבצק, והעבירה את המשקין הטמאים, שכן דרכן של פרות ללחך את לשונן אחר השתייה. 26) במשנה הגירסא "כדי שיתנגב", פירוש שיתנגב מאליו, מפני שאין דרכן של שאר הבהמות לנגב את הפה בלשונן. 27) כר' אליעזר בן יעקב שם. 28) שם. 29) כך דרכם של תרנגולים, ולפיכך אנו תולים שבשעת הנקירה לא היו מים טמאים על מקוריהם. 30) קידושין פ, ב. 31) כפירושו של ר' יוחנן בדברי ר' יהושע בן לוי שם. ומשמע, שאין כל הבדל בין מים לבנים או אדומים, ומכריעה צלילותם בלבד. 32) כר' יוחנן שם, שברייתא מסייעת לו.

18 **ה. אֵיזוֹ הִיא[33] חֲזָקָה שֶׁשּׁוֹרְפִין עָלֶיהָ בִּרְשׁוּת**
19 **הַיָּחִיד? עִסָּה בַּבַּיִת וּשְׁרָצִים וּצְפַרְדְּעִים[34] מְטַפְּלִין**
20 **שָׁם, וְנִמְצְאוּ חֲתִיכוֹת מִבְּשָׂרָן בָּעִסָּה: אִם רֹב**
21 **הַמְטַפְּלִים שְׁרָצִים[35] - הָעִסָּה טְמֵאָה וְתִשָּׂרֵף, וְאִם**
22 **הָרֹב צְפַרְדְּעִים - טְהוֹרָה.**

33) שם, כר' יוחנן. 34) צפרדעים אינם מטמאים. בתורה (ויקרא יא, כט־ל) נמנו שמונה שרצים המטמאים, ושרצים אחרים אינם מטמאים. [סתם "שרצים" האמור בכל מקום, הכוונה לשמונה אלה]. 35) לשונו של ר' יוחנן, ורש"י מפרש שם: "אם הבית מוחזק להיות שרצים מצויים שם יותר מצפרדעים". התכוון לבאר למה קורא ר' יוחנן לזה "חזקה", והלא רוב כאן ורוב עדיף מחזקה. ולפיכך הוא מפרש, שהרוב אינו רוב ממש, שהרי אין אנו יודעים אם בשעה שנפלו החתיכות היה רוב שרצים בבית אלא שהבית מוחזק בכך. ויוצא מזה, שסמכנו על חזקה.

23 **ו. הָיוּ[36] טֻמְאוֹת וּטְהָרוֹת[37] בְּצִדּוֹ[38] אוֹ לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ,**
24 **וְנִתְעַטֵּף בְּטַלִּיתוֹ וְסָפֵק נָגְעוּ[39] סָפֵק לֹא נָגְעוּ בָּעֵת**
25 **שֶׁנִּתְעַטֵּף: אִם הָיוּ בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד - סְפֵקוֹ טָמֵא[40];**
26 **שֶׁסְּפֵק טֻמְאָה הַבָּאָה בִּידֵי אָדָם - נִשְׁאָלִין עָלֶיהָ[41].**
27 **אֲפִלּוּ בִּכְלֵי הַמֶּנַח עַל גַּבֵּי קַרְקַע - חֲרֵי הוּא כְּמִי**
28 **שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דַּעַת לִשָּׁאֵל. וְאִם הָיוּ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים - סְפֵקוֹ**
29 **טָהוֹר. וְאִם אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִגַּע[42] - סְפֵקוֹ טָמֵא.**

36) תוספתא טהרות פ"ד ה"א, מובאה בנדה ה, ב. 37) בגמרא שם הגירסא "וטהרות וטומאות". פירוש, כגון שרץ. 38) והוא טהור. 39) בתוספתא ובגמרא, הגירסא "נגע". ונראה לגרוס כך גם בדברי רבינו. ופירוש הדברים: הספק הוא אם נגע השרץ בטלית ונטמאה, והמדובר כשהטלית ודאי נגעה בטהרות, והוא־הדין אם הטלית טמאה וספק נגעה בטהרות בשעה שפשט ידיו ונתעטף בה ולא הרגיש. ראה רש"י ותוספות שם, שביארו עוד כמה אופנים של ספיקות. 40) ואף־על־פי שהטלית אין בה דעת להישאל, ואמרנו למעלה שדבר שאין בו דעת להישאל אפילו ברשות היחיד ספיקו טהור, כאן טמא מפני שהספק בא על־ידי האדם שפשט ידיו (נדה שם). 41) האנשים נשאלים עליה, ולפיכך הדין כמי שיש בו דעת להישאל. 42) קרוב לוודאי שנגע. אם אי־אפשר ממש, מובן מאליו שהוא טמא ולא צריך להשמיענו (כסף־משנה).

30 **ז. כִּכָּר שֶׁל תְּרוּמָה[43] שֶׁנָּתוּן עַל גַּבֵּי הַדַּף וּמִדְרָס[44]**
31 **נָתוּן תַּחְתָּיו, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ כְּשֶׁיִּפֹּל שֶׁלֹּא יִגַּע בַּמִּדְרָס,**
32 **אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בִּמְקוֹם מִדְרוֹן[45], וּבָא וּמָצָא הַכִּכָּר**
33 **בִּמְקוֹם אַחֵר[46] - חֲרֵי הוּא בְּטָהֳרָתוֹ[47]; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר:**
34 **אָדָם בָּא וּנְטָלוֹ וּנְתָנוֹ בִּמְקוֹם זֶה[48]. וְאִם אָמַר: בָּרִי**
35 **לִי שֶׁלֹּא בָּא אָדָם לְכָאן - טָמֵא; שֶׁוַּדַּאי נָפַל וְנָגַע**
36 **בַּמִּדְרָס כְּשֶׁנָּפַל.**

43) ברייתא, נדה ד, א. 44) דבר שדרס עליו הזב ונטמא. 45) מקום משופע, והכיכר הנופלת עליו מתגלגלת למקום טהור. 46) במקום הטהור. 47) ואין אנו אומרים הכיכר נפלה על המדרס, ומפני השיפוע נתגלגלה והגיעה למקום הטהור. 48) כדי שלא תיפול ותיטמא.

37 **ח. תִּינוֹק[49] שֶׁנִּמְצָא בְּצַד בֵּית הַקְּבָרוֹת וְהַשּׁוֹשַׁנִּים**
38 **בְּיָדוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם שׁוֹשַׁנִּים אֶלָּא בִּמְקוֹם**
39 **הַטֻּמְאָה - סְפֵקוֹ טָהוֹר[50], שֶׁמָּא אַחֵר לִקְּטָן וּנְתָנָם**
40 **לוֹ[51]. וְכֵן חֲמוֹר הָעוֹמֵד בְּבֵית הַקְּבָרוֹת - כֵּלָיו[52]**
41 **טְהוֹרִין, וְאֵין אוֹמְרִין שֶׁמָּא נִתְמַעֵךְ בָּהֶן[53] וְנָגְעוּ**
42 **בְּקֶבֶר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בּוֹ דַּעַת לִשָּׁאֵל, וּכְשֶׁנִּמְצְאוּ לֹא**
43 **נִמְצְאוּ נוֹגְעִין[54], וְכָל הַטֻּמְאוֹת כִּשְׁעַת מְצִיאָתָן.**

49) טהרות פ"ג מ"ז. 50) התינוק טהור, ואין אנו אומרים שנכנס לבית הקברות וקטפן ונטמא. 51) נתבאר בהלכה

ב, שקטן שאין בו דעת להישאל, ספיקו אף ברשות היחיד טהור. 52) הכלים שעליו. 53) כדרך החמורים ששוכבים על הארץ ומתגלגלים לכאן ולכאן. 54) במקום טומאה.

1 **ט. תִּינוֹק[55] שֶׁהָיָה תּוֹפֵשׂ בְּיָדוֹ שֶׁל אָבִיו אוֹ שֶׁהָיָה**
2 **רוֹכֵב עַל גַּבֵּי כְּתֵפוֹ שֶׁל אָבִיו - סְפֵקוֹ בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד**
3 **טָמֵא[56], מִפְּנֵי שֶׁאָבִיו נִשְׁאָל עָלָיו[57].**

55) תוספתא טהרות פ"ג ה"ד. 56) אע"פ שאין בו דעת להישאל. 57) בכל הנוגע לתינוק, שואלים את אביו.

4 **י. וְאַרְבָּעָה סִפְקוֹת[58] אָמְרוּ חֲכָמִים בְּתִינוֹק: תִּינוֹק**
5 **שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַלֵּךְ שֶׁהִנִּיחַתּוּ אִמּוֹ וּבָאָה וּמְצָאַתּוּ כְּמוֹ**
6 **שֶׁהוּא בִּמְקוֹמוֹ - טָהוֹר, וְאֵין אוֹמְרִין שֶׁמָּא טְמֵאָה[59]**
7 **בָּאָה וְנִשְׁקַתּוּ וְגִפְּפַתּוּ[60]. הִתְחִיל הַתִּינוֹק לָצֵאת**
8 **וּלְהִכָּנֵס[61] - בְּגָדָיו טְהוֹרִין, וְאֵין מִדְרָס כִּשְׁאָר בִּגְדֵי עַם**
9 **הָאָרֶץ[62]. וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵן טְהוֹרִין - אֵין עוֹשִׂין עַל**
10 **גַּבֵּיהֶן טְהָרוֹת[63]. הִגְדִּיל עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ דַּעַת לִשְׁאֹל -**
11 **סְפֵקוֹ טָמֵא בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד. הִגְדִּיל עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ דַּעַת**
12 **לִשְׁמֹר אֶת גּוּפוֹ[64] - אוֹכְלִין עַל גַּב גּוּפוֹ טְהָרוֹת[65]; יוֹדֵעַ**
13 **לִשְׁמֹר אֶת יָדָיו[66] - אוֹכְלִין עַל גַּבָּן[67] טְהָרוֹת. כֵּיצַד**
14 **בּוֹדְקִין אוֹתוֹ?[68] מַטְבִּילִין אוֹתוֹ וְנוֹתְנִין לוֹ חֵלִין לְשֵׁם**
15 **תְּרוּמָה[69]. אִם יוֹדֵעַ[70] לִשְׁמֹר אֶת גּוּפוֹ - אוֹכְלִין אַגַּב**
16 **גּוּפוֹ טְהָרוֹת; וְאִם יוֹדֵעַ לִשְׁמֹר אֶת יָדָיו - אוֹכְלִים אַגַּב**
17 **יָדָיו טְהָרוֹת.**

58) תוספתא שם ה"ה. 59) בתוספתא: "אשה נדה". 60) וטימאה אותו. [בתוספתא שם מחלק ר' יהודה בין נקי למלוכלך, ופליאה היא למה כתב רבינו סתם: תינוק?]. 61) בדפוס רומא: ולהיכנס. 62) שחכמים גזרו עליהם טומאת מדרס (ראה למעלה פי"ג ה"א). 63) לכתחילה, ואם עשו לא נטמאו. 64) מטומאה. 65) טהרות שנגעו בגופו ולא נגעו בידיו - טהורות. 66) נתבאר למעלה (פ"ט ה"ח) שגזרו טומאה על סתם ידיים שלא נשמרו שמירה מעולה לשם טהרת תרומה, ויש קטן שיודע להישמר מלנגוע בטומאה אבל לא לשמור שמירה מעולה את ידיו עד כדי שלא תהיינה כסתם ידיים (רש"י סוכה מב, א). 67) אם נגעו בידיו. 68) אם הוא יודע לשמור את גופו ואת ידיו. 69) אומרים לו שצריך לשמור אותם בטהרת תרומה, אבל אין מוסרים לו תרומה ממש, שמא לא ישמור אותם כראוי ותיטמא. 70) מתבוננים ומסתכלים כיצד הוא שומר.

פֶּרֶק שְׁבִעָה עָשָׂר[1]

1) יבאר כזית מן המת בפי העורב ספק האהיל על האדם או לא ברשות היחיד. הממלא בכלי שיש לו אזניים ונתן בעשרה כלים או המערה מכלי לכלי ונמצא השרץ בתחתון. הזולף את הבור וממלא ממנו חביות וכו'. הקורץ מיקרצת מן העיסה ונמצא שרץ במיקרצת או אוכל טמא שנמצאה גרעינה שלה בתוך הכיכר או על גבי תבשיל רותח וכו'. היו בבית אוכלין טמאים וטהורים ונמצאה גרעינה בבית וכו'.

18 **א. כְּזַיִת[2] מִן הַמֵּת בְּפִי הָעוֹרֵב, סָפֵק הֶאֱהִיל[3] עַל**
19 **הָאָדָם וְעַל הַכֵּלִים בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד סָפֵק שֶׁלֹּא הֶאֱהִיל**
20 **- הֲרֵי הָאָדָם טָמֵא מִסָּפֵק, וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ דַּעַת**
21 **לִשְׁאֹל[4], וְהַכֵּלִים טְהוֹרִים, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהֶן דַּעַת**
22 **לִשְׁאֹל. וְכֵן הַמְמַלֵּא[5] בִּכְלִי וְנָתַן בַּעֲשָׂרָה כֵּלִים[6]**
23 **וְנִמְצָא הַשֶּׁרֶץ בְּאֶחָד מֵהֶן[7] - הוּא טָמֵא[8] וְהַכֵּלִים[9]**
24 **טְהוֹרִין, אַף עַל פִּי שֶׁכֻּלָּן סָפֵק שֶׁמָּא הַשֶּׁרֶץ בַּכְּלִי**
25 **שֶׁמִּלֵּא בּוֹ הָיָה תְּחִלָּה[10], מִפְּנֵי שֶׁהֵן כֵּלִים וְאֵין בָּהֶן**
26 **דַּעַת לִשְׁאֹל. וְאִם הָיָה לַכְּלִי שֶׁמִּלֵּא בּוֹ אָזְנַיִם[11],**
27 **הוֹאִיל וְאֶפְשָׁר שֶׁיֵּצְאוּ הַמַּיִם וְיִתְאַחֵר בּוֹ הַשֶּׁרֶץ[12] -**
28 **כֻּלָּן טְמֵאִים[13]. וְכֵן הַמְמַלֵּא בַּעֲשָׂרָה דְּלָיִים[14] זֶה אַחַר**
29 **זֶה וְנָתַן בַּעֲשָׂרָה כֵּלִים, מִדְּלִי אֶחָד[15] לִכְלִי אַחֵר, וְאֵין**
30 **יָדוּעַ הָרִאשׁוֹן מִן הָאַחֲרוֹן[16], וְנִמְצָא הַשֶּׁרֶץ בִּכְלִי**
31 **אֶחָד מֵהֶן - הֲרֵי הַתִּשְׁעָה כֵּלִים עִם עֲשֶׂרֶת הַדְּלָיִים**
32 **טְהוֹרִין[17]; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: שֶׁמָּא בִּכְלִי זֶה[18] הָיָה הַשֶּׁרֶץ**
33 **מִתְּחִלָּתוֹ. וְאִם יֵשׁ לַדְּלָיִים אָזְנַיִם[19] - הֲרֵי כָּל הַדְּלָיִים**
34 **עִם כָּל הַכֵּלִים טְמֵאִין[20]. הַמְעָרֶה מִכְּלִי לִכְלִי[21]**
35 **וְנִמְצָא הַשֶּׁרֶץ בַּתַּחְתּוֹן - הָעֶלְיוֹן טָהוֹר, וְאֵין אוֹמְרִין**
36 **מֵהָעֶלְיוֹן נָפַל, אֶלָּא שֶׁמָּא בַּתַּחְתּוֹן הָיָה. מִפְּנֵי שֶׁהֵן**
37 **כֵּלִים וְאֵין לָהֶן דַּעַת לִשְׁאֹל. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.**

2) טהרות פ"ד מ"ד. 3) כזית מן המת המאהיל על אדם או כלים — נטמאו (הל' טומאת מת פ"א ה"י). 4) ולא חרש, שוטה או קטן. [הר"ש משאנץ שואל, הלא טומאה בפי עורב פורח היא טומאה נזרקת שאינה מטמאה מספק? (ראה למעלה פט"ו ה"ו). ותירץ שטומאת אוהל חמורה, ולא טיהרו בה ספק טומאה נזרקת]. 5) שם. 6) במשנה כתוב: "הממלא בעשרה דליים", ומפרש רבינו שמילא אותו הדלי עצמו עשר פעמים (וכן פירש בנדה ג, ב) ואחרי כל מילוי שפך כל המים שבדלי לכלי אחר. 7) באחד הכלים ששפך לתוכם. 8) הכלי שנמצא בו השרץ. 9) תשעת הכלים האחרים שנתמלאו והמים שבהם. 10) וזה מתקבל על הדעת, מפני ששרצים מתים מצויים יותר בבור מאשר בכלים ריקנים, ואף־על־פי־כן טהורים תשעת הכלים מפני שהשרץ שבדלי נופל לכלי ששפך לתוכו בראשונה. וסברא זו שקולה נגד הסברא ששרצים מצויים בבור ולא בכלים, ולפיכך אפילו אם נמצא השרץ בכלי האחרון, טהורים שאר הכלים מפני שספק זה נידון כספק השקול שהוא טהור באין בו דעת לישאל. [לא נתבאר דינו של הכלי שמילא בו. ומסתבר, שאם נמצא השרץ בכלי ששפך לתוכו בראשונה, נטמא הכלי שמילא בו, שהרי כאן מכריעה הסברא ששרצים מצויים בבור ואין כל סברא נגדית, כמובן, אבל אם נמצא באחד משאר הכלים גם כלי זה טהור מאותו הטעם עצמו שמטהרים את תשעת הכלים]. 11) נדה ג, ב. ושם כתוב "אוגנים", ופירש רש"י שפה כפופה כלפי פנים. שם אמר ריש לקיש זאת על הברייתא, ורבינו למד ממנו גם לדין שבמשנתינו. 12) ואפשר שנפל בשפיכה אחרונה. 13) מפני שאין כאן סברא נוגדת את הסברא המתקבלת על הדעת, שהשרץ היה בבור ונשאב בכלי שמילא בו. [לפי פירוש זה, מתיישבות שתי התמיהות של ה'כסף משנה' על

בבא זו. ראה שם]. 14) ברייתא, נדה שם. 15) כן צ"ל. פירוש, לא נתן לשני כלים מדלי אחד. בדפוסים: אחר. 16) אינו יודע איזה כלי מילא ראשון, ואיזה מילא אחרון. 17) תשעת הכלים ברור שהם טהורים, שהרי לא הגיעו אליהם המים מדלי שהשרץ בתוכו. והדליים טהורים, שאפילו אם היה בבור ונשאב בדלי, לא נטמא מפני שזה ספק טומאה צפה (ראה למעלה פי"ד ה"ו) ושמא לא נגע השרץ בדלי אלא יצא עם המים אגב שפיכה, ולפיכך גם האפשרות שהשרץ היה בבור אינה מכריעה לטומאה ודאית של הדלי. [ולא נטמא ממשקין הטמאים שבתוכו, מפני שספק משקין לטמא אחרים – טהור, לא החמירו חכמים כל־כך ותולים שבכלי היה]. 18) ולא בדלי. 19) מתקבל על הדעת, שהאזנים עיכבו את השרץ ונגעו בו ונטמא הדלי, ואין אנו תולים שהיה בכלי, מהטעם שאמרנו למעלה, שיותר מתקבל על הדעת שבבור היה השרץ. ויוצא מזה, שדלי אחד ודאי טמא ואין אנו יודעים איזהו, ולפיכך מטמאים את כולם. וכל זאת כשלא ידוע מאיזה דלי שפך לכלי שנמצא בו השרץ, אבל כשאנו יודעים זאת - הרי אין טעם לטמא את תשעת הדליים האחרים. 20) אינני יודע לפרש למה כל הכלים טמאים. הרי לתשעת הכלים לא הגיעה הטומאה? (תמיהה זו השמיע כבר ה'כסף משנה' ולא מצא לה יישוב). 21) כאן – בשני כלים – ספק השקול הוא, אם היה השרץ בכלי העליון או בתחתון, ואין כל סברא מכריעה לכאן או לכאן.

1 **ב. קֵפָּה[22] שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ בִּטְהָרוֹת וְנִמְצָא בָּהּ שֶׁרֶץ[23],**
2 **אִם יֵשׁ לָהּ שׁוּלַיִם, אוֹ אֲזָנַיִם[24] אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לָהּ**
3 **שׁוּלַיִם[25] - הֲרֵי כָּל הַטְּהָרוֹת שֶׁנִּשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהּ**
4 **טְמֵאוֹת[26]. אֲפִלּוּ הָיְתָה בְּדוּקָה[27] וּמְכֻסָּה, שֶׁמָּא עִם**
5 **הַגְּבָהַת יָדוֹ מִן הַבְּדִיקָה נָפַל הַשֶּׁרֶץ[28]. וַאֲפִלּוּ**
6 **נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ בִּטְהָרוֹת בְּזָוִית זוֹ וְטִלְטְלָהּ לְזָוִית אַחֶרֶת**
7 **וְנִמְצָא בָּהּ הַשֶּׁרֶץ - כֻּלָּן טְמֵאוֹת[29]; לְפִי שֶׁמַּחֲזִיקִין**
8 **טֻמְאָה מִמָּקוֹם לְמָקוֹם[30] לִתְלוֹת, אֲבָל לֹא לִשְׁרֹף.**

22) חבית שנותנים בה פירות. 23) אחר שהוציא את הטהרות. 24) ראשי קרשי החבית כפופים כלפי תוכה, ראה למעלה הערה ט. 25) וכשהיא מונחת לארכה אפשר להניח בה פירות. 26) כרבי יוחנן, בנדה ג, ב. והטעם, שאנו אומרים: השרץ היה שם לפני שהוציא את הפירות, וכשהיטה את החבית, כדי להוריק את הפירות, עיכבו האוגנים את השרץ ונשאר בחבית. 27) לפני ששמו בה את הפירות, בדקוה ולא היה שם שרץ. 28) לתוך החבית ולא הרגיש בו. 29) אסורות באכילה אם הן של תרומה, אבל אסור לשורפם, כמו שמסיים רבינו. 30) כשהעבירו טהרות ממקום למקום ונמצאה טומאה בכלי אחר העברתו, אנו מניחים שהיתה בכלי עוד לפני העברתו. ראה למעלה פט"ו ה"ו, שאין מחזיקים טומאה מזמן לזמן.

9 **ג. הַזּוֹלֵף[31] אֶת הַבּוֹר[32] וּמְמַלֵּא מִמֶּנּוּ חָבִיּוֹת: אִם**
10 **הָיָה מַשְׁקִיעַ כָּל חָבִית וְחָבִית בַּבּוֹר וּמְמַלֵּא אוֹתָן,**
11 **וְנִמְצָא הַשֶּׁרֶץ בָּרִאשׁוֹנָה[33] - כֻּלָּן טְמֵאוֹת[34]. נִמְצָא**
12 **בָּאַחֲרוֹנָה - הִיא טְמֵאָה וְכֻלָּן טְהוֹרוֹת; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר:**
13 **אַחַר שֶׁמִּלֵּא אֶת הָרִאשׁוֹנוֹת נָפַל שֶׁרֶץ לַבּוֹר[35]. הָיָה**
14 **זוֹלֵף בִּכְלִי וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הֶחָבִיּוֹת עַד שֶׁמִּלְּאָן, וְנִמְצָא**
15 **הַשֶּׁרֶץ בְּאַחַת מֵהֶן - הִיא בִּלְבַד טְמֵאָה, וְכֻלָּן**
16 **טְהוֹרוֹת; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: בָּזוֹ בִּלְבַד נָפַל הַשֶּׁרֶץ[36] אוֹ**
17 **הָיָה בָּהּ עַד שֶׁלֹּא זָלַף לְתוֹכָהּ. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה בּוֹדֵק**
18 **כָּל חָבִית מֵהֶן וְאַחַר כָּךְ נוֹתֵן בָּהּ הַיַּיִן וּמְכַסֶּה אוֹתָהּ**
19 **אַחַר שֶׁזּוֹלֵף לְתוֹכָהּ, וְנִמְצָא הַשֶּׁרֶץ בְּאַחַת מֵהֶן - כֻּלָּן**
20 **טְמֵאוֹת[37]. וְכֵן אִם נִמְצָא הַשֶּׁרֶץ בַּבּוֹר אוֹ בַּכְּלִי**
21 **שֶׁזּוֹלֵף בּוֹ - הַכֹּל טָמֵא[38].**

31) טהרות פ"י מ"ז. 32) הבור מלא יין או שמן, והוא מעביר את המשקה קימעא קימעא לחביות. 33) אחר שמילא את כולן. 34) בין אם השרץ היה בבור או אם היה בחבית הראשונה לפני ששאב בה – נטמא כל היין שבבור, ואין אנו אומרים שנפל לחבית אחר השאיבה, מפני שמחזיקים טומאה מזמן לזמן, ואפילו אם בדק את החביות לפני השאיבה ולא מצא שרץ – תולים שלא בדק יפה, וכששאב טימא השרץ את כל היין שבבור. 35) או היה בחבית זו. מובן שאם נמצא באמצעית, טמאות כל החביות שנתמלאו אחריה. 36) נתבאר בהלכה א. 37) ברור הדבר, שהשרץ היה בבור. 38) מחזיקים טומאה מזמן לזמן, ואומרים שהשרץ היה בכלי מתחילת השאיבה.

22 **ד. הָיָה[39] קוֹצֶה[40] זֵיתִים מִן הַמַּעֲטָן[41] וּמַעֲלֶה אוֹתָן**
23 **לַגַּג[42], וְנִמְצָא הַשֶּׁרֶץ בַּגַּג - זֵיתִים שֶׁבַּמַּעֲטָן**
24 **טְהוֹרִים[43]. נִמְצָא בַּמַּעֲטָן - הַמַּעֲטָן טָמֵא[44]. נִמְצָא**
25 **בֵּין כֹּתֶל לְזֵיתִים[45] - הַזֵּיתִים טְהוֹרִים[46]. נִמְצָא הַשֶּׁרֶץ**
26 **בְּתוֹךְ גּוּשׁ שֶׁל זֵיתִים[47] וְהַגּוּשׁ בַּגַּג: אִם בְּתוֹךְ שְׁלֹשֶׁת**
27 **יָמִים[48] - אַף הַמַּעֲטָן טָמֵא, שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: גּוּשׁ זֶה מִן**
28 **הַמַּעֲטָן עָלָה וְהַשֶּׁרֶץ בְּתוֹכוֹ[49]; וְאִם נִמְצָא אַחַר**
29 **שְׁלֹשָׁה יָמִים מִשֶּׁהֶעֱלָה הַזֵּיתִים לַגַּג - הֲרֵי הַמַּעֲטָן**
30 **טָהוֹר, שֶׁמָּא בַּגַּג נִתְקַבְּצוּ וְנַעֲשׂוּ גּוּשׁ בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשָׁה**
31 **יָמִים[50].**

39) תוספתא, טהרות פי"א ה"א. 40) מלקט. 41) "כשמוסקים (קוטפים) את הזיתים נותנים אותם בחפירה שהוכנה לכך, כדי שיתרככו ויוציאו הרבה שמן בשעת סחיטתם. וחפירה זו נקראת מעטן" [רבינו בפירושו לטהרות פ"ט מ"א. והר"ש שם מפרש, כלי שנותנים בו הזיתים]. 42) כדי שתתייבש הזיעה שעליהם. 43) אנו אומרים שהשרץ לא היה במעטן אלא נפל על הזיתים שבגג. [ואין זה דומה לדין קופה שנשתמש בה בטהרות שבהלכה ב, שמחזיקים ממקום למקום, מפני שהקופה עצמה אמנם זזה ממקומה, אבל הטהרות והשרץ לא עזבו את מקומם שבתוך הקופה, ולפיכך זה כעין מזמן לזמן שמחזיקים טומאה. אבל כאן הזיתים עזבו מקומם שבמעטן, וכגון זה אין מחזיקים טומאה. ראה 'תפארת ישראל' טהרות פ"ט 'יכין' אות סד]. 44) והזיתים שבגג טהורים, מפני שאנו תולים שהשרץ נפל למעטן אחר שהעלה הזיתים לגג. כחכמים בתוספתא, שם. ואף־על־פי שמחזיקים מזמן לזמן, זה רק כשלא טילטל ממקומו את הדבר שנולד בו הספק, אבל אם טילטל אותו

הרי זה כעין ממקום למקום. [ב'כסף משנה' מתפלא, למה פסק רבינו כחכמים בתוספתא שם נגד ה'סתם משנה' בטהרות (פ"ט, מ"ט)? והלא כלל בידינו (יבמות מב, ב) שסתם במשנה ומחלוקת בברייתא, הלכה כסתם? ואולי מפני שבתוספתא - רבי הוא היחיד החולק על חכמים בדין זה, סובר רבינו שיש לראות את המשנה כדעת רבי לבדו שסידר את ה'סתם']. (אינני יודע לפרש, מה בין זה לדין נמצא בבור בהלכה ג). 45) ואינו נוגע בזיתים. 46) ואין חוששים שמא נגע בהם השרץ (טהרות, שם). 47) זיתים אחדים מדובקים יחד, והשרץ לחוץ ביניהם. 48) משעת הוצאתם מהמעטן. 49) מפני שאין דרכם של זיתים להתדבק לגוש בזמן קצר שכזה. 50) פירוש, במשך שלושת הימים.

1 **ה. הַקּוֹרֵץ[51] מִקְּרֶצֶת[52] מִן הָעִסָּה וְנִמְצָא שֶׁרֶץ**
2 **בַּמִּקְרֶצֶת[53] - הַמִּקְרֶצֶת לְבַדָּהּ טְמֵאָה[54]. נִמְצָא בָּעִסָּה**
3 **- הָעִסָּה לְבַדָּהּ טְמֵאָה[55]. נִמְצָא בְּתוֹךְ הַמִּקְרֶצֶת - אַף**
4 **הָעִסָּה טְמֵאָה[56].**

51) חותך או תולש. תוספתא, שם. 52) חתיכת עיסה. 53) על גבה, במקום הנראה לעין. 54) שאנו אומרים על המקרצת נפל. 55) והמקרצת טהורה. אנו תולים, שהשרץ נפל לעיסה אחר שנטל את המקרצת. כחכמים, שם. 56) מתקבל על הדעת שלעיסה נפלה, שאם נפלה על המקרצת לא היתה שוקעת כל־כך במקרצת (ביאור הגר"א בתוספתא).

5 **ו. אֹכֶל טָמֵא[57] שֶׁנִּמְצָא גַּרְעִינָה שֶׁלּוֹ[58] בְּתוֹךְ הַכִּכָּר אוֹ**
6 **עַל גַּבֵּי תַּבְשִׁיל רוֹתֵחַ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין עָלֶיהָ מַשְׁקֶה**
7 **טוֹפֵחַ[59] - הֲרֵי הֵן[60] טְמֵאִים[61]; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: הָאֹכֶל**
8 **כֻּלּוֹ נָפַל שָׁם וְנִמּוֹחַ בְּתוֹךְ הַכִּכָּר אוֹ מֻחֲמַת הָרְתִיחָה**
9 **וְנִשְׁאֲרָה גַּרְעִינָתוֹ. נִמְצֵאת הַגַּרְעִינָה עַל גַּבֵּי הַכִּכָּר אוֹ**
10 **בְּתוֹךְ תַּבְשִׁיל צוֹנֵן - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִין, אַף עַל פִּי**
11 **שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ מַשְׁקֶה[62]; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: גַּרְעִינָה זוֹ לְבַדָּהּ**
12 **נָפְלָה אַחַר שֶׁאָבַד הָאֹכֶל מֵעָלֶיהָ, שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ**
13 **מְטַמְּאָה.**

57) תוספתא, שם פ"ד ה"ו. 58) גרעין של תמרה או של זית וכדומה. [מצאנו כמה פעמים בתלמוד "גרעינה" במקום "גרעין" (משנה יומא – כמוה וכגרעינתה: עוקצין פ"ב מ"ב – גלעינה של רוטב, ובתוספתא כאן – גרעינה של גפת]. 59) משקה שיש בה כדי להרטיב את הנוגע בה. 60) הכיכר והתבשיל. 61) אף־על־פי שגרעינה יבישה אינה טמאה. 62) אין אנו אומרים שמשקה זה בא מן האוכל הטמא. [בתוספתא שם, שנינו: "גרעינה של גפת טמאה (גפת = פסולת של זיתים אחר סחיטתם) שנמצאת בתוך הכיכר או על גבי תבשיל רותח, אף־על־פי שאין עליה משקה טופח – טימאתה. נמצאת בתוך כיכר צונן או על גבי תבשיל צונן אע"פ שיש עליה משקה טופח – טהורה". ופירשה רבינו כמבואר למעלה. והגר"א בביאורו לתוספתא מפרש, שמכוח הלחץ בשעת סחיטת הזיתים, נבלע קצת שמן בגרעין וכשהוא נתון על גבי דבר רותח הוא פולט את הבלוע בו ומטמא את הנוגע בו, אבל בצונן אינו פולט. ולפירושו, רצוי לגרוס בתוספתא: "על גבי כיכר או על גבי התבשיל"].

14 **ז. הָיוּ[63] בַּבַּיִת אֳכָלִין טְמֵאִין וַאֲכָלִין טְהוֹרִים**
15 **וְנִמְצֵאת גַּרְעִינָה בַּבַּיִת[64] - הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב[65]. וְכֵן**
16 **אִם הָיוּ[66] דָּמִים טְהוֹרִים וְדָמִים טְמֵאִים בְּתוֹךְ הַבַּיִת**
17 **וְנִמְצָא דָם עַל הָאֹכֶל - הוֹלְכִים אַחַר הָרֹב. מַעֲשֶׂה**
18 **הָיָה בְּכִכָּר שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּמְצָא עָלָיו דָּם, וּבָא מַעֲשֶׂה**
19 **לִפְנֵי חֲכָמִים וְטִהֲרוּהוּ. שֶׁאֲפִלּוּ נֹאמַר: דַּם שֶׁרֶץ**
20 **הוּא, הֲרֵינִי אוֹמֵר: דַּם שֶׁרֶץ חַי הוּא, שֶׁהוּא טָהוֹר.**

63) תוספתא, שם. 64) בכיכר או על תבשיל רותח, ואין אנו יודעים אם הגרעינה מאוכל טמא או טהור. 65) אם רוב האוכלין שבבית טמאים נטמאו הכיכר והתבשיל, ואם הרוב טהורים – הם טהורים (ראה ביאור הגר"א ו'זר זהב' שם). 66) תוספתא, שם פ"ו ה"א.

21 **ח. עִיר[67] שֶׁיֵּשׁ בָּהּ נְבֵלוֹת וּשְׁחוּטוֹת - בָּשָׂר הַנִּמְצָא**
22 **בָּהּ[68] הוֹלְכִים אַחַר הָרֹב[69]. וְכֵן אִם הָיָה הַנִּמְצָא בָּהּ**
23 **סְפֵק שֶׁרֶץ סְפֵק צַפְרְדֵּעַ - הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב שֶׁיֵּשׁ**
24 **בְּאוֹתָהּ הָעִיר בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן. זֶה הַכְּלָל: בְּנִמְצָא[70] הֵלֵךְ**
25 **אַחַר הָרֹב.**

67) שם. 68) מושלך בחוץ. 69) בין לקולא ובין לחומרא. פסק כחכמים נגד דעת רבי שמעון בן גמליאל האומר שאפילו רוב שחוטות – טמא, מפני שנבילות מושלכות שכיחות יותר משחוטות מושלכות. 70) להוציא בשר שהוא במקומו המיוחד לו, כגון במחסן או בחנות, שדנים בו דין מחצה על מחצה (ראה הל' מאכלות אסורות פ"ח הי"א).

26 **ט. הָאִשָּׁה[71] שֶׁמְּגַבֶּבֶת גְּבָבָא[72] בֶּחָצֵר, וְנִמְצָא שֶׁרֶץ**
27 **בְּתוֹךְ גְּבָבָא - הֲרֵי זוֹ טְהוֹרָה, שֶׁאֵין הַשֶּׁרֶץ מְטַמֵּא**
28 **בְּמַשָּׁא[73]. נִמְצָא עַל גַּבֵּי גְּבָבָא - הֲרֵי זוֹ טְמֵאָה, שֶׁמָּא**
29 **נָגְעָה בּוֹ. הָיְתָה כּוֹבֶרֶת[74] בִּכְבָרָה וְנִמְצָא שֶׁרֶץ בְּתוֹךְ**
30 **הַפֵּרוֹת שֶׁבַּכְּבָרָה - הֲרֵי זוֹ טְהוֹרָה[75]. נִמְצָא עַל גַּבֵּי**
31 **הַכְּבָרָה - הֲרֵי זוֹ סְפֵק טְמֵאָה, שֶׁמָּא נָגְעָה בּוֹ, וְכָל**
32 **סָפֵק בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד - טָמֵא, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[76].**

71) שם פ"ג ה"ג. 72) בפירושו למשנה, שבת פ"ג, מפרש רבינו: גבבא – זבל השדות. ונראה שהתכוון לחלק השיבולת שנשאר בקרקע אחר הקצירה והוא משמש זבל לשדה. 73) אלא במגע, ואנו אומרים שלא נגעה בו. 74) מנקה גרעינים. 75) אין דרכה של אשה לנגוע בפירות שבכברה. 76) למעלה פט"ז.

יום שלישי כ"ב סיון ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר[1]

1) יבאר שכל מה שאתה יכול לרבות ספיקות וספק ספיקות ברשות היחיד – טמא, ברשות הרבים – טהור וכיצד.

33 **א. כֹּל שֶׁאַתָּה יָכוֹל לְרַבּוֹת סְפֵקוֹת וּסְפֵקֵי סְפֵקוֹת,**
34 **בִּרְשׁוּת הָרַבִּים - טָהוֹר, בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד - טָמֵא. כֵּיצַד?**

נִכְנַס לְמָבוּי[2] וְהַטֻּמְאָה בְּחָצֵר, סָפֵק נִכְנַס לֶחָצֵר סָפֵק לֹא נִכְנַס; טֻמְאָה בַּבַּיִת, סָפֵק נִכְנַס לַבַּיִת סָפֵק לֹא נִכְנַס; וַאֲפִלּוּ נִכְנַס, סָפֵק שֶׁלֹּא הָיְתָה שָׁם סָפֵק הָיְתָה שָׁם; וְאִם תֹּאמַר הָיְתָה שָׁם בְּעֵת שֶׁנִּכְנַס, סָפֵק יֵשׁ בָּהּ כַּשִּׁעוּר סָפֵק אֵין בָּהּ; וְאִם תֹּאמַר יֵשׁ בָּהּ, סָפֵק שֶׁהִיא טֻמְאָה סָפֵק אֵינָהּ טֻמְאָה; וַאֲפִלּוּ הִיא טֻמְאָה, סָפֵק נָגַע סָפֵק לֹא נָגַע - סְפֵקוֹ טָמֵא[3], שֶׁהַמָּבוֹי רְשׁוּת הַיָּחִיד.

2) שחצרות הבתים פתוחות לתוכו. 3) התוספות בבא בתרא נה, ב דיבור המתחיל רבי (הראשון) בשם רבינו תם נימקו: מפני שדין ספק טומאה ברשות היחיד למדו מסוטה ושם אפילו ספק אחד היה מספיק, כדי לטהר את האשה מפני חזקת כשרות, אלא שהתורה אוסרת אותה ולפיכך אין הבדל בין ספק אחד להרבה ספיקות. ונתבאר כבר למעלה בפרק ט"ז, שכל דיני ספק טומאה למדנו מסוטה, שהתורה קראה לזנות - טומאה.

ב. תִּשְׁעָה צְפַרְדְּעִים וְשֶׁרֶץ אֶחָד בֵּינֵיהֶן בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְנָגַע בְּאֶחָד מֵהֶן וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵי זֶהוּ - סְפֵקוֹ טָמֵא. תִּשְׁעָה שְׁרָצִים וּצְפַרְדֵּעַ בֵּינֵיהֶן בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְנָגַע בְּאֶחָד מֵהֶן - סְפֵקוֹ טָהוֹר. זֶה הַכְּלָל: כָּל סָפֵק בִּרְשׁוּת הָרַבִּים - טָהוֹר, עַד שֶׁיֵּאָמַר נִטְמֵאתִי בְּוַדַּאי[4]; וְכָל סָפֵק בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד - טָמֵא, עַד שֶׁיֵּאָמַר וַדַּאי שֶׁלֹּא נִטְמֵאתִי. לְפִיכָךְ, עַצְמוֹת הַמֵּת[5] וְעֶצֶם נְבֵלָה[6] בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ גּוּשׁ מֵאֶרֶץ טְהוֹרָה וְגוּשִׁים מִבֵּית הַפֶּרֶס[7] אוֹ מֵאֶרֶץ הָעַמִּים[8], וְנָגַע בְּאֶחָד מֵהֶן אוֹ הֶסִיטוֹ[9], וְאֵין יָדוּעַ בַּמֶּה נָגַע מֵהֶן[10] וּבַמֶּה[11] הִסִּיט; כְּזַיִת מִן הַמֵּת וּכְזַיִת מִן הַנְּבֵלָה, וְהֶאֱהִיל עַל אֶחָד מֵהֶן, וְאֵין יָדוּעַ עַל אֵי זֶה מֵהֶן הֶאֱהִיל; שְׁנֵי שְׁבִילִין, אֶחָד טָהוֹר וְאֶחָד טָמֵא[12], הָלַךְ בְּאֶחָד מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ בְּאֵי זֶה הָלַךְ; אוֹ שֶׁנָּגַע בְּאָדָם זֶה בַּדֶּרֶךְ, וְאֵין יָדוּעַ אִם הוּא טָמֵא אוֹ טָהוֹר; אוֹ שֶׁהָיוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים, אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר, וְנָגַע בְּאֶחָד מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ בְּאֵי זֶה מֵהֶן נָגַע - בְּכָל אֵלּוּ הַסְּפֵקוֹת טָהוֹר.

4) ואפילו רוב לטומאה - טהור. 5) שמטמאים במגע ובמשא בשיעור כשעורה (הלכות טומאת מת פרק ב הלכה ט). 6) שאינה מטמאה כלל. 7) שדה שנחרש בה קבר וחכמים גזרו עליו טומאה. 8) גוש אדמת חוץ לארץ, שהובא לארץ ישראל, היא מטמאה מדרבנן. 9) הזיזו. דין היסט כדין משא, וגושים אלה מטמאים במשא. 10) אם בגוש הטמא או בטהור. 11) פירוש, או במה. 12) כגון שביל העובר בבית הקברות (רבינו בפירושו למשנה).

ג. הַמּוֹצֵא מֵת מֻשְׁכָּב[13] לְרָחְבּוֹ שֶׁל דֶּרֶךְ אִם הָיָה שָׁלֵם וְהוּא מִן הַקָּצֶה אֶל הַקָּצֶה - הֲרֵי זֶה טָמֵא לִתְרוּמָה, שֶׁחֶזְקָתוֹ שֶׁנָּגַע[14]; הָיָה לוֹ מָקוֹם לַעֲבֹר, אוֹ שֶׁהָיָה מְשֻׁבָּר וּמְפֹרָק שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁעָבַר בֵּין שׁוֹקָיו וּפְרָקָיו - הֲרֵי זֶה טָהוֹר. וְאִם הָיָה קֶבֶר לְכָל רֹחַב הַדֶּרֶךְ - הַקֶּבֶר מְצָרְפוֹ[15], וְהָעוֹבֵר שָׁם[16] טָמֵא. שֶׁאֵין זֶה כִּשְׁאָר סְפֵקוֹת, אֶלָּא חֶזְקָתוֹ שֶׁנָּגַע.

13) אחר שעבר עליו הרגיש בו. 14) מתקבל על הדעת שנגע. [דייק רבינו וכתב "שחזקתו שנגע" ולא כתב "וודאי נגע", מפני שהמדובר כשיש אפשרות שהיא שלא נגע, כגון שנטה לצידי דרכים, אבל אין הדבר מתקבל על הדעת, ולפיכך טמא אף על פי שספק טומאה ברשות הרבים טהור. וכל זה לתרומה, ולנזיר ועושה פסח נתבארו הדינים בהלכות קרבן פסח פרק ו הלכה י"א ובהלכות נזירות פרק ט הלכה י"ח והלכה י"ט. ואין לפרש חזקה זו כמו סתם חזקה בכל מקום, שהרי רוב עדיף מחזקה ואינו מכריע לטמא, כמבואר בהלכה קודמת ומכל שכן חזקה]. 15) מצרף את כל החלקים וכאילו הקבר מלא טומאה. 16) ואפילו הוא יודע שלא נגע במת ושעבר במקום, שאין שם כלום מן המת.

ד. שֶׁרֶץ שֶׁנִּמְצָא בְּמָבוֹי - מְטַמֵּא לְמַפְרֵעַ עַד הָעֵת שֶׁיֵּאָמַר: בְּדַקְתִּי אֶת הַמָּבוֹי הַזֶּה בְּיוֹם פְּלוֹנִי וְלֹא הָיָה בּוֹ שֶׁרֶץ[17]. אֲפִלּוּ כִּבְּדוּ[18] וְלֹא בְּדָקוּ - הֲרֵי זֶה מְטַמֵּא לְמַפְרֵעַ מִקֹּדֶם הַכִּבּוּד. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁמְּצָאוּ יָבֵשׁ; אֲבָל אִם מְצָאוּ לַח - אֵינוֹ מְטַמֵּא לְמַפְרֵעַ אֶלָּא עַד שָׁעָה שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיְּמוּת בָּהּ וְיִהְיֶה עַתָּה לַח בָּעֵת שֶׁנִּמְצָא[19].

17) ואינו מטמא אלא משעת הבדיקה ואילך, שהרי שרץ זה הגיע לכאן אחר הבדיקה. 18) אין אנו אומרים, הכיבוד היה מעביר את השרץ אילמלי היה כאן. 19) כרבי שמעון שם. [בפירושו למשנה מסיים רבינו: "ואין הלכה כרבי שמעון" וכאן חזר בו ופסק כמותו, מפני שרבי אלעזר (שם עמוד ב) מבאר את דבריו].

ה. שְׁנֵי רֵקִין בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, אֶחָד טָהוֹר וְאֶחָד מִן הָרֵקִין הַנִּמְצָאִים שֶׁגָּזְרוּ עֲלֵיהֶן טֻמְאָה כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ, וְנָגַע בְּאֶחָד מֵהֶן אוֹ הֶסִיטוֹ וְאֵין יָדוּעַ אֵי זֶהוּ - תּוֹלִין[20] עָלָיו אֶת הַתְּרוּמָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׁנֵי סְפֵקוֹת[21]: סָפֵק בַּטָּהוֹר נָגַע סָפֵק בַּנִּמְצָא; וְאִם תֹּאמַר בַּנִּמְצָא, סָפֵק שֶׁהוּא טָמֵא סָפֵק שֶׁהוּא טָהוֹר. הָיוּ שְׁנֵי הָרֵקִין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים: אִם הָיוּ נְגוּבִין וּמֻנָּחִין שָׁם וְנָגַע בְּאֶחָד מֵהֶן - סְפֵקוֹ טָהוֹר; נָשָׁא אֶחָד מֵהֶן - תּוֹלִין עָלָיו, שֶׁהֲרֵי מִשֶּׁנִּשָּׂאוּ אֵינוֹ מֻנָּח בִּרְשׁוּת הָרַבִּים; וְכֵן אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן לַח וְנִתְלָה בּוֹ הָרֹק הַלַּח - תּוֹלִין עָלָיו, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מֻנָּח בִּרְשׁוּת הָרַבִּים כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה סְפֵקוֹ טָהוֹר, אֶלָּא הֲרֵי הוּא עַל בִּגְדוֹ. כְּבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁאִם נָגַע בְּרֹק הַנִּמְצָא אוֹ נְשָׂאוֹ אוֹ הֶסִיטוֹ בְּכָל מָקוֹם[22] - שׁוֹרְפִין עָלָיו אֶת הַתְּרוּמָה, כְּבֵית הַפֶּרֶס וְכֵיוֹצֵא בָּהּ שֶׁשּׁוֹרְפִין עַל וַדַּאי מַגָּעָן[23] בְּכָל מָקוֹם.

20) לא אוכלים ולא שורפים. 21) לא ביאר רבינו אם גם באותם הספיקות שנמנו למעלה בהלכה א תולין ולא שורפין, או לא אמרו תולין אלא בטומאות שעיקרן מדרבנן, כגון רוקים ובית הפרס. 22) בין ברשות היחיד ובין

ברשות הרבים. 23) אלה הם מששת הספיקות שגזרו חכמים לשרוף עליהם תרומה וקדשים שנמנו שם.

1 ו. מִי שֶׁיָּשַׁב בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וּבָא אֶחָד[24] וְדָרַס עַל
2 בְּגָדָיו אוֹ שֶׁרָקַק וְנָגַע בּוֹ[25] הָרֹק - עַל רֵקוֹ שׁוֹרְפִין
3 אֶת הַתְּרוּמָה[26], וְעַל בְּגָדָיו הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב: אִם רֹב
4 הָעִיר טְמֵאִין[27] - בְּגָדָיו מִדְּרָס, וְאִם רֹב הָעִיר טְהוֹרִים
5 - הֲרֵי הוּא טָהוֹר.

24) ואין אנו יודעים אם הוא טהור או טמא. 25) ביושב. 26) כדין ספק רוקים. 27) זבים. [אמנם זה כמעט מן הנמנעות שרוב תושבי העיר יהיו זבים, אבל אי אפשר לפרש אחרת, שהרי עם הארץ אין גופו מטמא מדרס, ומה שגזרו טומאת מדרס על בגדיהם הוא מפני שאשתו נידה יושבת עליהם, ואין לפרש שהכוונה לרוב גויים שדינם כזבים, שהרי טומאת גויים היא מדרבנן ואין שורפים עליה. וכן פירשו הברטנורה ובעל תוספות יום טוב].

6 ז. מִי שֶׁאָבַד לוֹ כְּלִי וּמְצָאוֹ בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד - הֲרֵי זֶה
7 טָמֵא מִדְּרָס וְטָמֵא טֻמְאַת מֵת. אָבַד לוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים
8 וּמְצָאוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים: אִם אִבְּדוֹ בַּיּוֹם וּמְצָאוֹ לְבוֹ
9 בַּיּוֹם - טָהוֹר; אָבַד בַּיּוֹם וּמְצָאוֹ בַּלַּיְלָה, בַּלַּיְלָה
10 וּמְצָאוֹ בַּיּוֹם, אוֹ שֶׁאָבַד בַּיּוֹם וּמְצָאוֹ בַּיּוֹם שֶׁל אַחֲרָיו
11 - הֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת טָמֵא. זֶה הַכְּלָל: כֹּל שֶׁעָבַר עָלָיו
12 הַלַּיְלָה אוֹ מִקְצָתוֹ - טָמֵא.

13 ח. הִנִּיחַ כְּלִי אוֹ שְׁכֵחוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אַף עַל פִּי
14 שֶׁעָבַר עָלָיו הַלַּיְלָה - טָהוֹר. הִנִּיחוֹ אוֹ שְׁכָחוֹ בִּרְשׁוּת
15 הַיָּחִיד - הֲרֵי זֶה טָמֵא מִדְּרָס וְטָהוֹר מִטֻּמְאַת מֵת.
16 וּמִפְּנֵי מָה לֹא הֶחְמִירוּ בְּשׁוֹכֵחַ וּמַנִּיחַ כְּמְאַבֵּד? מִפְּנֵי
17 שֶׁאֵינוֹ דָּבָר מָצוּי תָּמִיד, לֹא גָּזְרוּ עָלָיו.

18 ט. הַמְאַבֵּד וּמָצָא בְּתוֹךְ הַבַּיִת - הֲרֵי זֶה טָהוֹר, מִפְּנֵי
19 שֶׁהוּא בְּחֶזְקַת שְׁמוּר.

20 י. הַשּׁוֹטֵחַ כֵּלִים בִּרְשׁוּת הָרַבִּים - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִין;
21 וּבִרְשׁוּת הַיָּחִיד - טְמֵאִים, שֶׁמָּא נָגְעוּ בָּהֶן טְמֵאִים.
22 וְאִם הָיָה מְשַׁמְּרָן - טְהוֹרִים. נָפְלוּ וְהָלַךְ לַהֲבִיאָם -
23 טְמֵאִים, מִפְּנֵי שֶׁנֶּעְלְמוּ מֵעֵינָיו. וְכֵן מִי שֶׁאָבְדוּ כֵּלָיו
24 בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וּמְצָאָן אֲפִלּוּ בּוֹ בַּיּוֹם - הֲרֵי הֵן מִדְּרָס
25 וּטְמֵא מֵת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

26 יא. שׁוֹטָה אַחַת בָּעִיר אוֹ נָכְרִית - כָּל הָרֵקִין שֶׁבָּעִיר
27 בְּחֶזְקַת טֻמְאָה לְעוֹלָם בְּכָל מָקוֹם.

28 יב. מִי שֶׁדָּרְסָה אִשָּׁה עַל בְּגָדָיו אוֹ שֶׁיָּשְׁבָה עִמּוֹ
29 בִּסְפִינָה: אִם מַכִּירַתּוּ שֶׁהוּא אוֹכֵל בִּתְרוּמָה - כֵּלָיו
30 טְהוֹרִין, וְאִם לָאו - יִשְׁאָלֶנָּה.

31 יג. מִי שֶׁיָּשַׁן בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְעָמַד - כֵּלָיו טְהוֹרִים.

32 יד. נָגַע בִּרְשׁוּת הָרַבִּים בְּאֶחָד בַּלַּיְלָה וְאֵין יָדוּעַ אִם
33 חַי אִם מֵת, וּבַשַּׁחַר עָמַד וּמְצָאוֹ מֵת - הֲרֵי זֶה טָמֵא,
34 שֶׁכָּל הַטֻּמְאוֹת כִּשְׁעַת מְצִיאָתָן. וְאִם רָאוּהוּ חַי
35 בָּעֶרֶב, וּבַשַּׁחַר מְצָאוֹ מֵת - הֲרֵי זֶה סָפֵק בִּרְשׁוּת
36 הָרַבִּים וְטָהוֹר.

37 טו. הַמְסֻכָּן בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וְנִתְעַלֵּף, וְאֵין יָדוּעַ אִם
38 מֵת אוֹ עֲדַיִן הוּא חַי, וְהוֹצִיאוּהוּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים
39 וְחָזְרוּ וְהִכְנִיסוּהוּ לִרְשׁוּת הַיָּחִיד: כְּשֶׁהוּא בִּרְשׁוּת
40 הַיָּחִיד - סְפֵקוֹ טָמֵא, וּכְשֶׁהוּא בִּרְשׁוּת הָרַבִּים -
41 סְפֵקוֹ טָהוֹר. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁהָיָה מְסֻכָּן וְהוֹלִיכוּהוּ
42 מֵעִיר לְעִיר בְּמִטָּה, וְהָיוּ כִּתּוֹת מִתְחַלְּפוֹת תַּחְתָּיו,
43 וּבָאַחֲרוֹנָה נִמְצָא מֵת, וְלֹא טִמְּאוּ חֲכָמִים אֶלָּא כַּת
44 אַחֲרוֹנָה בִּלְבַד.

45 טז. טָמֵא שֶׁהָיָה עוֹמֵד וּמְדַבֵּר עַל הַבּוֹר וְנִתְּזָה צִנּוֹרָא
46 מִפִּיו, סָפֵק הִגִּיעַ לַבּוֹר סָפֵק לֹא הִגִּיעַ: אִם הָיָה בּוֹר
47 שֶׁל שֶׁמֶן - סְפֵקוֹ טָמֵא בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד; וְאִם הָיָה בּוֹר
48 שֶׁל יַיִן - סְפֵקוֹ טָהוֹר בְּכָל מָקוֹם, מִפְּנֵי שֶׁשִּׁפַּת הַבּוֹר
49 קוֹלֶטֶת.

פֶּרֶק תִּשְׁעָה עָשָׂר[1]

1) יבאר שני שבילים, אחד טהור ואחד טמא, והלך באחד מהם ואינו יודע באי זה הלך וכו'. ודין שני שבילים, אחד טהור ואחד טמא, והלך באחד מהם ועשה טהרות וחבירו הלך בשני ועשה טהרות וכו'. כיכר טמאה שנתערבה בתשע כיכרות טהורות ובאו חמישה בני אדם ואכלו חמש כיכרות מהן וכו'. ודין שני שבילים, אחד טהור ואחד טמא, והלכו בהם שני אנשים, אחד טהור ואחד טמא וכו'.

50 א. שְׁנֵי שְׁבִילִין[2], אֶחָד טָמֵא[3] וְאֶחָד טָהוֹר[4], הָלַךְ
51 בְּאֶחָד מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ בְּאֵי זֶה מֵהֶן הָלַךְ[5], וְעָשָׂה
52 טְהָרוֹת וְנֶאֱכְלוּ[6], וְהִזָּה שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי[7] וְטָבַל וְטָהֵר[8],
53 וְהָלַךְ בַּשֵּׁנִי וְעָשָׂה טְהָרוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרוֹת[9]. אִם
54 קַיָּמוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת[10] - אֵלּוּ וָאֵלּוּ תְּלוּיוֹת[11], שֶׁבְּוַדַּאי
55 שֶׁאֶחָד מִן הַטְּהָרוֹת טָמֵא[12]. וְאִם לֹא טָהַר בֵּינָתַיִם[13]
56 - הָרִאשׁוֹנוֹת תְּלוּיוֹת[14], וְהַשְּׁנִיּוֹת יִשָּׂרְפוּ, שֶׁהֲרֵי הֵן
57 טְמֵאוֹת בְּוַדַּאי, שֶׁזֶּה טָמֵא הוּא, מִפְּנֵי שֶׁהָלַךְ בִּשְׁנֵי
58 הַשְּׁבִילִין. וְכֵן הַשֶּׁרֶץ[15] וְהַצְּפַרְדֵּעַ[16] בִּרְשׁוּת הָרַבִּים[17]
59 וְאֵין צוּרָתָן נִכֶּרֶת וְאֵין יָדוּעַ אֵי זֶהוּ הַשֶּׁרֶץ, וְנָגַע
60 בְּאֶחָד מֵהֶן, וְעָשָׂה טְהָרוֹת וְנֶאֱכְלוּ, וְטָבַל, וְנָגַע בַּשֵּׁנִי
61 וְעָשָׂה טְהָרוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרוֹת. וְאִם קַיָּמוֹת
62 הָרִאשׁוֹנוֹת - אֵלּוּ וָאֵלּוּ תְּלוּיוֹת. וְאִם לֹא טָבַל בֵּינָתַיִם
63 - הָרִאשׁוֹנוֹת תְּלוּיוֹת, וְהַשְּׁנִיּוֹת יִשָּׂרְפוּ.

2) טהרות פ"ה מ"ג. 3) טומאת מת. 4) ושניהם ברשות הרבים. 5) פירוש, אם השביל שהלך בו הוא הטהור או הטמא, אבל יודע הוא באיזה שביל הלך. ואין לפרש הדברים כפשוטם, שאינו יודע באיזה שביל הלך, שהרי כתב

לקמן "והלך בשני", ואם הוא אינו יודע באיזה שביל הלך בראשונה - מניין לו שעכשיו הלך בשני. 6) כדין, שספק טומאה ברשות הרבים - ספיקו טהור. 7) אע"פ שמן הדין הוא טהור - אומרים לו שלכתחילה יטהר עצמו (למעלה פט"ו ה"ט). 8) ששקעה החמה, ויצא מכלל טבול־יום שמטמא תרומה וקדשים ('תוספות יום טוב'). 9) מפני שאנו דנים עכשיו על טהרות השניות בלבד. 10) ואחת מהן טמאה ודאי, אלא שאין אנו יודעים איזו. 11) אף־על־פי שהוא אינו שואל על שתיהן בבת אחת, ואפילו אם שאל כבר על הטהרות הראשונות, והחכם טיהר אותן. 12) ואי־אפשר לטהר טמא וודאי. 13) והראשונות קיימות. 14) גירסת אליהו רבא במשנתנו - טהורות, וכן שנינו בתוספתא שם פ"ו ה"ג. ורבינו מקיים את הגירסא שלפנינו במשנה. וכן גורס הרא"ש, ומבאר שכל זמן ששתיהן קיימות, אין לטהר אף אחת מהן, אף־על־פי שהשניות טמאות ודאי (ראה השלמות). 15) שם מ"ד. 16) שאינו מטמא. 17) גם בשני שבילין - המדובר ברשות הרבים, כמו שנתבאר למעלה בהערה ג. אבל ברשות היחיד - כל הספיקות טמאים, ורבינו לא מצא לנחוץ להודיע זה בפירוש, מפני שסתם שבילים רשות הרבים הם.

1 **ב. שְׁנֵי שְׁבִילִין[18], אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר, הָלַךְ**
2 **בְּאֶחָד מֵהֶן וְעָשָׂה טְהָרוֹת, וּבָא חֲבֵרוֹ וְהָלַךְ בַּשֵּׁנִי**
3 **וְעָשָׂה טְהָרוֹת: אִם בָּאוּ וְנִשְׁאֲלוּ זֶה אַחַר זֶה - מוֹרִין**
4 **לְכָל אֶחָד מֵהֶן בִּפְנֵי עַצְמוֹ שֶׁהוּא טָהוֹר; בָּאוּ שְׁנֵיהֶן**
5 **כְּאֶחָד, אוֹ שֶׁבָּא הָאֶחָד וְשָׁאַל עָלָיו וְעַל חֲבֵרוֹ[19]**
6 **וְאָמַר: שְׁנַיִם הָיִינוּ וּבִשְׁנֵי הַשְּׁבִילִים הָלַכְנוּ וּשְׁתֵּי**
7 **טְהָרוֹת עָשִׂינוּ - הֲרֵי שְׁנֵיהֶם טְמֵאִין, וּטְהָרוֹת שֶׁעָשׂוּ**
8 **נִשְׂרָפוֹת[20]. וְכֵן[21] אִם נִטְמְאוּ בְּטֻמְאָה קַלָּה. כֵּיצַד?**
9 **שְׁנֵי כִּכָּרִים[22], אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר, אָכַל אֶת אֶחָד**
10 **מֵהֶם[23] וְעָשָׂה טְהָרוֹת, וּבָא חֲבֵרוֹ וְאָכַל אֶת הַשֵּׁנִי**
11 **וְעָשָׂה טְהָרוֹת: אִם נִשְׁאֲלוּ זֶה אַחַר זֶה - שְׁנֵיהֶן**
12 **טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן סְפֵק דִּבְרֵי סוֹפְרִים[24], שֶׁהוּא**
13 **מִכְּלַל הַסְּפֵקוֹת שֶׁטְּהֵרוּ חֲכָמִים, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[25];**
14 **נִשְׁאֲלוּ שְׁנֵיהֶן כְּאַחַת אוֹ שֶׁנִּשְׁאַל עָלָיו וְעַל חֲבֵרוֹ -**
15 **שְׁנֵיהֶן טְמֵאִין מִסָּפֵק, וְטָהֳרוֹתָם נִשְׂרָפוֹת, שֶׁהֲרֵי וַדַּאי**
16 **אַחַת מֵהֶן טְמֵאָה. וַאֲפִלּוּ כִּכָּר אֶחָד[26] טָמֵא שֶׁנִּתְעָרֵב**
17 **בְּמֵאָה כִּכָּרוֹת טְהוֹרִין - כֻּלָּן טְמֵאִין[27] וְיִשָּׂרְפוּ.**

18) שם מ"ה. 19) רבא, בפסחים י, א מפרש את מחלוקתם של ר' יהודה ור' יוסי במשנתנו, בשאל על עצמו ועל חבירו, ופסק רבינו כר' יוסי שאמר - טמאים. 20) באדם אחד, שנינו במ"ג "תלויות", ובשני בני אדם שנינו "טמאים". ומשינוי לשון זה, למד רבינו שדינן כטמאות ממש. ולא נתבאר טעמו של הבדל זה, וההגיון מחייב להחמיר יותר באדם אחד, כשם שהחמרנו בשאל בזה אחר זה, שכולן תלויות. [ב'תוספות חדשים' שבגליון המשניות, מפרש מה שאמרו במשנה "טמאים" הכוונה לשני האנשים, אבל הטהרות תלויות. אולם רבינו כותב "וטהרות שעשו נשרפות"]. 21) שם מ"ו. 22) לשון המשנה. 23) ונתבאר למעלה (פי"א הי"א), שהאוכל אוכלין טמאים, פסול לאכילת תרומה מדרבנן. 24) לכאורה נימוק זה מיותר, שהרי גם בטומאה דאורייתא פסק כן. הרגיש בזה המשנה־למלך, ופירש שרבינו התכוון לרמז בזה שגם ברשות היחיד טהור. 25) למעלה פט"ו ה"א. 26) זה המשך הנימוק למה נשרפות. ובתוספתא שם הלכה ד, הגירסא: "שאפילו" ככר אחד וכו'. 27) דברי ר' יוסי בתוספתא שם ה"ד.

18 **ג. כִּכָּר טָמֵא שֶׁנִּתְעָרֵב בְּתִשְׁעָה כִּכָּרוֹת טְהוֹרִין, וּבָאוּ**
19 **חֲמִשָּׁה בְּנֵי אָדָם[28] וְאָכְלוּ חֲמִשָּׁה כִּכָּרוֹת מֵהֶן, וּבָאוּ**
20 **חֲמִשָּׁה בְּנֵי אָדָם אֲחֵרִים וְאָכְלוּ הַחֲמִשָּׁה הַנִּשְׁאָרִים -**
21 **הָרִאשׁוֹנִים טְמֵאִים, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהֶן אֲנָשִׁים אֲחֵרִים**
22 **שֶׁיִּתְלוּ בָּהֶן[29]; וְהַחֲמִשָּׁה הָאֲנָשִׁים הָאַחֲרוֹנִים**
23 **טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן תּוֹלִין בָּרִאשׁוֹנִים[30].**

28) תוספתא שם ה"ה. 29) ומפני שכל התערובת טמאה, כלמעלה בסוף ההלכה הקודמת - נטמאו, שהרי אכלו אוכלין טמאים. 30) אנו אומרים שהראשונים שטימאנו אותם - אכלו את הכיכרות הטמאות, והם אכלו את הטהורות.

24 **ד. שְׁנֵי שְׁבִילִין[31], אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר, וְהָלְכוּ**
25 **בָּהֶן שְׁנֵי אֲנָשִׁים, אִישׁ אֶחָד טָהוֹר וְאִישׁ אֶחָד טָמֵא,**
26 **אֲפִלּוּ הָיָה הָאֶחָד תָּלוּי - הֲרֵי זֶה הַטָּהוֹר תּוֹלֶה**
27 **בַּתָּלוּי, וְאוֹמְרִין: זֶה הַטָּהוֹר הָלַךְ בַּשְּׁבִיל הַטָּהוֹר**
28 **וַהֲרֵי הוּא בְּטָהֳרָתוֹ, וְזֶה הַתָּלוּי הָלַךְ בַּשְּׁבִיל הַטָּמֵא.**
29 **וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁאֲלוּ שְׁנֵיהֶן כְּאֶחָד.**

31) מימרא של ר' יוסי בר חנינא, נדה ס, א. המדובר ברשות הרבים.

פֶּרֶק עֶשְׂרִים[1]

1) יבאר המקומות שהם רשות הרבים לענין טומאה. דברים שהם ברשות הרבים אם דינם כרשות הרבים. וחמור ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים וטומאה עליו. ודין היה זה רוכב על חמורו וזה רוכב על חמורו ומהלכים בדרך וכו'.

30 **א. כָּל מָקוֹם שֶׁהוּא רְשׁוּת הָרַבִּים לְעִנְיַן שַׁבָּת[2], כָּךְ**
31 **הוּא רְשׁוּת הָרַבִּים לְעִנְיַן טֻמְאָה[3].**

2) שאסרה תורה להוציא בשבת מרשות היחיד לרשות הרבים, וכן להיפך. 3) שיהיה ספיקו טהור. אבל יש דברים, שהם רשות הרבים לטומאה ואינם רשות הרבים לשבת, כמו שיתבאר בהלכות הבאות.

32 **ב. אַרְבַּע אַמּוֹת[4] הַסְּמוּכוֹת לִרְשׁוּת הָרַבִּים - הֲרֵי הֵן**
33 **כִּרְשׁוּת הָרַבִּים לְטֻמְאָה[5]. וְכֵן הַכַּרְמְלִית[6], כְּגוֹן הַיָּם**
34 **וְהָאַצְטָנִית[7] - הֲרֵי הֵן כִּרְשׁוּת הָרַבִּים לְטֻמְאָה[8].**

4) בבא־בתרא יב, א. 5) מסוטה שנסתרה למדנו, שספק טומאה ברשות הרבים (שאינה מקום סתירה) טהור, ולפיכך כל מקום שאין בו סתירה - ספיקו טהור. 6) מקום שאינו לא רשות הרבים ולא רשות היחיד, נקרא "כרמלית". [מקורה של תיבה זו נתבאר ב'רמב"ם לעם' בהערות ספר זמנים הל' שבת פי"ד ה"א]. 7) טהרות פ"ו מ"ו. פירוש,

אולם גדול, שהוא רכוש ציבורי וראשי הציבור רגילים להתאסף בו לשם התייעצות, ופתחיו מכוונים זה כנגד זה. 8) מפני שאי־אפשר להיסתר בה.

**ג. יֵשׁ שָׁם[9] מְקוֹמוֹת[10], שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהֵן רְשׁוּת הַיָּחִיד לְשַׁבָּת - הֲרֵי הֵן כִּרְשׁוּת הָרַבִּים לְעִנְיַן טֻמְאָה[11]. וְאֵלּוּ הֵן: הַשִּׁבִּילִין הַמְפֻלָּשִׁין לַשִּׁיחִין וְלִבּוֹרוֹת וְלַגּוּתּוֹת[12]; וְהַבִּקְעָה[13] הַמַּקֶּפֶת גָּדֵר בִּימוֹת הַחַמָּה[14]; וּבְסִילְקֵי[15] מְלָכִים, שֶׁהוּא בִּנְיָן רָחָב הַרְבֵּה לַעֲמֹד בּוֹ אַנְשֵׁי הַמֶּרְכָּבָה[16] וְיֵשׁ לוֹ פְּתָחִים הַרְבֵּה פְּתוּחִים לִרְשׁוּת הָרַבִּים; וְהַפּוֹרָן, וְהוּא הַבִּנְיָן הַגָּדוֹל שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי פְּתָחִים זֶה כְּנֶגֶד זֶה וְחָצֵר, שֶׁהָרַבִּים נִכְנָסִין בְּפֶתַח זֶה וְיוֹצְאִין בְּפֶתַח אַחֵר. וְכֵן מְבוֹאוֹת[17] הַיּוֹרְדִים לַיָּם אוֹ לַנָּהָר, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן גְּדוּרִין[18] מִכָּאן וּמִכָּאן, וְרַבִּים[19] מְטַפְּסִין וְעוֹלִין בָּהֶן, וְהַבִּימוֹסוֹת[20] וְהַמֶּרְחֲצָאוֹת[21] - הֲרֵי הֵן כִּרְשׁוּת הָרַבִּים לְטֻמְאָה. וְכֵן כָּל הָעֲזָרָה[22] - כִּרְשׁוּת הָרַבִּים לְטֻמְאָה.

9) יש במציאות (סיגנון ערבי). 10) שם מ"ו־ט. 11) לא בכרמלית בלבד, שאינה רשות היחיד לשבת, אמרו שהיא כרשות הרבים לטומאה, אלא ישנם גם מקומות שהם רשות היחיד ממש לענין שבת ואעפ"כ הם רשות הרבים לענין טומאה. 12) שם מ"ו. פירוש, מבוי מפולש (פתוח משני צדדים) ובסופו בור או גת החוסמת את היציאה, ושביל עובר באותו מבוי שהולכים בו בני אדם לשאוב מן הבורות (רבינו בפירושו למשנה). 13) שטח גדול במישור שיש בו הרבה שדות. 14) ובאים לשם פועלים לקצור את התבואה, לאסוף ולדוש. בקעה כזו דינה כרשות היחיד לשבת, אבל אין שם מקום להיסתר מעיני הפועלים. 15) מלה יוונית. "מלך" ביוונית "בסיליאוס". 16) הממונים על מרכבות המלך. 17) תוספתא פ"ז ה"ד. 18) גדירות משני צידיהם המכבידות את הכניסה. 19) פירוש, אם רבים. 20) צ"ל: והדימוסות. פירוש, מרחצאות של מי מעיינות חמים, כגון חמי טבריה. 21) תוספתא, שם פ"ז ה"ה. 22) שבבית המקדש (פסחים יח, ב).

ד. גַּנּוֹת הָעִיר[23] שֶׁדֶּרֶךְ הָעִיר עוֹבֶרֶת עֲלֵיהֶן - רְשׁוּת הָרַבִּים לְטֻמְאָה.

23) תוספתא, שם.

ה. הַגִּנָּה[24], בִּזְמַן שֶׁהִיא מִשְׁתַּמֶּרֶת[25] - רְשׁוּת הַיָּחִיד, וּבִזְמַן שֶׁאֵינָהּ מִשְׁתַּמֶּרֶת - רְשׁוּת הָרַבִּים לְטֻמְאָה. וְכֵן בְּסִילְקֵי גְּדוֹלָה[26], בִּזְמַן שֶׁפּוֹתְחִין אוֹתָהּ - רְשׁוּת הָרַבִּים לְטֻמְאָה, וּבִזְמַן שֶׁנּוֹעֲלִין אוֹתָהּ - רְשׁוּת הַיָּחִיד לַכֹּל.

24) שם. 25) בשעות מסוימות, שומרים עליה שלא ייכנסו לה בני אדם. 26) שננעלת בלילה ונפתחת ביום.

ו. הַבִּקְעָה[27] הַמַּקֶּפֶת גָּדֵר בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים - רְשׁוּת הַיָּחִיד לְשַׁבָּת וּלְטֻמְאָה[28]; וְאִם לֹא הָיְתָה מַקֶּפֶת - הֲרֵי הִיא רְשׁוּת הַיָּחִיד לְטֻמְאָה בִּלְבַד[29]. וּבִקְעָה שֶׁעָבְרוּ[30] עָלֶיהָ בִּימוֹת[31] הַגְּשָׁמִים[32] - הֲרֵי הִיא רְשׁוּת הַיָּחִיד לְטֻמְאָה אֲפִלּוּ בִּימוֹת הַחַמָּה[33]. וְאֵלּוּ הֵן[34] יְמוֹת הַחַמָּה? מִשֶּׁתֵּעָקֵר הַתְּבוּאָה מִתּוֹכָהּ. וְאֵלּוּ הֵן יְמוֹת הַגְּשָׁמִים? מִשֶּׁתֵּרֵד רְבִיעָה שְׁנִיָּה[35]. בֵּין הָעִגּוּלִים[36] שֶׁל עֲנָבִים לַזּוּגִין[37] - רְשׁוּת הָרַבִּים לְטֻמְאָה[38].

27) משנה טהרות פ"ו־ז, על פי פירושו של רב אשי (שבת ז, א). 28) בימות הגשמים אין בני אדם נכנסים לשדות, כדי שלא לדרוס את התבואה. 29) אבל לשבת אינה לא כרשות היחיד ולא כרשות הרבים אלא ככרמלית, שדינה נתבאר בהל' שבת. גם בימות החמה אין תבואה מצויה בשדות, ובני אדם נכנסים לתוכם לקצור את התבואה וגם לטייל, ולפיכך אינם מקום סתירה, ודינם כרשות הרבים אפילו לטומאה. 30) רבא בבבא־בתרא קנג, ב. 31) בבבא־בתרא שם, הגירסא "ימות". ונראה לגרוס כך גם בדברי רבינו. 32) אחר הקמת הגדר, וחל עליה דין רשות היחיד. 33) מכיוון שנעשתה רשות היחיד, אינה חוזרת להיות רשות הרבים. ראה לקמן ה"י. [ביאור זה הוא על־פי פירושו של הרשב"ם שם. ב'תוספות' ד"ה אמר, הביאו שני פירושים אחרים לדברי רבא, ואי אפשר ליישב על פיהם את דברי רבינו כאן]. 34) תוספתא, טהרות פ"ז ה"ד. 35) הגשם השני שזמנו מתחיל בעשרים ושלושה במר־חשון (רבינו בהל' נדרים פ"ו הי"א). 36) משנה, שם פ"י, מ"ח. ופירש רבינו: כלים גדולים עגולים שמונחים בהם הענבים המוכנים לדריכה בגת. 37) הפסולת של הענבים אחר הדריכה שמתקבץ לערימה גדולה (רבינו, שם). 38) מפני שמקום זה גלוי לעיני הדורכים.

ז. כֶּרֶם[39] שֶׁלִּפְנֵי הַבּוֹצְרִים[40] - רְשׁוּת הַיָּחִיד[41], וּלְאַחַר הַבּוֹצְרִים[42] - רְשׁוּת הָרַבִּים לְטֻמְאָה. אֵימָתַי?[43] בִּזְמַן שֶׁהָרַבִּים נִכְנָסִים בְּרוּחַ זוֹ וְיוֹצְאִים בָּרוּחַ שֶׁכְּנֶגְדָּהּ[44]. שְׁאָר כָּל הַמְּקוֹמוֹת חוּץ מֵאֵלּוּ שֶׁבֵּאַרְנוּ דִּינָם - כְּשֵׁם שֶׁהֵן רְשׁוּת הַיָּחִיד לְשַׁבָּת, כָּךְ הֵם רְשׁוּת הַיָּחִיד לְטֻמְאָה.

39) שם. 40) המקומות שלא נבצרו עדיין. 41) מפני שבני אדם נמנעים מלהיכנס שמה, כדי שלא יחשדו בהם בגניבת ענבים, והמקום אינו גלוי לעיני הבוצרים, שהגפנים חוצצים. 42) השטח שנבצר. 43) לאחר הבוצרים דינו כרשות הרבים? 44) ואם כן רבים נכנסים שם כדי לקצר את הדרך, אבל פתח אחד אינו עושה רשות הרבים ('תפארת ישראל'). לא ביארו מפרשי המשנה למה אין המקום רשות הרבים מפני הבוצרים. ואולי מדובר כשאין שם בוצרים.

ח. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁאֵינָן רְשׁוּת הַיָּחִיד לְשַׁבָּת, וְאַף עַל פִּי כֵן הֵן רְשׁוּת הַיָּחִיד לְטֻמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין הָעָם מִשְׁתַּמְּשִׁין בָּהֶן[45]. וְאֵלּוּ הֵן: הָאִילָנוֹת, וְחוֹרֵי רְשׁוּת הָרַבִּים אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה[46]. כֵּיצַד? אִילָן שֶׁהוּא עוֹמֵד בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְטֻמְאָה בְּתוֹכוֹ[47], עָלָה לְרֹאשׁוֹ, סָפֵק נָגַע סָפֵק לֹא נָגַע -

סְפֵקוֹ טָמֵא[48]. הִכְנִיס יָדוֹ[49] לְחוֹר[50] שֶׁיֵּשׁ בּוֹ טֻמְאָה, סָפֵק נָגַע סָפֵק לֹא נָגַע - סְפֵקוֹ טָמֵא[51].

45) לענין טומאה מכריעה העובדה, אם רבים עוברים במקום או לא. 46) מקום שאין בו ארבעה טפחים אורך על ארבעה רוחב, אינו רשות היחיד לשבת. 47) בתוך הענפים. 48) אף־על־פי שאין שם כשיעור האמור למעלה. 49) האדם העומד ברשות הרבים. 50) שאין בו כשיעור, ואינו רשות היחיד לשבת. 51) שאין רבים מצויים שם.

ט. חֲנוּת[52] שֶׁהִיא טְמֵאָה[53] וּפִתּוּחָהּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, סָפֵק נִכְנַס סָפֵק לֹא נִכְנַס - סְפֵקוֹ טָהוֹר[54]; שֶׁכָּל הַחֲנוּת כְּמוֹ שֶׁרֶץ הַמֻּנָּח בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, שֶׁסְּפֵק מַגָּעוֹ טָהוֹר. הָיוּ שְׁתֵּי חֲנֻיּוֹת, אַחַת טְהוֹרָה וְאַחַת טְמֵאָה, וְנִכְנַס לְאַחַת מֵהֶן, סָפֵק לַטָּמֵא נִכְנַס סָפֵק לַטָּהוֹר - סְפֵקוֹ טָמֵא; שֶׁזֶּה סְפֵק רְשׁוּת הַיָּחִיד[55], שֶׁהַחֲנוּת רְשׁוּת הַיָּחִיד. וְכֵן בִּקְעָה[56] בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שָׂדוֹת הַרְבֵּה, וּבָהּ שָׂדֶה אַחַת טְמֵאָה וְאַחַת טְהוֹרָה, וְאָמַר: נִכְנַסְתִּי לְבִקְעָה זוֹ וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם נִכְנַסְתִּי לְאוֹתָהּ שָׂדֶה אוֹ לֹא נִכְנַסְתִּי - סְפֵקוֹ טָמֵא; שֶׁסְּפֵק טֻמְאָה בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, אֲפִלּוּ סְפֵק בִּיאָה - טָמֵא[57].

52) שם פ"ו מ"ג. 53) מת מונח בה, והנכנס נטמא באוהל. 54) פירוש, הכניסה לחנות הפתוחה לרשות הרבים דומה למגע השרץ המונח ברשות הרבים, שהרי האדם ודאי עמד ברשות הרבים, וספק אם נכנס למקום הטומאה, ולפיכך נידונית כל החנות הטמאה כטומאה המונחת ברשות הרבים (רבינו בפירושו). 55) מפני שוודאי נכנס לרשות היחיד, אלא שאין אנו יודעים אם למקום טמא נכנס, ואם־כן הספק הוא ברשות היחיד, שהרי שתי החנויות רשות היחיד הן (ראה ראב"ד וכסף־משנה). 56) שם מ"ה. 57) נחלקו רבי אליעזר וחכמים בדין ספק טומאה ברשות היחיד, לדעת רבי אליעזר - ספק נגע בטומאה המונחת בה, ספק לא נגע — טמא, אבל ספק אם נכנס למקום שהטומאה בו (ספק ביאה) — טהור, וחכמים מטמאים גם בספק ביאה, ופסק רבינו כחכמים.

י. מָקוֹם[58] שֶׁהָיָה רְשׁוּת הַיָּחִיד וְנַעֲשָׂה רְשׁוּת הָרַבִּים[59] וְחָזַר וְנַעֲשָׂה רְשׁוּת הַיָּחִיד[60] - כְּשֶׁהוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד סְפֵקוֹ טָמֵא, וּכְשֶׁהוּא רְשׁוּת הָרַבִּים סְפֵקוֹ טָהוֹר.

58) שם מ"א. 59) כגון שמכרו לרבים. 60) חזר וקנאו מהרבים ('תפארת ישראל'). ואין זה דומה לדין בקעה שעברו עליה בימות הגשמים (ראה למעלה ה"ו).

יא. דְּבָרִים[61] שֶׁהֵן בִּרְשׁוּת הָרַבִּים - הֲרֵי הֵן כִּרְשׁוּת הָרַבִּים. כֵּיצַד? קֻפָּה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים[62] וְהַטֻּמְאָה בְּתוֹכָהּ, סָפֵק נָגַע[63] סָפֵק לֹא נָגַע - סְפֵקוֹ טָהוֹר[64]. הִכְנִיס יָדוֹ לְתוֹכָהּ, סָפֵק נָגַע סָפֵק לֹא נָגַע - סְפֵקוֹ טָמֵא[65]. הָיְתָה כְּפִישָׁה[66] נְתוּנָה עַל כְּתֵפוֹ, וְכִבֵּר תְּרוּמָה כָּרוּךְ בְּסִיב[67] אוֹ בִּנְיָר וְנָתוּן לְתוֹכָהּ, סָפֵק נָגַע בָּהּ אַחֵר[68] סָפֵק לֹא נָגַע - סְפֵקוֹ טָמֵא[69].

61) תוספתא, שם פ"ז ה"ב. 62) שיעור רשות היחיד. 63) פירוש, ספק אם הכניס ידו לתוך הקופה. 64) ואין זה דומה לספק ביאה, מפני שהקופה עצמה מונחת ברשות הרבים, והרי זה דומה לדין ראשון שבהלכה ט. 65) מכיוון שידו ברשות היחיד והטומאה שם, הרי זה ספק טומאה ברשות היחיד - וספיקו טמא. 66) כלי אבן וכדומה, שאינו מקבל טומאה. 67) חוטים המטפסים על גזעי האילנות ואינם מקבלים טומאה, וכן נייר אינו מקבל טומאה, ובכן נעשתה שמירה מעולה לכיכר של תרומה שלא תיטמא. 68) ואין ידוע אם טהור לתרומה. 69) כמו בהכניס ידו לתוך הקופה. ואע"פ שהכפישה אינה רשות היחיד, ספיקו טמא מפני שהיא על כתיפו של אדם (כסף־משנה). ומה שאמרו "כרוך בסיב או בנייר" הכוונה להשמיענו רבותא, שאף־על־פי־כן חוששים אנו שמא נגע בכיכר עצמה.

יב. חֲמוֹר[70] בִּרְשׁוּת הָרַבִּים גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים וְטֻמְאָה נְתוּנָה עָלָיו, סָפֵק נָגַע[71] סָפֵק לֹא נָגַע - סְפֵקוֹ טָהוֹר. פָּשַׁט יָדוֹ עַל גַּבָּיו, סָפֵק נָגַע סָפֵק לֹא נָגַע - סְפֵקוֹ טָמֵא[72]. וְכֵן סֶלַע הַמֻּנָּח בִּרְשׁוּת הָרַבִּים גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים וְטֻמְאָה נְתוּנָה עָלָיו, סָפֵק נָגַע סָפֵק לֹא נָגַע - סְפֵקוֹ טָהוֹר. עָלָה בְּרֹאשׁ הַסֶּלַע[73], סָפֵק נָגַע סָפֵק לֹא נָגַע - סְפֵקוֹ טָמֵא.

70) שם. 71) אדם. 72) מכיוון שהושיט ידו לאויר רשות היחיד. 73) לא נתבאר, למה בחמור כתוב "פשט ידו", וכאן כתב "עלה". ומשמע שפשט ידו אינו טמא.

יג. הָיָה[74] זָב רוֹכֵב עַל חֲמוֹרוֹ וְזֶה[75] רוֹכֵב עַל חֲמוֹרוֹ וּמְהַלְּכִין בַּדֶּרֶךְ, סָפֵק נָגַע בַּזָּב סָפֵק לֹא נָגַע; תִּינוֹק טָמֵא מֻרְכָּב עַל כְּתֵפוֹ שֶׁל אָבִיו וְתִינוֹק טָהוֹר מֻרְכָּב עַל כְּתֵפוֹ שֶׁל אָבִיו וְהָלְכוּ זֶה בְּצַד זֶה, סָפֵק נָגַע סָפֵק לֹא נָגַע; חֲבִילָה עַל כְּתֵפוֹ וְהָרֹק מֻדְבָּק בַּכֹּתֶל[76], סָפֵק נָגַע סָפֵק לֹא נָגַע; כֵּלִים שְׁטוּחִין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה[77] וְהַטֻּמְאָה עוֹבֵר, סָפֵק הֵסִיט סָפֵק לֹא הֵסִיט[78] - הַכֹּל טָהוֹר[79].

74) שם ה"ג. 75) אדם טהור. 76) וספק רוקין טמא. 77) ומקום זה נידון כרשות היחיד. 78) הזיז. 79) ואפילו אם הוא זב שמטמא בהיסט. מחלוקת רבי יעקב ורבי יוסי שם, ופסק כרבי יוסי, האומר "שכל שהוא דרך הילוכו — טהור".

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסַיְּעָן

יום רביעי כ"ג סיון ה'תשע"ו

הִלְכוֹת טֻמְאַת אָכָלִין

מִצְוַת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא דִּין טֻמְאַת אָכָלִין וּמַשְׁקִין וְהֶכְשֵׁרָן.

וּבֵאוּר מִצְוָה זוֹ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן[1]

1) יבאר אוכל המיוחד למאכל אדם, ושאינו מיוחד אין

מקבל טומאה. המשקין שמכשירים את האוכלין או אינם מכשירים. הדברים שאינם מקבלים טומאה אף על פי שבני אדם אוכלים אותם. הדברים שאם חשב עליהם בטלה דעתו או הזק מחשבה.

א. כָּל אֹכֶל הַמְיֻחָד לְמַאֲכַל אָדָם, כְּגוֹן לֶחֶם וּבָשָׂר וַעֲנָבִים וְזֵיתִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - מְקַבֵּל טֻמְאָה; וְכֹל שֶׁאֵינוֹ מְיֻחָד לְמַאֲכַל אָדָם - הֲרֵי זֶה טָהוֹר וְאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה, אֶלָּא אִם כֵּן חִשֵּׁב עָלָיו וְיִחֲדוֹ לְמַאֲכַל אָדָם. וְזֶה וָזֶה אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה עַד שֶׁיִּבָּלֵל תְּחִלָּה בְּאֶחָד מִשִּׁבְעָה מַשְׁקִין. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא הֶכְשֵׁר. שֶׁנֶּאֱמַר: וְכִי יֻתַּן מַיִם עַל זֶרַע[2].

2) ומסיים "ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לכם", משמע, שאם לא ניתנו מים לא נטמא, ובתורת כהנים שמיני פרק יא הלכה ו מרבה שישה משקין המפורטים בהלכה הבאה.

ב. וְאֵלּוּ הֵן הַשִּׁבְעָה מַשְׁקִין שֶׁמַּכְשִׁירִין אֶת הָאָכָלִין לְטֻמְאָה: הַמַּיִם, וְהַטַּל, וְהַשֶּׁמֶן, וְהַיַּיִן, וְהֶחָלָב, וְהַדָּם, וְהַדְּבַשׁ[3]. וְאֵינָן מַכְשִׁירִין עַד שֶׁיִּפָּלוּ עַל הָאָכָלִין בִּרְצוֹן הַבְּעָלִים. וְלֹא יִהְיוּ סְרוּחִין, שֶׁהַמַּשְׁקֶה הַסָּרוּחַ אֵינוֹ מַכְשִׁיר[4]. וְכֵיוָן שֶׁהֵכְשַׁר הָאֹכֶל, אַף עַל פִּי שֶׁיָּבֵשׁ וַהֲרֵי הוּא נָגוּב - הֲרֵי זֶה מְקַבֵּל טֻמְאָה.

3) דבש דבורים. בתורת כהנים שם פרשתא ח הלכה א אמרו, שכל המשקין שאין להם שם לוואי (שם נוסף) מכשירים, להוציא מי תותים, מי רימונים וכדומה, אבל דבש דבורים אינו בכלל אלה שיש להם שם לוואי מפני שסתם דבש הוא דבש דבורים. במשנה ה שם שנינו, שמי רגליים, רוק ומי האף גם כן מכשירים, ולא מנאם רבינו כאן מפני שהם תולדות מים. 4) תורת כהנים שם הלכה ד: "אשר ישתה" פרט למשקה סרוח.

~ נקודות משיחות קודש ~

שלושה תנאים ציין הרמב"ם לטומאת אוכלין:

א: שיהיה אוכל מיוחד לאדם. ב: שיבלל תחילה באחד משבעת המשקין. ג. שלא יהיה מחובר לקרקע אפילו כשורש קטן (ריש פרק ב'). והסיבה הפנימית בזה שכל גדר הטומאה שייך רק במקום שיש קדושה או אפשרות לקדושה כי מצד טבע הבריאה הוקצבה לקליפות חיות מצומצמת מאוד ולכן הם משתדלים להגיע למקום הקדושה ולקבל תוספת חיות על ידי שמורידים את האדם בקליפה ובטומאה.

אכילה במובן הרחב היא כל צרכי האדם, ומאכל אדם היינו צרכי נשמתו הם ענייני התורה ומצוותי' ולכן רק אוכל המיוחד לאדם יכול לקבל טומאה כי יש בו תוספת קדושה. משקים, מורים על חסד והשפעה כי טבעם לעזוב מקום גבוה ולירד למקום נמוך ולהשפיע למטה מטה ובנוסף, הם המוליכים את האוכל בגוף (שלכן אמרו חז"ל "אכל ולא שתה אכילתו דם").

ובעבודת האדם, כאשר עבודת ה' של יהודי היא כדבעי יש בו לחלוחית המדבקת ומחברת את הסביבה ומשפיעה על הקרובים לו ולכן, בסוג זה של "אוכל" רוצה הקליפה להתדבק יותר מהאוכל עצמו כי יש בו השפעת קדושה לרבים ומשום כך מצינו ריבוי גזירות על משקים יותר מהאוכלים.

העצה להינצל מכך היא בתנאי השלישי שבטומאת אוכלין: "...כל זמן שהן מחוברין אפילו כשורש קטן... אינן מקבלין טומאה" כשכל פעולות האדם מקושרים עם פנימיות נשמתו כלומר עם הידיעה וההכרה במטרה האמיתית של תפקידו בעולם אין הטומאה יכולה לגעת בו כלל כי פנימיות נשמתו של יהודי היא לעולם בשלימות.

ככל עניין בעבודת ה' גם מקורו של עניין זה הוא בתורה שבה מצינו שאין די בידיעת התורה, ובכדי שתהיה לו "סם החיים" חייב לקשר לימודו עם נותן התורה "ברכו בתורה תחילה" על ידי חיבור נגלה דתורה שהן גופי תורה עם פנימיות התורה שהיא נשמתא דאורייתא. "וגדול תלמוד שמביא לידי מעשה" שע"י חיבור גליא דתורה ופנימיות התורה נפעל בכל עבודתו חיבור עם פנימיות הנשמה עד שאינו בגדר קבלת טומאה כלל.

(עפ"י לקו"ש חלק כז ע' 74. יין מלכות ס' קמ"ז)

ג. אֹכֶל שֶׁהָיָה בָּלוּל[5] בְּמֵי פֵּרוֹת, כְּגוֹן מֵי תּוּתִים וְרִמּוֹנִים[6], אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בָּלוּל[7] וְנָגַע בּוֹ הַזָּב אוֹ בְּשַׂר הַמֵּת - הֲרֵי הוּא טָהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הֶכְשַׁר[8] בְּאֶחָד מִשִּׁבְעַת הַמַּשְׁקִין.

5) רטוב. 6) שם הלכה א: "ומוציא אני מי תותים ומי רימונים ושאר כל מיני פירות שיש להם שם לוואי". 7) עודנו רטוב בשעה שנגע בטומאה ואפשר לומר שהמשקה נטמא. 8) נימוק למה לא נטמא האוכל. ובסמוך יבואר למה לא נטמא המשקה שעל האוכל.

ד. אֵין שָׁם מַשְׁקֶה שֶׁמְּקַבֵּל טֻמְאָה אֶלָּא שִׁבְעַת הַמַּשְׁקִין[9] שֶׁמָּנִינוּ בִּלְבַד; אֲבָל שְׁאָר מֵי פֵּרוֹת - כְּדֶרֶךְ שֶׁאֵין מַכְשִׁירִין, כָּךְ אֵין מְקַבְּלִין טֻמְאָה כְּלָל[10].

9) דברי רבינו כאן הם סיום הנימוק לדין שבהלכה הקודמת. הנימוק שנאמר שם מספיק רק לטהר את האוכל כשהוא לעצמו, אבל למה לא ייטמא המשקה שעל גבו ויטמא את האוכל אחר שיוכשר על ידי הרוק שבפי האדם? ולפיכך הוסיף כאן שמשקין אלה לא רק שאינם מכשירים אלא גם אינם מקבלים טומאה. 10) בתורת כהנים שם הלכה א דרשו את הכתוב (ויקרא יא, לד) "וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא". אי כל משקה יכול (אפשר לחשוב) מי תותים או מי פירות או מי רימונים ושאר כל מיני פירות,

תלמוד לומר "מים", מה מים מיוחדים שאין להם שם לוואי, ומוציא מי תותים ומי רמונים וכו' שיש להם שם לוואי". וסובר רבינו שפרשה זו כוללת הכשר וגם טומאה.

1 **ה. זֵיתִים וַעֲנָבִים[11] שֶׁלֹּא הֵבִיאוּ שְׁלִישׁ[12] - מַשְׁקִין**
2 **הַיּוֹצְאִין מֵהֶן אֵינָן מַכְשִׁירִין וְלֹא מְקַבְּלִין טֻמְאָה[13],**
3 **אֶלָּא הֲרֵי הֵן כִּשְׁאָר מֵי פֵּרוֹת שֶׁהֵן טְהוֹרִין לְעוֹלָם.**

11) ירושלמי מעשרות פרק א סוף הלכה ג. 12) אם יסחוט אותם לא יוציאו יין ושמן כדי שליש ממה שיוציאו כשיובשלו. 13) בירושלמי המובא למעלה אמרו שאינם מכשירים. ורבינו מוסיף ואומר, שאינם מקבלים טומאה, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת, שמשקה שאינו מכשיר אינו מקבל טומאה. וכן משמע בתורת כהנים שהבאנו למעלה.

4 **ו. אֵלּוּ דְבָרִים[14] שֶׁאֵינָן מְקַבְּלִין טֻמְאָה אַף עַל**
5 **פִּי שֶׁבְּנֵי אָדָם אוֹכְלִין אוֹתָן, לְפִי שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלִין**
6 **לַהֲנָאַת גּוּפָן[15], אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁנּוֹתְנִין טַעַם בַּמַּאֲכָלוֹת**
7 **אוֹ מִפְּנֵי הָרֵיחַ אוֹ הַמַּרְאֶה. וְאֵלּוּ הֵן: הַקִּשְׁטָ**
8 **וְהַחֲמַס וְרָאשֵׁי בְּשָׂמִים וְהַתֵּיאָה וְהַחִלְתִּית**
9 **וְהַפִּלְפְּלִין וְחַלּוֹת חָרִיעַ[16]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן.**

14) פרק ג משנה ה. 15) ליהנות מגוף דברים אלה. 16) כל אלה מיני תבלינים הם, שמשתמשים בהם לשיפור הטעם או הריח או הגוון של התבשיל.

10 **ז. הַשֶּׁבֶת[17] - סְתָמוֹ לַאֲכִילַת גּוּפוֹ כְּשְׁאָר יְרָקוֹת**
11 **הַשָּׂדֶה; וְאִם חָשַׁב עָלָיו לַקְּדֵרָה - אֵינוֹ מִתְטַמֵּא**
12 **טֻמְאַת אֳכָלִין[18]. וְהַשֶּׁבֶת מִשְּׁנָתְנָה טַעַם לַקְּדֵרָה - הֲרֵי**
13 **זוֹ כְּזֶבֶל[19] וְאֵינָהּ מִתְטַמֵּאָה טֻמְאַת אֳכָלִין.**

17) שם משנה ד. ופירש רבינו שם שהוא מין ירק שנקרא כן גם בערבית ועומד לאכילה כשהוא חי (על פי הגמרא נדה נא, ב: "סתם שבת לכמך עשוייה"). ואם נותנים אותו בתבשיל יוצא רובו לתוך התבשיל והנשאר הוא כפסולת שאינה ראוייה למאכל אדם. 18) אם חישב עליו לקדירה הרי הוא כתבלין, ונתבאר למעלה שתבלינין אינם מקבלים טומאה. 19) נימוק למה אינו מקבל טומאה מפני החלק שאינו נימוח בקדירה ואינו כתבלין.

14 **ח. הַתְּמָרִים[20] וְהַגְּרוֹגָרוֹת[21] שֶׁנְּתָנָן לַקְּדֵרָה כְּתַבְלִין -**
15 **עֲדַיִן הֵן מִתְטַמְּאִין טֻמְאַת אֳכָלִין עַד שֶׁיִּפָּסְדוּ מִלֶּאֱכֹל**
16 **אָדָם[22].**

20) תוספתא עוקצין פרק ג הלכה ח. 21) תאנים יבשות. 22) בתוספתא שלפנינו כתוב: "שיפסלו לכלב" ורבינו גורס כמו שכתב כאן, בהתאם לשיטתו לקמן פרק ב הלכה ד, שדבר שנפסל לאדם אינו מקבל טומאה. ולפני שנפסלו מקבלים טומאה ואין המחשבה מועילה להוציאם מתורת אוכל - כמו שבת שבהלכה הקודמת - מפני שהם אוכל חשוב.

17 **ט. הַכַּרְשִׁינִים[23], אִם יְחֵדָן לְמַאֲכַל אָדָם - מִתְטַמְּאִין**
18 **טֻמְאַת אֳכָלִין.**

23) שרביטים דומים לשרביטי עדשים ובתוכם גרעינים קטנים והם מאכל בהמה, ובשעת הדחק נאכלים גם על ידי בני אדם.

19 **י. הַקּוֹר[24] - הֲרֵי הוּא כְּעֵץ לְכָל דָּבָר. וְאִם שְׁלָקוֹ**
20 **וְטִגְּנוֹ - מִתְטַמֵּא טֻמְאַת אֳכָלִין.**

24) "ראש הדקל והוא עץ לבן רך ... ואוכלין אותו בני אדם" (רבינו בפירושו למשנה עוקצין פרק ג משנה ז).

21 **יא. הַחַרְצַנִּין[25] וְהַזַּגִּין[26], אַף עַל פִּי שֶׁכְּנָסָן לָאֳכָלִין[27]**
22 **- אֵינָן מִתְטַמְּאִין[28] טֻמְאַת אֳכָלִין.**

25) גרעיני הענבים. 26) קליפות הענבים. 27) אחר שנדרכו הענבים ויצא יינם כנס את הפסולת, החרצנים והזגים וחישב לאכול אותם. 28) מפני שאין דרכם של בני אדם לאכלם בטלה דעתו של זה.

23 **יב. זֵיתִים וַעֲנָבִים הַקָּשִׁים שֶׁנִּפְרָצִין[29] וְיוֹצְאִין מִתַּחַת**
24 **הַקּוֹרָה בִּשְׁעַת הַדְּרִיכָה - אֵינָן מְקַבְּלִין טֻמְאָה[30]. וְעַד**
25 **כַּמָּה[31]? עַד אַרְבָּעָה קַבִּין לְכָל כּוֹר[32]. הָיָה הַנִּפְרָץ**
26 **יָתֵר מִזֶּה - מְקַבְּלִין טֻמְאָה[33]. וְאִם כְּנָסָן לָאֳכָלִין, אַף**
27 **עַל פִּי שֶׁהֵן פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה קַבִּין - מְקַבְּלִין טֻמְאָה.**

29) קופצים מתחת הקורה הלוחצת עליהם. 30) מפני שאינם ראויים לא לאכילה ולא לתעשיית שמן ויין. 31) תהא כמות הנפרצים ולא יקבלו טומאה. 32) הכור הוא שלושים סאה והסאה שישה קבים, נמצא שהכור מחזיק מאה ושמונים קבים, ואם נפרצים יותר מארבעה קבים לכור זיתים או ענבים שהוכנסו לבית הבד או לגת אין אדם מוותר עליהם. 33) מפני שלא יצאו לגמרי מתורת אוכל, המחשבה מועילה.

28 **יג. הַכַּפְנִיּוֹת[34] וְהַפַּגִּין[35] וְהַבֹּסֶר[36] וְהַקֵּצָח[37] - הֲרֵי הֵן**
29 **כָּאֳכָלִין וּמְקַבְּלִין טֻמְאָה.**

34) שם משנה ז, "עוקצי התמרים בתחילת צמיחתם" (לשון רבינו בפירושו שם). 35) תאנים שלא בשלו. 36) ענבים שטרם בשלו. שם משנה ו. ופסק כרבי עקיבא. 37) כמון שחור (ערוך).

30 **יד. לוּלְבֵי זְרָדִים[38] וְחָרוּבִין וְשֵׁל עֲרָל וַעֲלֵי הַלּוּף**
31 **הַשּׁוֹטֶה - אֵינָן מְקַבְּלִין טֻמְאָה עַד שֶׁיִּתְמַתְּקוּ[39].**

38) "הקצוות הרכים היוצאים בקצוות השבטים (הענפים הדקים) בעת שהאילנות מלבלבים". 39) שישופר טעמם על ידי כבישה וכדומה.

32 **טו. הַחַרְדָּל וְהַתּוּרְמוֹסִין[40] וּשְׁאָר כָּל הַנִּכְבָּשִׁין -**
33 **מִטַּמְּאִין טֻמְאַת אֳכָלִין בֵּין מִשֶּׁהִמְתִּיקוּ בֵּין עַד שֶׁלֹּא**
34 **הִמְתִּיקוּ[41].**

40) מין קטנית. במסכת ביצה כה, ב אמרו ששולקים אותו שבע פעמים ואוכלים אותו בקינוח סעודה. 41) דרכם של בני אדם לכובשם ולאוכלם ולפיכך יש עליהם תורת אוכלין אפילו לפני כבישתם.

35 **טז. זֵיתִים שֶׁכְּבָשָׁן בְּעָלִין שֶׁלָּהֶן - אֵין הֶעָלִין**

מְקַבְּלִין טֻמְאָה[42]; שֶׁלֹּא כְּבָשָׁן לְאֲכָלִין אֶלָּא לְמַרְאֶה[43].

42) מפני שאינם נאכלים. 43) הזיתים נראים טריים ויפים כשהם מחוברים לעלים.

יז. כְּשׁוּת שֶׁל קִשּׁוּת[44] וְהַגֵּץ[45] שֶׁלָּהּ - אֵין מְקַבְּלִין טֻמְאָה[46], מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ אֹכֶל.

44) קישואים וכשהם קטנים יש עליהם כעין שערות ונקראות כשות ואינן ראויות לאכילה. 45) הפרח שבראש הקישוא. 46) אם נגעה בהם טומאה לא נטמאו הקישות, מפני שאינם יד ולא שומר לקישות. ראה לקמן פרק ה הלכה א והלכה ב.

יח. דְּבַשׁ בְּכַוֵּרְתּוֹ[47] - מִטַּמֵּא טֻמְאַת אֲכָלִין[48] שֶׁלֹּא בְּמַחֲשָׁבָה. רָדָה הַדְּבַשׁ[49] - מִשֶּׁיְּרַסֵּק הַחַלּוֹת[50] מִתְּטַמֵּא מִשּׁוּם מַשְׁקֶה[51]. דְּבַשׁ הַזָּב[52] מִכַּוֵּרְתּוֹ - מִתְּטַמֵּא טֻמְאַת מַשְׁקִין[53]; חָשַׁב עָלָיו לְאֲכָלִין - מִתְּטַמֵּא טֻמְאַת אֲכָלִין[54].

47) כשעודנו בכוורת. 48) אינו כמשקה. טומאת משקין חמורה מטומאת אוכלין. 49) הדבורים אוגרות את הדבש בשפופרות משושות לשעווה המדובקות לחתיכות גדולות הנקראות "חלות דבש", והוצאת החלות מהכוורת נקראת רדייה. ובכן: "רדה הדבש" משמעותו הוציא חלות דבש מהכוורת. 50) כדי להוציא דובשן. 51) אבל לפני הריסוק יש עליו דין אוכל. 52) מאליו. 53) כדין חלות שריסקן להוציא דובשן. 54) כשריסק החלות אין מחשבת אוכלין מועילה מפני שעשה מעשה המוכיח שנתכוון למשקה, אבל בזב מאליו מועילה מחשבתו.

יט. הַשֶּׁמֶן הַקָּרוּשׁ[55] - אֵינוֹ אֹכֶל וְלֹא מַשְׁקֶה. חָשַׁב עָלָיו כְּשֶׁהוּא קָרוּשׁ בֵּין לְאֲכָלִין בֵּין לְמַשְׁקִין - בָּטְלָה דַעְתּוֹ[56]. וְכֵן הַדָּם שֶׁקָּרַשׁ - אֵינוֹ אֹכֶל וְלֹא מַשְׁקֶה. חָשַׁב עָלָיו לְאֲכָלִין - מִתְּטַמֵּא טֻמְאַת אֲכָלִין[57]; חָשַׁב עָלָיו לְמַשְׁקִין - בָּטְלָה דַעְתּוֹ.

55) בתוספתא כתוב סתם "השמן" ורבינו הוסיף מדעתו "הקרוש", שהרי שמן ניגר הוא אחד משבעת המשקין. 56) מכיוון שאין דרכם של בני אדם לאכול שמן קרוש אין מחשבת יחיד מועילה לעשותו אוכל או משקה. [הראב"ד משיג על רבינו ומפרש התוספתא בשמן שיצא מאליו מן הזיתים. ובתוספות פסחים כתבו בשם רבינו תם כדעת רבינו]. 57) לא נתפרש מה בין דם לשמן, וההגיון הפשוט מחייב ששמן קרוש יותר ראוי לאכילה מדם קרוש. ואולי בתקופתם רגילים היו גויים לאכול דם קרוש, והרי אמרו "כבד כולו דם".

כ. חֵלֶב שֶׁקָּרַשׁ - לֹא אֹכֶל וְלֹא מַשְׁקֶה. חָשַׁב עָלָיו לְאֲכָלִין[58] - מִתְּטַמֵּא טֻמְאַת אֲכָלִין; לְמַשְׁקִין - בָּטְלָה דַעְתּוֹ.

58) בתוספתא שלפנינו (שם הלכה ב) הגירסא: "אין צריכין מחשבה לאוכלין". [דיני חֵלֶב יתבארו לקמן בפרק שלישי]. בתקופת המשנה לא היו רגילים לאכול חלב קרוש ואין לפרש שהכוונה לחלב קרוש שנמצא במעי עגל רך, שהרי דינו כפרש ממש ומחשבה אינה מועילה בו (ראה לקמן הלכה כ"ג והלכות אבות הטומאות פרק א הלכה ט"ו).

כא. דְּבַשׁ תְּמָרִים - לֹא אֹכֶל וְלֹא מַשְׁקֶה. חָשַׁב עָלָיו לְאֲכָלִין - מִתְּטַמֵּא טֻמְאַת אֲכָלִין[59]; לְמַשְׁקִין - בָּטְלָה דַעְתּוֹ[60]. וּשְׁאָר כָּל מֵי פֵּרוֹת כֵּן - לֹא אֹכֶל וְלֹא מַשְׁקֶה. חָשַׁב עֲלֵיהֶן בֵּין לְאֲכָלִין בֵּין לְמַשְׁקִין - בָּטְלָה דַעְתּוֹ.

59) ישנם בני אדם שאוכלים דבש תמרים ולפיכך מועילה מחשבתו להוריד עליו תורת אוכל. 60) מפני שאין אדם שותה דבש תמרים.

כב. הַשֶּׁלֶג - אֵינוֹ אֹכֶל וְלֹא מַשְׁקֶה. חָשַׁב עָלָיו לְאֲכָלִין - בָּטְלָה דַעְתּוֹ; לְמַשְׁקִין - מִתְּטַמֵּא טֻמְאַת מַשְׁקִין. נִטְמָא מִקְצָתוֹ - לֹא נִטְמָא כֻּלּוֹ[61]; הֶעֱבִירוֹ[62] עַל גַּבֵּי כְּלִי חֶרֶס הַטָּמֵא[63] - נִטְמָא כֻּלּוֹ[64].

61) אלא המקום שנגע בטומאה, והטעם מפני שהשלג אינו גוש אחד אלא קבוצה של הרבה קרטים דבוקים זה בזה. 62) את השלג. 63) פירוש, שהכניסו לתוך אוויר הכלי. 64) מפני שכל השלג היה באוויר הכלי והתורה אמרה (ויקרא יא, לג) "כל אשר בתוכו יטמא". בגמרא שם מסיימים: התורה העידה על כלי חרס (שהוא מטמא מאווירו), אפילו הוא מלא חרדל. [בברייתא שם הגירסא: "שהעבירו על אוויר תנור", ורבינו שינה וכתב "על גבי כלי חרס". מובן שהתכוון לאווירו, שהרי כלי חרס אינו מטמא מגבו].

כג. הֶחָלָב שֶׁבַּכְּחָל[65] שֶׁחִשֵּׁב עָלָיו - בָּטְלָה דַעְתּוֹ, וַהֲרֵי הוּא טָהוֹר. חָשַׁב עַל הֶחָלָב שֶׁבַּקֶּבָה[66] - הֲרֵי זֶה מִתְּטַמֵּא טֻמְאַת אֲכָלִין[67].

65) שד הבהמה. 66) הנמצא בקיבת עגל יונק. 67) רוב בני אדם אינם אוכלים אותו ולפיכך אם לא חישב עליו אין עליו תורת אוכל, ומכיוון שישנם בלתי איסטניסים האוכלים אותו, מועילה בו מחשבה לעניין טומאה (לעניין איסור ראה בהלכות מאכלות אסורות פרק ט). [למעלה בהלכה כ אמרנו, שחלב קרוש אין מחשבה מועילה בו ובעל כרחנו עלינו לפרש, שכאן המדובר בחלב ניגר. אולם תמוה קצת למה מחשבת משקין אינה מועילה ומחשבת אוכלין מועילה. ואולי אין דרכם של בני אדם לשתותו אלא מטבילים בו לחם וכדומה].

כד. עֲנָבִים שֶׁדְּרָכָן[68] - מִשֶּׁיְּהַלֵּךְ בָּהֶן הַדּוֹרֵךְ שְׁתֵּי וָעֶרֶב מִתְּטַמְּאִין טֻמְאַת מַשְׁקִין[69]. נִשְׁתַּיֵּר בָּהֶן גַּרְגְּרִין שְׁלֵמִים - אוֹתָן גַּרְגְּרִין מִתְּטַמְּאִין טֻמְאַת אֲכָלִין[70]. וְכֵן הַזֵּיתִים - מִשֶּׁיִּטְעָנוּם[71] מִתְּטַמְּאִין טֻמְאַת מַשְׁקִין. נִשְׁתַּיְּרוּ בָּהֶן גַּרְגְּרִין שְׁלֵמִין - מִתְּטַמְּאִין טֻמְאַת אֲכָלִין.

68) בגת להוציא יינם. 69) אפילו הנשאר בתוך הקליפה.

70) מלשונו של רבינו משמע, שהמדובר בענבים שנשארו שלמים במקום הדריכה. 71) יטעינו עליהם את הקורה הכבידה.

כה. הָעָרְלָה[72], וְכִלְאֵי[73] הַכֶּרֶם, וְשׁוֹר הַנִּסְקָל[74] שֶׁנִּשְׁחַט, וְעֶגְלָה עֲרוּפָה[75] בֵּין שֶׁנִּשְׁחֲטָה בֵּין שֶׁנֶּעֱרְפָה[76], וְצִפֳּרֵי מְצֹרָע, וּפֶטֶר חֲמוֹר[77], וּבָשָׂר בְּחָלָב, וּבְשַׂר פָּרָה אֲדֻמָּה[78], וְהַפִּגּוּל[79], וְהַנּוֹתָר[80], אַף עַל פִּי שֶׁכָּל אֵלּוּ אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה - כֻּלָּן מִתְטַמְּאִין טֻמְאַת אֳכָלִין[81].

72) פירות האילן בשלוש השנים הראשונות לנטיעתו נקראים "ערלה" ואסורים באכילה ובהנאה (פרשת קדושים יט, ג). 73) אם נזרעה תבואה בין הגפנים נאסרה התבואה והענבים בהנאה. דיניהם מפורטים בספר זרעים הלכות כלאיים. 74) שור שנגח אדם או רבע אשה דינו בסקילה, ואם שחטו אותו אחר שנגמר דינו בבית דין לסקילה, בשרו אסור באכילה ובהנאה. 75) נמצא הרוג ולא נודע מי רצחו מביא בית דין עגלה ועורפים אותה, ובשרה אסור באכילה ובהנאה. דיניה - מתבארים בספר נזיקין הלכות רוצח פרק ט. 76) אחר עריפתה אין העגלה מטמאה טומאת נבילות. מפני שמצוותה בעריפה היא (העריפה) עומדת במקום שחיטה. 77) בכור חמור מצוה לפדותו בשה ולתת את השה לכהן, ואם לא פדאוהו, עורפים אותו, ככתוב בתורה (שמות יג, יג). והמדובר, כשנשחט ועודו מפרכס, ואינו מטמא טומאת נבילות כל זמן שיש בו מקצת חיות, ואף על פי כן דינו כאוכלין, מקבל טומאה ומטמא אחרים בנגיעה, כמו ששנינו בחולין (קיז, ב): "השוחט בהמה טמאה לגוי, מטמאה טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבילות עד שתמות". אבל אחר שמת הרי הוא נבילה ומטמא טומאה חמורה אפילו לא נגע בטומאה. ואפשר להעמיד דין זה גם אחר מיתת החמור, כגון שלקח פחות מכזית מנבלת החמור (פחות מכזית נבילה אינו מטמא) וצירף אוכל טהור והשלים לכביצה (אוכלין טמאים אינם מטמאים בפחות מכביצה) ונגעו בשרץ, נטמאו טומאת אוכלין ומטמאים את האוכלין שיגעו בהם. 78) בשרה אסור באכילה ובהנאה. 79) קדשים שחישב בשעת שחיטתם להקטיר אימוריהם או לאכול בשרם אחר הזמן או מחוץ למקום (לפעמים כולל המונח "פיגול" גם מחשבת חוץ למקומם), שקבעה תורה. 80) בשר קדשים שלא נאכל בזמנו. 81) אף על פי שכל הדברים שנימנו כאן אסורים באכילה ובהנאה, לא יצאו מתורת אוכל. פסק כחכמים נגד דעת רבי שמעון בתוספתא שם.

פֶּרֶק שֵׁנִי[1]

1) יבאר האוכלין הגדלים מן הקרקע אם מקבלים טומאה לפני שייעקרו. ודין אוכלין שהוכשרו כשהם מחוברים לקרקע או במים שבקרקע. ודין משקין טמאים שנפלו על האוכלין, ואוכל שנפסד ונסרח עד שאינו ראוי לאכילה וכו'. זרעים טמאים שזרעם ומשקה שנטמא ואחר שנטמא נפסד ונסרח. קדירה מלאה משקין ונתונה בתוך המקווה ופשט ראשון לטומאה ידו ונגע בה וכו'. מי שפיכות אם הם בחזקת טומאה ואם ירדו עליהם גשמים.

א. כָּל הָאֳכָלִין[2] הַגְּדֵלִין מִן הַקַּרְקַע - אֵינָן מְקַבְּלִין טֻמְאָה עַד שֶׁיֵּעָקְרוּ; אֲבָל כָּל זְמַן שֶׁהֵן מְחֻבָּרִין, אֲפִלּוּ בְּשֹׁרֶשׁ קָטָן שֶׁיְּכוֹלִין לִחְיוֹת מִמֶּנּוּ[3] - אֵינָן מְקַבְּלִין טֻמְאָה.

2) עוקצין פ"ג מ"ח. 3) במשנה כתוב סתם: ומעורה בשורש קטן". וסובר רבינו, שאם אין התבואה יכולה לחיות משורש זה, הרי היא כעקורה לגמרי.

ב. יְחוּר[4] שֶׁל תְּאֵנָה[5] שֶׁנִּפְשַׁח[6] וּמְעֹרֶה בְּקְלִפָּה שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִחְיוֹת מִמֶּנָּה[7] - כָּל הָאֳכָלִין שֶׁבּוֹ מִתְטַמְּאִין[8]. וְיֵשׁ בַּדָּבָר סָפֵק, אִם הָיָה שְׁאָר הָאִילָן כְּמוֹ יָד[9] לְזֶה הַיִּחוּר שֶׁנִּשְׁבַּר אוֹ לָאו[10].

4) שם. 5) ענף, ותאנים תלויות בו. 6) נשבר. 7) אם תקשור את הענף לקליפתו, לא יתרפא לשוב להוציא עלים, פרחים ופירות. 8) כדעת חכמים שם. שהטומאה לא נגעה באוכל. וזה נקרא יד לאוכל. 9) פירוש, אם נגעה טומאה באילן, ספק הוא אם נטמאו התאנים התלויות בייחור. בעיא של רב פפא בחולין קכח, ב ונשארה בתיקו. [בלשון ראשון מפרש רש"י שהבעיא היא, אם נפשח זה הייחור, והייחור השני אינו יכול לחיות, ופירות שבו מקבלות טומאה, והייחור הראשון יכול לחיות, ודינו כמחובר. ושאל רב פפא, אם הייחור הראשון נעשה יד לשני, וטומאה הנוגעת בו מטמאה את הפירות שבייחור השני. ולשונו של רב פפא מתיישבת יותר לפי פירוש זה, שהרי אמר: "מהו שתעשה יד לחברתה?"]. 10) תוספתא עוקצין פ"ב ה"ג, מובאה בחולין קכז, ב.

ג. יְרָקוֹת שֶׁיָּבְשׁוּ[11] בְּאַבֵּיהֶן[12], כְּגוֹן כְּרוּב וּדְלַעַת שֶׁיָּבְשׁוּ בְּאַבֵּיהֶן - אֵינָן מִתְטַמְּאִין טֻמְאַת אֳכָלִין[13]. לִקְטָן[14] לְיַבְּשָׁן - הֲרֵי הֵן אֳכָלִין כְּשֶׁהָיוּ[15] עַד שֶׁיִּיבְּשׁוּ וְיֵעָשׂוּ כְּעֵץ.

11) טרם שנקצצו. 12) מפני שאינם ראויים לאכילה. [בחולין שם כתוב "שצמקו", ורבינו נקט לשון התוספתא]. 13) כשהם לחים וראויים לאכילה. 14) ואין המחשבה מועילה להוריד מהם תורת אוכל (ראה הלכה ד). 15) שם ה"ד.

ד. אִילָן שֶׁנִּפְשַׁח וּבוֹ פֵּרוֹת - הֲרֵי הֵן כִּתְלוּשִׁין[16]. וְכֵן אִם יָבֵשׁ הָאִילָן וּבוֹ פֵּרוֹת - הֲרֵי הֵן כִּתְלוּשִׁין[17].

~ נקודות משיחות קודש ~

חכמה ובינה נקראו אוכל ומשקה שהאוכל הוא נקודה אבל השתיה מביאה התפשטות האוכל בגוף - בינה ולכן "אין מערבין במים" כי אינם מן המזונות.

דבש מרמז על עשיית תורה ומצות כמאמר חז"ל "מה הדבורה הזאת כל מה שהיא מסגלת לבעליה כך כל מה שישראל מסגלין מצות ומעשים טובים הם מסגלים לאביהם שבשמים". בעשיית המצות, העיקר הם הניצוצות שבדומם צומח וחי שבהם נעשית המצוה ועל

ידם מקבל האדם חיות בדוגמת החיות של אכילה. אבל כדי שהניצוצות יתלבשו (פעולת המים) באדם העושה צריך שיהיה "תלמודו בידו". ומובן שכל עוד שאין תפיסת יד אדם אין מקום לטומאה וזהו שאין טומאה במחובר וכיון שמים עניינם נעלה יותר כי הם המביאים את התפשטות החיות לכל הגוף לכן עלולים יותר לקבל טומאה.

ונחלקו ב"ש וב"ה "חלות דבש מאימתי מיטמאות משום משקין" היינו באיזה אופן צריך האדם לשמור עצמו בעבודתו כדי שיתלבש בו הניצוץ ויתאחד עמו : בית שמאי אומרים: **משיהרהר** מחשבה בלבו לרדות הדבש ומחמירים להצריך שימור וזהירות גם על לבוש המחשבה שבאדם. אבל בית הלל מקילים ואומרים **משירסק** כי הקפידו רק על לבוש המעשה וכל עוד שלא ריסק נחשבים כמחוברים ואינם מקבלים טומאה ומיד כשעושה המצוה ומתחיל בהעלאת דבר גשמי ממקום חיבורו נעשה משקה ומתאחד עם הניצוץ.

(ע"פ רשימות ח' קל"ב ס"ד)

16) מתטמאים ומטמאים טומאת אוכלין. 17) בתוספתא שם כתוב "כמחוברין", אבל בגמרא שם פירשו שהמדובר לענין שבת, אבל לטומאה דינם כתלושים. [הראב"ד השיג ואומר שלא נמצא מקור דין זה, ברור שהוא קיבל את הגירסא שבגמרא שם "יבשו". פירוש, הפירות. אולם רבינו הסתמך על גירסת התוספתא "יבש". פירוש, האילן יבש. וגירסתו מתקבלת יותר על הדעת, שהרי הרישא של ברייתא זו מדברת באילן שנפשח, והיא ממשיכה ואומרת: "יבש", ומסיימת: "הרי הן כמחוברין". וקושיית הגמרא על שמואל, המדבר על פירות שיבשו, היא מקל־וחומר: אם יבש האילן כולו - דין הפירות כמחוברים, כשיבשו הפירות לבדם - לא כל־שכן. ע' שם בגמרא, וראה משנה־למלך].

1 **ה. תְּאֵנִים[18] שֶׁיָּבְשׁוּ[19] בְּאַבִּיהֶן - מִטַּמְּאוֹת טֻמְאַת**
2 **אֳכָלִין בִּמְקוֹמָן[20].**

18) מימרא של שמואל שם. 19) בגמרא שם כתוב "שצמקו", ומפרש רבינו (וכן רש"י שם) שיבשו. 20) אפילו כשעודם מחוברים באילן.

3 **ו. כָּל הָאֳכָלִין שֶׁהֵן מִבַּעֲלֵי חַיִּים - אֵינָן מְקַבְּלִין**
4 **טֻמְאָה עַד שֶׁיָּמוּתוּ[21]. שָׁחַט[22] בְּהֵמָה חַיָּה וָעוֹף, אַף**
5 **עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן הֵן מְפַרְכְּסִין - מְקַבְּלִין טֻמְאָה[23].**
6 **וְדָגִים מֵאֵימָתַי מְקַבְּלִין טֻמְאָה? מִשֶּׁיָּמוּתוּ[24]. נוֹלַד**
7 **בָּהֶן[25] טְרֵפָה[26] וְנִתְטַמְּאוּ[27] כְּשֶׁהֵן מִתְנַדְנְדִין - הֲרֵי יֵשׁ**
8 **בַּדָּבָר סָפֵק, אִם הֵן חֲשׁוּבִין כְּמֵתִים הוֹאִיל וְנִטְרְפוּ[28],**
9 **אוֹ אֵינָן מְקַבְּלִין טֻמְאָה עַד שֶׁיִּדְּמוּ כְּאֶבֶן וְלֹא**
10 **יִתְנַדְנְדוּ. הָאֵיבָר אוֹ הַבָּשָׂר הַמְּדַלְדְּלִין בִּבְהֵמָה אוֹ**
11 **חַיָּה שֶׁאֵינָן יְכוֹלִין לִחְיוֹת[29], אִם הֵכְשְׁרוּ[30] - מְקַבְּלִין**
12 **טֻמְאָה בִּמְקוֹמָן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן חֲשׁוּבִין כְּאֹכֶל שֶׁפֵּרֵשׁ.**
13 **נִשְׁחֲטָה הַבְּהֵמָה - הֵכְשְׁרוּ בַּשְּׁחִיטָה[31]; שֶׁהַבְּהֵמָה**
14 **כֻּלָּהּ כְּמוֹ יָד לְאֵיבָר זֶה, וְיָד שֶׁהֵכְשַׁר - הֵכְשַׁר הָאֵיבָר**
15 **כֻּלּוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר[32]. וְיֵשׁ בַּדָּבָר סָפֵק, אִם תִּהְיֶה**
16 **הַבְּהֵמָה בְּחַיֶּיהָ כְּמוֹ יָד לְאֵיבָר אוֹ בָּשָׂר הַמְּדַלְדְּלִין[33]**
17 **בָּהּ.**

21) כל זמן שהם חיים, אין עליהם תורת אוכל. 22) שם קיז, ב. 23) דין זה שנינו שם, בשוחט בהמה טמאה לגוי. והטעם, מפני ששחיטה מתירה בהמה טהורה לאכילה כשעודה מפרכסת, מועילה היא גם בבהמה טמאה להוריד לה תורת אוכל, ומכל־שכן השוחט בהמה טהורה, שניתרת לאכילה בשחיטה לפני שתמות. 24) עוקצין פ"ג מ"ח, כבית־הלל. 25) בדגים. 26) פירוש, נולד בהם מום או מחלה, שכיוצא בהם בבהמה חיה ועוף - טריפה. 27) נגעו בטומאה. 28) בעיא שלא נפשטה (חולין עה, א). 29) להתרפא. 30) נרטבו באחד משבעת המשקין שנמנו למעלה בפ"א ה"א. 31) פירוש, בדם שיצא בשעת שחיטה. פסק כר' מאיר (שם קכז, ב) שבהמה נעשית יד לאבר. ראה למעלה ה"ב דין ייחור של תאנה. 32) לקמן פ"ה ה"ג. 33) בעיא שלא נפשטה, שם קכח, א.

18 **ז. הַשּׁוֹחֵט בְּהֵמָה חַיָּה וָעוֹף - הֵכְשַׁר כָּל הַבָּשָׂר בַּדָּם**
19 **שֶׁיָּצָא בַּשְּׁחִיטָה[34]. לְפִיכָךְ, אִם לֹא יָצָא מֵהֶן דָּם**
20 **בַּשְּׁחִיטָה - הֲרֵי כָּל בְּשָׂרָן צָרִיךְ הֶכְשֵׁר[35] כְּכָל הָאֳכָלִין**
21 **שֶׁלֹּא הֻכְשְׁרוּ.**

34) דין זה נתבאר כבר, ונכפל כאן כעין מבוא לדין שלאחריו. 35) כתנא־קמא במשנה (שם לג, א) נגד דעת ר' שמעון שהשחיטה עצמה מכשירה.

22 **ח. אֳכָלִין[36] שֶׁהֻכְשְׁרוּ כְּשֶׁהֵן מְחֻבָּרִין לַקַּרְקַע[37], אוֹ**
23 **שֶׁהֻכְשְׁרוּ בַּמַּיִם הַמְחֻבָּרִים[38] שֶׁבַּקַּרְקַע - אֵינוֹ הֶכְשֵׁר,**
24 **עַד שֶׁיֻּכְשְׁרוּ אַחַר שֶׁנֶּעֱקְרוּ בְּמַיִם הַתְּלוּשִׁין מִן הַקַּרְקַע**
25 **אוֹ בִּשְׁאָר מַשְׁקִין; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּכָל כְּלִי - אֵינוֹ מַכְשִׁיר**
26 **עַד שֶׁיִּתָּלֵשׁ מִן הַקַּרְקַע כְּעֵין הַמַּיִם שֶׁבְּכֵלִים[39]. שָׁאַב**
27 **הַמַּיִם בִּכְלִי וּנְתָנָן בַּקַּרְקַע - אֵינָן מַכְשִׁירִין[40].**

36) שם קיח, ב. 37) ונעקרו אחר שנוגבו. 38) מים שבבורות ובמערות, ונגעה בהם טומאה בעודם במים המחוברים, אבל אם הוציאם מן הבור הוכשרו במים שעל גבם. [בפסחים טז, א אמרו, שמים מחוברים מכשירים. ופירש ריב"א ב'תוספות' שם ד"ה חד, שהמדובר כשהוציאו האוכל מן המים המחוברים, ומסתמך על המשנה מכשירין פ"ד מ"ו]. 39) 'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא ח, ב. 40) אף־על־פי שהיו לפני כן בכלי, והיו ראויים להכשרה (הכסף־משנה מציין המקור ב'תורת כהנים' שם, אולם נפלו שם כמה שיבושים, וקשה לקבוע את הגירסא הנכונה. ראה קרבן אהרן שם).

28 **ט. קִשּׁוּת[41] שֶׁנִּטְעָה בְּעָצִיץ[42] וְהִגְדִּילָה, אַף עַל פִּי**
29 **שֶׁיָּצָאת חוּץ לֶעָצִיץ[43] - אֵינָהּ מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה[44].**
30 **וְעָצִיץ שֶׁהוּא נָקוּב כְּדֵי שֶׁיֵּצֵא בּוֹ[45] שֹׁרֶשׁ קָטָן[46] -**
31 **הֲרֵי הוּא כָּאָרֶץ, וְהַנָּטוּעַ בּוֹ אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה. וְכֵן**
32 **אִם הָיוּ בּוֹ מַיִם - אֵינָן מַכְשִׁירִין[47].**

41) עוקצין פ"ב מ"ט. 42) נקוב, והזרעים שבו דינם כמחובר לקרקע. 43) הגדילה, ויצא חלק ממנה חוץ לעציץ. 44) אין אנו אומרין שחלק זה נתלש מן העציץ, ודינו כפירות תלושים (על־פי פירוש רבינו במשנתנו. ראה ראב"ד וכסף־משנה). [ואפשר גם לפרש, שהמדובר בעציץ שאינו נקוב, ודין הקישות כתלושה, ואפילו יצא חלק ממנה חוץ לעציץ, אין אנו אומרים שהיא יונקת מן האוויר שכנגד הקרקע, והרי היא כמחוברת. ופירוש זה מתקבל יותר על הדעת, מפני שהבבא הבאה מתחילה: "ועציץ שהוא נקוב", משמע שעד כאן המדובר באינו נקוב]. 45) דרך הנקב. 46) שם מ"ו. 47) שם.

1 **י. עָצִיץ[48] שֶׁאֵינוֹ נָקוּב - הֲרֵי הַנָּטוּעַ בּוֹ מְקַבֵּל**
2 **טֻמְאָה; וְאִם הָיוּ מַיִם בְּתוֹכוֹ - מַכְשִׁירִין.**

48) שם.

3 **יא. כְּלֵי[49] גְּלָלִים[50] וּכְלֵי אֲדָמָה[51] שֶׁהַשָּׁרָשִׁים יְכוֹלִין**
4 **לִבְקֹעַ בָּהֶן[52] וְלָצֵאת - אֵינָן מַכְשִׁירִין אֶת הַזְּרָעִים[53],**
5 **וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן נְקוּבִין - הֲרֵי הֵן כִּנְקוּבִין.**

49) שם. 50) כלים העשויים מרפש בהמות מיובש. 51) בלתי מוסקים באש. 52) מפני שהם רכים. 53) הזרעים הגדלים בהם, דינם כמחובר לקרקע ואינם מקבלים הכשר, והמים שבתוכו אינם מכשירים (במשנתנו כתב רבינו פירוש אחר מסובך מאד, וכאן חזר בו).

6 **יב. עָצִיץ שֶׁמִּלְּאָהוּ[54] עָפָר עַד שְׂפָתוֹ - אֵינוֹ חָשׁוּב**
7 **כְּלִי[55], אֶלָּא הֲרֵי הוּא כְּטַבְלָא שֶׁאֵין לָהּ שָׂפָה, שֶׁאֵינוֹ**
8 **כְּלִי קִבּוּל[56].**

54) שם. 55) אפילו אינו נקוב, מפני שהעפר ביטלו מתורת כלי. 56) כלי עץ וכלי חרס אינם מקבלים טומאה אלא אם יש להם בית קיבול, ומשמיענו כאן שהמים הנמצאים בכלי זה שמילאהו עפר - אינם מכשירים.

9 **יג. מַשְׁקִין[57] טְמֵאִין שֶׁנָּפְלוּ עַל הָאֳכָלִין[58] - נִטְמְאוּ,**
10 **אַף עַל פִּי שֶׁנָּפְלוּ שֶׁלֹּא בִּרְצוֹן הַבְּעָלִים[59], שֶׁהֲרֵי**
11 **הַטֻּמְאָה וְהַהֶכְשֵׁר בָּאִין כְּאַחַת[60]. וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיוּ**
12 **בַּקַּרְקַע[61].**

57) מכשירין פ"א מ"א. 58) שלא הוכשרו לקבל טומאה. 59) בבבא מציעא כב, ב למדו מן הכתוב (ויקרא יא, לח) שהכשר צריך רצון בעלים. 60) נימוק זה נמשך גם לדין מכשירים שלא לרצון. במשנתנו מבאר רבינו בארוכה את הנימוק הזה, ותמצית דבריו היא: מכיוון שרצון בעלים למדנו מן הכתוב "וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם", והרי כתוב זה נאמר בהכשר שבא לפני נפילת הטומאה, אבל כשההכשר והטומאה באים בבת אחת לא שמענו, ואין להוסיף מדעתנו על דבר שהוא גזירת הכתוב. 61) הדין שמחוברים אינם מכשירים, למדנו מכתוב "אשר ישתה בכל כלי" (שם ו, לד).

13 **יד. כָּל אֹכֶל[62] שֶׁנִּפְסַד וְנִסְרַח עַד שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְמַאֲכַל**
14 **אָדָם - אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה. וְכֵן מַשְׁקֶה[63] שֶׁנִּסְרַח**
15 **וְנִפְסַד וְאֵינוֹ רָאוּי לִשְׁתִּיַּת אָדָם - אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה,**
16 **כְּדֶרֶךְ שֶׁאֵינוֹ מַכְשִׁיר[64], שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה[65].**

62) שנינו במסכת טהרות פ"ח מ"ו: "כלל אמרו בטהרות: כל המיוחד לאוכל אדם, טמא עד שייפסל מאכילת כלב". ואמרו על משנה זו בכריתות כא, א: "ההוא לאסוקי טומאה מיניה (פירוש, להעלות ממנו את הטומאה שישנה כבר עליו), הכא (מה שאמרנו כאן שאם אינו ראוי לאדם אף־על־פי שהוא ראו לכלב אינו טמא) לאחותי ליה טומאה" (להוריד טומאה על אוכל טהור). וכאן מקור הלכה זו. 63) 'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא ח ה"ד. 64) שאמרנו למעלה בפ"א ה"ב. 65) ודרשו שם: פרט למשקה סרוח. [פסוק זה נדרש בתו"כ שם בעיקר להכשר, אבל כולל גם טומאה, שהרי מסיים "יטמא"].

17 **טו. הָעוֹר[66] שֶׁשְּׁלָקוֹ וְהִשְׁלִיָּא שֶׁחִשֵּׁב עָלֶיהָ**
18 **לַאֲכִילָה[67] - מִתְטַמְּאִין טֻמְאַת אֳכָלִים בִּפְנֵי עַצְמָן[68].**

66) ברייתא חולין עז, ב. 67) אף־על־פי שלא שלקה, עור שהוא קשה אינו נאכל בלי שליקה, אבל שליא היא רכה, ולפיכך מועילה המחשבה להוריד לה תורת אוכל בלי שליקה. 68) אפילו לא עירבם עם אוכל אחר.

19 **טז. עוֹר הַחֲמוֹר[69] שֶׁשְּׁלָקוֹ - הֲרֵי זֶה סָפֵק, אִם**
20 **מִתְטַמֵּא טֻמְאַת אֳכָלִים בִּפְנֵי עַצְמוֹ מִפְּנֵי שֶׁשְּׁלָקוֹ, אוֹ**
21 **אֵינוֹ מִתְטַמֵּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא מָאוּס הַרְבֵּה.**

69) שם עמוד א, בעיא שלא נפשטה. בגמרא שם אמרו, שעור החמור מאוס ואין אוכלים אותו אפילו ע"י שליקה.

22 **יז. חִטִּים[70] שֶׁבְּגֻלְּלֵי בָקָר[71] וּשְׂעוֹרִים שֶׁבְּגֻלְּלֵי**
23 **הַבְּהֵמָה שֶׁלִּקְּטָן[72] - אֵין מְקַבְּלִין טֻמְאָה. וְאִם חִשֵּׁב[73]**
24 **עֲלֵיהֶן לַאֲכִילָה - מִתְטַמְּאוֹת טֻמְאַת אֳכָלִין.**

70) ברייתא, מנחות סט, א. 71) רגילים להאכיל את הבקר - חטים, ואת הבהמות האחרות, כגון סוסים וגמלים - שעורים (רש"י). 72) ולא חישב לאכלן. 73) בשעה שליקטן. והמחשבה שלאחר הליקוט אינה מועילה (כ"מ). [בברייתא שם כתוב: אע"פ שחשב עליהן לאכילה, אינן מטמאין טומאת אוכלין. כנסן לאוכלין - מטמאין טומאת אוכלין. וכדי להתאים דברי רבינו לאותה הברייתא, פירשם הכסף־משנה כך].

25 **יח. כָּל אֹכֶל[74] שֶׁנִּטְמָא וְאַחַר שֶׁנִּטְמָא נִפְסַל וְנִסְרַח:**
26 **אִם נִפְסַל מִלֶּאֱכֹל הַכֶּלֶב אוֹ שֶׁיָּבֵשׁ כְּחֶרֶשׁ[75] - הֲרֵי זֶה**
27 **טָהוֹר[76]; וְאִם נִפְסַל מִלֶּאֱכֹל אָדָם וַעֲדַיִן הוּא רָאוּי**
28 **לְכֶלֶב - הֲרֵי זֶה טָמֵא כְּשֶׁהָיָה. וְכָל הָאֳכָלִין שֶׁנִּטְמְאוּ**
29 **- אֵין לָהֶן טָהֲרָה בִּמְקוֹרָה[77].**

74) נתבאר למעלה בהלכה יד. 75) ומתוך כך אינו ראוי לאכילת כלב, אף־על־פי שלא נסרח. [הכסף־משנה מציין מקור דין יבש כחרס, בגמרא נדה נה, א, אולם שם המדובר בבשר המת שנפרך (לדעת ר' יוחנן) או נעשה כקמח (לדעת ריש לקיש), ולא נאמר שם כלום בדין יבש כחרס, ורבינו עצמו (בפ"ב מהלכות טומאת מת ה,א) פסק שבשר המת

יבש כחרס מטמא. ולכאורה יש בזה סתירה לדבריו כאן. אולם אין לדמות טומאת מת לטומאת אוכלין, אבל קשה להבין כיצד מצא הכסף־משנה בסוגיא זו מקור להלכה שאנו עוסקים בה כאן]. 76) פקעה טומאתו. 77) תוספתא טבול־יום פ"א ה"ב: "ואין להן טהרה מטומאתן".

1 **יט. זְרָעִים[78] טְמֵאִים שֶׁזְּרָעָם - הֲרֵי הַצּוֹמֵחַ מֵהֶן**
2 **טָהוֹר, וַאֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁאֵין זַרְעוֹ כָּלֶה[79]. וְהוּא**
3 **שֶׁהִשְׁרִישׁוּ[80]; אֲבָל קֹדֶם הַשְּׁרָשָׁה - הֲרֵי הֵן בְּטֻמְאָתָן,**
4 **אֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁזַּרְעוֹ כָּלֶה[81].**

78) ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פי"א ה"ב, דרשו: מנין לזרעים טמאים שזרען טהרו? תלמוד לומר "אשר יזרע טהור" (ויקרא יא, לז). יכול אף־על־פי שלא השרישו, תלמוד לומר "הוא". 79) כגון בצלים ששותלים בצלצל קטן, והוא גדל והולך. [במעשרות פ"ה מ"ב, שנינו: "בצלים משהשרישו בעליה - טהרו מלטמא". ומפרש הר"ש, שהבצלים היו מונחים בעלייה על גבי המעזיבה, שעפר שטוח עליה והשרישו באותו עפר. אבל בצלים שבסל, אפילו הוציאו עלים לא טהרו]. ורש"י (פסחים לד, א) מפרש הטעם, שכיוון שחוברו לקרקע - בטלו לגבה ויצאו מתורת אוכל. 80) הוציאו שרשים. 81) נרקב באדמה.

5 **כ. אֲכָלִין[82] שֶׁמְּחֻבָּרִין לְכֵלִים[83] - בָּטְלוּ מִתּוֹרַת אֹכֶל.**
6 **וְאִם נִטְמָא הַכְּלִי - הֲרֵי הֵן מִתְטַמְּאִין בְּטֻמְאַת**
7 **הַכְּלִי[84]; הוֹאִיל וְהֵן מְשַׁמְּשִׁין תַּשְׁמִישׁ עֵץ[85] - הֲרֵי**
8 **הֵן כְּעֵץ.**

82) חולין קכט, א. 83) כגון שיירי עיסה הדבוקים בעריבה ואין דעתו לאכלם. 84) בדרגת הטומאה של הכלי. אם הכלי אב הטומאה, גם שיירי האוכל אב הטומאה. 85) נעשו חלק מדופן הכלי.

9 **כא. כָּל מַשְׁקֶה שֶׁנִּטְמָא וְאַחַר שֶׁנִּטְמָא נִפְסַד וְנִסְרַח**
10 **- הֲרֵי זֶה בְּטֻמְאָתוֹ לְעוֹלָם[86], שֶׁאֵין הַמַּשְׁקֶה יוֹצֵא[87]**
11 **עַל יְדֵי הַכֶּלֶב[88] לְעוֹלָם. וְאֵין לְמַשְׁקֶה שֶׁנִּטְמָא טָהֳרָה**
12 **חוּץ מִן הַמַּיִם בִּלְבַד, שֶׁאִם הִטְבִּיל מַיִם טְמֵאִים**
13 **בְּמִקְוֶה - כֵּיוָן שֶׁצָּפוּ מֵי מִקְוֶה עֲלֵיהֶן[89] טָהֲרוּ[90].**
14 **וּמַטְבִּילִין חַמִּין בְּצוֹנָן וְצוֹנָן בְּחַמִּין, וְרָעִים בְּיָפִים**
15 **וְיָפִים בְּרָעִים[91].**

86) לענין קבלת טומאה, פסק רבינו (למעלה הי"ד) שמשקה דינו כאוכל, ואם נפסד מאוכל אדם אינו מקבל טומאה. אבל לענין יציאה מטומאתו - מחלק רבינו ביניהם. באוכל כתב (בהי"ח) שאם נטמא ונפסד מאכילת כלב נטהר, אבל משקה אינו יוצא מידי טומאתו. ומקור הדין ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא ח, ה"ד. שנינו שם: ר' אליעזר אומר "אשר ישתה", פרט למשקה סרוח. אמרו לו, אין משקין יוצאים לא לידי עופות ולא לידי פרה (יש גורסים: מידי). ומפרש רבינו שלדעת ר' אליעזר מיעטה התורה מכל טומאה - משקה שאינו ראוי לשתיית אדם, ואפילו אם נטמא לפני שנפסל משתיית אדם - יוצא מטומאתו כשנפסל; ואמרו לו חכמים, הרי משקה זה ראוי לעופות ולפרה, ולפיכך אם כבר נטמא אינו יוצא מטומאתו, אבל מודים הם שמשקה שנפסל משתיית אדם אינו מקבל טומאה. ופסק רבינו כאמרו לו. 87) מטומאתו. 88) שהכלב מלקק כל משקה סרוח שהוא, ולפיכך אין בכלל משקה שנפסל משתיית כלב. [וב'תורת כהנים' כתוב "פרה". ורבינו סובר, שהכוונה לכל בהמה שהיא (ראה השלמות)]. 89) אם השקיע כלי מלא מים טמאים במקוה עד שנגעו במי המקוה. 90) משנה ביצה יז, ב. בלשון חכמים זה נקרא "השקה", והיא טהרת מים בלבד אבל לא שאר משקין (מכשירין פ"ד מ"ח). 91) כבית־הלל במשנה מקוואות פ"ו, ו.

16 **כב. מַקֵּל[92] שֶׁהִיא מְלֵאָה מַשְׁקִין טְמֵאִים[93] וְהִטְבִּיל**
17 **מִקְצָתָהּ בְּמִקְוֶה[94] - לֹא טָהֲרוּ הַמַּיִם שֶׁעַל מִקְצָתָהּ[95]**
18 **עַד שֶׁיִּטְבֹּל אֶת כֻּלָּהּ.**

92) טהרות פ"ח מ"ט. 93) כל המקל נרטב במים טמאים. [מה שכתב "משקין" הכוונה למים בלבד, שהרי אמרנו (למעלה בהכ"א) שהשקה אינה מטהרת אלא מים בלבד]. 94) ונגעו מי המקוה במצקת המים שעל המקל. 95) שעל המקצת שלא הוטבל, אע"פ שהם מחוברים למים שבחלק המושך. [ונראה שגם המים הנמצאים בחלק המוטבל טמאים, מפני נגיעתם במים שנשארו בטומאתם]. וטעמו של דבר, מפני שמשקין הנמצאים במקום משופע, אף־על־פי שסופם לרדת למטה, אינם בגדר חיבור, כמו ששנינו שם: "הניצוק והקטפרס אינו חיבור" (משקין הזוחלים לאט לאט על פני שטח משופע, נקראים "קטפרס"). ודווקא מקל, אבל כלי - דינו כאשבורן (מים בגומא), ואפילו נגעו רק מקצת המים במקוה נטהרו כולם, מפני שנעשו שטח אחד עם מי המקוה (רבינו בפירושו שם). [ולא נתבאר לי למה לא טימאו המשקין את הכלי, והכלי יחזור ויטמא את המשקין אחר שנטהרו בהשקה? ואולי התכוון רבינו לכלי שאינו מקבל טומאה].

19 **כג. שֶׁלֶג[96] שֶׁנִּטְמָא וְהִשִּׁיק מִקְצָתוֹ לְמֵי מִקְוֶה -**
20 **הוֹאִיל וְטָהַר מִקְצָתוֹ, טָהַר כֻּלּוֹ[97].**

96) ברייתא, נדה יז, א. 97) למעלה (פ"א הכ"ב) למדנו שנטמא מקצתו לא נטמא כולו, מפני שאין דנים את פתיתי השלג כמחוברים לגוש אחד, ולמה נחשב כגוף אחד לענין השקה? הר"ש משאנץ בפירושו למשנה טהרות פ"ג, ב, מסביר את ההבדל הזה, מפני ששלג משלים את המקוה לארבעים סאה (מקוואות פ"ז מ"א), ואם־כן כל השלג המושק נעשה חלק מהמקווה, ולכן נטהר.

21 **כד. הַתֶּמֶד[98] הַטָּמֵא, בֵּין שֶׁנִּטְמָא אַחַר שֶׁתִּמְּדוּ בֵּין**
22 **שֶׁתִּמְּדוּ בְּמַיִם טְמֵאִים: עַד שֶׁלֹּא הֶחֱמִיץ - מַשִּׁיקוּ**
23 **בְּמִקְוֶה וְיִטְהַר, שֶׁהֲרֵי הוּא כְּמַיִם; מִשֶּׁהֶחֱמִיץ - הֲרֵי**
24 **הוּא כְּיַיִן, וְאֵין לוֹ טָהֳרָה בְּמִקְוֶה[99].**

98) משקה שעושים ממים ושמרי יין. 99) ברייתא, חולין כו, ב.

25 **כה. קְדֵרָה[100] שֶׁמְּלֵאָה מַשְׁקִין, כְּגוֹן דְּבַשׁ וְיַיִן**
26 **וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן[101], וּנְתוּנָה בְּתוֹךְ הַמִּקְוֶה[102], וּפָשַׁט**

הָרִאשׁוֹן לְטֻמְאָה אֶת יָדוֹ וְנָגַע בָּהּ[103] - הֲרֵי זֶה מְטַמֵּא אֶת הַמַּשְׁקִין אַף עַל פִּי שֶׁהֵן בְּתוֹךְ הַמִּקְוֶה, וְנִטְמֵאת הַקְּדֵרָה[104] מֵחֲמַת הַמַּשְׁקִין שֶׁבְּתוֹכָהּ אַף עַל פִּי שֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַמִּקְוֶה[105]. הָיְתָה מְלֵאָה מַיִם - הַקְּדֵרָה טְהוֹרָה[106], שֶׁאֵין הָרִאשׁוֹן מְטַמֵּא כְּלִי חֶרֶס לְעוֹלָם, וְאֵין הַמַּיִם שֶׁבְּתוֹכָהּ טְמֵאִים[107], מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְעֹרָבִים בְּמֵי הַמִּקְוֶה[108]. פָּשַׁט אַב הַטֻּמְאָה אֶת יָדוֹ וְנָגַע בָּהּ - נִטְמֵאת הַקְּדֵרָה, שֶׁאֵין הַמִּקְוֶה מְטַהֵר כְּלֵי חֶרֶס[109].

100) מכשירין פ"ד מ"ח. סתם קדירה של חרס היא. 101) כל המשקין המקבלים טומאה חוץ למים. 102) נתבאר בהלכה כ"א שהשקה אינה מועילה אלא למים בלבד. 103) במשקין שבקדירה. ואם נגע בקדירה עצמה הכול טהור, מפני שראשון אינו מטמא כלי. 104) משום גזירת משקין (הלכות אבות הטומאות פרק ז ה"ב). 105) שכלי חרס אין לו טהרה במקוה, ככתוב בתורה (ויקרא יא, לג): "וכל כלי חרש . . . ואותו תשברו". 106) אפילו נגע בקדירה עצמה. 107) אפילו אם נגע בהם. 108) ונטהרים בהשקה. 109) והקדירה מטמאה את המים כשמוציאה מן המקוה, ואין זה דומה לאדם העומד במקוה ונגע בטומאה שבתוכה.

כו. מֵי[110] שְׁפִיכוּת[111] - הֲרֵי הֵן בְּחֶזְקַת טֻמְאָה. יָרְדוּ עֲלֵיהֶן מֵי גְשָׁמִים, אִם רַבּוּ עֲלֵיהֶן - הֲרֵי הֵן טְהוֹרִים; מֶחֱצָה לְמֶחֱצָה - הַכֹּל טָמֵא, בֵּין בְּכֵלִים בֵּין בְּקַרְקָעוֹת[112]. אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁקָּדְמוּ מֵי שְׁפִיכָה; אֲבָל קָדְמוּ מֵי גְשָׁמִים וְיָרְדוּ עֲלֵיהֶן כָּל שֶׁהוּא מִמֵּי שְׁפִיכוּת - הַכֹּל טָמֵא[113], שֶׁמַּשְׁקִין טְמֵאִין שֶׁיָּרְדוּ לִטְהוֹרִים - מְטַמְּאִין בְּכָל שֶׁהוּא.

110) מכשירין פ"ב מ"ג. 111) מי שופכים. 112) רבינו לשיטתו בפט"ו ה"י, שמשקין מחוברים מיטמאים ומטמאים, אם נגעו ברצון בעלים. 113) הרא"ש במשנה מסביר, כשקדמו מי השפיכה לא החשיב האדם את מי הגשמים, שהרי יוזהמו בשופכין, ולפיכך לא נפלו לרצונו ואינם מקבלים טומאה. אבל אם קדמו מי גשמים, לרצונו הם ומקבלים טומאה.

כז. הַטּוֹרֵף[114] אֶת גַּגּוֹ[115] וְהַמְכַבֵּס אֶת כְּסוּתוֹ[116] וַהֲרֵי הֵן מְנַטְּפִים, יָרְדוּ עֲלֵיהֶן גְּשָׁמִים וְרַבּוּ הַנִּטִּיפוֹת[117] - הֲרֵי רַבּוּ מֵי גְשָׁמִים עֲלֵיהֶן, וְהַנּוֹטְפִין מֵהֶן טְהוֹרִין.

114) שם מ"ד. 115) מחליק את הטיט שטח על הגג. בפרוס ימות הגשמים, היו נותנים טיט חדש על הגג במקום הישן שנפרך מחמת החום, ושופכים עליו מים ומחליקים אותו במעגילה. 116) ומים אלה דינם כשופכין (כך משמע מפירושו של רבינו למשנתנו, והרא"ש שם מפרש שהמדובר במים טמאים). 117) עם ירידת הגשמים, התגבר טפטוף המים.

כח. הַסָּף[118] שֶׁמֶן טָהוֹר וְנִטְמָא זֶה הָאָדָם וְטָבַל וַהֲרֵי הַשֶּׁמֶן עַל בְּשָׂרוֹ, אִם הָיָה כְּדֵי סִיכַת אֵיבָר קָטָן[119] - הֲרֵי הוּא טָהוֹר כְּשֶׁהָיָה מִקֹּדֶם[120]. סָף שֶׁמֶן טָמֵא וְטָבַל - לֹא טָהַר הַשֶּׁמֶן שֶׁעָלָיו; אֶלָּא אִם נִשְׁאַר מִמֶּנּוּ מַשְׁקֶה טוֹפֵחַ[121] - הֲרֵי הַשֶּׁמֶן בְּטֻמְאָתוֹ, וְאִם לֹא נִשְׁאַר מִמֶּנּוּ כְּדֵי לְהַטְפִּיחַ מִמֶּנּוּ - בָּטֵל בְּמִעוּטוֹ.

118) עדיות פ"ד מ"ו. 119) אצבע קטנה (רבינו בפירושו למשנה). 120) לפני הסיכה, לפי שהשמן נתבטל אגב הגוף, אבל אם היה יותר מכדי שיעור זה - לא נתבטל, ונטמא מן הגוף הטמא, והמקוה אינו מטהר משקין. 121) אם תיגע בו אצבע - תורטב. דינים אלה הם מקולי בית־שמאי ומחומרי בית־הלל, ופוסק רבינו כבית־הלל, שהלכה כמותם בכל מקום, בין לקולא ובין לחומרא.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי[1]

1) יבאר אוכל המיוחד לאדם במקום אחד ואינו מיוחד במקום אחר אם צריך מחשבה. דברים שצריכים מחשבה והכשר, הכשר ולא מחשבה, או מחשבה ולא הכשר, או לא זה ולא זה.

א. כְּבָר בֵּאַרְנוּ[2], שֶׁאֵין הָאֳכָלִין מִתְטַמְּאִין עַד שֶׁיֻּכְשְׁרוּ; וְשֶׁכָּל אֹכֶל שֶׁאֵינוֹ מְיֻחָד לְמַאֲכַל אָדָם - אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה עַד שֶׁיְּיֻחַדוּ לְאָדָם.

2) פ"א, ה"א.

ב. אֹכֶל[3] שֶׁהוּא מְיֻחָד לְאָדָם בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְאֵינוֹ מְיֻחָד לְאָדָם בְּמָקוֹם אַחֵר - בַּמָּקוֹם שֶׁהוּא מְיֻחָד בּוֹ אֵינוֹ צָרִיךְ מַחְשָׁבָה לְיַחֲדוֹ לְאָדָם, וּבַמָּקוֹם שֶׁאֵינוֹ מְיֻחָד בּוֹ צָרִיךְ מַחְשָׁבָה לְיַחֲדוֹ לְאָדָם וְאַחַר כָּךְ יְקַבֵּל טֻמְאָה[4]. וְכָל אֹכֶל שֶׁסּוֹפוֹ לְטַמֵּא אָדָם וְכֵלִים[5] אֵינוֹ צָרִיךְ הֶכְשֵׁר[6].

3) עוקצין פ"ג מ"ג. 4) ברבים מדיני טומאה והכשר טומאה, מחשבת האדם היא בעלת משקל מכריע. 5) כגון השוחט בהמה טמאה לגוי, והיא מפרכסת - אינה מטמאה כנבילה כל זמן הפירכוס (משנה, חולין קיז, ב). אבל לאחר שתפסיק מלפרכס – תטמא טומאה חמורה אדם וכלים. ראה לקמן ה"ד. 6) ומתטמא וגם מטמא טומאת אוכלין.

ג. יֵשׁ אֳכָלִין[7] שֶׁצְּרִיכִין הֶכְשֵׁר וְאֵינָן צְרִיכִין מַחְשָׁבָה, וְיֵשׁ שֶׁצְּרִיכִין מַחְשָׁבָה וְאֵינָן צְרִיכִין הֶכְשֵׁר, וְיֵשׁ שֶׁצְּרִיכִין מַחְשָׁבָה וְהֶכְשֵׁר, וְיֵשׁ שֶׁאֵין צְרִיכִין לֹא מַחְשָׁבָה וְלֹא הֶכְשֵׁר. כֵּיצַד? כָּל הָאֳכָלִין הַמְיֻחָדִין לְאָדָם בְּכָל מָקוֹם[8] - צְרִיכִין הֶכְשֵׁר וְאֵין צְרִיכִין מַחְשָׁבָה. דָּגִים טְהוֹרִים וַחֲגָבִים טְהוֹרִים בְּכָל מָקוֹם, וַחֲגָבִים טְמֵאִים וְדָגִים טְמֵאִים בַּכְּפָרִים[9] - הֲרֵי הֵן מְיֻחָדִין לְאָדָם, וּצְרִיכִין הֶכְשֵׁר וְלֹא מַחְשָׁבָה[10]. וְכֵן חֵלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁמַּתָּה - צָרִיךְ הֶכְשֵׁר[11] וְלֹא מַחְשָׁבָה בְּכָל מָקוֹם[12]. וְאֵלּוּ צְרִיכִין מַחְשָׁבָה וְהֶכְשֵׁר[13]: בָּשָׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחַי[14], בֵּין מִן הָאָדָם בֵּין מִן הַבְּהֵמָה בֵּין מִן הָעוֹף, וְנִבְלַת הָעוֹף הַטְּמֵאָה[15], וְחֵלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה שְׁחוּטָה בַּכְּפָרִים[16]. אַף עַל פִּי שֶׁהֶכְשֵׁר בַּשְּׁחִיטָה[17], צָרִיךְ הֶכְשֵׁר שֵׁנִי

1 אַחַר הַמַּחֲשָׁבָה[18]. וּשְׁאָר כָּל יַרְקוֹת הַשָּׂדֶה[19], כְּגוֹן[20]
2 הַבְּצָלִים הַקָּשִׁים בְּיוֹתֵר וְהַפִּטְרִיּוֹת. וְכֵן חֲגָבִים
3 וְדָגִים קְטַנִּים[21] - צְרִיכִין מַחֲשָׁבָה בַּכְּפָרִים. עֲלָשִׁין[22]
4 שֶׁזְّרָעָן לִבְהֵמָה[23] וְנִמְלַךְ עֲלֵיהֶן לְאָדָם - אֵינָן
5 מְקַבְּלִין טֻמְאָה עַד שֶׁיַּחְשֹׁב עֲלֵיהֶן אַחַר שֶׁיִּתְּלְשׁוּ,
6 שֶׁמַּחֲשֶׁבֶת חִבּוּר[24] אֵינָהּ מַחֲשָׁבָה. עֲלָשִׁין שֶׁלְּקָטָן
7 לִבְהֶמְתּוֹ וְהֶדִיחָן, וְנִמְלַךְ עֲלֵיהֶן לְאָדָם - צְרִיכִין
8 הֶכְשֵׁר שֵׁנִי אַחַר הַמַּחֲשָׁבָה[25]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.
9 הָאֲלָל[26], אִם חָשַׁב עָלָיו לַאֲכִילָה - מְקַבֵּל טֻמְאַת
10 אֳכָלִין[27], וְאִם לָאו - הֲרֵי הוּא כְּעֵץ[28] וְאֵינוֹ מְקַבֵּל
11 טֻמְאָה. וְכֵן הָעֲצָמוֹת הַמְחֻבָּרִין בַּבָּשָׂר, וְהַגִּידִים,
12 וְהַמְּקוֹמוֹת הָרִכִּים מִן הַקַּרְנַיִם וּמִן הַטְּלָפַיִם[29],
13 וְהַכְּנָפַיִם[30] וְהַנּוֹצָה[31], וְהַמְּקוֹמוֹת הָרִכִּים מִן
14 הַצִּפָּרְנַיִם וּמִן הַחַרְטוֹם הַמֻּבְלָעִין בַּבָּשָׂר - צְרִיכִין
15 הֶכְשֵׁר וּמַחֲשָׁבָה. וְאֵלּוּ שֶׁאֵין צְרִיכִין לֹא מַחֲשָׁבָה
16 וְלֹא הֶכְשֵׁר: נִבְלַת בְּהֵמָה טְהוֹרָה בְּכָל מָקוֹם[32],
17 וְנִבְלַת הָעוֹף הַטָּהוֹר[33] וְחֵלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה[34]
18 בַּכְּרַכִּים[35]. לְפִי שֶׁהֵן מְיֻחָדִין לְמַאֲכַל אָדָם, אֵין אֶחָד
19 מֵאֵלּוּ צָרִיךְ מַחֲשָׁבָה; וְאֵינָן צְרִיכִין הֶכְשֵׁר, מִפְּנֵי
20 שֶׁסּוֹפָן לְטַמֵּא[36] אָדָם וְכֵלִים בִּכְזַיִת[37], וְכָל הַמְטַמֵּא
21 טֻמְאָה חֲמוּרָה אֵינוֹ צָרִיךְ הֶכְשֵׁר. וְאֵלּוּ צְרִיכִים
22 מַחֲשָׁבָה וְאֵינָן צְרִיכִין הֶכְשֵׁר[38]: נִבְלַת הָעוֹף הַטָּהוֹר
23 בַּכְּפָרִים, וְנִבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה בְּכָל מָקוֹם. וְהוּא
24 שֶׁחִשֵּׁב עַל פָּחוֹת מִכְּזַיִת; אֲבָל כְּזַיִת - אַב טֻמְאָה
25 הוּא.

7) עוקצין פ"ג מ"א. 8) נאכלים הם בין בערים בין בכפרים. 9) תושבי הערים אינם רגילים לאוכלם. 10) תוספתא, שם ה"א. במשנה שלפנינו הגירסא "צריכים מחשבה בכפרים". ברור שגירסא אחרת היתה לעיני רבינו, שהרי אין להעדיף את התוספתא על המשנה. 11) חלב נבילה אינה מטמא טומאת נבילות, שנאמר (ויקרא ז, כד): "וחלב נבילה וחלב טריפה יעשה לכל מלאכה", ואפילו למלאכת קודש, אבל מטמא טומאת אוכלין. בפירושו למשנה כתב רבינו, שאם הוכשר במים הוא מטמא טומאת אוכלין אע"פ שלא נגע בטומאה מפני שהתורה טיהרה אותו מטומאת נבילות בלבד, כדי שלא יטמא אדם וכלים. חולקים עליו כל מפרשי המשנה, ודעתם שצריך גם הכשר שרץ, פירוש, שיגע בשרץ ואחר־כך יטמא (ראה הל' אבות הטומאות פ"א ה"ה). 12) בין בכרכים ובין בכפרים. בתוספתא שם, אנו שונים: "חלב מתה בכל מקום צריכה הכשר, ואינה צריכה מחשבה מפני שהיא כגופה" (ראה לקמן הערה טו). 13) משנה, שם פ"ג, ב. 14) במשנה כתוב: "החותך מן האדם וכו'" ורבינו דייק וכתב בשר הפורש, פירוש שפרש מאליו, אבל אם חתכו אדם - יש הבדל בין חתכו להאכילו לאדם ובין להאכילו לכלב, כמבואר לקמן בה"ט, שאם חתכו לאדם חתיכתו היא מחשבתו ואינו צריך מחשבה שניה. ומשנתינו תתפרש בנחתך מאליו, או בלי כל כוונה או במתכוון לכלב. 15) שאינו מטמא כלל, אבל מקבל טומאה ככל אוכל. 16) רבינו מחלק בין חלב בהמה טהורה שנתנבלה ובין חלב שחוטה, בחלב נבילה כתב למעלה שאינה צריכה מחשבה אפילו בכפרים, ובשחוטה פוסק כאן שבכפרים צריכה מחשבה. מקור הבדל זה הוא בתוספתא שהבאנו למעלה (הערה יא) הממשיכה ואומרת: "חלב שחוטה בכפרים צריך מחשבה והכשר". וטעמו של דבר: חלב לבדו אינו נאכל בכפרים ולפיכך צריך מחשבה, אבל בכרכים שמרובים תושביהם נמצאים קונים גם לחלב. וכל זה בחלב שפורש מן הבשר, אבל חלב מחובר לבשר נאכל גם בכפרים. ומכאן ההבדל בין חלב נבילה וחלב שחוטה. בהמה שנשחטה כהלכה, בשרה נאכל ליהודים ואת החלב חותכים ומוכרים לגויים, אבל בהמה שנתנבלה - מוכרים אותה כולה לגויים והם אוכלים את הבשר ביחד עם החלב שעליו ('חזון איש'. ראה השלמות). 17) דם השחיטה הכשירה. 18) ההכשר שלפני המחשבה אינו מועיל, מפני שהחלב לא היה אז אוכל, ולכן הוא טעון הכשר אחר שנעשה אוכל על־ידי מחשבתו. 19) פירוש, אלה שלא נמנו בה"א. 20) במשנה שלפנינו (שם פ"ג מ"ב) הגירסא: "חוץ משמרקעין (בצלים חריפים מאוד) ופטריות". אולם גירסת רבינו: "ושמרקעין" והוא מפרש שהמשנה נקטה שני אלה לדוגמא. 21) במשנה (שם ט) שלפנינו, כתוב: דגים טמאים. וגירסת רבינו: קטנים. 22) מין ירק שהוא ראוי בדוחק למאכל אדם, ובעיקרו הוא משמש מאכל בהמה. כיום קוראים "עולש" לירק שעושים ממנו תחליף לקפה (ציקוריה בלעז). 23) בשעת זריעה חישב להאכיל את הגידולים לבהמה. 24) המחשבה שחישב כשהירק היה מחובר לקרקע. 25) שהכשר אינו מועיל בדבר מחובר (ראה למעלה בדין חלב שחוטה). מדובר כשנתייבשו המים שעליהם לפני שחישב עליהם לאכילת אדם, אבל אם נשארה עליהם לחלוחית כדי להרטיב את האצבע הנוגעת בהם – הוכשרו בלחלוחית זו. 26) בפירושו למשנה (חולין קיז, ב) כותב רבינו, שאלל הוא הבשר הנשאר דבוק בעור כשמפשיטים את הבהמה. כריש לקיש שם, נגד דעת רבי יוחנן. 27) שם קכא, א. 28) שם אמרו דבר זה לדעת רבי יוחנן, שאלל הוא מרקטא (גיד השדרה והצואר – רש"י). אבל לפירושו של ריש לקיש, הנימוק הוא משום שאינו חשוב. ותמוה קצת למה נקט רבינו נימוקו של רבי יוחנן, ופירושו של ריש לקיש. 29) חלקי הטלפיים והקרניים המובלעים בבשר, רכים הם. 30) הנוצה הנשארת אחר מריטת הנוצה הגדולה. 31) הדקה מן הדקה הנשארת אחר מריטת כל הנוצות (על־פי פירוש רבינו במס' טהרות פ"א מ"ב, וכגירסת הגר"א שם). 32) עוקצין פ"ג מ"ג. 33) שם. 34) שחוטה. דין חלב בהמה טהורה שנתנבלה - נתבאר למעלה. 35) בכפרים שתושביהם מועטים, אין אוכלים נבלת עוף ולא חלב שאינו דבוק לבשר, כמו שנתבאר למעלה. 36) נימוק זה נמשך לנבלת בהמה ועוף, ולא לחלב, שהרי חלב – אפילו של נבילה – אינו מטמא טומאה חמורה לעולם. ולמה חלב שחוטה אינו צריך הכשר? מפני שהוכשר בשחיטה. 37) בנבלת בהמה מדובר בפחות מכזית, וצירפו לאוכל טמא אחר, והשלימו לכביצה (אוכל אינו מטמא אחרים בפחות מכביצה), שאם

יש בו כזית הרי הוא מטמא טומאת נבילות שהיא חמורה מטומאת אוכלין, ולשם מה אנו דנים בטומאת אוכלין (ראה סוף הלכה זו)? ומשמיענו רבינו, שהפחות מכזית נבילה מצטרף לענין טומאת אוכלין בלי הכשר, מפני שכזית שלם מטמא טומאה חמורה (ראה לקמן ה"ו). 38) משנה, שם.

1 **ד. יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׁחַט[39] בְּהֵמָה טְמֵאָה לְנָכְרִי, וְשָׁחַט בָּהּ**
2 **שְׁנַיִם[40] [אוֹ רֹב שְׁנַיִם] - הֲרֵי זוֹ מִתְטַמְּאָה טֻמְאַת**
3 **אֳכָלִין כָּל זְמַן שֶׁהִיא מְפַרְכֶּסֶת[41]. וְאֵין צְרִיכָה**
4 **מַחֲשָׁבָה, שֶׁהֲרֵי יִשְׂרָאֵל שְׁחָטָהּ לַאֲכִילַת הָעוֹבֵד**
5 **כּוֹכָבִים, וְאֵין לְךָ מַחֲשָׁבָה גְּדוֹלָה מִזּוּ; וְאֵינָהּ צְרִיכָה**
6 **הֶכְשֵׁר, לְפִי שֶׁסּוֹפָהּ לְטַמֵּא טֻמְאָה חֲמוּרָה. שָׁחַט בָּהּ**
7 **אֶחָד[42] אוֹ שֶׁנִּחְרָה[43] - אֵינָהּ מִטַּמְּאָה טֻמְאַת אֳכָלִין[44].**
8 **וְכֵן עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁשָּׁחַט בְּהֵמָה טְהוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל,**
9 **וְשָׁחַט בָּהּ שְׁנַיִם אוֹ רֹב שְׁנַיִם - מִתְטַמֵּא טֻמְאַת**
10 **אֳכָלִין[45] כָּל זְמַן שֶׁהִיא מְפַרְכֶּסֶת, וְאֵינָהּ צְרִיכָה**
11 **הֶכְשֵׁר. שָׁחַט בָּהּ אֶחָד אוֹ נִחְרָה - אֵינָהּ מִטַּמְּאָה**
12 **טֻמְאַת אֳכָלִין, וַהֲרֵי הִיא כִּשְׁאָר הַנְּבֵלוֹת.**

39) חולין קיז, ב 40) שני הסימנים: ווּשט וקנה. 41) מפני שישראל שחטה שחיטה המתירה בהמה טהורה באכילה, הרי היא כאוכל אף־על־פי שעודנה מפרכסת, ומטמאה טומאת אוכלין, ולאחר שתמות מטמאה טומאת נבילות. 42) סימן אחד, ווּשט או קנה. 43) דקרה. 44) שחיטה המתירה טהורה מפרכסת באכילה, עושה גם בהמה טמאה מפרכסת כאוכל, אבל שחיטה או נחירה, שדוגמתן בטהורה אינה מתירה באכילה — אינה מועילה בטמאה. 45) שם קכא, ב. מפני ששחיטה שכזו על־ידי ישראל מתירה את המפרכסת באכילה, מועילה שחיטת גוי להוריד עליה תורת אוכל (רש"י. ראה ראב"ד וכסף־משנה).

13 **ה. הַחוֹתֵךְ בָּשָׂר מֵאֵיבָר מִן הַחַי[46] שֶׁל בְּהֵמָה וְאַחַר**
14 **כָּךְ חִשֵּׁב עָלָיו[47] - צָרִיךְ הֶכְשֵׁר[48]. חִשֵּׁב עָלָיו וְאַחַר**
15 **כָּךְ חָתָכוֹ[49] - אֵינוֹ צָרִיךְ הֶכְשֵׁר, מִפְּנֵי שֶׁמְּטַמֵּא**
16 **טֻמְאָה חֲמוּרָה כִּנְבֵלָה[50], וְכָל הַמְּטַמֵּא טֻמְאָה חֲמוּרָה**
17 **אֵינוֹ צָרִיךְ הֶכְשֵׁר.**

46) אבר שלם מן החי מטמא כנבילה, והבשר הפורש ממנו אינו טמא טומאת עצמו. 47) ונעשה אוכל. 48) ואף־על־פי שלפני שחתכו היתה עליו טומאה חמורה בתורת אבר, אין זה מועיל, מפני שהבשר הזה יצא מתורת אבר ונעשה אוכל, ומשעה שנעשה אוכל לא טימא טומאה חמורה והוא כפנים חדשות (סברת רש"י בחולין קכח, ב). 49) וירדה עליו תורת אוכל, בעודו מחובר לאבר. 50) לפני שחתכו כשהיה כבר אוכל. למדנו מכאן, שלאו דווקא אמרו "שסופו לטמא טומאה חמורה אינו צריך הכשר" אלא גם אם תחילתו טומאה חמורה - הדין כך. [בגמרא שם (קכט, א) משמע, שצריך הכשר, אולם רבינו מעדיף את התוספתא המפורשת (הראב"ד מציין שרבינו מצא תוספתא כזו) על שקלא־וטריא שבגמרא. רבינו נמנע בדרך כלל מלהוציא הלכות מתוך שקלא־וטריא. ראה ראב"ד וכסף־משנה].

18 **ו. פָּחוֹת מִכְּזַיִת[51] מִנִּבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה שֶׁחִשֵּׁב**
19 **עָלָיו, וְהִשְׁלִים עָלָיו כְּבֵיצָה מֵאֳכָלִים אֲחֵרִים - אֵין**
20 **הַכֹּל צָרִיךְ הֶכְשֵׁר[52]; הוֹאִיל וּפָחוֹת מִכְּזַיִת[53] שֶׁבְּכָל**
21 **הַבֵּיצָה, אִם הִשְׁלִימוֹ לִכְזַיִת, מְטַמֵּא טֻמְאָה חֲמוּרָה.**
22 **וְכֵן כְּזַיִת[54] מִנִּבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה שֶׁחִשֵּׁב עָלָיו,**
23 **וְהִנִּיחָהּ בְּבָצֵק עַד שֶׁהִשְׁלִים לִכְבֵיצָה, הוֹאִיל וְאֵינוֹ**
24 **מְטַמֵּא בְּמַגָּע מִפְּנֵי הַבָּצֵק[55] - הֲרֵי זֶה צָרִיךְ מַחֲשָׁבָה.**
25 **וְאֵין הַבָּצֵק הַזֶּה צָרִיךְ הֶכְשֵׁר, הוֹאִיל וְכָל הַשְּׁעוּר**
26 **הַזֶּה מְטַמֵּא בְּמַשָּׂא[56] מִפְּנֵי כְּזַיִת נְבֵלָה שֶׁבְּתוֹכוֹ, אַף**
27 **עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא בְּמַגָּע, הֲרֵי סוֹפוֹ[57] לְטַמֵּא**
28 **טֻמְאָה חֲמוּרָה, לְפִיכָךְ אֵין צָרִיךְ הֶכְשֵׁר.**

51) כריתות כא, א. 52) אפילו החלק של אוכלין אחרים. 53) של הנבילה (ראה השלמות לה"ז). [גם בנבלת בהמה טהורה הדין כך, ונקט בהמה טמאה, משום "חישב עליו", שהרי נבלת בהמה טהורה אינה צריכה מחשבה. רבינו רמז על דין זה בסוף ה"ג, ושם ביארנו]. 54) שם עמוד ב. 55) החוצץ בין הנבילה ובין הנוגע. 56) משא מטמא אפילו בלא נגיעה (הל' טומאת מת פ"א ה"ז). 57) פירוש, הרי זה נכלל בדין סופו לטמא טומאה חמורה. ראה למעלה הערה נא.

29 **ז. פָּחוֹת מִכְּזַיִת[58] מִבְּשַׂר הַמֵּת שֶׁהִשְׁלִים עָלָיו כְּבֵיצָה**
30 **מִשְׁאָר אֳכָלִין - הַכֹּל[59] צָרִיךְ מַחֲשָׁבָה, שֶׁהֲרֵי בָּטֵל**
31 **הַכֹּל[60] אֵצֶל כָּל אָדָם; וְאֵין הַכֹּל צָרִיךְ הֶכְשֵׁר, מִפְּנֵי**
32 **בְּשַׂר הַמֵּת שֶׁבְּכְלָלוֹ.**

58) שם. 59) אפילו הבצק שעליו. 60) כך היא גירסת רבינו בגמרא שם ('קרית ספר' להמבי"ט) ולא כמו שכתוב בספרים שלפנינו: "בטלה דעתו אצל כל אדם" [ולעיני הראב"ד היתה הגירסא שלפנינו, ולפיכך כתב שמחשבה אינה מועילה, שהרי בטלה דעתו]. ומדבריו יוצא שההבדל בין בשר נבילה לבשר המת הוא, שבבשר נבילה אין הבצק צריך מחשבה, כי הוא ראוי למאכל אדם, מה־שאין־כן בבשר המת, שאין אדם אוכל בצק שהיה ממולא בשר המת, ואף־על־פי־כן מועילה מחשבתו, מפני שכשהוא לעצמו לא נפסל מאכילת אדם, ואילמלא ידע ששימש כיסוי לבשר המת היה אוכלו (ראה השלמות).

33 **ח. כְּזַיִת[61] מִן הַמֵּת שֶׁחִפָּהוּ בְּבָצֵק - הַכֹּל מִתְטַמֵּא**
34 **טֻמְאָה חֲמוּרָה[62].**

61) שם. 62) אפילו אדם וכלים שנגעו בבצק, מפני שטומאת מת בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת.

35 **ט. הַחוֹתֵךְ בָּשָׂר מֵאָדָם חַי לְהַאֲכִילוֹ לְכֶלֶב[63], אִם**
36 **חִשֵּׁב עָלָיו[64] לְמַאֲכַל אָדָם - הֲרֵי זֶה צָרִיךְ מַחֲשָׁבָה,**
37 **וְאֵינוֹ צָרִיךְ הֶכְשֵׁר[65].**

63) מחשבה זו אינה מועילה לעשות את הבשר כאוכל לענין טומאה, מפני שאוכל שאינו ראוי לאדם אינו מקבל טומאה (ראה מס' כריתות שם). 64) לאחר שחתכו נמלך וחישב עליו למאכל אדם. המילים "צריך מחשבה" מיותרות, שהרי

מדובר בחישב עליו, אלא שנקט לשון המשנה מס' עוקצין פ"ג, ב: החותך מן האדם וכו' צריך מחשבה והכשר. 65) ה'חזון איש' מגיה וגורס "צריך הכשר". וכן כתב רבינו בפירוש למעלה ה"ג, בדין בשר הפורש מן החי, ולענין הכשר אין סברא לחלק בין חותך לבין פורש מאליו.

י. גּוּזָל[66] שֶׁנָּפַל לְגַת[67] וָמֵת, אַף עַל פִּי שֶׁהַגַּת בַּמְּדִינָה[68] - הֲרֵי נִמְאַס בַּגַּת[69], וּלְפִיכָךְ צָרִיךְ מַחֲשָׁבָה[70]. חִשֵּׁב עָלָיו כְּשֶׁהֶעֱלָהוּ לְהַאֲכִילוֹ לְנָכְרִי - הֲרֵי זֶה מְטַמֵּא, שֶׁהֲרֵי חִשֵּׁב עָלָיו לְמַאֲכַל אָדָם. חִשֵּׁב עָלָיו לְהַאֲכִילוֹ לְכֶלֶב - אֵינוֹ מִתְטַמֵּא טֻמְאַת אֳכָלִים[71]. הָיָה זֶה שֶׁחִשֵּׁב עָלָיו לְהַאֲכִילוֹ לָאָדָם חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן - הֲרֵי זֶה טָהוֹר[72]. הֶעֱלוּהוּ כְּדֵי לְהַאֲכִילוֹ לְאָדָם - הֲרֵי זֶה טָמֵא; שֶׁיֵּשׁ לָהֶן מַעֲשֶׂה[73], וְאֵין לָהֶן מַחֲשָׁבָה.

66) עוף קטן. 67) טהרות פ"ח מ"ו. 68) בעיר שאוכלוסיה מרובים, ואוכלים נבלת עוף טהור. 69) נדה ג, ב. 70) אף־על־פי שנבלת עוף טהור אינה צריכה מחשבה בכרכים (ראה למעלה סוף ה"ג). 71) מפני שלא ייחדו למאכל אדם (ראה למעלה פ"א ה"א). 72) שמחשבתם אינה מועילה. 73) מעשיהם מועילים כמעשה אדם בריא ומבוגר. כל הדינים שבהלכה זו נשנו שם.

יום חמישי כ"ד סיון ה'תשע"ו

פֶּרֶק רְבִיעִי[1]

1) יבאר כמה שיעור אוכלין ומשקין לטמא עצמם או אחרים. ודין אם כל האוכלין והמשקין מצטרפים לשיעור. דברים שהניחם בחמה ונתמעטו או הניחם בגשמים ונתפחו. ודין כל ששיעורם וטומאתם שוים או טומאתם ולא שיעורם או שיעורם ולא טומאתם.

א. כַּמָּה[2] שִׁעוּר אֳכָלִין לְטֻמְאָה? לְטֻמְאַת עַצְמָן - כָּל שֶׁהֵן. אֲפִלּוּ שֵׁמְשׁוּם אוֹ חַרְדָּל מִתְטַמֵּא. שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל - כָּל שֶׁהוּא[3]. וְאֵין אֹכֶל טָמֵא מְטַמֵּא אֹכֶל אַחֵר אוֹ מַשְׁקִין אוֹ יָדַיִם עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ כְּבֵיצָה בְּלֹא קְלִפָּתָהּ[4]. וְכֵן הָאוֹכֵל אֳכָלִין טְמֵאִים - אֵינוֹ נִפְסָל[5] עַד שֶׁיֹּאכַל כְּבֵיצָה וּמֶחֱצָה[6]. וְזֶהוּ חֲצִי פְּרָס.

2) תורת כהנים פרשת שמיני פרק ט הלכה א. 3) דרשו זאת מהתיבה "כל" המיותרת. 4) הקליפה הקשה. פסק כחכמים בעירובין פג, א. 5) מלאכול תרומה וקדשים. בפרק ח מהלכות אבות הטומאות הלכה ו נתבאר, שחכמים גזרו טומאה על האוכל אוכלין טמאים או שותה משקין טמאים, לתרומה ולקדשים. ובגמרא נקראה טומאה זו "פסול גווייה". 6) בהלכות אבות הטומאות שם כתב רבינו "כביצה ומחצה שוחקות" פירוש קימעא יותר.

ב. הַמַּשְׁקִין מִתְטַמְּאִין כָּל שֶׁהֵן, וּמְטַמְּאִין[7] בְּכָל שֶׁהֵן. אֲפִלּוּ טִפַּת מַשְׁקִין טְמֵאִים כְּחַרְדָּל שֶׁנָּגְעָה בָּאֳכָלִין אוֹ בְּכֵלִים אוֹ בְּמַשְׁקִין אֲחֵרִים - נִטְמְאוּ. וְאַף עַל פִּי כֵן, אֵין הַשּׁוֹתֶה מַשְׁקִין טְמֵאִין נִפְסָל עַד שֶׁיִּשְׁתֶּה רְבִיעִית[8], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

7) אחרים. 8) כביצה וחצי שהן רביעית הלוג.

ג. כָּל הַמַּשְׁקִין מִצְטָרְפִין לִפְסֹל אֶת הַגְּוִיָּה לִרְבִיעִית. וְכָל הָאֳכָלִין מִצְטָרְפִין לִכְבֵיצָה לְטַמֵּא טֻמְאַת אֳכָלִים, וּלְכַחֲצִי פְּרָס לִפְסֹל אֶת הַגְּוִיָּה. אֲפִלּוּ חִטָּה עִם קֶמַח עִם בָּצֵק עִם תְּאֵנָה וּבָשָׂר וְכַיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ - הַכֹּל מִצְטָרֵף.

ד. הָעוֹר[9] הַמְחֻבָּר בַּבָּשָׂר[10], וְהַמָּרָק[11] וְהַתַּבְלִין[12], וְהָאֲלָל[13] - אַף עַל פִּי שֶׁמִּקְצָתוֹ חִשֵּׁב עָלָיו, וּמִקְצָתוֹ לֹא חִשֵּׁב עָלָיו, מִקְצָתוֹ פְּלָטַתּוּ חַיָּה[15] וּמִקְצָתוֹ פְּלָטַתּוּ סַכִּין[16] - וְהָעֲצָמוֹת הַמְחֻבָּרוֹת בַּבָּשָׂר, וְהַגִּידִים, וְהַמְּקוֹמוֹת הָרַכִּים מִן הַקַּרְנַיִם וּמִן הַטְּלָפַיִם, וְהַכְּנָפַיִם וְהַנּוֹצָה, וְהַמְּקוֹמוֹת הָרַכִּים מִן הַצִּפָּרְנַיִם וּמִן הַחַרְטוֹם הַמֻּבְלָעִין בַּבָּשָׂר - כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ מִתְטַמְּאִין וּמְטַמְּאִין, וּמִצְטָרְפִין לִכְבֵיצָה[17] אוֹ לְכַחֲצִי פְּרָס[18].

9) בחולין קיז, שנינו: העור והרוטב והקופה והאלל והעצמות והגידין והקרניים והטלפיים מצטרפים לטמא טומאת אוכלין. ורבינו מביא כאן את הדינים שנאמרו במשנה כפי שנתבארו בגמרא. 10) עור כשהוא לעצמו אינו מטמא, מפני שאינו ראוי לאכילה, אבל אם הוא דבוק בפחות מכביצה בשר הוא משלימו לכביצה ומטמא, מפני שהוא שומר לבשר וכל השומרים מטמאים (עוקצין פרק א משנה א). 11) במשנה כתוב: "הרוטב". בגמרא שם (קכ, א) פירש אביי ציר סמיך המתמצה מן הבשר, ורבא פירש "שומנא" (פירש רש"י השומן שעל המרק) וכנראה "מרק" הוא אחד משני אלה. 12) פירוש "קיפה" שבמשנה, כרב פפא שם. 13) חתיכות קטנות של בשר שנשארו דבוקות בעור אגב הפשטו. 14) לאכילה. שם קכא, א. 15) חיה אכלה את הבשר והשאירה את העור ושרידי בשר דבוקים בו. 16) כשהפשיטו את הבהמה בסכין נפלטו מתחת פי הסכין. שם נאמרו שני הפירושים הללו היינו: א. מקצתו חישב ומקצתו לא חישב; ב. מקצתו פלטתו חיה ומקצתו סכין, וקיבל רבינו את שניהם להלכה. 17) לטמא אוכלין. 18) לפסול את הגווייה. כל הדברים שנימנו בהלכה זו אינם מקבלים טומאת אוכלין בפני עצמם. אבל משלימים את השיעור כשיש עמהם אוכל אחר פחות מכשיעור.

ה. כְּבֵיצָה אֳכָלִין טְמֵאִים שֶׁהִנִּיחָן בַּחַמָּה וְנִתְמַעֲטוּ[19] - אֵינָן מְטַמְּאִים. וְכֵן כְּזַיִת מִן הַמֵּת אוֹ מִן הַנְּבֵלָה וְכַעֲדָשָׁה מִן הַשֶּׁרֶץ[20] שֶׁהִנִּיחָן בַּחַמָּה וְנִתְמַעֲטוּ - טְהוֹרִין.

19) נתייבשו מחמת חום השמש וצמקו ולא נשאר בהם כביצה. 20) נתבאר בפרק ד מהלכות אבות הטומאות הלכה ב ששמונה שרצים האמורים בתורה מטמאים

בכעדשה (ראה שם הלכה י"ג, פנים והערות, פרטי הלכה זו והלכה ו).

1 **ו. כְּזַיִת חֵלֶב וְדָם וְנוֹתָר[21] וּפִגּוּל[22] שֶׁהִנִּיחָן בַּחַמָּה**
2 **וְנִתְמַעֲטוּ - אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן כָּרֵת. הִנִּיחָן בַּגְּשָׁמִים[23]**
3 **וְנִתְפְּחוּ[24] - חָזְרוּ לִכְמוֹת שֶׁהָיוּ. בֵּין לְטֻמְאָה**
4 **חֲמוּרָה[25], בֵּין לְטֻמְאָה קַלָּה[26], בֵּין לְאִסּוּר[27].**

21) בשר קדשים שנשאר אחר הזמן שקבעה התורה לאכילתו. 22) אם הכהן המקריב את הקרבן חישב בשעת עבודתו לאכול את הבשר אחר הזמן שקבעה תורה - הרי זה פיגול. והאוכל כזית מאחד הדברים שנימנו כאן עונשו כרת. 23) את אותם הכזיתים שנתמעטו. 24) ויש בהם כזית. 25) מת ונבילה. 26) טומאת אוכלין. 27) אכילה. ואם הניח בגשמים פחות מכזית מעיקרו ותפח עד לכזית אסור מדברי סופרים.

5 **ז. עֲלֵי בְצָלִים[28] וּבְנֵי בְצָלִים[29] שֶׁהֵן חֲלוּלִין: אִם יֵשׁ**
6 **בָּהֶם רִיר - מִשְׁתַּעֲרִין כְּמוֹת שֶׁהֵן[30]; וְאִם הָיוּ חֲלוּלִין**
7 **וְרֵיקָנִים - מְמַעֲטִין אֶת חֲלָלָן[31].**

28) עוקצין פרק ב משנה ח. עלים אלה דומים לקנים חלולים ובתוכם ריר סמיך. 29) העלים היוצאים מבצלים שאינם מחוברים לקרקע. 30) מפני שגם הריר נאכל ולכן מצטרף לשיעור כביצה. 31) ואם אין כשיעור אחר שמיעכו אינו מטמא.

8 **ח. פַּת סֶפְגָנִין[32] - מִשְׁתַּעֲרֶת כְּמוֹת שֶׁהִיא[33]. וְאִם יֵשׁ**
9 **בָּהּ חָלָל[34] - מְמַעֲטִין אֶת חֲלָלָהּ.**

32) נקבובי כספוג. 33) עם הנקבים הקטנים. 34) מקום ריק גדול.

10 **ט. בְּשַׂר הָעֵגֶל שֶׁנִּתְפַּח[35] וּבְשַׂר זְקֵנָה שֶׁנִּתְמַעֲטָה[36] -**
11 **מִשְׁתַּעֲרִין כְּמוֹת שֶׁהֵן[37].**

35) בבישול. בשר עגל רך גדל כשמבשלים אותו הרבה (רבינו שם). 36) בשר כזה מצטמק ומתמעט בבישול. 37) כפי כמותם בשעת הנגיעה. כגירסת רב ורבי חייא ורבי יוחנן במנחות נד, א.

12 **י. הָאֱגוֹז וְהַתְּמָרִים וְהַשָּׁקֵד הַמִּתְקַרְקְשִׁים[38] -**
13 **מִשְׁתַּעֲרִין כְּמוֹת שֶׁהֵן.**

38) המתקשקשים. כשהם לחים אינם מקשקשים וכשהם מתייבשים ומצטמקים כן מקשקשים.

14 **יא. כֹּל שֶׁטֻּמְאָתוֹ[39] וְשִׁעוּרוֹ שָׁוִין - מִצְטָרְפִין זֶה עִם**
15 **זֶה. הָיוּ טֻמְאָתָן שָׁוִין אֲבָל לֹא שִׁעוּרָן, שִׁעוּרָן אֲבָל**
16 **לֹא טֻמְאָתָן - אֵין מִצְטָרְפִין וַאֲפִלּוּ לְטֻמְאָה כַּקַּל**
17 **שֶׁבִּשְׁנֵיהֶן[40]. כֵּיצַד טֻמְאָתוֹ וְלֹא שִׁעוּרוֹ? כְּגוֹן בְּשַׂר**
18 **הַמֵּת[41] וְרָקָב שֶׁלּוֹ[42]. שִׁעוּרוֹ וְלֹא טֻמְאָתוֹ? כְּגוֹן בְּשַׂר**
19 **הַמֵּת וּבְשַׂר הַנְּבֵלָה[43]. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, שֶׁאִם לֹא הָיוּ**
20 **שָׁוִים לֹא בַּשִּׁעוּר וְלֹא בַּטֻּמְאָה, כְּגוֹן בְּשַׂר נְבֵלָה[44]**
21 **וּבְשַׂר הַשֶּׁרֶץ[45] - שֶׁאֵין מִצְטָרְפִין.**

39) חומרת הטומאה. 40) ואין אנו אומרים הרי הטומאה החמורה כוללת גם טומאה קלה וראוי לה לחמורה להצטרף עם הקלה לכשיעור, וכן לעניין הבדל בשיעורים יצטרף הדבר ששיעורו קטן עם זה ששיעורו יותר גדול, כשיש בשניהם יחד כדי השיעור הגדול. ולמה אין מצטרפים? מפני שהם שני מיני טומאה. 41) שמטמא בכזית. 42) בשר המת שהרקיב, ששיעורו במלוא חפניו (הלכות טומאת מת פרק ב הלכה י"א). ובכן שיעורם אינו שווה, אבל טומאתן שווה, שניהם מטמאים טומאה חמורה במשא ובאוהל. [ואף על פי שמת מטמא במגע ורקב לא, אין בכך שינוי בעצם חומרת הטומאה, אלא מפני שאי אפשר לו ליגע בכזית שלם או במלוא חפניו, שהרי הבשר התפורר לפירורים זעירים]. 43) שניהם מטמאים בכזית, אבל מת מטמא טומאת שבעה ומטמא באוהל מה שאין כן נבילה. 44) מטמא במשא בלי נגיעה ושיעורו בכזית. 45) שיעורו בכעדשה ואינו מטמא במשא.

22 **יב. אֲכָלִין טְמֵאִים - שִׁעוּרָם שָׁוֶה, שֶׁכָּל אֹכֶל טָמֵא**
23 **אֵינוֹ מְטַמֵּא[46] אֶלָּא כְּבֵיצָה, וְטֻמְאָתָם שָׁוָה[47], שֶׁכָּל**
24 **אֹכֶל טָמֵא אֵינוֹ מְטַמֵּא אֶלָּא בְּמַגָּע וְאֵינוֹ מְטַמֵּא לֹא**
25 **אָדָם וְלֹא כֵּלִים, לְפִיכָךְ מִצְטָרְפִין לְטַמֵּא כַּקַּל**
26 **שֶׁבִּשְׁנֵיהֶן. כֵּיצַד? כַּחֲצִי בֵּיצָה אֹכֶל רִאשׁוֹן[48] וְכַחֲצִי**
27 **בֵּיצָה אֹכֶל שֵׁנִי שֶׁבְּלָלָן זֶה בָּזֶה - הֲרֵי זֶה שֵׁנִי, וְאִם**
28 **נָגַע בִּתְרוּמָה - פְּסָלָהּ[49]. כַּחֲצִי בֵּיצָה אֹכֶל שֵׁנִי וְכַחֲצִי**
29 **בֵּיצָה אֹכֶל שְׁלִישִׁי שֶׁבְּלָלָן - הֲרֵי זֶה שְׁלִישִׁי[50]. וְכֵן**
30 **כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. אֲפִלּוּ חֲצִי בֵּיצָה אֹכֶל רִאשׁוֹן וַחֲצִי**
31 **בֵּיצָה אֹכֶל רְבִיעִי שֶׁל קֹדֶשׁ שֶׁבְּלָלָן זֶה בָּזֶה - הֲרֵי**
32 **הַכֹּל רְבִיעִי[51].**

46) אוכלין אחרים. 47) כל האוכלין חומרת טומאתם שווה ואפילו האחד ראשון לטומאה והשני רביעי אין לראות בזה הבדל מהותי אלא מקרי, שזה נגע באב וזה נגע בשלישי. 48) אוכל הנוגע באב הטומאה נעשה ראשון ועושה את הנוגע בו שני לטומאה וכן הלאה. 49) היא עצמה פסולה, אבל אינה פוסלת תרומה אחרת בנגיעתה. 50) ופוסל את הקודש, אבל לא את התרומה, שאין רביעי לתרומה. 51) ואינו פוסל את הקודש, שאין חמישי בקודש אלא בפרה אדומה. משמיענו, שאין אנו תופסים את הממוצע לומר הראשון משפיע להעלות במקצת את כוחה של טומאת הרביעי.

33 **יג. כְּבֵיצָה אֹכֶל רִאשׁוֹן וּכְבֵיצָה אֹכֶל שֵׁנִי שֶׁבְּלָלָן זֶה**
34 **בָּזֶה - הַכֹּל רִאשׁוֹן[52]. חִלְּקָן[53] - כָּל אֶחָד מֵהֶן שֵׁנִי[54].**
35 **נָפַל זֶה לְעַצְמוֹ [וְזֶה לְעַצְמוֹ] עַל כִּכַּר שֶׁל תְּרוּמָה -**
36 **פְּסָלוּהוּ[55]. נָפְלוּ שְׁנֵיהֶן כְּאֶחָד - עֲשָׂאוּהוּ שֵׁנִי[56].**

52) מפני שיש כאן שיעור שלם של ראשון. 53) לשני חלקים. 54) שהרי אין בראשון לבדו כשיעור. 55) נעשה שלישי ואינו פוסל אחרים. בכל מקום שאתה מוצא ההגדרה של פסול, הכוונה שאינו מטמא ואינו פוסל אחרים. 56) שהרי נגע בבת אחת בשיעור שלם של ראשון.

יד. כְּבֵיצָה אֹכֶל שֵׁנִי וּכְבֵיצָה אֹכֶל שְׁלִישִׁי שֶׁבְּלָלָן זֶה בָּזֶה - הֲרֵי הַכֹּל שֵׁנִי. חִלְּקָן - כָּל אֶחָד מֵהֶן שְׁלִישִׁי. נָפַל זֶה לְעַצְמוֹ [וְזֶה לְעַצְמוֹ] עַל כִּכָּר שֶׁל תְּרוּמָה - לֹא פְּסָלוּהוּ. נָפְלוּ שְׁנֵיהֶן כְּאֶחָד - פְּסָלוּהוּ, מִפְּנֵי שֶׁעֲשָׂאוּהוּ שְׁלִישִׁי.

טו. כְּבֵיצָה אֹכֶל רִאשׁוֹן וּכְבֵיצָה אֹכֶל שְׁלִישִׁי שֶׁבְּלָלָן זֶה בָּזֶה - רִאשׁוֹן[57]. חִלְּקָן - זֶה שֵׁנִי וְזֶה שֵׁנִי, שֶׁהַשְּׁלִישִׁי שֶׁנָּגַע בָּרִאשׁוֹן נַעֲשָׂה שֵׁנִי.

57) כולו כראשון.

טז. כִּשְׁתֵּי בֵּיצִים אֹכֶל רִאשׁוֹן וְכִשְׁתֵּי בֵּיצִים אֹכֶל שֵׁנִי שֶׁבְּלָלָן - הַכֹּל רִאשׁוֹן. חִלְּקָן לִשְׁנַיִם - כָּל אֶחָד מֵהֶן רִאשׁוֹן. חִלְּקָן לִשְׁלֹשָׁה חֲלָקִים אוֹ לְאַרְבָּעָה - כָּל אֶחָד מֵהֶן שֵׁנִי. וְכֵן כִּשְׁתֵּי בֵּיצִים אֹכֶל שֵׁנִי וְכִשְׁתֵּי בֵּיצִים אֹכֶל שְׁלִישִׁי שֶׁבְּלָלָן - הַכֹּל שֵׁנִי. חִלְּקָן לִשְׁנַיִם - כָּל אֶחָד מֵהֶן שֵׁנִי; לִשְׁלֹשָׁה וּלְאַרְבָּעָה - הֲרֵי כָּל אֶחָד מֵהֶן שְׁלִישִׁי.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי[1]

1) יבאר מה הן ידות האוכלין ושומריהם ומה דינם. מי שהוא יד ואינו שומר, שומר ולא יד או לא זה ולא זה אם מתטמא ומטמא ומצטרף. הבוצר לגת אם יש לו ידות או הקוצר לסיכוך, וידות האוכלין שבסס בגורן. ודין שומר ע"ג שומר והקליפות והגרעינים שמטמאין ומצטרפים. ודין המתטמאים ומטמאים ומצטרפין או שאינם מצטרפים או שאין מתטמאים ולא מטמאים ולא מצטרפים.

א. יְדוֹת הָאֳכָלִים[2] - הֵן הָעֲצִים הָרִכִּין הַסְּמוּכִין לָאֹכֶל שֶׁהָאֹכֶל[3] נִתְלֶה בָּהֶן מִן הָאִילָן, כְּמוֹ עֲקִצֵּי הַתְּאֵנִים וְהָאֲגַסִּים וּקְצַת הָאֶשְׁכּוֹל[4], וְכֵן הַגַּרְעִינִים וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן מִדְּבָרִים שֶׁהָאֹכֶל צָרִיךְ לָהֶן. וְשׁוֹמְרֵי הָאֳכָלִין - הֵן הַקְּלִפָּה שֶׁעַל הָאֹכֶל שֶׁהִיא שׁוֹמַרְתּוֹ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה[5].

2) עוקצין פ"א מ"א. 3) הפרי. 4) יבואר לקמן בהלכה כ. 5) בהלכה זו מבאר רבינו את המונחים, ובהלכות הבאות יבוארו דיניהם.

ב. כֹּל שֶׁהוּא יָד[6] וְאֵינוֹ שׁוֹמֵר - מִתְטַמֵּא וּמְטַמֵּא וְלֹא מִצְטָרֵף[7]; וְכֹל שֶׁהוּא שׁוֹמֵר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יָד - מִטַּמֵּא וּמִתְטַמֵּא וּמִצְטָרֵף; וְכֹל שֶׁאֵינוֹ לֹא שׁוֹמֵר וְלֹא יָד - אֵינוֹ מִתְטַמֵּא וְלֹא מְטַמֵּא, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ מִצְטָרֵף[8]. כֵּיצַד מִתְטַמֵּא וּמְטַמֵּא וְאֵינוֹ מִצְטָרֵף? שֶׁאִם נָגְעָה טֻמְאָה בַּיָּד - נִטְמָא הָאֹכֶל הַתָּלוּי בּוֹ[9]; וְאִם נָגְעָה טֻמְאָה בָּאֹכֶל - נִטְמָא הַיָּד[10]; וְאֵין הַיָּד מִצְטָרֶפֶת עִם הָאֹכֶל לְהַשְׁלִימוֹ לִכְבֵיצָה[11] אוֹ לְכַחֲצִי פְּרָס[12]. אֲבָל אִם הָיָה שׁוֹמֵר - הֲרֵי זֶה מִצְטָרֵף לִכְבֵיצָה וּלְכַחֲצִי פְּרָס.

6) שם. 7) יתבאר לקמן בהלכה זו. 8) מכיוון שלמדנו ביד שמיטמא ומטמא, ואף־על־פי־כן אינו מצטרף, יש ללמוד בקל־וחומר שהדבר שאינו מיטמא ומטמא אינו מצטרף. [כותב רבינו לתרץ למה לא נאמר במשנה שאינו מצטרף, ולפיכך הדגיש וכתב: "ואין צריך לומר"]. 9) היינו "מטמא". 10) היינו "מתטמא". 11) למדנו בפרק הקודם, שאוכל אינו מטמא אחרים אם אין בו כביצה. ומשמיענו רבינו כאן, שאם אין באוכל עצמו - בלי היד - כזית שלם, אין מצרפים את היד להשלים את השיעור. 12) לפסול את האדם האוכלו מלאכול בתרומה, ראה למעלה פ"ד ה"א. בחולין קיח, א למדו דיני יד ושומר מהמקרא.

ג. כְּשֵׁם[13] שֶׁיָּד לְטֻמְאָה, כָּךְ יֵשׁ יָד לְהֶכְשֵׁר[14]. שֶׁאִם הֶכְשֵׁר הַיָּד - הֶכְשֵׁר כָּל הָאֹכֶל הַתָּלוּי בּוֹ[15]. וְיֵשׁ יָד לְפָחוֹת מִכְּזַיִת[16]. וְיֵשׁ שׁוֹמֵר לְפָחוֹת מִכְּפוֹל[17]. וְשׁוֹמֵר שֶׁחִלְּקוֹ[18] - אֵינוֹ מִצְטָרֵף עִם הָאֹכֶל[19].

13) חולין קיח, ב. 14) נתבאר כבר, שאוכל אינו מקבל טומאה כל זמן שלא הורטב באחד משבעת המשקין שנמנו למעלה (פ"א ה"ב). 15) כר' יוחנן שם. 16) הכוונה לטומאת עצמו, בהתאם לדעת רבינו (למעלה בפ"ד ה"א) שטומאת עצמם בכל שהן (ראה 'תוספות' שם ד"ה אין יד). 17) כר' יוחנן שם. מלשונו משמע שאין יד לפחות מכפול. פול = מין שעועית, ואין בו כחצי זית (ראה רש"י שם ד"ה ור' יוחנן). 18) שם קיט, ב. 19) מכיוון שכל חלק בפני עצמו אין בו כדי שמירה.

ד. וּמִנַּיִן[20] לְשׁוֹמְרֵי[21] אֳכָלִין שֶׁהֵן מִתְטַמְּאִין עִם הָאֳכָלִין כְּשֶׁהֵן מְחֻבָּרִין בָּהֶן? שֶׁנֶּאֱמַר: עַל כָּל זֶרַע זָרוּעַ אֲשֶׁר יִזָּרֵעַ[22] - כְּדֶרֶךְ שֶׁבְּנֵי אָדָם מוֹצִיאִין לִזְרִיעָה: חִטִּים בִּשְׁעוֹרֵיהֶן[23] וּשְׁעוֹרִים בִּקְלִפֵּיהֶן וַעֲדָשִׁים בִּקְלִפֵּיהֶן. וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר הַשּׁוֹמְרִין.

20) שם קיז, ב. 21) ע"פ כת"י תימן ודפוס רומי. בדפוסים: לשמורי. 22) ובפסוק שלאחריו כתוב: "ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם". 23) אינני יודע לפרש תיבה זו. בגמרא שם כתוב חיטה בקליפתה, וגם רבינו בפירושו לעוקצין פ"א מ"א גורס כך. [יש להניח שהשין מיותרת, ויש לקרוא "בעוריהן" כי אין קליפה לחיטה בדומה לשעורים או עדשים, אלא עור דקיק שאי־אפשר להפרידו מגוש הקמח שבחיטה בלי טחינה וניפוי. ומלשונו של רש"י במנחות ע, ב ד"ה קליפת, משמע שהכוונה לקליפה שהחיטה טמונה בה לפני הדישה ונופלת אגב דישה].

ה. וּמִנַּיִן לִידוֹת[24] הָאֳכָלִין שֶׁהֵן מִתְטַמְּאוֹת וּמְטַמְּאוֹת כְּשֶׁהֵן מְחֻבָּרִין עִם הָאֳכָלִין? שֶׁנֶּאֱמַר: טָמֵא הוּא לָכֶם - לְכֹל שֶׁבְּצָרְכֵיכֶם[25].

24) חולין קיח, א. 25) כל דבר הנצרך לכם בקשר עם אותו אוכל.

ו. הַבּוֹצֵר[26] לַגַּת[27] - אֵין לוֹ יָדוֹת, שֶׁהֲרֵי אֵין לוֹ צֹרֶךְ בַּיָּד, מִפְּנֵי שֶׁמּוֹצִיץ אֶת הַמַּשְׁקֶה[28].

26) סוכה יג, ב. 27) הקוטף ענבים כדי לדרוך אותם בגת לעשיית יין. 28) היד סופגת יין, ולפיכך אין האדם רוצה בו.

ז. הַקּוֹצֵר[29] לְסִכּוּךְ[30] - אֵין לוֹ יָדוֹת[31], שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ צָרִיךְ לַיָּד.

29) שם. 30) לסכך בו סוכתו. 31) כרב מנשיא שם.

ח. כָּל יְדוֹת[32] הָאֲכָלִין שֶׁבְּסָסָן[33] בַּגֹּרֶן - טְהוֹרִין.

32) עוקצין פ"ג מ"ה. 33) "מכתתן ורצצן, מלשון בוססו מקדשך (ישעיה סג, יח)" (רבינו בפירושו שם). כר' יוחנן בסוכה יד, א.

ט. פְּסִיגָה[34] שֶׁל אֶשְׁכּוֹל שֶׁרִקְּנָהּ[35] - טְהוֹרָה. וְאִם נִשְׁתַּיֵּר בָּהּ גַּרְגֵּר[36] אֶחָד - הֲרֵי זוֹ יָד לְאוֹתוֹ גַּרְגֵּר וּמְקַבֶּלֶת טֻמְאָה. וְכֵן[37] שַׁרְבִּיט תְּמָרָה[38] שֶׁרִקְּנוֹ - טָהוֹר. שִׁיֵּר בּוֹ תְּמָרָה אַחַת - טָמֵא. וְכֵן שַׁרְבִּיט קִטְנִיּוֹת[39] שֶׁרִקְּנוֹ - טָהוֹר. שִׁיֵּר בּוֹ גַּרְגֵּר אֶחָד - מְקַבֵּל טֻמְאָה.

34) אשכול ענבים קטן היוצא משידרה האמצעית של האשכול, וענבים תלויים בו. 35) הוריד ממנה את הענבים (משנה שם). 36) ענב. 37) שם. 38) תמרים תלויות בדקל, באופן דומה לאשכולות ענבים, שידרה גדולה מרכזית מחוברת ישר לאילן, וממנה צומחים כעין ענפים קטנים שהתמרים מחוברות בהם ונקראים "שרביטים". 39) שם. המדובר בשרביטים שאינם ראויים לאכילה, אבל שרביטי אפונה וכדומה ראויים לאכילה כל זמן שלא נתייבשו, ומקבלים טומאה בתורת אוכל.

י. לְעוֹלָם[40] אֵין שׁוֹמֵר עַל גַּבֵּי שׁוֹמֵר[41], אֶלָּא שׁוֹמֵר אֶחָד בִּלְבַד הַסָּמוּךְ לָאֹכֶל הוּא הַנֶּחְשָׁב עִמּוֹ.

40) חולין קיט, ב. 41) כגון הקליפה הירוקה שעל גבי קליפת האגוז.

יא. שָׁלֹשׁ[42] קְלִפּוֹת בְּבָצָל: פְּנִימִית[43] - בֵּין שְׁלֵמָה בֵּין קְדוּרָה[44] מִצְטָרֶפֶת[45]; אֶמְצָעִית[46] - שְׁלֵמָה מִצְטָרֶפֶת[47], קְדוּרָה אֵינָהּ מִצְטָרֶפֶת[48]; הַחִיצוֹנָה - בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ טְהוֹרָה[49].

42) עוקצין פ"ב מ"ד. 43) בשר הלבן של הבצל. 44) חתוכה, נקובה. 45) מפני שהיא עצמה אוכל. מובן שהיא מיטמאה מחמת עצמה, ואינה צריכה צירוף. ונקט לשון צירוף, משום הדינים הבאים. 46) קליפה שאינה נאכלת, וקליפה שניה (חיצונה) מקיפה אותה. 47) מדין שומר. 48) קליפה חתוכה אינה שומרת על הבצל, ונקלפת אגב משמוש בידים. 49) א. מפני שאין שומר על גבי שומר; ב. מפני שהיא נוחה ליפול כשנוגעים בה. פסק כר' יהודה, וחזר בו מדברי עצמו בפירושו שמסיים שם: "ואין הלכה כר' יהודה". ולמה פסק כר' יהודה נגד תנא־קמא? מפני שבחולין (קיט, ב) מסתמכת הגמרא על דבריו (כסף־משנה).

יב. כָּל הַקְּלִפִּין[50] מִתְטַמְּאוֹת וּמְטַמְּאוֹת וּמִצְטָרְפוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שׁוֹמֵר. קְלִפֵּי פּוּלִין[51] וְתוּרְמוֹסִין[52]: זְרָקָן - אֵינָן מִתְטַמְּאוֹת, כְּנָסָן לָאֲכָלִין - מִתְטַמְּאִין. וְאִם נִשְׁאַר בָּהֶן אֹכֶל - בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ מִתְטַמְּאִין. קְלִפֵּי מְלָפְפוֹן[53], אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶן מִתּוֹךְ הַמְּלָפְפוֹן[54] - מִתְטַמְּאוֹת טֻמְאַת אֲכָלִין. הַשְּׁעוֹרִים[55], בִּזְמַן שֶׁהֵן יְבֵשִׁין - קְלִפָּתָן מִצְטָרֶפֶת[56] עִמָּהֶן, וּבִזְמַן שֶׁהֵן לַחִין - אֵין מִצְטָרֶפֶת. אֲבָל הַחִטָּה, בֵּין לַחָה בֵּין יְבֵשָׁה - קְלִפָּתָהּ מִצְטָרֶפֶת.

50) עוקצין שם. 51) תוספתא עוקצין פ"ב ה"ג. 52) מין קטנית (ראה פ"א הט"ו). יש בני אדם ששולקים ואוכלים קליפות אלו. 53) שם. 54) שקלף קליפה דקה מאוד, ולא נשאר עליה כלום מבשר המלפפון עצמו. 55) במנחות ע, ב: שעורה שאינה קלופה אינה מצטרפת". והקשו על ברייתא זו מהדרשה של תנא דבי ר' ישמעאל המובאה למעלה בהלכה ד, ותירצו "הא (כאן) בלחות, הא ביבשות". פירוש, לחות אין מצטרפות, יבשות מצטרפות. ולא נתבאר טעמו של הבדל זה. ואולי טעמו מפני ששעורה רכה מתקלפת בנקל. [רש"י שם מפרש להיפך: יבשות אינן מצטרפות מפני שאינן ראויות לאכילה, אבל לחות ראויות לאכילה ומצטרפות]. 56) ראה למעלה ה"ד.

יג. כָּל הַגַּרְעִינִין[57] מִתְטַמְּאוֹת וּמְטַמְּאוֹת וְלֹא מִצְטָרְפוֹת[58], חוּץ מִגַּרְעִינוֹת הָרִטֶּב[59]; אֲבָל שֶׁל תְּמָרָה יְבֵשָׁה - אֵינָהּ מִצְטָרֶפֶת.

57) עוקצין פ"ב מ"ב. 58) נידונים כיד ולא כשומר (ראה ה"ב). 59) תמרה רטובה, צעירה ולחה. ואם תוציא את גרעינה תתקלקל, ולפיכך דין הגרעין כשומר ומצטרף (רבינו בפירושו למשנה).

יד. הַחוֹתָל[60] שֶׁעַל הַגַּרְעִינָה שֶׁל רִטֶּב[61] - אֵין מִצְטָרֵף[62], וְשֶׁעַל גַּרְעִינַת הַיְבֵשָׁה - מִצְטָרֵף[63]; מִפְּנֵי שֶׁהוּא דָבוּק בָּאֹכֶל, נֶחְשָׁב כְּאֹכֶל[64].

60) קרום דק המבדיל בין בשר התמרה לבין גרעינה. "חותל" משמעותו ליפוף, מלשון המקרא (יחזקאל טז, ד): "והחתל לא חתלת". 61) של תמרה לחה. 62) משום שלא הוא שומר על הפרי אלא הגרעין, כמו שביארנו. 63) אף־על־פי שאינו שומר. 64) משמע, שהוא עצמו אוכל. [בפירושו למשנה כתב: "הוא דבק בעצם התמרים והוא השומר, לא הגרעין"].

טו. גַּרְעִינָה[65] שֶׁל רִטֶּב שֶׁיָּצְאַת מִקְּצָתָהּ[66] - כֹּל שֶׁכְּנֶגֶד הָאֹכֶל מִצְטָרֵף, וְהַיּוֹצֵא אֵינוֹ מִצְטָרֵף. וְכֵן עֶצֶם שֶׁיֵּשׁ עָלָיו בָּשָׂר - כֹּל שֶׁכְּנֶגֶד הַבָּשָׂר[67] מִצְטָרֵף. הָיָה עָלָיו הַבָּשָׂר מִצַּד אֶחָד[68] - אֵינוֹ מִצְטָרֵף מִמְּנוּ אֶלָּא הָעֶצֶם שֶׁתַּחַת הַבָּשָׂר עַד חֲלַל הָעֶצֶם[69]. וְאִם לֹא הָיָה לָעֶצֶם חָלָל - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא כָּעָבִי הָאֲזוֹב[70]. וּשְׁאָר הָעֶצֶם אֵין מִצְטָרֵף, שֶׁהָעֲצָמוֹת[71] לַבָּשָׂר כְּשׁוֹמֵר הֵן חֲשׁוּבִין.

65) שם. 66) בתוספתא שם ה"א שנינו: "רוטב שנאכל

חציו וחציו קיים, כנגד האוכל מצטרף. ושלא כנגד האוכל - אינו מצטרף", וסובר רבינו שהתוספתא מביאה דוגמא, אבל גם אם כל התמרה קיימת ויצא חלק מהגרעין - הדין כך (ראה ראב"ד וכסף־משנה). 67) כגון, שחלק מהעצם מגולה לגמרי, וחלק מוקף בשר מכל צד. 68) הבשר אינו מקיף את העצם סביב סביב. 69) רוב עצמות חלולות הן (תוספתא שם ה"א). 70) כאילו נחתכה העצם שמתחת לבשר, ונשאר ממנה כעובי איזוב מודבקת לבשר, וחלק דק זה מצטרף והשאר אינו מצטרף. כי עצם דקה מספיקה כדי לשמור על הבשר (ע"פ פירוש רבינו למשנה). 71) נימוק למה העצם מצטרפת.

טז. קוּלִית[72] שֶׁהָיָה עָלֶיהָ בָּשָׂר אֲפִלּוּ כְּפוֹל - גּוֹרֵר אֶת כֻּלָּהּ לְטֻמְאָה[73].

72) עצם הירך (חולין קיט, א). 73) כחכמים שם, לפי גירסת הגר"א. ראה למעלה ה"ג.

יז. גַּרְעִינֵי זֵיתִים[74] וּתְמָרָה, אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁלָקָן לָאֲכָלִין - אֵין מִתְטַמְּאִין[75].

74) תוספתא עוקצין פ"ב ה"ג. 75) למעלה בהלכה יג אמרנו שגרעיני תמרה יבישה אינה מצטרפת, אבל מיטמא ומטמא משום יד. המדובר שם כשהגרעין בתוך התמרה, וכאן כשיצא לגמרי מן הפרי.

יח. גַּרְעִינֵי חָרוּבִין[76], אַף עַל פִּי שֶׁכְּנָסָן לָאֲכָלִין - אֵין מִתְטַמְּאִין; שְׁלָקָן לָאֲכָלִין - מִתְטַמְּאִין[77].

76) שם. 77) משום שהם מתרככים בבישול, וראויים למאכל אדם.

יט. וְאֵלּוּ[78] מִתְטַמְּאִין וּמְטַמְּאִין וּמִצְטָרְפִין: שָׁרְשֵׁי הַשּׁוּם וְהַבְּצָלִים וְהַקַּפְלוּטוֹת בִּזְמַן שֶׁהֵן יְבֵשִׁים, וְהָעַמּוּד שֶׁאֵינוֹ מְכֻוָּן כְּנֶגֶד הָאֹכֶל[79]. וּמַלְעִין שֶׁל שְׁבָלִים. וְהֵן הַשְּׁעָרוֹת הַשְּׁחוֹרוֹת שֶׁבְּרֹאשׁ הַשִּׁבֹּלֶת שֶׁדּוֹמִין כְּמוֹ מַסָּר[80]. וְעֻקְצֵי הָאַגָּסִים וְהַקְּרוּסְטְמֵלִין[99] וְהַפְּרִישִׁין[100] וְהָעַזְרָדִין[101]. וְעֹקֶץ דְּלַעַת - טָפֵחַ הַסָּמוּךְ לָאֹכֶל. וְעֹקֶץ קוֹנְדֶס[102] - טָפֵחַ. וְכֵן יַד הַפִּרְכִּיל - טָפֵחַ מִכָּאן וְטָפֵחַ מִכָּאן. וְהַפִּרְכִּיל הוּא הַשָּׁרִיג[103] שֶׁהָאַשְׁכּוֹלוֹת תְּלוּיִין בּוֹ. וְיַד הָאֶשְׁכּוֹל[104] - כָּל שֶׁהוּא. וּזְנַב הָאֶשְׁכּוֹל[105] שֶׁרִקְּנוֹ[106] וְיַד הַמַּכְבֵּד שֶׁל תְּמָרָה - אַרְבָּעָה טְפָחִים. וְהַמַּכְבֵּד הוּא הָעֵץ הָאָדֹם שֶׁהַשַּׁרְבִיטִין תְּלוּיִין בּוֹ, וְהַתְּמָרִין דְּבוּקוֹת בַּשַּׁרְבִיטִין. וּקְנֵה הַשִּׁבֹּלֶת[107] - שְׁלֹשָׁה טְפָחִים. וְיַד כָּל הַנִּקְצָרִין - שְׁלֹשָׁה טְפָחִים; וְשֶׁאֵין דַּרְכָּן לְהִקָּצֵר[108] - יְדֵיהֶם וְשָׁרְשֵׁיהֶן כָּל שֶׁהֵן[109]. כָּל אֵלּוּ מִתְטַמְּאִין וּמְטַמְּאִין וְלֹא מִצְטָרְפִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן יְדוֹת אֳכָלִין.

95) שם מ"ג. 96) דינם כיד, ולא כשומר. 97) רבינו מגדיר במונח "אוכל" רק את הגוש הפנימי שבמרכז הבצל בלבד, להוציא את כל חלקי הבצל הסובבים את הגוש הפנימי, ואף־על־פי שגם הם נאכלים. 98) משור. 99) מין תפוחים זעירים (שם מ"ו). 100) חבושים. 101) "זערורים" בשפה המדוברת בישראל. 102) מין ירק מר כשהוא חי, ומרירותו מתנדפת על־ידי שרייה במים חמים (ערוך). 103) ענפי הגפן הדקים נקראים שריגים, ומפני שכמה אשכולות תלויים בכל שריג צריך הוא ליד באורך טפח מכאן וטפח מכאן. 104) העוקץ המחובר לשריג. 105) סוף האשכול. 106) הוריד ממנו את הענבים, ונשארו הענבים שבאשכול בקצהו שהיה מחובר לשריג, מפני שעץ הזנב הוא דק, והענבים שבחלק הנשאר מרובים וגדולים - צריך שיעור גדול כדי להחזיק את האשכול. 107) שיבולת הוא החלק העליון של התבואה, שבו טמונים הגרגירים. וכל שלמטה מהשיבולת - נקרא קנה. 108) אלא עוקרים אותו. 109) בין גדול ובין קטן.

כא. וְאֵלּוּ[110] לֹא מִתְטַמְּאִין וְלֹא מְטַמְּאִין וְלֹא מִצְטָרְפִין: שְׁאָר כָּל הָעֻקְצִים. וְשָׁרְשֵׁי קִלְחֵי הַכְּרוּב. וְחִלְּפֵי תְּרָדִים[111] וְחִלְּפֵי הַלֶּפֶת. וְהֵן הָעִקָּרִין שֶׁנִּשְׁאֲרוּ בַּקַּרְקַע כְּשֶׁלִּקְּטוּ הַכְּרוּב וְהַלֶּפֶת וְחָזְרוּ וְהֶחֱלִיפוּ[112]. וְכָל הַשָּׁרָשִׁין שֶׁדַּרְכָּן לְהִגָּזֵז שֶׁנֶּעְקְרוּ עִם הָאֹכֶל[113]. הַפִּטְמָה[114] שֶׁל רִמּוֹן - מִצְטָרֶפֶת, וְהַגֵּץ[115] שֶׁלּוֹ - אֵינוֹ מִצְטָרֵף.

110) שם מ"ד. 111) בערבית "סלק" (רבינו בפירושו בה, והיא נופלת בשעת דישה. [בפיה"מ כתוב "קרום", אולם רבינו התכוון לקליפה שאמרנו]. 93) מין תאנים דקות (רבינו בפירושו למשנה שם). 94) עוקצין של חרובים. כלוסים וחרובים שניטלו עוקציהם מקדימים להתייבש, ולפיכך דין העוקץ כשומר.

112) שם מ"ד. 113) בערבית "סלק" (רבינו בפירושו

למשנה). 112) הצמיחו שנית תרד ולפת. 113) ואין האוכל צריך להם כלל. 114) בראש הרימון נמצא כעין כפתור, ואם יינטל ייגרם נזק לפרי, ולפיכך דינו כשומר. 115) השערות הגדלות סביב הפיטמא.

1 **כב. הָרִמּוֹן[116] וְהָאֲבַטִּיחַ שֶׁנִּמּוֹק[117] מִקְצָתוֹ - אֵין**
2 **הַנִּשְׁאָר חִבּוּר לְאוֹתוֹ שֶׁנִּמּוֹק[118]. וְאֵין הַנִּשְׁאָר מִן**
3 **הַקְּלִפָּה[119] מִצְטָרֵף, שֶׁהֲרֵי אֵין שְׁמִירָתוֹ מוֹעֶלֶת**
4 **כְּלוּם[120]. וְכֵן אִם הָיָה שָׁלֵם מִכָּאן וּמִכָּאן וְנִמּוֹק**
5 **בָּאֶמְצַע[121] - אֵין הַצְּדָדִין חִבּוּר זֶה לָזֶה, וְאֵין קְלִפָּתוֹ**
6 **מִצְטָרֶפֶת. עֲלֵי יְרָקוֹת: יֵרֶקִין[122] - מִצְטָרְפִין,**
7 **וּלְבָנִים[123] - אֵינָם מִצְטָרְפִין, שֶׁהֲרֵי אֵינָן כְּלוּם.**

116) שם פ"ב מ"ג. 117) נמס, הרקיב. 118) ואין הנימוק יד ולא שומר. 119) שלא נרקבה. 120) שהרי הרקיב אותו חלק הפרי שהיא שמרה עליו. 121) פירוש, נימוק חלק מבשר הרימון באופן שחלק הרימון שלא נימוק נחלק לשני חלקים, והרקב מפריד ביניהם. 122) ראויים לאכילה או שומרים על הירק. 123) נכמשו.

פֶּרֶק שִׁשִּׁי[1]

1) יבאר הדבר שהוא חיבור לאוכל ואם חיבור אדם חיבור. אוכל פירות שהוא מכונס ודבק זה בזה אם מצטרף לכביצה לטמא אוכלין אחרים. היו גושים הרבה זה בצד זה ונגע אב הטומאה באחד מהם וכו'.

8 **א. הָאֲגוּזִין[2] וְהַשְּׁקֵדִים שֶׁנִּסְדְּקָה קְלִפָּתָן - עֲדַיִן הוּא**
9 **חִבּוּר לָאֹכֶל[3] עַד שֶׁיְּרַצֵּץ[4] אֶת הַקְּלִפָּה.**

2) עוקצין פ"ב, מ"ה. 3) הקליפה היא כמחוברת לאוכל, ויש עליה תורת שומר. 4) ישבר.

10 **ב. בֵּיצָה[5] מְגֻלְגֶּלֶת[6] - מִשֶּׁיִּקֹּב[7] בָּהּ מָקוֹם לְגָמְעָהּ**
11 **מִמֶּנּוּ אֵין שְׁאָר קְלִפָּתָהּ חִבּוּר[8]. וּשְׁלוּקָה[9] - קְלִפָּתָהּ**
12 **חִבּוּר עַד שֶׁיְּרַצֵּץ אֶת הַקְּלִפָּה[10]. וְאִם נִתַּבְּלָה[11]**
13 **בִּקְלִפָּתָהּ[12], אַף עַל פִּי שֶׁרִצְצָהּ כֻּלָּהּ - חִבּוּר[13].**

5) שם מ"ו. 6) צלויה קצת ולא נקרשה עדיין (ראה משנה, שבת לב, ב). 7) בעוקצין שם: "עד שיגוס", ומפרש רבינו עד שיעשה נקב. 8) משום שאינה שומרת על האוכל שבביצה, שהרי יצא דרך הנקב. 9) נתבשלה ונקרשה קצת, ואי־אפשר לגומעה ע"י נקב קטן. 10) כי הקליפה השלימה שומרת על הביצה. 11) נתן בה תבלין. 12) הדביק את התבלין על קליפה, והם נספגים לתוך הביצה דרך הקליפה. 13) מפני שהאדם רוצה להחזיקה בתוך שברי הקליפה המתובלת כדי שתספוג את התבלין (ע"פ 'כסף משנה').

14 **ג. עֵצֶם[14] שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מֹחַ - חִבּוּר עַד שֶׁיְּרַצֵּץ[15]. צֶמֶר[16]**
15 **שֶׁבְּרָאשֵׁי הַכְּבָשִׂים וְשֵׂעָר שֶׁבִּזְקַן הַתְּיָשִׁים, אַף עַל פִּי**
16 **שֶׁחֲרָכָן בָּאוּר - הֲרֵי הֵן חִבּוּר עַד שֶׁיַּתְחִיל לִתְלֹשׁ.**

14) משנה, שם. 15) את העצם. 16) תוספתא עוקצין פ"ב ה"ו.

17 **ד. כַּנְפֵי חֲגָבִים[17] וְקַשְׁקַשֵּׁי דָגִים, אַף עַל פִּי שֶׁהֶעֱבִיר**
18 **סַכִּין עֲלֵיהֶן[18] - חִבּוּר עַד שֶׁיַּתְחִיל לְקַלֵּף. הָרִמּוֹן**
19 **שֶׁפִּרְדוּ[19] - חִבּוּר עַד שֶׁיַּקִּישׁ עָלָיו בְּקָנֶה[20].**

17) תוספתא, שם. [ה'כסף משנה' מציין: תוספתא טבול־יום פ"ד. בספרים שלפנינו, אין במס' טבול־יום יותר משני פרקים, וה'כסף משנה' הוסיף עליהם את שני הפרקים הראשונים מעוקצין, ויצא לו שפ"ב מעוקצין הוא פ"ד ממס' טבול־יום. יש להעיר, שתוכן שני הפרקים הללו מוכיח שמקומם הנכון הוא במסכת עוקצין]. 18) והפרידן קצת מן הבשר. 19) משנה, שם פ"ב מ"ו. תוכו של רימון עשוי חדרים חדרים והגרגירים הנאכלים דבוקים בקליפותיהם, וכשמייבשים את הרימון ומנענעים אותו נפרדים הגרעינים מן הקליפה (רבינו בפירושו). 20) הגרעינים אינם נפרדים לגמרי מן הקליפה היבשה, אלא אם מכים עליה במקל. ולפיכך דין הקליפה כשומר כל זמן שלא הקיש בקנה.

20 **ה. הַשַּׁרְבִיטִים[21] שֶׁל תְּמָרִים - אֵינָן חִבּוּר זֶה לָזֶה[22].**

21) תוספתא, שם פ"א ה"ד. במכבד היוצא מגזע הדקל צומחים כמה שרביטים (שבטים דקים) שהתמרים תלויות בהם (ראה למעלה פ"ה ה"כ). 22) ואם נגעה טומאה באחד מהם לא נטמאו האחרים, ואף־על־פי שכולן יוצאות מאותו המכבד.

21 **ו. מְלָפְפוֹן[23] שֶׁחֲתָכוֹ[24] וּנְתָנוֹ עַל הַשֻּׁלְחָן - חִבּוּר[25]**
22 **עַד שֶׁיַּתְחִיל לְפָרֵק[26]. הִתְחִיל לְפָרֵק - חֲתִיכָה וְכָל**
23 **הָעוֹלֶה עִמָּהּ[27] חִבּוּר, וְהַשְּׁאָר אֵינוֹ חִבּוּר[28]. פִּקָּה**
24 **הַתַּחְתּוֹנָה[29] - חִבּוּר לְעַצְמָהּ, וְאֵינָהּ חִבּוּר לַחֲתִיכוֹת.**
25 **הָיוּ שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה מְלָפְפוֹנוֹת, וְחָתַךְ כָּל אֶחָד מֵהֶן**
26 **וְהִנִּיחָן עַל הַשֻּׁלְחָן, וְהִתְחִיל בְּאֶחָד מֵהֶן - זֶה**
27 **שֶׁהִתְחִיל בּוֹ חִבּוּר, וְהַשְּׁאָר אֵינוֹ חִבּוּר[30]. אֲפִלּוּ אָמַר:**
28 **חֶצְיוֹ אֲנִי אוֹכֵל שַׁחֲרִית[31] וְחֶצְיוֹ עַרְבִית - זֶה הַחֵצִי**
29 **שֶׁהִתְחִיל בּוֹ חִבּוּר, וְהַשְּׁאָר אֵינוֹ חִבּוּר[32].**

23) שם פ"ב ה"ה. 24) ולא הפריד את החתיכות אלא נשארו מחוברות קצת למטה. 25) אם נגעה טומאה בחתיכה אחת נטמאו כולן. 26) להפריד את הפרוסות זו מזו. 27) כשמגביהים פרוסה אחת, עולות עמה עוד שתים או שלוש פרוסות, מפני שהן דבוקות זו לזו. 28) לחלק שעלה, אבל הפרוסות שנשארו חיבור זו לזו. 29) במקום הצומח מן הקנה. 30) כל הפרוסות שבו, דינן כאילו הן מחוברות. 31) פירושו, החצי מכל מלפפון ומלפפון. 32) אפילו חציו השני מהמלפפון שבדעתו לאכלו עכשיו. ואין אנו אומרים שמכיוון שבדעתו לאכול כל החצאים והתחיל לאכול - דינם כחתיכה אחת. [דברי התוספתא לפי גירסת רבינו, הם סתומים וקשה מאוד להבינם ולהסבירם, וכל הפירושים שנאמרו בהם הם דחוקים מאוד. ולהגר"א גירסא אחרת בתוספתא זו. ראה 'תוספת ראשונים' לר"ש ליברמן].

30 **ז. הַמְחַתֵּךְ יְרָקוֹת[33] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן לְבַשֵּׁל, אַף עַל פִּי**
31 **שֶׁלֹּא מֵרַק[34] וְהִבְדִּיל[35] - אֵינוֹ חִבּוּר[36]; אֶלָּא אִם**

נִטְמָא זֶה - לֹא נִטְמָא זֶה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְעֹרֶה[37] בּוֹ. חָתַךְ לִכְבֹּשׁ אוֹ לִשְׁלֹק[38] אוֹ לְהַנִּיחַ עַל הַשֻּׁלְחָן - הֲרֵי זֶה חִבּוּר[39], וַאֲפִלּוּ הִתְחִיל לְפָרֵק מַה שֶּׁחָתַךְ[40].

33) משנה, שם פ"ב, ה. 34) לא גמר את החיתוך, והחתיכות מחוברות במשהו. 35) פירוש – ולא הבדיל. התיבה "שלא" נמשכת גם ל"והבדיל". 36) יודע הוא שהחתיכות תתפרקנה בבישול, ולכן אינו מעוניין כלל בחיבורן ולפיכך אינו חיבור לטומאה. [נתבאר כמה פעמים, שלענין טומאה וטהרה, המחשבה היא אחד הגורמים המכריעים]. 37) מחובר קצת. 38) לבישול קל. רבינו מפרש בכל מקום, ששליקה פחותה מבישול. והר"ש כאן וגם רש"י בכמה מקומות פירשו, ששלוק משמעותו מבושל הרבה. ראה למעלה ה"ב. 39) מפני שהוא מעוניין בכך שיינטלו בבת אחת. 40) אף־על־פי־כן החתיכות שלא פירק הן חיבור, ואין אנו אומרים הרי גילה דעתו שרוצה לפרק את הכול (על פי פירוש רבינו למשנה, שם).

ח. כָּל אֹכֶל[41] שֶׁעֲדַיִן לֹא פֵּרְקוֹ - חִבּוּר, וְאִם נִטְמָא מִקְצָתוֹ - נִטְמָא כֻּלּוֹ.

41) האמור בהלכה זו הוא סיום ההלכה הקודמת.

ט. אֹכֶל[42] שֶׁנִּפְרַס[43] וּמְעֹרֶה בְּמִקְצָת, וְנָגַע טָמֵא בְּאֶחָד מֵהֶן: אִם אוֹחֵז בָּזֶה שֶׁנָּגַע בּוֹ וְהַשֵּׁנִי עוֹלֶה עִמּוֹ - הֲרֵי זֶה חִבּוּר[44]; וְאִם כְּשֶׁאוֹחֵז בְּזֶה הַטָּמֵא וּמַגְבִּיהוֹ יִשָּׁמֵט הָאַחֵר וְיִפֹּל - אֵינוֹ חִבּוּר[45], אֶלָּא הֲרֵי זֶה הָאַחֵר כְּנוֹגֵעַ בָּרִאשׁוֹן שֶׁנִּטְמָא.

42) טבול־יום פ"ג מ"א. 43) נחלק. 44) כחכמים, שם. 45) ואף־על־פי שהטמא עולה עם זה שלא נגע בטומאה. ולפי זה, עלינו לפרש את דין המחתך ירקות שבה"ז כשהטהור עולה עם הטמא.

י. כָּל הָאֳכָלִין[46] שֶׁהָיוּ עָלִין[47] אוֹ קְלָחִין מְחֻבָּרִין בָּהֶן: אֶת שֶׁדַּרְכּוֹ לְהֵאָחֵז בֶּעָלֶה - אוֹחֲזִין אוֹתוֹ בֶּעָלֶה, בַּקֶּלַח - אוֹחֲזִין אוֹתוֹ בַּקֶּלַח; אִם נִתְּלָה עִמּוֹ - הֲרֵי זֶה חִבּוּר בִּטְבוּל יוֹם[48], וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בִּשְׁאָר הַטֻּמְאוֹת. וְכֵן אִם הָיָה לוֹ יָד - אוֹחֲזִין אוֹתוֹ בַּיָּד שֶׁלּוֹ[49]. הָיְתָה לוֹ יָד וְעָלֶה - אוֹחֲזִין אוֹתוֹ בְּאֵי זֶה מֵהֶן שֶׁיִּרְצֶה[50]. לֹא הָיְתָה לוֹ יָד וְלֹא עָלֶה - בָּזֶה אָמְרוּ: אִם אוֹחֵז בַּטָּמֵא וְהַשֵּׁנִי עוֹלֶה עִמּוֹ - חִבּוּר, וְאִם לָאו - אֵינוֹ חִבּוּר.

46) שם. 47) עלים שלו. 48) טמא שטבל נקרא 'טבול יום', ונשארה עליו טומאה קלה עד הלילה. 49) ואם האוכל עולה כשמגביהים את היד, הרי זה חיבור. 50) פירוש, אם יאחז באחד מהם – ביד או בעלה – ויעלה הכול עמו, הרי זה חיבור (תוספתא שם פ"ב ה"ג).

יא. הָאֱגוֹזִין[51] שֶׁקְּצָצָן בְּעֵקְצֵיהֶן[52] כְּשֶׁהֵן רַכִּין וַאֲמָנָן[53] כֻּלָּן כְּמוֹ חֶבֶל[54], וְכֵן הַבְּצָלִים שֶׁחִבְּרָן בַּדֶּרֶךְ הַזֹּאת - הֲרֵי אֵלּוּ חִבּוּר[55]. הִתְחִיל לְפָרֵק בָּאֱגוֹזִים וּלְבַקֵּל[56] בַּבְּצָלִים - אֵין הַשְּׁאָר חִבּוּר[57]. אֲפִלּוּ הָיוּ לְפָנָיו מֵאָה כּוֹר - אֵין כֻּלָּן חִבּוּר, שֶׁהֲרֵי הוֹכִיחַ שֶׁדַּעְתּוֹ לְפָרֵק הַכֹּל.

51) עוקצין פ"ב מ"ה. 52) עם העוקצים. 53) חרוזם וחיברם למחרוזת. [רבינו בפירושו למשנה כותב, מלשון "ויהי אומן את הדסה" (מגילת אסתר ב) ומשמעותה מאסף ומקבץ]. 54) קשר אותם בעוקציהם בחוט זה על יד זה, ויצא חבל ארוך מלא אגוזים. 55) מפני שנתחברו על־מנת לקיימם יחד זמן רב. 56) "להכרית עלין שלו ולהסיר את הנתלה בו" (רבינו בפירושו למשנה, מעשרות פ"א, מ"ו). 57) אף־על־פי שהם עדיין מחוברים כמקודם, דינם כאילו נפרדו זה מזה (והנפרדים כל־שכן שאינם חיבור). והטעם, מפני שחיבור מלאכותי בידי אדם אינו חיבור (ראה הי"ב) אלא־אם־כן נתחברו לקיום של קבע ('חזון נחום' במשנה).

יב. קְלִיעָה[58] שֶׁל שׁוּם[59] שֶׁנָּפְלוּ מַשְׁקִין עַל אֶחָד מֵהֶן[60] - הוּא טָמֵא[61] וְחִבּוּרוֹ[62] טָהוֹר; שֶׁאֵין חִבּוּרֵי אָדָם חִבּוּר[63] לְכָל דָּבָר. וְכֵן אֶתְרוֹג שֶׁנִּפְרַשׁ[64] וּתְחָבוֹ בְּכוּשׁ[65] אוֹ בְּקֵיסָם - אֵינוֹ חִבּוּר.

58) תוספתא, שם פ"א ה"ד. 59) מגדלי שום רגילים לחבר את עלי השומים המיובשים כעין קליעת שער. 60) על שום אחד. 61) הוכשר לקבל טומאה. 62) השומים המחוברים אליו באותה קליעה. 63) כשלא נתחברו לקיום זמן רב, וקליעת שום חיבור עראי הוא ('חזון נחום'). 64) נתחלק, נחתך. 65) הברזל שבראש הפלך.

יג. עִסָּה[66] שֶׁלָּשָׁהּ בְּמֵי פֵּרוֹת[67] - אֵינוֹ חִבּוּר; שֶׁאֵין לְךָ דָּבָר שֶׁמְּחַבֵּר אֶת הָאֳכָלִין אֶלָּא שִׁבְעָה מַשְׁקִין בִּלְבַד.

66) שם. 67) מיצי פירות שלא נמנו למעלה בפ"א ה"ב בין שבעת המשקין המכשירים את האוכלין לקבל טומאה.

יד. הַמְמַעֵךְ[68] אֳכָלִין זֶה בָּזֶה וְקִבְּצָן, כְּגוֹן הַדְּבֵלָה[69] וְהַתְּמָרִים וְהַצִּמּוּקִין שֶׁקִּבְּצָן וַעֲשָׂאָן גּוּף אֶחָד[70] - אֵינָן חִבּוּר. לְפִיכָךְ, עִגּוּל שֶׁל דְּבֵלָה[71] שֶׁנָּפְלוּ מַשְׁקִין טְמֵאִין עַל מִקְצָתוֹ - הֲרֵי זֶה נוֹטֵל מִמֶּנּוּ מְקוֹם הַמַּשְׁקִין בִּלְבַד, וְהַשְּׁאָר טָהוֹר[72].

68) תוספתא, טהרות פ"א ה"א. 69) תאינה יבישה ('ערוך'). 70) על־ידי לחץ חזק. 71) דרכם לקבץ את התאנים ולחברן, על־ידי לחץ, לגושים עגולים - ונקראים "עיגולי דבילה". 72) תוספתא, טבול־יום פ"ב ה"ו.

טו. הַתְּמָרִים[73] וְהַגְּרוֹגָרוֹת[74] שֶׁשְּׁלָקָן וְנַעֲשׂוּ אוֹם[75] - הֲרֵי זֶה חִבּוּר[76].

73) תוספתא, עוקצין פ"ב ה"ב. 74) תאנה יבישה נפרדת. 75) גוש גדול אחד. 76) מכיוון שזה חיבור של קבע.

טז. הַזֵּיתִים[77] שֶׁעֲטָנָן[78] וְנַעֲשׂוּ גּוּשׁ אֶחָד - הֲרֵי זֶה חִבּוּר, מִפְּנֵי שֶׁמִּתְּחִלָּה לֹא נִתְּנָן לַמַּעֲטָן אֶלָּא עַל מְנָת שֶׁיִּינָקוּ זֶה מִזֶּה[79]. לְפִיכָךְ, שֶׁרֶץ[80] שֶׁנִּמְצָא עַל אוֹם

שֶׁל זֵיתִים, וְהֵן הַזֵּיתִים שֶׁנַּעֲשׂוּ כֻּלָּן גּוּף אֶחָד, אֲפִלּוּ נָגַע בְּכִשְׁעוֹרָה - הַכֹּל טָמֵא, שֶׁהַכֹּל גּוּף אֶחָד. הָיְתָה לוֹ[81] אוֹם שֶׁל זֵיתִים וְעָתִיד לְהָפְכָהּ[82] - כֵּיוָן שֶׁתָּקַע בָּהּ אֶת הַיָּתֵד[83], אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ גּוּשִׁים הַרְבֵּה[84], אֵינָן חִבּוּר[85]. וְאִם מִשֶּׁהֲפָכָהּ נַעֲשׂוּ אוֹם[86] - אֵינָן חִבּוּר[87].

77) תוספתא, טהרות פ"א ה"ב. 78) החפירה שנותנים בה את הזיתים העומדים לסחיטה כדי שיתרככו, נקרא "מעטן" בלשון המשנה, ומכאן המונח "עטנן", ופירושו, נתן את הזיתים במעטן. ראה פירוש רבינו לטהרות פ"ט מ"א. 79) זיתים נפרדים אינם מוציאים כל השמן האצור בהם, אבל כשהם נעשים כגוש אחד עוברות טיפות השמן מזית לחבירו ומתקבצות לכמות ניכרת המתמצית מן הגוש בלחץ הקורה והאבנים. 80) משנה, טהרות פ"ט ח. 81) תוספתא, שם פ"י ה"ז. 82) וכשיהפוך אותה תתפרק. 83) יתד מיוחדת להפיכת גושי זיתים. 84) שטרם נתפרקו. 85) ואם נגע בזית אחד לא נטמאו שאר הזיתים שבגוש, מפני שדעתו להפכם ולפרקם. 86) נתחברו שנית מאליהם. 87) אחר הוצאת שמנם, אין האדם מעוניין בחיבורם, ועוד: מפני שנתחברו מאליהם בלי פעולה מיוחדת של האדם (הגר"א בפירושו לתוספתא).

יז. אֹכֶל[88] פָּרוּד[89] שֶׁהוּא כֻּלּוֹ מְכֻנָּס וְדָבֵק זֶה בָּזֶה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ חִבּוּר לְהִתְטַמֵּא[90] וְאֵינוֹ כְּגוּף אֶחָד כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[91] - הֲרֵי הוּא מִצְטָרֵף לְכְבִיצָה לְטַמֵּא טֻמְאַת אֹכָלִים אֲחֵרִים[92]. וְאִם לֹא כְּנָסוֹ[93] אֶלָּא הֲרֵי הוּא מְפֹרָד, כְּמַעֲשֶׂה קְדֵרָה[94] וְהַקִּטְנִית - אֵינוֹ מִצְטָרֵף[95] עַד שֶׁיְּקַבְּצֵם וְיַעֲשֵׂם גּוּשׁ אֶחָד[96]. הָיוּ גּוּשִׁים הַרְבֵּה זֶה בְּצַד זֶה, וְנָגַע אַב הַטֻּמְאָה בְּאֶחָד מֵהֶן - הֲרֵי הוּא רִאשׁוֹן, וְהַגּוּשׁ שֶׁבְּצִדּוֹ שֵׁנִי, וְשֶׁבְּצַד הַשֵּׁנִי שְׁלִישִׁי, וְשֶׁבְּצַד הַשְּׁלִישִׁי רְבִיעִי[97].

88) משנה, עדיות פ"ג מ"ב. 89) גוש ובו כמה תאנים או תמרים וכדומה דבוקים יחד. 90) אם נגע בפרי אחד שבגוש, לא נטמאו האחרים. 91) למעלה בהלכה יד. 92) נתבאר למעלה (פ"ד ה"א) שאוכל פחות מכביצה מתטמא, אבל אינו מטמא אחרים. פסק כחכמים, שם. 93) טבול־יום פ"ב מ"ה. 94) גרעיני תבואה וגרגירים קטנים אחרים שמבשלים אותם בקדירה (רבינו בפירושו למשנה). 95) לטמא אחרים, אפילו אם כולם טמאים. 96) רבינו מפרש מה שאמרו במשנה "אינו חיבור" הכוונה לטמא אחרים. 97) במשנתנו: "הרי אלו יימנו". ופירש רבינו: מונים בהם ראשון ושני, וכן הלאה.

יח. כִּכָּר[98] שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁהָיְתָה רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה וְהִשִּׁיךְ[99] לָהּ אֲחֵרוֹת - כֻּלָּם רִאשׁוֹן[100]; פֵּרְשָׁהּ - הִיא רִאשׁוֹן וְכֻלָּן[101] שְׁנִיּוֹת[102]. הָיְתָה שְׁנִיָּה וְהִשִּׁיךְ לָהּ אֲחֵרוֹת - כֻּלָּן שְׁנִיּוֹת; פֵּרְשָׁהּ - הִיא שְׁנִיָּה וְכֻלָּן שְׁלִישִׁיּוֹת[103]. הָיְתָה שְׁלִישִׁית וְהִשִּׁיךְ לָהּ אֲחֵרוֹת - הִיא שְׁלִישִׁית וְכֻלָּן טְהוֹרוֹת[104], בֵּין שֶׁפֵּרְשׁוּ בֵּין שֶׁלֹּא פֵּרְשׁוּ[105].

98) טהרות, פ"א מ"ח. 99) קירב והדביק. מדובר בבצק, ונקט לשון נשיכה, מפני שאחת נושכת מחברתה בשעה שמפרידים אותן, בין לפני אפיה ובין לאחר מכאן (הרא"ש מ"ז). 100) אם נגע בה אוכל נעשה שני, כאילו נגע בראשונה, אע"פ שלא נעשו גוש אחד ממש. והטעם, מפני שהנשיכה עושה חיבור. 101) כל האחרות. 102) הנשיכה אינה חיבור מלא כמו גוש אחיד שנשאר בטומאתו אפילו אחר שנחלק, והיא (הנשיכה) מועילה רק לענין שהנוגע בהן כל זמן שלא נפרדו, יהיה דינו כנוגע בכיכר הראשונה. 103) מדובר בתרומה, אבל בחולין - אין שלישי לטומאה. 104) שאין רביעי בתרומה. 105) מפני שטומאת הראשונה היא קלה, שאינה פוסלת אחרים, אין כוחה יפה לעשות נשיכה כחיבור. [והר"ש מפרש, מכיוון שאם יפרשו לא תישאר בהן כל טומאה שהיא, לפיכך אין חיבור קל זה מועיל אפילו לפני שפירשו, מה־שאין־כן בראשון ושני שנשארה בהן טומאה גם אחר שפירשו].

יט. כִּכָּרוֹת[106] שֶׁל תְּרוּמָה נוֹשְׁכוֹת זוֹ בָּזוֹ[107], נִטְמָאת אַחַת מֵהֶן בְּשֶׁרֶץ - כֻּלָּן רִאשׁוֹן, וְאַף עַל פִּי שֶׁפֵּרְשׁוּ אַחַר מִכָּאן[108]. [נִטְמָאת אַחַת בְּמַשְׁקִין טְמֵאִין - כֻּלָּן שְׁנִיּוֹת[109], אַף עַל פִּי שֶׁפֵּרְשׁוּ אַחַר מִכָּאן.] נִטְמָאת אַחַת מֵהֶן בְּיָדַיִם - כֻּלָּן שְׁלִישִׁיּוֹת[110], וְאַף עַל פִּי שֶׁפֵּרְשׁוּ. מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ[111] גּוּף אֶחָד בִּשְׁעַת טֻמְאָתָן.

106) שם מ"ז. רבינו שינה מהסדר שבמשנה, והקדים את המאוחר, ולא נתבאר לנו נימוקו. 107) רבינו שם מפרש, שהיו עושים עוגות גדולות דומות ללוחות גדולים, וחותכים אותם לכמה חתיכות מבלי להפרידן לגמרי, ונשאר חיבור קל בין החתיכות, ואחר האפייה הן נפרקות על ידי תנועה קלה. וזה נקרא "נושכות". 108) אין זה דומה לדין השיך שבהלכה הקודמת, מפני שכאן היו כל החתיכות מחוברות חיבור מלא, לא בטל כוח החיבור, כל זמן שנשארה נשיכה, ולכן דינן כאילו נגע בהן השרץ, אבל בהשיך מדובר כשלא היו מעולם מחוברות ממש, ואין הנשיכה עושה חיבור מלא. [ויש עוד הבדל בין הי"ח והי"ט, בהי"ח מדובר כשהטומאה נגעה לפני שהשיך, ובהי"ט נגעה הטומאה כשהכיכרות היו מחוברות]. 109) מפני שמשקין הם תמיד ראשון לטומאה (הל' אבות הטומאות פ"ז ה"ה). 110) חכמים גזרו טומאה על סתם ידים (שם פ"ח ה"ב). 111) נימוק לכל דיני "פירשו" שבהלכה זו.

יום שישי כ"ה סיון ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁבִיעִי[1]

1) יבאר הניצוק אם הוא חיבור לטומאה ולטהרה מחם לצונן או מצונן לחם. ודין דברים שאינם חיבור בטבול יום אף על פי שהם חיבור לשאר דברים. ודין אוכלים שהם מתטמאים בכל הטומאות והם טהורים בטבול יום.

א. הַנִּצּוּק[2] אֵינוֹ חִבּוּר לֹא לְטֻמְאָה וְלֹא לְטָהֳרָה. כֵּיצַד? הָיָה מְעֻרֶה מַשְׁקִין טְהוֹרִין לְתוֹךְ כְּלִי טָמֵא, וַאֲפִלּוּ עַל גַּבֵּי הַשֶּׁרֶץ - הֲרֵי הָעַמּוּד הַנִּצּוּק טָהוֹר,

1 **וְאִם קָלַט מִן הַמַּשְׁקִין הַנִּגְּרִין מִן הָאֲוִיר[3] - הֲרֵי זֶה**
2 **שֶׁקָּלַט טָהוֹר. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, שֶׁהַמַּשְׁקִין שֶׁמִּמְּעָרָה**
3 **מֵהֶן[4] טְהוֹרִין.**

~ נקודות משיחות קודש ~

"הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה".

בהסבר מהות הניצוק מצינו שלושה אופנים: **א: נגיעת** התחתון בעליון על ידי ההבל (כפירוש רבנו עובדיה מברטנורא). **ב: חיבור התחתון** לעליון ע"י ההבל (לשון הרמב"ם בפירוש המשניות). **ג:** ההבל גורם **חיבור הניצוק** שבין העליון לתחתון (כפירושו בספר הי"ד). והצד השווה ביניהם שתתאה גבר כשהוא חם, ולכאורה קשה שהרי הכלל הוא ש"הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה". והביאור הוא על פי פנימיות העניינים: "עליון" רומז על הקב"ה שאין עליון למעלה ממנו ותחתון רומז על הנבראים והעולם הזה הגשמי. ניצוק בין העליון לתחתון רומז על החיבור התמידי של הקב"ה עם העולם ומלמדנו דין התורה ש"הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה" היינו שהחיבור הוא רק לעניין התהוות העולם בכל רגע, אבל לא בנוגע לטומאתו וטהרו של האדם כי זה תלוי רק בבחירתו "ובחרת בחיים" ואף שהתחתון מחובר עם העליון יכול להיות אצלו מצב של "טומאה" וכן לאידך יכול להיות אצלו מצב של טהרה אבל זו אינה נובעת מחיבורו על ידי "קילוח העליון" אלא ע"י שמתחבר עם העליון בכח עצמו. ו"במה דברים אמורים שעירה מצונן לצונן אבל המערה משקין צונן לחמין חיבור" כי המים כפי שהם מצד עצמם הם קרים אבל חמימות המים מראה שנעשתה בה פעולה ועבודה על ידי האדם. ושלושת האופנים הנ"ל האמורים בהסבר דין ניצוק, הם שלושה שלבים בעבודת האדם למטה.

דברי רבנו עובדיה מברטנורא שכתב שהתחתון **מעלה הבל** לעליון הצונן מתאימים לשלב הראשון בעבודת האדם שכולה מצד בחירה חופשית ובכח עצמו ואין נראה בזה החיבור לעליון. פירוש הרמב"ם בפירוש המשניות שעליית ההבל החם פועלת **החיבור** עם העליון (ולא רק נגיעה) מגלה שעבודת התחתון פועלת חיבור עם העזר מלמעלה ובה כבר נרגש שעבודת האדם היא בכח ובעזרת הקב"ה. ודברי הרמב"ם בספר היד החזקה "הרי **הניצוק חיבור**" מדגישים שעל ידי עבודת התחתון מתגלה שסוף סוף כל זה הוא ענינו של הניצוק גופא כי כל בריאתו והתהוותו על ידי הקב"ה היתה מלכתחילה לכוונה זו היינו לעבודת האדם "למעשה ידיך תכסוף".

והגם שכל עניין החיבור הנ"ל נאמר לעניין טומאה הרי הרמז בפרט זה שעיקר עבודת החיבור נעשית על ידי עבודת התשובה שהיא עיקר העבודה בכח עצמו ולא על ידי גילוי אור כעבודת הצדיקים, ועל ידי עבודתם פועלים הבעלי תשובה חיבור עם העליון "בחילא יתיר" כי דווקא בעבודה זו ישנו עניין חמימות.

2) טהרות פרק ח משנה ט. עמוד הקילוח המחבר את הנוזלים שבכלי שממנו יוצקים עם הנוזלים שבכלי המקבל אותם, נקרא "ניצוק". 3) הכניס כלי באמצע העמוד ונפלו לתוכו מקצת מהמשקין לפני שהגיעו לכלי הטמא. 4) שטרם יצאו מהכלי העליון.

4 **ב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁעֵרָה מִצּוֹנֵן לְצוֹנֵן אוֹ**
5 **מֵחַם לְחַם אוֹ מֵחַם לְצוֹנֵן; אֲבָל הַמְעָרֶה מַשְׁקִין**
6 **טְהוֹרִין צוֹנֵן לְתוֹךְ מַשְׁקִין טְמֵאִין חַמִּין - הֲרֵי הַנִּצּוֹק**
7 **חִבּוּר, וְנִטְמְאוּ הַמַּשְׁקִין הַצּוֹנֵן כֻּלָּן שֶׁהוּא מְעָרֶה מֵהֶן,**
8 **וְנִטְמָא הַכְּלִי שֶׁמְּעָרֶה מִמֶּנּוּ מֵחֲמַת הַמַּשְׁקִין שֶׁבְּתוֹכוֹ,**
9 **שֶׁהֲרֵי נִטְמְאוּ. וּמִפְּנֵי מָה אָמְרוּ: הַמְעָרֶה מַשְׁקִין צוֹנֵן**
10 **לְחַמִּין - חִבּוּר? מִפְּנֵי שֶׁעֲשָׁן הַחַמִּין[5] עוֹלֶה כְּתִימְרוֹת**
11 **עָשָׁן[6] וּמִתְעָרֵב בַּנִּצּוֹק וּבַמַּיִם שֶׁבַּכְּלִי הָעֶלְיוֹן וּמְטַמֵּא**
12 **הַכְּלִי[7], שֶׁהֶעָשָׁן הָעוֹלֶה מִן הַחַמִּין מַשְׁקִין הוּא חָשׁוּב.**

5) הקיטור העולה מהמים החמים, שהוא אד המים המתנדפים. 6) כעמוד עשן. 7) וכל מה שבתוכו ואת הניצוק, אבל בחם לתוך חם אין הניצוק סופג את אדי התחתון מפני שהוא עצמו מוציא אדים.

13 **ג. לְפִיכָךְ, הָאִשָּׁה שֶׁהָיוּ יָדֶיהָ טְהוֹרוֹת וְהֵגִיסָה[8]**
14 **בְּקִדְרָה[9] טְמֵאָה וְהִזִּיעוּ יָדֶיהָ מֵהֶבֶל הַקִּדְרָה - נִטְמְאוּ**
15 **יָדֶיהָ כְּאִלּוּ נָגְעָה בַּמַּשְׁקֶה שֶׁבַּקִּדְרָה[10]. וְכֵן אִם הָיוּ**
16 **יָדֶיהָ טְמֵאוֹת וְהֵגִיסָה בַּקִּדְרָה וְהִזִּיעוּ יָדֶיהָ - נִטְמָא**
17 **כָּל מַה שֶּׁבַּקִּדְרָה כְּאִלּוּ נָגְעָה בַּמַּשְׁקִין שֶׁבַּקִּדְרָה.**

8) בוחשת בכף. 9) בתבשיל חם שבקדירה ואינה נוגעת בו ביד. 10) חכמים גזרו טומאה על ידיים שנגעו במשקין טמאים.

18 **ד. נְחִיל[11] דְּבַשׁ[12] הַזִּיפִים וּדְבַשׁ הַצַּפַּחַת[13] - הַנִּצּוֹק**
19 **שֶׁלָּהֶן חִבּוּר, וַאֲפִלּוּ הָיָה מְעָרֶה מִצּוֹנֵן לְצוֹנֵן, מִפְּנֵי**
20 **שֶׁיֵּשׁ לָהֶן רִיר וְהֲרֵי הֵן נִמְשָׁכִין[14] כְּדֶבֶק. לְפִיכָךְ[15],**
21 **כָּל הָאֲכָלִין - אֵין הַנִּצּוֹק שֶׁלָּהֶן חִבּוּר וַאֲפִלּוּ הָיוּ**
22 **עָבִים הַרְבֵּה, כְּגוֹן הַגְּרִיסִין וְהַחֵלֶב הַמֻּתָּךְ וְכַיּוֹצֵא**
23 **בָּהֶן, לְפִי שֶׁאֵין לָהֶן רִיר. וְכֵן שְׁאָר כָּל הַמַּשְׁקִין -**
24 **אֵין הַנִּצּוֹק שֶׁלָּהֶן חִבּוּר, אֶלָּא אִם כֵּן עֵרָה מִצּוֹנֵן**
25 **לְחַם, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.**

11) בכל מקום שנזכרה בתלמוד התיבה "נחיל" משמעותה קבוצת דבורים הנמצאת בכוורת אחת. במשנה כתוב סתם: "דבש הזיפים" ורבינו כאן הוסיף "נחיל". 12) שם משנה ט. 13) רבינו בפירושו למשנה אומר ש"זיפים וצפחת" שמות מקומות בארץ ישראל הם, והדבש הבא מהם היה סמיך מאוד. [בסוטה מח, ב מפרש כן ריש לקיש, ורבי יוחנן מפרש זיפים מלשון זיוף, מפני שהדבש סמיך אפשר היה לזייפו ולהוסיף מים. אף על פי שבכל מקום הלכה כרבי יוחנן נגד ריש לקיש, קיבל רבינו כאן פירושו של ריש

לקיש, שנתקבל יותר על דעתו, מפני שאין בזה הבדל להלכה, שהרי דרגת סמיכות הדבש קובעת]. 14) כשאדם נוגע בכל משקה שהוא, ניתק הקשר שבינו ובין המשקה ברגע שהוא מסלק את ידו, אבל כשנוגע בדבש סמיך ומסלק את ידו נמשך עמוד דק של ריר המחבר את ידו לדבש, ולפיכך נידון עמוד הניצוק כגוש אחד, ולא כשאר משקין שכל טיפה היא גוש בפני עצמו. 15) מפני שחיבור ניצוק של דבש מנומק ברירים ולא בסמיכות שלו. [בנזיר שם שאלו אם יש ניצוק לאוכלין עבים (סמיכים) כדבש או אין להם ניצוק ואין לדמותם לדבש שיש לו רירים, ומשמע שם שרירים קובעים ולא סמיכות. ומכאן ה"לפיכך" בדברי רבינו כאן].

1 ה. הַנִּצּוֹק אֵינוֹ חִבּוּר לְטָהֳרָה[16]. כֵּיצַד? שֶׁאִם עֵרָה
2 מַיִם טְמֵאִים מִכְּלִי אֶבֶן[17] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן[18] לְתוֹךְ
3 הַמִּקְוֶה - אֵין אוֹמְרִים: מִשֶּׁהִגִּיעַ קְצָת הַנִּצּוֹק
4 לַמִּקְוֶה טָהֲרוּ הַמַּיִם[19], אֶלָּא הֲרֵי הֵן בִּטְמְאָתָן עַד
5 שֶׁיַּשִּׁיק[20] הַמִּקְוֶה לְכֻלָּן מִצַּד אֶחָד[21], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[22].
6 וְכֵן הַקְּטַפְּרֵס[23] שֶׁיֵּשׁ עָלָיו מַשְׁקֶה טוֹפֵחַ[24] - אֵינוֹ
7 מְחַבְּרָן לִשְׁאָר הַמַּשְׁקִין שֶׁבַּמִּדְרוֹן[25] לֹא לְטֻמְאָה[26]
8 וְלֹא לְטָהֳרָה[27]. אֲבָל הַמַּשְׁקִין שֶׁבָּאַשְׁבֹּרֶן[28] - כֻּלָּן
9 חִבּוּר לְטֻמְאָה וּלְטָהֳרָה.

16) בהלכה א אמרנו הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה, ובהלכות ב, ג ו־ד נתפרשו דיני ניצוק לטומאה, ומבאר רבינו בהלכה זו לטהרה כיצד. 17) שאינו מקבל טומאה. 18) כלי אדמה וכלי גללי בהמה. 19) מדין השקה (ראה למעלה פרק ב הלכה כא). 20) שיגעו מי המקווה במי המים הטמאים. 21) כגון כל השטח העליון. 22) שם. ולמה נקט כלי אבן? משום שבכלים המקבלים טומאה אין ההשקה מועילה אפילו אם ניצוק חיבור, שהרי המשקין הטמאים טימאו את הכלי, וחוזר הכלי ומטמא את המשקין שטהרו על ידי ניצוק. והשקה בכלים המקבלים טומאה נעשית על ידי הטבלת הכלי במקווה עד שמי המקווה צפים על גבי המים הטמאים ואז נטהר הכלי בטבילה והמים בהשקה. 23) מקום משופע והמים שנשפכו עליו יורדים תיכף למטה ואינם מתעכבים כלל. 24) קצת משקה המרטיב את היד הנוגעת בה. 25) שיש בהם יותר ממשקה טופח. 26) אם נגעה טומאה במשקה טופח לא נטמאו המשקין שבמקום המדרון. 27) אם נגעו במי מקווה לא נטהר המשקה טופח וכן להיפך. 28) בבקע שבאדמה.

10 ו. עֲרֵבָה שֶׁהִיא קְטַפְּרֵס[29] וְעָלֶיהָ מַשְׁקֶה טוֹפֵחַ,
11 וְשָׁלֹשׁ חֲתִיכוֹת אֲכָלִין טְמֵאִים בִּכְבִיצָה[30] מֻנָּחִין עָלֶיהָ
12 זוֹ לְמַטָּה מִזּוֹ - אֵינָן מִצְטָרְפוֹת[31]; הָיוּ שְׁתַּיִם - הֲרֵי
13 אֵלּוּ מִצְטָרְפוֹת[32]. וְאִם הָיָה תַּחְתֵּיהֶם מַשְׁקֶה עוֹמֵד[33],
14 אֲפִלּוּ כְּעֵין הַחַרְדָּל[34] - הֲרֵי זֶה מְצָרֵף אֶת כֻּלָּן[35].

29) ששוליה משופעים, או שהיא שעונה על מקום מדרון. 30) שלשתן ביחד יש בהן כביצה, והמדובר כשנוגעות זו בזו ואינן נושכות. 31) לטמא המשקין והם יחזרו ויטמאו את העריבה, כדין כל משקין שמטמאים אחרים בכל שהם ואפילו את הכלים. 32) מפני שטיפת המשקין שבין שתי החתיכות אין עליה דין קטפרס והיא נוגעת בכביצה אוכלין טמאים ונטמאה וחוזרת ומטמאה את העריבה, אבל בשלוש חתיכות הטיפה שבין העליונה והאמצעית אינה נוגעת בכביצה וכן הטיפה שבין האמצעית והתחתונה. והטיפות אינן מתחברות, מפני שהן קטפרס. 33) כגון ששולי העריבה הם מקום שטוח ישר, ומתוך כך המשקה עומד תחת כל החתיכות. 34) חתיכות הבצק הן קטנות כחרדל וכולן ביחד הן כביצה. 35) המשקה מצרף את כל הפירורים לשיעור כביצה ומטמאים את המשקה וזה מטמא את העריבה כמו שנתבאר למעלה.

15 ז. כְּבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁטְּבוּל יוֹם אֵינוֹ מְטַמֵּא חֵלִין כְּלָל,
16 אֶלָּא פּוֹסֵל[36] אָכְלֵי תְּרוּמָה וּמַשְׁקֵה תְּרוּמָה וְעוֹשֶׂה
17 הַכֹּל[37] שְׁלִישִׁי[38], וְכֵן אִם נָגַע בְּאָכְלֵי קֹדֶשׁ אוֹ מַשְׁקֵה
18 קֹדֶשׁ - פְּסָלָן וַעֲשָׂאָן רְבִיעִי.

36) נתבאר כבר, שדבר שנפסל אינו פוסל אחרים בנגיעתו. 37) אפילו את המשקין. 38) ומה שאמרנו (שם פרק ז הלכה ה) שאפילו שני שנגע במשקין נעשו תחילה (פירוש, כראשון לטומאה) המדובר באוכל שנגע בראשון ונעשה שני, אבל טבול יום אינו מטמא את התרומה ולא את הקודש, אלא פוסל (ראה ביאורנו שם). הלכה זו משמשת הקדמה לבאות אחריה.

19 ח. יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁאֵינָם חִבּוּר בִּטְבוּל יוֹם וְאַף עַל פִּי
20 שֶׁהֵן חִבּוּר בְּכָל הַטֻּמְאוֹת, אֶלָּא אִם נָגַע בָּהֶן טְבוּל
21 יוֹם - לֹא פָּסַל אֶלָּא זֶה שֶׁנָּגַע בּוֹ, וְאִלּוּ הָיָה הַנּוֹגֵעַ
22 בִּמְקוֹם טְבוּל יוֹם אָדָם אַחֵר[39] - הָיָה פּוֹסֵל הַכֹּל.
23 אֲפִלּוּ הָיָה הַנּוֹגֵעַ אָדָם שֶׁאָכַל אֲכָלִין טְמֵאִין אוֹ שָׁתָה
24 מַשְׁקִין טְמֵאִין, שֶׁהִיא טֻמְאָה קַלָּה[40] - הֲרֵי זֶה פָּסַל
25 הַכֹּל, שֶׁלֹּא פְּסָלוֹ טְבוּל יוֹם. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, שֶׁאִם
26 הָיָה הַנּוֹגֵעַ אַב טֻמְאָה אוֹ רִאשׁוֹן, שֶׁהוּא מְטַמֵּא
27 הַכֹּל. וּמִפְּנֵי מָה הֵקֵלּוּ בִּטְבוּל יוֹם? מִפְּנֵי שֶׁכְּבָר
28 טָהַר[41] וְאֵינוֹ מְחֻסָּר אֶלָּא הֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ[42]. וְעוֹד הֵקֵלּוּ
29 בִּטְבוּל יוֹם, שֶׁיֵּשׁ אֲכָלִין שֶׁהֵן מְיֻחָדִין לְאָדָם
30 וּמִתְטַמְּאִין בְּכָל הַטֻּמְאוֹת, וְהֵן טְהוֹרוֹת בִּטְבוּל יוֹם.
31 וְאֵלּוּ הֵן: הַשְּׁעוֹרָה וְהַכֻּסֶּמֶת בִּזְמַן שֶׁאֵינָן קְלוּפִין.
32 אֲבָל בִּזְמַן שֶׁהֵן קְלוּפִין, וְהַחִטָּה[43] אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ
33 קְלוּפָה, וְהַקֶּצַח[44] וְהַשֻּׁמְשׁוּם - נִפְסָלִין בִּטְבוּל יוֹם,
34 וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁהֵן מִתְטַמְּאִין בְּכָל הַטֻּמְאוֹת.

39) אדם טמא אחר שלא טבל. 40) גזירת חכמים. ראה הלכות אבות הטומאות פרק ח הלכה י והלכה י"א. 41) על ידי טבילה. 42) שקיעת השמש ויטהר מאליו. 43) שקליפתה דקה וצמודה לגופה. 44) מין כמון שחור.

35 ט. כָּל יַד הָאֲכָלִין שֶׁהֵן חִבּוּר בְּאַב הַטֻּמְאָה - הֲרֵי
36 הֵן חִבּוּר בִּטְבוּל יוֹם. וְכֵן כָּל הָאֹכֶל שֶׁנִּפְרַס וּמְעֹרֶה
37 בִּמְקֻצָּת[45], שֶׁהוּא חִבּוּר בְּאַב הַטֻּמְאָה - כָּךְ הוּא חִבּוּר

בְּטְבוּל יוֹם. וְכֹל שֶׁאֵינוֹ חִבּוּר בִּטְבוּל יוֹם[46] - הֲרֵי הוּא חִבּוּר בַּיָּדַיִם[47]. וְגַם זֶה חֹמֶר בְּטֻמְאַת יָדַיִם מִטְּבוּל יוֹם[48].

45) ראה למעלה פרק ו הלכה ט דין אוכל שנפרס ונגע באב הטומאה. 46) והוא חיבור בשאר טומאות. (ראה לקמן פרק ח הלכה א). 47) אף על פי, שידיים וטבול יום שווים לפסול את התרומה ולא לטמא, אינם שווים לעניין חיבור. 48) בהלכות אבות הטומאות פרק י הלכה ה נתבאר חומר אחר בידיים מטבול יום; טבול יום אינו מטמא משקין של חולין כלל וידיים מטמאים אותם להיות כראשון לטומאה.

פֶּרֶק שְׁמִינִי[1]

1) יבאר הדברים שהם חיבור לטבול יום, והדברים שנגע בהם אם פוסלם. ודין טבול יום מטומאת מת ומבעילת נידה אם עושה בטהרות.

א. חַלּוֹת[2] אוֹ כְּכָרִים[3] שֶׁכִּבְּנָסָן וְהָיוּ נוֹשְׁכוֹת זוֹ בָּזוֹ[4] וְדַעְתּוֹ לְהַפְרִישָׁן, אוֹ שֶׁאָפָה חַלָּה עַל גַּבֵּי חַלָּה[5] בַּתַּנּוּר וַעֲדַיִן לֹא קָרְמוּ פָּנֶיהָ[6], וְנָגַע טְבוּל יוֹם בְּאַחַת מֵהֶן - לֹא פָּסַל אֶלָּא הַחַלָּה שֶׁנָּגַע בָּהּ[7]. וְכֵן הַמַּיִם שֶׁהִרְתִּיחוּ וְנַעֲשׂוּ כְּקֻבָּה[8], וְהַגְּרִיסִין[9] שֶׁהִרְתִּיחוּ רְתִיחָה רִאשׁוֹנָה[10], וְיַיִן חָדָשׁ[11] וְאֹרֶז[12] שֶׁהִרְתִּיחוּ, וְנָגַע טְבוּל יוֹם בְּרְתִיחָה - אֵינוֹ חִבּוּר, וְלֹא פָּסַל אֶלָּא הָרְתִיחָה בִּלְבַד. וּבְשְׁאָר כָּל הַטֻּמְאוֹת, בֵּין קַלּוֹת[13] בֵּין חֲמוּרוֹת - הַכֹּל חִבּוּר. אֲבָל חַלּוֹת שֶׁהָיוּ נוֹשְׁכוֹת זוֹ בָּזוֹ וְאֵין דַּעְתּוֹ לְהַפְרִישׁ, אוֹ שֶׁאָפָה חַלָּה עַל גַּבֵּי חַלָּה וְנָשְׁכוּ וְקָרְמוּ בַּתַּנּוּר[14], וּרְתִיחַת הַמַּיִם שֶׁאֵינָהּ מְחֻלְחֶלֶת כְּקֻבָּה[15], וּרְתִיחַת הַגְּרִיסִין שְׁנִיָּה[16], וּרְתִיחַת יַיִן יָשָׁן[17], וּרְתִיחַת הַשֶּׁמֶן בֵּין יָשָׁן בֵּין חָדָשׁ, וּרְתִיחַת עֲדָשִׁים - הֲרֵי אֵלּוּ חִבּוּר בִּטְבוּל יוֹם, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּכָל הַטֻּמְאוֹת.

2) כתוב בתורה (במדבר טו, כ): "מראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה". חלה זו צריך ליתן לכהן, וקדושה כתרומה. 3) של תרומה. 4) ואם תפרידן, תשאר חתיכה מכל ככר דבוקה בחברתה, כאילו נשכה ממנה. 5) "חלה" משמעותה בצק דק ושטוח. 6) לפני שעלה קרום על החלה התחתונה, הניח עליה חלה שניה. ומובן שבדעתו להפרידן, כדי שלא תתקלקל תבנית התחתונה מכובד העליונה (רבינו בפירושו למשנה). 7) כבית־הלל בטבול־יום פ"א מ"א. וזה נאמר בנגיעת טבול־יום, אבל בשאר טומאות, אם נגע באחת נטמאו האחרות. [הר"ש במשנתנו מפרש, שכאן אפילו שאר טומאות אינן מטמאות אלא זו שנגע בה, ודעת רבינו כמו שכתבנו]. 8) העלו אבעבועות גדולות שתוכן ריק, ודומות לאוהל זעיר. 9) פולים כתושים. 10) טרם שהספיקו הגריסים לספוג את המים ולהיעשות מיקפה, ולפיכך הבועות ריקות כבועות מים. 11) שהעלה בועות. 12) כר' יהודה במשנתנו. 13) ואפילו טומאות שגזרו חכמים. 14) והקרום הקשה מגן על החלה התחתונה. 15) שהבועות הן זעירות ואינן חלולות. 16) כשהתבשיל עבה קצת, מעלות הרתיחות חלקי המיקפה. 17) רתיחות אלה הן סמיכות, ויש בהן ממשות היין.

ב. בָּצֵק[18] שֶׁיָּצָא בִּשְׁעַת אֲפִיָּה[19] וְנִמְצָא בְּאֶמְצַע הַכִּכָּר כְּמוֹ מַסְמֵר יוֹצֵא, וְכֵן קְצָת הַבָּצֵק שֶׁנִּמְשַׁךְ[20] וְנֶחֱרַךְ בְּעֵת אֲפִיָּה, וְהוּא הַנִּקְרָא חַרְחוּר, אִם הָיוּ פְּחוּתִים מִכְּאֶצְבַּע וְנָגַע טְבוּל יוֹם בָּהֶן - פָּסַל כָּל הַכִּכָּר. וְכֵן אִם נָגַע[21] בְּגַרְגֵּר מֶלַח קָטָן שֶׁבַּכִּכָּר - נִפְסַל כָּל הַכִּכָּר. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּכָל הַטֻּמְאוֹת. אֲבָל צְרוֹר שֶׁבַּכִּכָּר אוֹ תּוּרְמוֹס[22] וְגַרְגֵּר מֶלַח גָּדוֹל וְחַרְחוּר יָתֵר מִכְּאֶצְבַּע שֶׁנָּגַע בָּהֶן אֲפִלּוּ אַב הַטֻּמְאָה - הַכִּכָּר טָהוֹר[23], וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בִּטְבוּל יוֹם.

18) שם מ"ג. 19) מפני החום הרב נסדקה הכיכר, ויצא על פניה קצת בצק. 20) נמשך מצידי הככר קצת בצק, ומתוך דקותו נחרך. 21) טבול־יום. 22) ראה למעלה פ"א הט"ו. 23) כל אלה גופים בפני עצמם הם, ואינם בטלים לגבי הכיכר.

ג. רָקִיק[24] שֶׁנֶּחֱרַךְ[25] חֶצְיָהּ וְחֶצְיָהּ קַיָּם - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ חִבּוּר[26]. נֶחֱרַךְ הָאֶמְצַע[27] וְהַצְּדָדִין קַיָּמִין - אֵינָן חִבּוּר זֶה לָזֶה, אֲפִלּוּ בְּאַב הַטֻּמְאָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בִּטְבוּל יוֹם. בִּשַּׁר קֹדֶשׁ[28] שֶׁקָּרַם[29] עָלָיו הַמָּרָק וְנָגַע טְבוּל יוֹם בַּקִּיפָּה[30] - הַחֲתִיכוֹת מֻתָּרוֹת. נָגַע בַּחֲתִיכָה - הַחֲתִיכָה וְכָל הָעוֹלִין עִמָּהּ[31] חִבּוּר. וְכֵן בְּתַבְשִׁיל קִטְנִיּוֹת שֶׁקָּרַם עַל גַּבֵּי פְּרוּסוֹת[32]. שֶׁמֶן[33] שֶׁצָּף עַל גַּבֵּי יַיִן וְנָגַע טְבוּל יוֹם בַּשֶּׁמֶן - לֹא פָּסַל אֶלָּא הַשֶּׁמֶן.

24) עוגה דקה. 25) כך היא גירסת רבינו בתוספתא עוקצין פ"ב ה"ג, ובסיפא של בבא זו נאמר דין רימון שנימוק (ראה ראב"ד וכסף־משנה). 26) ואם נגע בחלק שנחרך לא נטמא החלק השני. 27) פירוש, נחרך כעין פס מקצה אחד של הרקיק עד לקצהו השני, ופס זה מפסיק בין שני הצדדים שלא נחרכו (ראה למעלה פ"ה הכ"ב בדין רימון שנימוק). 28) טבול־יום פ"ב מ"ה. 29) נקרש. 30) במרק הקרוש. 31) כל מה שיעלה עם החתיכה כשיגביה אותה. 32) של לחם. 33) שם.

ד. יֶרֶק[34] תְּרוּמָה וּבִיצָה טְרוּפָה[35] נְתוּנָה עַל גַּבָּיו[36], וְנָגַע טְבוּל יוֹם בַּבֵּיצָה - לֹא פָּסַל אֶלָּא קֶלַח שֶׁכְּנֶגְדּוֹ[37]. וְאִם הָיְתָה כְּמִין כּוֹבַע[38] - אֵינוֹ חִבּוּר[39].

34) טבול־יום פ"ג מ"ב. 35) שנתערבו יפה החלבון והחלמון אחר שהוצאו מקליפת הביצה. 36) ומפני שנתערבו החלבון והחלמון אינם נשמטים מהירק. והמדובר כשיש שם כמה קלחים של ירק 37) שכנגד מקום הנגיעה, ואע"פ שביצה היא חולין ואינה נפסלת במגע טבול־יום, אבל הקלחים האחרים לא נטמאו, שביצה אינה מחברת אוכלין לטומאה. ולמה נפסל הקלח שכנגדו? משום שזה כאילו נגע בקלח עצמו. [הרא"ש מפרש שנפסל הקלח שכנגד הביצה, ופירושנו הוא ע"פ הר"ש]. 38) ולא היתה דבוקה לירק במקום הנגיעה. 39) ולא נטמא אפילו הקלח שכנגדו. וגם הביצה עצמה לא נפסלה, מפני שאינה תרומה,

ואינה נפסלת במגע טבול־יום. יתר על כן, לדעת רבינו (למעלה פ"א הי"ד), שמי פירות אינם מקבלים טומאה כלל, לא נטמאה הביצה אפילו אם נגע בה טמא ממש, שהרי ביצה דינה כמי פירות.

ה. חוּט[40] שֶׁל בֵּיצָה שֶׁקָּרַם עַל דָּפְנָהּ שֶׁל אִלְפָּס[41] וְנָגַע בּוֹ טְבוּל יוֹם: מִן הַשָּׂפָה[42] וְלִפְנִים - חִבּוּר[43], מִן הַשָּׂפָה וְלַחוּץ - אֵינוֹ חִבּוּר. וְכֵן בְּקִטְנִיּוֹת[44] שֶׁקָּרְמוּ עַל שְׂפַת הַקְּדֵרָה.

40) שם מ"ג. 41) מחבת גדולה, ובה תבשיל של תרומה. המדובר כשהחוט מגיע עד התבשיל שבאילפס. 42) של האילפס. 43) אם נגע בחלק החוט הדבוק משפת האילפס ולמטה בכיוון לתבשיל - נפסל כל התבשיל. 44) תבשיל של קטניות סמיך.

ו. חָבִית[45] שֶׁנִּקְבָה, בֵּין מִשּׁוּלֶיהָ בֵּין מִצִּדֶּיהָ, וְסָתַם טְבוּל יוֹם הַנֶּקֶב בְּיָדוֹ - נִפְסְלָה כֻּלָּהּ[46].

45) שם מ"ז. 46) כתנא־קמא. [רבינו מחמיר כאן בטומאה יותר מביין נסך, שהרי בהלכות מאכלות אסורות פי"ב ה"י פסק, שאם ניקבה חבית של יין מצידה, וסתמה גוי בידו - לא נאסר היין שממקום הנקב ולמטה. ראה כסף־משנה].

ז. הַמְּעָרֶה[47] מִכְּלִי לִכְלִי[48] וְנָגַע טְבוּל יוֹם בַּקִּלּוּחַ[49] - מְשַׁעֲרִין זֶה שֶׁנָּגַע בּוֹ בְּאֶחָד וּמֵאָה[50]; שֶׁתְּרוּמָה טְמֵאָה שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּאֶחָד וּמֵאָה - בָּטְלָה בְּמִעוּטָהּ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת תְּרוּמוֹת[51].

47) שם. 48) משקה של תרומה. 49) בעמוד היורד מכלי לכלי, וזהו "ניצוק" האמור למעלה בפ"ז ה"א. 50) אם יש בכל המשקה שבכלי התחתון פי מאה ואחד בכמות המשקה שנגע בה ונפסלה, בטלה אותה הטיפה והכל טהור. 51) פי"ד הי"ד (ראה השלמות).

ח. טְבוּל יוֹם[52] שֶׁהָיָה תּוֹרֵם אֶת הַבּוֹר[53] וְנָפְלָה מִמֶּנּוּ חָבִית שֶׁל תְּרוּמָה וְשָׁקְעָה בַּבּוֹר שֶׁל יַיִן[54] וְנָגַע בַּיַּיִן שֶׁבַּבּוֹר: מִן הַשָּׂפָה וְלַחוּץ[55] - אֵינוֹ חִבּוּר[56], מִן הַשָּׂפָה וְלִפְנִים[57] - חִבּוּר. וְאִם הָיָה הַבּוֹר[58] פִּיטָס[59], אֲפִלּוּ הָיָה כְּלִי גָּדוֹל שֶׁמַּחֲזִיק מֵאָה כּוֹר - כֻּלּוֹ חִבּוּר[60], וְאִם נָגַע בְּמִקְצָת הַיַּיִן - פָּסַל הַתְּרוּמָה שֶׁבַּחָבִית שֶׁבְּקַרְקַע הַכְּלִי.

52) שם מ"ו. 53) היה מפריש תרומה מבור של יין, ונזהר מלנגוע ביין שקרא עליו שם תרומה. 54) חולין. 55) למעלה משפת החבית או מצידיה. 56) אף־על־פי שיין הבור צף על פני התרומה - לא נפסלה, מפני שהוא בכלי ואינה חיבור ליין שבבור. ודוקא טבול־יום, שאינו מטמא חולין כלל (למעלה פ"ז ה"ו), אבל טמא שנגע ביין שבבור - נעשה היין ראשון מדין גזירת משקין (ראה הלכות אבות הטומאות פ"ז ה"ה) ומטמא את חבית התרומה. 57) נגע ביין של חולין הצף על גבי התרומה בתוך החבית, כגון שהחבית לא היתה מלאה כשנפלה לבור, ונתמלאה מיין שבבור ונגע ביין שהתווסף - נפסל הכל (ברטנורא).

58) תוספתא שם פ"ב ה"א. 59) בתוספתא שלפנינו הגירסא: "ואם היה פיטס". ונראה שגם בדברי רבינו יש לגרוס כך (ראה כסף־משנה). פירוש, שהחבית לא נפלה לבור חפור בקרקע אלא לפיטס. פיטס = כלי גדול מאוד. 60) טעם ההבדל בין בור לפיטס הוא, שחבית ובור סוגים שונים הם. אבל חבית ופיטס שניהם כלים, ולפיכך מתחברים (כסף־משנה).

ט. הַסֹּלֶת[61] שֶׁל מְנָחוֹת וְהַלְּבוֹנָה[62] וְהַקְּטֹרֶת וְהַגֶּחָלִים[63] שֶׁנָּגַע טְבוּל יוֹם בְּמִקְצָתָן - פָּסַל אֶת כֻּלּוֹ[64]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּגֶּחָלִים שֶׁחוֹתֶה בַּמַּחְתָּה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁהַמַּחְתָּה שֶׁחוֹתֶה[65] - בָּהּ נִכְנָס לַהֵיכָל[66]; אֲבָל גֶּחָלִים שֶׁחוֹתֶה בְּכָל יוֹם, כְּשֶׁהוּא מְעָרֶה בְּמַחְתָּה שֶׁל כֶּסֶף לְשֶׁל זָהָב, אִם נִתְפַּזְּרוּ מִן הַגֶּחָלִים[67] - אֵין בָּהֶן קְדֻשָּׁה[68], אֶלָּא מְכַבְּדָן לָאַמָּה[69].

61) עדיות פ"ח מ"א; בבלי חגיגה כג, ב. 62) מין בושם שמקטירים עם קומצי המנחות, והיא אחד הסממנים שבקטורת. 63) גחלי אש שנותנים עליהן את הקטורת. 64) אף־על־פי שכל קורט וקורט הוא גוף בפני עצמו. חכמים עשו מעלה בקדשים (וכן באפר פרה אדומה) שהכלי מצרפם להיות כגוף אחד לענין זה, והסמיכו מעלה זו על הכתוב (במדבר ז, יד): "כף אחת עשרה זהב", עשה הכתוב כל מה שבכף - אחת (ראה הלכות שאר אבות הטומאות פי"ב ה"ז). [בפירושו למשנתנו כותב רבינו, שגם כלי שאין לו תוך מצרף כל מה שעליו, ומקור הדין בחגיגה כד, א לדעתו של ר' עקיבא. ראה 'תוספות יום טוב' שם]. 65) שגורף את הגחלים. 66) משנה יומא מג: "בכל יום היה חותה בשל כסף, ומערה בתוך של זהב, והיום (ביום הכיפורים) חותה בשל זהב ובה היה מכניס", ואותן הגחלים נתקדשו. 67) שלא הגיעו למחתה של זהב. 68) מכיוון שלא ישתמשו בהן להקטרה. 69) מרזב שברצפת העזרה. ירושלמי חגיגה פ"ג ה"ב. כר' בון.

י. מִקְפָּה[70] שֶׁל חֻלִּין[71] אוֹ רָקִיק[72] שֶׁל חֻלִּין וְשֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה צָף עַל גַּבֵּיהֶן, וְנָגַע טְבוּל יוֹם בַּשֶּׁמֶן - לֹא פָּסַל אֶלָּא הַשֶּׁמֶן בִּלְבַד[73]. וְאִם חִבֵּץ[74] - כָּל מָקוֹם שֶׁהָלַךְ בּוֹ הַשֶּׁמֶן פָּסַל.

70) תבשיל סמיך. 71) טבול־יום פ"ב מ"ד. 72) עוגה. 73) דין זה פשוט, שהרי טבול־יום אינו מטמא חולין, ונכתב כעין הקדמה לדין שלאחריו. 74) עירבב את השמן והמקפה, או לש את הרקיק באותו השמן (ראה ר"ש ומלאכת שלמה במשנתנו).

יא. יֶרֶק[75] שֶׁל חֻלִּין שֶׁבִּשְּׁלוֹ בְּשֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה[76] וְנָגַע בּוֹ טְבוּל יוֹם - לֹא פָּסַל אֶלָּא מְקוֹם מַגָּעוֹ[77].

75) שם פ"ג מ"ה. 76) והיו בתבשיל הרבה קלחי ירק, ונבלע בהם כל השמן. 77) הקלח שנגע בו בלבד, ואין השמן מחבר את כל הקלחים להיות דינם כגוש אחיד, מפני שכולו בלוע בירק. אבל אם נשאר קצת שמן עומד, הוא

מצרף את כל הקלחים (ראה למעלה פ"ז ה"ו. וראה השלמות). פסק כר' עקיבא בשם ר' יהושע.

יב. הַמִּקְפָּה[78] שֶׁל תְּרוּמָה וְהַשּׁוּם וְהַשֶּׁמֶן שֶׁל חֵלִין שֶׁנָּגַע טְבוּל יוֹם בְּמִקְצָתָן - פָּסַל אֶת כֻּלָּן[79].

78) שם פ"ב מ"ג. 79) מפני שהמקפה עיקר, והוא מחבר את הכל לגוש אחד.

יג. הַמִּקְפָּה שֶׁל חֵלִין[80] וְהַשֶּׁמֶן[81] שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנָּגַע טְבוּל יוֹם בְּמִקְצָתָן - לֹא פָּסַל אֶלָּא מְקוֹם מַגָּעוֹ[82]. אִם הָיָה הַשּׁוּם מְרֻבֶּה - הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב[83]. אֵימָתַי?[84] בִּזְמַן שֶׁהוּא גוּשׁ בִּקְעָרָה; אֲבָל אִם הָיָה מְפֻזָּר בְּמִדּוֹכָה[85] וְנָגַע בְּמִקְצָתוֹ - לֹא פָּסַל אֶלָּא מְקוֹם מַגָּעוֹ[86], מִפְּנֵי שֶׁהוּא רוֹצֶה בְּפִזּוּרוֹ[87]. וּשְׁאָר[88] כָּל הַנִּדּוֹכִין שֶׁדַּרְכָּן לְדוּכָן בְּמַשְׁקִין, כְּגוֹן הַשּׁוּם בְּשֶׁמֶן, אִם דָּכָן שֶׁלֹּא בְּמַשְׁקִין וְקִבְּצָן, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן גּוּשׁ בִּקְעָרָה, וְנָגַע בָּהֶן - לֹא פָּסַל אֶלָּא מְקוֹם מַגָּעוֹ; שֶׁהֲרֵי הֵם כְּעִגּוּל שֶׁל דְּבֵלָה[89], שֶׁאִם נִטְמָא מִקְצָתוֹ - לֹא נִטְמָא כֻּלּוֹ.

80) שם. 81) צ"ל והשום והשמן (דפוס רומא ר"מ וכת"י תימן, וכן הגירסא במשנתנו). 82) התבשיל שהוא חולין אינו נפסל במגע טבול־יום, ולפיכך אינו מצרף את כל השום והשמן לגוש אחד להיפסל, ואף־על־פי־כן נפסל מקום מגעו מפני השום והשמן שבו. [והמדובר כשנבלע כל השמן בתבשיל, אבל אם נשארה טיפה בעין - היא מצרפת את כל השום של תרומה ונפסל כולו, כמו שביארנו למעלה בהלכה יא. ראה בבלי פסחים מד, א. ורש"י ותוספות שם]. 83) לשון המשנה, ורבינו מפרש שם: "ואם היה השום יותר מן המקפה, יהיה דין הכל כדין תרומה, וכאשר נגע במקצת פסול הכל". משמע מלשונו שלחומרא בלבד אמרו שהולכים אחר הרוב, אבל כשהמקפה של תרומה, והשום והשמן של חולין אפילו הם רוב - פסל את כולו, מפני שהמקפה עיקר ('תוספות יום טוב' במשנתנו). 84) פסל את כולו? 85) בשעה שכותשים אותו. 86) החתיכה שנגע בה. במשנה כתוב: "טהור". ומפרש רבינו שהחלק שלא נגע בו טהור, אבל מקום מגעו טמא. 87) רוצה הוא לכותשו לפירורים זעירים, ולפיכך אין רואים את כל חלקי השום כגוש אחד. 88) הגר"א גורס במשנתנו: "וכן שאר כל הנידוכין", ומובן שלדעתו יש לתקן כך גם כאן. [בכסף־משנה מקיים גירסתנו, ומפרש: ושאר כל הדברים שהם נידוכים במשקין כמו שום בשמן, גם כן דינם כך. ולפי פירושו, יש להוסיף וא"ו, ולגרוס: "ואם דכן"]. 89) ראה למעלה פ"ו הי"ד.

יד. עִסָּה[90] שֶׁקָּרָא שֵׁם חַלָּתָהּ[91] בִּצְפוּנָהּ אוֹ בִּדְרוֹמָהּ, וְכֵן הַקְּשׁוּת[92] שֶׁקָּרָא שֵׁם תְּרוּמָה בִּצְפוּנָהּ אוֹ בִּדְרוֹמָהּ - חֲרֵי זֶה חִבּוּר[93], וְאִם נָגַע טְבוּל יוֹם בְּמִקְצַת הָעִסָּה[94] - נִפְסְלָה הַחַלָּה. נִטְלָה חַלָּתָהּ מִתּוֹכָהּ וְחָזְרָה לְתוֹכָהּ - אֵינוֹ חִבּוּר[95].

90) תוספתא טבול־יום פ"ב הלכה א. 91) קדושת חלה כקדושת תרומה. ואפילו אם לא הפריש עדיין את החלה מן העיסה אלא קבע באמירה את מקומה בעיסה - אמירה זו מקדשת את החלה בקדושת התרומה, וזה נקרא "קרא שם". 92) מין ירק. יש מפרשים מלפפון, ואחרים אומרים "קוסה". 93) אף־על־פי שנגע בחלק שהוא חולין. והטעם, מפני ששני החלקים מחוברים מתחילת ברייתם. 94) בחולין שבה. 95) מכיוון שהופרשה פעם מן העיסה, וגם עכשיו אינו רוצה שתתערב בעיסה (הגר"א שם).

טו. עִסָּה[96] שֶׁנִּדַּמְעָה[97] אוֹ שֶׁנִּתְחַמְּצָה בְּשְׁאוֹר שֶׁל תְּרוּמָה[98] - אֵינָהּ נִפְסֶלֶת[99] בִּטְבוּל יוֹם[100].

96) משנה שם פ"ג, ד. 97) שנתערבה בה תרומה יותר מחלק אחד ממאה חלקי חולין, ונאסרה לזרים (זר = מי שאינו מזרע אהרן הכהן). 98) ונאסרה לזרים, אפילו אם היה השאור אחד מאלף בעיסה, כמו ששנינו בערלה פ"ב מ"ד. והטעם, מפני שפעולת השאור ניכרת. 99) שפעולת השאור כוחה יפה לאיסור, אבל לא לטומאה. 100) במשנה ערלה שם מודים בית־הלל שאם היה שאור כשיעור ביצה מטמא. וכאן לא חילקו. ומשמע שאפילו בכביצה אינו מטמא, ואין בזה כל סתירה, כי שם המדובר בשאור של תרומה טמאה (כך פירש רבינו שם) ואם יש בה כביצה טימאה את כל העיסה, אבל פחות מכביצה אוכלין אינו מטמא, וכאן המדובר בתרומה טהורה.

טז. עִסָּה[101] שֶׁהֶכְשְׁרָה[102] בְּמַשְׁקִין[103] וְנִלּוֹשָׁה בְּמֵי פֵּרוֹת[104] וְנָגַע בָּהּ טְבוּל יוֹם - לֹא פָּסַל אֶלָּא מְקוֹם מַגָּעוֹ בִּלְבַד[105].

101) שם. 102) לקבל טומאה. 103) החטים נרטבו באחד משבעת המשקין המכשירים (רבינו בפירושו למשנתנו). 104) שאינם משבעת המשקין המכשירים. 105) שמי פירות אינם עושים חיבור. [ראה למעלה הי"א, שאפילו שמן שהוא משבעת המשקין המכשירים, אינו עושה חיבור אם לא נשארה טיפה בעין. ויוצא מזה, שהמדובר כאן כשנשאר משקה טופח בעין, ואעפ"כ אינו חיבור מפני שמי פירות אינם חיבור כשם שאינם מכשירים].

יז. מַעֲשֵׂר[106] רִאשׁוֹן[107] שֶׁהֻכְשַׁר וְנָגַע בּוֹ טְבוּל יוֹם אוֹ יָדַיִם מְסֹאָבוֹת[108] - מַפְרִישִׁין מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר בְּטָהֳרָה[109]. מִפְּנֵי שֶׁמַּעֲשֵׂר רִאשׁוֹן כְּחֵלִין, וּטְבוּל יוֹם וְיָדַיִם מְסֹאָבוֹת אֵינָם פּוֹסְלִין אֶת הַחֵלִין; שֶׁהַשְּׁלִישִׁי בְּחֵלִין - טָהוֹר[110], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[111]. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁהִיא טְבוּלַת יוֹם - לָשָׁה אֶת הָעִסָּה[112] וְקוֹצָהּ[113] לָהּ חַלָּה[114] וּמַפְרִישָׁתָהּ וּמַנִּיחָתָהּ בַּכֵּלִים[115], וְנוֹתְנָתוֹ[116] עִם שְׁאָר הָעִסָּה כְּאַחַת[117] וּמַקֶּפֶת[118] עַל הַכֹּל כְּדֵי לִתְרֹם מִן הַמֻּקָּף[119], וְאַחַר כָּךְ קוֹרְאָה לָהּ שֵׁם וְאוֹמֶרֶת: חֲרֵי זוֹ חַלָּה. וּמִשֶּׁתִּקְרָא לָהּ שֵׁם לֹא תִּגַּע בָּהּ, שֶׁלֹּא תִּפְסְלֶנָּה. וְכָךְ הִיא עוֹשָׂה אִם לָשָׁה בַּעֲרֻבָּה שֶׁהִיא[120] טְבוּלַת יוֹם.

106) שם פ"ד מ"ב. 107) וצריך להפריש ממנו אחד מעשרה לתרומת מעשר, שדינה כתרומה גדולה.

108) שלא שמר על טהרתן. וגזרו חכמים עליהן דין שני לטומאה, לפסול תרומה וקודש. 109) ותהיה טהורה. 110) וטבול־יום וידים - עושים שלישי. 111) בפי"א מהלכות אבות הטומאות. 112) עיסת חולין החייבת בחלה. 113) חותכת. 114) חתיכת הבצק שבדעתה לעשותה חלה, אבל אינה קוראת עליה עדיין שם חלה. 115) בכת"י תימן: בכלי. 116) את הכלי הזה. 117) בכלי גדול אחד. 118) ומקרבת. 119) הסמוך, הקרוב (חלה, וכן תרומה צריך להפריש מעיסה או מפירות הסמוכים לאלה שמפרישים עליהם. ראה משנה חלה פ"א, ט). 120) העריבה. ולמה הצריכוה לתת החתיכה בכלי מיוחד, כדי שלא תיגע בה אחר קריאת השם "חלה" ותיפסל, אבל כלי אינו ניטמא במגע טבול־יום. [בפירושו למשנתנו, אומר רבינו שמניחתו בכלי אבן (כלי אבן אינו מקבל טומאה). ונשגב מבינתי נימוקו].

1 **יח. לָגִין[121] שֶׁהוּא טְבוּל יוֹם שֶׁמִּלְּאָהוּ מֵחָבִית מַעֲשֵׂר**
2 **שֶׁלֹּא נִטְּלָה תְּרוּמָתוֹ[122] וְאָמַר: חֲרֵי זוֹ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר**
3 **עַל מַה שֶּׁבַּחָבִית אַחַר שֶׁתֶּחְשַׁךְ[123] - חֲרֵי זוֹ תְּרוּמָה**
4 **טְהוֹרָה; לְפִי שֶׁאֵינָהּ נַעֲשֵׂית תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַד**
5 **שֶׁתֶּחְשַׁךְ כְּפִי תְּנָאוֹ, וְאַחַר שֶׁתֶּחְשַׁךְ יַעֲרִיב שִׁמְשׁוֹ שֶׁל**
6 **לָגִין וְיִטְהַר. נִשְׁבְּרָה הֶחָבִית[124] קֹדֶם שֶׁתֶּחְשַׁךְ -**
7 **הַלָּגִין בְּטִבְלוֹ[125]; נִשְׁבַּר הַלָּגִין - הֶחָבִית בְּטִבְלָהּ[126].**

121) כד (שם מ"ד). 122) תרומת מעשר. 123) קדושת תרומת מעשר לא יחול עליה לפני שקיעת השמש. 124) ונשפך כל המשקה שבתוכו. 125) מעשר שלא ניטלה ממנו תרומת מעשר - נקרא טבל. מפני שנאבד המעשר לא נעשה המשקה שבכד תרומה, ומתוך כך נשאר טבל כמו שהיה, וצריך להפריש ממנו תרומת מעשר. 126) מפני שהיין או השמן שבכד נשפך לפני שחל עליו שם תרומת מעשר.

8 **יט. טְבוּל יוֹם מִטֻּמְאַת מֵת וּמִבְּעִילַת נִדָּה - עוֹשֶׂה**
9 **בְּבֵית הַבַּד[127]. וְכֵן שְׁאָר הַטְּמֵאִים[128] שֶׁטָּבְלוּ - עוֹשִׂין**
10 **בִּטְהָרוֹת[129]. חוּץ מִזָּב וְזָבָה[130] בַּשְּׁבִיעִי שֶׁלָּהֶן[131],**
11 **שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁטָּבְלוּ - לֹא יַעֲשׂוּ בְּבֵית הַבַּד וְלֹא**
12 **יִתְעַסְּקוּ בִּטְהָרוֹת, שֶׁמָּא יִרְאוּ[132] וְנִמְצְאוּ טְמֵאִים**
13 **לְמַפְרֵעַ; שֶׁחֲרֵי סוֹתְרִין אֶת הַכֹּל[133], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[134].**

127) מקום שסוחטין בו זיתים להוציא שמנם. 128) כגון נוגע בנבילה או בשרץ. רבינו מפרט טומאת מת ובעילת נדה, שהם טמאים שבעת ימים, ואחר־כך כלל כל הטמאים האחרים. 129) בבא זו אינה צריכה לגופה, שהרי השמיענו כבר (בהלכה יז) שאפילו במעשר מותרים לנגוע. וכפל הדברים כאן כעין הקדמה לבבא השניה. [ואפשר שהתכוון להשמיענו שטבול־יום אינו פוסל חולין שנעשו על טהרת תרומה]. 130) שהם מחויבים לספור שבעה ימים נקיים מראיית זוב. 131) ביום השביעי של ספירת נקיים שמותרים לטבול ביום, ודינם ככל טבול־יום, ואעפ"כ לא יגעו בטהרות. 132) זוב לפני שקיעת החמה. 133) אפילו אם ראו אחר הטבילה, סותרים כל ימי הספירה שהיו נקיים מזוב, וחוזרים לטומאתם וצריכים להתחיל ולספור שבעת ימים נקיים אחרים ולטבול. בנדה כט, ב נאמרה חששא זו בשם ר' שמעון, לענין טהרה לבעלה. 134) בהלכות איסורי ביאה פ"ו הי"ד.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי[1]

1) יבאר השמן והדבש שנטמאו ואחר כך קרשו ואחר כך נימוחו. הרוטב והגריסים והחלב שקרשו ונגע בהם אוכל ראשון. נטמאו כשהם משקין וקפאו, או כשהם קפואים ונימוחו וכו'. טמא שהיה אוכל ענבים מוכשרים ונפל ממנו גרגיר לגת וכו'. גוש של זיתים טמאים שהיה מקובץ והשליכו לתנור והוסק. עצים שהיו בלועים בהם משקין טמאים והסיקם בתנור. שרץ שנמצא בריחיים של זיתים. הגפת והזגים שנעשו בטהרה והלכו עליהם טמאים. כיכרות הקודש שהיו בהן גומות, ובגומות משקין ונגע שרץ באחד מהן. ודין אבעבוע הנעשה בעובי החבית ונגע אב הטומאה במשקה שבאבעבוע.

14 **א. הַשֶּׁמֶן אוֹ הַדְּבַשׁ[2] שֶׁנִּטְמְאוּ[3] וְאַחַר כָּךְ קָרְשׁוּ**
15 **וְאַחַר כָּךְ נִמּוֹחוּ - חֲרֵי הֵן רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה לְעוֹלָם,**
16 **מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּמַשְׁקִין[4] וְאַף עַל פִּי שֶׁקָּפְאוּ אַחַר**
17 **שֶׁנִּטְמְאוּ.**

2) בטהרות פ"ג מ"ב שנינו: "רבי מאיר אומר, השמן תחילה לעולם. וחכמים אומרים, אף הדבש". ופירש רבינו שם, שמדובר בשמן ודבש שנטמאו ואחר־כך קרשו. 3) ונעשו ראשון לטומאה כדין משקין. 4) אפילו בזמן שהם קרושים (רבינו בפירושו למשנתנו). ואין בזה סתירה לדבריו פ"א הי"ט ששמן קרוש אינו לא אוכל ולא משקה, מפני שמדובר שם בשמן טהור שקרש ונפסל עי"ז למאכל אדם, ולפיכך אינו מקבל טומאה, וכאן מדובר בשמן שנטמא ואחר־כך קרש אין הטומאה יורדת ממנו עד שייפסל מאכילת כלב, כאמור למעלה פ"ב הי"ח. ומה שאמר: "ואחר־כך נימוחו" בא להשמיענו, שאפילו נימוחו וקפאו אלף פעמים - דינם כמשקה (ראה כסף־משנה כאן).

18 **ב. הָרִטֶּב[5] וְהַגְּרִיסִין וְהֶחָלָב שֶׁקָּרְשׁוּ - חֲרֵי הֵן**
19 **כָּאֲכָלִין[6], וּצְרִיכִין מַחֲשָׁבָה[7]. וְאִם נָגַע בָּהֶן אֹכֶל**
20 **רִאשׁוֹן אוֹ מַשְׁקֶה - נַעֲשׂוּ שְׁנִיִּים. הָיָה בָּהֶן מַשְׁקֶה**
21 **טוֹפֵחַ[8] - חֲרֵי הֵן כְּמַשְׁקִין וְהֵן תְּחִלָּה לְטֻמְאָה.**
22 **נִטְמְאוּ כְּשֶׁהֵן מַשְׁקִין וְקָפְאוּ אַחַר כֵּן וְקָרְשׁוּ - חֲרֵי**
23 **הֵן שְׁנִיִּים[9], כְּמוֹ אֹכֶל שֶׁנִּטְמָא מִמַּשְׁקִין טְמֵאִין[10].**
24 **נִטְמְאוּ כְּשֶׁהֵן קְפוּיִים[11] וְנִמּוֹחוּ וְנַעֲשׂוּ מַשְׁקִין: אִם**
25 **הָיוּ כְּבֵיצָה מְכֻוָּן[12] - חֲרֵי הַמַּשְׁקִין טְהוֹרִין[13]; הָיוּ**
26 **יוֹתֵר מִכְּבֵיצָה - הַמַּשְׁקִין טְמֵאִין, שֶׁכְּשֶׁנִּמּוֹחָה טִפָּה**
27 **רִאשׁוֹנָה נִטְמֵאת בְּכַבֵּיצָה[14] אֹכֶל טָמֵא שֶׁנִּמּוֹחָה**
28 **מִמֶּנּוּ[15], וְאוֹתָהּ הַטִּפָּה תְּטַמֵּא כָּל הַמַּשְׁקִין שֶׁנִּמּוֹחוּ**
29 **אַחֲרֶיהָ. וְכֵן טָמֵא מֵת שֶׁסָּחַט זֵיתִים וַעֲנָבִים**
30 **שֶׁהֵכְשִׁרוּ: אִם הָיוּ כְּבֵיצָה[16] - חֲרֵי הַמַּשְׁקִין הַיּוֹצְאִין**
31 **מֵהֶן טְהוֹרִין, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִגַּע בִּמְקוֹם הַמַּשְׁקֶה[17];**
32 **שֶׁהַמַּשְׁקֶה[18] כְּמֻפְקָד בָּאֹכֶל[19] וּכְאִלּוּ הוּא גּוּף אַחֵר[20].**
33 **הָיוּ אוֹתָן זֵיתִים וַעֲנָבִים יָתֵר מִכְּבֵיצָה - חֲרֵי הַמַּשְׁקִין**
34 **הַיּוֹצְאִין מֵהֶן טְמֵאִין; שֶׁכֵּיוָן שֶׁיָּצָאת טִפָּה רִאשׁוֹנָה**

1 נִטְמֵאת מִכְּבִיצָה[21] וְטִמְאָה כָּל הַמַּשְׁקִין. וְאִם הָיָה
2 הַסּוֹחֵט זָב וְזָבָה[22] וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן[23], אֲפִלּוּ סָחַט גַּרְגֵּר
3 אֶחָד יְחִידִי שֶׁלֹּא הֶכְשֵׁר וְלֹא נָגַע בַּמַּשְׁקֶה - הַמַּשְׁקֶה
4 טָמֵא; שֶׁכֵּיוָן שֶׁיָּצְאַת טִפָּה רִאשׁוֹנָה נִטְמֵאת בְּמַשָּׂא
5 הַזָּב, שֶׁהַזָּב שֶׁנָּשָׂא אֳכָלִין אוֹ מַשְׁקִין - טְמֵאִין, כְּמוֹ
6 שֶׁבֵּאַרְנוּ[24]. וְכֵן זָב שֶׁחָלַב אֶת הָעֵז - הֶחָלָב טָמֵא[25];
7 שֶׁכֵּיוָן שֶׁיָּצְאַת טִפָּה הָרִאשׁוֹנָה נִטְמֵאת בְּמַשָּׂא הַזָּב[26].

5) שם מ"א. 6) ולא חל עליהם גזירת משקין. 7) שהאדם יחשוב לאוכלם, וכל זמן שלא חישב כך אינם אוכלין ולא משקין ואינם מקבלים טומאה כלל (למעלה פ"א ה"כ, ופ"ד ה"ד). 8) כדי להרטיב את היד הנוגעת בו. [הרע"ב מפרש שהכוונה ל"טופח על־מנת להטפיח" פירוש, שהיד שנרטבה תרטיב בנגיעתה, ואפשר שגם רבינו התכוון לכך, אלא שנקט לשון המשנה, כדרכו במקומות רבים]. 9) לא נשארו בטומאתם הראשונה, מפני שהאוכל הוא גוף חדש. 10) שכל טיפה שנקרשה נטמאה במגע במשקין הטמאים, שאוכל מקבל טומאה בכל שהוא, ומשקין מטמאים אחרים בכל שהם, ולפיכך אפילו אם המשקין פחות מכביצה נטמא הקרוש. ומה בין אלה לשמן ודבש שבהלכה הקודמת, שאמרנו שם שאפילו קפאו דינם כמשקין? מפני ששמן ודבש אינם נקפאים כל־כך עד שלא תישאר בהם כל לחלוחית שהיא (רבינו בפירושו). 11) שם. 12) וכל־שכן אם היה פחות מכביצה. 13) רבינו מפרש שהם טהורים ממש, מפני שהמשקין הם גוף חדש שלא נטמא מעולם (ראה למעלה הערה ג, בדין נטמאו כשהן משקין), והנגיעה באוכל הטמא גם כן לא טימאה את המשקין, כי כשנימוח כלשהוא לא נשאר באוכל שיעור כביצה, ופחות מכביצה אוכלין אינו מטמא אחרים (למעלה פ"ד ה"א). 14) בנגיעה בכביצה. 15) שמשקין מתטמאים וגם מטמאים אחרים בכל שהן (שם ה"ב). 16) או פחות ממנה. 17) במקום שנעשה כבר משקה אע"פ שאין בו כביצה. 18) נימוק לדין טהורים. 19) אינו מחובר לזג שהוא אוכל, אלא כאילו הוא נתון בכלי. 20) ואין המשקה מתטמא מהנגיעה בזג הטמא, מפני שאינו נעשה משקה לפני סחיטתו (רבי יוחנן, פסחים לג, ב): לכי סחיט להו ליתיה לשיעוריה. 21) אף־על־פי שהמשקה המופקד בזגים ובזיתים הוא טהור, ובזגים עצמם אין כביצה, מצטרף עמהם המשקה הטהור להשלים את השיעור (רש"י פסחים שם, ד"ה טמא מת). 22) המשך המשנה, שם. 23) נדה ויולדת. 24) פ"ח מהל' משכב ומושב ה"ב. 25) אפילו לא נגע בו. 26) מפני שהזיז את החלב ממקומו.

8 ג. קְדֵרָה[27] שֶׁמְּלֵאָה כְּבָשִׁין[28] שֶׁל חֵלִין וְיָצְאוּ
9 עֲלֵיהֶם[29] חוּץ לַקְּדֵרָה, וְנָגַע אַב הַטֻּמְאָה[30] אוֹ רִאשׁוֹן
10 בְּעָלֶה שֶׁחוּץ לַקְּדֵרָה בַּמָּקוֹם הַנָּגוּב, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ
11 בְּעָלֶה כְּבֵיצָה - הוּא טָמֵא וְהַכֹּל טָהוֹר[31]. חָזַר[32]
12 לַקְּדֵרָה - טִמֵּא אֶת הַמַּשְׁקִין שֶׁבָּהּ[33], וְנִטְמֵאת
13 הַקְּדֵרָה[34] וְכָל הַכְּבָשִׁין. נָגַע בְּעָלֶה שֶׁחוּץ לַקְּדֵרָה
14 וְהָיָה בּוֹ מַשְׁקֶה[35], אִם יֵשׁ בְּעָלֶה כְּבֵיצָה - הַכֹּל
15 טָמֵא; שֶׁהֶעָלֶה מְטַמֵּא מַשְׁקֶה שֶׁעָלָיו, וְהַמַּשְׁקֶה
16 מְטַמֵּא כָּל הַמַּשְׁקִין שֶׁבַּקְּדֵרָה[36], וּמְטַמֵּא אֶת הַקְּדֵרָה.
17 הָיְתָה הַקְּדֵרָה[37] מְלֵאָה כְּבָשִׁים שֶׁל תְּרוּמָה[38] וְנִגַּע
18 אוֹתָהּ טְבוּל יוֹם וְרָאָה מַשְׁקִין עַל יָדוֹ, סָפֵק מִן
19 הַקְּדֵרָה נִתְּזוּ סָפֵק שֶׁהַקֶּלַח נָגַע בְּיָדוֹ - הַיֶּרֶק פָּסוּל[39]
20 וְהַקְּדֵרָה טְהוֹרָה[40].

27) טהרות פ"ב מ"א. 28) ירקות כבושים. ומדובר בחולין (רבינו בפירושו). 29) העלים של הירקות. 30) במשנה כתוב סתם "ונגעה", ורבינו הוסיף את המילים "אב הטומאה". לקמן יתבאר. 31) מכיוון שהעלה הטמא הוא מחוץ לקדירה, אינו חיבור לטומאה לירק שבקדירה, וכאילו הוא מובדל לגמרי מחלק העלה שבתוך הקדירה, ולפיכך אינו מטמאו בנגיעתו. 32) אחר שנטמא ויש בו כביצה. 33) ונעשו ראשון. נתבאר כבר שאפילו שני בחולין מטמא משקין להיות תחילה. 34) שמשקין טמאים מטמאים כלים (הל' אבות הטומאות פ"ז ה"א). 35) על העלה היה משקה ולא נגע במשקה. 36) מפני שהמשקה שעל העלה מחובר למשקה שבקדירה. [ביארנו לפי פירוש רבינו למשנתינו. ולא נתבאר למה דילג רבינו על הבבא: "היתה מגע טמא מת". ולהר"ש משאנץ שיטה אחרת לגמרי בפירוש משנה חמורה זו, שרב יהודה אמר עליה (ברכות כ, א): הוויות דרב ושמואל חזינא הכא]. 37) סיפא של המשנה, שם. 38) רבינו כאן מפרש את הסיפא בתרומה, מפני שכתוב בה "היתה טבולת יום" וטבול־יום אינו פוסל את החולין. [בפירושו למשנה, כותב רבינו שגם בסיפא מדובר בחולין, והירק נפסל מפני טומאת הידיים, ומיישב בדוחק גדול את המילים "טבולת יום". ונראה שחזר בו כאן מפירושו במשנה, כנראה מפני ששנינו (טבול יום פ"ב מ"ב) "והידים ספיקן טהור". וכאן מטמא את העלה מספק. ולא נתבאר לי כיצד יפרש רבינו מה שכתוב במשנתינו "בידים מסואבות"]. 39) שספק טבול־יום ספיקו פסול (הל' אבות הטומאות פ"י ה"ה). 40) שמשקין שנטמאו במגע טבול־יום אינם מטמאים כלים (רבינו שם ה"ג).

21 ד. טָמֵא[41] שֶׁהָיָה אוֹכֵל עֲנָבִים מַכְשִׁירִים[42] וְנָפַל מִמֶּנּוּ
22 גַּרְגֵּר יְחִידִי לַגַּת[43]: אִם הָיָה שָׁלֵם וְלֹא נִשְׁמַט מִמֶּנּוּ
23 עֻקְצוֹ[44] - הַגַּת טָהוֹר[45]; וְאִם נִטַּל עֻקְצוֹ[46], וְהָיוּ
24 עֲנָבִים[47] מוּכָנִים בְּעָבִיט[48] וְכִיּוֹצֵא בּוֹ לְדָרְכָן, שֶׁהֲרֵי
25 רוֹצֶה בַּמַּשְׁקֶה הַיּוֹצֵא מֵהֶן[49] - נִטְמָא הַגַּת בְּטִפַּת
26 מַשְׁקֶה שֶׁבְּרֹאשׁ הַגַּרְגֵּר בְּמְקוֹם הָעֻקָּץ[50]. נָפְלוּ מִמֶּנּוּ[51]
27 עֲנָבִים[52] וּדְרָכָן בְּמָקוֹם מֻכָּנָה[53]: אִם הָיוּ כְּבֵיצָה מְכֻוָּן
28 - הֲרֵי הַמַּשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מֵהֶן טְהוֹרִין, כְּמוֹ
29 שֶׁבֵּאַרְנוּ[54]. הָיוּ יָתֵר מִכְּבֵיצָה - הַיּוֹצֵא מֵהֶן טָמֵא;
30 שֶׁכֵּיוָן שֶׁיָּצְאַת טִפָּה רִאשׁוֹנָה נִטְמֵאת בְּכַבֵּיצָה,
31 וּמְטַמֵּאת אֶת כָּל הַמַּשְׁקֶה הַיּוֹצֵא אַחֲרֶיהָ.

41) טהרות פ"י מ"ה. 42) לקבל טומאה. 43) ובה ענבים מוכנים לדריכה. 44) הסותם את פי הגרגר, ולא יצאה ממנו טיפת משקה. 45) מפני שאין בגרגר כביצה, ואוכל פחות מכביצה אינו מטמא אחרים (ראה 'תפארת ישראל'

שם). 46) ומתוך כך יש מעט משקה בפי הגרגר, ומשקה מטמא בכל שהוא. 47) שמהם לקח את הגרגיר. 48) כלי בלתי מנוקב, והמשקה הזב מהענבים אינו הולך לאיבוד. 49) ולפיכך הכשירו את הענבים לקבל טומאה. [במכשירין פ"א מ"א שנינו, שמשקין אינם מכשירים אלא מרצון בעלים]. 50) וטיפת המשקה נטמאה כשנגע בה הטמא. 51) מן הטמא. 52) טמאים. 53) שלא היו שם ענבים אחרים. 54) למעלה ה"ב.

1 **ה. גוּשׁ[55] שֶׁל זֵיתִים[56] טְמֵאִין שֶׁהָיָה מְקֻבָּץ וּמְחֻבָּר**
2 **וְהִשְׁלִיכוֹ לְתוֹךְ תַּנּוּר וְהֻסַּק[57]: אִם הָיָה כְּבֵיצָה מְכֻוָּן**
3 **- הַתַּנּוּר טָהוֹר, שֶׁאֵין הָאֻכָּלִין מְטַמְּאִין כֵּלִים,**
4 **וְהַמַּשְׁקֶה הַיּוֹצֵא מֵהֶן טָהוֹר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. הָיָה**
5 **הַגּוּשׁ יָתֵר מִכְּבֵיצָה - נִטְמָא הַתַּנּוּר; שֶׁכְּשֶׁיְּצָאָה טִפָּה**
6 **אַחַת נִטְמֵאת בְּכַבֵּיצָה, וְטִמְּאָה אֶת הַתַּנּוּר. לְפִיכָךְ,**
7 **אִם הָיוּ הַזֵּיתִים הַטְּמֵאִין פְּרוּרִין[58] וְאֵינָן גּוּשׁ, אֲפִלּוּ**
8 **הֵן מֵאָה - הַתַּנּוּר טָהוֹר[59].**

55) שם פ"ג מ"ב. 56) הזיתים נדבקו ונעשו גוש אחד. 57) והחום הפליט שמן מן הגוש. 58) במשנה, הגירסא "פרודין". ואין הבדל במשמעות, ושתי הגירסאות מתכוונות לזיתים שלא נתחברו לגוש אחד. 59) שהשמן הנפלט לא נגע בשיעור כביצה.

9 **ו. עֵצִים[60] שֶׁנִּבְלְעוּ בָהֶם מַשְׁקִין טְמֵאִין וְהִסִּיקָן -**
10 **הַתַּנּוּר טָהוֹר, שֶׁהֲרֵי בָּטְלוּ בָּעֵצִים. וַאֲפִלּוּ הוֹצִיא**
11 **הָעֵצִים שֶׁנָּפְלוּ[61] עֲלֵיהֶן גְּשָׁמִים, וְנָפְלוּ לְרְצוֹנוֹ,**
12 **וְהִסִּיקָן - הַתַּנּוּר טָהוֹר, וְאֵין הַמַּיִם שֶׁעֲלֵיהֶן**
13 **מִתְטַמְּאִין מִן הַמַּשְׁקִין הַבְּלוּעִין בָּהֶם[62]. וְלֹא יַסִּיקֵם[63]**
14 **אֶלָּא בְּיָדַיִם טְהוֹרוֹת[64]. גְּזֵרָה שֶׁלֹּא יַסִּיקֵם הַטָּמֵא[65],**
15 **וְנִמְצְאוּ הַמַּשְׁקִין שֶׁעֲלֵיהֶם מְטַמְּאִין אֶת הַתַּנּוּר.**

60) מכשירין פ"ד מ"י. 61) צ"ל שיפלו. 62) מפני שהמשקין הטמאים כָּלִים במקומם מחום האש. 63) עצים שנפלו עליהם משקין. 64) שנשמרו בטהרה. ואף־על־פי שמשקין שנטמאו מחמת טומאת ידיים אינם מטמאים כלים. 65) כשעליהם משקה טופח.

16 **ז. שֶׁרֶץ[66] שֶׁנִּמְצָא בְּרֵחַיִם שֶׁל זֵיתִים[67] - אֵין טָמֵא**
17 **אֶלָּא מְקוֹם מַגָּעוֹ[68]. אִם הָיָה מַשְׁקֶה מְהַלֵּךְ[69] - הַכֹּל**
18 **טָמֵא; שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּטְמָא מִקְצָת הַמַּשְׁקֶה נִטְמָא כֻּלּוֹ,**
19 **וְהַשֶּׁמֶן מְטַמֵּא אֶת כָּל הַזֵּיתִים. נִמְצָא עַל גַּבֵּי**
20 **הֶעְלִין[70] לְמַעְלָה מִן הַזֵּיתִים - יִשְׁאֲלוּ מִן הַבַּדְּדִין[71].**
21 **אִם אָמְרוּ: לֹא נָגַעְנוּ[72] - נֶאֱמָנִין[73]. נִמְצָא עַל אוֹם[74]**
22 **שֶׁל זֵיתִים - נִטְמָא כָּל הַגּוּשׁ[75], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[76].**
23 **נִמְצָא[77] עַל גַּבֵּי זֵיתִים פְּרוּרִין[78] וְהוּא נוֹגֵעַ בִּכְבֵיצָה[79]**
24 **- הַכֹּל טָמֵא; שֶׁהָאֹכֶל שֶׁהוּא כְּבֵיצָה מְטַמֵּא הַמַּשְׁקֶה**
25 **הַמְעֹרָב בָּהֶן[80], וְהַמַּשְׁקֶה מְטַמֵּא שְׁאָר הַזֵּיתִים. הָיוּ**
26 **פְּרוּרִין עַל גַּבֵּי פְּרוּרִין וְהַמַּשְׁקֶה מִלְּמַטָּה[81], אַף עַל**
27 **פִּי שֶׁנָּגַע בִּכְבֵיצָה - אֵין טָמֵא אֶלָּא מְקוֹם מַגָּעוֹ[82].**

66) טהרות פ"ט מ"ח. 67) לפני שנותנים את הזיתים במקום סחיטתם, טוחנים אותם בריחיים, כדי שיוציאו בבית הבד כל שמנם בלחץ הקורות והאבנים. 68) הזיתים שנגע בהם השרץ, והזיתים הטמאים אינם מטמאים את הטהורים, מפני שאין באחד מהם כביצה. 69) ונוגע בכל הזיתים. 70) שאינם אוכלין, ואינם מקבלים טומאה כלל. 71) פועלי בית הבד. ומדובר בעמי הארץ שטיהרם חבר, ומעסיק אותם בבית הבד. 72) בשרץ. [הגר"א גורס במשנתנו "לא נגע", פירוש: השרץ לא נגע בזיתים]. 73) מה שאמרו עם־הארץ אינו נאמן על הטהרות, היינו בטהרות שלו, אבל על של אחרים נאמן (ראה הל' משכב ומושב פי"ג ה"ג). 74) זיתים שנדבקו לגוש אחד. 75) דנים את כל הזיתים שבאום כגוף אחד. 76) למעלה פ"ו הט"ז. ראה הערות, שם. 77) שם מ"ט. 78) האום התפורר לכמה גושים קטנים. 79) השרץ נגע בפירור שיש בו כביצה. [עלינו לדחוק ולפרש את לשונו של רבינו במשנתינו "זיתים מפורדים" לפי ביאורנו כאן, שהרי פסק בפ"א מהל' אבות הטומאות הי"ב, ששני חצאי זיתים מן הנבילה אינם מטמאים אפילו אם נגעו בבת אחת, ואפילו נדבקו בידי אדם וכל־שכן שאין הזיתים דבוקים, אבל כשנדבקו ונעשו גוש, נתבאר למעלה שהם חיבור. ראה פ"ו הט"ז טעמו של דבר]. 80) מדובר במשקה מועט שאינו מחבר את כל הפירורים שיהיה דינם כגוש אחד, אבל אם יש תחת כולם שמן בעין נטמא הכול, אפילו כשהשרץ מונח על פירור פחות מכביצה, מפני שהמשקה מצרפם. 81) ואינו נוגע בפירור שנגע בו השרץ. 82) מפני שהפירור הטמא אינו נוגע במשקה.

28 **ח. עַם הָאָרֶץ[83] שֶׁהוֹשִׁיט יָדָיו לְגַת וְנָגַע בְּאֶשְׁכּוֹלוֹת**
29 **- אֶשְׁכּוֹל וְכָל סְבִיבוֹתָיו טְמֵאִין, וְהַגַּת[84] כֻּלָּהּ**
30 **טְהוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁמַּפְסִיקִין הָאֶשְׁכּוֹלוֹת[85] שֶׁסְּבִיבוֹת זֶה**
31 **הָאֶשְׁכּוֹל בֵּינוֹ וּבֵין שְׁאָר הַגַּת.**

83) בבלי, עבודה זרה עה, ב. 84) הענבים שבגת שאינם נוגעים באשכול זה. 85) אבל זיתים אין להם אשכולות, ולפיכך אם נגע בגוש אחד - נטמאו כל הנוגעים בו. ונראה שזה אחד מהדברים שהקילו חכמים בטומאת עם־הארץ, אבל אם נגע טמא באשכול - נטמאו כל האשכולות שבגת כשהמשקה מחברם.

32 **ט. הַגֶּפֶת[86] וְהַזַּגִּים[87] שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּטָהֳרָה[88] וְהָלְכוּ עֲלֵיהֶן**
33 **טְמֵאִין וְאַחַר כָּךְ יָצְאוּ מֵהֶן מַשְׁקִין[89] - הֲרֵי אֵלּוּ**
34 **טְהוֹרִין, שֶׁמִּתְּחִלָּה נַעֲשׂוּ בְּטָהֳרָה[90]. וְאִם נַעֲשׂוּ**
35 **מִתְּחִלָּה בְּטֻמְאָה[91] וְיָצְאוּ מֵהֶן מַשְׁקִין - טְמֵאִין[92].**

86) פסולת של זיתים אחר סחיטת שמנם (כלים פ"ט מ"ו). 87) פסולת הענבים אחר דריכתם. 88) נסחטו ונדרכו על־ידי טהורים. 89) הגר"א אינו גורס במשנתינו את המלים "ואחר־כך", ומוסיף ואו, וגורס "ויצאו". ומפרש שעל־ידי דריכת הטמאים יצאו המשקין. ויש להניח שגם בדברי רבינו כאן הוא גורס כך. וכך היא הגירסא בתוספתא טהרות פ"ג ה"א. 90) בתוספתא שם מבואר, שהמשקין שבתוך הפסולת יצאו בשעת סחיטה ודריכה, וכאשר סר הלחץ חזרו ונבלעו, וכשהם יוצאים מחמת דריכת הטמאים יוצאים בלי רצון בעלים, ושנינו במכשירין (פ"ו מ"ח)

שמשקין שיצאו שלא לרצון בעלים, אינם מקבלים טומאה (ראה פירוש רבינו, שם). ואף־על־פי שמתחילה יצאו לרצון, כיון שנבלעו בתוך הפסולת דינם כפסולת ואינם כמשקין, ולפיכך צריך שיצאו לרצון (הגר"א). 91) תוספתא, שם. 92) מפני שנטמאו בדריכה ראשונה שהיו לרצון, וכשנבלעו בפסולת לא ירדה מהם טומאתם (הגר"א).

1 **י. הַבַּדִּין[93] שֶׁנִּכְנָסִין[94] וְיוֹצְאִין[95] וּמַשְׁקִין טְמֵאִין**
2 **בְּתוֹךְ בֵּית הַבַּד[96], אִם יֵשׁ בֵּין מַשְׁקִין לְזֵיתִים[97] כְּדֵי**
3 **שֶׁיְּנַגְּבוּ אֶת רַגְלֵיהֶן בָּאָרֶץ[98] - הֲרֵי הַזֵּיתִים טְהוֹרִין;**
4 **שֶׁהַנּוֹגֵעַ בְּמַשְׁקִין טְמֵאִים שֶׁלֹּא בְּיָדָיו - טָהוֹר[99]**
5 **וַאֲפִלּוּ לְקֹדֶשׁ. כִּכְּרוֹת[100] הַקֹּדֶשׁ שֶׁהָיוּ בָהֶן גֻּמּוֹת**
6 **וּבְתוֹךְ הַגֻּמּוֹת הָיוּ מַשְׁקִין שֶׁל קֹדֶשׁ, וְנָגַע הַשֶּׁרֶץ**
7 **בְּאַחַת מֵהֶן, וְנָגְעָה רִאשׁוֹנָה בִּשְׁנִיָּה וּשְׁנִיָּה**
8 **בִּשְׁלִישִׁית, אֲפִלּוּ מֵאָה - כֻּלָּן רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה[101],**
9 **מִפְּנֵי הַמַּשְׁקֶה שֶׁבַּגֻּמּוֹת וְחִבַּת הַקֹּדֶשׁ הֲרֵי הֵן כֻּלָּן**
10 **כְּמַשְׁקִין שֶׁאֵין מוֹנִין בָּהֶן[102]. אֲבָל אִם הָיוּ כִּכְּרוֹת**
11 **תְּרוּמָה - הֲרֵי הַכִּכָּר הַשְּׁלִישִׁית בִּלְבַד פְּסוּלָה[103],**
12 **וּמִשְּׁלִישִׁית וָהֲלְאָה טָהוֹר[104]. וְאִם הָיָה מַשְׁקֶה טוֹפֵחַ**
13 **עַל כָּל הַכִּכָּרוֹת - אַף בִּתְרוּמָה הַכֹּל טְמֵאוֹת. וְכֻלָּן**
14 **שְׁנִיּוֹת[105], חוּץ מִן הָרִאשׁוֹנָה שֶׁנָּגַע בָּהּ הַשֶּׁרֶץ שֶׁהִיא**
15 **רִאשׁוֹן[106].**

93) ראה לעיל ה"ז, הערה 71 (טהרות פ"י מ"ב). 94) לבית הבד. 95) ורגליהם נוגעות בזיתים שבחוץ. 96) ונרטבו רגליהם. 97) שבחוץ מקום פנוי. 98) אגב הילוך. 99) וכשאין מקום כדי לנגב הרגלים, נטמאו הזיתים מן המשקין הטמאים שעל רגליהם. ומדובר ברגלים יחפות, אבל כשעליהן נעליים נטמאו הנעליים, שהרי משקין מטמאים כלים, והן מטמאות את הזיתים. 100) שם פ"א מ"ט. 101) כדין משקים, שהם ראשון לטומאה, אפילו אם נגעו בולד הטומאה. 102) ראשון ושני וכו'. [במשנתינו כתוב "כולן טמאות", ומפרש שם רבינו, שהמשקין נעשו ראשון ומטמאים את הכיכרות והן שניות, וכאן חזר בו ואומר שכולן ראשון. ובדוחק אפשר לומר, שהתכוון כאן לכל המשקין שבגומות]. 103) מובן שהראשונה היא ראשון, והשנייה היא שני לטומאה, כמו ששנינו שם: "מטמא שנים ופוסל אחד". 104) כדין אוכל תרומה. 105) המשקין שעליהם נטמאו ונעשו ראשון, כדין משקים שנגעו בראשון או בשני, והכיכרות שנגעו בהם נעשו שניות. 106) מפני שנגעה בשרץ.

16 **יא. אֲבַעְבּוּעַ[107] הַנַּעֲשֶׂה בָּעֲבִי[108] הֶחָבִית[109] וַהֲרֵי הוּא**
17 **כְּמוֹ כְּלִי אַחֵר בְּצִדָּהּ, אִם נִקַּב הָאַבַּעְבּוּעַ לַאֲוִיר**
18 **הֶחָבִית וְנִקַּב נֶקֶב אַחֵר לַחוּץ זֶה כְּנֶגֶד זֶה[110], אוֹ**
19 **שֶׁהָיָה הַנֶּקֶב הַפְּנִימִי מִלְּמַטָּה וְהַחִיצוֹן מִלְּמַעְלָה[111],**
20 **וְהָיָה הָאַבַּעְבּוּעַ וְהֶחָבִית מְלֵאִים מַשְׁקִין, אִם נָגַע אַב**
21 **הַטֻּמְאָה בַּמַּשְׁקֶה שֶׁבָּאַבַּעְבּוּעוֹת[112] - נִטְמְאוּ כָּל**
22 **הַמַּשְׁקִין שֶׁבֶּחָבִית[113]. הָיְתָה הֶחָבִית מֻקֶּפֶת צָמִיד**
23 **פָּתִיל[114] וּנְתוּנָה בְּאֹהֶל הַמֵּת[115] - נִטְמֵאת מִפְּנֵי הַנֶּקֶב**
24 **שֶׁבַּאַבַּעְבּוּעַ זֶה, שֶׁהֲרֵי הוּא מְפַלֵּשׁ לַאֲוִירָהּ[116]. וְכֵן**
25 **אִם הָיָה הַנֶּקֶב שֶׁבָּאַבַּעְבּוּעַ שֶׁבִּפְנִים מִלְּמַעְלָה**
26 **וְהַחִיצוֹן מִלְּמַטָּה - הֲרֵי זוֹ אֵינָהּ נִצֶּלֶת בְּצָמִיד**
27 **פָּתִיל[117]; אֲבָל אִם נָגַע אַב הַטֻּמְאָה בָּאַבַּעְבּוּעַ[118] -**
28 **לֹא נִטְמְאוּ מַשְׁקִין שֶׁבֶּחָבִית, וְהִנָּם כְּמֻבְדָּלִין מֵהֶן[119].**

107) טבול־יום פ"ב מ"ח. 108) בדופן. 109) חביות של חרס נעשות מטיט, ושורפים אותן בכבשן, ולפעמים הן מעלות כעין אבעבועות חלולים בדפנותיהן. 110) והמשקין שבחבית נכנסים בנקב הפנימי, ונשפכים לחוץ דרך הנקב החיצון. 111) בשני המקרים הללו, המשקין הנכנסים לחלול שבאבעבוע עד למקום הנקב החיצון מתעכבים שם. 112) נגע בנקב החיצון. 113) מכיון שמשקין שבאבעבוע מחוברים למשקין שבחבית. ולאו דווקא אב הטומאה, אלא אפילו טבול־יום מטמא. ונקט אב הטומאה משום הבבא האחרונה להשמיענו שאפילו אב הטומאה אינו מטמא ('תפארת ישראל'. ראה ראב"ד). 114) כיסוי מהודק ומחובר יפה. 115) כלי חרס מוקף צמיד פתיל אינו מתטמא באוהל. 116) ואינה סגורה מכל צד. 117) שהרי היא פתוחה לכניסת אוויר ומשקין. 118) בנקב החיצון שמלמטה. 119) המשקין הנכנסים לאבעבוע דרך הנקב שמלמעלה יוצאים תיכף לחוץ דרך הנקב שלמטה הימנו, והרי זה כניצוק שאמרנו למעלה (פ"ז ה"א) שאינו חיבור. [הר"ש בפירוש שני מפרש, שאבעבוע שהמשקין אינם מתעכבים בו אין עליו תורת כלי כלל, ודינו כגב הדופן, וכלי חרס אינו מטמא מגבו].

יום ש"ק כ"ו סיון ה'תשע"ו

פֶּרֶק עֲשִׂירִי[1]

1) יבאר דין תולדות שבעת המשקין המכשירים כיוצא בהם, ומה הן התולדות. ואם הקודש צריך הכשר.

29 **א. כְּבָר בֵּאַרְנוּ[2], שֶׁהַשִּׁבְעָה מַשְׁקִין בִּלְבַד הֵן**
30 **שֶׁמִּתְטַמְּאִין אוֹ מַכְשִׁירִין, וְהַשְּׁאָר קְרוּיִין מֵי פֵּרוֹת**
31 **וְאֵינָם מִתְטַמְּאִין וְלֹא מַכְשִׁירִין. וְשִׁבְעָה מַשְׁקִין**
32 **שֶׁמָּנִינוּ - תּוֹלְדוֹתֵיהֶם[3] כַּיּוֹצֵא בָּהֶם[4].**

2) בפרק א הלכה ב מהלכות אלו. 3) בהלכות הבאות יבואר תולדות מה הן. 4) דינם שווה לדין המשקין - האבות.

33 **ב. תּוֹלְדוֹת הַמַּיִם הֵם הַיּוֹצֵא מִן הָעַיִן וּמִן הָאֹזֶן וּמִן**
34 **הַחֹטֶם וּמִן הַפֶּה, וּמֵי רַגְלֵי בְּנֵי אָדָם, בֵּין גְּדוֹלִים בֵּין**
35 **קְטַנִּים. כָּל אֵלּוּ הַיּוֹצְאִין מִן הָאָדָם - מַשְׁקִין הֵן, בֵּין**
36 **שֶׁיָּצְאוּ לְדַעְתּוֹ שֶׁל אָדָם בֵּין שֶׁיָּצְאוּ שֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ.**
37 **אֲבָל מֵי רַגְלֵי בְּהֵמָה וְהַמֶּלַח שֶׁנִּמְחַת[5] - הֲרֵי הֵן כְּמֵי**
38 **פֵּרוֹת, לֹא מִתְטַמְּאִין וְלֹא מַכְשִׁירִין.**

5) נמס ונעשה נוזל.

39 **ג. הַדָּם הַמָּנוּי מִן הַמַּשְׁקִין הוּא הַדָּם הַשּׁוֹתֶת[6] בִּשְׁעַת**
40 **שְׁחִיטָה[7] מִן הַבְּהֵמָה וְהַחַיָּה וְהָעוֹפוֹת הַטְּהוֹרִין; אֲבָל**
41 **דַּם הַקִּלּוּחַ[8] - אֵינוֹ מַכְשִׁיר[9], שֶׁעֲדַיִן חַיִּים הֵן וַהֲרֵי**

הוּא דּוֹמֶה לְדַם מַכָּה אוֹ לְדַם הַקָּזָה. הַשּׁוֹחֵט וְנִתַּז דָּם
עַל הָאֳכָלִין וְנִתְקַנַּח הַדָּם בֵּין סִימָן[10] לְסִימָן[11] - הֲרֵי
זֶה סָפֵק[12]. לְפִיכָךְ תּוֹלִין עָלָיו, לֹא אוֹכְלִין וְלֹא
שׂוֹרְפִין[13]. תּוֹלְדוֹת הַדָּם: דַּם הַקָּזָה שֶׁל אָדָם שֶׁהוֹצִיאוֹ
לִשְׁתִּיָּה[14]. אֲבָל אִם הוֹצִיאוֹ לִרְפוּאָה - טָהוֹר וְאֵינוֹ
מַכְשִׁיר. וְכֵן דַּם שְׁחִיטָה בַּבְּהֵמָה וּבַחַיָּה וּבָעוֹפוֹת
הַטְּמֵאִין[15], וְהַדָּם הַיּוֹצֵא עִם הַלֵּחָה וְעִם הָרְעִי, וְדַם
הַשְּׁחִין וְהָאַבַעְבּוּעוֹת, וְתַמְצִית הַבָּשָׂר - כָּל אֵלּוּ אֵינָן
מִתְטַמְּאִין וְלֹא מַכְשִׁירִין, אֶלָּא הֲרֵי הֵן כִּשְׁאָר מֵי
פֵּרוֹת. וְדַם הַשֶּׁרֶץ - כִּבְשָׂרוֹ[16], מְטַמֵּא וְאֵינוֹ מַכְשִׁיר.
וְאֵין לָנוּ כַּיּוֹצֵא בּוֹ[17].

6) זב לאט לאט. 7) במכשירין שם מנו דם שחיטה בין תולדות הדם, ובתוספתא שבת פרק ט הלכה י"ד שנינו: "מניין לדם שהוא משקה שנאמר (במדבר כג, כד): ודם חללים ישתה". ומשמע שעיקר דם הוא דם חללים של אדם. 8) המתפרץ מן הפצע בכוח. 9) "ודם חללים ישתה" - פרט לדם הקילוח שאינו מכשיר (חולין לו, א). 10) הוושט והקנה הם שני סימני שחיטה וצריך לשחוט רוב שניהם בבהמה. 11) חתך סימן אחד והדם שיצא לפני חיתוך השני נפל על אוכלין. 12) איבעייא שם אם הוכשרו האוכלין או לא. 13) ודווקא בנתקנח לפני שחיטת הסימן השני, אבל כשלא נתקנח הוכשרו אחר גמר השחיטה באותו הדם. מסקנת הגמרא שם. 14) לבהמה, או לגוי, מחשבתו עושה אותו משקה. 15) אינו מכשיר. כל דינים אלה נמסרו בקבלה איש מפי איש. 16) בכעדשה. 17) דומה לו, שמטמא ואינו מכשיר (הרא"ש במשנתנו).

ד. מֵי הֶחָלָב[18] - הֲרֵי הֵן כְּחָלָב. וַחֲלֵב הָאָדָם שֶׁאֵינוֹ
צָרִיךְ לוֹ - אֵינוֹ מַשְׁקֶה, לֹא מַכְשִׁיר וְלֹא מִתְטַמֵּא.
לְפִיכָךְ חֲלֵב הַזָּכָר[19] אֵינוֹ מַשְׁקֶה[20]. וְכֵן חֲלֵב בְּהֵמָה
וְחַיָּה שֶׁיָּצָא שֶׁלֹּא לְרָצוֹן, כְּגוֹן שֶׁזָּב מֵהַדַּד מֵאֵלָיו אוֹ
שֶׁחַלְבוֹ כְּמִתְעַסֵּק[21]. אֲבָל חֲלֵב הָאִשָּׁה, בֵּין שֶׁיָּצָא
לְרָצוֹן בֵּין שֶׁיָּצָא שֶׁלֹּא לְרָצוֹן - סְתָמוֹ מַשְׁקֶה
וּמִתְטַמֵּא אוֹ מַכְשִׁיר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָאוּי לְתִינוֹק[22].

18) נוזל הנפרד מן החלב כשמקפיאים אותו לעשות גבינה. 19) ישנם מקרים, אמנם נדירים מאוד, שמתמצה חלב מדדי הזכר. במסכת שבת נג, ב מסופר על מעשה כזה שהיה. 20) אין אדם שותה אותו. 21) מטפל בדדי הבהמה ללא כוונת חליבה. 22) במשנה שאל רבי עקיבא הלא חלב בהמה גם כן ראוי לתינוק ויש בו מעלה יתירה שראוי גם לגדולים? וענו לו, שבחלב אשה יש מעלה יתירה שדם היוצא מפצעה מכשיר, אבל בבהמה רק דם שחיטה מכשיר. [רש"י (שבת קמד, א) מפרש שהכוונה למה שאמרו דם נעכר ונעשה חלב והר"ש כאן דוחה פירוש זה].

ה. הַמַּשְׁקִין שֶׁיּוֹצְאִין מֵאוֹתָן הַטְּמֵאִין[23] שֶׁאוֹתָן
הַמַּשְׁקִין[24] אֲבוֹת טֻמְאָה - מְטַמְּאִים בְּלֹא הֶכְשֵׁר,
שֶׁהַטֻּמְאָה וְהַהֶכְשֵׁר בָּאִין כְּאַחַת. וְאֵלּוּ הֵן: זוֹב הַזָּב
וְשִׁכְבַת זַרְעוֹ וּמֵימֵי רַגְלָיו, וּרְבִיעִית דָּם מִן הַמֵּת,
וְדַם הַנִּדָּה[25]. וְכֵן[26] דַּם מַגֵּפָתוֹ[27] שֶׁל זָב וַחֲבֵרָיו,
וְחֶלְבָּם שֶׁל אִשָּׁה, וּדְמִעַת עֵינַיִם עִם שְׁאָר תּוֹלְדוֹת
הַמַּיִם[28] הַיּוֹצְאִין מֵהֶן - מְטַמְּאִין כְּמַשְׁקִין טְמֵאִין[29]
שֶׁמְּטַמְּאִין[30] בְּלֹא כַּוָּנָה[31], שֶׁמַּשְׁקִין טְמֵאִין מְטַמְּאִין
לְרָצוֹן וְשֶׁלֹּא לְרָצוֹן. לְפִיכָךְ, נִדָּה אוֹ זָבָה שֶׁנָּטַף[32]
חֶלְבָּם מִדַּדֶּיהָ לַאֲוִיר הַתַּנּוּר[33] - נִטְמָא הַתַּנּוּר וְכָל מַה
שֶּׁבְּתוֹכוֹ.

23) מן הטמאים שיפורטו לקמן. 24) שהמשקין האלה. 25) כל המנויים כאן הם אבות הטומאה ומטמאים גם אדם וכלים. 26) כל אלה המנויים מכאן ואילך, הם וולדות הטומאה. 27) פצעו. 28) המבוארים למעלה בהלכה ב. 29) פירוש, מטמאים בלי הכשר כמו המשקין הטמאים מחמת עצמם שנמנו למעלה שכולם אב הטומאה. [כל המשקין המפורטים בבבא זו, טומאתם מנגיעתם גוף הטמא, שממנה יצאו. 30) צריך להיות: ומטמאין. כאן מתחילה בבא חדשה ונמשכת לכל המשקין המפורטים למעלה בין אבות הטומאה ובין וולדות הטומאה. 31) אף על פי שנפלו על הטהרות בלי כוונתם ושלא לרצונם של הבעלים - הוכשרו ונטמאו. 32) מעצמו. 33) של חרס.

ו. כְּבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁהַמַּשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מִטְּבוּל יוֹם אֵינָם
טְמֵאִים. לְפִיכָךְ, אִם נָפְלוּ אֲפִלּוּ עַל כְּבָר שֶׁל תְּרוּמָה
- אֵינוֹ מֻכְשָׁר עַד שֶׁיִּפְּלוּ לְרָצוֹן, כִּשְׁאָר הַמַּשְׁקִין
הַטְּהוֹרִין שֶׁאֵינָן מַכְשִׁירִין אֶלָּא לְרָצוֹן.

ז. הַזֵּעָה וְהַלֵּחָה הַסְּרוּחָה וְהָרְעִי[34], וְהַמַּשְׁקִין
הַיּוֹצְאִין מִבֵּן שְׁמוֹנָה חֳדָשִׁים[35], וְהַשּׁוֹתֶה מֵי טְבֶרְיָה[36]
וְכַיּוֹצֵא בָהֶן אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹצְאִין נְקִיִּים - כָּל אֵלּוּ
אֵינָן חֲשׁוּבִין מַשְׁקֶה, וְלֹא מִתְטַמְּאִין[37] וְלֹא מַכְשִׁירִין.

34) צואה. 35) שנולד בחודש השמיני לעיבור. נפל כזה אף על פי שהוא חי דינו כדבר דומם, מפני שאינו בן קיימא. 36) חמי טבריה. הם מביאים שלשול רב ולפעמים יוצאים כשהם זכים (רבינו בפירושו). 37) אם נגעו בטומאה.

ח. הַשּׁוֹתֶה שְׁאָר מַשְׁקִין[38] וְיָצְאוּ - הֲרֵי הֵן
מַשְׁקִין כְּשֶׁהָיוּ, שֶׁאֵין שְׁאָר הַמַּשְׁקִין טְהוֹרִין
בַּגּוּף[39]. כֵּיצַד? שָׁתָה מַיִם טְמֵאִין וְהֶקִּיאָן - הֲרֵי
אֵלּוּ טְמֵאִין, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא טָהֲרוּ בִּיצִיאָתָן[40]. שָׁתָה
מַיִם טְמֵאִים וְטָבַל וְאַחַר כָּךְ הֶקִּיאָן, [אוֹ שֶׁנִּסְרְחוּ
וְאַחַר כָּךְ הֶקִּיאָן], אוֹ שֶׁיָּצְאוּ מִלְּמַטָּה אַף עַל
פִּי שֶׁלֹּא טָבַל - הֲרֵי הֵן טְהוֹרִין[41]. שָׁתָה שְׁאָר
מַשְׁקִין טְמֵאִין אוֹ שְׁאָר אֳכָלִין טְמֵאִין, אַף עַל
פִּי שֶׁטָּבַל וְאַחַר כָּךְ הֶקִּיאָן - טְמֵאִין, לְפִי שֶׁאֵינָן
טְהוֹרִין בַּגּוּף[42]. נִסְרְחוּ אוֹ שֶׁיָּצְאוּ מִלְּמַטָּה - הֲרֵי
הֵן טְהוֹרִין.

38) ששת המשקין המכשירים חוץ למים. 39) שאר משקין אינם בטלים בגוף ולא בטלה טומאתם. 40) בדפוס רומא (ר"מ) ובדפוס קושטא וכן בכתב יד תימן הגירסא: "מפני שנטמאו במגעו ביציאתן" וכן היא גירסת הראב"ד

בהשגותיו, והוא מפרש, כגון ששתה רביעית הלוג שיעור שמטמא את האדם, והמשקין עצמם כשהם במעי האדם בטלה טומאתם, אולם כשהקיאם נטמאו שנית במגע האדם הטמא. וברור שהראב"ד מחלק בזה בין מים לשאר משקין, מים בטלה טומאתם ושאר משקין לא. וכדבריו שנינו בפירוש בתוספתא טבול יום פרק א הלכה ז: חומר במשקין (מבמים), שהמשקין אין להם טהרה ואין טהורין בגוף מה שאין כן במים. 41) בטבל והקיאם נטהרו המים בגוף כמו שאמרנו, ולא נטמאו אגב הקאה, שהרי האדם טבל ונטהר. ונסרחו או יצאו מלמטה טהורים אף על פי שלא טבל מפני שאינם ראויים לשתייה אינם מקבלים טומאה. 42) לא נטהרו בעודם בגוף, מכיוון שמשקין אינם בטלים בגוף.

1 **ט. כְּבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁהַזֵּעָה אֵינָהּ מַשְׁקֶה. אֲפִלּוּ שָׁתָה**
2 **מַשְׁקִין טְמֵאִין וְהִזִּיעַ - זֵעָתוֹ טְהוֹרָה[43]. אֲבָל הַבָּא**
3 **בְּמַיִם שְׁאוּבִין וְהִזִּיעַ - זֵעָתוֹ טְמֵאָה[44]. וְאִם נִסְתַּפֵּג[45]**
4 **מִן הַמַּיִם הַשְּׁאוּבִין וְאַחַר כָּךְ הִזִּיעַ - זֵעָתוֹ טְהוֹרָה.**

43) ואף על פי ששתה רביעית ונטמא גופו, וגם אינה מכשירה, מפני שהזיעה באה מגופו ולא מהמשקין שבלע (רבינו שם). 44) הבא ראשו ורובו במים שאובים אפילו טהורים טמא (הלכות אבות הטומאות פרק ט הלכה א). ומכיוון שהזיעה מעורבת במים השאובים נטמאה התערובת מנגיעתה בגוף הטמא, והיא גם מכשירה. 45) התנגב.

5 **י. זֵעַת בָּתִּים[46] שִׁיחִין וּמְעָרוֹת וּבוֹרוֹת - אֵינָן מַשְׁקֶה,**
6 **וַאֲפִלּוּ הֵן טְמֵאִין - זֵעָתָן טְהוֹרָה. אֲבָל זֵעַת הַמֶּרְחָץ**
7 **- כְּמַיִם: אִם הָיְתָה הַמֶּרְחָץ טְמֵאָה[47] - זֵעָתָהּ**
8 **טְמֵאָה[48]; וְאִם הָיְתָה טְהוֹרָה[49] וְהִכְנִיס בָּהּ פֵּרוֹת -**
9 **הֶכְשְׁרוּ[50]. הִכְנִיסוּ לָהּ כֵּלִים - חֲרֵי הַמַּיִם שֶׁעֲלֵיהֶן**
10 **כִּתְלוּשִׁין בְּרָצוֹן[51] וּמַכְשִׁירִין.**

46) קירות בתים שנבנו במקומות נמוכים מוציאים לחלוחית המתגבשת לפעמים לטיפות דומות לטיפות זיעה. 47) המים שבתוכה היו טמאים. 48) וגם מכשירה, שהזיעה היא קיטור הבא מן המים שהתנדפו מחמת החום. 49) המים היו טהורים. 50) מפני שהורטבו בקיטור. 51) משקין שנתלשו ממקום חיבורם שלא ברצון בעלים אינם מכשירים (לקמן פרק י"ב הלכה ג), ומשמיענו, שאם הכניס כלים למרחץ והורטבו הרי זה רצון בעלים מפני שהוא יודע שיורטבו והכניסם מרצונו.

11 **יא. הַבְּרֵכָה[52] שֶׁבַּבַּיִת וְהַבַּיִת מַזִּיעַ מֵחֲמָתָהּ, אִם**
12 **הָיְתָה הַבְּרֵכָה טְמֵאָה[53] - זֵעַת כָּל הַבַּיִת שֶׁמֵּחֲמָתָהּ**
13 **טְמֵאָה.**

52) חפירה בקרקע הבית ויש בה מים. 53) המים שבתוכה טמאים.

14 **יב. שְׁתֵּי בְּרֵכוֹת בַּבַּיִת, אַחַת טְמֵאָה וְאַחַת טְהוֹרָה:**
15 **הַמַּזִּיעַ[54] קָרוֹב לַטְּמֵאָה[55] - טָמֵא, קָרוֹב לַטְּהוֹרָה -**
16 **טָהוֹר, מֶחֱצָה לְמֶחֱצָה - טָמֵא.**

54) אדם וכלים ואוכלין. 55) קרובים יותר לבריכה הטמאה.

17 **יג. הַמַּהַל[56] - כְּשֶׁמֶן[57]. מַשְׁקִין הַמְּנַטְּפִין מִסַּלֵּי זֵיתִים**
18 **וַעֲנָבִים - אֵינוֹ מַשְׁקֶה וְלֹא מִתְטַמְּאִין וְלֹא**
19 **מַכְשִׁירִין[58], עַד שֶׁיַּכְנִיסֵם[59] בִּכְלִי.**

56) לחלוחית המתמצה מאליה מן הזיתים. ויש גורסים "מוחל" (מכשירין פרק ו משנה ה). 57) ואף על פי שאין עימו שיורי שמן. כרבי מאיר במשנתנו. 58) שאינם משקה, לפי שאינו מקפיד עליהם והם הולכים לאיבוד. 59) בכלי ויחשיב אותם ואז תורת משקה עליהם.

20 **יד. הַשּׁוֹקֵל עֲנָבִים בְּכַף מֹאזְנַיִם - הַיַּיִן שֶׁבַּכַּף אֵינוֹ**
21 **מַשְׁקֶה עַד שֶׁיַּעֲרֶנּוּ לְתוֹךְ הַכְּלִי, וַחֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לְסַלֵּי**
22 **זֵיתִים וַעֲנָבִים שֶׁמְּנַטְּפִין.**

23 **טו. הַדּוֹרֵס[60] עֲנָבִים שֶׁל תְּרוּמָה בְּחָבִית, אַף עַל פִּי**
24 **שֶׁהַיַּיִן צָף עַל גַּבֵּי יָדָיו[61] - חֲרֵי הַכֹּל טָהוֹר[62].**

60) לוחץ עליהם, כדי להכניס הרבה ענבים. 61) וסתם ידים פוסלות את התרומה. 62) שהיין היוצא אגב הלחיצה אינו משקה מפני שהאדם אינו רוצה שיצא היין.

25 **טז. מַשְׁקֶה בֵּית מִטְבָּחַיִם שֶׁבָּעֲזָרָה, וְהוּא דַּם**
26 **הַקֳּדָשִׁים וְהַמַּיִם שֶׁמִּשְׁתַּמְּשִׁין בָּהֶן שָׁם - טְהוֹרִין[63]**
27 **לְעוֹלָם, וְאֵינָן מִתְטַמְּאִין[64] וְלֹא מַכְשִׁירִין. וְדָבָר זֶה**
28 **הֲלָכָה מִפִּי הַקַּבָּלָה. לְפִיכָךְ, כָּל דְּמֵי הַזְּבָחִים אֵינוֹ**
29 **מְקַבֵּל טֻמְאָה וְאֵינוֹ מַכְשִׁיר. וְהוֹאִיל וְדַם הַקֳּדָשִׁים**
30 **אֵינוֹ מַכְשִׁיר, קָדָשִׁים שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בָּעֲזָרָה לֹא הֻכְשְׁרוּ**
31 **בְּדַם שְׁחִיטָה; וְאֵין לִבְשַׂר הַקֳּדָשִׁים הֻכְשַׁר אֶלָּא**
32 **בְּמַשְׁקִין שֶׁיִּפְּלוּ עַל הַבָּשָׂר חוּץ מִמַּשְׁקֶה בֵּית**
33 **הַמִּטְבָּחַיִם.**

63) שנינו שם: "העיד יוסי בן יועזר איש צרידה על משקה בית מטבחיא דכן (טהור)". 64) כרב בפסחים טז, א שאמר: "מה דכן? דכן ממש" פירוש, טהור לגמרי ואפילו טומאת עצמם אין להם.

34 **יז. פָּרַת קָדָשִׁים שֶׁהֶעֱבִירָהּ בְּנָהָר וּשְׁחָטָהּ וַעֲדַיִן[65]**
35 **מַשְׁקֶה טוֹפֵחַ[66] עָלֶיהָ - חֲרֵי זוֹ מֻכְשֶׁרֶת. לְפִיכָךְ, אִם**
36 **נִמְצֵאת מַחַט טְמֵאָה[67] בִּבְשָׂרָהּ - חֲרֵי הַבָּשָׂר טָמֵא.**
37 **וְכֵן אִם הָיְתָה הַפָּרָה חֲסוּמָה[68] מִחוּץ לִירוּשָׁלַיִם[69],**
38 **אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַמַּחַט יְדוּעָה[70] - חֲרֵי הַבָּשָׂר טָמֵא,**
39 **מִפְּנֵי שֶׁנָּגַע בַּכֵּלִים הַנִּמְצָאִין מִחוּץ לִירוּשָׁלַיִם[71].**
40 **נִמְצֵאת הַמַּחַט בַּפֶּרֶשׁ[72] - הַבָּשָׂר טָהוֹר. וּבֵין כָּךְ וּבֵין**
41 **כָּךְ הַיָּדַיִם טְהוֹרוֹת, שֶׁאֵין טֻמְאַת יָדַיִם בַּמִּקְדָּשׁ, כְּמוֹ**
42 **שֶׁבֵּאַרְנוּ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים[73]? לְהִיוֹת הַבָּשָׂר טָמֵא**
43 **בְּדִין תּוֹרָה; אֲבָל לְהִתְטַמֵּא מִדִּבְרֵיהֶן - אֵין הַקֹּדֶשׁ**
44 **צָרִיךְ הֻכְשַׁר, אֶלָּא חִבַּת הַקֹּדֶשׁ מַכְשֶׁרֶת הַבָּשָׂר. וְאִם**
45 **נָגַע בָּהּ טֻמְאָה, בֵּין קַלָּה בֵּין חֲמוּרָה - נִפְסְלָה, אַף**
46 **עַל פִּי שֶׁלֹּא הֻכְשַׁר בְּמַשְׁקֶה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.**

65) אחר שחיטתה. 66) רטוב. 67) בפסחים יט, ב אמרו בשם רב כשבעל המחט הכירה. 68) כך מפרש שם רבי יוסי בר אבין את המשנה. 69) ונשחטה בעודה חסומה

ואם כן בלעה את המחט מחוץ לירושלים. 70) אין אנו יודעים אם היא טמאה. 71) חכמים גזרו טומאה על כלים שנמצאו מחוץ לירושלים. 72) האוכלין המעוכלים שבמעיה, מפני שהפרש אינו מקבל טומאה. 73) שבשר קדשים אינו מטמא אלא אם הוכשר במשקין שמחוץ לבית המקדש.

פֶּרֶק אַחַד עָשָׂר[1]

1) יבאר הבוצר ענבים למכור או לגת אם הוכשרו. אימת הוכשרו עם המשקה היוצא מהן. כרם שהוא עומד בצד בית הפרס ובוצר ממנו לגת. המוסק זיתים שלא נגמרה מלאכתם אם הוכשרו, ואימתי גמר מלאכתם. ודין הפוצע זיתים של תרומה בידיים טמאות. העוטן ברשות עם הארץ ונעל וחתם, והדורך בטומאה ורצה לטהר כלי בית הבד.

1 **א. הַבּוֹצֵר[2] עֲנָבִים לִמְכֹּר בַּשּׁוּק אוֹ לִיַּבְּשָׁן[3] - לֹא**
2 **הֻכְשְׁרוּ לְטֻמְאָה[4] עַד שֶׁיִּפְּלוּ עֲלֵיהֶן מַשְׁקִין לִרְצוֹנוֹ,**
3 **כְּשְׁאָר הָאֳכָלִין; אֲבָל הַבּוֹצֵר לִדְרֹךְ[5] - הֻכְשַׁר**
4 **לְטֻמְאָה[6] וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָפְלוּ מַשְׁקִין עַל הַבְּצִיר**
5 **כְּלָל, וְאִם נָגְעָה בּוֹ טֻמְאָה - נִטְמָא. וְדָבָר זֶה גְּזֵרָה**
6 **מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וּמִפְּנֵי מָה גָּזְרוּ[7] עַל הַבּוֹצֵר לַגַּת**
7 **שֶׁהוּא מֻכְשָׁר? שֶׁפְּעָמִים שֶׁאָדָם נִכְנָס לְכַרְמוֹ לְיַדֵּעַ**
8 **אִם הִגִּיעַ לְהַבְּצִר, וְסוֹחֵט אֶשְׁכּוֹל שֶׁל עֲנָבִים לִבְדֹּק**
9 **בּוֹ וּמְזַלְּפוֹ עַל גַּבֵּי הָעֲנָבִים הַבְּצוּרוֹת, שֶׁהֲרֵי הַכֹּל**
10 **לִדְרִיכָה עוֹמֵד[8]. וְעוֹד, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מַקְפִּיד עָלָיו[9] הֲרֵי**
11 **הוּא מִתְמַעֵךְ[10] וְיָצְאוּ מֵימָיו וַהֲרֵי הוּא מַקְפִּיד עֲלֵיהֶן**
12 **שֶׁלֹּא יָזוּבוּ בַּקַּרְקַע, וְנִמְצָא מֻכְשָׁר בָּהֶן[11]. לְפִיכָךְ**
13 **גָּזְרוּ, שֶׁהַבּוֹצֵר לַגַּת הֻכְשַׁר.**

2) שבת טו, א. קטיפת ענבים נקראת "בצירה". בלשון־הקודש ניתנו שמות שונים לקטיפת פירות שונים: בוצר - ענבים, מוסק - זיתים, אורה - תאנים, גודר - תמרים. 3) לעשות צימוקים. 4) אף־על־פי שהורטבו במיץ שזב מהם. והטעם, מפני שמיץ זה לא נפל עליהם מרצון הבעלים, והכשר טעון רצון בעלים (לקמן פי"ב ה"א). 5) לתעשיית יין. 6) בשבת שם, מחלוקת שמאי והלל, ופסק כשמאי, מפני שאמרו שם: "שתק ליה הלל לשמאי". פירוש, אחרי טענותיו התקיפות של שמאי, שתק הלל, משמע שהודה לו. ושם נז, א אמרו, שתלמידי שמאי והלל גזרו על הבצירה, וגזירתם נתקבלה. 7) שם יז, א. 8) ואם כן, הורטבו לרצון בעלים. 9) על האשכול להניחו בנחת, ושלא יכבידו עליו האשכולות האחרים. 10) בסל מפני הלחץ. ולמה אינו מקפיד? מפני שעומד לדריכה. 11) שהרי מימיו (המיץ) יוצאים מרצונו (ראה ראב"ד וכסף־משנה). [רבינו כותב כאן על הענבים "הבצורות", משמע שכבר נבצרו. אבל בגמרא שם, אמר רבה בר אבוה: "ובשעת בצירה, עדיין משקה טופח עליהם". ומשמע מזה שמזלף הענבים לפני בצירתם. ואולי "הבצורות", פירושו בשלות ועומדות לבצירה. אמנם פירוש דחוק הוא, אבל לא מצאתי ביאור אחר].

14 **ב. הַבּוֹצֵר[12] עֲנָבִים[13] שֶׁאִם לֹא מָצָא לָהֶם שׁוּק**
15 **מַחֲזִירָן לַגַּת[14] - לֹא הֻכְשְׁרוּ עַד שֶׁיָּבוֹאוּ לִרְשׁוּת**
16 **הַגַּת[15]. וְכֵן הַזֵּיתִים[16] שֶׁבָּאוּ לִרְשׁוּת הַבַּד - הֻכְשְׁרוּ,**
17 **כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר[17].**

12) תוספתא טהרות פי"א ה"ה. 13) על־מנת למוכרם. 14) לא היה בטוח שימצא קונים, וחשב שאם לא יוכל למוכרם - יעביר אותם לגת לעשות יין. 15) כל עוד שלא הגיעו לגת, אפשר שימצא קונים, ולפיכך אינו רוצה שיתמצה משקה מהענבים. 16) שם. זיתים אינם מוכשרים עד גמר מלאכתם. ואימתי גמר מלאכתם? כשימסוק כל הזיתים שבדעתו לסוחטם בבת אחת בבית הבד (לקמן ה"ח), ואם דעתו למוכרם אינם מוכשרים, מפני שלא גמר מלאכתם, שהרי חסירה מכירתם (לקמן ה"ו). ומלמדת התוספתא, שאם מסק כל זיתיו אבל היה בדעתו למוכרם, וחישב שאם לא ימצא קונים יעבירם לסחיטה, לא הוכשרו עד שיבואו לרשות בית הבד. ורבינו קיצר, והביא לשון התוספתא. 17) לקמן הלכה ו, שאם דעתו למוכרם - אין המסיקה גמר מלאכה, ולקמן בהי"ב, שלפני גמר מלאכה מותר ליטלם בטומאה, ולהוליכם לבית הבד בטומאה, ומובן שהטמא אינו מכניסם לתוך בית הבד ממש, אלא עד בית הבד.

18 **ג. הַבּוֹצֵר[18] עֲנָבִים וּנְתָנָם בְּעָבִיט[19] אוֹ שֶׁשְּׁטָחָן עַל**
19 **גַּבֵּי הֶעָלִין[20] - הֻכְשְׁרוּ בַּמַּשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מֵהֶן, שֶׁהֲרֵי**
20 **דַּעְתּוֹ עַל הַמַּשְׁקִין וּלְפִיכָךְ שָׁטַח עַל הֶעָלִין אוֹ נָתַן**
21 **לְתוֹךְ הֶעָבִיט, שֶׁהוּא כְּמוֹ בּוֹר[21]. לְפִיכָךְ, אִם נָטַל**
22 **מֵהֶן טָמֵא[22] אוֹ מִי שֶׁיָּדָיו טְמֵאוֹת[23] - טִמְּאָן. בָּצַר**
23 **וְנָתַן לְסַלִּים[24] אוֹ בְּמַשְׁטֵחַ שֶׁל אֲדָמָה[25] - לֹא הֻכְשְׁרוּ,**
24 **שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מַקְפִּיד עַל הַמַּשְׁקֶה הַיּוֹצֵא מֵהֶן. לְפִיכָךְ**
25 **נוֹטֵל הַטָּמֵא מֵהֶן וְאוֹכֵל. וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵן מְבֻקָּעוֹת**
26 **וּמְנַטְּפוֹת[26] לַגַּת - הֲרֵי הַגַּת טְהוֹרָה[27], שֶׁהֲרֵי לֹא**
27 **הֻכְשְׁרוּ[28] וַהֲרֵי נִבְצְרוּ לַאֲכִילָה[29]. וְכֵן הַנּוֹטֵל[30] מִן**
28 **הַסַּלִּים וּמִן הַמַּשְׁטֵחַ שֶׁל אֲדָמָה[31] וְאָכַל וְהוֹתִיר**
29 **כִּסְאָה וּכְסָאתַיִם וּזְרָקָן לַגַּת[32], וְאַף עַל פִּי שֶׁהַיַּיִן[33]**
30 **מְנַתֵּז עַל הָעֲנָבִים - לֹא הֻכְשְׁרוּ[34].**

18) טהרות פ"י מ"ד. 19) חפירה שנותנים בה את הענבים העומדים לדריכה בגת (רבינו בפירושו למשנתנו. והר"ש פירש - כלי גדול). 20) על־מנת ליתן לגת את הענבים ביחד עם העלים שנטף עליהם מיץ. 21) שמתאסף שם המיץ, ומוציאים אותו ונותנים לגת. 22) אדם שנטמא גופו. 23) והגוף טהור, כגון שנגעו בראשון לטומאה, שאינו מטמא אדם, או סתם ידיים, שלא שמר עליהן בטהרה, וחכמים גזרו שתהיינה שניות. ראה הלכות אבות הטומאות פ"ח ה"ח, וה"י. 24) קלועים, והמיץ דולף והולך לאיבוד. 25) מקום על פני הקרקע המיוחד לשטוח עליו הענבים. 26) שם מ"ה. 27) הענבים שבגת לא נטמאו אפילו אם הם מוכשרים. 28) פירוש, הענבים שהוא אוכל לא הוכשרו, מפני שהמיץ נוטף שלא לרצון. 29) ולפיכך אין תורת משקה על המיץ המנטף, ודינו כמי פירות שאין מטמאים ואין מכשירים (למעלה פ"י ה"א).

פיסקא זו מנמקת למה לא נטמאת טיפת המיץ מחמת הידיים ותטמא את הענבים שבגת, שהרי משקין מטמאים בכל שהם. 30) תוספתא טהרות פי"א ה"ז. 31) המדובר כשבצרם לאכילה, והמיץ יוצא שלא לרצונו. 32) בידיים טמאות. 33) שהתמצה לפני שזרקם לגת. 34) דעת רבינו, שהמיץ שאין עליו תורת משקה כלל אינו מכשיר אפילו כשירד לגת. בתוספתא שלפנינו כתוב "טהור", ואפשר לפרש כפשוטו שלא נטמאו מידיו הטמאות, מכיוון שלא הוכשרו לפני שהגיעו לגת, שהרי נבצרו לאכילה, אולם רבינו כותב "לא הוכשרו", ולכאורה כאן סתירה גלויה לדבריו בהלכה ד, שאם לקח מן הסלים לדורכן הוכשרו (ראה השגת הראב"ד). אולם יש לחלק בין נטל על־מנת לדורכם, שנטילה זו דומה לבוצר לגת, לבין נטל על־מנת לאכול ונשתיירה כמות לא גדולה, ולא גזרו חכמים על דבר זה (ע"פ כסף־משנה). ורבינו עצמו מעיר ברמיזה על הבדל הגיוני זה. בהלכה ד כתב "ולקח מהן לדורכן", וכאן כתב "וזרקו לגת". שינוי לשון זה מלמדנו שהמדובר כאן בכמות בלתי חשובה, שהבעלים "זורקים" אותם לגת בלי תשומת לב מיוחדת. בכל הלכה זו המדובר בבוצר לאכילה, אבל כשבצר לגת הרי הוכשרו מגזירת חכמים אף־על־פי שהמשקה הנוטף מהם לא הכשירם.

1 ד. עֲנָבִים[35] שֶׁהָיוּ בְּסַלִּים אוֹ בְּמַשְׁטֵחַ שֶׁל אֲדָמָה
2 וְלָקַח מֵהֶן לְדָרְכָן - הֻכְשְׁרוּ[36]. לְפִיכָךְ צָרִיךְ לִקַּח מֵהֶן
3 בְּיָדַיִם טְהוֹרוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקַּח מֵהֶן הַטָּמֵא וִיטַמְּאֵן.

35) תוספתא שם (כסף־משנה). 36) מתקנת חכמים, כמו הבוצר לגת. ראה מה שכתבנו בהלכה הקודמת.

4 ה. כֶּרֶם[37] שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּבֵית הַפְּרָס[38] - הַבּוֹצֵר
5 אוֹתוֹ לַגַּת אֵינוֹ מֻכְשָׁר[39] כָּל זְמַן שֶׁהוּא בְּבֵית
6 הַפְּרָס[40]. הוֹאִיל וְטֻמְאַת בֵּית הַפְּרָס מִדִּבְרֵיהֶם[41],
7 וְהַבּוֹצֵר לַגַּת הֻכְשַׁר מִדִּבְרֵיהֶם[42], הֵקִלּוּ בִּגְזֵרָה זוֹ
8 וְלֹא גָּזְרוּ עָלָיו שֶׁיִּהְיֶה מֻכְשָׁר עַד שֶׁיֵּצֵא מִבֵּית
9 הַפְּרָס[43]. לְפִיכָךְ, הָרוֹצֶה לִבְצֹר בְּבֵית הַפְּרָס לַגַּת
10 בְּטָהֳרָה - מְטַהֵר אֶת הַבּוֹצְרִים וְאֶת הַכֵּלִים[44], וּמַזֶּה
11 עֲלֵיהֶם[45] שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי[46] וּמַעֲרִיב שִׁמְשָׁן[47], כְּדֵי
12 לְהַכִּיר שֶׁאֵין מְקִלִּין בְּטֻמְאַת בֵּית הַפְּרָס אֶלָּא מִפְּנֵי
13 שֶׁהוּא סָפֵק[48], וְאַחַר כָּךְ נִכְנָסִין וּבוֹצְרִין וּמוֹצִיאִין
14 חוּץ לְבֵית הַפְּרָס[49], וַאֲחֵרִים טְהוֹרִים מְקַבְּלִין מֵהֶן
15 וּמוֹלִיכִין לַגַּת[50]. וְאִם נָגְעוּ אֵלּוּ בְּאֵלּוּ[51] - טְמֵאִין
16 וּמְטַמְּאִין[52] אֶת הָעֲנָבִים. שֶׁהָאֲנָשִׁים שֶׁבְּבֵית הַפְּרָס
17 טְמֵאִין, וּמְטַמְּאִין לְאוֹתָן שֶׁבַּחוּץ וְעוֹשִׂין אוֹתָן
18 רִאשׁוֹן, וְהֵן מְטַמְּאִין אֶת הָעֲנָבִים, שֶׁהֲרֵי הֻכְשְׁרוּ
19 מִשֶּׁיָּצְאוּ חוּץ לְבֵית הַפְּרָס.

37) אהלות פי"ח מ"א. 38) שדה שנחרש בו קבר, וגזרו חכמים טומאה על הנכנסים לתוכו, שמא נגע בעצם כגודל שעורה ולא הרגיש בה, ועצם כשעורה מטמאה מן התורה (הלכות טומאת מת פ"ב ה"י. ודיני בית הפרס, נתבארו בפרק יוד שם). 39) ולפיכך לא נטמאו בטומאת בית הפרס, אף־על־פי שכל הנבצר לגת מוכשר מגזירת חכמים, כלמעלה בהלכה א. 40) וברגע שיצאו הענבים משטח בית הפרס, חלה עליהם גזירה זו ונעשו מוכשרים מאליהם. 41) מגזירת חכמים. 42) ואם כן, צריכים אנו לשתי גזירות חכמים, כדי לדון את הענבים כמוכשרים ולטמאם. 43) כדי לאפשר את הבצירה. 44) ואפילו הם טהורים (רבינו בפירושו שם. והר"ש מפרש, שהמדובר בטמאים). 45) מי אפר פרה, כדין טמא מת. 46) ביום השלישי מיום שהתחיל בטהרתם, ובשביעי ממנו. 47) ואין מכניסים אותם לעבודה בכרם עד אחר שקיעת השמש, כדין טמא מת ממש. 48) טומאת בית הפרס היא מפני הספק, שמא נגע בעצם כשעורה כמו שביארנו למעלה. ולמה כל הטורח הזה? כדי שהבוצרים לא יחשבו שגם לטמא ודאי מותר לבצור לגת. 49) ומיד הוכשרו, כמו שנתבאר למעלה. 50) מפני שהענבים יוכשרו הכשר דאורייתא במיץ שיפלטו אגב הולכתם, ויתטמאו בנגיעת הבוצרים, שטומאת בית הפרס עליהם, שהרי אין כאן אלא גזירת חכמים אחת - גזירת בית הפרס - ולא הקלו אלא בשתי גזירות. [ר"ש בפירושו שם. והרא"ש מפרש מפני שאפשר בטהורים, לא התירו בטמאים]. 51) האנשים הטמאים, בטהורים. 52) בדפוס רומא (ר"מ), וכן בכת"י תימן: "ומטמאין".

20 ו. הַמּוֹסֵק[53] אֶת זֵיתָיו לְכָבְשָׁן אוֹ לְמָכְרָן בַּשּׁוּק - לֹא
21 הֻכְשְׁרוּ עַד שֶׁיִּפְּלוּ עֲלֵיהֶן מַשְׁקִין בְּרָצוֹן, כִּשְׁאָר
22 הָאֳכָלִין. וְכֵן הַמּוֹסֵק זֵיתָיו[54] לִדְרֹךְ בְּבֵית הַבַּד[55] - לֹא
23 הֻכְשְׁרוּ עַד שֶׁתִּגָּמֵר מְלַאכְתָּן[56]. וּמִפְּנֵי מָה יֻכְשְׁרוּ
24 הַזֵּיתִים שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתָּן? שֶׁחֻזְקָתָן שֶׁהֻכְשְׁרוּ
25 בַּמֹּהַל[57] שֶׁלָּהֶן, שֶׁהֲרֵי רוֹצֶה בְּקִיּוּמוֹ כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ נוֹחִין
26 לִדְרֹךְ. אֲבָל קֹדֶם שֶׁתִּגָּמֵר מְלַאכְתָּן[58] - אֵין הַמֹּהַל
27 הַיּוֹצֵא מֵהֶן מַכְשִׁיר, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה בְּקִיּוּמוֹ[59].
28 לְפִיכָךְ, זֵיתִים שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתָּן שֶׁנָּפְלוּ עֲלֵיהֶן
29 מַשְׁקִין טְמֵאִין[60] - אֵין טָמֵא אֶלָּא מְקוֹם מַגָּעָם, כְּכָל
30 הָאֳכָלִים שֶׁלֹּא הֻכְשְׁרוּ. נָפְלוּ עֲלֵיהֶן מַשְׁקִין טְמֵאִין
31 אַחַר שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתָּן - נִטְמְאוּ כֻּלָּן[61]; שֶׁהַמַּשְׁקִין
32 הַטְּמֵאִין מְטַמְּאִים אֶת הַמֹּהַל שֶׁבָּהֶן, וְהַמֹּהַל מְטַמֵּא
33 אֶת כֻּלָּן. שֶׁהַמֹּהַל שֶׁיָּצָא מֵהֶן אַחַר גְּמַר מְלַאכְתָּן
34 חָשׁוּב מַשְׁקֶה וּמִתְטַמֵּא וּמַכְשִׁיר.

53) בשבת טו, א אמרו הכל מודים שמותר למסוק זיתים בידיים טמאות, אפילו כשהם עומדים לסחיטה בבית הבד, ומכל־שכן לאכילה או למוכרם בשוק. 54) טהרות פ"ט מ"א. 55) ונותן אותם במעטן, כדי שיתרככו ונוח יהיה להוציא שמנם. 56) כרבן גמליאל וחכמים במשנה שם. ומאימתי גמר מלאכתם? משיגמור למסוק ולהניח במעטן את כל הזיתים שבדעתו להעבירם לבית הבד לסחיטה (ראה הלכה ח). 57) נוזל המתמצה מן הזיתים במעטן. 58) בדעת בעל הזיתים להוסיף עוד זיתים לאותו מעטן, כדי לסוחטם ביחד. 59) תוספתא טהרות פ"י ה"א. אינו רוצה שיתרככו הזיתים הראשונים לפני שיגיעו האחרונים למעטן, כדי שלא יתרככו יותר מדאי ויתקלקלו (תפארת ישראל

ז. חָבִית[62] שֶׁל זֵיתִים מְגֻלְגָּלִים[63] - צָרִיךְ לִנְקֹב הֶחָבִית כְּדֵי שֶׁיֵּצֵא הַמֹּהַל; וְאִם לֹא נִקַּב - הֲרֵי אֵלּוּ מֻכְשָׁרִין[64]. נִקְּבָהּ וּסְתָמוּהָ שְׁמָרִים וְהִנָּם[65] בְּלוּלִים בַּמֹּהַל - אֵינָם מֻכְשָׁרִין, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן בִּרְצוֹנוֹ, שֶׁהֲרֵי נִקְּבָהּ[66].

62) עדיות פ"ד מ"ו. 63) מלוחים ומקובצים ועומדים לאכילה (רבינו בפירושו שם). 64) ואף־על־פי שהוא אינו צריך למוהל, רוצה הוא בו כדי שלא יתקלקלו הזיתים. ואם ניקב את החבית גילה דעתו שאינו רוצה במוהל. הלכה זו מנויה שם בין ההלכות שבית־שמאי מקילים ובית־הלל מחמירים. והלכה בכל מקום כבית־הלל, בין להקל ובין להחמיר. 65) הזיתים. ואפשר גם לפרש שהכוונה לשמרים. 66) במשנה שם אמרו, שבזה מודים בית־הלל שאינם מוכשרים.

ח. זֵיתִים שֶׁמְּסָקָן לִדְרִיכָה, מֵאֵימָתַי גְּמַר מְלַאכְתָּן? מִשֶּׁתִּגְמֹר מְסִיקָתָן[67] וְיִהְיוּ מֻנָּחִים וּמוּכָנִים לִדְרִיכָה. אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָפְלוּ עֲלֵיהֶן מַשְׁקִין וְלֹא יָצְאוּ מֵהֶן מַשְׁקִין, הוֹאִיל וְנִגְמְרָה מְלַאכְתָּן - הֻכְשְׁרוּ[68]. אֲבָל קֹדֶם שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתָּן, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְמַעֲכוּ וְהֵזִיעוּ וְנִתְחַבְּרוּ בְּמַשְׁקֵיהֶן - אֵינָן מֻכְשָׁרִין. גְּמַר מִלְּמְסֹק זֵיתָיו[69] אֲבָל עָתִיד לִקַּח[70] זֵיתִים אֲחֵרִים לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶם, אֲפִלּוּ אֵינוֹ עָתִיד לְהוֹסִיף אֶלָּא אוֹ קַב[71] אוֹ קַבַּיִם - לֹא הֻכְשְׁרוּ. וְאִם הֶעֱרִים[72] - הֲרֵי אֵלּוּ מֻכְשָׁרִין[73]. גְּמַר[74] מִלְּקַח[75] אֲבָל עָתִיד לִלְוּוֹת[76] וּלְהוֹסִיף, וְאֵרְעוֹ אֹנֶס אוֹ נִתְעַסֵּק בְּמִשְׁתֶּה וְלֹא הוֹסִיף - עַדַיִן לֹא נִגְמְרָה מְלַאכְתָּן וְאֵינָן מְקַבְּלִין טֻמְאָה, וַאֲפִלּוּ זָבִים וְזָבוֹת[77] מְהַלְּכִין עֲלֵיהֶם - טְהוֹרִים.

67) שאין בדעתו להוסיף עליהם, אלא להעבירם לבית הבד (ראה שם משנה ב). 68) רבן גמליאל (שם) אמר סתם "משתיגמר מלאכתן", ולא הוסיף כל תנאי אחר, ומשמע מזה שגמר מלאכה עצמו מכשיר. [יש לראות בדבריו כאן סתירה למה שכתב בה"ו: "שחזקתן שהוכשרו במוהל שלהן". ובדוחק אפשר לפרש כוונתו כאן כשאין אנו רואים שם משקה, אבל אפשר שהיה ונבלע בזיתים או נתייבש. ובתוספתא טהרות פ"י ה"א, שנינו: "הגומר את זיתיו בני יומן (ביום מסיקתם והכנסתם למעטן), חזרנו לדברי בית־שמאי ולדברי בית־הלל". ופירשו מבארי התוספתא, מפני שלפני גמר מלאכתם נפסקה הלכה כחכמים שאינם מוכשרים, נגד דעת בית־הלל, מלמדת תוספתא זו, שאם נגמרה מלאכתם וטרם הספיקו להוציא מוהל, אנו חוזרים למחלוקת בית־שמאי ובית־הלל במשנה שם, שבית־שמאי אומרים משיזיעו, ובית־הלל אומרים משיתחברו שלושה זה לזה. והגר"א שם מבאר, שרבן גמליאל וחכמים באו להקל, שכל זמן שלא נגמרה מלאכתם אינם מוכשרים, אבל לא להחמיר. וסוברים שאפילו נגמרה מלאכתם אינם מוכשרים עד שיזיעו - לדברי ב"ש, או עד שיתחברו לדברי ב"ה. ויש לתמוה על רבינו למה נטה מדברי תוספתא זו]. 69) תוספתא פ"י ה"ח. 70) לקנות או להביא מכרם אחר. 71) מדה עתיקה, אחד משישה בסאה. 72) רצונו להוסיף, בא מתוך כוונה שזיתיו לא יוכשרו. 73) חכמים ראו בזה ערמה, ואין להסכים שערמתו תועיל לו. 74) טהרות פ"ט מ"ב. 75) מפני שהוציא כבר כל כספו. 76) בדעתו היה לעשות כך לשם הוספת רווח, ולא לשם מניעת ההכשר. 77) שמטמאים טומאה חמורה.

ט. הָעוֹטֵן[78] זֵיתָיו בִּשְׁנֵי בַּדִּים[79] - כֵּיוָן שֶׁגָּמַר אַחַת[80] מֵהֶן הֻכְשְׁרוּ לְקַבֵּל טֻמְאָה.

78) נותן למעטן. תוספתא פ"י ה"ב. 79) יש לו הרבה זיתים, ואין בדעתו לסחוט את כולם בבת אחת. 80) למסוק ולתת במעטן את הזיתים שבדעתו לסוחטם בבת אחת.

י. הַמּוֹסֵק[81] זֵיתָיו בַּגָּלִיל הָעֶלְיוֹן וְעָתִיד לְהוֹרִידָם לַגָּלִיל הַתַּחְתּוֹן - אֵין מְקַבְּלִין טֻמְאָה[82] עַד שֶׁיּוֹרִידֵם[83] לְשָׁם. וְהוּא שֶׁחִשֵּׁב עֲלֵיהֶן קֹדֶם שֶׁיִּמְסֹק; אֲבָל אַחֵר שֶׁיִּמְסֹק - אֵין הַמַּחֲשָׁבָה מוֹעֶלֶת, אֶלָּא הֻכְשְׁרוּ. גָּמַר אֶת זֵיתָיו וְעָתִיד לִמְכָּרָן[84] - לֹא הֻכְשְׁרוּ[85]. עָתִיד לְחַפּוֹתָן בְּעָלִין[86] - הֻכְשְׁרוּ[87] וּמְקַבְּלִין טֻמְאָה.

81) שם. 82) אפילו אין דעתו להוסיף. 83) הנתינה במעטן בגליל העליון, אינה גמר מלאכה, מפני שבדעתו להעביר את הזיתים למקום אחר. גליל עליון וגליל תחתון לאו דוקא, אלא כל מחשבת העברה ממקום אחד לשני. ונקט "גליל" מפני שבתקופתם שגשגה שם תעשיית השמן. 84) שם ה"ב. 85) גמר מלאכה מכשירה כשדעתו לסחוט (ראה למעלה ה"ח, הערה סז). 86) כדי לשמור עליהם מפני הגשם או מפני האבק. 87) אף־על־פי שדעתו להוסיף חיפוי בעלים, מפני שמלאכת הזיתים עצמה נגמרה, והחיפוי מלאכה בפני היא.

יא. הַלּוֹקֵחַ[88] מַעֲטַן זֵיתִים מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אִם יֵשׁ מוֹסֵק[89] עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה - יַעֲשׂוּ בְּטֻמְאָה[90], שֶׁזֶּה בְּחֶזְקַת שֶׁגָּמַר[91]. וְנֶאֱמָן עַם הָאָרֶץ[92] לוֹמַר: מַעֲטָן זֶה לֹא גְּמַרְתִּיו[93].

88) שם ה"ג. 89) ונמצאים שם זיתים מוסקים של הגוי שלא נמכרו עם הזיתים שבמעטן. 90) פירוש, אפשר לטפל בהם בידיים טמאות, מפני שכבר נטמאו במגע הגוי, ואין אנו אומרים שהגוי רצה להוסיף למעטן את הזיתים הנמצאים על פני האדמה, ואם־כן לא נגמרה מלאכתם ולא הוכשרו. וכל־שכן אם אין שם מוסק. [המלים: "יעשו בטומאה" מתפרשים כאן אחרת מבמקומות אחרים. ראה לקמן הי"ב]. 91) לא היה בדעתו להוסיף אלא למכור מה שכבר נתן במעטן. 92) שם. 93) פירוש, היה בדעתי להוסיף ואף על פי שאינו נאמן על טומאה וטהרה אין אנו חושדים בו שישקר בזדון (ראה הלכות משכב ומושב פ"י ה"א).

יב. הָרוֹצֶה לִטֹּל[94] מִזֵּיתִים שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתָּן

וְלִדְרֹךְ - הֲרֵי זֶה נוֹטֵל מֵהֶן בְּטֻמְאָה[95] וּמוֹלִיךְ לְבֵית הַבַּד בְּטֻמְאָה וּמְכַסֶּה הַשְּׁאָר בְּטֻמְאָה[96] וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ, שֶׁהֲרֵי לֹא הֻכְשְׁרוּ כְּדֵי שֶׁיְּקַבְּלוּ טֻמְאָה.

94) משנה טהרות פ"ט, ז. 95) בידים טמאות ובכלים טמאים, מפני שלא הוכשרו ולא יתטמאו. 96) הזיתים שנותרו במעטן, דינם כמו שהיה לפני שנטל מהם. כבית הלל במשנתנו. [בתוספתא שם פ"י ה"ח מסיימים בית הילל: "ובלבד שלא יעקור את כל האם ואם עקר הרי אלו טמאים ... ובלבד שלא יערים ואם הערים הרי אלו טמאים". פירוש, שלא יעביר לבית הבד את כל הגוש שבמעטן. ועוד תנאי: שאמירתו שברצונו להוסיף, יהיה רצון כנה ולא מחשבה ערמומית, כדי שלא יוכשרו. ותמוה הדבר למה השמיט רבינו שני תנאי בית־הלל אלה? ונראה שב"הערים" סמך על מה שכתב בה"ח, ועקירת כל האום אפשר ללמוד מזה שאמר ומכסה "השאר"].

יג. הַמַּנִּיחַ[97] אֶת זֵיתָיו בְּכוֹתֶשׁ[98] כְּדֵי שֶׁיִּמְּתִינוּ[99] וְיִהְיוּ נוֹחִים לְהִכָּתֵשׁ - הֲרֵי אֵלּוּ מֻכְשָׁרִין[100]. הִנִּיחָן שֶׁיִּמְּתִינוּ וְשֶׁיִּמְלְחֵם אַחַר שֶׁיִּמַּתִּינוּ - אֵינָן מֻכְשָׁרִין[101], שֶׁהֲרֵי דַּעְתּוֹ עֲלֵיהֶן לְכָבְשָׁן[102].

97) שם מ"ה. 98) במכתשת גדולה שכותשים בה זיתים העומדים לאכילה. 99) במשנתנו הגירסא "שימתונו", פירוש, שיתלחלחו ויתרככו. [בבבא בתרא יח, א אמרו: "מתנותא קשי לכותל", פירוש לחלוחית מזיקה את הכותל. אמנם רבינו בפירושו למכשירין פ"ו מ"ב, מפרש "שימתינו" - שיתקיימו זמן ארוך, אבל כאן קשה לפרש כך]. 100) הוכשרו במשקה היוצא מהם. 101) כבית־הלל שם. 102) ולא נגמרה מלאכתם.

יד. הַפּוֹצֵעַ[103] זֵיתִים שֶׁל תְּרוּמָה[104] בְּיָדַיִם טְמֵאוֹת - פְּסָלָן[105], שֶׁפְּצִיעָתָן הִיא גְּמַר מְלַאכְתָּן. פְּצָעָן[106] לְסָפְגָן בְּמֶלַח[107] - לֹא הֻכְשְׁרוּ[108]. וְכֵן[109] אִם פְּצָעָן לֵידַע אִם יֵשׁ בָּהֶן שֶׁמֶן וְהִגִּיעוּ לְהִמָּסֵק[110] - לֹא הֻכְשְׁרוּ[111].

103) מבקע. שם. 104) במשנתנו כתוב "זיתים" סתם, ורבינו הוסיף: "של תרומה" (ראה ההערה הבאה). 105) ידיים שניות לטומאה, ושני פוסל את התרומה. [גם כאן שינה רבינו מלשון המשנה שכתוב בה "טימאן", משמע שהזיתים פוסלים אחרים. ונראה שלדעתו "טימאן" לאו דוקא, וכוונת המשנה - שנפסלו ממגעם בידיים טמאות. ויוצא מזה, שלדעת רבינו הלחלוחית שעל הזיתים הנפצעים לא נטמאה מפני כמותה הזעירה, ואולי גם מפני שהיא הולכת לאיבוד לא חלה עליה תורת משקה, ומתוך כך נאלץ רבינו להעמיד משנתנו בתרומה, שהרי ידיים אינן פוסלות אוכל חולין. והמדובר כשהוכשרו לפני פציעתם. אולם הר"ש והרא"ש פירשו בחולין שלא הוכשרו - כמו הבבא הראשונה - והמשקין שיצאו נטמאו מידיו, שידיים מטמאות משקה חולין, שכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות ראשון, והם מטמאים את הזיתים, שמשקין מטמאים בכל שהם]. 106) שבת קמה, א. 107) המלח אינו נדבק יפה בדברים יבשים, ואם נרטבו במוהל היוצא ע"י פציעתם - יידבק. 108) שהרי לא נגמרה מלאכתם. בבא זו, וכן הבבא שאחריה עוסקות בזיתים שלא הוכשרו, ולענין הכשר אין הבדל בין תרומה לחולין. 109) שם. 110) בשלו כבר, וראויים למסיקה. 111) מפני שאינו מעוניין כלל במשקה היוצא, והוא הולך לאיבוד.

טו. הַמַּנִּיחַ[112] זֵיתִים בַּגַּת לְגַרְגְּרָן[113] וּלְיַבְּשָׁן, אֲפִלּוּ הֵם רוּם אַמָּה[114] - אֵינָן מֻכְשָׁרִין[115]. נְתָנָן בַּבַּיִת שֶׁיִּלְקוּ[116], אַף עַל פִּי שֶׁעָתִיד לְהַעֲלוֹתָן לַגַּג[117], אוֹ שֶׁנְּתָנָן בַּגַּג שֶׁיִּלְקוּ, אַף עַל פִּי שֶׁעָתִיד לְפָתְחָם וְיַכְפְּרִיס אוֹתָן[118] - הֲרֵי אֵלּוּ מֻכְשָׁרִים[119]. נְתָנָן בַּבַּיִת עַד שֶׁיִּשְׁמוֹר[120] אֶת גַּגּוֹ אוֹ עַד שֶׁיּוֹלִיכֵם לְמָקוֹם אַחֵר - אֵינָן מֻכְשָׁרִים, שֶׁעֲדַיִן לֹא נִגְמְרָה מְלַאכְתָּן[121].

112) טהרות פ"ו ה"ו. 113) פירות מיובשים נקראים גרגירים, ומכאן "לגרגר", פירוש לייבש עד שייעשו גרגרים טובים לאכילה (רבינו בפירושו למשנתנו). 114) ואם כן, התחתונים אינם ממהרים להתייבש, ובינתיים מתמצה משקה ומרטיבם. 115) מפני שהתכוון לייבשם אינו רוצה שיורטבו, שהרי הרטיבות מעכבת את הייבוש. [הר"ש גורס במשנתנו "הרי אלו מוכשרים" ומפרש, שהמיץ מייפה את טעם הזיתים, ולפיכך הוא רוצה בו]. 116) שיכמשו קצת (רבינו שם). 117) אחרי כמישתם, כדי שיתייבשו. 118) יחתכם לחצאים. 119) מפני שהוא רוצה בזיעה הגורמת לעיפוש. 120) צ"ל "שֶׁיְּשַׁמֵּר" כגירסתנו במשנה. פירוש, שיעשהו ראוי לשמור על הפירות השטוחים עליו, כגון שיקיפהו מעקה או יבנה סוכה לשומר, שישמור על הזיתים מפני הגנבים. 121) ואינו רוצה שיוציאו כאן מיץ, שהרי ילך לאיבוד, כשיעביר את הזיתים למקום אחר. [הלכה זו עוסקת בזיתים העומדים לאכילה, ומסיקתם היא גמר מלאכתם, ולפיכך כשהורטבו ברצון בעלים - הוכשרו].

טז. הָעוֹטֵן[122] זֵיתָיו[123] בִּרְשׁוּת עַם הָאָרֶץ וְנָעַל וְחָתַם - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יֵשׁ לוֹ מַפְתֵּחַ אַחֵר וְחוֹתָם אַחֵר. אַף עַל פִּי שֶׁמָּצָא חוֹתָם מְקֻלְקָל וּמַפְתֵּחַ פָּתוּחַ - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִין[124]. וְחוֹתָם שֶׁאָמְרוּ, אֲפִלּוּ צְרוֹר[125] אוֹ קִיסָם[126]. הָיוּ שָׁם[127] חוֹרִין וּסְדָקִין - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא מַכְנִיס קָנֶה וּמְסִיטָן. הָיוּ שָׁם חַלּוֹנוֹת שֶׁל אַרְבָּעָה טְפָחִים - נִדּוֹנוֹת כִּפְתָחִים[128].

122) ראה הערה עז. 123) תוספתא טהרות פ"י ה"ד. 124) מפני שעם־הארץ ירא להכנס שם, שלא ייתפס כגנב, ואנו אומרים שגנבים שברו את החותם ונמלכו ולא נכנסו (ראה הלכות משכב ומושב פי"ב הט"ו). ואם לא נעל וחתם אין עם־הארץ מפחד להיכנס, מפני שיכול להתנצל ולומר: חשבתי שאינך מקפיד שאכנס, ולפיכך הזיתים טמאים. 125) אבן קטנה. 126) חתיכת עץ. 127) בבית שבו המעטן. 128) שאם לא נעל וחתם - טמאים, לפי שאפשר לאדם להיכנס בלי התאמצות יתירה דרך חלון שכזה.

יז. הַדּוֹרֵךְ[129] בְּטֻמְאָה[130] וְרָצָה לְטַהֵר כְּלֵי בֵית הַבַּד וְהָעֵקֶל[131] מִן הַמַּשְׁקִין הַטְּמֵאִין שֶׁנִּבְלְעוּ בָּהֶן, כֵּיצַד

יַעֲשֶׂה? כְּלִי שֶׁל עֵץ וְשֶׁל אֲבָנִים - מֵדִיחַ, וְשֶׁל נְסָרִים[132] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן[133] - מְנַגְּבָן[134], וְשֶׁל גְּמִי[135] - מְיַשְּׁנָן[136] כָּל שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, אוֹ חוֹלְטָן בְּחַמִּין אוֹ בְּמֵי זֵיתִים[137], אוֹ מַנִּיחָן תַּחַת צִנּוֹר שֶׁמֵּימָיו מְקַלְּחִין[138] אוֹ לְתוֹךְ מַעְיָן שֶׁמֵּימָיו רוֹדְפִין[139] שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת, וְאַחַר כָּךְ מַטְבִּיל אֶת הַכֵּלִים שֶׁצְּרִיכִין טְבִילָה[140], וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּטָהֲרָה.

129) משנה טהרות פ"ו, ח. ותוספתא שם פי"א ה"י. 130) ונרטבו כל כלי הגת ביין הטמא ונטמאו. 131) רבינו במשנה, מפרש: "היקף סביב הזיתים בשעת הדריכה לקבצם ולחברם". והר"ש מפרש כעין קופה מסורגת, ונותנים בה הזיתים אחרי דריכתם, ומניחים עליהם דברים כבדים ויוצא מותר השמן דרך נקבי הסריגה. 132) קרשים. נראה שהכוונה לקרשים שאינם מהוקצעים. 133) והדומים להם, שהדחה אינה מעבירה את הרטיבות שעליהם. 134) בשמש או באוויר. 135) מין עשב שסופג הרבה. 136) וצריכים הדחה וניגוב (תפארת ישראל). 137) מים שנתבשלו בהם זיתים (רש"י במסכת עבודה זרה עה, א). מובן שהכוונה למי זיתים חמים (ראה השלמות). 138) בזרם חזק. 139) זורמים. כר' שמעון בן גמליאל בשם ר' יוסי בתוספתא שם. [במשנתנו אמר ר' יוסי: "אם נותנן בשיבולת הנהר, דיו" (שיבולת = זרם). ורבינו מסיים שם: "ואין הלכה כר' יוסי". ברור שחזר בו כאן. ואולי דעתו, שר' יוסי במשנתנו אינו מצריך שישהו בנהר 12 שעות]. 140) להוציא פשוטי כל עץ שאין להם בית קיבול.

פֶּרֶק שְׁנֵים עָשָׂר[1]

1) יבאר שהכשר אוכלין צריך שיהיה ברצון בעלים, ואחר שנעקרו מהקרקע. משקה שנפל על האוכל בתחילה ברצון ולא בסוף או בהיפך. משקין שנתלשו מהקרקע שלא ברצון. ודין הכופה קערה על הכותל כדי שתודח או שלא ילקה הכותל, או שיודח הכותל.

א. כָּל דִּבְרֵי הֶכְשֵׁר אֳכָלִין - דִּבְרֵי קַבָּלָה הֵן. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר: וְכִי יֻתַּן מַיִם עַל זֶרַע - אֶחָד הַמַּיִם וְאֶחָד שְׁאָר שִׁבְעָה מַשְׁקִין[2]. וְהוּא שֶׁיִּנָּתֵן עֲלֵיהֶם בְּרְצוֹן בְּעָלִים[3] וְאַחַר שֶׁנֶּעֱקְרוּ מִן הַקַּרְקַע[4]. שֶׁדָּבָר יָדוּעַ הוּא שֶׁאֵין לְךָ זֶרַע שֶׁלֹּא בָּא עָלָיו מַיִם כְּשֶׁהוּא מְחֻבָּר[5], לֹא נֶאֱמַר 'וְכִי יֻתַּן מַיִם' אֶלָּא לְאַחַר שֶׁנֶּעֱקְרוּ הָאֳכָלִין וְנִתְלְשׁוּ הַמַּשְׁקִין.

2) הכוונה לששת המשקין שביחד עם המים הם שבעה. ואלה הם שבעת המשקין: יין, דם, שמן, חלב, טל, דבש, מים (ראשי תיבות: יד שחט דם). 3) מכשירין פ"א מ"א. במשנה שם אמרו "לרצון" סתם, ורבינו מפרש "לרצון בעלים, כי ההגיון מחייב, שבדבר התלוי ברצון - קובע רצון בעלים ולא רצונם של אחרים (ראה למעלה פ"א ה"ב). 4) 'תורת כהנים' פרשת שמיני, פרשתא ח ה"ג: "ומוציא אני (מדין הכשר) את שירדו לבורות שיחין ומערות שאינן תלושין מן הקרקע". ובמס' מכשירין פ"ד מ"ו, שנינו: "צנון שבמערה, נדה מדיחתו (במים מכונסים שבמערה) והוא טהור, העלתו כל שהוא מן המים – טמא" (ראה 'תוספות' חולין לא, ב - ד"ה ופירות). 5) ואם כן לא תמצא זרעים שאינם מוכשרים.

ב. כָּל מַשְׁקֶה[6] שֶׁנָּפַל עַל הָאֹכֶל בַּתְּחִלָּה בִּרְצוֹן בְּעָלִים[7], אַף עַל פִּי שֶׁאֵין סוֹפוֹ בִּרְצוֹן, אוֹ שֶׁהָיָה סוֹפוֹ בִּרְצוֹן וְאֵין תְּחִלָּתוֹ בִּרְצוֹן[8] - הִכְשִׁיר. נָפַל שֶׁלֹּא בִּרְצוֹנוֹ - אֵינוֹ מַכְשִׁיר. אֲפִלּוּ בָּלַל הוּא פֵּרוֹתָיו מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה[9] אוֹ מִפְּנֵי הַצֹּרֶךְ[10], וְהוּא אֵין רְצוֹנוֹ שֶׁיִּהְיוּ בְּלוּלִין - הֲרֵי אֵלּוּ לֹא הֻכְשְׁרוּ. כֵּיצַד? הַטּוֹמֵן פֵּרוֹתָיו בְּמַיִם מִפְּנֵי הַגַּנָּבִים[11], אוֹ הַנּוֹתֵן פֵּרוֹתָיו לְשִׁבֹּלֶת הַנָּהָר לַהֲבִיאָן עִמּוֹ[12] - אֵינָן מֻכְשָׁרִים.

6) משנה, שם. 7) רבינו מדייק ואומר: "שנפל על האוכל בתחילה ברצון בעלים", אבל אם נפלו במקום אחר ברצון בעלים, ומשם חזרו ונפלו על הפירות שלא ברצונו - לא הוכשרו. ואין כן דעת הר"ש, והוא מפרש, שמספיק רצון בעלים בנפילה ראשונה. וכן דעת הראב"ד. 8) נפלו על הפירות ללא כוונת בעלים ואחר־כך היה מרוצה מזה. 9) לקמן יתבאר. 10) הוא צריך לכן שיהיו במים, אבל לא כדי שיורטבו. 11) שלא ירגישו בפירות (דוגמא לסכנה). 12) הוא הולך על שפת הנהר בכיוון הזרם, ונותן שק מלא פירות בנהר והוא שט עם הזרם (דוגמא למפני הצורך).

ג. מַשְׁקִין[13] שֶׁנִּתְלְשׁוּ מִן הַקַּרְקַע שֶׁלֹּא בְּרָצוֹן - אֵינָן מַכְשִׁירִין. לְפִיכָךְ, אָדָם אוֹ כֵּלִים אוֹ פֵּרוֹת שֶׁנִּבְלְלוּ בְּמַשְׁקִין וְנִתְלְשׁוּ שֶׁלֹּא בְּרָצוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁנֶּגְעוּ אֳכָלִין בְּאוֹתָן מַשְׁקִין בְּרָצוֹן - לֹא הֻכְשְׁרוּ, שֶׁהֲרֵי אוֹתָן הַמַּיִם שֶׁלֹּא לְרָצוֹן נִתְלְשׁוּ, וּכְאִלּוּ הֵן עֲדַיִן בַּקַּרְקַע שֶׁאֵינָן מַכְשִׁירִין[14]. הָיוּ הַמַּיִם שֶׁעַל הָאָדָם וְעַל הַכֵּלִים וְעַל הַפֵּרוֹת תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן וְנָגְעוּ בָּהֶן אֳכָלִין בְּרָצוֹן - הֻכְשְׁרוּ[15]. כֵּיצַד? הַכּוֹפֶה קְעָרָה[16] עַל הַכֹּתֶל בִּשְׁבִיל שֶׁתּוּדַח[17] - הַמַּיִם שֶׁבָּהּ מַכְשִׁירִין, וְאִם הִנִּיחַ בָּהֶן פֵּרוֹת - הֻכְשְׁרוּ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן תְּלוּשִׁין בַּכֵּלִי לְדַעַת[18]. כְּפָאָהּ בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יִלְקֶה הַכֹּתֶל[19] - הַמַּיִם שֶׁבָּהּ אֵינָן כִּתְלוּשִׁין[20], וּלְפִיכָךְ אִם נָתַן בָּהּ אֳכָלִין - לֹא הֻכְשְׁרוּ. נִתְכַּוֵּן שֶׁיּוּדַח הַכֹּתֶל[21]: אִם הָיָה כֹּתֶל בַּיִת[22] - הֲרֵי אֵלּוּ מַכְשִׁירִין; שֶׁהַתְּלוּשׁ שֶׁחִבְּרוּ - לְעִנְיַן הֶכְשֵׁר הֲרֵי הוּא כְּתָלוּשׁ, וְנִמְצְאוּ מַיִם שֶׁעַל כֹּתֶל בַּיִת זֶה כַּמַּיִם שֶׁבַּכֵּלִים[23]. וְאִם הָיָה כֹּתֶל מְעָרָה, שֶׁאֵינוֹ בִּנְיָן אֶלָּא עַצְמָהּ שֶׁל קַרְקַע - הַמַּיִם שֶׁעָלֶיהָ אֵינָן כִּתְלוּשִׁין[24] מִן הַקַּרְקַע.

13) שם פ"ד מ"ג. 14) כמבואר בה"א. ואין זה דומה לדין צנון שבמערה שהובא למעלה בהערה ג, שאם הוציאה אותו מן המים – נטמא, מפני ששם נתלשו המים ברצון והם מכשירין אחרי שנתלשו. 15) גם התלישה וגם הנגיעה צריכות להיות ברצון. [נראה שהתלישה אינה טעונה רצון בעלים, ומספיק רצונו של כל אדם שהוא, ורק הנגיעה טעונה רצון הבעלים של הפירות, כמבואר בתחילת ההלכה

הקודמת]. 16) שם. 17) כדי שירדו מי גשמים לתוכה וידיחוה. 18) בהתאם לרצונו. 19) שהמים יעברו לקערה ולא ירטיבו את הכותל. 20) מפני שהוא אינו מעוניין בכך שיגיעו המים לקערה, אלא שלא יפלו על הכותל, והרי זה דומה למפני הצורך שבהלכה הקודמת. 21) לפי פירושו של רב פפא (חולין טז, א) למשנתינו. 22) והחומר שממנו נבנה הכותל היה תלוש שחיברו לקרקע. 23) שנתלשו ברצון, שהרי הוא רוצה שיפלו על הכותל. 24) מפני שכותל זה לא היה תלוש מעולם.

1 **ד. הַשּׁוֹחֶה[25] לִשְׁתּוֹת[26] - הֲרֵי הַמַּיִם הָעוֹלִים בִּשְׁפָמוֹ**
2 **וּבְפִיו תְּלוּשִׁין בְּרְצוֹנוֹ[27]; שֶׁדָּבָר יָדוּעַ הוּא שֶׁהַשּׁוֹתֶה**
3 **יַעֲלֶה הַמַּיִם בְּפִיו וּבִשְׁפָמוֹ, וְהוֹאִיל וְשָׁתָה בִּרְצוֹנוֹ -**
4 **הֲרֵי אֵלּוּ נִתְלְשׁוּ בִּרְצוֹן. אֲבָל הַמַּיִם הָעוֹלִים בְּחָטְמוֹ**
5 **וּבִזְקָנוֹ וּבְרֹאשׁוֹ - אֵינָן תְּלוּשִׁין בִּרְצוֹן[28].**

25) מכשירין פ"ד מ"א. 26) מרכין ראשו, כדי לשתות מן המעיין וכדומה. 27) אף־על־פי שהוא אינו מעוניין אלא בכניסת המים למעיו בלבד. 28) שאפשר לשתות בזהירות, ולא יגיעו שם מים.

6 **ה. הַמְמַלֵּא[29] אֶת הַחָבִית[30]: הַמַּיִם הָעוֹלִים אַחֲרֶיהָ[31],**
7 **וּבַחֶבֶל שֶׁהוּא מְכוֹנָן[32] עַל צַוָּארָהּ[33], וּבַחֶבֶל שֶׁהוּא**
8 **לְצָרְכָּהּ[34] - הֲרֵי הֵן תְּלוּשִׁין בִּרְצוֹן[35]; וְהַמַּיִם שֶׁבַּחֶבֶל**
9 **הַיָּתֵר עַל צָרְכָּהּ - אֵינָן תְּלוּשִׁין בִּרְצוֹן. נְתָנָהּ תַּחַת**
10 **הַצִּנּוֹר[36] - כָּל הַמַּיִם שֶׁעַל גַּבָּהּ וּבַחֶבֶל אֵינָן תְּלוּשִׁין**
11 **בִּרְצוֹן[37], לְפִיכָךְ אֵין מַכְשִׁירִין.**

29) שם. 30) קושר סביבה חבל ומשקיעה בבור. [החביות בתקופת המשנה היו צרות למעלה ומוקפות שפה, וקושרים את החבל במקום הצר והשפה מעכבת שלא יפול]. 31) אחורי החבית. 32) לפוף, כרוך. 33) המקום שמתחת לשפה, נקרא "צואר". 34) לצורך מילוי החבית. כשהוא דולה מים מן הבור משקיע את החבית למטה מפני המים ומרטיב חלק מן החבל. [במשנה, אמר רבי שמעון בן אלעזר: "וכמה לצורכה? טפח". ותמוה למה השמיט רבינו את דבריו שאין חולק עליהם במשנתינו]. 35) שהרי אי־אפשר למלא את החבית מבלי שיעלו מים על גבה ועל החבל, וזה דומה למים שבשפת השותה ובפיו שבהלכה הקודמת. 36) שיקלחו המים מעצמם ישר לחבית. 37) מפני שאפשר שהמים יפלו לחבית ללא הרטבת גבה או החבל הקשור סביב צוארה.

12 **ו. מִי שֶׁיָּרְדוּ[38] עָלָיו גְּשָׁמִים, אֲפִלּוּ הָיָה אַב הַטֻּמְאָה**
13 **- הַמַּיִם שֶׁעָלָיו, אַף עַל פִּי[39] שֶׁיָּרְדוּ מִצַּד הָעֶלְיוֹן**
14 **לַתַּחְתּוֹן[40], טְהוֹרִין[41]. וְהוּא שֶׁיְּנַתְּקֵם מֵעָלָיו בְּכָל**
15 **כֹּחוֹ[42]; אֲבָל אִם הָיוּ שׁוֹתְתִין[43] וְיוֹרְדִים - בִּשְׁעַת**
16 **פְּרִישָׁתָם מִתְטַמְּאִין[44]. וּבִזְמַן שֶׁהֵן טְהוֹרִין - אֵינָן**
17 **מַכְשִׁירִין, שֶׁהֲרֵי אֵינָן תְּלוּשִׁין עָלָיו לִרְצוֹנוֹ; וְאִם**
18 **נִעֲרָ[45] - הֲרֵי אֵלּוּ לְרָצוֹן[46]. עָמַד תַּחַת הַצִּנּוֹר לְהָקֵר**
19 **אוֹ לִדּוֹחַ - הֲרֵי זֶה לְרָצוֹן, וְאִם הָיָה טָמֵא - הַמַּיִם**
20 **שֶׁעָלָיו טְמֵאִין.**

38) שם מ"ב. 39) תוספתא, מכשירין פ"א ה"ג. 40) אפילו ירדו מגופו או מבגדיו. 41) מפני שנפלו עליו שלא לרצון. 42) ונותקו כהרף עין. 43) לאט לאט. 44) בנגיעתם בבגד הטמא, מפני שהוא רוצה בהעברתם מבגדיו, אבל כשנותקו כהרף עין - אין כאן נגיעה בשעת ההעברה. כך מפרש רבינו דברי רב יוסף בכריתות טו, ב (ראה ראב"ד). 45) כדי להוציא את המים והם ניתזים מן הבגד. 46) שהרי נתלשו לרצונו ע"י הניעור, ולפיכך הם מכשירים גם כשנותקו בכל כוחו, אף־על־פי שאינם מטמאים.

21 **ז. חָבִית[47] שֶׁהָיְתָה מְלֵאָה פֵּרוֹת וְיָרַד הַדֶּלֶף**
22 **לְתוֹכָהּ[48] - הֲרֵי זֶה יְעָרֶה[50] הַמַּיִם מֵעֲלֵיהֶן וְאֵינָן**
23 **מַכְשִׁירִין[51], וְאַף עַל פִּי שֶׁרְצוֹנוֹ שֶׁיִּהְיוּ בְּתוֹכָהּ עַד**
24 **שֶׁיְּעָרֶה הַמַּיִם מֵעֲלֵיהֶן[52].**

47) שם מ"ד. 48) מי גשמים הנוטפים מן הגג. 49) שלא לרצונו. 50) מטה את החבית על צידה והמים יצאו. 51) כבית־הלל, שם. 52) בפירושו למשנתינו מבאר רבינו טעמם של בית־שמאי שאמרו ישבר את החבית, שאם הוא מטה אותה על צידה, המים נשפכים לאט לאט, ורצון הבעלים בכך שפירותיו ישהו עוד מעט במים, ולפיכך ישבר את החבית, כדי שהמים יצאו במהירות האפשרית, ובית־הלל חולקים.

25 **ח. עֲרֵבָה[53] שֶׁיָּרַד הַדֶּלֶף לְתוֹכָהּ[54] - הַמַּיִם הַנִּתָּזִין**
26 **וְהַצָּפִין[56] מֵעֲלֵיהָ אֵינָן תְּלוּשִׁין בִּרְצוֹן[57]. נְטָלָהּ**
27 **לְשָׁפְכָהּ[58] - הַמַּיִם שֶׁבְּתוֹכָהּ[59] אֵינָן בְּרָצוֹן. הִנִּיחָהּ**
28 **שֶׁיֵּרֵד הַדֶּלֶף לְתוֹכָהּ - הַנִּתָּזִין וְהַצָּפִין שֶׁבְּתוֹכָהּ[60] אֵינָן**
29 **תְּלוּשִׁין בִּרְצוֹן. וְאִם נְטָלָהּ לְשָׁפְכָהּ - הֲרֵי אֵלּוּ**
30 **מַכְשִׁירִין, שֶׁכֵּיוָן שֶׁלֹּא שְׁפָכָהּ בִּמְקוֹמָהּ הֲרֵי תְּלָשָׁן**
31 **בִּרְצוֹנוֹ[61].**

53) שם מ"ה. 54) שלא לרצון בעלים. 55) כשנופלות טיפות עבות לתוך המים שבעריבה, ניתזות טיפות זעירות ונופלות מחוץ לעריבה. 56) כשנתמלאה העריבה, צפים על גבה מי הגשמים הנוספים ונשפכים. 57) ואינם מכשירים. והוא־הדין למים שבתוך העריבה. ונקטה המשנה "ניתזין וצפין" מפני הבבא השניה, העוסקת בהניח בכוונה כדי שירדו המים לתוכה, שבה נחלקו בית־שמאי ובית־הלל בניתזין וצפין. ורבינו נקט לשון המשנה, כדרכו. 58) כדי להסביר יפה את דברי רבינו, יש לבאר תחילה את המשנה ששימשה לו מקור להלכה זו. שנינו שם: "עריבה שירד הדלף לתוכה, הניתזין והצפין אינן בכי־יותן (פירוש, לא נכללו במה שכתוב (ויקרא יא, לח): וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם). נטלה לשפכה, בית־שמאי אומרים בכי־יותן, ובית־הלל אומרים אינן בכי־יותן. הניחה שירד הדלף לתוכה, הניתזין והצפין בית־שמאי אומרים בכי־יותן, ובית־הלל אומרים אינן בכי־יותן. נטלה לשפכה - אלו ואלו מודים שהן בכי־יותן". ופירושה לפי דעת רבינו הוא: הבבא הראשונה עוסקת כשירד הדלף שלא לרצון בעלים. ושניהם מודים, שהמים אינם מכשירים, ולא רק הניתזים והצפים אלא גם אלה שבתוך העריבה (כן

פירשו גם הר"ש והרא"ש במשנה), והמשנה כתבה "הניתזין והצפין" מפני הבבא השניה שבה נחלקו בית־שמאי ובית־הלל בניתזין וצפין. ואם נטל את העריבה לשפוך את המים במקום אחר, סוברים בית־שמאי מכיון שלא שפך המים בו במקום, אלא העביר את העריבה למקום אחר, הרי רצה שיישארו למשך זמן מה בעריבה, וזה נקרא לרצונו ומכשירים. ודעת בית־הלל, שיש כאן סברא נגדית: מכיוון שהוא שופך את המים - גילה דעתו, שאינו רוצה בהם בכלל (ראה רא"ש כאן) ולכן אמרו שאינם מכשירים. בבבא שניה מדובר, כשהניח העריבה בכוונה שירדו לתוכה המים. כאן הדבר פשוט, שהמים שבתוכה מכשירים לדברי הכל, ולא הוצרכה המשנה להשמיענו זאת. ובניתזין וצפין נחלקו. בית־שמאי אומרים מכיון שירדו לעריבה לרצונו, אע"פ שניתזו או נשפכו – מכשירים, ובית־הלל חולקים, מפני שלא התכוון להם אלא למים שיישארו בעריבה. ובנטלה לשפכה משמיעה אותנו המשנה, שגם בית־הלל מודים שהמים שבתוכה מכשירים, ואין אנו אומרים, הרי גילה דעתו שאינו רוצה כלל במים אלה, ומכל־שכן כשלא נטלה לשפכה, כמבואר למעלה. עד כאן פירוש המשנה, ועכשיו נמשיך בפירוש דברי רבינו: 59) המילה "שבתוכה" אינה במשנה, ורבינו הוסיף אותה, שלא תטעה לומר שהמחלוקת במשנה היא בניתזים וצפים, אבל במים שבתוך העריבה מכשירים גם לדעת בית־הלל כשנטלה לשפכה. 60) נראה שהמילה "שבתוכה" נעתקה ממקומה בטעות, ומקומה הנכון למטה אחר המילים "הרי אלו" (בדוחק גדול אפשר לפרש שהכוונה לצפים שהיו בתוכה לפני שנשפכו, אבל יש להעדיף העברתה למטה כמו שכתבנו. ראה השלמות). 61) ממקומם הראשון. נימוק זה אינו במשנה, ונאמר למעלה בפירושנו למשנתינו לדעת בית־שמאי בבבא ראשונה, כשלא הניח את העריבה בכוונה, ושם לא נתקבל על דעת בית־הלל מפני שיש גם סברא נגדית, כמו שביארנו, ושתי הסברות שקולות, ולכן מעשה הנטילה לשפכה לא מעלה ולא מוריד. אולם כאן, כשהניח מרצונו, מסביר רבינו, למה אין השפיכה מועילה כגילוי דעת שאינו רוצה במים - ואומר, שיש כאן סברא נגדית "שתלשן מרצונו", ומשום כך מכריע גילוי דעתו הראשון, שהניח בכוונה. ומתוך אותו הטעם ששתי הסברות שקולות ומבטלות זו את זו, פוסק רבינו, בלא הניח בתוכה אינם מכשירים (ראה למעלה ה"א וה"ב).

ט. הַמַּטְבִּיל אֶת כֵּלָיו וְהַמְכַבֵּס אֶת כְּסוּתוֹ בִּמְעָרָה: הַמַּיִם הָעוֹלִין בְּיָדָיו - בְּרָצוֹן[62], וּבְרַגְלָיו - אֵינָן כִּתְלוּשִׁין בְּרָצוֹן[63].

62) פירוש, המים שעלו בידיו אגב כביסה, נידונים כתלושים ברצון ומכשירים, מפני שאי־אפשר לכבס או להטביל מבלי שיעלו המים על ידיו. 63) אין רצונו שיתלחלחו רגליו במים.

י. פְּרוֹת[64] שֶׁנָּפְלוּ לְתוֹךְ הַמַּיִם וּפָשַׁט יָדָיו וּנְטָלָן - לֹא הֶכְשְׁרוּ[65]. וְאִם חִשֵּׁב שֶׁיּוּדְחוּ יָדָיו - הֶכְשְׁרוּ בַּמַּיִם שֶׁבְּיָדָיו, שֶׁהַמַּיִם שֶׁבְּיָדָיו וְשֶׁעַל הַפֵּרוֹת[66] חֲרֵי הֵן כִּתְלוּשִׁין בְּרָצוֹן[67].

64) שם מ"ז. 65) מפני שנפלו שלא ברצון בעלים. 66) שנרטבו מהמים שעל ידיו. 67) מכיוון שהוא רוצה שיגיעו המים לידיו, ורוצה גם כן שיגע בפירות בידיו אלו כדי להוציאם, אבל כשלא נתכוון שיודחו ידיו הרי המים שעל ידיו אינם לרצון, ולפיכך אע"פ שהוא רוצה שתגענה בפירות – לא הוכשרו.

יא. הַנּוֹתֵן[68] פֵּרוֹתָיו לְתוֹךְ הַמַּיִם בִּרְצוֹנוֹ, אִם הָיוּ מַיִם שֶׁבְּקַרְקָעוֹת - אֵינָן מֻכְשָׁרִין כָּל זְמַן שֶׁהֵן בַּמַּיִם[69]; הוֹצִיאָן - הֻכְשְׁרוּ בַּמַּיִם שֶׁעֲלֵיהֶן אוֹ שֶׁעַל יָדָיו, שֶׁחֲרֵי נִתְלְשׁוּ בְּרָצוֹן. כֵּיצַד? צְנוֹן אוֹ לֶפֶת שֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַמְּעָרָה - נִדָּה מְדִיחָתוּ שָׁם וְהוּא טָהוֹר; הֶעֱלַתְהוּ כָּל שֶׁהוּא מִן הַמַּיִם - נִטְמָא בְּמַגָּעָהּ[70].

68) שם מ"ו. 69) שמים מחוברים בקרקע אינם מכשירים, אע"פ שהפירות נרטבו מרצון בעלים. 70) בנגיעה שלאחר הוצאתם מן המים.

יב. קֵפָה[71] שֶׁהִיא מְלֵאָה תּוּרְמוֹסִין[72] וּנְתוּנָה[73] לְתוֹךְ הַמִּקְוֶה - מוֹשִׁיט יָדוֹ הַטָּמֵא וְנוֹטֵל תּוּרְמוֹסִין מִתּוֹכָהּ וְהֵן טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הֻכְשְׁרוּ, שֶׁחֲרֵי מִתּוֹכָהּ נָטַל וְאֵין רְצוֹנוֹ בַּמַּיִם שֶׁעֲלֵיהֶן[74]. הֶעֱלָם[75] מִן הַמַּיִם - הַנּוּגְעִין בַּקֵּפָה טְמֵאִין[76], שֶׁחֲרֵי הֻכְשְׁרוּ בַּמַּיִם שֶׁבַּקֵּפָה שֶׁנִּתְלְשׁוּ בִּרְצוֹנוֹ[77], וּשְׁאָר כָּל הַתּוּרְמוֹסִין שֶׁבְּתוֹךְ הַקֵּפָה טְהוֹרִין[78].

71) שם. 72) מין קטנית. 73) שלא לרצונו. 74) ואין זה דומה לדין צנון שבהלכה הקודמת, מפני ששם מדיחה ברצון. 75) צ"ל העלה (דפוס רומא ר"מ וכת"י תימן, וכן גורס ה'תוספות יום־טוב'), פירוש, הטמא העלה את כל הקופה מן המקווה. 76) שהקופה נטמאה מנגיעת הטמא, ומטמאה את התורמוסים. 77) כשהוציא את הקופה מן המקווה. 78) אפילו אם הוא אב הטומאה, מפני שהקופה נעשית ראשון, והתורמוס הנוגע בה הוא שני, ואין שני עושה שלישי בחולין (רבינו בפירושו למשנתינו). ויוצא מזה, שאם התורמוסים תרומה, נטמאו גם אלה שנגעו בנוגעים בקופה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – כ'-כ"ו סיון תשע"ו

יום ראשון כ' סיון ה'תשע"ו

הִלְכוֹת שְׁגָגוֹת

פֶּרֶק רְבִיעִי[1]

1) יבאר דין העושה עבירות הרבה בהעלם אחד, ואם עשה מעשה שחייב עליו משום שמות הרבה אם חייב על כל שם.

1 **א. הָעוֹשֶׂה עֲבֵרוֹת[2] הַרְבֵּה בְּהֶעְלֵם אַחַת[3] - חַיָּב**
2 **חַטָּאת עַל כָּל אַחַת וְאַחַת[4]. אֲפִלּוּ עָשָׂה הָאַרְבָּעִים**
3 **וְשָׁלֹשׁ אֵלּוּ שֶׁמָּנִינוּ[5] בְּהֶעְלֵם אַחַת - חַיָּב אַרְבָּעִים**
4 **וְשָׁלֹשׁ חַטָּאוֹת[6]. וְכֵן אִם עָשָׂה מַעֲשֶׂה אֶחָד שֶׁהוּא**
5 **חַיָּב עָלָיו מִשּׁוּם שֵׁמוֹת הַרְבֵּה[7] - חַיָּב עַל כָּל שֵׁם**
6 **וָשֵׁם[8]. וְהוּא שֶׁהָיוּ הָאִסּוּרִין כֻּלָּן בָּאִין כְּאַחַת[9] אוֹ**
7 **אִסּוּר מוֹסִיף[10] אוֹ אִסּוּר כּוֹלֵל[11]. כֵּיצַד? הַשּׁוֹחֵט**
8 **בְּהֵמַת קָדָשִׁים חוּץ לָעֲזָרָה בְּשַׁבָּת לַעֲבוֹדָה זָרָה -**
9 **חַיָּב שָׁלֹשׁ חַטָּאוֹת[12]: מִשּׁוּם שׁוֹחֵט קָדָשִׁים בַּחוּץ,**
10 **וּמִשּׁוּם מְחַלֵּל שַׁבָּת, וּמִשּׁוּם עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה;**
11 **שֶׁהֲרֵי שְׁלֹשֶׁת הָאִסּוּרִין בָּאִין כְּאַחַת[13]. בַּמֶּה דְּבָרִים**
12 **אֲמוּרִים?[14] בְּאוֹמֵר בִּגְמַר זְבִיחָה הוּא עוֹבֵד אוֹתָהּ[15];**
13 **אֲבָל אִם לֹא הָיְתָה כַּוָּנָתוֹ לְכָךְ[16] - מִשֶּׁשְּׁחֵט בָּהּ מְעַט**
14 **לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה תֵּאָסֵר[17], וְאֵינוֹ חַיָּב מִשּׁוּם שְׁחוּטֵי**
15 **חוּץ עַד שֶׁיִּשְׁחוֹט שְׁנַיִם[18] אוֹ רֹב שְׁנַיִם[19], וְנִמְצָא**
16 **כְּשֶׁגָּמַר הַשְּׁחִיטָה שָׁחַט בְּהֵמָה הָאֲסוּרָה לְקָרְבָּן,**
17 **שֶׁאֵינוֹ חַיָּב עָלֶיהָ מִשּׁוּם שׁוֹחֵט בַּחוּץ[20], כְּמוֹ**
18 **שֶׁבֵּאַרְנוּ[21]. הָיְתָה[22] חַטַּאת הָעוֹף[23], וְהָיָה חֲצִי קָנֶה**
19 **שֶׁלָּהּ פָּגוּם[24], וְהוֹסִיף בּוֹ[25] כָּל שֶׁהוּא[26] בַּשַּׁבָּת לְשֵׁם**
20 **עֲבוֹדָה זָרָה - חַיָּב שָׁלֹשׁ חַטָּאוֹת[27], שֶׁהֲרֵי שְׁלֹשֶׁת**
21 **הָאִסּוּרִין בָּאִים כְּאַחַת[28]. וְכֵן הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה[29] בְּיוֹם**
22 **הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת - חַיָּב שְׁתֵּי חַטָּאוֹת[30],**
23 **מִפְּנֵי שֶׁשְּׁנֵי הָאִסּוּרִין בָּאִין כְּאַחַת[31]. הַבָּא עַל אֵשֶׁת**
24 **אָחִיו הַקַּיָּם[32] כְּשֶׁהִיא נִדָּה - מֵבִיא שָׁלֹשׁ חַטָּאוֹת[33]:**
25 **מִשּׁוּם אֵשֶׁת אִישׁ, וּמִשּׁוּם אֵשֶׁת אָח, וְהֵן שְׁנֵי אִסּוּרִין**
26 **הַבָּאִין כְּאַחַת, וּמִשּׁוּם נִדָּה, שֶׁהוּא אִסּוּר מוֹסִיף[34];**
27 **שֶׁמִּתּוֹךְ שְׁנִתּוֹסֵף בָּהּ אִסּוּר זֶה לְבַעְלָהּ - נוֹסַף**
28 **לִיבָמָה[35]. וְכֵן כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. הַבָּא עַל אָבִיו - חַיָּב**
29 **שְׁתַּיִם[36]: אַחַת מִשּׁוּם עֶרְוַת אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּה, וּמִשּׁוּם**
30 **וְאֶת זָכָר לֹא תִשְׁכַּב. וְכֵן הַבָּא עַל אֲחִי אָבִיו - חַיָּב**
31 **שְׁתַּיִם[37], שֶׁנֶּאֱמַר: עֶרְוַת אֲחִי אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּה[38]. הַבָּא**
32 **עַל הַזְּכוּר וְהֵבִיא זְכוּר עָלָיו[39] בְּהֶעְלֵם אַחַת, אַף עַל**
33 **פִּי שֶׁהֵן שְׁנֵי גּוּפִין[40] - אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת[41];**
34 **שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֶת זָכָר לֹא תִשְׁכַּב - הַשּׁוֹכֵב וְהַנִּשְׁכָּב שֵׁם**
35 **אֶחָד[42] הוּא. וְכֵן הַבָּא עַל הַבְּהֵמָה וְהֵבִיא בְּהֵמָה**
36 **עָלָיו[43] בְּהֶעְלֵם אַחַת - אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת[44].**
37 **עָשׂוּ הַשּׁוֹכֵב וְהַנִּשְׁכָּב בִּבְהֵמָה וּזְכוּר כִּבְעֵילָה אַחַת.**

2) שהעושה אותן בשוגג, חייב עליהן חטאת. 3) כן בכתב־יד תימן. ובדפוס רומי כאן ולהלן בסמוך, ובדפוסים חדשים, בטעות: "אחת". ורוצה לומר, אפילו בהעלם אחד (וכל־שכן אם עשה בכמה העלמות). והיינו, שנעלמו ממנו כל האיסורים האלו, וחשב שהם מותרים, ורק אחר שעשה כל אותן העבירות, נודע לו שהם אסורים. 4) דברי ר' יוחנן בכריתות ב: ולמד זאת ממה שכתבה התורה בבא על אחותו חיוב כרת באופן מיוחד בפרשת קדושים (ויקרא כ, יז), אף כי אחותו נכללה בין שאר עריות החייבים כרת (שם יח, כט), וזה בא ללמד, שכשם שאחותו חייב עליה אפילו אם עשאה ביחד עם עבירות אחרות, כמו כן כל יתר העריות כולן - חייב הוא על כל אחת ואחת מהן. ורבי יצחק וכן רבנן (כריתות שם) למדו זאת ממה שנאמר (שם יט): "ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות ערותה", ולא נאמר "ואל נדה בטומאתה לא תקרב" - ללמדך שהוא חייב על כל אשה ואשה, אפילו בהעלם אחד. 5) למעלה פ"א הלכה ד. 6) ארבעים ושלש לאו דוקא, שהרי באשה לא שייך "השוכב עם זכר", ו"הבא על אביו", ו"הבא על אחי אביו" ו"שוכב עם בהמה". ובגבר לא שייך "האשה שמביאה עליה את הבהמה" (לחם־משנה). 7) כלומר, משום מקראות רבים = אזהרות הרבה. 8) משנה בכריתות יג: וראה בפ"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה יב. 9) שאם לא כן "אין איסור חל איסור" (פי"ז מהלכות איסורי ביאה הלכה ח). 10) כשבא על אשת אחיו הקיים, כשהיא נדה, כמבואר להלן. וראה בהלכות איסורי ביאה שם. 11) כאן לא נתן לנו רבינו דוגמא מ"איסור כולל". אבל כבר פירשה בפרק יד מהלכות מאכלות אסורות הלכות יח־יט, והדגימה באחד שאכל חלב ביום הכיפורים, שכיון שאיסור יוכ"פ חל גם על דברים המותרים, חל הוא גם על חלב, ובניגוד ל"איסור מוסיף" שלמעלה, שחל איסור נוסף על האיסור גופו, ואנו אומרים: מתוך שהגרושה אסורה לכהן הדיוט, אסורה היא גם לכהן גדול, אע"פ שבלא זה היא אסורה עליו - כאן ב"איסור כולל" לא נוסף איסור על האיסור גופו, אלא אנו אומרים: מתוך שאסור הוא לאכול ביום הכיפורים דברים המותרים, נאסר הוא גם בחלב. 12) ברייתא בחולין מ. 13) שהרי כל האיסורים הללו אינם על ה"חפצא", אלא על ה"גברא" ומוזהר על כולם כאחד - בשעת שחיטה. 14) שהוא חייב שלש חטאות. 15) לעבודה־זרה, גמרא שם: 16) שיעבוד אותה בגמר זביחה, אלא עובד אותה מיד עם התחלת השחיטה. 17) דברי עולא שם. כי במעשה כל שהוא בבהמה לשם ע"ז נאסרה הבהמה (פ"ח מהלכות ע"ז הלכה א). ואף־על־פי שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו (ראה שם), וקדשים שלו אף הם ממון גבוה - כיון שהוא מתכפר בהם הם נחשבים שלו והוא יכול לאוסרם (גמרא שם, וראה גם רש"י - לח"מ). ולפי מה

שכתב רבינו בפ"ב מהלכות שחיטה הלכה כא, שמה שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו הוא משום שאין כוונתו אלא לצערו, אין צריך לטעם הנ"ל, לאסור את הקדשים, שהרי בקדשים לא שייך לומר שהוא מתכוון לצערו (מרכבת המשנה בהלכות ע"ז שם). 18) שני הסימנים = הקנה והווש‍ט. 19) רוב שני הסימנים. ראה משנה חולין כז. "שחט רוב שנים בבהמה, שחיטתו כשרה". וראה שם מ. שאינו חייב משום שחוטי חוץ אם לא שחט אלא סימן אחד. 20) דברי הגמרא שם, שהוא כמחתך בעפר. 21) בפי"ח מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו ואילך, שאינו חייב על שחיטת קדשים בחוץ אלא על הראויים ליקרב על המזבח. 22) זו ששחט בחוץ, בשבת לע"ז. 23) שהעוף מותר בשחיטת רוב סימן אחד (חולין כז.) ואף־על־פי שהכשירו בפנים (=בעזרה) במליקה - לענין "שחוטי חוץ", אינו חייב אלא אם שחטו (זבחים קיא: במשנה). 24) חתוך. 25) שחט אותה. 26) וע"י הכל־שהו נגמרת השחיטה בעוף, ואם היה העוף חולין, מותר הוא באכילה (פ"א מהלכות שחיטה הלכה יא). 27) חולין מ: 28) שבשחיטת הכל־שהו עובר הוא על שחוטי חוץ, על שחיטה לע"ז והוא מחלל את השבת. 29) בשוגג. 30) גם משום שבת וגם משום יוהכ"פ. והיא מחלוקת בברייתא חולין קא: ודין זה הביא רבינו גם להלן פ"ו הלכה ו. 31) בברייתא שם למדו ממה שנאמר (ויקרא כג, ג־כז) "שבת היא", "יום הכיפורים הוא", לחייב על שניהם. אבל לפי מה שפסק רבינו, שאיסור חל על איסור בבת אחת, אין צורך ללימוד זה, ועיין רש"י שם ד"ה שלח. 32) החי, ואם כן היא גם אשת אח וגם אשת איש. 33) משנה ביבמות לג: 34) שהרי היא נאסרת גם על בעלה בזמן נדתה. 35) לאחיו של בעלה, זה שבא עליה באיסור. 36) סנהדרין נד. 37) שם. 38) וגם משום "ואת זכר לא תשכב". 39) כלומר, אותו הזכור שלפני זה בא הוא עליו, אבל אם הביא עליו זכר אחר חייב שתים, ראה להלן פ"ה הלכה ג. 40) ראה להלן שם, כי גופין מחלקין לחייבו שתים. 41) מחלוקת בין ר' ישמעאל ור"ע בכריתות ג., ופסק כר"ע (כסף־משנה). 42) שר"ע דורש שם "לא תשכב", קרי ביה גם "לא תשכיב", ונחשב כאילו בא הוא פעמיים על הזכר הזה בהעלם אחד. 43) אותה הבהמה שבא עליו לפני זה. ראה להלן פ"ה שם. 44) כריתות שם. ולדברי אביי, גם ר' ישמעאל שמחייב שתים אצל הבא על הזכור והביא זכר עליו, מחייב רק אחת אצל הבא על הבהמה והביא בהמה עליו, וראה להלן שם.

ב. יֵשׁ בּוֹעֵל[45] בְּעִילָה אַחַת[46] וְחַיָּב עָלֶיהָ שְׁמוֹנֶה חַטָּאוֹת[47]. כֵּיצַד? יַעֲקֹב[48] שֶׁהָיְתָה לוֹ בַּת מִזִּלְפָּה[49] וּשְׁמָהּ תִּמְנַע, נָשָׂא לָבָן[50] תִּמְנַע[51] וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בַּת וּשְׁמָהּ סֶרַח, וְאֵין לְלָבָן בַּת[52] אֶלָּא רָחֵל לְבַדָּהּ[53], נִמְצָאת סֶרַח בַּת בַּת יַעֲקֹב[54] וַאֲחוֹת אִשְׁתּוֹ[55] מֵאָבִיהָ[56] הֵן שְׁנֵי אִסּוּרִין הַבָּאִין כְּאַחַת[57]. נִשֵּׂאת סֶרַח לְרֹאוּבֵן[58] וְנֶאֱסְרָה[59] עַל שְׁאָר בְּנֵי יַעֲקֹב[60], נוֹסַף בָּהּ[61] אִסּוּר לְיַעֲקֹב וְהָרֵי הִיא כַּלָּתוֹ[62]. מֵת רְאוּבֵן אוֹ גֵרַשׁ וְנִשֵּׂאת סֶרַח זוֹ לַאֲחִי יַעֲקֹב מֵאִמּוֹ[63] - מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱסְרָה עַל שְׁאָר אֲחֵי יַעֲקֹב[64], נוֹסַף לְיַעֲקֹב בָּהּ[65] אִסּוּר אֵשֶׁת אָחִיו[66]. מֵת אוֹ גֵרַשׁ[67] וְנִשֵּׂאת סֶרַח זוֹ לְיִשְׁמָעֵאל[68] - מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱסְרָה עַל שְׁאָר אֲחֵי יִשְׁמָעֵאל[69], נוֹסַף לְיַעֲקֹב בָּהּ[70] אִסּוּר אֵשֶׁת אֲחִי אָבִיו. מֵת יִשְׁמָעֵאל וְנָפְלָה לְיִבּוּם לִפְנֵי יִצְחָק[71], וְעָבַר יִצְחָק וְיִבְּמָהּ אַף עַל פִּי שֶׁהִיא שְׁנִיָּה לוֹ[72] - מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱסְרָה עַל שְׁאָר אֶחָיו[73], נוֹסַף בָּהּ אִסּוּר לְיַעֲקֹב מִשּׁוּם אֵשֶׁת אָבִיו וּמִשּׁוּם אֵשֶׁת אִישׁ, שֶׁשְּׁנֵי הָאִסּוּרִין בָּאִין כְּאַחַת[74]. אִם שָׁגַג יַעֲקֹב וּבָא עַל סֶרַח זוֹ כְּשֶׁהִיא נִדָּה[75] בְּחַיֵּי יִצְחָק בַּעְלָהּ[76] וּבְחַיֵּי רָחֵל אֵשֶׁת יַעֲקֹב[77] - הֲרֵי זֶה חַיָּב עָלֶיהָ שְׁמוֹנֶה חַטָּאוֹת: מִשּׁוּם בַּת בִּתּוֹ[78], וּמִשּׁוּם אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ[79], וּמִשּׁוּם כַּלָּתוֹ[80], וּמִשּׁוּם אֵשֶׁת אָחִיו[81], וּמִשּׁוּם אֵשֶׁת אֲחִי אָבִיו[82], וּמִשּׁוּם אֵשֶׁת אָבִיו, וּמִשּׁוּם אֵשֶׁת אִישׁ, וּמִשּׁוּם נִדָּה. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

45) בשוגג. ומקור הלכה זו בכריתות יד: במשנה ובגמרא. 46) אסורה. 47) משום שמונה שמות. משנה שם. 48) שהוא בעלה של רחל, בתו של לבן. 49) שהיא אשתו השניה, ואינה בתו של לבן. 50) שהוא חותנו של יעקב. 51) שהיא מותרת לו, שהרי זלפה אינה קרובתו. 52) אחרת חוץ מסרח. 53) שעדיין אין על יעקב שום איסור "אחות אשתו", וכשנולדה סרח חלים על יעקב שני האיסורים: "בת בתו" ו"אחות אשתו" בבת אחת, ואילו היתה ללבן עוד בת, לא היתה סרח נאסרת משום בת בתו, כיון שיעקב כבר נאסר באיסור "אחות אשתו" באחותה של רחל, אין איסור "בת בתו" חל עליו, אף כי לגבי סרח באים שני האיסורים כאחד (מרכבת המשנה, וראה לחם־משנה). 54) נכדתו, שהיא בת תמנע, שהיא בתו של יעקב. 55) רחל. 56) לבן. ולא מאמה. 57) שמיד עם לידתה של סרח, חלים על יעקב שני האיסורים כאחד, וכבר אמרנו למעלה, שבבת אחת חל איסור על איסור. 58) בן יעקב, שהיא בת אחותו, ומותרת לו. 59) בנישואין אלו. 60) משום "אשת אחיו". 61) בנישואין אלו. 62) שמתוך שנאסרה על בני יעקב, נאסרה גם על יעקב עצמו, שהרי באיסור מוסיף - חל איסור על איסור, כנ"ל. 63) נקט אחי יעקב מאמו, משום דלהלן, שנשאת לישמעאל ונפלה לייבום לפני יצחק, שאם היתה נשואה לפני זה לאחי יעקב מאביו, הרי היא כלתו של יצחק, ואינה נופלת לפניו לייבום, כמפורש בפ"ו מהלכות יבום וחליצה שערוה פטורה מן החליצה ומן היבום (כסף־משנה), ואפילו אם עבר ויבמה אינה "אשת אב", שהרי אין קידושין תופסין בכלתו. ועוד, שהרי היא אסורה עליהם משום אשת אח, ולא חל עליהם שום איסור אחר. לכן כתב שנישאה לאחי יעקב מאמו, ואם כן אינה אסורה לא על יצחק ולא על אחי יעקב מאביו. 64) משום אשת אח. 65) בנישואין אלו, על האיסורים הקודמים. 66) שאיסור חל על איסור באיסור מוסיף. 67) בעלה, שהוא אח של יעקב. 68) דוד יעקב, שהוא אחי יצחק אביו. 69) באיסור אשת אח. 70) בנישואין אלו. 71) שהוא אביו של יעקב. שמן התורה יש חיוב על יצחק לייבמה, ורק מדרבנן אסרו לייבם בת נכדתו, משום איסור

שניות, ראה יבמות כא. כי בת נכדתו היא איסור שניות מדרבנן (פ"א מהלכות אישות הלכה ו, אות יא). ובמשנה שם כ. "איסור מצוה = שניות מדברי סופרים, חולצת ולא מתייבמת". 72) ותופסין קידושין באיסור דרבנן. 73) של יעקב מאביו, משום אשת אב. 74) וחלים שניהם בבת אחת על האיסורים הקודמים, ששניהם מוסיפים עליהם, ובאיסור מוסיף אמרינן איסור חל על איסור. 75) ומתוך שנאסרה על בעלה יצחק, נאסרה גם על יעקב, כמבואר למעלה הלכה א. 76) אבל לאחר מיתתו, אינו חייב משום אשת איש. 77) שהיא אחות סרח, אבל לאחר מותה של רחל אינו חייב משום איסור אחות אשתו, שאיסור אחות אשתו אינו אלא בחיי אשתו (ויקרא יח, יח). 78) סרח בת תמנע בת יעקב. 79) שהיא בתו של לבן, והיא אחות רחל אשת יעקב. 80) אשת בנו ראובן, שאסורה עליו גם לאחר מות בנו או לאחר שגירשה (פ"ב מהלכות איסורי ביאה הלכה א). 81) שהרי נישאה לאחיו מאמו, ועיין שם הלכה ב. 82) שהרי נישאה לישמעאל.

1 **ג. כָּל אֵלּוּ שֶׁתֵּאָסֵר זוֹ הָעֲרָוָה עֲלֵיהֶן בְּאִסּוּר מוֹסִיף,**
2 **צָרִיךְ שֶׁיִּהוּ הָאֲנָשִׁים הָאֲחֵרִים מְצוּוִּין בָּעוֹלָם[83] כְּדֵי**
3 **שֶׁתֵּאָסֵר עֲלֵיהֶן, וּמִתּוֹךְ שֶׁתֵּאָסֵר עֲלֵיהֶן יִתּוֹסֵף אִסּוּר**
4 **אַחֵר לָזֶה; אֲבָל אִם אֵינָן מְצוּוִּין - אֵין אוֹמְרִין:**
5 **הוֹאִיל וְאִלּוּ הָיָה לָזֶה בָּנִים אוֹ אַחִים הָיְתָה נֶאֱסֶרֶת**
6 **עֲלֵיהֶן - יִתּוֹסֵף אִסּוּר לַזָּקֵן[84], שֶׁהֲרֵי אֵין שָׁם עַתָּה**
7 **לֹא בֵּן וְלֹא אָח. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן.**

83) כך נלמד מהגמרא בכריתות שם, שאמרו "מודה ר' יוסי באיסור מוסיף, מאי איסור מוסיף איכא הכא? דאיכא ברא לסבא, מיגו דאיתוסף איסורא לגבי בריה, איתוסף איסורא לגבי דידיה". הרי שדווקא אם יש לו לאביו בן, הרי זה איסור מוסיף (כסף־משנה). 84) לזה שהיא אסורה עליו מקודם באיסור אחר.

8 **ד. מִי שֶׁהָיָה נָשׂוּי שָׁלֹשׁ נָשִׁים, וּבָא עַל אִמָּהּ שֶׁל**
9 **אַחַת מֵהֶן, שֶׁהִיא אֵם אִמָּהּ שֶׁל שְׁנָיָה, שֶׁהִיא אֵם**
10 **אָבִיהָ שֶׁל שְׁלִישִׁית[85], אַף עַל פִּי שֶׁזְּקֵנָה זוֹ הִיא**
11 **חֲמוֹתוֹ וְאֵם חֲמוֹתוֹ וְאֵם חָמִיו וּשְׁלִשָׁה שֵׁמוֹת הֵן[86]**
12 **וְאִסּוּר בַּת־ אַחַת הִיא[87] - אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת**
13 **אַחַת[88]. לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּאִשָּׁה וּבִתָּהּ: וּבַת בְּנָהּ וּבַת**
14 **בִּתָּהּ שַׁאֲרָה הֵנָּה זִמָּה הִיא - הַכָּתוּב עָשָׂה שְׁלֹשָׁה**
15 **גּוּפִין כְּגוּף אֶחָד[89], לְפִיכָךְ יֵחָשְׁבוּ הַשְּׁלֹשָׁה שֵׁמוֹת**
16 **כְּשֵׁם אֶחָד[90].**

85) כגון שנשא את לאה ונשא גם את בתה של רחל אחותה של לאה, וגם את בת בנו של לבן, שהוא אחיהן של לאה ורחל, ושגג ובא על אשת לבן (אחר מותו) שהיא אמם של לאה ורחל אחיהן. 86) ג' איסורים הם. 87) כגון שקידש את שלשתן בבת אחת על־ידי שליח. 88) משנה בכריתות יד: "ר' יוחנן בן נורי אומר, הבא על חמותו, חייב עליה משום חמותו ואם חמותו ואם חמיו. אמרו לו, שלשתן שם אחד הן". 89) כלומר, התחיל בשלש נשים, וסיים בלשון יחיד "זימה היא", להורות כי לפעמים אינו חייב על שלש אלו אלא חטאת אחת, כגון שבא על אשה אחת שישנם עליה שלשה לאווין אלו (שם טו. דברי ר' אבהו בשם ר' יוחנן). 90) וזהו מה שאמרו (שם) במשנה "אמרו לו, שלשתן שם אחד הן".

17 **ה. אֲבָל הַבָּא עַל אֲחוֹתוֹ, שֶׁהִיא אֲחוֹת אָבִיו וְהִיא**
18 **אֲחוֹת אִמּוֹ - חַיָּב שָׁלֹשׁ חַטָּאוֹת[91]; שֶׁנֶּאֱמַר: עֶרְוַת**
19 **אֲחוֹתוֹ גִּלָּה - חַיָּב עַל אֲחוֹתוֹ בִּפְנֵי עַצְמָהּ וְאַף עַל פִּי**
20 **שֶׁהִיא אֲחוֹת אִמּוֹ וַאֲחוֹת אָבִיו[92]. וְהֵיאַךְ תִּהְיֶה זֹאת?**
21 **כְּגוֹן שֶׁבָּא עַל אִמּוֹ וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה שְׁתֵּי בָּנוֹת, וּבָעַל**
22 **אַחַת מִבְּנוֹתָיו וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֵּן; כְּשֶׁיָּבוֹא הַמַּמְזֵר**
23 **הַזֶּה עַל הַבַּת הַשֵּׁנִית, שֶׁהִיא אֲחוֹת אִמּוֹ הַמַּמְזֶרֶת,**
24 **שֶׁהִיא אֲחוֹתוֹ מֵאָבִיו, שֶׁהִיא אֲחוֹת אָבִיו מֵאִמּוֹ - חַיָּב**
25 **שָׁלֹשׁ חַטָּאוֹת. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה[93].**

91) משנה וגמרא שם טו. 92) שהענין הזה של "ערות אחותו גילה" נכפל בפסוק (שם) כדי להורות שהוא חייב על כל שם ושם. 93) אם עשה מעשה אחד שחייב עליו משום שמות הרבה, שחייב על כל שם ושם, ראה למעלה הלכה א.

יום שני כ"א סיון ה'תשע"ו

פֶּרֶק חֲמִישִׁי[1]

1) יבאר דין הבא על ערוה אחת בביאות הרבה בהעלם אחד או על עריות הרבה.

26 **א. הַבָּא עַל עֶרְוָה[2] בִּיאוֹת הַרְבֵּה[3] בְּהֶעְלֵם אַחַת[4], אַף**
27 **עַל פִּי שֶׁהָיָה בֵּין בְּעִילָה וּבְעִילָה יָמִים הַרְבֵּה[5],**
28 **הוֹאִיל וְלֹא נוֹדַע לוֹ בֵּינְתַּיִם[6] וַהֲרֵי הִיא גּוּף אֶחָד[7] -**
29 **הֲרֵי הַכֹּל שְׁגָגָה אַחַת וְאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת[8].**
30 **אֲבָל אִם שָׁגַג בָּהּ וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע לוֹ, וְחָזַר וְשָׁגַג בָּהּ**
31 **עַצְמָהּ וּבְעָלָהּ וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע לוֹ, וְחָזַר וְשָׁגַג בָּהּ**
32 **עַצְמָהּ וּבְעָלָהּ - חַיָּב עַל כָּל בְּעִילָה וּבְעִילָה[9];**
33 **שֶׁהַיְדִיעוֹת מְחַלְּקוֹת הַשְּׁגָגוֹת[10].**

2) אחת הנשים האסורות עליו באיסור עריות המנויות בפרשת אחרי מות, ופורטו למעלה (פ"א ה"ד). 3) בא עליה וחזר ובא עליה על אותה הערוה עצמה כמה פעמים. 4) כן הוא "אחד", בכת"י תימן ובדפוס רומי (וכן צריך להיות להלן בכל הפרק). והיינו שנעלם ממנו כל הזמן כי אשה זו אסורה עליו. 5) להלן פ"ז ה"ב לענין שבת (אם ידע עיקר דין שבת, ושכח בכמה שבתות, שהם שבת בהעלם אחת) ולהלן ה"ה לענין נדה (אם שגג ובא על נדה אחת כמה פעמים בזמנים שונים של נדות, כגון שבא עליה וטהרה מנדתה וטבלה, וחזרה וראתה ובא עליה פעם שניה באותה שגגה עצמה, בהעלם אחד) כתב רבינו כי ימים מחלקים את השגגה האחת לחייבו כמה חטאות. והיינו מפני שיש ימי היתר בין פעולה אחת של איסור לבין פעולה שניה, אבל כאן שאין ימי היתר מפסיקים בין ביאה לביאה – הכל שגגה אחת, וראה להלן פ"ו ה"א, ובכריתות יז, א. 6) בין ביאה אחת לשניה, וכל הבעילות האסורות נעשו

בהעלם אחד. 7) וראה להלן ה"ג, כי גופים מחלקים את ההעלמה האחת לחייבו בכמה חטאות. 8) כריתות טו, א. מחלוקת רבי אליעזר וחכמים, ופסק רבינו כחכמים. 9) קרבן חטאת. 10) כלומר, הידיעות שבין בעילה אחת לשניה מחלקות השגגות, שלא יחשבו כשגגה אחת, וחייב על כל ידיעה וידיעה. ראה להלן פ"ו ה"א וה"ט, ומקור דבר זה בשבת עא, ב - ובכריתות יז, ב - במשנה: "אם אכל חלב וחלב וכו' אם היתה ידיעה בינתיים וכו' מביא חטאת על כל אחת ואחת וכו'".

1 **ב. הַבָּא עַל הָעֲרָוָה בִּיאוֹת הַרְבֵּה בְּהֶעְלֵם אַחַת, וְזוֹ**
2 **הַנִּבְעֶלֶת הָיְתָה לָהּ יְדִיעָה בֵּין כָּל בִּיאָה וּבִיאָה[11],**
3 **שֶׁנִּמְצְאוּ הַבִּיאוֹת אֲצֻלָּה בְּהַעְלָמוֹת הַרְבֵּה - הוּא**
4 **מֵבִיא חַטָּאת אַחַת, וְהִיא מְבִיאָה חַטָּאת עַל כָּל בִּיאָה**
5 **וּבִיאָה[12]. הוּא הָיוּ לוֹ יְדִיעוֹת בֵּינְתַּיִם[13], וְהִיא בְּהֶעְלֵם**
6 **אַחַת - הוּא מֵבִיא חַטָּאוֹת הַרְבֵּה[14], וְהִיא מְבִיאָה**
7 **חַטָּאת אַחַת[15].**

11) כגון שבשעת ביאה נעלם ממנה שזה אסור, ואחר הביאה נודע לה, ושוב שכחה, ושוב נודע לה, וחזר הדבר כמה וכמה פעמים, ולו לא נודע עד לאחר כל הביאות. 12) תוספתא, כריתות פ"א (הובאה בכריתות, שם). 13) שנודע לו בין ביאה לביאה כי בעל באיסור, ובשעת הביאות שכח שדבר זה אסור. 14) על כל ביאה וביאה. 15) תוספתא, שם.

8 **ג. הַבָּא עַל עֲרָיוֹת הַרְבֵּה[16] בְּהֶעְלֵם אַחַת[17], אַף עַל פִּי**
9 **שֶׁכֻּלָּן מִשֵּׁם אֶחָד[18], הוֹאִיל וְהֵן גּוּפִים מֻחְלָקִים[19] - חַיָּב**
10 **עַל כָּל אַחַת וְאַחַת[20]. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁבָּעַל חָמֵשׁ נָשִׁיו**
11 **נִדּוֹת אוֹ שֶׁבָּא עַל חָמֵשׁ אַחְיוֹתָיו אוֹ עַל חָמֵשׁ בְּנוֹתָיו**
12 **בְּהֶעְלֵם אַחַת - חַיָּב עַל כָּל גּוּף וָגוּף. מִכָּאן[21] אַתָּה**
13 **לָמֵד, שֶׁזֶּה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים[22]: הַבָּא עַל הַזְּכוּר וְהֵבִיא**
14 **זְכוּר עָלָיו בְּהֶעְלֵם אַחַת - חַיָּב חַטָּאת אַחַת[23], בַּמֶּה**
15 **דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה אוֹתוֹ הַזְּכוּר עַצְמוֹ[24]; אֲבָל**
16 **אִם הָיָה זְכוּר אַחֵר, בֵּין שֶׁבָּא עַל שְׁנֵיהֶם[25] בֵּין שֶׁבָּא עַל**
17 **זֶה[26] וְהֵבִיא זֶה עָלָיו[27] - חַיָּב עַל כָּל גּוּף וָגוּף[28]. וְהוּא**
18 **הַדִּין בְּבָא עַל הַבְּהֵמָה וְהֵבִיא בְּהֵמָה עָלָיו[29].**

16) בא בשוגג על כמה נשים האסורות עליו. 17) שנעלם ממנו שדבר זה אסור במשך כל זמן הביאות האלו, ולא נודע לו בין ביאה לביאה. 18) כלומר, משום איסור אחד. 19) מכיון שהביאות הללו לא היו בגוף אחד אלא בכמה גופים. 20) על כל גוף וגוף חייב קרבן חטאת מיוחד, משנה כריתות טו, א: "הבא על חמש נשיו נדות בהעלם אחת, שהוא חייב על כל אחת ואחת", ובגמרא שם, נאמר הטעם: "הואיל והן גופים מוחלקים". וכ"ש אם היו הנשים הללו אסורות כל אחת משום איסור אחר, שהרי אפילו במעשה אחד אם יש בו כמה שמות, חייב כמה חטאות על כל שם ושם, ראה למעלה פ"ד ה"א. 21) שאנו מחלקים באיסור אחד בין כמה גופים, שחייב כמה חטאות, לבין גוף אחד שחייב חטאת אחת על כמה ביאות, ראה למעלה ה"א. 22) כריתות ג, א. וסנהדרין נד, ב. דברי רבי עקיבא. 23) ראה למעלה פ"ד ה"א. 24) כלומר, הזכר שבא עליו מקודם, אותו הזכר עצמו הביא אחר־כך עליו. 25) שני זכרים. 26) על זכר אחד. 27) זכר אחר. 28) כן הוא ב'ירושלמי' סנהדרין פ"ז ה"ט, ובבלי כריתות שם, אבל מהבבלי סנהדרין שם נשמע לכאורה לרבי ישמעאל כי אף בשני גופים חייב אחת, וראה ב'אור שמח' כאן, וב'מעשה רוקח' פ"ד ה"א, מה שכתבו בזה. 29) שמה שאנו אומרים כי הבא על בהמה והביא בהמה עליו בהעלם אחד שאינו חייב אלא חטאת אחת (ראה למעלה פ"ד שם), שאין זה אלא אותה הבהמה שבא עליה לפני זה, אותה הבהמה עצמה הביא עליו לאחר מכן, אבל בבהמה אחרת – חייב שתי חטאות, משום שהם שני גופים.

19 **ד. הָאִשָּׁה שֶׁהֵבִיאָה עָלֶיהָ בְּהֵמוֹת הַרְבֵּה בְּהֶעְלֵם**
20 **אַחַת - חַיֶּבֶת חַטָּאת עַל כָּל בְּהֵמָה וּבְהֵמָה[30], שֶׁהֲרֵי**
21 **גּוּפִין מֻחְלָקִין; וַהֲרֵי זוֹ כְּמִי שֶׁנִּבְעֲלָה לַאֲנָשִׁים הַרְבֵּה**
22 **בְּהֶעְלֵם אֶחָד, שֶׁהִיא חַיֶּבֶת חַטָּאת עַל כָּל אִישׁ**
23 **וָאִישׁ[31].**

30) נלמד ממה שכתב קודם ה"ג (כסף־משנה), ואף אם הביאה את הבהמה הזאת עליה כמה פעמים, אינה חייב על בהמה אחת כי־אם חטאת אחת, ועל עוד אחרת חטאת שניה. 31) ראה להלן ה"ה.

24 **ה. הָאִשָּׁה שֶׁהָלַךְ בַּעְלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם, וְשָׁמְעָה[32]**
25 **שֶׁמֵּת אוֹ שֶׁבָּאוּ עֵדִים שֶׁמֵּת, וְנִשֵּׂאת, בֵּין עַל פִּי**
26 **עַצְמָהּ[33] בֵּין עַל פִּי בֵּית דִּין[34], וְנוֹדַע שֶׁבַּעְלָהּ קַיָּם -**
27 **חַיֶּבֶת קָרְבָּן[35] אֶחָד[36]. וְאִם נִשֵּׂאת לַאֲנָשִׁים הַרְבֵּה[37] אוֹ**
28 **שֶׁזִּנְּתָה עִם אֲנָשִׁים הַרְבֵּה[38] - חַיֶּבֶת חַטָּאת עַל כָּל**
29 **אִישׁ וָאִישׁ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן גּוּפִים מֻחְלָקִין, וְאַף עַל פִּי**
30 **שֶׁהַכֹּל בִּשְׁגָגָה[39] אַחַת. הַבָּא עַל הַנִּדָּה בִּשְׁגָגָה,**
31 **וְטָהֲרָה מִנִּדָּתָהּ וְטָבְלָה, וְחָזְרָה וְרָאָתָה נִדָּה, וּבָא**
32 **עָלֶיהָ פַּעַם שְׁנִיָּה בְּאוֹתָהּ שְׁגָגָה עַצְמָהּ[40] - חַיָּב עַל**
33 **כָּל פַּעַם וָפַעַם[41], אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּהֶעְלֵם אַחַת[42]**
34 **וְהוּא גּוּף אֶחָד[43]; שֶׁזְּמַן נִדּוּת זֶה חוּץ מִזְּמַן נִדּוּת**
35 **הַשֵּׁנִית[44], וַהֲרֵי הֵן כִּשְׁתֵּי נָשִׁים נִדּוֹת[45].**

32) מעד אחד, או מעבד ושפחה וגוי המסיח לפי תומו, ואע"פ שאין דבר שבערוה פחות משנים – הקילו רבנן בדבר זה להאמין לכל אלו, משום שדבר העשוי להתגלות הוא ואינם חשודים לשקר בו, ועוד שלא תשארנה בנות ישראל עגונות (פי"ב מהל' גירושין הט"ו, ופי"ג הכ"ט). 33) זה מוסב על "באו עדים שמת ונישאת", שאפשר לה להנשא אפילו בלא הוראת בית־דין (ראה רש"י יבמות פז: ד"ה ניסת שלא ברשות ב"ד). 34) זה מוסב על "שמעה שמת", וכגון שהעיד לפניהם עד אחד או עבד ושפחה וגוי המסיח לפי תומו, שכל ההיתר הוא על־פי בית־דין. 35) משנה, יבמות פז, ב: "האשה שהלך בעלה למדינת הים, ובאו ואמרו לה מת בעלך וכו', ניסת שלא ע"פ ב"ד, תצא וחייבת בקרבן". ומה שאמרו שם במשנה: "ניסת על־פי בית־דין תצא ופטורה מן הקרבן" – נדחה מן ההלכה, שכן אמרו זעירי ורבא (שם צב.) שאין זו הוראה כלל, אלא טעות

היא, וראה להלן פי"ד ה"ג, ובמה שכתבנו שם. 36) מחלוקת רבי אליעזר וחכמים (שם צב. לענין הורוה בית־דין להנשא והלכה וקלקלה, כגון אלמנה לכהן גדול וכו', והוא־הדין, לפי ההלכה, בנישאת על־פי בית־דין שחייבת בקרבן) ופסק כחכמים, שחייבת קרבן אחד על כל הביאות שבא עליה בעלה השני, הואיל ולא נודע לה בינתיים שבעלה הראשון חי, וראה רש"י שם. 37) שם: "מודים חכמים לרבי אליעזר, שאם נשאת לחמשה בני אדם שחייבת קרבן על כל איש ואיש, הואיל והם גופים מוחלקים". 38) משנה, שם פז, ב: "הורוה ב"ד לינשא, והלכה וקלקלה - חייבת בקרבן", ובגמרא שם צב, א - "מאי קלקלה, ר"א אומר זינתה (= כלומר בלי קידושין), ורבי יוחנן אומר אלמנה לכ"ג, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט", אבל זינתה פטורה מן הקרבן, שטוענת לב"ד: אתם עשיתם אותי לפנויה. וכל זה אינו לפי דעת המשנה שנישאת על־פי ב"ד פטורה מן הקרבן, אבל לפי ההלכה שגם נישאת חייבת קרבן, כל־שכן שזינתה, חייבת בקרבן (ועי' 'מאירי' שם פז:). 39) כגון שחשב שהיא טהורה, או ששכח שהנדה אסורה. 40) בהעלם אחד, שלא נודע לו כל הזמן שהיא נדה, וכגון שהיא לא סיפרה לו כל הדבר שהיא נדה וטבלה ושוב פרסה נדה, או שלא נודע לו כל הזמן שהנדה אסורה. 41) חטאת אחת על כל עת נדתה (דברי רבא, כריתות יז.). 42) כלומר, שהוא בעל את הנדה בכל הפעמים בהעלם אחד. 43) כלומר, האיסור הוא גוף אחד, שהרי בעל אותה אשה כמה פעמים ולא בעל כמה נדות, ובהעלם אחד וגוף אחד, היה מן הדין שלא לחייב אלא חטאת אחת בלבד. 44) כלומר, שעת נדתה הראשונה אינו בעת נדתה השניה. וזה כאילו שכח בכמה שבתות שהן שבת ועשה בהן מלאכה בהעלם אחד, שהימים שבין שתי השבתות מחלקים לחייבו בכמה חטאות (ראה להלן פ"ז ה"ב) – כמו כן גם הטבילות שבין עת נדתה האחת לבין עת נדתה השניה, נחשבות כמו הימים שבין השבתות. 45) שהבא עליהן בהעלם אחד, חייב שתי חטאות, ראה למעלה ה"ג וה"א.

ו. הַבָּא עַל אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת וֶסְתָּהּ[46] וְרָאֲתָה דָּם בִּשְׁעַת הַתַּשְׁמִישׁ[47] - הֲרֵי אֵלּוּ[48] פְּטוּרִין מִקָּרְבָּן חַטָּאת, מִפְּנֵי שֶׁזֶּה כְּאָנוּס הוּא וְלֹא שׁוֹגֵג[49]. שֶׁהַשּׁוֹגֵג[50] הָיָה לוֹ לִבְדֹּק וּלְדַקְדֵּק, וְאִלּוּ בָּדַק יָפֶה יָפֶה וְדִקְדֵּק בִּשְׁאֵלוֹת - לֹא הָיָה בָּא לִידֵי שְׁגָגָה, וּלְפִי שֶׁלֹּא טָרַח בִּדְרִישָׁה וּבַחֲקִירָה וְאַחַר כָּךְ יַעֲשֶׂה צָרִיךְ כַּפָּרָה; אֲבָל זֶה - מַה לּוֹ לַעֲשׂוֹת? הֲרֵי טְהוֹרָה הָיְתָה וְשֶׁלֹּא בִּשְׁעַת וֶסְתָּהּ בָּעַל. אֵין זֶה אֶלָּא אֹנֶס. וּלְפִיכָךְ[51], בֵּין שֶׁנִּמְצָא דָם עַל עֵד שֶׁלָּהּ[52] בֵּין שֶׁנִּמְצָא עַל עֵד שֶׁלּוֹ[53] - פְּטוּרִין[54]. אֲבָל אִם עָבַר וּבָא עָלֶיהָ סָמוּךְ לַוֶּסֶת[55], וְדִמָּה שֶׁיִּבְעַל וְיִפְרֹשׁ קֹדֶם שֶׁתִּרְאֶה דָּם, וְרָאֲתָה בִּשְׁעַת הַתַּשְׁמִישׁ - חַיָּבִין בְּקָרְבָּן, שֶׁזּוֹ הִיא שְׁגָגָה[56]. לְפִיכָךְ[57], אִם נִמְצָא דָם עַל עֵד שֶׁלּוֹ[58] - שְׁנֵיהֶם טְמֵאִים[59] וְחַיָּבִין בְּקָרְבָּן[60]. נִמְצָא[61] עַל עֵד שֶׁלָּהּ: אִם קִנְּחָה עַצְמָהּ מִיָּד כְּשֶׁפֵּרֵשׁ הַבַּעַל וְלֹא שָׁהֲתָה[62] - שְׁנֵיהֶם טְמֵאִים וְחַיָּבִין בְּקָרְבָּן[63]; וְאִם שָׁהֲתָה[64] כְּדֵי שֶׁתּוֹשִׁיט יָדָהּ לְתַחַת הַכַּר אוֹ לְתַחַת הַכֶּסֶת וְתִטֹּל עֵד לִבְדֹּק בּוֹ וְאַחַר כָּךְ קִנְּחָה עַצְמָהּ - שְׁנֵיהֶן טְמֵאִים בְּסָפֵק[65] וּפְטוּרִין מִקָּרְבָּן[66]; וְאִם שָׁהֲתָה כְּדֵי שֶׁתֵּרֵד מִן הַמִּטָּה וְתָדִיחַ אֶת פָּנֶיהָ[67] וְאַחַר כָּךְ קִנְּחָה עַצְמָהּ[68] וְנִמְצָא דָם[69] - בַּעְלָהּ טָהוֹר[70].

46) קביעותה לראות דם. 47) והרי נכשל ובא על נדה. 48) שניהם הבעל ואשתו. 49) שבועות יח, א. 50) שמחויב קרבן. וכגון שבא על אשתו נדה וחשבה שהיא טהורה, ראה למעלה פ"ב ה"ח. 51) כלומר, כיון שזה אונס. 52) המטלית שהיא מקנחת עצמה אחר התשמיש. 53) המטלית שהוא מקנח עצמו אחר התשמיש. כי דרך איש ואשה לבדוק עצמם אחר התשמיש: הוא קינח עצמו במטלית שלו, והיא במטלית שלה (פ"ד מהל' איסורי ביאה הי"ד־טו). וראה להלן בהמשך ההלכה, לענין בא עליה סמוך לוסת, שלפעמים יש הבדל בין אם נמצא הדם על שלה, לבין אם נמצא הדם על שלו. 54) אף כי ודאי בעל נדה, פטורים מטעם הנ"ל שזה אונס גמור, ואין חיוב חטאת אלא על השוגג. 55) שאסור לבוא עליה בעונה הסמוכה לוסתה, שמא תראה דם בשעת תשמיש (הל' איסורי ביאה שם הי"ב, ועיי"ש כמה הוא זמן עונה). 56) כלומר, אין זה מזיד, שהרי לא התכוון לבעול בעת שהיא נדה. וגם אין זה אונס, כי לא היה לו לבעול סמוך לוסת, אלא שוגג הוא, וראה למעלה פ"ב ה"ט בדין אומן. 57) כיון שזהו שוגג, וחייבים חטאת. 58) שהוא קינח בו אחר התשמיש. 59) שבעת ימים, היא משום טומאת נדתה, והוא משום שהבועל נדה כנדה, כמו שנאמר (ויקרא טו, כד) "ותהי נדתה עליו וטמא שבעת ימים". 60) חטאת כל אחד מהם, משנה נדה יד, א. לפי מה שביארו בשבועות יח, א - שמשנה זו עוסקת בבא עליה סמוך לווסתה. ואף־על־פי שקינח זמן רב אחרי התשמיש – כיון שנמצא על שלו, בוודאי ממנה הוא שראתה בשעת תשמיש. ועי' רש"י שם. 61) הדם. 62) כלום, אלא קינחה עצמה מיד סמוך לפרישתו. 63) משנה, שם: "נמצא על שלה אותיום (=תיכף) טמאין וחייבין קרבן", שגם כאן ברור הדבר שראתה דם בשעת התשמיש. 64) מזמן פרישתו של הבעל, ועד שקינחה את עמצה. 65) טומאת שבעה. שיתכן כי הדם בא לאחר התשמיש, ברייתא שם, ב. ומפרש רב חסדא (שם) כי גם במשנה הביאור כך. 66) מן החטאת (שם). ומשום שאין חטאת בהמה באה על הספק (ראה פ"ז מהל' פסולי המוקדשין ה"י), אבל הם חייבים בקרבן אשם תלוי (גמרא, שם טו.). 67) "כוונת פניה, הוא לשון נקיה" (רבינו בפיה"מ, נדה שם). כלומר, פניה של מטה, אותו המקום (ראה רש"י, שם). 68) כלומר, ששהתה זמן שאפשר בו לרדת מן המיטה וכן לקנח את עצמה. ורק לאחר משך זמן זה קינחה עצמה. 69) על המטלית שקינחה בה. 70) שאנו תולין כי הדם הזה בא לאחר גמר התשמיש, ואילו בשעת התשמיש לא היתה נדה כלל (משנה, נדה שם, מחלוקת רבי עקיבא וחכמים, ופסק כחכמים).

ז. מִי שֶׁעָבַר וּבָעַל סָמוּךְ לַוֶּסֶת[71] עַל דַּעַת שֶׁתִּקְדֹּם בִּיאָתוֹ לִרְאִיַּת הַדָּם, וְהִרְגִּישָׁה הָאִשָּׁה שֶׁנִּטְמֵאת בִּשְׁעַת תַּשְׁמִישׁ וְאָמְרָה לוֹ נִטְמֵאתִי - הֲרֵי זֶה לֹא יִפְרֹשׁ כְּשֶׁהוּא מִתְקַשֶּׁה[72], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת

אסורי ביאה[73]. וְאִם לֹא יָדַע שֶׁאָסוּר לִפְרֹשׁ מִיָּד וּפֵרֵשׁ כְּשֶׁהוּא מִתְקַשֶּׁה - חַיָּב שְׁתֵּי חַטָּאוֹת[74]: אַחַת עַל כְּנִיסָתוֹ, שֶׁהֲרֵי בָּעַל נִדָּה[75], וְאַחַת עַל יְצִיאָתוֹ[76], שֶׁיְּצִיאָתוֹ הֲנָאָה לוֹ כְּבִיאָתוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?[77] כְּשֶׁיָּדַע שֶׁאָסוּר לִבְעֹל בִּשְׁעַת הַוֵּסֶת וְדַמָּה שֶׁתִּקְדֹּם בְּעִילָתוֹ לִרְאִיָּתָהּ, וְלֹא יָדַע שֶׁאָסוּר לִפְרֹשׁ מִיָּד, שֶׁנִּמְצְאוּ לוֹ שְׁתֵּי הֶעְלֵמוֹת[78] בִּשְׁתֵּי הַבְּעִילוֹת[79]; אֲבָל אִם לֹא יָדַע שֶׁאָסוּר לִבְעֹל בִּשְׁעַת הַוֵּסֶת[80], וְלֹא יָדַע שֶׁאָסוּר לִפְרֹשׁ מִן הַטֻּמְאָה מִיָּד, אַף עַל פִּי שֶׁפֵּרֵשׁ מִיָּד וְהוּא מִתְקַשֶּׁה - אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת[81]; מִפְּנֵי שֶׁכְּנִיסָתוֹ וִיצִיאָתוֹ, שֶׁהֵן כִּשְׁתֵּי בְּעִילוֹת, בִּשְׁגָגָה אַחַת הֵן, וּבְהֶעְלֵם אַחַת עָשָׂה הַכֹּל[82]. וְהוּא הַדִּין בִּשְׁאָר הָעֲרָיוֹת[83], שֶׁאִם שָׁגַג וּבָא עַל הָעֶרְוָה עַל דַּעַת שֶׁהִיא מֻתֶּרֶת, וְנוֹדַע לוֹ שֶׁהִיא עֶרְוָה וְהוּא בְּתוֹךְ הַתַּשְׁמִישׁ - לֹא יִפְרֹשׁ מִיָּד, שֶׁיְּצִיאָתוֹ הֲנָאָה לוֹ כְּבִיאָתוֹ. וְאִם לֹא יָדַע שֶׁאָסוּר לִפְרֹשׁ מִיָּד וּפֵרֵשׁ וְהוּא מִתְקַשֶּׁה - אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת[84], שֶׁהַכֹּל שְׁגָגָה אַחַת הִיא.

71) נקט כן כדי לחייבו גם על הכניסה כדלהלן, ואילו שלא בשעת וסתה פטור על הכניסה (למעלה ה"ו). 72) כשהאבר עדיין חי. 73) פ"ד הי"א. 74) משנה, שבועות יד, ב: "היה משמש עם הטהורה, ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד - חייב, מפני שיציאתו הנאה לו כביאתו", ובגמרא שם יז, ב: "איתמר, אביי וכו' חייב שתיים". 75) בשוגג. 76) שפירש באבר חי, ופרישה זו נחשבת לו כביאה בפני עצמה. 77) שם יח, א - בגמרא. 78) לפי שענין שגגת הכניסה אינו מענין שגגת הפרישה. שהרי שגגת הכניסה, לאו במותר ואסור היתה השגגה, כמו שהיתה שגגת הפרישה, אלא ביכול לבעול לפני זיבת הדם ובאינו יכול, ולעולם יודע הוא שהוא מוזהר שלא לבעול סמוך לוסתה, וכיון שענין שגגת הכניסה אינו מענין שגגת הפרישה, אינו שייך לדין של אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד שהוא חייב חטאת אחת (ר"י מיגש, שבועות שם). ורש"י פירש שם, שהן שתי העלמות לפי שישנה ידיעה באמצע. 79) בכניסה וביציאה, שהן כשתי בעילות נפרדות. 80) ואמרה לו באמצע התשמיש: נטמאתי. 81) (שבועות, שם). 82) ששתי השגגות בענין אחד הם, שהוא במותר ואסור שבבעילת הנדה (ר"י מיגש, שם), ולפירוש רש"י שם הטעם, משום שאין כאן ידיעת החטא, כי הוא סבור שהוא אנוס ולא עשה חטא, מכיון שאינו יודע שאסור לבעול סמוך לווסת, ונחשב הכל להעלמה אחת. 83) פשוט הוא (כסף־משנה). 84) בהיתר ואיסור הביאה, ואע"פ שיש כאן ידיעה בינתיים, בין הכניסה לבין היציאה (וראה למעלה ה"א, כי הידיעות מחלקות השגגות) וצריך להתחייב שתי חטאות, גם על הכניסה וגם על היציאה – מכיון ששגגת הכניסה גרמה לשגגת היציאה, אין הידיעה מחלקת ואינו חייב אלא חטאת אחת ('אור שמח'. וראה ב'הר המוריה' ובהגהות הגרע"א בשם סדרי טהרה).

יום שלישי כ"ב סיון ה'תשע"ו

פֶּרֶק שִׁשִּׁי[1]

1) יבאר שדין שגגת המאכלות כדין שגגת הבעילות, ואם האיסורין מצטרפין לקרבן.

א. דִּין שִׁגְגַת הַמַּאֲכָלוֹת[2] כְּדִין שִׁגְגַת הַבְּעִילוֹת[3]. לְפִיכָךְ, אִם אָכַל אֲכִילוֹת הַרְבֵּה מִשֵּׁם אֶחָד בְּהֶעְלֵם אַחַת[4], אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶן יָמִים רַבִּים - אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת[5]. כֵּיצַד? אָכַל חֵלֶב הַיּוֹם וְאָכַל חֵלֶב לְמָחָר וְחֵלֶב לְמָחָר[6] בְּהֶעְלֵם אַחַת, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן בִּשְׁלֹשָׁה תַּמְחוּיִין[7] - אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת. אֲבָל אִם אָכַל כְּזַיִת חֵלֶב וְנוֹדַע לוֹ, וְחָזַר וְאָכַל כְּזַיִת חֵלֶב וְנוֹדַע לוֹ - חַיָּב עַל כָּל אֲכִילָה וַאֲכִילָה; שֶׁהַיְדִיעוֹת מְחַלְּקוֹת הַשְּׁגָגוֹת[8]. אֲבָל כַּחֲצִי זַיִת חֵלֶב[9] וְחָזַר וְאָכַל כַּחֲצִי זַיִת חֵלֶב בְּהֶעְלֵם אַחַת, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן שְׁנֵי תַּמְחוּיִין[10] וְאַף עַל פִּי שֶׁהִפְסִיק בֵּינֵיהֶן[11] - הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין וּמֵבִיא חַטָּאת; שֶׁאֵין הַתַּמְחוּיִין מְחַלְּקִין[12]. וְהוּא שֶׁלֹּא יִשְׁהֶה בֵּינֵיהֶן[13] יוֹתֵר מִכְּדֵי אֲכִילַת שָׁלֹשׁ בֵּיצִים[14], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת. שֶׁכְּשֵׁם שֶׁמִּצְטָרֵף הַשִּׁעוּר[15] לְמֵזִיד לְמַלְקוּת, כָּךְ מִצְטָרֵף הַשִּׁעוּר לְשׁוֹגֵג לְקָרְבָּן[16].

2) האסורים. 3) ברור הוא, מדברי המשנה כריתות יא: 4) כלומר, אם אכל דבר איסור כמה פעמים, ונעלם ממנו במשך כל הזמן (מהתחלת האכילה הראשונה עד סוף האכילה האחרונה) כי דבר זה אסור באכילה. 5) על כל האכילות, כי לעניין האכילות אין הימים מחלקים, כי אם הידיעות מחלקות וכל זמן שלא נודע לו ביניהם אינו חייב אלא אחת. 6) כלומר, למחר של המחר, שהוא יומיים אחרי האכילה הראשונה. 7) נתבשלו בשלוש קערות, בשינוי מלאכת בישולם. וראה להלן פרק ט הלכה ט כי התמחויין מחלקים במעילה, אבל לעניין חיוב כריתות פסק כרבי עקיבא (כריתות טו:) כי אין התמחויין מחלקים את ההעלם בין להקל ובין להחמיר, שאינו חייב חטאת על כל תמחוי ותמחוי, אף כי רבי יהושע שהוא רבו של רבי עקיבא סובר כי התמחויין מחלקין, פסק כרבי עקיבא שהשיב לרבי יהושע במשנה (שם), ובגמרא נסתפקו אם קיבל רבי יהושע תשובת רבי עקיבא או לא קיבל, וכיוון שרבי עקיבא הוא וודאי ורבי יהושע הוא ספק - אין ספק מוציא מידי וודאי. 8) במשנה: "אם אכל חלב וחלב וכו' אם הייתה ידיעה בינתיים וכו' מביא חטאת על כל אחת ואחת". 9) כי שיעור אכילת חלב לעניין כרת ומלקות במזיד, וחטאת בשוגג - הוא בכזית. 10) בשתי קערות ושנתבשל חצי זית זה בשינוי מלאכת הבישול מאשר חצי הזית השני - אין אומרים התמחויין מחלקים, אלא שני החצאי זיתים מצטרפים. 11) שאכלם בנפרד ובהפסקה ביניהם. 12) בין להקל ובין להחמיר וכרבי עקיבא. 13) אין הכוונה שלא ישהה מסוף אכילת חצי זית ראשון להתחלת אכילת חצי זית שני, אלא מתחילת אכילת החצי זית הראשון עד סוף אכילת החצי זית השני. וכן מצאנו בגמרא ברכות יב:

"כל השנה כולה אדם מתפלל וכו' חוץ מעשרה ימים שבין ראש השנה ויום הכיפורים", הרי ש"בין", הוא מתחילת ראש השנה עד סוף יום הכיפורים, שהרי בלעדי ראש השנה ויום הכיפורים אין עשרה ימים. 14) כחכמים במשנה כריתות יב: האומרים עד שישהה מתחילה ועד סוף כדי אכילת פרס ופסק גם כר' יוחנן בן ברוקא עירובין פג. כי שיעור אכילת פרס הוא כדי אכילת שלוש בצים. 15) לכזית שלם. 16) לא מבורר למה פשוט לו לרבינו שמצטרף למלקות יותר ממה שמצטרף לקרבן.

1 **ב. אָכַל נוֹתָר[17] מֵחֲמִשָּׁה זְבָחִים, כְּזַיִת[18] מִכָּל זֶבַח,**
2 **בְּהֶעְלֵם אַחַת, אַף עַל פִּי שֶׁאֲכָלָן בַּחֲמִשָּׁה תַּמְחוּיִין[19]**
3 **- אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת; שֶׁכֻּלָּן שֵׁם אֶחָד הֵן[20],**
4 **וְהַתַּמְחוּיִין אֵינָן מְחַלְּקִין[21]. וְגוּפֵי הַזְּבָחִים אֵינָן**
5 **מְחַלְּקִין[22], שֶׁאֶחָד הָאוֹכֵל בָּשָׂר מִזְּבָחִים רַבִּים אוֹ**
6 **מִזֶּבַח אֶחָד[23]. וְכֵן הַשּׁוֹחֵט חֲמִשָּׁה זְבָחִים בַּחוּץ[24]**
7 **בְּהֶעְלֵם אַחַת - אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת[25]. הָא**
8 **לְמָה זֶה דּוֹמֶה? לְמִשְׁתַּחֲוֶה לְחָמֵשׁ צוּרוֹת[26] בְּהֶעְלֵם**
9 **אַחַת[27].**

17) בשר זבח שנותר לאחר זמן אכילתו, שאם אכלו במזיד חייב כרת ובשוגג מביא חטאת. 18) כי שיעור אכילת נותר להתחייב בה, הוא כזית. 19) נתבשלו כל זבח וזבח בקערה אחרת. 20) כלומר, אינם אלא איסור אחד והוא איסור נותר. 21) את השגגות שיתחייב בהן כמה חטאות. 22) לחייבו כמה חטאות ואף על פי שבעריות אמרנו למעלה (פרק ה הלכה ג) שגופים מחלקים - שם בעריות אי אפשר לבעול כולן בבת אחת, ולפיכך הגופים מחלקים, אבל אכילת נותר יכולה להיות מכל הזבחים בבת אחת, ולכן אין הגופים מחלקים. 23) שווים הם, שאינו חייב אלא חטאת אחת, שאין הדין משתנה על ידי היותם כמה גופין, וכרבי עקיבא במשנה שם. 24) בחוץ לעזרה. 25) במשנה שם: שאל ר' עקיבא לר' יהושע על השוחט ה' זבחים בחוץ בהעלם אחד, אם חייב חמש חטאות או חטאת אחת, ואמר ר' יהושע שהוא חייב חמש בקל־וחומר ממעילה, ודחה ר' שמעון דבריו, עיין שם, וכשם שאין גופים מחלקים לגבי אכילת נותר, כך אין מחלקים לעניין שחיטת קדשים בחוץ, שאפשר לשחוט את כולם בבת אחת. 26) של עבודה זרה. 27) בהשתחוואה פשוט הדבר בהעלם אחד, שהרי בהשתחוואה אחת יכול לעבוד לחמש צורות, ואילו באכילה ושחיטה - לכל אחד אכילה מיוחדת ושחיטה מיוחדת.

10 **ג. הִקִּיז דָּם[28] לִבְהֶמְתּוֹ[29] וְקִבְּלוֹ[30] בִּשְׁנֵי כּוֹסוֹת וּשְׁתָאָן**
11 **בְּהֶעְלֵם אַחַת - אֵינוֹ מֵבִיא אֶלָּא חַטָּאת אַחַת[31].**

28) חיבל בבהמה והוציא דם שהנפש יוצאה עימו, והוא דם הקילוח (=היוצא בזרם חזק), שהשותה דם זה במזיד - חייב כרת, ובשוגג מביא חטאת. 29) בהמתו לאו דווקא אלא הוא הדין לחיה ועוף, ולא בא אלא למעט דם דגים, חגבים, שקצים, רמשים, ודם האדם. 30) לדם. 31) ומפרש רבינו שהמדובר בהעלם אחד, אבל בשתי העלמות הכל מודים שחייב שתיים.

12 **ד. הָאוֹכֵל מַאֲכָלוֹת הַרְבֵּה מִשֵּׁמוֹת הַרְבֵּה בְּהֶעְלֵם**
13 **אַחַת - חַיָּב עַל כָּל שֵׁם וָשֵׁם[32]. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁאָכַל**
14 **חֵלֶב וְדָם וְנוֹתָר וּפִגּוּל[33], כְּזַיִת מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד,**
15 **בְּהֶעְלֵם אַחַת - מֵבִיא אַרְבַּע חַטָּאוֹת. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא**
16 **בָּאֵלּוּ. וְכָל הָאוֹכֵל כְּזַיִת אֶחָד שֶׁנִּתְקַבְּצוּ בוֹ שְׁמוֹת**
17 **הַרְבֵּה[34] בְּהֶעְלֵם אַחַת[35], אִם נִתְקַבְּצוּ בְּאִסּוּר מוֹסִיף**
18 **אוֹ בְּאִסּוּר כּוֹלֵל אוֹ בְּאִסּוּר בַּת אַחַת[36] - חַיָּב עַל**
19 **כָּל שֵׁם וָשֵׁם[37]. לְפִיכָךְ, הַטָּמֵא שֶׁאָכַל כְּזַיִת חֵלֶב[38]**
20 **וְנוֹתָר[39] בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים - מֵבִיא אַרְבַּע חַטָּאוֹת**
21 **וְאָשָׁם[40]: חַטָּאת אַחַת מִשּׁוּם טָמֵא שֶׁאָכַל קֹדֶשׁ,**
22 **וְאַחַת מִשּׁוּם אוֹכֵל חֵלֶב, וְאַחַת מִשּׁוּם אוֹכֵל נוֹתָר,**
23 **וְאַחַת מִשּׁוּם יוֹם הַכִּפּוּרִים. וְהוּא שֶׁיִּצְטָרֵף אֹכֶל**
24 **אַחֵר עִם כְּזַיִת זֶה עַד שֶׁיַּשְׁלִימוּ לְכַזַּיִת[41]. וּמֵבִיא**
25 **אָשָׁם וַדַּאי לִמְעִילָה, שֶׁהֲרֵי נֶהֱנֶה מִן הַהֶקְדֵּשׁ**
26 **בִּשְׁגָגָה[42].**

32) חטאת מיוחדת. 33) שעל כל אלו חייב חטאת בשוגג. 34) כלומר, שחלו על כזית זה כמה איסורים. 35) שנעלמו ממנו כל האיסורים האלו. 36) אבל חוץ מהאופנים הנ"ל - אין איסור חל על איסור. 37) משנה בכריתות יג: "יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם", ובגמרא יד. אמרו כי באיסור מוסיף ובאיסור כולל לא אמרו "אין איסור חל על איסור". 38) מבהמת קדשים. 39) שנותר לאחר זמן הקרבתו, שאסור גם משום נותר. 40) "אמרו שאמתת הדין הזה הוא שיהא האוכל נטמא קודם שיביא שתי שערות בשנים המסויימות, לכשיגיע לפרקו נאסר עליו אכילת חלב ואכילת קדשים בטומאה בשעה אחת, הרי אלו שני איסורין באים כאחת וחייב גם כן במעילה על האכילה הזאת, לפי שקודם שהייתה הבהמה קודש היה אסור לאכול חלבה ומותר ליהנות בו ולפי שהקדש נאסר בהנאה, מיגו דאיתוסף ביה איסור הנאה איתוסף נמי איסור לעניין אכילה דחייב על אכילתו אשם מעילה וזהו איסור מוסיף, וגם כן החלב הזה שאכל קודם שיהא נותר היה מותר לגבוה ואסור להדיוט וכשיהיה נותר נאסר לגבוה, איתוסף נמי בה איסור לעניין אכילה, ולפיכך חייב על אכילתו משום נותר, ואם אכלו ביום הכיפורים איתוסף עליו איסורי אכילת היום שהוא איסור כולל כל האוכלים וכל המשקים והואיל ואסור ביום הזה לאכול דבר המותר הרי הוא גם כן מוסיף איסור בדבר האסור באכילתו, לפי שהוא כולל החלב הזה בכלל מה שאסור לאכול". 41) ששיעור אכילה שחייבים עליה ביום הכיפורים הוא ככותבת הגסה (=תמרה גדולה). 42) כי המועל בהקדש בשוגג משלם מה שנהנה בתוספת חומש ומביא איל לאשם.

27 **ה. הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים בְּהֶעְלֵם אַחַת -**
28 **אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת. אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה אַחַת**
29 **הִיא[43].**

43) כלומר, שתייה בכלל אכילה היא, ושתיהן נלמדו מפסוק אחד. וראה למעלה הלכה א כי האוכל אכילות הרבה משם אחד בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת.

30 **ו. הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל לִהְיוֹת**

בְּשַׁבָּת - חַיָּב שְׁתֵּי חַטָּאוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׁנֵי אִסּוּרִין הַבָּאִין כְּאֶחָד[44].

44) דין זה מובא גם למעלה פרק ד הלכה א (ופורש שם) וחזר רבינו ושנאו כאן לחלק בינו לבין אוכל ושותה שקדם (כסף משנה).

ז. אָכַל כַּחֲצִי זַיִת חֵלֶב וְכַחֲצִי זַיִת דָּם בְּהֶעְלֵם אַחַת - אֵינוֹ חַיָּב קָרְבָּן. כְּשֵׁם שֶׁאֵין הָאִסּוּרִין מִצְטָרְפִין לְמַלְקוּת[45], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת[46], כָּךְ אֵין מִצְטָרְפִין לְקָרְבָּן.

45) ראה בפרק יט מהלכות סנהדרין הלכה א כי האוכל כזית חלב או כזית דם וכו' במזיד - חייב מלקות, נוסף לחיוב הכרת. 46) פרק ד הלכה יז ופרק יד הלכה ה, שאם אכל כחצי זית מאיסור אחד ועוד חצי זית מאיסור אחר אין מצטרפין לכזית שלם לחייב מלקות.

ח. אָכַל כַּחֲצִי זַיִת[47] וְנוֹדַע לוֹ[48] וְחָזַר וְשָׁכַח[49], וְאָכַל כַּחֲצִי זַיִת אַחֵר[50] בְּהֶעְלֵם שֵׁנִי - פָּטוּר[51]; שֶׁהֲרֵי נוֹדַע לוֹ בֵּינְתַּיִם, וְיֵשׁ יְדִיעָה לַחֲצִי שִׁעוּר[52]. וְכֵן אִם כָּתַב אוֹת אַחַת [בְּשַׁבָּת][53] בִּשְׁגָגָה וְנוֹדַע לוֹ וְחָזַר וְשָׁכַח, וְכָתַב אוֹת שְׁנִיָּה סְמוּכָה לָהּ[54] בְּהֶעְלֵם שֵׁנִי - פָּטוּר מִקָּרְבַּן חַטָּאת[55]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְכֵן אִם הוֹצִיא שְׁתֵּי אַמּוֹת בְּשׁוֹגֵג[56] וּשְׁתֵּי אַמּוֹת בְּמֵזִיד וּשְׁתֵּי אַמּוֹת בְּשׁוֹגֵג[57]: אִם בִּזְרִיקָה[58] - חַיָּב. לֹא מִפְּנֵי שֶׁאֵין יְדִיעָה לַחֲצִי שִׁעוּר, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁאֵין בְּיָדוֹ לְהַחֲזִירָהּ[59], לְפִיכָךְ לֹא הוֹעִילָה לוֹ הַיְדִיעָה שֶׁבֵּינְתַּיִם[60]. וְאִם בְּהַעֲבָרָה[61] - פָּטוּר; שֶׁיֵּשׁ יְדִיעָה לַחֲצִי שִׁעוּר[62], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

47) מדבר איסור, בשוגג. 48) שאכל דבר איסור. 49) כי דבר זה אסור באכילה. 50) מאותו איסור. 51) מחיוב חטאת, אף כי אכל כזית שלם בפחות מכדי אכילת שלוש ביצים. 52) כלומר, הידיעה בין אכילת החצי שיעור הראשון לאכילת החצי השני מועילה לחלק בין שני חצאי השיעורים שלא יצטרפו זה עם זה להוות ביחד שיעור שלם לחייבו. 53) ראה בפרק יא מהלכות שבת הלכה ט כי אין חייבים על כתיבה בשבת אלא אם כתב שתי אותיות לפחות. 54) לאות הראשונה. ראה שם הלכה יא כי אין חייב על כתיבת שתי אותיות בשבת אלא אם נהגות (=נקראות) זו עם זו. 55) שיש ידיעה לחצי שיעור. 56) כלומר, הוציא ברשות הרבים בשבת, כי המעביר ארבע אמות ברשות הרבים בשבת בשוגג חייב חטאת. 57) שיש לו בזה ידיעה, בין שתי האמות הראשונות שהעביר, לבין שתי האמות האחרונות. 58) כלומר, אם הוצאה זו הייתה דרך זריקה שזרק חפץ ובשעה שהחפץ עבר את שתי האמות הראשונות היה שוגג, ובשתי האמות האמצעיות נודע לו, ושוב שכח בשעה שהחפץ עבר את שתי האמות האחרונות. 59) כרבא בשבת קב. שאף לחכמים הסוברים יש ידיעה לחצי שיעור, בזריקה מצטרפות, כיוון שאין בידו להחזירה. 60) והרי זה כאילו לא הייתה לו ידיעה כלל. 61) שהעבירו ברגליו. 62) בשבת שם אמר רבה שאפילו לרבן גמליאל האומר "אין ידיעה לחצי שיעור", אין זה אלא באופן ששיעור המלאכה נגמר כשהוא שוגג, אבל כאן ששיעור ארבע אמות (עם כלות שתי האמות השניות) נגמר בהיותו מזיד, מודה רבן גמליאל שהוא פטור. [ולפי מה שרבינו פוסק כרבנן, שיש ידיעה לחצי שיעור - אפילו אם לא היה מזיד אלא באמצע ולא במשך שתי אמות שניות, באופן ששיעור המלאכה נגמר בהיותו שוגג, גם כן פטור].

ט. הָאוֹכֵל כְּזַיִת חֵלֶב וּכְזַיִת חֵלֶב בְּהֶעְלֵם אַחַת, וְנוֹדַע לוֹ עַל הָרִאשׁוֹן וְחָזַר וְנוֹדַע לוֹ עַל הַשֵּׁנִי - מֵבִיא שְׁתֵּי חַטָּאוֹת; שֶׁהַיְדִיעוֹת מְחַלְּקוֹת[63] וְאַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא הִפְרִישׁ הַקָּרְבָּן[64]. אֲבָל אִם נוֹדַע לוֹ עַל שְׁנֵיהֶן כְּאַחַת - מֵבִיא חַטָּאת אַחַת. וְכֵן יֵרָאֶה לִי, שֶׁהוּא הַדִּין בַּבְּעִילוֹת[65].

63) בין הכזית הראשון לשני, להתחייב שתי חטאות, אף אם הידיעה לא הייתה בין אכילה לאכילה. 64) על הכזית הראשון שנודע לו לראשונה. כן אמר רב אשי (שם) שדברי רבי יוחנן הם בין לפני שהפריש הקרבן ובין לאחר שהפריש הקרבן. 65) שאף על פי שלעניין "גופים מחלקים" יש הבדל בין אכילת איסור שאין הגופים מתחלקים, לבין ביאות אסורות שהגופים מחלקים לפי שאי אפשר לבעול כולן בבת אחת, - כאן לעניין "ידיעות מחלקות" אין הבדל בין אכילות אסורות לבין ביאות אסורות שבשתיהן אמרו ידיעות מחלקות.

י. אָכַל כְּזַיִת וּמֶחֱצָה[66] בְּהֶעְלֵם אַחַת, וְנוֹדַע לוֹ עַל כְּזַיִת[67], וְחָזַר וְאָכַל חֲצִי זַיִת בְּהֶעְלֵמוֹ שֶׁל שֵׁנִי[68] - אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת[69]; שֶׁאֵין חֲצִי זַיִת הָאַחֲרוֹן מִצְטָרֵף לָרִאשׁוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּהֶעְלֵמוֹ, שֶׁהֲרֵי נוֹדַע לוֹ עַל מִקְצָת הַעְלָמָה רִאשׁוֹנָה[70].

66) חלב. 67) ועל מחצית הכזית לא נודע לו. 68) כלומר, בהעלם אחד עם מחצית הכזית הקודמת, שעדיין לא נודע לו עליה עד שגמר לאכול גם המחצית השנייה. 69) על אכילת הכזית הראשון. 70) והרי זה כאילו נודע לו על כל ההעלמה, וגם על מחצית הכזית, שהרי אם היה מביא קרבן על הכזית הראשון והיה מתכפר גם על מחצית הכזית הראשון שלא נודע לו, אף על פי שכזית שלם אינו מתכפר אלא אם כן נודע לו, ואף ר' יוחנן האומר: ידיעות מחלקות גם לאחר אכילה - בכזית, מודה בחצי זית.

יא. אָכַל שְׁנֵי זֵיתֵי חֵלֶב בְּהֶעְלֵם אַחַת[71] וְנוֹדַע לוֹ עַל אֶחָד מֵהֶן, וְחָזַר וְאָכַל כְּזַיִת אַחֵר בְּהֶעְלֵמוֹ שֶׁל שֵׁנִי, וְהֵבִיא חַטָּאת עַל הָרִאשׁוֹן[72] - רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי מִתְכַּפְּרִין[73], אֲבָל שְׁלִישִׁי לֹא נִתְכַּפֵּר[74]; אֶלָּא כְּשֶׁיִּוָּדַע לוֹ עָלָיו - יָבִיא חַטָּאת אַחֶרֶת. הֵבִיא חַטָּאת עַל הַשְּׁלִישִׁי[75] - שְׁלִישִׁי וְשֵׁנִי מִתְכַּפְּרִין, שֶׁשְּׁנֵיהֶם בְּהֶעְלֵם אַחַת, וְרִאשׁוֹן לֹא נִתְכַּפֵּר בְּחַטָּאת זוֹ. הֵבִיא חַטָּאת עַל הָאֶמְצָעִי[76] - שְׁלָשְׁתָּן מִתְכַּפְּרִין, מִפְּנֵי

שֶׁהָרִאשׁוֹן וְהַשְּׁלִישִׁי בְּהֶעְלֵמוֹ שֶׁל אֶמְצָעִי; וּכְשֶׁיּוֹדַע לוֹ עַל הָרִאשׁוֹן וְעַל הַשְּׁלִישִׁי - אֵין צָרִיךְ לְהָבִיא חַטָּאת אַחֶרֶת.

71) שאינו חייב אלא חטאת אחת. 72) ועל השני והשלישי לא נודע לו עוד. 73) ששניהם בהעלם אחד, ואף על פי שידיעות מחלקות (למעלה הלכה ט) - אין זה אלא אם נודע לו על השני לפני שהקריב החטאת, אבל אם הקריב החטאת לפני שנודע לו על השני, כיוון שעדיין לא נתחייב עליה קרבן, כל זמן שלא נודע לו, נגררת היא אחרי הראשונה ומתכפרת איתה. 74) אף על פי שבגמרא שם אמרו שרבא חזר בו ופסק שהשלישי נגרר אחרי השני ומתכפר איתו - אין זה אלא לריש לקיש שסובר ידיעות אינן מחלקות (שם עא:) והשני מתכפר ביחד עם הראשון (בלי גרירה) ולפיכך גורר הוא את השלישי, אבל לדעת רבינו שידיעות מחלקות והשני אינו מתכפר אלא משום שנגרר אחרי הראשון, מאחר שלא נודע עליו בעת הקרבת הקרבן כנ"ל, אינו יכול לגרור את השלישי, כי הכל מודים שאין גרירה אחר גרירה. 75) כלומר, נודע לו עליו ועדיין לא נודע לו לא על השני ולא על הראשון, והביא קרבן על השלישי. 76) וכגון שנודע לו על זה, ועל הראשון ועל השלישי לא נודע לו לפני ההקרבה, שאם נודע לו חייב חטאת על כל אחד ואחד שהרי ידיעות מחלקות.

יב. מִי שֶׁאָכַל חֲתִיכָה מִשְּׁתֵי חֲתִיכוֹת[77] וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם אָכַל חֵלֶב אוֹ שֶׁמֶן, וְאָכַל חֲתִיכָה אַחֶרֶת מִשְּׁתֵי חֲתִיכוֹת[78] וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם אָכַל חֵלֶב אוֹ שֶׁמֶן, וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע לוֹ בְּוַדַּאי שֶׁחֵלֶב אָכַל בָּרִאשׁוֹנָה וּבַשְּׁנִיָּה - אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת[79]; שֶׁיְּדִיעַת סָפֵק שֶׁהָיְתָה לוֹ בֵּינְתַּיִם, אַף עַל פִּי שֶׁמְּחַלֶּקֶת לַאֲשָׁמוֹת[80], אֵינָהּ מְחַלֶּקֶת לְחַטָּאוֹת[81].

77) ואחת מהחתיכות הייתה חלב ואחת הייתה שומן. 78) שגם בהן אחת של שומן ואחת של חלב. 79) שהייתה כאן ידיעה אחת וודאית על שניהם בסופה. וראה למעלה הלכה ט שאם נודע לו על שניהם כאחת מביא חטאת אחת. 80) לחייבו שני אשם תלוי על כל אחת ואחת. 81) פשוט הוא לדברי כולם בכריתות יח:

יום רביעי כ"ג סיון ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁבִיעִי[1]

1) יבאר העושה ארבע עבודות לעבודה־זרה בהעלם אחד, וכל השוכח עיקר שבת.

א. הַמִּשְׁתַּחֲוֶה[2] לַעֲבוֹדָה זָרָה[3] וְנִסֵּךְ[4] וְקִטֵּר[5] וְזִבַּח[6] בְּהֶעְלֵם אַחַת[7] - חַיָּב אַרְבַּע חַטָּאוֹת[8]. וְכֵן אִם פִּעֵר עַצְמוֹ לִפְעוֹר[9] וְזָרַק אֶבֶן[10] לְמַרְקוּלִיס[11] בְּהֶעְלֵם אַחַת - חַיָּב שְׁתַּיִם[12]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה[13] יְהֵא חַיָּב עַל כָּל עֲבוֹדָה וַעֲבוֹדָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהֵזִיד בַּעֲבוֹדָה זָרָה וְשָׁגַג בַּעֲבוֹדוֹת אֵלּוּ; אֲבָל אִם הֵזִיד בַּעֲבוֹדוֹת אֵלּוּ וְשָׁגַג בַּעֲבוֹדָה זָרָה - אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת[14]. כֵּיצַד? יָדַע שֶׁזּוֹ עֲבוֹדָה זָרָה וְשֶׁאָסוּר לְעָבְדָהּ, אֲבָל לֹא יָדַע שֶׁהִשְׁתַּחֲוָיָה וְהַנִּסּוּךְ עֲבֵרָה, וְהִשְׁתַּחֲוָה וְנִסֵּךְ - חַיָּב שְׁתַּיִם. יָדַע שֶׁאֵלּוּ עֲבוֹדוֹת הֵן וְאָסוּר לַעֲבֹד בָּהֶן לְאֵל אַחֵר, וְלֹא יָדַע שֶׁזּוֹ עֲבוֹדָה זָרָה, לְפִי שֶׁלֹּא הָיְתָה שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב[15], וְעָלָה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁאֵין קְרוּיִין עֲבוֹדָה זָרָה אֶלָּא שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב, וַעֲבָדָהּ בְּכָל הָעֲבוֹדוֹת - אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת.

2) השתחוואה היא אחת מארבע עבודות (פ"ג מהלכות עבודה זרה הלכה ג). אחד השתחויה בפישוט ידים ורגלים או בלא פישוט ידים ורגלים, משעה שיכבוש פניו בקרקע - נסקל (פ"ו שם הלכה ח). 3) ואפילו אין דרך עבודתה בד' עבודות הללו (סנהדרין ס: ושם פ"ג הלכה ג). 4) יין, ככתוב (דברים לב, לח) "יין נסיכם". או דם שכתוב (תהלים טז, ד) "בל אסיך נסכיהם מדם" (סנהדרין שם). 5) הקטיר החלבים, כמו שנאמר (דברים שם) "אשר חלב זבחימו", וראה בסנהדרין שם: "ולהקטיר חלבה". ובתפארת ישראל פ"ז מסנהדרין משנה ו, פירש: "המקטר בשר או קטורת מבשמים". 6) שנאמר (שמות כב, יט) "זובח לאלהים יחרם". 7) שנעלם ממנו כי הדברים האלה אסורים. 8) על כל דבר ודבר, גמ' סנהדרין סב. "תני רבי זכאי קמיה דר' יוחנן, זיבח וקיטר וניסך והשתחווה בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת, שנאמר (שם כ, ה) "לא תעבדם", הכתוב עשאן כולן עבודה אחת - (שם סג.). אמר ליה, פוק תני לברא [דטעות הוא - רש"י]. ובדף סג. "אמר אביי, שלש השתחוואות בעבודה־זרה (="לא תשתחוה להם" - שמות שם, "כי לא תשתחוה לאל אחר - שם לד, יד, "לא תשתחוה לאלהיהם" - שם כג, כד) למה? - אחת לדרכה, אחת לשלא כדרכה, ואחת לחלק". כלומר, לחלק, שחייב על כל עבודה ועבודה, ופסק רבינו כר' יוחנן ואביי. 9) עושה צרכיו לפני עבודה־זרה שנקראת פעור, וזו היא דרך עבודתה. 10) או מסלק אבן (רבינו בפיה"מ סנהדרין שם, וכן כתב הרע"ב שם). 11) שדרך עבודתה בזריקת אבן (או בסילוק אבן). ומרקוליס פירושו: חילוף שבח, "מר" מלשון חילוף, "קילוס" מלשון שבח (רע"ב שם) [שאעפ"י שבמקרא הוא לשון גנאי - בתלמוד הוא לשון שבח, וראה ב"ערוגת הבושם" חלק א עמוד 150 והערה 18]. וכל זה דוקא בפעור ובמרקוליס, אבל בעבודה־זרה אחרת, שאין דרך עבודתה בכך - פטור (שם סא.). 12) כמבואר למעלה שהשתחוואה יצאה לחלק, לחייב על כל עבודה ועבודה. 13) כלומר, בשאר עבודות שדרכם בכך. 14) על כל העבירות, שם סב. ובכריתות ג. אמרו על מה שנאמר (ויקרא ד, ב) "ועשה אחת מהנה" - פעמים שחייב אחת על כולן, ופעמים שחייב על כל אחת ואחת, וכו'. אחת שהיא הנה: זדון עבודה־זרה ושגגת עבודות. הנה שהיא אחת: שגגת עבודה־זרה וזדון עבודות. 15) בסנהדרין ובכריתות שם, משום שנאמר (שמות כ, כ) "לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב", טעה וסבר שרק עבודה־זרה של כסף וזהב אסור.

ב. כְּלָל גָּדוֹל אָמְרוּ בְּשַׁבָּת[16]: כָּל הַשּׁוֹכֵחַ עִקַּר שַׁבָּת וְשָׁכַח שֶׁנִּצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל[17] עַל הַשַּׁבָּת, אוֹ שֶׁנִּשְׁבָּה וְהוּא קָטָן לְבֵין הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים[18], אוֹ נִתְגַּיֵּר קָטָן

וְהוּא בֵּין הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים[19], אַף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה מְלָאכוֹת הַרְבֵּה בְּשַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה - אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת[20], שֶׁהַכֹּל שְׁגָגָה אַחַת הִיא[21]. וְכֵן חַיָּב חַטָּאת אַחַת עַל כָּל חֵלֶב שֶׁאָכַל[22], וְחַטָּאת אַחַת עַל דָּם[23] שֶׁאָכַל, וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה בַּעֲבוֹדוֹת[24] אֵלּוּ[25]. וְכָל הַיּוֹדֵעַ עִקַּר שַׁבָּת אֲבָל שָׁכַח שֶׁהַיּוֹם שַׁבָּת וְדִמָּה שֶׁהוּא חֹל, אַף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה בּוֹ מְלָאכוֹת הַרְבֵּה - חַיָּב חַטָּאת אַחַת עַל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, וְכֵן חַטָּאת עַל כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת שֶׁשָּׁגַג בּוֹ[26].

16) כן לשון המשנה שבת סז: ובגמרא שם סח. ביארו למה נקט התנא לשון "גדול". וראה בפירוש המשניות לרבינו שם, ודבריו מתאימים למה שכתב בפירושו לתלמוד ב"מספרות הגאונים" להר"ש אסף, ירושלים תרצ"ג עמוד 192. וראה מש"כ אאמו"ר שליט"א ב"סיני" כרך כו עמוד סו. 17) במשנה (שם סז:): "כל השוכח עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה, אינו חייב אלא חטאת אחת". ואמרו בגמרא (שם סח:) "ששוכח עיקר השבת" הוא בין אם הכיר ולבסוף שכח, ובין אם לא ידע מעולם, כגון תינוק שנשבה בין הגוים או גר שנתגייר בין הגוים (וראה להלן). וכתב רבינו בפירוש המשניות שם: "ואמרם כל השוכח עיקר שבת, רצונו־לומר ואפילו היתה לו ידיעה קודם לכן, ומלת שוכח תורה על זה, והוא שישכח כי השם יתעלה צוה לבני ישראל באיסור מלאכה בשבת". ונראה שכן כוונת רבינו כאן במה שכתב "ושכח שנצטוו ישראל", שזהו פירוש למה שכתב קודם "השוכח עיקר שבת". 18) ולא ידע מעולם כי יש שבת בישראל. כרב ושמואל (שם סח:) וראה למעלה פ"ב הלכה ו. 19) שלא ידע מעולם כי ה' צוה על השבת (ועיין למעלה שם). והזכיר רבינו "נתגייר קטן", שאם היה גר גדול, הרי ודאי הודיעוהו ממצות שבת (והוא בכלל שכתב למעלה "השוכח עיקר שבת"), אבל קטן שמטבילין אותו על דעת בית־דין אין צורך להודיעו (כסף־משנה). 20) על כל המלאכות שעשה בכל השבתות - משנה שם. 21) בעיקר השבת. ובגמרא (שם סט:) למדו זאת ממה שנאמר (ויקרא יט, ל) "את שבתותי תשמורו" - "שמירה אחת לשבתות הרבה". כלומר, אינו חייב אלא חטאת אחת לשגגות הרבה שבתות, אם שכח עיקר השבת. 22) כרבנן (שם סח:) ולא כמונבז הפוטרו לגמרי מקרבן, וראה למעלה שם. והוא־הדין אם ידע שדבר זה אסור ושכח, שאינו חייב אלא חטאת אחת על אכילות הרבה, וכתבה רבינו למעלה פ"ו הלכה א. 23) בכ"י תימן: "על כל דם". וכן הגיה מעשה רוקח. 24) צ"ל "בעבירות", וכן בכ"י תימן. 25) כלומר, בכל עבירות שחייבים עליהן חטאת (ראה למעלה פ"א הלכה ד), ולא ידע מעולם שדבר זה אסור, ואעפ"כ הוא חייב חטאת, ולא כמונבז החולק על רבנן וסובר שהוא פטור לגמרי. 26) במשנה שם סז: "היודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה, חייב על כל שבת ושבת". ובכריתות טז: נאמר ע"ז משום שלענין שבת אמרינן שימים שבינתיים מחלקים לחייבו על כל שבת ושבת. ולמדו זאת (שבת סט:) ממה שנאמר (שמות לא, טז) "ושמרו בני ישראל את השבת" - "שמירה אחת לכל שבת ושבת".

ג. וְכָל הַיּוֹדֵעַ שֶׁהַיּוֹם שַׁבָּת וְשָׁגַג בַּמְּלָאכוֹת וְלֹא יָדַע שֶׁמְּלָאכוֹת אֵלּוּ אֲסוּרוֹת[27] אוֹ שֶׁיָּדַע שֶׁהֵן אֲסוּרוֹת וְלֹא יָדַע שֶׁחַיָּבִין עֲלֵיהֶן כָּרֵת[28], וְעָשָׂה מְלָאכוֹת הַרְבֵּה - חַיָּב חַטָּאת עַל כָּל אַב מְלָאכָה וּמְלָאכָה. אֲפִלּוּ עָשָׂה הָאַרְבָּעִים חָסֵר אַחַת[29] בְּהֶעְלֵם אַחַת[30] - מֵבִיא שְׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע חַטָּאוֹת[31].

27) במשנה שבת שם: "היודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה וכו' חייב על כל אב מלאכה ומלאכה". 28) כר' יוחנן שם סט. וראה למעלה פ"ב הלכה ב. 29) ל"ט אבות המלאכות שבשבת, ראה משנה שבת עג. 30) כלומר, לא ידע שחייבים עליהן כרת, אבל ידע שהן אסורות. וזה מוסב רק על הסיפא, ולא על הרישא כ"שלא ידע שמלאכות אלו אסורות", שאם לא ידע כל הארבעים חסר אחת, במה ידע שהיום שבת? (לחם־משנה, ועיין כסף־משנה). 31) דברי ר' יוחנן כריתות ב: ושבת שם, וראה למעלה פ"ד ה"א.

ד. שָׁכַח שֶׁהַיּוֹם שַׁבָּת וְשָׁגַג אַף בַּמְּלָאכוֹת וְלֹא יָדַע שֶׁמְּלָאכוֹת אֵלּוּ אֲסוּרוֹת - אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת[32].

32) זו היא בעיית רבא מרב נחמן (שבת ע:) "העלם זה וזה בידו, מהו". כלומר, שכח שהיום שבת, וכן שכח שמלאכות אלו שעשה, אסורות בשבת, אם הולכים אחר שכחת השבת לחייבו אחת בלבד, או אחר שגגות מלאכות לחייבו על כל מלאכה ומלאכה. ואמרו במסקנא שם: "לא שנא", ופירש רש"י: "ואינו חייב אלא אחת".

ה. הָעוֹשֶׂה אָב וְתוֹלְדוֹתָיו[33] בְּהֶעְלֵם אַחַת - אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת[34]. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר הָעוֹשֶׂה תּוֹלְדוֹת הַרְבֵּה שֶׁל אָב אֶחָד, שֶׁאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת[35].

33) ראה פ"ז מהלכות שבת, מהו אב מלאכה ומהי תולדה. 34) משנה שם סח. "העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, אינו חייב אלא חטאת אחת", ומפרש רבינו בפיה"מ "מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, שיעשה בשגגה אב מאבות מלאכות עם תולדותיו וכו' אינו חייב אלא חטאת אחת", וכ"ה בבבא קמא ב. לדעת רבנן ולא כר' אליעזר. וראה בפ"ז מהלכות שבת הלכות ז־ח. 35) בכריתות טז. "שאל רבי עקיבא את רבי אליעזר, בעושה מלאכות הרבה וכו' מעין מלאכה אחת בהעלם אחד וכו'" ומפרש רבינו בפיה"מ שם "כגון שיהיו ד' וה' מלאכות כולן תולדות אב אחד", ופסק כר' עקיבא שאינו חייב אלא חטאת אחת.

ו. עָשָׂה תּוֹלְדָה שֶׁל אָב זֶה וְתוֹלְדָה שֶׁל אָב זֶה בְּהֶעְלֵם אַחַת - יֵרָאֶה לִי, שֶׁהוּא חַיָּב שְׁתֵּי חַטָּאוֹת[36].

36) כן מפורש בבבא קמא שם: "ומה יש בין תולדה לאב? - שאם עשה שתי אבות ביחד או שתי תולדות ביחד, חייב על כל אחד ואחד". ונראה שרבינו לא גרס שם "או שתי תולדות ביחד" (כסף־משנה בשם ר"י קורקוס, ועיין שם מה

שכתב בשם הר"א בן רבינו) [וכן נראה מדברי רבינו בפ"ז מהלכות שבת הלכה ז, שלא גרס בגמרא שם אלא: "אילו עביד שתי אבות בהדי הדדי", עיין שם].

ז. עָשָׂה מְלָאכוֹת הַרְבֵּה מֵעֵין מְלָאכָה אַחַת[37], כְּגוֹן שֶׁזָּרַע[38] וְהִבְרִיךְ[39] וְהִרְכִּיב[40] בְּהֶעְלֵם אַחַת - אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת[41]. וּכְבָר נִתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת שַׁבָּת[42] הָאָבוֹת[43] וְהַתּוֹלְדוֹת[44] וְהַמְּלָאכוֹת שֶׁהֵן מֵעֵין אָבוֹת[45].

37) שעשה כמה מלאכות הדומות זו לזו, וכולם אבות מלאכות של אב אחד, ראה פ"ז מהלכות שבת הלכה ג. 38) זרעים. 39) כפף ענף עץ בקרקע וכסהו בעפר למען יקלט ויהיה לעץ בפני עצמו. 40) שם ענף רך בעץ אחר, ו"כל אלו אב אחד הן מאבות מלאכות וענין אחד, שכל אחת מהן לצמח דבר הוא מתכוון" (רבינו בהלכות שבת שם). 41) ברייתא שבת עג: "תנא, הזורע והזומר והנוטע והמבריך והמרכיב, כולן מלאכה אחת הן", ובגמרא שם: "מאי קמ"ל, העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, אינו חייב אלא אחת". וכן כתב רבינו, שם הלכה ט. ושם העתיק כל המלאכות המפורשות בברייתא הנ"ל: "הרי שזרע ונטע והבריך והרכיב וזמר בהעלם אחד". 42) פ"ז. 43) שם בהלכה א. 44) שם בהלכות ה־ו. 45) שם בהלכות ב־ג־ד.

ח. עָשָׂה מְלָאכוֹת הַרְבֵּה מֵעֵין מְלָאכָה אַחַת בְּשַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה[46], בֵּין בִּזְדוֹן שַׁבָּת וְשִׁגְגַת מְלָאכוֹת בֵּין בְּשִׁגְגַת שַׁבָּת וּזְדוֹן מְלָאכוֹת - חַיָּב עַל כָּל מְלָאכָה וּמְלָאכָה[47]. כֵּיצַד? יָדַע שֶׁהַיּוֹם שַׁבָּת וְזָרַע בּוֹ מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יָדַע שֶׁהַזְּרִיעָה מְלָאכָה, וְכֵן בְּשַׁבָּת שְׁנִיָּה יָדַע שֶׁהוּא שַׁבָּת וְנָטַע בָּהּ מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יָדַע שֶׁהַנְּטִיעָה אֲסוּרָה מִשּׁוּם מְלָאכָה, וְכֵן בְּשַׁבָּת שְׁלִישִׁית הִבְרִיךְ מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יָדַע שֶׁהַהַבְרָכָה מְלָאכָה - חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא מֵעֵין מְלָאכָה אַחַת, מִפְּנֵי שֶׁהַשַּׁבָּתוֹת כְּגוּפִין מֻחְלָקִין[48].

46) כלומר, בכל שבת עשה מלאכה אחרת. 47) משנה בכריתות טז. "אמר רבי עקיבא, שאלתי את רבי אליעזר בעושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה מעין מלאכה אחת בהעלם אחת מהו, חייב אחת על כולן או חייב על כל אחת ואחת. אמר לי, חייב על כל אחת ואחת". ובגמרא שם: אמר רב חסדא, זדון שבת ושגגת מלאכות, אפילו רבי עקיבא סבר שהן כגופים מחולקים, והוא שאל רק שגגת שבת וזדון מלאכות, אם הימים שבינתיים הם כידיעה לחלק או לא, ופשט לו ר"א ימים שבינתיים הוי ידיעה לחלק, וקיבל ממנו ר"ע דין זה. ופסק רבינו כרב חסדא. ולפי"ז לאו דוקא במלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, חייב על כל מלאכה ומלאכה, אלא אפילו עשה מלאכה אחת בשבתות הרבה - חייב על כל שבת ושבת (קרית ספר, וראה בלח"מ). 48) כאילו בא על כמה ערויות בהעלם אחד (ראה למעלה פ"ה הלכה ג), שחייב על כל אחת ואחת אף שהבעילה מעשה אחד, שאין בין בעילה לבעילה ולא כלום (רבינו בפיה"מ שם).

ט. שָׁגַג שֶׁהַיּוֹם שַׁבָּת וְזָרַע בּוֹ וְהוּא יוֹדֵעַ שֶׁהַזְּרִיעָה מְלָאכָה, וְכֵן בְּשַׁבָּת שְׁנִיָּה שָׁכַח שֶׁהוּא שַׁבָּת וְנָטַע בּוֹ וְהוּא יוֹדֵעַ שֶׁהַנְּטִיעָה מְלָאכָה, וְכֵן בַּשְּׁלִישִׁית שָׁכַח שֶׁהוּא שַׁבָּת וְהִבְרִיךְ אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁהַהַבְרָכָה מְלָאכָה - הֲרֵי זֶה חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת; שֶׁהַיָּמִים שֶׁבֵּין שַׁבָּת לְשַׁבָּת הֲרֵי הֵן כִּידִיעָה אַחַת[49] לְחַלֵּק[50].

49) כלומר, ששת הימים שבין שבת לשבת, הרי הם כידיעה המחלקת. ולשון "אחת" אינה מובנת. 50) וראה למעלה הלכה ב בדברינו, כי דין זה, שהימים שבין שבת לשבת מחלקים לחייבו על כל שבת ושבת, נלמד בשבת סט: ממה שנאמר (שמות לא, טז) "ושמרו בני ישראל את השבת" - שמירה אחת לכל שבת ושבת.

י. מִי[51] שֶׁקָּצַר וְטָחַן כִּגְרוֹגֶרֶת[52] בְּשִׁגְגַת שַׁבָּת וּזְדוֹן מְלָאכוֹת, שֶׁאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת[53], וְחָזַר וְקָצַר וְטָחַן כִּגְרוֹגֶרֶת[54] בִּזְדוֹן שַׁבָּת[55] וְשִׁגְגַת מְלָאכוֹת, שֶׁהוּא חַיָּב עַל כָּל מְלָאכָה וּמְלָאכָה[56], וְנוֹדַע לוֹ עַל קְצִירָה שֶׁל שִׁגְגַת שַׁבָּת וּזְדוֹן מְלָאכוֹת[57] - קְצִירָה[58] גּוֹרֶרֶת קְצִירָה[59] וּטְחִינָה[60] גּוֹרֶרֶת טְחִינָה[61], וּכְאִלּוּ עָשָׂה אַרְבַּעְתָּן בְּשִׁגְגַת שַׁבָּת וּזְדוֹן מְלָאכוֹת, שֶׁאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת; וְכֵיוָן שֶׁהִקְרִיב חַטָּאת זוֹ נִתְכַּפֵּר לוֹ עַל הַכֹּל, וּכְשֶׁיֵּדְעֵם אַחַר כֵּן - אֵינוֹ צָרִיךְ לְהָבִיא חַטָּאת אַחֶרֶת[62]. אֲבָל אִם נוֹדַע לוֹ תְּחִלָּה עַל קְצִירָה שֶׁל זְדוֹן שַׁבָּת וְשִׁגְגַת מְלָאכוֹת וְהִקְרִיב חַטָּאת - נִתְכַּפֵּר לוֹ עַל זוֹ הַקְּצִירָה שֶׁנּוֹדַע לוֹ עָלֶיהָ וְעַל הַקְּצִירָה וְהַטְּחִינָה שֶׁל שִׁגְגַת שַׁבָּת וּזְדוֹן מְלָאכוֹת; מִפְּנֵי שֶׁשְּׁנֵיהֶן כִּמְלָאכָה אַחַת[63], וְנִגְרְרָה קְצִירָה וּטְחִינָה עִם הַקְּצִירָה, וְתִשָּׁאֵר הַטְּחִינָה שֶׁל זְדוֹן שַׁבָּת עַד שֶׁיִּוָּדַע לוֹ עָלֶיהָ וְיָבִיא חַטָּאת שְׁנִיָּה[64]. קָצַר כַּחֲצִי גְרוֹגֶרֶת בְּשִׁגְגַת שַׁבָּת וּזְדוֹן מְלָאכוֹת, וְחָזַר וְקָצַר כַּחֲצִי גְרוֹגֶרֶת[65] בִּזְדוֹן שַׁבָּת וְשִׁגְגַת מְלָאכוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין. קְצִירָה גּוֹרֶרֶת קְצִירָה[66]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה בִּשְׁאָר מְלָאכוֹת.

51) שבת ע: מימרא של רבא. 52) כלומר, קצר כגרוגרת וטחן כגרוגרת (רש"י שם). 53) למעלה הלכה ב. 54) אף כאן: קצר כגרוגרת וטחן כגרוגרת כנ"ל. 55) כלומר, נודע לו ששבת היום, אבל לא נזכר שלפני כן קצר וטחן בשגגת שבת. 56) למעלה הלכה ג. 57) ואילו על "זדון שבת ושגגת מלאכות" לא נודע לו. 58) של "שגגת שבת וזדון מלאכות". 59) של "זדון שבת ושגגת מלאכות" אעפ"י שאינה אתה בהעלם אחד. 60) של "שגגת שבת וזדון מלאכות". 61) של "זדון שבת ושגגת מלאכות". 62) ואף־על־פי שידיעות שלאחר החטא אף הן מחלקות (למעלה פ"ו הלכה ט) כיון שלא נודע לו על "זדון שבת ושגגת מלאכות" אלא לאחרי הקרבת הקרבן, נתכפר לו על זה. וכן כתב רבינו בפירושו לתלמוד מסכת שבת ("מספרות הגאונים" לר"ש אסף ירושלים תרצ"ג עמוד 195, ועיין עליו ב"סיני" כרך כו עמוד סו מאמר של אאמו"ר

הגרמי"ל זק"ש שליט"א): "קצר וטחן כגרוגרת וכו' נודע לו על הקצירה של שגגת שבת וזדון מלאכות וכו' והקריב קרבן הקצירה, קצירה של שגגת שבת וגו' (=וגומר) שחיוב שתיהן אחת גוררת קצירה של זדון שבת ושגגת מלאכות וכו'. 63) כלומר, הקצירה והטחינה של "שגגת שבת וזדון מלאכות". 64) ואין אומרים תגרור טחינה של "שגגת שבת וזדון מלאכות" לטחינה של "זדון שבת ושגגת מלאכות" - שאין גרירה אחר גרירה (שם עא.). 65) שם. 66) כלומר, כשם שקצירה של שגגת שבת וכו' גוררת קצירה של זדון שבת וכו', כמו כן הן מצטרפות לכשיעור.

1 **יא. הַמִּתְכַּוֵּן לַחְתּוֹךְ[67] אֶת הַתְּלוּשׁ[68] וְחָתַךְ אֶת**
2 **הַמְחֻבָּר[69], אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְכַּוֵּן לַחֲתִיכָה[70], הוֹאִיל וְלֹא**
3 **עָשָׂה מַחֲשַׁבְתּוֹ[71] - פָּטוּר מִן הַחַטָּאת[72]; שֶׁזֶּה**
4 **כְּמִתְעַסֵּק[73], וְלֹא אָסְרָה תּוֹרָה אֶלָּא מְלֶאכֶת**
5 **מַחֲשֶׁבֶת[74], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ כַּמָּה פְּעָמִים[75].**

67) בשבת. 68) תלוש מן הקרקע. 69) מחובר לקרקע. שהעוקרו בשבת חייב משום קוצר (פ"ח מהלכות שבת הלכה ג). 70) למעשה החיתוך. 71) כלומר, לא חתך את המחובר במחשבה. 72) כרבא, ולא כאביי, שם עב: 73) שלא חשב כלל לעשות דבר זה שעשה. ואינו דומה לשוגג, שהשוגג מתכוון לעשות דבר שעשה אלא שחשב שמותר לעשותו. ראה רש"י בכריתות יט: 74) ולמדו כן ממה שנאמר במלאכת המשכן סמוך לאיסור מלאכה בשבת (שמות לה, לג) "לעשות בכל מלאכת מחשבת", שכשם שבמשכן היו המלאכות מכוונות לפי חישוב מתחילה, כמו כן במלאכות שבת (כריתות יט: דברי רב נחמן). 75) ראה עוד למעלה פ"ב הלכה ז, ובפ"א מהלכות שבת הלכות ח-ט.

6 **יב. הַחוֹתֶה גֶחָלִים[76] בְּשַׁבָּת, שֶׁהוּא מְכַבֶּה אֶת**
7 **הָעֶלְיוֹנוֹת וּמַדְלִיק אֶת הַתַּחְתּוֹנוֹת[77], אִם נִתְכַּוֵּן לְכַבּוֹת**
8 **וּלְהַבְעִיר - חַיָּב שְׁתַּיִם[78]. חָתָה גֶחָלִים לְהִתְחַמֵּם מֵהֶם**
9 **וְהֶבְעֵרוּ מֵאֵלֵיהֶן[79] - חַיָּב שְׁתַּיִם[80]; מִפְּנֵי שֶׁמְּלָאכָה**
10 **שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ - חַיָּב עָלֶיהָ[81], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ**
11 **בְּהִלְכוֹת שַׁבָּת[82], וּכְשֵׁם שֶׁחַיָּבִין עַל זְדוֹנָהּ כָּרֵת, כָּךְ**
12 **חַיָּב עַל שִׁגְגָתָהּ קָרְבַּן חַטָּאת.**

76) לוקח גחלים ממקום ריכוזם ומכניסם לתוך כלי. ראה רש"י כריתות כ. 77) כלומר, הגחלים שהיו במקום הריכוז למעלה לוחשות (=בוערות), הם עכשיו בתוך הכלי עוממות (=כבויות) על־ידי כובד המשא של הגחלים שעליהם, והגחלים שהיו קודם למטה עוממות מחמת העליונות, נמצאות עכשיו למעלה בתוך הכלי לוחשות. 78) [אבל אם לא נתכוון אלא לכבות ולא להבעיר, והובערו מאליהן אינו חייב אלא אחת בלבד, אף שהדבר ידוע שאי־אפשר לחתות לשם כיבוי מבלי שיובערו - והרי זהו כ"פסיק רישיה ולא ימות" (ראה בפ"א מהלכות שבת הלכה ו) - סובר רבינו כדעת הערוך שכיון שפעולת ההבערה אינה נעשית בידים אלא מאליה, והוא לא ניחא לו שיבעור, אין כאן איסור (ראה שם הערה כז) ולא כדעת התוספות בשבת קג. ש"פסיק רישיה דלא ניחא ליה" הוא כמו "מלאכה שאינה צריכה לגופה". וכן מפרש רבינו מה שאמרו בכריתות שם "תנו רבנן, החותה גחלים בשבת חייב חטאת. רשב"א אומר משום ר"א ברבי צדוק חייב שתים, מפני שהוא מכבה את העליונות ומבעיר את התחתונות. רב אשי אמר, כגון שנתכוון לכבות והובערו מאליהן, תנא־קמא סבר כרבי שמעון דאמר דבר שאינו מתכוון מותר (ולפיכך אינו מחויב על ההבערה). ורבי אליעזר ברבי צדוק סבר כרבי יהודה דאמר דבר שאינו מתכוון חייב" - שזוהי פלוגתא חדשה בין ר' שמעון לבין ר' יהודה, שלר' שמעון: דבר שאינו מתכוון ופסיק רישא דלא ניחא לו, הרי הוא כדבר שאינו מתכוון ומותר. ולר' יהודה הרי זו כמלאכה שאינה צריכה לגופה וחייב (ועיין שם בתוספות) ופסק רבינו בזה כר' שמעון, אף־על־פי שלענין מלאכה שאינה צריכה לגופה - פסק כרבי יהודה]. 79) בניגוד לדין הראשון, ששם לא היתה פעולתו בהבערה אלא בכיבוי - כאן הובערו אותם גחלים שחתה אותם ברצון לכבותם ולא להבעירם. 80) בכריתות שם: ת"ר החותה גחלים בשבת להתחמם בהם והובערו מאליהן, תני חדא חייב (=על ההבערה), ותני אידך פטור. הדתניא חייב, קסבר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה. והא דתנא פטור, קסבר מלאכה שאצל"ג פטור", ופסק רבינו כברייתא המחייבת, כשיטתו שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב (פ"א מהלכות שבת הלכה ז). 81) כדעת רבי יהודה ולא כרבי שמעון. 82) שם.

יום חמישי כ"ד סיון ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁמִינִי[1]

1) יבאר מי שנסתפק לו אם שגג בדבר זה אם לאו שיביא אשם תלוי.

13 **א. כָּל חֵטְא שֶׁחַיָּבִין עַל שִׁגְגָתוֹ[2] חַטָּאת[3] קְבוּעָה[4] -**
14 **חַיָּבִין עַל לֹא הוֹדַע שֶׁלּוֹ אָשָׁם תָּלוּי[5]. וּמַהוּ לֹא**
15 **נוֹדַע? אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם שָׁגַג בְּדָבָר זֶה אוֹ לֹא שָׁגַג**
16 **- הֲרֵי זֶה מְצַוֶּה לְהַקְרִיב אָשָׁם, שֶׁנֶּאֱמַר: וְלֹא יָדַע**
17 **וְאָשֵׁם וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ, וְהֵבִיא אַיִל תָּמִים מִן הַצֹּאן**
18 **בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא אָשָׁם תָּלוּי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא**
19 **מְכַפֵּר עַל הַסָּפֵק וְתוֹלֶה לוֹ[6] עַד שֶׁיִּוָּדַע לוֹ בְּוַדַּאי**
20 **שֶׁחָטָא בִּשְׁגָגָה וְיַקְרִיב חַטָּאתוֹ[7].**

2) כשנודע לו חטאתו. 3) ראה למעלה פ"א ה"א־ב, שהוא חטא שחייבין על זדונו כרת. ואם חייבים על שגגתו אשם, אין חייבים על לא הודע שלו, אשם תלוי (כריתות כב. במשנה, כחכמים ולא כרבי עקיבא. וראה להלן פ"ט הי"א). 4) אבל חטא שחייבים על שגגתו עולה ויורד, אין חייבים אשם תלוי על לא הודע שלו (שם ב. במשנה. וברש"י שם נראה שכן גרס במשנה שם כה. — 'הר המוריה'). וכן הוא בהוריות ח, ב - במשנה. וכן כתב רבינו להלן פי"א ה"ה. 5) משנה, שם כה, א: "וחכ"א אין מביא אשם תלוי אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת". 6) כלומר, הקרבן הזה מכפר עליו כפרה שאינה גמורה. 7) כריתות כו, ב. ולמדו שם ממה שנאמר בחטאת (ויקרא ד, כח) "או הודע אליו — מכל־מקום", כלומר, בכל אופן חייב חטאת כשנודע לו חטאו, ואפילו כבר הקריב אשם תלוי. וכן הוא שם כה,

ב: "תנו רבנן, חמשה אשמות מכפרין, אשם תלוי אין מכפר", "אמר רב יוסף, ה"ק חמשה אשמות מכפרין כפרה גמורה, ואשם תלוי אין מכפר כפרה גמורה". ופירש רש"י שם "דלכי מתיידע לו מביא חטאת".

ב. אֵינוֹ חַיָּב בְּאָשָׁם תָּלוּי עַד שֶׁיִּהְיֶה שָׁם אִסּוּר קָבוּעַ[8]. כֵּיצַד? אָכַל חֵלֶב[9], וְסָפֵק אִם הָיָה[10] כְּזַיִת אוֹ פָּחוֹת מִכְּזַיִת[11]; אוֹ שֶׁהָיְתָה לְפָנָיו חֲתִיכַת חֵלֶב וְחֲתִיכַת שֻׁמָּן[12], וְאָכַל אַחַת מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ אֵי זֶה מֵהֶן אָכַל; אִשְׁתּוֹ וַאֲחוֹתוֹ עִמּוֹ בַּבַּיִת[13], בָּעַל אַחַת מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ אֵי זוֹ מֵהֶן בָּעַל; שַׁבָּת וָחֹל[14], וְעָשָׂה מְלָאכוֹת בְּאֶחָד מֵהֶם וְאֵין יָדוּעַ בְּאֵי זֶה יוֹם עָשָׂה; אוֹ שֶׁעָשָׂה מְלָאכָה[15] בְּשַׁבָּת וְלֹא יָדַע מֵעֵין אֵי זוֹ מְלָאכָה[16] עָשָׂה - הֲרֵי זֶה מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. אֲבָל אִם הָיְתָה לְפָנָיו חֲתִיכָה אַחַת, סָפֵק שֶׁהִיא חֵלֶב סָפֵק שֶׁהִיא שֻׁמָּן, וַאֲכָלָהּ - פָּטוּר, שֶׁהֲרֵי אֵין כָּאן אִסּוּר קָבוּעַ[17]. וְכֵן הָאוֹכֵל חֵלֶב הַכּוּי[18] - פָּטוּר מֵאָשָׁם תָּלוּי[19], שֶׁהֲרֵי אֵין כָּאן אִסּוּר קָבוּעַ. וְכֵן הַבָּא עַל אִשָּׁה שֶׁהִיא סְפֵק נִדָּה[20] אוֹ סְפֵק עֶרְוָה שֶׁל קֵרוּב בָּשָׂר[21] - פָּטוּר מֵאָשָׁם תָּלוּי. לְפִיכָךְ, הָאִשָּׁה שֶׁנִּמְצָא דָם עַל עֵד שֶׁלָּהּ[22] לְאַחַר זְמַן[23], וְהַנּוֹשֵׂא יְבִמְתּוֹ בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים[24] וְיָלְדָה וְאֵין יָדוּעַ אִם בֶּן תִּשְׁעָה לְרִאשׁוֹן[25] אוֹ בֶּן שִׁבְעָה לָאַחֲרוֹן[26] - הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין מִן הַקָּרְבָּן[27]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ, שֶׁהֲרֵי אֵין שָׁם אִסּוּר קָבוּעַ.

8) כרב נחמן (שם יח.). 9) היתה חתיכה גדולה שיש בה כמה כזיתים ('הר המוריה' ו'תפארת ישראל' שם, וראה להלן). 10) באכילתו, ראה להלן. 11) משנה, כריתות יז, א: "אכל, ספק יש בו כשיעור וספק אין בו", ופירשו ה'תוספות' (שם יז: ד"ה מדסיפא) כי מדובר בשתי חתיכות. אבל רבינו שפסק כרב נחמן (ראה למעלה) סובר, שכיון שיש בחתיכה כמה כזיתים, הרי זה "איסור קבוע". 12) במשנה, שם יז, ב. 13) במשנה שם, וכגון שאשתו היתה טהורה, אבל אם היתה אשתו נדה, פטור מאשם תלוי, שהרי יודע בוודאי שחטא. ראה להלן ה"ה. 14) במשנה, שם. 15) בכת"י תימן: "שעשה מעשה". 16) כלומר, יודע שעשה מעשה ואינו יודע אם היתה מלאכה האסורה בשבת או מעשה המותר בשבת, כגון שחתך ואינו יודע אם חתך המחובר או חתך התלוש, אבל אם ברור לו שעשה מלאכה האסורה בשבת, אלא שלא נודע לו איזו מלאכה עשה - אינו חייב אשם תלוי, שהרי יודע בוודאי שחטא, ראה להלן ה"ה. וראה 'כסף משנה' ו'לחם משנה'. ומה שאמרו במשנה (שם יט.): "העושה ואינו יודע מעין איזו מלאכה עשה וכו', ורבי יהושע פוטר וכו' אף מאשם תלוי" – הכוונה שוודאי עשה מלאכה אסורה שאינו יודע איזו היא (לחם־משנה). (ויש לציין, כי רבינו השמיט הבבא הנ"ל ולא כתבה למעלה פ"ב ה"ג, ולהלן ה"ה, וצריך עיון). 17) כדעת חייא בר רב, ורב יהודא אמר רב (כריתות יז:). וכמה טעמים נאמרו שם בדבר זה, ורבינו כתב טעמו של רב נחמן שם יח, א. ואף־על־פי שרבא, שהוא בתרא, חולק עליו – פסק רבינו כרב נחמן שהובאו דבריו לאחרונה, אחר דברי רבא, ומזה נראה שהגמרא סוברת כמותו ('תוספות יום־טוב' כריתות פ"ד מ"א). 18) כוי הוא ספק חיה וחלבו מותר, כמפורש בחולין קיז, א - במשנה, ספק בהמה וחלבו אסור, וראה פ"ב מהל' נזירות ה"י. 19) ובכריתות שם אמרו: "רבי אליעזר אומר, כוי חייבין עליו אשם תלוי", כי הוא סובר שאין צורך שיהיה איסור קבוע, אבל רבינו שפוסק שצריך שיהיה איסור קבוע – פוטרו מאשם תלוי. 20) ביארו רבינו להלן. 21) כלומר, ערוה של שאר בשר (= קרובות), בניגוד לערוה של אשת איש, שיבואר להלן ה"ג. ומהו ספק ערוה של שאר בשר, ביארו רבינו להלן בהמשך הדברים. 22) מטלית שמקנחת בה אחר תשמיש, ראה פ"ד מהל' איסורי ביאה הי"ד. 23) ששהתה אחר שפירש הבעל "כדי שתושיט ידה לתחת הכר או לתחת הכסת, ותטול עד לבדוק בו, ואחר קינחה עצמה", ששניהם טמאים בספק, ראה למעלה פ"ה ה"ו. 24) למות אחיו – בעלה. 25) והיא אסורה עליו משום אשת אח שלא במקום מצוה, שהרי יש לו בן, ראה למעלה פ"א ה"ד. 26) ונמצא שאחיו מת בלא בנים, ואשתו מותרת לשני, ומצות ליבמה. 27) כריתות שם, דלא כרבי אליעזר שאינו מצריך איסור קבוע באשם תלוי, וראה למעלה

ג. הָאוֹכֵל חֲתִיכָה, וְעֵד אֶחָד אוֹמֵר לוֹ: זֶה שֶׁאָכַלְתָּ חֵלֶב הָיָה, וְעֵד אֶחָד אוֹמֵר: לֹא אָכַלְתָּ חֵלֶב[28], אִשָּׁה אוֹמֶרֶת[29] אָכַל, וְאִשָּׁה אוֹמֶרֶת לֹא אָכַל, הוֹאִיל וְנִקְבַּע הָאִסּוּר[30] וְהוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ[31] אִם חָטָא אוֹ לֹא חָטָא - הֲרֵי זֶה מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי. וְכֵן כָּל הַבָּא עַל אֵשֶׁת אִישׁ שֶׁעֵד אֶחָד אוֹמֵר מֵת בַּעְלָהּ וְעֵד אֶחָד אוֹמֵר לֹא מֵת - חַיָּב בְּאָשָׁם תָּלוּי[32]. וְהוּא הַדִּין לִסְפֵק מְגֹרֶשֶׁת[33], שֶׁהֲרֵי נִקְבַּע הָאִסּוּר[34]. אֲבָל סְפֵק מְקֻדֶּשֶׁת - לֹא נִקְבַּע הָאִסּוּר.

28) משנה, כריתות יא, ב. וכתבו שם ה'תוספות' (ד"ה אמרו לו) כי מדובר כשהעידו שני העדים בבת אחת, שאם העידו בזה אחר זה – כיון שנתקבל עדות הראשון שוב לא מתחשבים בעדות השני, שכיון שהאמינה תורה עד אחד, הרי כאן שנים. 29) במשנה, שם. ואף כי נשים פסולות לעדות אחרת – נתרבו כאן ממה שנאמר (ויקרא ד, כח) "או הודע אליו חטאתו" – אפילו אמרה אשה ('סיפרא' ויקרא, דיבורא דחובה פ"ז ה"א). 30) לפי דעת הראב"ד, לא יתכן שנקבע האיסור אלא אם היו שתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן, ואחד אומר חלב אכלת ואחד אומר שומן אכלת, אבל בחתיכה אחת, אין זה נקבע האיסור. ויתכן כי כן גם כוונת רבינו (כסף־משנה). 31) ה'תוספות' (שם) כתבו כי אינו חייב אלא אם שתק, אבל אם אמר "איני יודע" פטור הוא מקרבן, שנאמר (שם) "או הודע אליו חטאתו" – "ולא שיודיעוהו אחרים" (גמרא שם, לענין חטאת, והוא־הדין לענין אשם תלוי). אבל לדעת רבינו אין ללמוד מפסוק זה אלא לגבי חטאת ולא לגבי אשם תלוי, ועי' 'לחם משנה' ו'ערוך לנר' כריתות שם. 32) ביבמות קיז, ב - אמרו: "עד אומר מת ועד אומר לא מת וכו' לא תנשא", ובפי"ב מהל' גירושין הי"ט כתב רבינו שאם נשאת

תצא, וכיון שתצא, הבא עליה חייב אשם תלוי, כמו שאמרו גבי תרי ותרי (שם פח: ובכתובות כב:), שהבא עליה חייב באשם תלוי, כיון שנקבע האיסור, שהיתה אשת איש (׳קרית ספר׳). 33) כגון שנים אומרים נתגרשה, ושנים אומרים לא נתגרשה, שלא תנשא ואם נשאת תצא (כתובות שם, והל׳ גירושין שם ה"ו), וכיון שתצא – חייב עליה אשם תלוי, שהרי נקבע האיסור שהיא בחזקת אשת איש כנ"ל. 34) שהרי היא בחזקת פנויה, ולפיכך אין הבא עליה חייב אשם תלוי.

1 **ד. מִי שֶׁהָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי חֲתִיכוֹת, אַחַת שֶׁל חֵלֶב**
2 **וְאַחַת שֶׁל שֻׁמָּן, וְאָכַל אַחַת מֵהֶן וּבָא עוֹבֵד כּוֹכָבִים**
3 **אוֹ כֶּלֶב וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה[35], אוֹ שֶׁאָכַל עוֹבֵד כּוֹכָבִים**
4 **אוֹ כֶּלֶב אֶת הָרִאשׁוֹנָה וּבָא יִשְׂרָאֵל וְאָכַל הַשְּׁנִיָּה[36],**
5 **אוֹ שֶׁאָכַל רִאשׁוֹנָה בְּזָדוֹן[37] וּשְׁנִיָּה בִּשְׁגָגָה[38], אוֹ**
6 **שֶׁאָכַל רִאשׁוֹנָה בִּשְׁגָגָה וּשְׁנִיָּה בְּזָדוֹן[39] - הֲרֵי זֶה חַיָּב**
7 **בְּאָשָׁם תָּלוּי, הוֹאִיל וְהָיָה שָׁמָּה אִסּוּר קָבוּעַ. אָכַל**
8 **שְׁתֵּיהֶן בְּזָדוֹן - פָּטוּר מִקָּרְבָּן[40]. אָכַל שְׁתֵּיהֶן בִּשְׁגָגָה**
9 **- מֵבִיא חַטָּאת[41]. אָכַל אֶת הָרִאשׁוֹנָה בִּשְׁגָגָה וּבָא**
10 **אַחֵר וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה בִּשְׁגָגָה - שְׁנֵיהֶן חַיָּבִין בְּאָשָׁם**
11 **תָּלוּי[42]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.**

35) ברייתא, כריתות יח, א. 36) שם, מחלוקת רבי ורבנן. ופסק כרבי שהוא מחייב אשם תלוי, ואף שבשעה שאכל הישראל לא היתה אלא חתיכה אחת, ספק איסור ספק היתר, כיון שלפני כן היו שתי חתיכות ואחת מהן היתה ודאי של איסור, הרי זה כנקבע האיסור, ופסק כרבי לגבי רבנן, משום שרב נחמן סובר כמותו. וראה למעלה ה"ב הערה טז. 37) כלומר, היה יודע שיש כאן חתיכה אחת של חלב, ואף־על־פי־כן אכל (רש"י, שם). 38) שם בברייתא, וכרבי. ואף כי עכשיו בשעה שאכל את השניה בשוגג, לא היתה כי־אם חתיכה אחת ועל אכילת הראשונה אין לחייבו שהרי נאכלה במזיד, מ"מ כיון שלפני כן היו שתי חתיכות, ואחת מהן היתה ודאי של איסור, הרי זה כנקבע האיסור. וכגון שחזר בתשובה, ראה למעלה פ"ג ה"ז. 39) חייב אשם תלוי. שם בברייתא. ואף כי בוודאי אכל את האיסור, ואשם תלוי אינו בא אלא על הספק – כיון שאכל את השניה בזדון, ועליה אינו חייב קרבן, חייב אשם תלוי על הראשונה, כי ספק הוא אם זה איסור או היתר. וראה להלן באכל שתיהן בשגגה. 40) שם בברייתא. כלומר, פטור מאשם תלוי, כי אין כאן ספק שוודאי אכל חלב בזדון, ופטור מחטאת, שהרי אכל בזדון, ראה למעלה פ"א ה"א, כי אין חטאת באה אלא על עבירה בשוגג. והוא־הדין לאשם תלוי (למעלה ה"א). 41) שם בברייתא. שהרי ברור שאכל חלב. 42) מחלוקת תנאים במשנה, כריתות כג, א. ופסק כת"ק. ומשום שכל אחד ואחד מהם אכל חתיכה שהיא ספק חלב ספק שומן.

12 **ה. חֵלֶב וְנוֹתָר לְפָנָיו, אָכַל אַחַת מֵהֶן[43] וְאֵין יָדוּעַ**
13 **אֵי זוֹ מֵהֶן אָכַל; אִשְׁתּוֹ נִדָּה וַאֲחוֹתוֹ עִמּוֹ בַּבַּיִת,**
14 **וְשָׁגַג בְּאַחַת מֵהֶן[44] וְאֵין יָדוּעַ אֵי זוֹ מֵהֶן בָּעַל; שַׁבָּת**
15 **וְיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְעָשָׂה מְלָאכָה בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת**
16 **שֶׁבֵּינֵיהֶן[45] - הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִקָּרְבָּן. וְאֵינוֹ מֵבִיא**
17 **חַטָּאת[46], שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ יוֹדֵעַ עַצְמוֹ שֶׁל חֵטְא[47], כְּמוֹ**
18 **שֶׁבֵּאַרְנוּ[48]; וְאֵינוֹ מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי[49], שֶׁהֲרֵי יוֹדֵעַ**
19 **בְּוַדַּאי שֶׁחָטָא[50].**

43) בשוגג, שחשב כי הם שומן של היתר. 44) שחשב כי היא אשתו והיא טהורה. 45) למעלה פ"ב ה"ג, לענין פטור מקרבן חטאת, כתב רבינו "שבת ויום הכיפורים לפניו, ועשה מלאכה באחד מהן" ואינו מזכיר שעשה בין השמשות, וראה משנה כריתות יט, א - שאמרו שבבין השמשות לדברי הכל פטור ואין כאן מחלוקת, לפי שאפשר שמקצת מלאכה נעשתה בשבת ומקצתה נעשתה ביום הכיפורים. ועי׳ ב׳ערוך לנר׳ שם. 46) כרבי יהושע במשנה, כריתות שם. 47) ונאמר (ויקרא ד, כג) "אשר חטא בה" – "עד שיוודע לו במה חטא" (שם לדברי רבי יהושע). 48) למעלה פ"ב שם. 49) במשנה, שם: "א"ר יהודה, פוטרו היה רבי יהושע אף מאשם תלוי". 50) כן הוא בברייתא (שם:) בטעמו של רבי יהושע, שנאמר (שם ה, יז) "כי תחטא – ולא ידע" – "פרט לזה שידע שחטא".

20 **ו. כָּל דָּבָר שֶׁחַיָּבִין עַל וַדָּאוֹ חַטָּאת קְבוּעָה[51] אַחַת**
21 **- חַיָּבִין עַל לֹא הוֹדַע שֶׁלּוֹ אָשָׁם תָּלוּי אֶחָד, וְכָל**
22 **דָּבָר שֶׁחַיָּבִין עַל וַדָּאוֹ חַטָּאוֹת הַרְבֵּה - חַיָּבִין עַל לֹא**
23 **הוֹדַע שֶׁלּוֹ אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין הַרְבֵּה כְּמִנְיַן הַחַטָּאוֹת[52].**
24 **כֵּיצַד? כְּשֵׁם שֶׁאִם אָכַל חֵלֶב וְדָם וְנוֹתָר וּפִגּוּל**
25 **בְּהֶעְלֵם אַחַת - חַיָּב אַרְבַּע חַטָּאוֹת, כָּךְ אִם נִסְתַּפֵּק**
26 **לוֹ אִם אֲכָלָן אוֹ לֹא אָכַל אֶלָּא חֲתִיכוֹת שֶׁל הֶתֵּר**
27 **שֶׁהָיוּ עִמָּהֶם - מֵבִיא אַרְבָּעָה אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין. וְכֵן אִם**
28 **נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם הָאִשָּׁה שֶׁבָּא עָלֶיהָ אִשְׁתּוֹ אוֹ פִּלּוֹנִית**
29 **הָעֲרָוָה שֶׁהָיְתָה עִמָּהּ שֶׁחַיָּב עָלֶיהָ שְׁמוֹנָה חַטָּאוֹת[53]**
30 **- הֲרֵי זֶה מֵבִיא שְׁמוֹנָה אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין.**

51) ראה למעלה ה"א, ולהלן פי"א ה"ה. 52) משנה, שם יז, ב. 53) ראה למעלה פ"ד ה"ב. ודבר זה, שהוא חייב על מעשה אחד כמה אשמות תלויין, "נראה שלמד זאת מתוספתא פ"ה דכריתות: חתיכה של חלב פיגול וחתיכה של חולין לפניו, אכל אחת מהן ואין ידוע איזו מהן - מביא שני אשמות תלויין" (הגהות הרש"ש על הרמב"ם).

31 **ז. הָאוֹכֵל חֲתִיכָה מִשְּׁתֵּי חֲתִיכוֹת וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם שֶׁל**
32 **חֵלֶב אָכַל אוֹ שֶׁל שֻׁמָּן אָכַל, וְאַחַר שֶׁנּוֹלַד לוֹ הַסָּפֵק**
33 **אָכַל חֲתִיכָה מִשְּׁתֵּי חֲתִיכוֹת אֲחֵרוֹת וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם**
34 **שֶׁל חֵלֶב אָכַל אוֹ שֶׁל שֻׁמָּן - הֲרֵי זֶה מֵבִיא שְׁנֵי**
35 **אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין[54].**

54) פסק כרבי, בברייתא שם יח, ב. ואף־על־פי שרבים חולקים עליו, פסק כמותו, משום שהאמוראים מפרשים דבריו (כסף־משנה), ועוד שסתם משנה שם יז, ב - כמותו, שאמרו שם: "אם היתה ידיעה בינתיים (ידיעת ספק – רש"י), כשם שהוא מביא חטאת על כל אחת ואחת, כך מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת" (הגהות הרש"ש על הרמב"ם).

ח. כְּשֵׁם שֶׁיְּדִיעַת וַדַּאי בֵּינְתַּיִם[55] מְחַלֶּקֶת לְחַטָּאוֹת[56], כָּךְ יְדִיעַת סָפֵק בֵּינְתַּיִם מְחַלֶּקֶת לַאֲשָׁמוֹת[57]. לְפִיכָךְ, אִם אָכַל חֲמִשָּׁה זֵיתֵי חֵלֶב בְּהֶעְלֵם אַחַת, וְנוֹדַע לוֹ יְדִיעַת סָפֵק עַל אַחַת מֵהֶם, וְחָזַר וְנוֹדַע לוֹ יְדִיעַת סָפֵק אַחֶרֶת עַל הַשֵּׁנִי, וְכֵן עַל כָּל אַחַת וְאַחַת - חַיָּב אָשָׁם תָּלוּי עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.

55) כלומר, שאכל כזית חלב וכזית חלב בהעלם אחד, ואחר שאכלם נודע לו על הראשון וחזר ונודע לו על השני. 56) שמביא שתי חטאות, ראה למעלה פ"ו ה"ט. 57) שכשם שבידיעה שבין אכילה לאכילה למעלה לא חילקו בין ספק לוודאי (ראה למעלה ה"ז), כמו כן בידיעה שלאחר האכילות - אין להבדיל בין ידיעת ספק לידיעת ודאי.

ט. חֲתִיכָה שֶׁל שֻׁמָּן וַחֲתִיכָה שֶׁל חֵלֶב, אָכַל אַחַת מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ אֵי זוֹ הִיא, וְהֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי, וְחָזַר וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה - מֵבִיא חַטָּאת[58]. וְכֵן אִם אָכַל אַחַר אֶת הַשְּׁנִיָּה - מֵבִיא הָאַחֵר אָשָׁם תָּלוּי[59], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[60].

58) משנה, שם כג, א: "חתיכת חלב וחתיכת חולין (= שומן של היתר) אכל אחת מהן ואינו יודע איזו מהן אכל, מביא אשם תלוי. אכל את השניה, מביא חטאת". 59) כרבי עקיבא, שם במשנה: "אכל אחד את הראשונה, ובא אחר ואכל את השניה, זה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי, דברי ר"ע. וסובר רבינו, כי אף אם אכל את השני אחר שהראשון הביא אשם תלוי, מביא הוא אשם תלוי. 60) למעלה ה"ד, כי זהו בכלל "נקבע האיסור".

י. חֲתִיכָה שֶׁל חֵלֶב וַחֲתִיכָה שֶׁל חֵלֶב נוֹתָר[61], אָכַל אֶת אַחַת מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ אֵי זוֹ הִיא - מֵבִיא חַטָּאת עַל הַחֵלֶב[62] וְאָשָׁם תָּלוּי מְשׁוּם נוֹתָר[63]. אָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה בְּהֶעְלֵם שֵׁנִי[64] - מֵבִיא שָׁלֹשׁ חַטָּאוֹת[65]. וְאִם הָיָה בָּהּ שֶׁוֶה פְּרוּטָה[66] - מֵבִיא אָשָׁם וַדַּאי מְשׁוּם מְעִילָה[67]. אָכַל אֶחָד אֶת אַחַת מִשְּׁתֵיהֶן, וּבָא אַחֵר וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה - זֶה מֵבִיא חַטָּאת וְאָשָׁם תָּלוּי, וְזֶה מֵבִיא חַטָּאת וְאָשָׁם תָּלוּי[68]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

61) ראה למעלה פ"ו ה"ד כי האוכל חלב שהוא גם נותר, חייב שתי חטאות, אחת על אכילת חלב ואחת על אכילת נותר, ואשם ודאי על מעילה בהקדש, שאיסור חל על איסור באיסור מוסיף, באיסור כולל ובאיסורים הבאים בבת אחת. 62) כי הרי ודאי אכל חלב. 63) כי ספק הוא אם החתיכה שאכל היתה נותר (שם, במשנה). אבל על ספק מעילה בהקדש, אינו מביא קרבן, ראה להלן פ"ט הי"א. 64) כלומר, שלפני שאכל את החתיכה השני' נודע לו שהחתיכה הראשונה שאכל היא של חלב, או אפילו נודע לו אחר שאכל את השניה, אבל הידיעות על שתי החתיכות לא היו ביחד כי־אם ידיעה אחר ידיעה, אבל אם לא נודע לו שהראשונה היא חלב אלא לאחר שאכל את השניה, והידיעה היתה לשתי החתיכות כאחת – אינו חייב על אכילת החלב כי־אם קרבן אחד, ראה למעלה פ"ו ה"א וה"ט. 65) אחת על אכילת החלב של החתיכה האחת, ואחת על החלב של החתיכה האחרת, ואחת על אכילת הנותר של אחת מהחתיכות (שם, במשנה). 66) כלומר, כל חתיכה וחתיכה היתה שוה פרוטה, הרי חוץ ממה שעבר על איסור אכילת חלב ואכילת נותר – נהנה גם שוה פרוטה מן ההקדש. 67) כן אמרו בגמרא שם, כי מה שאמרו במשנה שם שחייב שלש חטאות, מדובר שלא היה בכל חתיכה שוה פרוטה, אבל אם היו שוות פרוטה כל אחת, חייב גם אשם ודאי. 68) כתנא־קמא במשנה, שם. שהרי כל אחד מהם בוודאי אכל חלב שחייב עליו קרבן חטאת, וספק אם אכל נותר, שחייב עליו אשם תלוי. ועל ספק מעילה אינו חייב כלום, כמבואר למעלה, ולהלן פ"ט הי"א.

יום שישי כ"ה סיון ה'תשע"ו

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי[1]

1) יבאר שעל חמש עבירות מביאין קרבן אשם ודאי, ואם אמרו לו שניים: בעלת שפחה חרופה והוא אומר לא בעלתי.

א. עַל חָמֵשׁ עֲבֵרוֹת מֵבִיא קָרְבַּן אָשָׁם. וְהוּא הַנִּקְרָא אָשָׁם וַדַּאי, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ בָּא מִשּׁוּם סָפֵק[2]. וְאֵלּוּ הֵן: עַל שִׁפְחָה חֲרוּפָה[3], וְעַל הַגָּזֵל, וְעַל הַמְּעִילָה, וְעַל טֻמְאַת נָזִיר[4], וְעַל הַצָּרַעַת כְּשֶׁיִּטְהַר מִמֶּנָּה[5]. עַל שִׁפְחָה חֲרוּפָה כֵּיצַד? הַבָּא עַל שִׁפְחָה חֲרוּפָה[6], בֵּין בִּזְדוֹן בֵּין בִּשְׁגָגָה - מֵבִיא אָשָׁם[7]. וְהוּא שֶׁתְּהֵיֶה[8] גְּדוֹלָה[9] וּמְזִידָה[10] וּבְרִצּוֹנָהּ[11], וְתִהְיֶה בְּעוּלָה[12] כְּדַרְכָּהּ[13], וּבִגְמַר בִּיאָה[14], כְּדֵי שֶׁתִּלְקֶה[15]; שֶׁנֶּאֱמַר: בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ - הִיא לוֹקָה[16] וְהוּא מֵבִיא קָרְבָּן.

2) כמו אשם תלוי שעיקרו בא על ספק. 3) "שפחה חרופה האמורה בתורה היא שחצייה שפחה וחצייה בת חורין ומקודשת לעבד עברי וכו'". 4) שנטמא במת בין בשוגג בין במזיד. 5) כלומר, הנזיר והמצורע, בנזיר נאמר (במדבר ו, יב) "והזיר לה' את ימי נזרו והביא כבש בן שנתו לאשם וכו'". ובמצורע נאמר (ויקרא יד, י־יב) "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכו' ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם". 6) שנאמר (שם יט, כ־כא) "ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע והיא שפחה נחרפת לאיש וכו' והביא את אשמו לה' אל פתח אהל מועד איל אשם". 7) ולמדו כן בגמרא ממה שנאמר (שם, כב) "וכפר עליו הכהן באיל האשם לפני ה' ונסלח לו מחטאתו אשר חטא" - "לעשות מזיד כשוגג" (רצונו לומר שנסלח לו בקרבן זה באיזה עניין שיהיה). 8) השפחה החרופה. 9) שהיא בת ענשים וחייבת מלקות, אבל קטנה אינה בת עונשין. 10) אבל שוגגת אינה בת חיוב מלקות. וכן הוא בתוספתא "כל עריות שבתורה עושה אונס (כלומר אנס אותה), כרצון, וכו' ישינה כעירה וכו' מה שאין כן בשפחה חרופה" וכן כתבו התוספות (שם יא.) שמה שאמרו במשנה "שעשה בה את המזיד כשוגג", אין זה אלא על האיש, אבל השפחה - מזידה, שאם לא כן, שניהם פטורים. 11) ולא אנוסה. 12) שם יא. "אמר רבי יצחק לעולם אינו חייב

אלא על שפחה בעולה בלבד, שנאמר (שם): והיא שפחה נחרפת לאיש". היינו נבעלת לאיש, כלומר, נשתנה גופה (שם). 13) שהבעילה שנחרפה לאיש, הייתה כדרכה, דרך אותו מקום, שעל ידי הבעילה נשרו בתוליה ונשתנה גופה [ואף על פי שנבעלה על ידי בעלה, ודינה כבעולה אף על פי שנבעלה שלא כדרכה - "נחרפת לאיש", היינו נשתנה גופה, אינה, אף שיש לה דין בעולה]. 14) כלומר, בעלה גמר בה בעילתו, שהכניס את כל האבר, שאם לא כן, הרי לא נקרעו בתוליה ולא נשתנה גופה. 15) כלומר, בשביל כך צריך שתהיה גדולה ומזידה משום שאז היא מחוייבת מלקות. 16) כי "בקורת" היא לשון של מלקות, שכל הלוקה קוראים עליו פסוקים מן התורה ו"בקורת" מלשון קריאה, וכן בודקים אותו ואומדים כוחותיו כמה מלקות יכול לקבל ו"בקורת" מלשון בקורת וחקירה.

1 **ב. וּמִפְּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁבִּזְמַן שֶׁהִיא חַיֶּבֶת**
2 **מַלְקוּת[17] - הוּא חַיָּב בְּקָרְבָּן, וּבִזְמַן שֶׁהִיא פְּטוּרָה מִן**
3 **הַמַּלְקוּת - הוּא פָּטוּר מִן הַקָּרְבָּן[18].**

17) שהיא מזידה, וגדולה. 18) כגון שהיא קטנה או שוגגת או אנוסה. אבל לא נבעלה על ידי בעלה, או נבעלה שלא כדרכה, או על ידי התחלת ביאה בלבד - כל אלה לא נלמדו מפסוק זה, אלא מהמלה "נחרפת", שנשתנה גופה.

4 **ג. בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד[19] שֶׁבָּא עַל שִׁפְחָה**
5 **חֲרוּפָה[20] - הִיא לוֹקָה וְהוּא מֵבִיא קָרְבָּן[21]. וְיֵרָאֶה לִי,**
6 **שֶׁאֵינוֹ מֵבִיא עַד שֶׁיַּגְדִּיל וְיִהְיֶה בֶּן דַּעַת[22].**

19) אבל בפחות מזה אין ביאתו ביאה. 20) גדולה ומזידה. 21) כן הוא בספרא (קדושים פרק ה הלכה א) "איש פרט לקטן, או יכול שאני מוציא בן תשע שנים ויום אחד, תלמוד לומר ואיש". 22) ראה להלן בפרק א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ה שכל מחוייבי קרבן אין מקריבין על ידם אלא מדעתם.

7 **ד. כְּבָר בֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת בִּיאוֹת אֲסוּרוֹת מַה הִיא**
8 **הַשִּׁפְחָה הַחֲרוּפָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה, וְשֶׁאֵינָן חַיָּבִין[23]**
9 **עַד שֶׁיִּבְעוֹל כְּדַרְכָּהּ וְיִגְמֹר[24]. לְפִיכָךְ[25], אִם אָמְרוּ לוֹ**
10 **שְׁנַיִם[26]: בָּעַלְתָּ שִׁפְחָה חֲרוּפָה, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא**
11 **בָּעַלְתִּי - נֶאֱמָן, וְאֵינוֹ מֵבִיא קָרְבָּן עַל פִּיהֶן; שֶׁהֲרֵי**
12 **הוּא יוֹדֵעַ אִם גָּמַר בִּיאָתוֹ[27] אוֹ לֹא גָּמַר, וְזֶה שֶׁאָמַר**
13 **לֹא בָּעַלְתִּי - כְּלוֹמַר לֹא גָּמַרְתִּי[28].**

23) הבועל - קרבן, והשפחה חרופה - מלקות. 24) משום שנאמר (ויקרא יט, כ): "ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע", ואם בעל שלא כדרכה, או שבעל כדרכה ולא גמר ביאתו, אין זה נחשב לשכבת זרע, שאינה ראוייה להתעבר מביאות אלו. 25) מכיוון שאינו חייב עד שיגמור ביאתו. 26) שני עדים. 27) והעדים אינם יכולים לראות אם גמר ביאתו. 28) ראה למעלה פרק ג הלכה א שאם עדים מעידים אותו שאכל חלב והוא אומר שלא אכל נעשה כאומר לא אכלתי שוגג אלא מזיד וכחכמים דרבי מאיר. וכאן אף רבי מאיר מודה (כריתות יב:) שלא חלק על חכמים אלא משוגג למזיד, שאין אדם רוצה להיעשות רשע.

14 **ה. הַבָּא עַל הַשִּׁפְחָה[29] בִּיאוֹת הַרְבֵּה - אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא**
15 **אָשָׁם אֶחָד[30]. כֵּיצַד? הַבָּא עַל הַשִּׁפְחָה בִּיאוֹת הַרְבֵּה**
16 **בְּזָדוֹן, אוֹ שֶׁבָּא עָלֶיהָ בִּשְׁגָגָה וְנוֹדַע לוֹ וְחָזַר וּבָא**
17 **עָלֶיהָ בִּשְׁגָגָה וְנוֹדַע לוֹ, אֲפִלּוּ מֵאָה פְּעָמִים בְּמֵאָה**
18 **הֶעְלָמוֹת[31] - מַקְרִיב אָשָׁם אֶחָד[32] וּמִתְכַּפֵּר לוֹ עַל**
19 **הַכֹּל, עַל הַזְּדוֹנוֹת שֶׁבָּהּ וְעַל הַשְּׁגָגוֹת. בַּמֶּה דְּבָרִים**
20 **אֲמוּרִים? בְּשִׁפְחָה אַחַת; אֲבָל הַבָּא עַל שְׁפָחוֹת**
21 **הַרְבֵּה, אֲפִלּוּ בְּהֶעְלֵם אַחַת[33] - חַיָּב אָשָׁם עַל כָּל**
22 **שִׁפְחָה וְשִׁפְחָה[34].**

29) חרופה. 30) ונלמד זאת בגמרא שם ממה שכתוב (ויקרא יט, כב) "וכיפר עליו הכהן באיל האשם וגו' על חטאתו אשר חטא" "שעניינו מכל חטא שחטא בבעילה זו, איל האשם מכפר עליו". וכל זה הוא לבועל, אבל השפחה עצמה "חייבת מלקות על כל ביאה וביאה כשאר חייבי לאווין, אם הייתה מזידה". 31) שאם לא נודע לו הרי גם בשאר איסורין אינו חייב אלא חטאת אחת כמפורש למעלה פרק ה הלכה א. 32) אף על פי שאמרו בשבת עב. שלמי שסובר שבאשם וודאי צריך שייוודע לו חטאו תחילה - הידיעות מחלקות בשפחה חרופה. והרי פסק רבינו כן להלן הלכה י - סמך רבינו על הסוגיא הנ"ל בכריתות, שאמרו שם שבחמש העלמות בשפחה חרופה אינו חייב אלא אחת, הרי שאין הידיעות מחלקות בשפחה חרופה. 33) שלא הייתה ידיעה בין ביאה לביאה. 34) שהגופים הם המחלקים לחייבו על כל שפחה ושפחה קרבן מיוחד, שנאמר (שם) "והיא שפחה", לחלק על כל שפחה ושפחה.

23 **ו. בָּעַל שִׁפְחָה[35] וְהִפְרִישׁ אֲשָׁמוֹ, וְחָזַר וּבְעָלָהּ אַחֵר**
24 **שֶׁהִפְרִישׁ אֲשָׁמוֹ - חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת;**
25 **שֶׁהַהַפְרָשָׁה מְחַלֶּקֶת[36], וְנִמְצָא כְּמִי שֶׁהִקְרִיב וְאַחֵר**
26 **כָּךְ בָּעַל. וְכֵן אִם בָּעַל חָמֵשׁ בְּעִילוֹת בְּהֶעְלֵם אַחַת**
27 **בִּשְׁפִחָה אַחַת, וְנוֹדַע לוֹ עַל אַחַת מֵהֶן[37] וְהִפְרִישׁ**
28 **אֲשָׁמוֹ, וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע עַל הַשְּׁנִיָּה - מַפְרִישׁ אָשָׁם**
29 **אַחֵר[38]. אַף עַל פִּי שֶׁבְּהֶעְלֵם אַחַת הָיוּ כֻּלָּן, הוֹאִיל**
30 **וְלֹא נוֹדַע לוֹ אֶלָּא אַחַר שֶׁהִפְרִישׁ, נִמְצָא כְּבוֹעֵל אַחַר**
31 **שֶׁהִפְרִישׁ. שֶׁדִּין הַשּׁוֹגֵג וְהַמֵּזִיד בַּשִּׁפְחָה אֶחָד הוּא[39].**

35) כלומר, שפחה חרופה שהבא עליה כמה ביאות אפילו נודע לו ביניהן אינו חייב אלא אחת. 36) כן אמרו בשבת שם אפילו למי שסובר שבאשם וודאי אין צורך בידיעה בתחילה, מודה הוא שהפרשה מחלקת, אם כן הוא הדין לדידן, שידיעות אינן מחלקות בשפחה - שההפרשות מחלקות. 37) שאף על פי שלעניין אכילת חלב ידיעה שלאחר עבירה מחלקת - כאן בשפחה חרופה, שאין הידיעה מחלקת באמצע, בוודאי שאינה מחלקת לאחר עבירה, אלא אם כן יש עימה גם הפרשה. 38) [אף על פי שבגמרא (שבת שם) לא אמרו אלא: "מעשה דלאחר הפרשה לא קאמינא", כלומר, אם בעל ונודע לו והפריש קרבן, ואחר

כך שוב בעל, אבל לא הזכירו דין הפרשה שלאחר המעשים אם היא מחלקת - למד זאת רבינו ממה שאמרו שם: "מתקיף לה רב המנונא אלא מעתה בעל וחזר ובעל והפריש קרבן ואמר המתינו לי עד שאבעול, הכי נמי דאינו חייב אלא אחת"? - הרי הזכירו "בעל וחזר ובעל" ומזה נראה שחייב כאן שלושה אשמות: שניים על שתי הבעילות שקדמו להפרשה ואחד על בעילה שלאחר הפרשה - הרי מפורש שהפרשה שלאחר המעשים מחלקת]. 39) ולפיכך אין הידיעות בלבדן מחלקות עד שתהיה איתן גם הפרשה.

1 **ז. עַל הַגָּזֵל[40] כֵּיצַד? כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ מִשֶּׁוֶה פְּרוּטָה**
2 **וָמַעְלָה[41] מִמָּמוֹן יִשְׂרָאֵל, בֵּין שֶׁגְּזָלוֹ[42] בֵּין שֶׁגְּנָבוֹ[43],**
3 **בֵּין שֶׁהִפְקִידוֹ אֶצְלוֹ אוֹ הִלְוָהוּ, אוֹ מִשּׁוּם שֶׁתָּפוּת אוֹ**
4 **מִשְׁאָר דְּרָכִים[44], וְכָפַר בּוֹ[45] וְנִשְׁבַּע לַשֶּׁקֶר, בֵּין בְּזָדוֹן**
5 **בֵּין בִּשְׁגָגָה[46] - הֲרֵי זֶה מֵבִיא אָשָׁם עַל חֶטְאוֹ. וְזֶהוּ**
6 **הַנִּקְרָא אֲשַׁם גְּזֵלוֹת. וּמְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה, שֶׁאֵין מִתְכַּפֵּר**
7 **לוֹ בְּאָשָׁם זֶה עַד שֶׁיָּשִׁיב הַמָּמוֹן שֶׁבְּיָדוֹ לִבְעָלָיו[47];**
8 **אֲבָל הַחֹמֶשׁ[48] אֵינוֹ מְעַכֵּב הַכַּפָּרָה[49]. כְּבָר בֵּאַרְנוּ**
9 **בְּהִלְכוֹת שְׁבוּעוֹת, אֵימָתַי יִהְיֶה חַיָּב בִּשְׁבוּעָה זוֹ**
10 **שֶׁמַּקְרִיב עָלֶיהָ אָשָׁם זֶה[50], וְאֵימָתַי יִהְיֶה פָּטוּר**
11 **מִמֶּנָּה; וְעַל אֵי זוֹ דֶּרֶךְ יִתְחַיֵּב אֲשָׁמוֹת רַבּוֹת כְּמִנְיַן**
12 **חִיּוּב הַשְּׁבוּעוֹת, וְעַל אֵי זוֹ דֶּרֶךְ לֹא יִהְיֶה חַיָּב אֶלָּא**
13 **אָשָׁם אֶחָד[51].**

40) שיש על זה קרבן אשם. 41) אבל פחות מפרוטה אינו ממון, והכופר ונשבע על פחות משווה פרוטה פטור משבועת הפקדון. 42) שלקח ממון אדם בגלוי ובפרהסיא בחוזק יד. 43) שלקח ממון אדם בסתר כגון שפשט ידו לתוך כיס חבירו ואין הבעלים יודעים. 44) כגון עושק, או מצא אבידה וכיחש בה, או עשה לו מלאכה ולא נתן לו שכרו. 45) כשתבעו שיחזיר לו הממון. 46) ולמדו זה בגמרא שם בגזירה שווה "תחטא - תחטא", משבועת העדות. 47) שנאמר (שם כג־כה) "והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל וגו' ושלם אותו וגו' ואת אשמו יביא וגו'". הרי שרק אחר השבת הגזילה מתכפר באשם. ובבבא קמא קי. במשנה: "הביא אשמו עד שלא הביא גזילו לא יצא". ובגמרא שם קיא. למדו כן ממה שנאמר בגזל הגר (במדבר ה, ח): "מלבד איל הכיפורים אשר יכפר בו עליו", הרי נאמר "אשר יכפר" בלשון עתיד, להורות, שאינו מתכפר אלא אחר כך, אחרי שישיב את הגזילה לכהן. 48) שהוא מחוייב להוסיף חומש על הקרן, שהוא אחד מארבעה מהקרן מפני שכתוב (ויקרא שם, כד) "ושלם אותו בראשו וחמישיתיו יוסף עליו". 49) בבא קמא שם במשנה: "נתן את הקרן ולא נתן את החומש אין החומש מעכב", ולמדו כן בגמרא שם קיא. הדיוט מהקדש (=מן הנהנה מן ההקדש) מה הקדש אם מעל לא מעכב החומש את הכפרה, אף הדיוט אין החומש מעכב את הכפרה. 50) כלומר, אימתי מתחייב קרבן אשם גזלות על שבועה זו ואימתי פטור. 51) על כמה וכמה שבועות.

14 **ח. עַל הַמְּעִילָה[52] כֵּיצַד? כָּל הַנֶּהֱנֶה מִשֶּׁוֶה פְּרוּטָה[53]**
15 **מִן הַהֶקְדֵּשׁ בִּשְׁגָגָה[54] - מַחֲזִיר מַה שֶּׁנֶּהֱנָה וְיוֹסִיף**
16 **חֹמֶשׁ וְיַקְרִיב אָשָׁם וְיִתְכַּפֵּר לוֹ[55]. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ**
17 **בְּהִלְכוֹת מְעִילָה, שֶׁהַקָּרְבָּן וְהַקֶּרֶן מְעַכְּבִין הַכַּפָּרָה,**
18 **וְאֵין הַחֹמֶשׁ מְעַכֵּב[56].**

52) ראה למעלה הלכה א שיש על זה קרבן אשם. 53) משנה מעילה יח. ובבא מציעא נה. "הנהנה בשווה פרוטה מן ההקדש מעל". 54) אבל במזיד לוקה ומשלם קרן בלבד. 55) שנאמר (שם, טו־טז) "נפש כי תמעול מעל וחטאה בשגגה מקדשי ה' והביא את אשמו לה' ואת אשר חטא מן הקדש ישלם ואת חמישיתו יוסף עליו וגו'". 56) שנאמר (שם) "יכפר עליו באיל האשם" - איל ואשם מעכבין ואין החומש מעכב.

19 **ט. הָאוֹכֵל מִדָּבָר שֶׁמּוֹעֲלִין בּוֹ בַּחֲמִשָּׁה תַּמְחוּיִין[57]**
20 **בְּהֶעְלֵם אַחַת, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מִזֶּבַח אֶחָד, אִם יֵשׁ**
21 **בְּכָל אֲכִילָה וַאֲכִילָה שָׁוֶה פְּרוּטָה - חַיָּב אָשָׁם עַל**
22 **כָּל אֶחָד וְאֶחָד[58]; שֶׁהַתַּמְחוּיִין מְחַלְּקִין בִּמְעִילָה,**
23 **וַהֲרֵי הֵן כְּמִינִין הַרְבֵּה[59], אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מֵחֲלָקִים**
24 **בְּחִיּוּב הַכְּרֵתוֹת[60]. חֲמָרָא יְתֵרָה יֵשׁ בִּמְעִילָה: שֶׁהֲרֵי**
25 **עָשָׂה בָּהּ הַמְהַנֶּה כַּנֶּהֱנֶה[61], וּמִצְטָרֶפֶת לִזְמַן מְרֻבֶּה[62],**
26 **וְשָׁלִיחַ שֶׁעָשָׂה שְׁלִיחוּתוֹ[63] - חַיָּב הַמְשַׁלֵּחַ[64]; מַה**
27 **שֶׁאֵין דְּבָרִים אֵלּוּ בִּשְׁאָר הָאִסּוּרִין.**

57) שמתבשלים בחמש קערות נפרדות, כלומר, בחמשה מיני תבשילים. 58) משנה בכריתות טו: "אמר רבי יהושע שמעתי באוכל מזבח אחד בה' תמחויין בהעלם אחת שהוא חייב על כל אחת ואחת משום מעילה". 59) כלומר, כאילו אכל כמה מיני איסורים שחייב על כל איסור ואיסור בנפרד. 60) ראה למעלה פרק ו שם שבשאר האיסורים אין תמחויין מחלקים. 61) כלומר, אם אחד נותן לשני דבר הקדש שיאכלנו או שייהנה ממנו - חייב הנותן, ולא זה שקיבל (רש"י שם). 62) שאם אכל חצי זית מדבר שמועלין בו, ולאחר זמן רב, אפילו אחר שלוש שנים, אכל חצי זית שני - מצטרפין שני חצאי הזיתים לחייבו אשם מעילה, ולמדו זאת (שם יח:) ממה שנאמר (שם, טו) "תמעול מעל". הלשון הכפולה "תמעול מעל" מרבה גם צירוף כזה. 63) שאמר לו תן בשר זה לאורחים ונתן. 64) משנה מעילה כ. "השליח שעשה שליחותו בעל הבית מעל", מה שאין כן בכל האיסורים, שאמרו בהם: "אין שליח לדבר עבירה" והשליח חייב.

28 **י. כָּל הַמְחַיֵּב אָשָׁם וַדַּאי צָרִיךְ שֶׁיְּוֻדַּע לוֹ חֶטְאוֹ**
29 **תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ יַקְרִיב[65] אֲשָׁמוֹ; אֲבָל אִם הִקְרִיבוֹ**
30 **קֹדֶם שֶׁיְּוֻדַּע לוֹ וְנוֹדַע לוֹ אַחַר שֶׁהִקְרִיב - אֵינוֹ עוֹלֶה**
31 **לוֹ[66]. וְכָל חֵטְא שֶׁחַיָּבִין עָלָיו אָשָׁם וַדַּאי - אֶחָד**
32 **הַמֶּלֶךְ וְאֶחָד כֹּהֵן מָשׁוּחַ[67] אוֹ שְׁאָר עַם הָאָרֶץ שָׁוִין**
33 **בּוֹ[68].**

65) פשטות הפסוק משמע כך, שכתוב (שם, כג־כה) "והיה כי יחטא ואשם" כשיכיר בעצמו לשוב בתשובה ולדעת ולהודות כי "חטא ואשם והשיב את הגזלה וכו' ואת אשמו יביא וכו'". 67) וצריך להביא אשם אחר גדול בימי בית

ראשון, שנמשח בשמן המשחה. 68) שחייבים אשם. מה שאין כן באשם תלוי, שאינם שווים, שהכהן המשוח אינו חייב בו. וכמו כן לעניין קרבן חטאת חלוקים הם, שהמלך מביא שעיר עזים, והכהן המשוח - פר בן בקר, ושאר עם הארץ מביאין שעירת עזים או נקבה מן הצאן.

1 **יא. כָּל חֵטְא שֶׁחַיָּבִין עָלָיו אָשָׁם וַדַּאי, אִם נִסְתַּפֵּק**
2 **לוֹ אִם עֲשָׂאָהוּ אוֹ לֹא עֲשָׂאָהוּ - פָּטוּר מִכְּלוּם[69].**
3 **לְפִיכָךְ, הַבָּא עַל יָדוֹ סְפֵק מְעִילָה - אֵינוֹ חַיָּב**
4 **כְּלוּם[70], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת מְעִילָה.**

69) שאינו חייב אשם תלוי, אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. ודבר זה נחלקו בו חכמים ורבי עקיבא במשנה כריתות כב. ופסק רבינו כחכמים. 70) הזכיר באופן מיוחד ספק מעילה משום שבה המחלוקת של רבי עקיבא וחכמים הנ"ל.

5 **יב. הָיְתָה לְפָנָיו חֲתִיכָה שֶׁל חֵלִין וַחֲתִיכָה שֶׁל**
6 **הֶקְדֵּשׁ, אָכַל אַחַת מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ אֵי זוֹ הִיא -**
7 **פָּטוּר[71]; חָזַר וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה - מֵבִיא אָשָׁם עַל**
8 **מְעִילָתוֹ[72]; אָכַל אַחֵר אֶת הַשְּׁנִיָּה - שְׁנֵיהֶן פְּטוּרִין[73].**

71) שהוא ספק אם מעל בהקדש או לא, וכדברי חכמים החולקים על רבי עקיבא, שם כב במשנה. 72) שהרי וודאי מעל. 73) כי כל אחד מהם הוא בספק אם מעל או לא.

9 **יג. חֲתִיכָה שֶׁל חֵלֶב[74] וַחֲתִיכָה שֶׁל הֶקְדֵּשׁ, אָכַל**
10 **אַחַת מֵהֶן[75] - מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי מִשּׁוּם חֵלֶב; אָכַל**
11 **אֶת הַשְּׁנִיָּה[76] - מֵבִיא חַטָּאת עַל הַחֵלֶב[77] וְאָשָׁם וַדַּאי**
12 **שֶׁל מְעִילָה עַל הַהֶקְדֵּשׁ[78]; בָּא אַחֵר וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה**
13 **- אַף הַשֵּׁנִי מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי[79]. חֲתִיכָה שֶׁל חֵלֶב[80]**
14 **וַחֲתִיכָה שֶׁל חֵלֶב הֶקְדֵּשׁ, אָכַל אַחַת מֵהֶן - מֵבִיא**
15 **חַטָּאת[81]; אָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה אַחַר שֶׁנּוֹדַע לוֹ עַל**
16 **הָרִאשׁוֹנָה[82] - מֵבִיא שְׁתֵּי חַטָּאוֹת[83] וְאָשָׁם וַדַּאי עַל**
17 **מְעִילָתוֹ[84]; בָּא אַחֵר וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה - זֶה מֵבִיא**
18 **חַטָּאת וְזֶה מֵבִיא חַטָּאת[85] בִּלְבַד[86]. כְּבָר בֵּאַרְנוּ**
19 **בְּהִלְכוֹת מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת מֵאֵיזֶה טַעַם נוֹסָף אִסּוּר**
20 **הֶקְדֵּשׁ עַל אִסּוּר חֵלֶב[87]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ**
21 **הָאִסּוּרִין.**

74) חולין. 75) בשוגג. 76) בשוגג אפילו אחר שהביא אשם תלוי. 77) שם. שהרי אכל וודאי חלב, והאוכל חלב בשוגג חייב חטאת. 78) שהרי אחת מהן הוא של הקדש. 79) שם. כי גם זה הוא ספק אכל חלב או לא שחייב אשם תלוי. וראה למעלה הלכה ז כי זהו איסור קבוע. 80) חולין. 81) שהרי שתי החתיכות הן חלב, וחייב חטאת על איסור אכילת חלב בשגגה. ואינו חייב אשם תלוי על ספק הקדש משום שפוסק כחכמים שאין מחייבים על ספק מעילה. 82) שהידיעות מחלקות. אבל בהעלם אחד, אינו חייב אלא אחת. 83) על שתי אכילות של חלב, אחת על חתיכת חלב החולין ואחת על חתיכת חלב של הקדש. 84) שהרי אכל חתיכת חלב של הקדש, וחוץ מאיסור חלב עבר גם על איסור מעילה בהקדש. 85) שם במשנה, שהרי כל אחד מהם אכל חלב וודאי. 86) ואינם חייבים אשם תלוי על ספק מעילה. 87) שאף על פי ש"אין איסור חל על איסור" - חל איסור הקדש על איסור חלב, מפני שהוא איסור מוסיף, שהחלב הזה לא היה אסור אלא באכילה, וכשהקדישו נאסר גם בהנאה, ומתוך שנוסף בו איסור הנאה, נוסף עליו גם איסור אכילה לחייבו גם משום חלב וגם משום הקדש, ובאיסור מוסיף אמרו "איסור חל על איסור".

יום שבת קודש כ"ו סיון ה'תשע"ו

פֶּרֶק עֲשִׂירִי[1]

1) יבאר מה בין שגגת מקדש וקדשיו לשאר כריתות, והחייבים קרבן מספק אם מביאים אותו.

22 **א. שִׁשָּׁה[2] מִצְוָתָן שֶׁיַּקְרִיבוּ קָרְבָּן עוֹלֶה וְיוֹרֵד[3], וְאֵלּוּ**
23 **הֵן: א. הַמְּצֹרָע[4]. ב. וְהַיּוֹלֶדֶת[5]. ג. וְהַנִּשְׁבָּע שְׁבוּעַת**
24 **הָעֵדוּת[6] בֵּין בְּזָדוֹן בֵּין בִּשְׁגָגָה[7]. ד. וְהַנִּשְׁבָּע שְׁבוּעַת**
25 **בִּטּוּי לַשֶּׁקֶר[8] בִּשְׁגָגָה[9]. ה. וְהַטָּמֵא שֶׁאָכַל קֹדֶשׁ**
26 **בִּשְׁגָגָה[10]. ו. וְהַטָּמֵא שֶׁנִּכְנַס לַמִּקְדָּשׁ בִּשְׁגָגָה.**

2) אנשים. ובמשנה (כריתות ט.) תנן "חמשה", משום שהמשנה מונה טמא שאכל קודש וטמא שנכנס למקדש, לאחד. ואילו רבנן מונה אותם לשתים (כסף־משנה). 3) כלומר, קרבן שאינו קבוע. שאם היה עשיר, מביא בהמה; ואם היה עני מביא עוף או עשירית האיפה, ראה למעלה פ"א הלכה ד. 4) שנאמר (ויקרא יד, י, כא־כב): "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה וגו' ואם דל וגו' ולקח כבש וגו' ושתי תורים וגו'". 5) שנאמר (שם יב, ו־ח) "ובמלאות ימי טהרה וגו' תביא כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת וגו' ואם לא תמצא ידה די שה ולקחה שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת וגו'". 6) שידעו העדים עדות ממון ותבעם בעל העדות להעיד לו, וכפרו בעדותן ולא העידו ונשבעו שאינן יודעין לו עדות, זו היא שבועת העדות (פרק א מהלכות שבועות הלכה יב). ונאמר (שם ה, א, ו־ז) "ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה וגו' והביא את אשמו וגו' כשבה או שעירת עזים וגו' ואם לא תגיע ידו די שה והביא וגו' שתי תורים וגו'". 7) משנה שם ט. ובגמרא שם, נלמד משום שבכולן נאמר בתורה "ונעלם", וכאן (בשבועת העדות - שם, א) לא נאמר "ונעלם", הרי משום שחייבה התורה על המזיד כשוגג. 8) שנשבע (=לעתיד) שלא יאכל, ואכל. או שנשבע שיאכל, ולא אכל. או שנשבע (=לעבר) שלא אכל, ואכל. או שאכל, ולא אכל (שם הלכה ג). ואמר (שם, ד, ו־ז) "או נפש כי תשבע לבטא בשפתים וגו' והביא את אשמו וגו' כשבה או שעירת עזים וגו' ואם לא תגיע ידו די שה והביא וגו' שתי תורים או שני בני יונה". 9) שנאמר (שם, ד) "ונעלם ממנו". 10) שנאמר (שם, ב־ג) "או נפש אשר תגע בכל דבר טמא וגו' ונעלם ממנו וגו'". וראה להלן הלכה ה, כי מפי השמועה למדו שהפסוק הזה מדבר בטמא

שנכנס למקדש או טמא שאכל קודש ולא ידע. וראה למעלה פ"א הלכה ג.

ב. קָרְבַּן הַיּוֹלֶדֶת[11]: אִם הָיְתָה עֲשִׂירָה - מְבִיאָה כֶּבֶשׂ בֶּן שְׁנָתוֹ לְעוֹלָה וּבֶן יוֹנָה אוֹ תּוֹר לְחַטָּאת; וְאִם אֵין יָדָהּ מַשֶּׂגֶת - הֲרֵי קָרְבָּנָהּ יוֹרֵד וּמְבִיאָה שְׁתֵּי תּוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חַטָּאת. אֲפִלּוּ הָיְתָה יָדָהּ מַשֶּׂגֶת לְשֶׂה וְאֵינָהּ מַשֶּׂגֶת לִנְסָכָיו[12] - מְבִיאָה קָרְבַּן עָנִי[13].

11) שם יב, ו־ח. וראה בפ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ג. 12) ראה בפ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב והלכה ד, שכבש היולדת הקרב לעולה טעון גם נסכים: עשרון סולת בלול ברביעית ההין שמן, ויין לנסך רביעית ההין. 13) שתי תורים או שני בני יונה, ונלמד דין זה בספרא (פרשת תזריע פרק ד הלכה א) ממה שנאמר (שם, א) "ואם לא תמצא ידה די שה", ללמד שאם יש לה שה ואין לה הדברים הנצרכים לשה זה - שמביאה קרבן עני.

ג. הַמְּצֹרָע כְּשֶׁיִּטְהַר - מֵבִיא שָׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת[14]. מֵהֶן שְׁנֵי כְּבָשִׂים, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד אָשָׁם, וְכִבְשָׂה[15] לְחַטָּאת. אִם אֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת - מֵבִיא שְׁתֵּי תּוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חַטָּאת, וְכֶבֶשׂ לְאָשָׁם.

14) שם יד, י, כא־כב. וראה בפ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ג. 15) נקבה מן הכבשים.

ד. עַל שְׁבוּעַת הָעֵדוּת[16] וְעַל שִׁגְגַת שְׁבוּעַת בִּטּוּי[17] וְעַל שִׁגְגַת טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְטֻמְאַת קָדָשָׁיו[18] מֵבִיא כִּשְׂבָּה[19] אוֹ שְׂעִירָה[20], כִּשְׁאָר הַחַטָּאוֹת הַקְּבוּעוֹת[21]. וְאִם אֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת - מֵבִיא שְׁתֵּי תּוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חַטָּאת. וְאִם אֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת לָעוֹף - מֵבִיא עֲשִׂירִית הָאֵיפָה[22] סֹלֶת. וְהִיא הַקְּרוּיָה מִנְחַת חוֹטֵא, שֶׁכְּבָר נִתְפָּרְשׁוּ מַעֲשֶׂיהָ בְּהִלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקָּרְבָּנוֹת[23].

16) בין בזדון בין בשגגה (למעלה הלכה א). 17) שם ה, ד, ו־ז. 18) שם, ב־ג, ו־ז. 19) נקבה מן הכבשים. 20) נקבה מן העזים. 21) ראה למעלה פ"א הלכה ד. 22) שם, יא. 23) פי"ז.

ה. כָּל הַקָּרְבָּנוֹת הָאֵלּוּ מְפֹרָשִׁין בַּתּוֹרָה וּמְפֹרָשׁ זֶה שֶׁחַיָּב לַהֲבִיאָן, חוּץ מִטֻּמְאַת שֶׁנִּכְנַס לַמִּקְדָּשׁ בִּשְׁגָגָה אוֹ אָכַל קֹדֶשׁ[24]. שֶׁכָּךְ כָּתוּב שָׁם: וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה[25] וְגוֹמֵר. אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל דָּבָר טָמֵא[26] וְגוֹמֵר. אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִּשְׂפָתַיִם[27] וְגוֹמֵר. וְהָיָה כִּי יֶאְשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה וְגוֹמֵר. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ[28], שֶׁזֶּה שֶׁחַיָּב כָּאן קָרְבָּן לַטֻּמְאָה - כְּשֶׁנִּטְמָא וְנִכְנַס לַמִּקְדָּשׁ אוֹ אָכַל קֹדֶשׁ וְהוּא לֹא יָדַע[29]. אַף עַל פִּי שֶׁהַדָּבָר מִפִּי הַקַּבָּלָה[30] - הֲרֵי הוּא כִּמְפֹרָשׁ[31], שֶׁהֲרֵי בְּפֵרוּשׁ חִיְּבָה תּוֹרָה כָּרֵת לַטָּמֵא שֶׁאָכַל קֹדֶשׁ וּלַטָּמֵא שֶׁנִּכְנַס לַמִּקְדָּשׁ[32]. בְּאוֹכֵל נֶאֱמַר: וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בָּשָׂר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה' וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה. וּבַנִּכְנָס לַמִּקְדָּשׁ נֶאֱמַר: וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא מִתּוֹךְ הַקָּהָל כִּי אֶת מִקְדַּשׁ ה' טִמֵּא[33]. וְכֵיוָן שֶׁחִיְּבָה תּוֹרָה כָּרֵת[34] עַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, פֵּרֵשׁ הַקָּרְבָּן שֶׁמְּבִיאִין עַל שִׁגְגָתָן[35].

24) בשגגה, שאינם מפורשים בתורה שחייבים להביא קרבן עולה ויורד. 25) זוהי שבועת העדות. 26) ולא מפורש שאכל קודש בטומאה או שנכנס למקדש בטומאה. 27) זוהי שבועת ביטוי. 28) בשבועות ו: ז. 29) שם ז. אמר רבא, שלמדו גזירה־שוה "טומאתו - טומאתו". נאמר כאן בקרבן עולה ויורד (שם ה, ג) "או כי יגע בטומאת אדם לכל טומאתו", וכתוב במטמא מקדש (במדבר יט, יג) "את משכן ה' טמא ונכרתה הנפש ההיא מישראל, כי מי נדה לא זורק עליו טמא יהיה עוד טומאתו בו" - מה להלן טומאת מקדש, אף כאן (שלא פירש מה היא טומאה זו שחייבין עליה קרבן עולה ויורד) היא טומאת מקדש. ואוכל קודש, נלמד (שם) בברייתא: רבי אומר אקרא אני חיה, בהמה למה נאמר (שבקרבן עולה ויורד כתוב, ויקרא ה, ב) "או נפש אשר תגע בכל דבר טמא או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה וגו'", וכיון שמזכיר "חיה" הרי גם בהמה בכללה (שהרי כתוב שם יא, ב "זאת החיה אשר תאכלו", ומיד סמוך לזה כתוב (שם, ג) "כל מפרסת פרסה וגו' בבהמה אותה תאכלו", הרי שבהמה בכלל חיה) ולמה לו להזכיר כאן גם "בהמה טמאה", כדי ללמוד גז"ש "בהמה טמאה - בהמה טמאה": נאמר כאן "בהמה טמאה", ונאמר להלן (שם ז, כא) באוכל קדשים בטומאה "ונפש כי תגע בכל טמא, בטומאת אדם או בבהמה טמאה או בכל שקץ טמא, ואכל מבשר זבח השלמים אשר לה' ונכרתה הנפש ההיא מעמיה", מה שם מדובר לענין אוכל קודש בטומאה, אף כאן (בקרבן עולה ויורד) שכתוב טומאה, מדובר באוכל קודש בטומאה. 30) שהרי אין זה מפורש בתורה, אלא נלמד בגזירה־שוה. 31) בתורה. 32) במזיד. 33) במכות יד: למדו זאת מן הפסוק (שם יט, יג) "את משכן ה' טמא ונכרתה". וראה בספר המצוות לא־תעשה עז, ובהערה שם שי. 34) במזיד. 35) בברייתא שבועות ו: "מנין שאין הכתוב (=נפש אשר תגע בכל דבר טמא וגו'") מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו (=שאין מחייבו על מגע אלא־אם־כן אכל קודש בטומאה או נכנס למקדש בטומאה). ודין הוא: הואיל והזהיר וענש על הטומאה [בזדון - רש"י] וחייב קרבן על הטומאה, מה כשהזהיר וענש על הטומאה לא הזהיר וענש אלא על טומאת מקדש וקדשיו, אף כשחייב קרבן על הטומאה לא חייב אלא על טומאת מקדש וקדשיו".

ו. כָּל קָרְבָּנוֹת[36] שֶׁהָאִשָּׁה חַיֶּבֶת - בַּעְלָהּ מֵבִיא[37] עַל יָדֶיהָ[38]. אִם הָיָה עָנִי - מֵבִיא קָרְבַּן עָנִי, וְאִם הָיָה עָשִׁיר - מֵבִיא עַל יָדֶיהָ קָרְבַּן עָשִׁיר[39]. וּמֵבִיא אָדָם[40]

1 **עַל יְדֵי בְּנוֹ[41] וְעַל יְדֵי בִּתּוֹ וְעַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ[42]**
2 **קָרְבַּן עָנִי[43] וּמַאֲכִילָן בַּזְּבָחִים[44].**

36) לדעת הר"ש (פי"ד מנגעים משנה יב בשם ספרי זוטא) אין הבעל חייב אלא בקרבנות שבאים לטהרתה, והם קרבנות לידה, זיבה וסוטה. אבל קרבנות שבאים לכפרתה, כגון שאכלה חלב או חיללה שבת בשוגג - אינו חייב להביא. וראה בתפארת ישראל שם אות צד. [ועיין בנדרים לו. ובגליון הש"ס שם]. 37) חייב להביא, משנה בנגעים שם, ובריתא בנדרים לה: ובנזיר כד. ובבא מציעא קד. 38) בשבילה (רבינו בפיה"מ שם). 39) דברי ר' יהודא במשנה שם, ואין חולק עליו (כסף־משנה). ואין אומרים, כיון שנשאת היא עניה, שהרי מה שקנתה אשה קנה בעלה, יביא בשבילה קרבן עני אף אם הוא עשיר, אלא מביא עליה קרבן עשיר, שאשתו כגופו. ראה בפיה"מ לרבינו, בנגעים שם. 40) שהוא עשיר. נגעים שם. 41) בשביל בנו. 42) [בין עבדים ובין כנענים. ואף לדעת הר"ש, שהמדובר רק במחוסרי כפרה (ראה למעלה), הרי טומאת צרעת נוהגת גם בעבדים כנענים (פ"ט מהלכות טומאת צרעת הלכה א), וכמו כן נוהגת בהם טומאת זיבה (פ"א מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ד), והם מחוייבים בקרבנות]. 43) אף אם הוא עשיר. ובנו ובתו ועבדו ושפחתו לאו דוקא, כי הוא הדין שמביא בשביל כל אדם, אלא מזכיר אלו להודיענו שאף בנו ובתו הקטנים או אפילו הגדולים הסמוכים על שולחנו (דומיא דעבדו ושפחתו), שיש לו הכרח להביא בשבילם קרבן כדי שלא יטמאו טהרותיו על שולחנו, והיה מקום לסברא שיביא בשבילם קרבן עשיר, אם הוא עצמו עשיר - השמיענו שאין הדבר כן, אלא מביא בשבילם קרבן עני, שהתורה חסה עליו (משנה אחרונה, נגעים שם). 44) קרבן זה מטהרן לאכול בקדשים. ראה להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה א, שמחוסרי כפרה אינם אוכלים בקדשים עד שיביאו קרבנן, וראה שם הלכה ה.

3 **ז. הַמֶּלֶךְ וְכֹהֵן מָשִׁיחַ מְבִיאִין קָרְבָּנָן[45] עַל שְׁבוּעַת**
4 **הָעֵדוּת אוֹ עַל שְׁבוּעַת בִּטּוּי אוֹ עַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ**
5 **וְקָדְשָׁיו[46] כִּשְׁאָר הֶדְיוֹטוֹת[47]; שֶׁלֹּא חִלֵּק הַכָּתוּב קָרְבַּן**
6 **מֶלֶךְ מִקָּרְבַּן הֶדְיוֹט וּמִקָּרְבַּן כֹּהֵן מָשִׁיחַ[48] אֶלָּא**
7 **בַּמִּצְוֹת[49] שֶׁחַיָּבִים עַל שִׁגְגָתָן חַטָּאת קְבוּעָה, כְּמוֹ**
8 **שֶׁבֵּאַרְנוּ[50], אֲבָל בְּקָרְבָּן עוֹלֶה וְיוֹרֵד כֻּלָּן שָׁוִים[51]. כְּבָר**
9 **בֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת שְׁבוּעוֹת[52], אֵימָתַי יִהְיֶה חַיָּב עַל**
10 **שְׁבוּעַת הָעֵדוּת וְעַל שְׁבוּעַת שִׁגְגַת בִּטּוּי, וְאֵימָתַי**
11 **יִהְיֶה פָּטוּר עֲלֵיהֶן; וְעַל אֵי זֶה דֶּרֶךְ יִהְיֶה חַיָּב קָרְבָּנוֹת**
12 **הַרְבֵּה כְּמִנְיַן הַשְּׁבוּעוֹת, וְעַל אֵי זֶה דֶּרֶךְ לֹא יִהְיֶה חַיָּב**
13 **אֶלָּא קָרְבָּן אֶחָד. וּבְהִלְכוֹת מְחֻסְּרֵי כַּפָּרָה[53] אֲבָאֵר,**
14 **בְּאֵיזֶה דֶּרֶךְ תִּתְחַיֵּב הַיּוֹלֶדֶת וְהַמְּצֹרָע קָרְבָּנוֹת הַרְבֵּה,**
15 **וּבְאֵי זֶה דֶּרֶךְ יִתְחַיֵּב כָּל אֶחָד מֵהֶן קָרְבָּן אֶחָד.**

45) משנה בהוריות ט. "על שמיעת הקול ועל ביטוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו בית־דין פטורין, והיחיד והנשיא והמשיח חייבין". ומה שאמרו שם ח: במשנה "אין חייבין (כהן המשיח ובית־דין) על שמיעת הקול ועל ביטוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו, והנשיא כיוצא בהם, דברי רבי יוסי הגלילי" מפרש רבינו (בפיה"מ שם) שאין כהן המשיח מביא פר, והמלך שעיר עזים, אלא מביאין כהדיוט קרבן עולה ויורד (וראה בהשגת הראב"ד וכסף־משנה כאן). ומה שאמר רבי עקיבא (במשנה שם) כי המלך אינו חייב בשבועת העדות, שהמלך לא דן ולא דנין אותו, לא מעיד ולא מעידין אותו (וכן פסק רבינו בפ"י מהלכות שבועות הלכה א "היו עדיו וכו' או שהיה המלך אחד מעידיו שאינו ראוי להעיד וכו' ונשבעו, פטורין משבועת העדות") - כל זה אינו אלא משום שאין זה מכבודו של מלך לבוא לבית־הדין להגיד עדותו, אבל אם באו בית־הדין והנתבעים לבית המלך והעיד שם, מקבלים עדותו, ובאופן זה אם כפר ונשבע שאינו יודע עדות חייב בקרבן שבועה, וראה במרכבת המשנה ובמעשה רוקח. 46) [למעלה (ה"א) מנה רבינו גם מצורע ויולדת", וכאן השמיטם; לפי ש"יולדת" אינה לא במלך (ראה בפ"א מהלכות מלכים ה"ה, שאין מעמידים מלכה), ולא בכהן גדול (ראה בפ"ט מהל' ביאת מקדש ה"א, שבבנות אהרן אין קדושת כהונה). ו"מצורע", אע"פ שישנו בכ"ג, שאם כי נפסל מלהיות כ"ג (ראה בהוריות יב: ובבכורות מה: במשנה. ומה שאמרו במועד קטן יד: "והצרוע לרבות כהן גדול, והא כהן גדול דכל השנה כרגל וכו' שמע־מינה (מצורע) נוהג צרעתו ברגל", היינו משום שגם כהן גדול שעבר, אינו פורע ופורם, כמפורש בהוריות יא: ולפי דברי רבינו להלן פט"ו הלכה ז, גם כהן גדול שעבר מחמת מום, כל דיני כהונה גדולה עליו, ואם כן הרי הוא ככל אדם ברגל. ועיין בריטב"א שם ובתוספות ר' ידידיה תלמיד ר"י מפריש שם ח"ב עמודים יז־יח הערה 8) - מביא הוא פר הבא על כל המצוות, ככהן גדול המשמש, הרי גם כהן גדול שעבר מחמת מום, מביא פר כמפורש להלן פט"ו שם, והיה לו להביא כאן, שלענין קרבן עולה ויורד הרי הוא כהדיוט, - השמיטו משום שבמלך אינו שייך, שהרי נשיא (=מלך) שנצטרע עבר מנשיאותו, והרי הוא כהדיוט (להלן שם הלכה ט, וכן מפורש בסנהדרין קז: ועיין שם כ. ובתוספות ד"ה שתי שנים), ואין צריך לומר שלענין עולה ויורד, הרי הוא כהדיוט]. 47) קרבן עולה ויורד. וראה למעלה הלכה ד, מהו קרבן עולה ויורד. 48) שהמלך מביא שעיר עזים (זכר), והכהן המשוח - פר בן בקר, וההדיוט - שעירת עזים (נקבה) או נקבה מן הכבשים. 49) כלומר מצוות לא־תעשה. 50) למעלה פ"א הלכה א. 51) המלך והכהן המשוח וההדיוט. משנה שם (ט.): "כל המצוות שבתורה שחייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת, היחיד מביא כשבה ושעירה, והנשיא שעיר, ומשיח ובית־דין מביאין פר וכו' ועל שמיעת הקול ועל ביטוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו בית־דין פטורין, והיחיד והנשיא והמשיח חייבין". ופירש רש"י שם "דכתיב באשמות ואם נפש, ונשיא ומשיח בכלל נפש אחת הן". 52) פרקים ד־ו, ט־י. 53) פ"א ופ"ד.

16 **ח. כָּל הַמֵּבִיא קָרְבָּן עַל הַזָּדוֹן כִּשְׁגָגָה[54], אִם הָיָה**
17 **אָנוּס - פָּטוּר מִן הַקָּרְבָּן[55]. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שְׁאָר**

עֲבֵרוֹת שֶׁאֵינוֹ חַיָּב חַטָּאת אֶלָּא עַל שִׁגְגָתָן[56], שֶׁאִם הָיָה אָנוּס - פָּטוּר[57].

54) כגון הבא על שפחה חרופה (למעלה פרק ט הלכה א), ושבועת העדות (למעלה בפרק זה הלכה א), ושבועת הפקדון (למעלה פ"ט הלכה ז). 55) תוספתא בכריתות פ"א: "ארבעה מביאין על הזדון כשגגה, כולם באונס פטורים, חוץ מן הנזיר" (=שחייב על הזדון כשוגג, וגם חייב על האונס, ראה בפ"ו מהלכות נזירות הלכה ג) וראה בקרית־ספר ולחם־משנה כאן. 56) ולא על זדונן, שכיון שלא חייבה התורה אלא על השוגג בלבד ולא על המזיד - כל־שכן שלא חייבה על האונס. 57) ראה בשבועות יז: ויח. (ולמעלה פ"ה הלכה ו) שהבא על אשתו שלא בשעת וסתה וראתה דם בשעת תשמיש, הרי אלו פטורין מקרבן חטאת, מפני שזה אנוס ומה היה לו לעשות.

ט. מִי שֶׁהִפְרִישׁ מָעוֹת לְכִבְשָׂה שֶׁל חַטָּאתוֹ[58] וְצָרִיךְ לָהֶן[59] - הֲרֵי זֶה מֵבִיא שְׂעִירָה[60] וִיחַלֵּל אוֹתָם הַמָּעוֹת עַל הַשְּׂעִירָה[61] וְיֵהָנֶה בָּהֶן[62]. וְכֵן אִם הִפְרִישׁ לַשְּׂעִירָה[63] וְלָקַח כִּשְׂבָּה[64] - יֵהָנֶה בָּהֶן.

58) המדובר כאן בקרבן חטאת של עולה ויורד (ובעשיר שמביא כבשה או שעירה), ראה להלן טעמו של דבר, אבל בחטאת קבועה (ראה למעלה פ"א הלכה ד, שמביא כבשה או שעירה), אם נשאר מן המעות שהפריש לחטאת - יפלו לנדבה, ראה פ"ה מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ט. 59) למעות הללו, וכגון שהעני, וכגון שדמי השעירה פחותים מדמי הכבשה. 60) משנה בכריתות כז: 61) הוא פודה את המעות מקדושתם על השעירה הזאת, והיא נכנסת בקדושה תחת המעות היוצאים לחולין. 62) במעות האלו שחסך מההפרש שבין כבשה לשעירה. ולמדו כן (שם בגמרא) ממה שנאמר בקרבן עולה ויורד (ויקרא ה, ו־י) "מחטאתו" - "מחטאתו" - ממקצת חטאתו. כלומר, ממקצת הדבר שהפריש לחטאתו, שאם העני מתכפר במקצת, והנותר מותר בהנאה, וראה גם בפיה"מ לרבינו שם. ונראה מדברי רבינו שדווקא אם הוא צריך למעות, וכגון שהשעירה יותר זולה (או להיפך כשהכבשה יותר זולה), אז מותר לו לשנות, אבל אם אינו צריך למעות, לא ישנה מן כבשה לשעירה או משעירה לכבשה. ובפירש"י במשנה כריתות שם, נראה שהכל תלוי ברצונו, וראה מרכבת המשנה. 63) משנה שם. כלומר, שהפריש מעות בשביל לקנות שעירה, והעני, והכבשה יותר זולה, וצריך למעות הללו שבהפרש בין שווי הכבשה לשווי השעירה. 64) וחילל את המעות על־ידי הכבשה, כמבואר למעלה.

י. הִפְרִישׁ מָעוֹת לַבְּהֵמָה[65] וְהֶעָנִי[66] - יִקַּח שְׁתֵּי תּוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה[67] וִיחַלֵּל עֲלֵיהֶן אוֹתָם הַמָּעוֹת וְיֵהָנֶה בָּהֶם. הִפְרִישׁ מָעוֹת לִבְנֵי יוֹנָה אוֹ לַתּוֹרִים[68] וְהֶעָנִי - יָבִיא עֲשִׂירִית הָאֵיפָה[69] וִיחַלֵּל עֲלֵיהֶן אוֹתָם הַמָּעוֹת וְיֵהָנֶה בָּהֶן. וְכֵן אִם הָיָה עָנִי וְהִפְרִישׁ מָעוֹת לַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה וְהֶעֱשִׁיר - יוֹסִיף עֲלֵיהֶן[70] וְיָבִיא עוֹף. הִפְרִישׁ לְעוֹף וְהֶעֱשִׁיר - יוֹסִיף עֲלֵיהֶן וְיָבִיא כִּשְׂבָּה אוֹ שְׂעִירָה. אֲפִלּוּ הָיָה מוֹרִישׁוֹ גוֹסֵס[71] - הֲרֵי זֶה עָנִי[72] עַד שֶׁיִּמּוֹת מוֹרִישׁוֹ וְיִירָשֶׁנּוּ[73].

65) המדובר באחד מהששה שמצוותם שיקריבו קרבן עולה ויורד (למעלה הלכה א), ובעשיר שהפריש מעות כדי לקנות בהמה (=שעירה או כבשה) לחטאת. 66) ירד מנכסיו, וראה למעלה הלכות ב־ג־ד כי קרבן העני - שתי תורים או שני בני יונה. 67) משנה שם. ואף כי כבר הפריש מעות לקרבן עשיר, כיון שהעני אינו מביא אלא קרבן עני. ואף זה למדו שם ממה שנאמר (ויקרא ה, ו) "וכפר עליו הכהן מחטאתו" - "מחטאתו", משמע מקצת חטאתו (ראה למעלה), כלומר, אם העני יביא עוף ממקצת הדמים. 68) המדובר כאן בשבועת העדות או שבועת ביטוי או טומאת מקדש וקדשיו, שיש בהם שלש דרגות של עולה ויורד, ראה למעלה הלכה ד. 69) במשנה שם. ואף שהפריש כבר מעות לשתי תורים או לשני בני היונה - כיון שהעני עוד, מביא רק עשירית האיפה סולת למנחה. ואף זה נלמד (שם) ממה שנאמר (שם, י) "וכפר עליו הכהן מחטאתו", מקצת חטאתו. כלומר, אם הפריש מעות לשתי תורים או שני בני יונה, ושוב העני עוד, מביא ממקצת הדמים הללו, עשירית האיפה. 70) משנה שם. ואף כי כבר הפריש המעות לקרבן עני - כיון שהעשיר צריך להוסיף ולהביא קרבן עשיר. ולמדו כן בגמרא שם ממה שנאמר (שם, יג) "וכפר עליו הכהן על חטאתו", "על חטאתו" משמע שאם העשיר בינתיים, צריך להוסיף על הדמים ולהביא קרבן עשיר. 71) ועתיד לירש ממנו, ויהיה עשיר. 72) כל זמן שלא ירש אותו, ומביא קרבן עני. 73) ויצטרך להוסיף מעות עד לקרבן עשיר. משנה ערכין יז: "אבל בקרבנות אינו כן, אפילו מת אביו והניח לו וכו' אין להקדש בה כלום". ופירשו (שם יח. בגמרא) שכוונת המשנה שהיה אביו גוסס, מהו דתימא רוב גוססין למיתה, קא־משמע־לן שכל זמן שלא מת נחשב עדיין היורש לעני, לפי שהגוסס הוא כחי לכל דבריו, ראה נזיר מג.

יא. עָשִׁיר שֶׁהִפְרִישׁ כִּשְׂבָּה אוֹ שְׂעִירָה וְנָפַל בָּהּ מוּם[74] [וְהֶעָנִי] - אִם רָצָה[75], יָבִיא בְּדָמֶיהָ עוֹף. אֲבָל אִם הִפְרִישׁ עוֹף וְנִפְסַל[76] - לֹא יָבִיא בְּדָמָיו עֲשִׂירִית הָאֵיפָה, שֶׁאֵין לָעוֹף פִּדְיוֹן[77].

74) ברייתא כריתות כז: 75) כן הוא בברייתא שם. ומשמע שאם רצה יביא בדמיה כשבה אחרת, אף־על־פי שעכשיו העני. וכן מפורש בר"ש וברע"ב בנגעים פרק יד משנה יב, שמה שאמרו "מצורע עני שהביא קרבן עשיר, יצא", היינו אפילו לכתחילה [וראה בתפארת ישראל כריתות פ"ו משנה ח אות נה, וצריך עיון]. 76) בעוף לא כתב "ונפל בו מום", לפי שאין המומים פוסלים בעוף (פ"ג מהלכות איסורי מזבח הלכה א) אלא "ונפסל", היינו שנקטעה רגלו, שאין מקריבים חסר על גבי המזבח (שם). 77) ברייתא שם. ובספרא (בחוקותי פרשה ד הלכה ה) אמרו: "והעמיד את הבהמה לפני הכהן (ראה בתמורה לב: שפסוק זה מדבר בפסולי המוקדשין), בהמה נפדית ואין העופות והעצים וכו' נפדים". וראה בדברי רבינו בפירוש המשניות שם, בפ"ה מהלכות פסולי המוקדשין הלכה י, ובפ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה ד.

יב. הִפְרִישׁ[78] עֲשִׂירִית הָאֵיפָה[79] וְהֶעֱשִׁיר: עַד שֶׁלֹּא קָדְשָׁה בַכֶּלִי[80] - הֲרֵי הִיא כְּכָל הַמְּנָחוֹת[81], וְתִפְּדֶה וְתֵאָכֵל[82]; וּמִשֶּׁקָּדְשָׁה בַכֶּלִי[83] - תְּעֲבֹר צוּרָתָהּ וְתֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה[84].

78) תוספתא כריתות פ"ד. 79) כדין עני. 80) כל זמן שלא שם עדיין הסולת לתוך כלי שרת, לא קדשה קדושת הגוף, אלא קדושת דמים, וקדושת דמים נפדית (מנחות ק: והלכות איסורי מזבח שם הלכה ה). 81) שנטמאו ושנפסלו שפודין אותן, ראה הלכות איסורי מזבח שם. 82) אף־על־פי שלא נטמאה. וכן אמרו במנחות קא. "רבי אליעזר אומר, כולן טמאין נפדין, טהורין אין נפדין. חוץ מעשירית האיפה של מנחת חוטא, שהרי אמרה תורה (ויקרא ה, ו, י־יג) "מחטאתו" "על חטאתו", כלומר, לכך כתוב אצל עשירית האיפה "על חטאתו", שאם היה עני והפריש עשירית האיפה, והעשיר, יפדנה ויוסיף עליה מעות, ויביא כבשה או שעירה, כמו שאמרו בכריתות שם (רש"י שם). 83) מִשֶּׁשָּׂם את הסולת לתוך כלי שרת, קדשה הסולת קדושת הגוף, ואין קדושת הגוף נפדית (שם). 84) תוספתא כריתות שם. כלומר, מכיון שהפסול אינו בגוף המנחה אלא בבעל המנחה שהעשיר, אסור לשרוף את המנחה מיד אלא תעובר צורתה ואחר־כך תשרף, ראה בפ"ד מהלכות קרבן פסח הלכה ג.

יג. עָשִׂיר שֶׁהִפְרִישׁ קֵן[85] לְמָכְרָהּ וְלִלַּח בְּדָמֶיהָ כִּשְׂבָה אוֹ שְׂעִירָה[86] וְהֶעֱנִי[87] - יָבִיא קֵן זוֹ[88], אַף עַל פִּי שֶׁהִיא קְדֻשַּׁת דָּמִים שֶׁהִיא נִדְחֵית[89]. וְלָמָּה לֹא נִדְחֵית?[90] מִפְּנֵי שֶׁדִּחוּי מֵעִקָּרוֹ אֵינוֹ דִּחוּי[91], וַהֲרֵי נִרְאֶה קֵן זוֹ לוֹ עַתָּה. עָנִי שֶׁהִקְרִיב[92] קָרְבַּן עָשִׁיר - יָצָא, וְעָשִׁיר שֶׁהִקְרִיב קָרְבַּן עָנִי - לֹא יָצָא.

85) בכריתות כז: כח. "אמר ר' אלעזר אמר רבי אושעיא, מטמא מקדש עשיר שהפריש קן לכבשתו והעני". ומפרש רבינו "לכבשתו" - "למכרה וליקח בדמיה כשבה". 86) והרי היא קדושה בקדושת דמים, למכרה לצורך קרבן עשיר. 87) שיכול להביא קרבן עני. 88) לאחר שיפדה אותה ויקדישנה לקרבן עני. 89) כלומר, קדושת דמים זו לקרבן עשיר - נדחית, לפי שעני אינו ראוי לכתחילה לקרבן עשיר. 90) כלומר, אילו היתה בקדושת הגוף נדחית, ודאי היתה צריכה להידחות לגמרי מלהקריבה, אלא אפילו אם אין עליה אלא קדושת דמים נדחית, צריכה היא להידחות מהקרבה (לחם־משנה). וכן נראה מדברי רבינו בפרק טו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד, שקדושת דמים נדחית, מדחה הקרבן. 91) בגמרא שם אמרו שקדושת דמים מדחה, אבל רבינו לא פסק כן. ולמעלה פרק ג הלכה ח כתב רבינו, שגם בנראה ונדחה אין בעלי חיים נדחים. וכ"כ גם בפ"ג מפסולי המוקדשין הלכה כג. ועיי"ש גם בהלכה כ"ד, ובפט"ו ממעשה הקרבנות ה"ד, ובלח"מ למעלה פ"ג שם. 92) נגעים פי"ד מי"ב. וראה למעלה הי"א.

יג. עָשִׂיר שֶׁהִפְרִישׁ קֵן[85] לְמָכְרָהּ וְלִלַּח בְּדָמֶיהָ כִּשְׂבָה אוֹ שְׂעִירָה[86] וְהֶעֱנִי[87] - יָבִיא קֵן זוֹ[88], אַף עַל פִּי

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ'־כ"ו סיון תשע"ו

יום ראשון כ' סיון ה'תשע"ו

מצות עשה קה.

הַמִּצְוָה הַק"ה —— הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִהְיוֹת שִׂכְבַת זֶרַע מְטַמְּאָה, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל־דִּינֵי שִׂכְבַת זֶרַע.

יום שני כ"א סיון ה'תשע"ו

מצות עשה קה.

הַמִּצְוָה הַק"ה —— הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִהְיוֹת שִׂכְבַת זֶרַע מְטַמְּאָה, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל־דִּינֵי שִׂכְבַת זֶרַע.

יום שלישי כ"ב סיון ה'תשע"ו

מצות עשה צח.

הַמִּצְוָה הַצ"ח —— הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לָדוּן בְּטֻמְאַת אֳכָלִין וּמַשְׁקִין כַּדִּינִים הָאֲמוּרִים בָּהֶם, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל־תּוֹרַת טֻמְאַת אֳכָלִין וּמַשְׁקִין כֻּלָּם.

יום רביעי כ"ג סיון ה'תשע"ו

מצות עשה צח.

הַמִּצְוָה הַצ"ח נדפסה ביום הקודם

יום חמישי כ"ד סיון ה'תשע"ו

מצות עשה צח.

הַמִּצְוָה הַצ"ח נדפסה ביום שלישי

יום שישי כ"ה סיון ה'תשע"ו

מצות עשה צח.

הַמִּצְוָה הַצ"ח נדפסה ביום שלישי

יום שבת קודש כ"ו סיון ה'תשע"ו

מצות עשה צח.

הַמִּצְוָה הַצ"ח נדפסה ביום שלישי

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שלישי עמוד א

מדייקת הגמרא: **אֲבָל** באופן שאֵינָהּ יְכוֹלָה לְהַצִּיל את בעלה **עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר, פְּטוּרָה** היא מתשלום דמי בושתו, **אִי הָכִי, אַדְּתָנֵי סֵיפָא** – מדוע הוצרכה הסיפא של הברייתא לדרוש את הכתוב (שם יא) 'וְשָׁלְחָה יָדָהּ', שדווקא האשה המביישת את מכה בעלה חייבת בתשלום דמי בושתו, **פְּרָט לִשְׁלִיחַ בֵּית דִּין** המבייש, שפטור הוא מתשלום הבושת, שכן עושה על פי רשות בית דין. הרי כאשר אינה יכולה להציל בדרך אחרת פטורה אף האשה, ואם כן **לְפָלוֹג וְלִתְנֵי בְּרִידָהּ** – היה לברייתא לחלק ולשנות את הדין באשה עצמה, ולומר כך, **כַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים** שחייבת האשה בתשלום דמי בושתו, **בְּשֶׁיְּכוֹלָה** היתה **לְהַצִּיל** את בעלה **עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר, אֲבָל** באופן שאֵינָהּ יְכוֹלָה לְהַצִּיל **עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר, פְּטוּרָה** היא מתשלום דמי הבושת. ומאחר שלא חילקה הברייתא כן, משמע שבכל אופן חייבת האשה.

מתרצת הגמרא: **הָכָא נַמִּי קָאָמַר** – כך היא כוונת דברי הברייתא, **כַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים** שחייבת האשה בתשלום הבושת, **בְּשֶׁיְּכוֹלָה לְהַצִּיל עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר, אֲבָל** באופן שאֵינָהּ יְכוֹלָה לְהַצִּיל **עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר, נַעֲשָׂה יָדָהּ** כְּאילו היא שְׁלִיחַ **בֵּית דִּין, וּפְטוּרָה** מתשלום הבושת.

הגמרא מנסה להוכיח ממשנה שאין לאדם לעשות דין לעצמו אפילו במקום הפסד: **תָּא שְׁמַע,** שנינו במשנה (בבא בתרא צט:), **הֲרֵי שֶׁהָיְתָה דֶּרֶךְ הָרַבִּים עוֹבֶרֶת בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ,** דהיינו, שהוחזקו בני רשות הרבים לעבור דרך שדהו, **נִטְּלָה וְנָתַן לָהֶם מִן הַצַּד** – ונטל בעל השדה דרך זו מבני רשות הרבים, ותמורתה נתן להם דרך אחרת מצד שדהו, הדין הוא שמַה שֶּׁנָּתַן נָתַן – הדרך החדשה שנתן מצד שדהו נתונה היא לבני רשות הרבים, ואינו רשאי ליטלה מהם, **וְשֶׁלּוֹ לֹא הִגִּיעוֹ** – אך הדרך הישנה שחפץ היה ליטול לרשותו מבני רשות הרבים לא הגיעה לרשותו, אלא אף היא נשארת בחזקת בני רשות הרבים.

וסברה הגמרא, שמעיקר הדין חלה החלפה זו, שהרי שנינו 'מה שנתן נתן', אלא שמאחר והורגלו האנשים לילך בדרך הישנה אינו יכול לסלקם משם, שאינו יכול לתבוע כל אחד ואחד בבית דין. **וְאִי אָמְרַתְּ עָבִיד אִינִישׁ דִּינָא לְנַפְשֵׁיהּ** – ואם אומר אתה שרשאי אדם לעשות דין לעצמו כשיש לו הפסד, ואינו צריך לתבוע בבית דין, אם כן מדוע אינו יכול ליטול מהם את הדרך הישנה, **לְנָקוֹט פַּזְרָא וְלֵיתֵיב** – שיטול מקל בידו, וישב על פיתחה של הדרך הישנה, וכל אדם שיחפוץ לעבור שם ימנע בעדו מלעשות כן, שהרי מעתה רשותו היא, ויש לו הפסד בכך שעוברים בני רשות הרבים בחצירו. ומאחר ששנינו ש'שלו לא הגיעו', יש ללמוד שאין אדם רשאי לעשות דין לעצמו, ועל כן בהכרח יפסיד את שלו, שאינו יכול לתבוע את כל בני רשות הרבים לדין.

דוחה הגמרא: **אָמַר רַב זְבִיד מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא,** אין להוכיח ממשנה זו, מאחר שאין החלפה זו חלה בכלל, שאסרו חכמים לאדם להחליף את הדרך שלו בשל בני רשות הרבים, **גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתֵּן לָהֶם דֶּרֶךְ עֲקַלְּתוֹן** – מאחר שחששו שמא יטול מהם דרך ישרה ויתן להם תמורתה דרך עקומה וארוכה, ונמצא שמפסידים הם מהחלפה זו, ולפיכך, אפילו במקום שנותן להם דרך ישרה אינו רשאי ליטול מהם את הדרך הישנה שהחזיקו בה.

תירוץ נוסף: **רַב מְשַׁרְשִׁיָא אָמַר, בְּנוֹתֵן לָהֶם דֶּרֶךְ עֲקַלְּתוֹן** – המשנה עוסקת באופן שנטל מהם דרך ישרה, ונתן להם בתמורתה דרך עקומה, ולפיכך לא חלה החלפה זו, ואינו רשאי ליטול מהם את שלהם.

תירוץ שלישי: **רַב אַשִׁי אָמַר, כָּל מִן הַצַּד דֶּרֶךְ עֲקַלְּתוֹן הוּא** – בכל אופן שנוטל אדם מבני רשות הרבים דרך אחת ונותן להם אחרת מצידיה, יש לדון כאילו נתן להם דרך עקומה, שהרי **קְרוֹבָה** היא **לָזֶה וּרְחוֹקָה לָזֶה** – שאמנם ישנם אנשים שגרו בריחוק מקום מן הדרך הישנה, ועתה הדרך החדשה קרובה היא להם, אך מאידך, ישנם הגרים בקרבת מקום לדרך הישנה ועתה נתרחקו, ולפיכך אין אדם רשאי להחליף את שלו בשל רשות הרבים כלל.

הגמרא מקשה לשלושת התירוצים: **אִי הָכִי** – אם כן שהמשנה עוסקת לדעת הכל באופן שלא חלה החלפה זו, ולכך אינו יכול ליטול מהם את שלהם, **אַמַּאי שֶׁלּוֹ לֹא הִגִּיעוֹ** – מדוע על כל פנים אינו יכול ליטול מהם את הדרך החדשה שנתן להם בתמורה, **לֵימָא לְהוּ שְׁקוּלוּ דִּידְכוּ וַהֲבוּ לִי דִּידִי** – הרי יכול הוא לומר להם טלו אתם את דרככם הישנה, והבו לי את הדרך החדשה שחפץ הייתי ליתן לכם, שמאחר ולא חלה ההחלפה נשארת היא ברשותי.

מתרצת הגמרא: שהטעם שאין בעל השדה רשאי ליטול את שלו הוא **מִשּׁוּם דְּרַב יְהוּדָה, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה, מֵיצַר** [– דרך, מעבר], **שֶׁהֶחֱזִיקוּ בּוֹ רַבִּים** – שכבר הורגלו בני רשות הרבים בהליכתו, **אָסוּר לְקַלְקְלוֹ** וליטלו מהם, ולפיכך מאחר שכבר התחילו בני רשות הרבים לילך גם בדרך החדשה שנתן להם, אינו רשאי לשוב וליטלה מהם.

הגמרא מנסה להוכיח מברייתא שאין לאדם לעשות דין לעצמו אפילו במקום הפסד: **תָּא שְׁמַע, כַּעַל הַבַּיִת שֶׁהִנִּיחַ פֵּאָה** לעניים בשדהו **מִצַּד אֶחָד** של השדה, **וּבָאוּ עֲנִיִּים וְנָטְלוּ** פאה **מִצַּד אַחֵר** של השדה, הדין הוא שזֶה וְזֶה **פֵּאָה** – בין מה שנטלו ובין מה שהניח מתחילה של עניים הם. **וְאִי אָמְרַתְּ עָבִיד אִינִישׁ דִּינָא לְנַפְשֵׁיהּ** – ואם תאמר שרשאי אדם לעשות דין לעצמו במקום הפסד, **אַמַּאי** זֶה וְזֶה **פֵּאָה** – מדוע רשאים הם ליטול אף את מה שהניח להם מתחילה, הרי מאחר שכבר נטלו את שלהם שאר השדה שלו היא, והעניים הנוטלים מן הצד השני שלא כדין הם עושים, ואם כן, **לְנָקוֹט פַּזְרָא וְלֵיתֵיב** – שיטול מקל בידו וישב בצד שדהו, וכל החפץ ליטול פאה שלא כדין ימנע זאת ממנו. ובהכרח, שאין אדם רשאי לעשות דין לעצמו אף במקום הפסד, ומאחר שאינו יכול לתבוע את כל העניים בבית דין עליו להפסיד את שלו.

דוחה הגמרא: **אָמַר רָבָא,** אין כוונת הברייתא ששני צדדי השדה פאה הם, אלא רשאי הוא ליטול לעצמו מה שהניח בתחילה ולמנוע מהעניים ליטלו, **וַאי** כוונת הברייתא באומרה 'זֶה וְזֶה פֵּאָה', **לְפוֹטְרָן מִן הַמַּעֲשֵׂר** – לענין שאף החלק השייך לו פטור הוא מן המעשר, מאחר שחל עליו מתחילה שם פאה.

ומביאה הגמרא ראיה לדין זה: **כִּדְתַנְיָא, הַמַּפְקִיר אֶת כַּרְמוֹ, וְהִשְׁכִּים בַּבֹּקֶר וּבְצָרוֹ,** דהיינו, שהקדים לזכות בו הוא עצמו קודם שיזכה בו אחר, הדין הוא שחַיָּיב **בְּפֶרֶט וּבְעוֹלְלוֹת וּבְשִׁכְחָה וּבְפֵאָה** – שכל אלו מתנות עניים הם, ואף שהזוכה מן ההפקר פטור מליתן ממנו מתנות עניים, באופן כזה שהפקיר את שלו ושב וזכה בו חייב, **וּפָטוּר מִן הַמַּעֲשֵׂר,** מאחר שאף הפקר כזה נפטר מן המעשר, ועל כן גם לענין בעל הבית שנתן פאה מצד אחד ונטלו עניים מצד אחר, פטור הוא מן המעשר:

משנה

משנה זו דנה באדם שנשברו כליו ברשות הרבים, ונתקל בהם אחר וניזוק, האם חייב הוא בתשלום הנזק או לא.

אדם המהלך עם כד מלא מים, ונתקל ונפל **וְנִשְׁבְּרָה כַּדּוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים** ונשפכו המים, **וְהוּחְלַק אֶחָד כַּמַּיִם** ונחבט על ידי כך בקרקע, **אוֹ שֶׁלָּקָה בְּחַרְסִית** – ניזוק מן חרסי הכד השבור, הדין הוא שחַיָּיב בעל הכד בתשלום הנזק. זו היא דעת תנא קמא.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּמִתְכַּוֵּין חַיָּיב בְּאֵינוֹ מִתְכַּוֵּין פָּטוּר – אם נתכוין בעל הכד לזכות בחרסי הכד ובמימיו לאחר שבירתו, חייב הוא בתשלום הנזק, שהרי ממונו הוא שהזיק, אך אם לא נתכוין לכך אלא הפקיר את התקלה, פטור מתשלום הנזק, מאחר שלדעת רבי יהודה אין אדם מתחייב על תקלה שאינה שלו:

גמרא

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים על איזה נזקים חייב בעל הכד: **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, לֹא שָׁנוּ** שחייב בעל הכד בתשלום הנזק של זה שהוחלק במי הכד, **אֶלָּא שֶׁטִּינְּפוּ כֵּלָיו בַּמַּיִם** – שנתלכלכו וניזוקו בגדיו או כליו במי הכד,

ישעיה פרק כז יא־יג

יא בִּיבֵשׁ קְצִירָהּ תִּשָּׁבַרְנָה נָשִׁים בָּאוֹת מְאִירוֹת אוֹתָהּ כִּי לֹא עַם־בִּינוֹת הוּא עַל־כֵּן לֹא־יְרַחֲמֶנּוּ עֹשֵׂהוּ
וְיֹצְרוֹ לֹא יְחֻנֶּנּוּ: (פ) יב וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יַחְבֹּט יְהוָה מִשִּׁבֹּלֶת הַנָּהָר עַד־נַחַל מִצְרַיִם וְאַתֶּם תְּלֻקְּטוּ
לְאַחַד אֶחָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ) יג וְהָיָה | בַּיּוֹם הַהוּא יִתָּקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל וּבָאוּ הָאֹבְדִים בְּאֶרֶץ אַשּׁוּר
וְהַנִּדָּחִים בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם וְהִשְׁתַּחֲוֻו לַיהוָה בְּהַר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלִָם: (פ)

רש"י

(יא) ביבש קצירה. קצירי שרשיה כמו תשלח קצירה (תהלים פ) ועשה קציר (איוב יד) כלומר כשתכלה זכות מעט שכיבד את אביו אז תשברנה סעיפיה: **נשים באות מאירות אותה.** עם חלש כנשים ידליקום כך ת"י, מאירות כמו (מלאכי א) ולא תאירו מזבחי חנם וכן פתר דונש מחמת שהעצים יהיו יבשים יהיו נוחים להדליק אבל מנחם פתר מלקטות כמו אריתי מורי (שיר ה) וארוה כל עוברי דרך (תהלים פ) השיב לו דונש והלא כתיב ביבש קצירה ובענפים יבשים אין מלקטין פרי וכן רבותינו שאסרו לקבל מהן צדקה מפני הטעם הזה שאמרו בבא בתרא פ"ק (דף י') לית ליה ביבש קצירה תשברנה: **(יב) יחבט ה'.** ת"י יתרמון קטילין ואני אומר ב' לשונות הללו חיבוט ולקיטה נופלין זה על זה כחובט זיתיו וחזור ומלקטן ואחרים מלקטין אותו מן הארץ כך הקב"ה יתחיל האסיפה כמו שנאמר יתקע בשופר גדול: **משבולת הנהר.** הם האובדים בארץ אשור: **עד נחל מצרים.** הם הנדחים בארץ מצרים. הנהר. פרת, הם בני אשור היושבים על פרת: **עד נחל מצרים.** הם יושבי מצרים יחבוט אותם כחובט זיתים: **ואתם תלוקטו.** מן הגליות: **לאחד אחד.** המוצא אחד מכם יביאהו מנחה: **(יג) האובדים בארץ אשור.** לפי שנפוצו בארץ רחוקה לפנים מן הנהר סמבטיון קראם אובדים:

מצודת דוד

(יא) ביבוש קצירה. כשתתיבש ענפיה תשבר מעצמה רצה לומר כשתתמלא סאתם ישברו מאיליהם: **נשים באות.** נשים תבאנה ויבעירו בהם האש ור"ל עם חלש כנשים ישחיתו אותה: **כי לא עם בינות הוא.** להבין שכל ממשלתו באה לו מה' ולא בכח זרועו: **עושהו.** המקום שגדלו והמשילו: **ויוצרו וכו'.** כפל הדבר במ"ש: **(יב) יחבוט ה'.** ר"ל כמו שחובטין את השבלים במקל להסיר התבואה מן הקשין כן יסיר את ישראל מבין האומות: **משבולת הנהר.** מארץ אשור היושבים על נהר פרת עד נחל מצרים ר"ל מכל המקומות שבין זה לזה יפריש את ישראל מבין האומות: **ואתם וכו'.** בני ישראל. סרס המקרא ואתם בני ישראל תלקטו וכו' רצה לומר אחר הפרשה תהיו אתם הנלקטים אחד אחד והמוצא אחד מכם יביאהו לירושלים: **(יג) יתקע בשופר גדול.** הוא ענין משל לומר כולם יתקבצו ויבואו כאלו תקעו בשופר גדול להשמיע הקול בכל העולם להתקבץ ולבוא: **האובדים.** לפי שלא חזרו לארצם מעת שגלו שמה לכן קראם אובדים. בהר הקדש בירושלים. בהר המוריה העומד בירושלים והוא מקום מקדש:

מצודת ציון

(יא) קצירה. כן נקרא הענף כמו ועשה קציר כמו נטע (איוב יד): **מאירות.** מבערות כמו ולא תאירו מזבחי חנם (מלאכי א): **בינות.** מל' בינה: **עושהו.** המגדל ומרומם אותו וכן ישמח ישראל בעושיו (תהלים קמט): **(יב) יחבט.** ענין הכאה במקל להפריש התבואה מהקשין כמו כי במטה יחבט קצח (לקמן כח): **משבלת.** הוא חוזק מרוצת המים כמו אל תשטפני שבולת מים (תהלים סט): **לאחד אחד.** כמו אחד לאחד ור"ל לצרף אחד לאחד: **(יג) יתקע.** מלשון תקיעה:

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שישי עמוד א

1 חַיָּיב בְּתשלום נִזְקֵי הַשֵּׁנִי בֵּין בְּנִזְקֵי גּוּפוֹ וּבֵין בְּנִזְקֵי מָמוֹנוֹ, דהיינו, בין
2 אם הוזק השני מגופו של הראשון, ובין אם הוזק מממונו של הראשון,
3 חייב הראשון בתשלום נזקי השני. אלא שאם נתקל בגופו של הראשון,
4 חייב הלה משום אדם המזיק ומשלם אף על נזקי כליו של השני, ואם
5 נתקל בממונו של הראשון, חיובו משום בור המזיק הוא, ולפיכך אינו
6 חייב בזה אלא על נזקי גופו של שני ולא על נזקי כליו, שהרי בור פטור
7 על נזקי כלים. שֵׁנִי חַיָּיב בְּתשלום נִזְקֵי הַשְּׁלִישִׁי בְּנִזְקֵי גּוּפוֹ אֲבָל לֹא
8 בְּנִזְקֵי מָמוֹנוֹ, דהיינו, אם נתקל השלישי בגופו של השני, חייב הלה
9 משום אדם המזיק בין על נזקי גופו של השלישי ובין על נזקי כליו, אך
10 אם נתקל השלישי בממונו של השני, פטור השני לגמרי מתשלום נזקי
11 השלישי, מאחר שאין ממונו של השני נידון כבור ברשות הרבים.

12 מקשה הגמרא: מדוע יש לחייב את הראשון על התקלה שנעשית על
13 ידי ממונו משום בור, ואין לחייב את השני על כך, הרי מִמַּה נַּפְשָׁךְ יש
14 להשוות דינם זה לזה, דְּאִי נִתְקַל פּוֹשֵׁעַ הוּא, ועל כן יש לחייבו על
15 התקלה שנוצרה מממונו, כדין אדם החופר בור ברשות הרבים, אם כן,
16 שֶׁנִּי נַמִּי לִיחַיֵּיב – יש לחייב אף את השני על התקלה שנעשית על ידי
17 ממונו, שהרי אף הוא פשע בכך שנתקל בראשון, וְאִי נִתְקַל לַאו פּוֹשֵׁעַ
18 הוּא, ולפיכך פטור השני על הנזק שאירע לשלישי מממונו, אם כן,
19 אֲפִילּוּ רִאשׁוֹן נַמִּי לִיפְטַר מתשלום נזקי השני, ואף באופן שניזוק השני
20 מגופו של הראשון יש לפוטרו, שהרי אנוס הוא בנפילה זו, ולפיכך אין
21 לדון את נזקי גופו כאדם המזיק, וכן אין לדון את ממונו כבור ברשות
22 הרבים.

איוב פרק ג כא־כו

כא הַמְחַכִּים לַמָּוֶת וְאֵינֶנּוּ וַיַּחְפְּרֻהוּ מִמַּטְמוֹנִים: כב הַשְּׂמֵחִים אֶלֵּי־גִיל יָשִׂישׂוּ כִּי יִמְצְאוּ־קָבֶר: כג לְגֶבֶר אֲשֶׁר־דַּרְכּוֹ נִסְתָּרָה וַיֶּסֶךְ אֱלוֹהַּ בַּעֲדוֹ: כד כִּי־לִפְנֵי לַחְמִי אַנְחָתִי תָּבֹא וַיִּתְּכוּ כַּמַּיִם שַׁאֲגֹתָי: כה כִּי פַּחַד פָּחַדְתִּי וַיֶּאֱתָיֵנִי וַאֲשֶׁר יָגֹרְתִּי יָבֹא לִי: כו לֹא שָׁלַוְתִּי | וְלֹא שָׁקַטְתִּי וְלֹא־נָחְתִּי וַיָּבֹא רֹגֶז:

איוב פרק ד א־ד

א וַיַּעַן אֱלִיפַז הַתֵּימָנִי וַיֹּאמַר: ב הֲנִסָּה דָבָר אֵלֶיךָ תִּלְאֶה וַעְצֹר בְּמִלִּין מִי יוּכָל: ג הִנֵּה יִסַּרְתָּ רַבִּים וְיָדַיִם רָפּוֹת תְּחַזֵּק: ד כּוֹשֵׁל יְקִימוּן מִלֶּיךָ וּבִרְכַּיִם כֹּרְעוֹת תְּאַמֵּץ:

רש״י

(כא) המחכים למות. למרי נפש התאבים ומתאוים למות וקובלים לאמר איננו: **ויחפרוהו.** מרגלים אחריו: **ממטמונים.** יותר משמרגלי׳ אחר מטמוני אוצרות והיו: **(כב) שמחים אלי גיל.** וישישו אם היו מוצאים קבר: **אלי גיל.** בשביל הגילה והששון של (מציאות) קבר: **(כג) לגבר אשר דרכו נסתרה.** כל טובות אשר פעל נסתרו מאת בעל הגמול ולא הביט בהם: **ויסך אלוה בעדו.** עשה מחיצה לפניו לסיגרו במסגר כמו (הושע ב) הנני שך את דרכך: **(כד) תבא.** באה: **ויתכו.** לשון נתך ארצה נגרים ויורדים כמים ויש לפרש נתיכה ל׳ רבייה: **(כה) פחד פחדתי.** כל ימי עמדתי בפחד על זה כמו שאמרנו (לעיל א) ויהי כי הקיפו וגו׳: **ואשר יגורתי.** הן עתד הועתד ונגזר שיבא לי: **(כו) לא שלותי.** מדאגה זו והנה ויבא רוגז: **(א) מענה אליפז.** (אליפז בן עשו היה ועל ידי שנתגדל בחיקו של יצחק זכה שתשרה עליו שכינה: **התימני.** מארץ תימן מארצו של עשו (סא״א): **(ב) הנסה.** לשון תימה הבעבור שניסה דבר אליך תלאה בנסיון אחד שניסך בוראך ובא אליך אתה נלאה, ומעתה עצור במילין מי יוכל מלהשיבך: **(ג) הנה יסרת רבים.** שהרבו דברים הוכחתם ויסרתם: **וידים רפות.** ויגורות מפורענות הבא עליה׳ אתה היית רגיל לחזקם ולומר אל תירא שכך הוא מדת הדין: **(ד) יקימון.** רגילות הם מליך להקים את הכושל:

מצודת דוד

(כא) המחכים. הלא המה אשר יקוו למות ומדוע איננו ואף כי יחפשו אחריו יותר מאחר מטמונים: **(כב) השמחים.** הנה האנשים שלימי הדעת השמחים אל דבר אשר ראוי ונכון לגיל בו הלא המה ישישו כאשר ימצאו קבר וסיבת מות: **(כג) לגבר.** מוסב למעלה לומ׳ הלא ישישו כאשר ימצאו קבר לגבר אשר דרכו נסתרה ממנו שיש לו קושי המזל לבל יוכל לעשות דרכו לגמור מעשהו אשר החל ואלוה עשה גדר בעד דרכו לבל יוכל לעבור בו ובעבור זה ישישו שלימי הדעת כאשר ימצאו לו קבר כי יאמרו טוב מותו מחייו והואיל וכן הוא למה יתן א״כ לעמל אור: **(כד) כי לפני לחמי.** למה לי חיים הלא מר לי מאד כי אף לפני מאכלי תבוא אנחתי ולא הלכה הצער בשמחת תענוג המאכל ושאגותי המה תכופים מבלי הפסק כמי׳ הנגרים ויורדים: **(כה) כי פחד.** הפחד אשר פחדתי בעת שלותי פן יבואו עלי הרעות האלה הנה כן באו אלי: **ואשר יגורתי.** כפל הדבר במ״ש: **(כו) לא שלותי.** מעולם לא ישבתי בשלוה ובהשקט ובנחת כי יראתי מן הרעה

מצודת ציון

(כא) המחכים. המקוים כמו וחכיתי לה׳ (ישעיה ח): **ויחפרוהו.** מל׳ חפירה ור״ל יחפשו כי המחפש חופר בקרקע: **ממטמונים.** מאוצרות כי הדרך להניחם במקום טמון ונסתר: **(כב) אלי גיל.** אל גיל: **(כג) ויסך.** ענין גדר כמו אתה שכת בעדו (לעיל א): **(כד) ויתכו.** ענין שפיכה ויציקה כמו עד נתך מים (ש״ב כא): **שאגותי.** צעקותי: **(כה) כי פחד פחדתי.** אשר פחד פחדתי וכן כי גוע אהרן (במדבר כ): **ויאתיני.** באה עלי כמו אתא בקר (ישעיה כא): **יגורתי.** ענין פחד כמו ויגר מואב (במדבר כב): **יבא לי.** כמו בא לי: **(כו) נחתי.** מל׳ נחת ומנוחה: **(א) ויען.** מל׳ עניה ותשובה: **(ב) הנסה.** מל׳ נסיון והיא בה״א התימה: **תלאה.** ענין עייפות ויגיעה כמו את כל התלאה (שמות יא): **ועצור.** ענין מניעה ועכבה כמו שרים עצרו במילים (לקמן כט): **במילין.** ענין דבור: **(ג) רפות.** מל׳ רפיון: **(ד) כושל.** ענין נפילת הכח והתשות: **כורעות.** היא הנפילה על הברכים: **תאמץ.** תחזק:

הבאה ומתרגשת בעולם והנה באה עלי הרוגז והחרדה (העולה מהמענה ההיא שהיה איוב נבוך בדעתו ומסתפק לומר שכל מקרי האדם המה מוגבלים ומסודרים לפי מערכת השמים אשר יורו בעת ההריון והלידה ולזה קלל יום תולדתו וליל עיבורו אף יתרעם מול המקום המסדר את הנהגה ההיא לומר מדוע לא סדר אשר מי שיהי׳ ראוי להולד בכמו זה המערכה שנולד הוא שימו׳ או ברחם האם או בצאתי ולא יראה ברעה כי טוב לו המות): **(ב) הנסה.** האם ראוי ונכון שכאשר המנסה אותך בדבר רעה מן הרעות נעשית מיד עיף ויגע מלהיות מחזיק בתומתך ולכן מי יוכל להתאפק לעצור בדברים מבלי להשיב: **(ג) הנה יסרת.** הנה מאז הלא אתה יסרת רבים אשר הרבו דברים כלפי מעלה: **וידים רפות.** הידים שהיו רפות באמונת השם אתה הייתי מחזק באמרי מוסר: **(ד) כושל.** האיש הכושל היו מליך מקיימים אותו וברכים הכורעות לנפול אתה היית מאמץ ר״ל כל מי שהיה נבוך בהשגחת המקום בעבור מה שהגיעהו מהרעות בחושבו שבאה מצד המערכה ולא בהשגחה הנה מאז היית אתה מעמידו על האמת לומר שבא בהשגחה ומצד העונש על הפשע והנה שבו כולם והודו לדבריך:

ו הָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי כַלְכָּלוֹת שֶׁל טֶבֶל, וְאָמַר: "מַעֲשְׂרוֹת זוֹ בָּזוֹ" — הָרִאשׁוֹנָה מְעֻשֶּׁרֶת; "שֶׁל זוֹ בָּזוֹ וְשֶׁל זוֹ בָּזוֹ" — הָרִאשׁוֹנָה מְעֻשֶּׁרֶת, "מַעֲשְׂרוֹתֵיהֶן מַעֲשְׂרוֹת כַּלְכָּלָה בַּחֲבֵרְתָּהּ" — קָרָא שֵׁם.

ז מֵאָה טֶבֶל, מֵאָה חֻלִּין — נוֹטֵל מֵאָה וְאֶחָד. מֵאָה טֶבֶל, מֵאָה מַעֲשֵׂר — נוֹטֵל מֵאָה וְאֶחָד. מֵאָה חֻלִּין מְתֻקָּנִים,

פירוש ברטנורא

ו כלכלות. סלים: **מעשרות זו בזו.** מעשרות שאני צריך להפריש מכלכלה זו יהיו מונחים בחברתה: **הראשונה מעושרת.** ומפריש מן השניה המעשרות של שתיהן: **של זו בזו ושל זו בזו הראשונה מעושרת.** אבל השניה אינה מעושרת, דמיד כשאמר של זו בזו נתקנה הראשונה ונפטרה מן המעשרות וכי הדר ואמר של זו בזו נמצא מפריש מזו שכבר נפטרת על זו שהיא חייבת ואין מפרישין מן הפטור על החיוב ולא אמר כלום, ונוטל מן השניה המעשרות של שתיהן: **מעשרותיהן מעשרות כלכלה בחברתה.** המעשרות המחוייבות לשתי כלכלות הללו יהיו של כלכלה בחברתה, הרי קרא שם מעשרות שתיהן כאחת ומפריש מזו על זו ומזו על זו דבכל אחת שייר טבל כדי מעשרות חברתה. אבל אינו מפריש עליהן ממקום אחר שהרי קרא שם וקבע מעשרות כל אחת מהן בחברתה. פי' אחר ועיקר, מעשרותיהן מעשרות כלכלה בחברתה קרא שם ומפריש מאיזו מהן שירצה דהכי מפרשינן למלתיה מעשרותיהן מאיזה מהן שארצה יהיו מעשרות כלכלה בחברתה:

ז מאה טבל ומאה חולין. שנתערבו: **נוטל מאה ואחד.** נוטל מאה להפריש מהן מעשר ראשון ומעשר שני כדין כל טבל, ואחד נוטל מן המאה (דלשם [צ"ל של] חולין לתרומת מעשר כאילו היו טבל, שהחולין נעשים כטבל עצמו לענין תרומת מעשר בלבד אבל לא לענין מעשר ראשון ומעשר שני, ונמצא זה מפסיד ע"י תערובת זו אחת בלבד שמפריש מן החולין. וטבל דאיירי ביה הכא הוא שהורמה ממנו תרומה גדולה אבל לא הורמו ממנו מעשרות ולא תרומת מעשר: **מאה טבל ומאה מעשר.** שלא הורמה מן המעשר הזה תרומת מעשר ונתערבו נוטל מאה של טבל להפריש מהן המעשרות כדפרישית לעיל, ונוטל אחת מן המאה של מעשר שהם נעשים כטבל עצמו להתחייב בתרומת מעשר ונשארו צ"ט מפריש מהן תרומת מעשר לפי חשבון שהם עשר פחות עשירית של אחד. ואם לא נתערב המעשר בטבל לא היה מפריש אלא עשרה לתרומת מעשר שבהן השתא מפני שנתערבו בטבל מפריש י"א פחות עשירית נמצא מפסיד א' פחות עשירית: **מאה חולין מתוקנין ומאה מעשר.** ראשון שלא נטלה תרומתו שנתערבו נוטל מאה לשם מעשר ראשון כדי להפריש מהן עשרה לתרומת מעשר שבהן ועשר נוטל מן המאה חולין מתוקנין כאילו היו הם מעשר ראשון דעשרה מהם לתרומת מעשר ונמצא מפסיד

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ו

משנתנו מוסיפה לדון בעניינים הקשורים בהלכה שאין מעשרים מן הפטור על החייב ולא מן החייב על הפטור.

הָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי כַלְכָּלוֹת שֶׁל טֶבֶל – שני סלים של פירות טבל, **וְאָמַר: "מַעֲשְׂרוֹת זוֹ בָּזוֹ"** – המעשרות של כלכלה זו (הראשונה) יהיו בכלכלה זו (השנייה), כלומר שהוא מפריש מכלכלה אחת על חברתה, **הָרִאשׁוֹנָה מְעֻשֶּׁרֶת** – שהרי עישר מן החייב על החייב; ומפריש מן הכלכלה השנייה את המעשרות על שתיהן. – יש מפרשים, שמדובר כאן בכלכלות של טבל הטבול למעשרות, אבל לא לתרומה גדולה, שכן תרומה גדולה רגילים להפרישה מיד בשעת הגורן (**רא"ש; ריבמ"ץ**), וכן כותב הרמב"ם (**הל' מעשר ז, יא**): "מי שהיו לפניו שתי כלכלות של טבל שניטלה תרומתן". ויש מפרשים, שמשנתנו עוסקת בטבל הטבול גם לתרומה גדולה, ולשון "מעשרות" שנקטה המשנה כולל גם תרומות, כמו שהזכרנו כבר במקומות אחדים (**"תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל"**). – יש מעירים, שהלכה זו ששנינו עכשיו, אין בה כל חידוש, ולא נשנתה אלא אגב ההלכות הבאות (**ר"ש**). ויש סוברים, שהמשנה באה להשמיענו, שמותר לאכול מן הכלכלה הראשונה, אף שלא הופרשו עדיין מעשרותיה מן השנייה (**"תפארת ישראל"**). **"שֶׁל זוֹ בָּזוֹ וְשֶׁל זוֹ בָּזוֹ"** – אבל אם אמר: המעשרות של כלכלה זו בכלכלה זו ושל כלכלה זו בכלכלה זו, **הָרִאשׁוֹנָה מְעֻשֶּׁרֶת** – אבל השנייה אינה מעושרת, לפי שבשעה שאמר "של זו בזו", נעשתה הכלכלה הראשונה מתוקנת, שהרי עישר מן החייב על החייב, וכשהוסיף ואומר "ושל זו בזו" נמצא מפריש מן הכלכלה המתוקנת, שכבר נפטרה מן המעשרות, על הכלכלה שהיא עדיין חייבת במעשרות, ואין מפרישים מן הפטור על החייב; הלכך השנייה אינה מעושרת עד שיפריש ממנה את מעשרותיה מלבד המעשרות שעל הראשונה, או שיפריש עליה ממקום אחר החייב במעשר. **"מַעֲשְׂרוֹתֵיהֶן מַעֲשְׂרוֹת כַּלְכָּלָה בַּחֲבֵרְתָּהּ"** – אבל אם אמר: מעשרותיהן של שתי הכלכלות יהיו של כל אחת בחברתה, **קָרָא שֵׁם** – המעשרות לשתיהן כאחת, ולכן שתיהן מעושרות, ושוב אינו יכול להפריש עליהן ממקום אחר, שכן בקריאת השם קבע מעשרותיהן בהן, והרי הוא מפריש את המעשרות של שתיהן מאיזו כלכלה שירצה (**תוספתא; רמב"ם; "שנות אליהו"**).

באור משנה ז

מֵאָה טֶבֶל, מֵאָה חֻלִּין – שנתערבו זה בזה, כגון מאה תאנים של טבל ומאה של חולין, ומדובר כאן בטבל הטבול רק למעשר ולתרומת מעשר, אבל לא לתרומה גדולה, דהיינו שידוע שהופרשה כבר ממנו תרומה גדולה, והרי תערובת זו אסורה לזרים על ידי תרומת המעשר שבה; ואי אפשר להפריש אחד מהתערובת לשם תרומת מעשר, לפי שיש חשש שמא משל חולין הוא ואין מפרישים מן הפטור על החייב; **נוֹטֵל מֵאָה וְאֶחָד** – מתוך התערובת של המאתיים, והרי יש בהם ודאי אחד טבל, והוא עושהו תרומת מעשר על מאה הטבל, שאומר: "תשעה של טבל שבתוך התערובת עם האחד שיש במאה ואחד שנטלתי הם מעשר ראשון, והאחד הזה תרומת מעשר עליהם". וכל המאה ואחד שנטל, הואיל ומעורב בהם האחד שעשהו תרומת מעשר, הריהו מוכרם לכהן, והכהן משלם לו דמיהם כשער התרומה שהוא בזול, חוץ מדמי האחד שהוא תרומת מעשר, שחייב ליתנו לכהן בחינם. ושאר התשעים ותשעה שנשארו בידו מותרים לו מכל מקום: אם חולין הם, הרי ודאי מותרים, ואם טבל הם, הרי הפריש עליהם אחד לתרומת מעשר; וצריך עוד להפריש מהם מעשר ראשון ומעשר שני כפי חשבון. **מֵאָה טֶבֶל, מֵאָה מַעֲשֵׂר** – אם נתערבו זה בזה מאה טבל ומאה מעשר ראשון שלא הופרשה מהם תרומת מעשר, ונמצא בתערובת זו אחד עשר תרומת מעשר: אחד ממאה של הטבל, ועשרה ממאה של המעשר; ואי אפשר להפריש אחד עשר מכל התערובת כתרומת מעשר וליתנם לכהן, שמא משל טבל הם, והרי ממאה טבל אין ראויים למעשר אלא עשרה, ואלה אמנם יכולים להיות תרומת מעשר על המאה של המעשר, אבל האחד הנוסף על העשרה, אם הוא טבל, הרי אינו יכול להיות תרומת מעשר, שאין תרומת מעשר אלא מן המעשר ולא מן הטבל או מן החולין; **נוֹטֵל מֵאָה וְאֶחָד** – מתוך המאתיים, ובהם יש ודאי אחד טבל, והוא עושהו תרומת מעשר על מאה הטבל, כמו שבארנו בענין הקודם, ונותן כל המאה ואחד ללוי, במקום מאה המעשר שחייב לו, והלוי מוכרם לכהן בדמי תרומה, חוץ מאחד עשר תרומת מעשר שבהם, שחייב ליתנם לכהן בחינם. ותשעים ותשעה הנותרים, לאחר שהופרשו מהם מעשר ראשון ומעשר שני, הרי הם מותרים מכל מקום: אם הם טבל, הרי הפריש כל מעשרותיהם כדין, ואם הם מעשר, הרי המאה ואחד שנטל הם הטבל, ועשרה מתוך המאה ראויים להיות מעשר ראשון, והם יהיו

מֵאָה מַעֲשֵׂר — נוֹטֵל מֵאָה וְעֶשֶׂר. מֵאָה טֶבֶל, תִּשְׁעִים מַעֲשֵׂר; תִּשְׁעִים טֶבֶל וּשְׁמוֹנִים מַעֲשֵׂר — לֹא הִפְסִיד כְּלוּם. זֶה הַכְּלָל: כָּל זְמַן שֶׁהַטֶּבֶל מְרֻבֶּה לֹא הִפְסִיד כְּלוּם.

ח מִי שֶׁהָיוּ לוֹ עֶשֶׂר שׁוּרוֹת שֶׁל עֶשֶׂר עֶשֶׂר כַּדֵּי יַיִן, וְאָמַר: "שׁוּרָה הַחִיצוֹנָה אַחַת מַעֲשֵׂר", וְאֵין יָדוּעַ אֵיזוֹ הִיא — נוֹטֵל שְׁתֵּי חָבִיּוֹת לוֹכְסָן; "חֲצִי שׁוּרָה הַחִיצוֹנָה אַחַת מַעֲשֵׂר", וְאֵין יָדוּעַ אֵיזוֹ הִיא — נוֹטֵל אַרְבַּע חָבִיּוֹת

פירוש ברטנורא

עשרה. והא דלא מחמרינן הכי כשנתערב עם טבל להזקיק הטבל להפריש ממנו עשרה לתרומת מעשר כמאה של מעשר, משום שכך הוא הדין שכל דבר המתערב חוזר להיות כתחלתו הילכך המעשר חוזר להיות כטבל ואין הטבל חוזר להיות כמעשר: **מאה טבל ותשעים מעשר וכו' לא הפסיד כלום.** דכיון דאיכא בטבל עשרה יתירים דיינינן ליה כאילו יש לו פרנסה ממקום אחר. וכל טבל שנתערב בחולין אם יש לו טבלים אחרים שיכול להפריש על זה התערובת ממקום אחר אינו מפריש אלא לפי חשבון של הטבל בלבד, והכא שהטבל יתר עשר על [המעשר] חשבינן כאילו הם ממקום אחר ומפריש מהן לפי חשבון של טבל בלבד ואינו מפסיד כלום: **כל זמן שהטבל מרובה.** והוא שיהיה מרובה עשר, והכי איתא בירושלמי:

ח עשר שורות של עשר עשר כדי יין. מסודרים בארץ שבכל ענין שתמנה בין ממורח למערב בין מצפון לדרום תמצא עשר שורות של עשר עשר שהן מאה כדות: **שורה החיצונה אחת מעשר.** חבית אחת שבשורה החיצונה קבעתי מעשר על כדות אחרות שיש לי: **ואין ידוע איזו.** חיצונה, שהרי יש כאן ארבע שורות חיצונות לארבע רוחות: **נוטל שתי חביות באלכסון.** אחת למקצוע דרומית מזרחית ושנייה לה במקצוע מערבית צפונית, שכל חבית שבמקצוע נמנית לשתי רוחות, וימלא משתיהן חבית א' ותהיה מעשר: **חצי שורה החיצונה אחת מעשר.** ואם אמר חבית א' שבחצי שורה החיצונה בה קבעתי מעשר על כדות אחרות שיש לי: **ואין ידוע איזו.** חצי שורה מארבע שורות החיצונות: **נוטל ארבע חביות מד' זויות.** מפני שיש בכל זוית משתי חצאים

משניות מבוארות – קהתי

תרומת מעשר על המעשר שבידו, וכיון שהופרשה תרומת המעשר, הרי המעשר הותר לזרים. **מֵאָה חֵלִין מְחֻקָּנִים** – שהופרשו מהם כל המעשרות, **מֵאָה מַעֲשֵׂר** – ראשון, שלא הופרשה מהם תרומת מעשר, שנתערבו זה בזה; ויש בתערובת זו עשרה תרומת מעשר, שצריך היה להפרישם מן המעשר; ואי אפשר להפרישם מן התערובת, שמא יהיו משל חולין, ואין מפרישים תרומת מעשר מן החולין; **נוֹטֵל מֵאָה וְעֶשֶׂר** – מתוך המאתיים, והרי יש בהם ודאי עשרה מן המעשר, שהם תרומת מעשר עליו, וכל המאה ועשר ניתנים לכהן, והוא משלם את דמיהם כשער התרומה חוץ מדמי עשרה שהם תרומת מעשר. ותשעים שנשארו בידו מותרים מכל מקום: אם חולין הם, הרי מוטב, ואם מעשר הם, הרי הופרשה מהם תרומת המעשר, כמו שבארנו בענין הקודם. בפיסקה זו, המדברת על תערובת של חולין ומעשר, נקטה המשנה "חולין מתוקנים", ואילו ברישא שמדובר שם על טבל וחולין, נקטה המשנה "חולין" סתם; אבל גם שם הכוונה לחולין מתוקנים כמו שבארנו. הרמב"ם מפרש, שהטבל לאחר שהוציאו ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר, אף על פי שעדיין לא הוציאו ממנו שאר המעשרות, הרי הוא נקרא "חולין", מפני שהקדושה כבר ניטלה ממנו; ו"חולין מתוקנים" היינו כשהוציאו ממנו כל התרומות והמעשרות. ואילו היתה המשנה נוקטת כאן "מאה חולין מאה מעשר", היינו אומרים שמדובר כאן בחולין שלא הוציאו מהם מעשר, וכשנתערבו בהם מאה מעשר, נוטל המאה של המעשר והעשרה שיש להפריש מהחולין, וזהו ששנינו: "נוטל מאה ועשר", כלומר שאינו מפסיד כלום. לפיכך באה המשנה להשמיענו, שאפילו "חולין מתוקנים" ומעשר שנתערבו זה בזה, נוטל מאה ועשר. ברם, ברישא שאין מקום לטעות שם, לא נקטה המשנה במפורש "חולין מתוקנים". — ויש סוברים ש"חולין מתוקנים" היינו שמתחילה היה להם שם אחר, כגון שהיו מעשר, ומשניטלה מהם תרומת מעשר ניתקנו להיות כחולין; ובאה המשנה להשמיענו, שאף שהיו תחילה "מעשר", מאחר שניתקנו נעשה דינם כשאר חולין, שאינם נעשים עוד תרומת מעשר. ונקטה המשנה חידוש זה כאן, משום שמדובר כאן שנתערבו במעשר, ומשמיעה המשנה שאין להפריש גם מ"חולין מתוקנים" אלו תרומת מעשר על המעשר; ועוד, הואיל ומדובר בחולין ומעשר שנתערבו, משמע יותר שנתערבו בבית לוי, שאצלו מצויים חולין מתוקנים כאלו **("תפארת ישראל").** ¯ **מכל מקום** בכל אותם המקרים שנימנו לעיל בעל התערובת מפסיד, שהוא צריך למכור מאה או תשעים בדמי תרומה בזול, אבל **מֵאָה טֶבֶל, תִּשְׁעִים מַעֲשֵׂר** – שנתערבו זה בזה, ונמצא שיש להפריש מן התערובת עשרה לתרומת מעשר: אחד מן המאה של "טבל" ותשעה מן התשעים של "מעשר", או **תִּשְׁעִים טֶבֶל וּשְׁמוֹנִים מַעֲשֵׂר** – שנתערבו, ויש להפריש מהתערובת שמונה ותשע־עשיריות לתרומת מעשר, **לֹא הִפְסִיד כְּלוּם** – שאם נתערבו מאה טבל ותשעים מעשר, הריהו נוטל מהתערובת עשרה כדי תרומת המעשר שבה, ונותנם לכהן ונמצא השאר מותר לו מכל מקום: אם העשרה הם משל המעשר, הרי תשעה מהם תרומת מעשר על המעשר, ואחד – תרומת מעשר על המעשר הראשון שבטבל; ואם העשרה הם משל טבל, הרי הם מעשר ראשון על מאה הטבל, וכיון שיש לו עכשיו מאה מעשר, הרי הוא עושה עשרה אלו תרומת מעשר על כל התערובת. וכן אם נתערבו תשעים טבל ושמונים מעשר, נוטל מהתערובת שמונה ותשע עשיריות כדי תרומת המעשר שבה, ונותנם לכהן, והשאר מותרים לו מכל מקום, כמו שבארנו לעיל; נמצא, איפוא, שלא הפסיד כלום. **זֶה הַכְּלָל: כָּל זְמַן שֶׁהַטֶּבֶל מְרֻבֶּה** – על המעשר, שיש במעשר הראשון שבטבל לכל הפחות כדי שיעור תרומת מעשר על כל התערובת, כגון ב"מאה טבל ותשעים מעשר", שתרומת המעשר על כל התערובת היא עשרה, והרי יש במאה של הטבל עשרה מעשר ראשון, שראויים להיות תרומת מעשר על כל התערובת, **לֹא הִפְסִיד כְּלוּם** – שמפריש מהתערובת את תרומת המעשר ונותנה לכהן, והשאר מותר לו, כמו שבארנו.

בארנו משנתנו על פי "תפארת ישראל", שכן פירושו הוא הקל והמובן ביותר. ברם, פירושים שונים נאמרו על משנתנו, וכולם פירושים קשים (עיין רמב"ם; ברטנורא; "משנה ראשונה").

באור משנה ח

משנתנו מוסיפה ללמד בספק תרומת מעשר.

מִי שֶׁהָיוּ לוֹ עֶשֶׂר שׁוּרוֹת שֶׁל עֶשֶׂר עֶשֶׂר כַּדֵּי יַיִן – שבכל שורה עמדו עשר כדים (כמו בציור) ובין הכל מאה כדים; הכד נקראת במשנה גם חבית. **וְאָמַר** – בעל כדי היין: **"שׁוּרָה הַחִיצוֹנָה אַחַת מַעֲשֵׂר"** – שורה

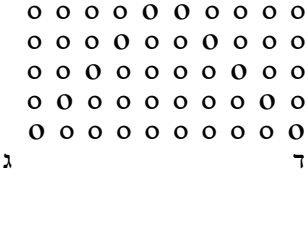

מֵאַרְבַּע זָוִיּוֹת; "שׁוּרָה אַחַת מַעֲשֵׂר", וְאֵין יָדוּעַ אֵיזוֹ הִיא — נוֹטֵל שׁוּרָה אַחַת לוֹכְסָן; "חֲצִי שׁוּרָה אַחַת מַעֲשֵׂר", וְאֵין יָדוּעַ אֵיזוֹ הִיא — נוֹטֵל שְׁתֵּי שׁוּרוֹת לוֹכְסָן; "חָבִית אַחַת מַעֲשֵׂר", וְאֵין יָדוּעַ אֵיזוֹ הִיא — נוֹטֵל מִכָּל חָבִית וְחָבִית.

סליק מסכת דמאי

מסכת כלאים

פרק ראשון

א הַחִטִּים וְהַזּוּנִין אֵינָן כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה. הַשְּׁעוֹרִים וְשִׁבֹּלֶת שׁוּעָל, הַכֻּסְּמִין וְהַשִּׁיפּוֹן, הַפּוֹל וְהַסַּפִּיר, הַפֶּרְקֵדָן וְהַטַּפַּח,

פירוש ברטנורא

שבשתי שורות החיצונות הסמוכות לה וממלא מארבעתן חבית אחת ותהיה מעשר: **שורה אחת מעשר וכו'.** ואם אמר חבית אחת שבשורה אחת מאלו עשר שורות בה קבעתי מעשר ואין ידוע באיזו שורה היא: **נוטל שורה אחת באלכסון.** כלומר נוטל עשר כדות משורה אחת ממקצוע דרומית מזרחית עד מקצוע מערבית צפונית, או ממקצוע דרומית מערבית עד מקצוע מזרחית צפונית וממלא מכל העשר חביות אחת ותהיה מעשר. ומפני מה נוטל באלכסון ואינו נוטל שורה אחת כולה ביושר ממזרח למערב או מצפון לדרום, דכשהוא נוטל באלכסון בין שתמנה השורות כולן ממזרח למערב בין שתמנה אותן מצפון לדרום נמצא נוטל חבית אחת מכל שורה ושורה, מה שאין כן אם היה נוטל שורה אחת באורך ממזרח למערב או מצפון לדרום:

מסכת כלאים

א א החטין והזונין. קורין לו בערבי זיוא"ן: **אינן כלאים זה בזה.** לפי שכשהשחיתו דור המבול את דרכם היתה הארץ גם היא מזנה את פירותיה והיו זורעים חטים ומוציאה זונין, הלכך לא הוי כלאים עם החטים. אבל עם שאר מיני תבואה הוי כלאים, ואף על גב דלא חזי למאכל אדם מכל מקום כיון שמוליכים אותו ממקום למקום למאכל יונים הוו כלאים: **השעורים ושבולת שועל.** כל השנוים במשנה זוג זוג אינם כלאים זה בזה, אחד מזוג זה וא' מזוג זה הם כלאים זה בזה. והא דאמרינן במנחות [דף ט.] הכוסמין מין חטים ושיפון מין שעורים, הני מילי לענין חלה שמצטרפין זה עם זה לשיעור חלה אבל

משניות מבוארות – קהתי

אחת חיצונה, שיש בה עשר כדים, תהא מעשר ראשון על מאה הכדים, **וְאֵין יָדוּעַ אֵיזוֹ הִיא** — השורה החיצונה שנתכוון לה, שהרי יש כאן ארבע שורות חיצוניות לארבע הרוחות: א-ב, ב-ג, ג-ד, ד-א, ונמצא שבכל אחת מהשורות החיצוניות הללו יש כד אחת שהיא ספק תרומת מעשר, **נוֹטֵל שְׁתֵּי חָבִיּוֹת לוֹכְסָן** — באלכסון, כלומר שתי החביות שבקצות אחד האלכסונים, היינו א ר-ג, או ב ר-ד, לפי שכל חבית שבקצה האלכסון נמנית עם שתי שורות חיצוניות, כגון החבית א נמנית עם השורות א-ב, א-ד; והחבית ג נמנית עם השורות ג-ד, ב-ג; הלכך כשהוא נוטל את שתי החביות א ר-ג או ב ר-ד נמצא נוטל מכל השורות החיצוניות, ושתי החביות הללו הן ספק תרומת מעשר וכל השאר מותר. ומוכר שתי החביות לכהן בדמי תרומה של חבית אחת, שכן חבית אחת הוא חייב ליתן לכהן כתרומת מעשר (**"תפארת ישראל"**). ואם אמר: **"חֲצִי שׁוּרָה הַחִיצוֹנָה אַחַת מַעֲשֵׂר"** — היינו חמש חביות שבחצי השורה החיצונה יהיו מעשר ראשון, **וְאֵין יָדוּעַ אֵיזוֹ הִיא** — חצי השורה החיצונה שנתכוון לה, שהרי יש כאן שמונה חצאי שורות חיצוניות, ונמצא שבכל חצי שורה חיצונה יש חצי חבית של ספק תרומת מעשר, **נוֹטֵל אַרְבַּע חָבִיּוֹת מֵאַרְבַּע זָוִיּוֹת** — א ב ג ד, שכל אחת נמנית עם שני חצאי שורות חיצוניות, ונמצא שיש בידו חבית מכל חצי שורה חיצונה, וחציה של כל חבית מארבע החביות הללו הוא ספק תרומת מעשר, וכל השאר מותר. וארבע החביות שנטל (היינו החצי מכל אחת) הוא מוכר לכהן חוץ מדמי חצי חבית שחייב לתרומת מעשר. **"שׁוּרָה אַחַת מַעֲשֵׂר"** — אם אמר: שורה אחת תהא מעשר ראשון, ולא אמר "חיצונה", **וְאֵין יָדוּעַ אֵיזוֹ הִיא** — השורה שנתכוון לה, ונמצא שחבית אחת בכל שורה היא ספק תרומת מעשר, **נוֹטֵל שׁוּרָה אַחַת לוֹכְסָן** — עשר חביות שבאלכסון, מ-א עד ג או מ-ב עד ד ונמצא נוטל חבית אחת מכל שורה, ואלו עשר החביות הן ספק תרומת מעשר, ומוכרן לכהן חוץ מדמי חבית אחת שחייב לתרומת מעשר; וכל השאר מותר. ואם אמר: **"חֲצִי שׁוּרָה אַחַת מַעֲשֵׂר"** — ראשון, **וְאֵין יָדוּעַ אֵיזוֹ הִיא** — חצי השורה שנתכוון לה, ונמצא בכל חצי שורה חצי חבית של ספק תרומת מעשר, **נוֹטֵל שְׁתֵּי שׁוּרוֹת לוֹכְסָן** — כל החביות שבשני האלכסונים, היינו מ-א עד ג וכן מ-ב עד ד, ונמצא נוטל חבית אחת מכל חצי שורה, וחציה של כל חבית מעשרים חביות אלו הוא ספק תרומת מעשר, ומוכרן לכהן חוץ מדמי חצי חבית שחייב לתרומת מעשר, וכל השאר מותר. אם אמר: **"חָבִית אַחַת מַעֲשֵׂר"** — ראשון, **וְאֵין יָדוּעַ אֵיזוֹ הִיא** — החבית שעשאה מעשר, **נוֹטֵל מִכָּל חָבִית וְחָבִית** — עשירית מכל חבית לתרומת מעשר, שכל אחת היא ספק מעשר, ומוכר כל העשיריות לכהן חוץ מדמי עשירית אחת שחייב לתרומת מעשר.

מסכת כלאים

באור משנה א

בירושלמי אמרו, שהואיל וכתוב "שדך לא תזרע כלאים" אפשר היה לומר, שכל תערובת זרעים אסרה תורה, אפילו של שני מיני חיטים, כגון אדומות ולבנות; וכן בכלאי בהמה, שנאמר בהם: "בהמתך לא תרביע כלאים", אפשר היה לומר שהתורה אסרה אפילו בבהמות שהן מין אחד אלא ששונות הן זו מזו בצבע העור; וכן בכלאי בגדים, שנאמר בהם: "ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך", אפשר היה לומר אפילו בשני מיני צמר אסרה התורה — בא הכתוב ופירש בכלאי בגדים: "לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו", "מה כלאי בגדים שאסרתי לך — לא זה ממין זה ולא זה ממין זה, אף כלאים שאסרתי לך בכל מקום — לא זה ממין זה ולא זה ממין זה" (ירושלמי כלאים א, א). ברם, יש מינים הנראים כשונים, ואף על פי כן אין הם אלא מין אחד, ויש מינים הדומים זה לזה ומכל מקום לענין כלאים הם חשובים כמינים שונים זה מזה. לפיכך בא הפרק הראשון של מסכתנו לפרט מינים של זרעים ושל אילנות ושל בהמה שאינם כלאים זה בזה, ומינים שהם כלאים זה בזה. — משנתנו מונה מיני תבואה ומיני קטניות.

הַחִטִּים וְהַזּוּנִין אֵינָן כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה — זונין היינו מין גרעינים שחורים הגדלים בין החיטים; וביר‍ושלמי מבואר שאף על פי שאין הזונין ראויים למאכל אדם, מכל מקום שייך בהם איסור כלאים, לפי שיש מקומות שמקיימים אותם למאכל יונים, ואף מביאים אותם ממקום למקום בשביל אוכל ליונים. הלכך באה משנתנו להשמיע, שהחיטים והזונין אינם כלאים זה בזה, לפי שהזונין אינן אלא מין גרוע של חיטים (**עיין בראשית רבה כח, ח**). **הַשְּׁעוֹרִים וְשִׁבֹּלֶת שׁוּעָל** — משנתנו מונה זוגות זוגות שאינם כלאים זה בזה, **הַכֻּסְּמִין וְהַשִּׁיפּוֹן** — שהם מיני תבואה דומים; הרמב"ם מפרש, שכוסמין היא חיטה מדברית, ושיפון

ופּוֹל הַלָּבָן וְהַשְּׁעוּעִית – אֵינָם כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה.

ב הַקִּשּׁוּת וְהַמְּלָפְּפוֹן אֵינָם כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כִּלְאַיִם. חֲזֶרֶת וַחֲזֶרֶת גַּלִּים, עֲלִשִּׁין וְעֲלִשֵּׁי שָׂדֶה, כְּרִישִׁים וּכְרֵישֵׁי שָׂדֶה, כֻּסְבָּר וְכֻסְבָּר שָׂדֶה, חַרְדָּל וְחַרְדָּל מִצְרִי, וּדְלַעַת הַמִּצְרִית וְהָרְמוּצָה, וּפוֹל הַמִּצְרִי וְהֶחָרוּב – אֵינָם כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה.

ג הַלֶּפֶת וְהַנָּפוּץ, וְהַכְּרוּב וְהַתְּרוֹבְתּוֹר, הַתְּרָדִים וְהַלְּעוּנִים – אֵינָם כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה. הוֹסִיף רַבִּי עֲקִיבָא: הַשּׁוּם וְהַשּׁוּמָנִית, הַבָּצָל וְהַבְּצַלְצוּל, וְהַתֶּרְמוֹס וְהַפִּלְסְלוֹס – אֵינָן כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה.

ד וּבְאֵילָן: הָאַגָּסִים, וְהַקְּרַסְתּוּמְלִין, וְהַפְּרִישִׁים וְהָעֲזֶרְדִּים – אֵינָם כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה. הַתַּפּוּחַ וְהַחַזֶּרֶד, הַפַּרְסְקִים וְהַשִּׁקֻּדִין, וְהַשִּׁיזָפִין וְהָרִימִּין – אַף עַל פִּי שֶׁדּוֹמִין זֶה לָזֶה, כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה.

פירוש ברטנורא

לענין כלאים הוו כלאים זה בזה: **ושבולת שועל.** שעורים מדברים ובלע"ז אוינ"א: **כוסמין.** בל' לע"ז אספילט"א: **שיפון.** בלע"ז סיגל"א. ומשום דכוסמין ושיפון דמו להדדי אינם כלאים זה בזה: **וחספיר.** יש אומרים ציצרקל"א בלע"ז. ורמב"ם פי' שקורין לו בערבי מא"ש: **הפורקדן.** רמב"ם פירש שהוא זרע דק שקורין לו בערבי גילבא"ן: **וטופה.** הוא קטנית שגרגריו עגולים לבנים וקורין לו קורטמא"ן. ואני שמעתי שטופח הוא שקורין לו גילבאן: **והשעועית.** קורין לה בערבי לוביא"ה: **אינם כלאים זה בזה.** אם זרע כל אחד עם בן זוגו:

ב הקישות. קשואין שקורין בערבי פאקו"ם ובלע"ז קוקומברו"ש: **והמלפפונות.** נקראים בערבי כייא"ר ובלע"ז ציטרול"י: **רבי יהודה אומר כלאים.** ואין הלכה כרבי יהודה: **חזרת וחזרת גלים.** החסא הגדלה בגנים וחסא הגדלה בהרים: **עולשים.** של גנים ועולשי שדה, ונקראים בערבי הנדב"י: **כרישין.** של גינה וכרישי שדה והם הנקראים בערבי כורא"ת ובלע"ז פורוייש: **כוספר.** כך שמו בערבי כולינדר"ו בלע"ז. תרגום ירושלמי כורע גד כבר זרע כוסבר: **והרמוצה.** דלעת מרה שממתקים אותה ברמץ כלומר באפר חם שיש בו רשפי אש לפיכך קורין לה רמוצה: **ופול המצרי.** פאסול"י בלע"ז: **והחרוב.** מין קטנית, וקורין לו חרוב לפי שתרמיליו שהזרע בתוכו הן דקין ועקומין כחרובין והוא ממין פול המצרי:

ג והנפוץ. הוא מין צנון ועליו דומים לעלי הלפת הלכך לא הוו כלאים: **והתרובתור.** מין כרוב שקלחים שלו דקים: **תרדין.** בערבי סילק"א ובלע"ז בליט"י: **לענין.** בערבי קט"ף ובלע"ז ארמולא"ש: **השומנית.** שום מדברי והוא קטן מן השום הגדל בגנים: **בצלצול.** בצל מדברי קטן משאר בצלים לפיכך נקרא בצלצול: **פלוסלוס.** מין תורמוס הוא ותורמוס מין קטנית ידוע מר מאד ששולקים אותו שבע פעמים ואוכלים אותו בקנוח סעודה:

ד אגסים. בערבי אגא"ס ובלע"ז פירא"ש: **קורסטומלין.** מין אגסים קטנים הדומים לעפצים שקורין מילין: **פרישים.** הם חבושים בערבי ספרג"ל ובלע"ז קודוניי"ש: **עזרדים.** בערבי זערו"ד ובלע"ז סורבא"ש: **חזרד.** תפוח יערי תרגום וכפתור וחיזר: **אפרסקים.** בלע"ז פירשאג"ס וכשהן קטנים דומין לשקדים: **שזפין.** הרכיב זיתים על רמון נפיק מנהון שזפין: **רימין.** בערוך פי' פולצדקא"י בלע"ז:

משניות מבוארות – קהתי

– מין ממיני החיטים המדבריות; **הַפּוֹל וְהַסַּפִּיר** – שאף הוא מין פול; **הַפֻּרְקְדָן וְהַטֹּפַח** – שהם שני מיני קטניות, **וּפוֹל הַלָּבָן וְהַשָּׁעוּעִית** – שהם שני מיני פולים; כל הזוגות הללו **אֵינָם כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה** – ברם, מין מזוג אחד ומין מזוג אחר משמע ממשנתנו שהם כלאים זה בזה **(ירושלמי).**

באור משנה ב

משנתנו מונה ירקות שאינם כלאים זה בזה.

הַקִּשּׁוּת – לשון יחיד של קישואים, **וְהַמְּלָפְּפוֹן** – האבטיח הצהוב (מלון), **אֵינָם כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה** – שנחשבים הם מין אחד **(עיין ירושלמי). רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כִּלְאַיִם** – הקישות והמלפפון הם כלאים זה בזה. ואין הלכה כרבי יהודה. **חֲזֶרֶת** – חסא, **וַחֲזֶרֶת גַּלִּים** – חזרת הבר הגדלה בהרים; **עֲלִשִּׁין** – (ציקוריו"ם), **וְעֲלִשֵּׁי שָׂדֶה** – כלומר עולשי הבר; **כְּרִישִׁים** – הקרוי בארמית "כרתי" (תרגומו של "חציר"), והוא מין בצל למאכל אדם, **וּכְרֵישֵׁי שָׂדֶה** – כרישי הבר; **כֻּסְבָּר** – (קוריאנד"ר); "גד" האמור במן **(שמות טז, לא)** תרגומו: כוסבר, **וְכֻסְבָּר שָׂדֶה** – כוסבר הבר; **חַרְדָּל וְחַרְדָּל מִצְרִי** – שני מיני חרדל, **וּדְלַעַת הַמִּצְרִית** – שהיא מתוקה, **וְהָרְמוּצָה** – מין דלעת מרה שממתקים אותה ברמץ, היינו באפר חם; **וּפוֹל הַמִּצְרִי וְהֶחָרוּב** – מין קיטנית ששרביטיו דקים ועקומים כעין החרובים; כל הזוגות הללו **אֵינָם כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה** – שמין אחד הם.

באור משנה ג

משנה זו מוסיפה למנות ירקות שאינם כלאים זה בזה.

הַלֶּפֶת וְהַנָּפוּץ – "הנפוץ" הוא מין צנון שעליו דומים לעלי הלפת; **וְהַכְּרוּב וְהַתְּרוֹבְתּוֹר** – "התרובתור" הוא כרוב מדברי שקלחיו דקים **(רמב"ם; ירושלמי).** ויש סוברים שהתרובתור הוא "קלפיור"; **הַתְּרָדִים וְהַלְּעוּנִים** – שהם שני מיני סלק; **אֵינָם כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה** – כל הזוגות הללו אינם כלאים. **הוֹסִיף רַבִּי עֲקִיבָא: הַשּׁוּם וְהַשּׁוּמָנִית** – "שומנית" היינו שום הבר שהוא קטן; **הַבָּצָל וְהַבְּצַלְצוּל** – בצל הבר, **וְהַתֶּרְמוֹס** – (לופינו"ס), **וְהַפִּלְסְלוֹס** – תורמוס הבר, **אֵינָן כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה** – אף זוגות אלו מין אחד הם ואינם כלאים זה בזה.

באור משנה ד

כבר הזכרנו בפתיחה למסכתנו, שבאילנות אין איסור כלאים לענין זריעה אלא לענין הרכבה בלבד, שאסור להרכיב שני מינים שונים זה על גבי זה. משנתנו מונה מיני אילנות שאינם כלאים ומיני אילנות שהם כלאים.

וּבָאִילָן – לענין איסור כלאי הרכבה: **הָאַגָּסִים, וְהַקְּרַסְתּוּמְלִין** – מין אגסי בר קטנים, **וְהַפְּרִישִׁים** – הם חבושים **(רמב"ם)**, אספרגלים, מין תפוחים, **וְהָעֲזֶרְדִּים** – ויש גורסים: והעזרדים, והם שיחי בר שפירותיהם דומים לתפוחים קטנים, **אֵינָם כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה** – בירושלמי נחלקו בביאור משנתנו: יש מפרשים שזוגות נישנו כאן: האגסים והקרסתומלין אינם כלאים, וכן הפרישים והעוזרדים אינם כלאים; אבל אחד מזוג זה ואחד מזוג זה כלאים הם. ויש סוברים שכל אלו שנימנו במשנתנו מין אחד הם ואינם כלאים זה בזה. **הַתַּפּוּחַ וְהַחַזֶּרֶד** – תפוח הבר, **הַפַּרְסְקִים** – האפרסקים **וְהַשִּׁקֻּדִין, וְהַשִּׁיזָפִין** – לפי הירושלמי השיזף הוא מהרכבת זיתים ורימון; ויש סוברים, שהשיזפין הם שיחים קוצניים שפירותיהם דומים לשזיפים שלנו, אלא שהם קטנים מהם, **וְהָרִימִּין** – יש גורסים והדימין – והוא סנה ממין "לוטוס" המגדל פרי גרוע, **אַף עַל פִּי שֶׁדּוֹמִין זֶה לָזֶה** – שכל זוגות האילנות שנימנו בסיפא, דומים הם זה לזה, **כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה** – ואסור להרכיבם זה על גבי זה.

באור משנה ה

לאחר שלמדנו בסוף המשנה הקודמת, שיש אילנות הדומים זה לזה ומכל מקום הם כלאים זה בזה, באה משנתנו למנות גם מיני ירקות הדומים זה לזה, ואף על פי כן הרי הם כלאים זה בזה.

ה הַצְּנוֹן וְהַנַּפּוּץ, הַחַרְדָּל וְהַלַּפְסָן, וּדְלַעַת יְוָנִית עִם הַמִּצְרִית וְהָרְמוּצָה — אַף עַל פִּי שֶׁדּוֹמִין זֶה לָזֶה, כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה.

ו הַזְּאֵב וְהַכֶּלֶב, כֶּלֶב הַכַּפְּרִי וְהַשּׁוּעָל, הָעִזִּים וְהַצְּבָאִים, הַיְּעֵלִים וְהָרְחֵלִים, הַסּוּס וְהַפֶּרֶד, הַפֶּרֶד וְהַחֲמוֹר, הַחֲמוֹר וְהֶעָרוֹד — אַף עַל פִּי שֶׁדּוֹמִין זֶה לָזֶה, כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה.

ז אֵין מְבִיאִין אֵילָן בְּאֵילָן, יָרָק בְּיָרָק, וְלֹא אֵילָן בְּיָרָק, וְלֹא יָרָק בְּאֵילָן. רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר יָרָק בְּאֵילָן.

ח אֵין נוֹטְעִין יָרָקוֹת בְּתוֹךְ סַדָּן שֶׁל שִׁקְמָה, אֵין מַרְכִּיבִין פִּיגָם עַל גַּבֵּי קִדָּה לְבָנָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יָרָק בְּאֵילָן. אֵין נוֹטְעִין יִחוּר שֶׁל תְּאֵנָה לְתוֹךְ הַחֲצוּב, שֶׁיְּהֵא מְקֵרוֹ. אֵין תּוֹחֲבִין זְמוֹרָה שֶׁל גֶּפֶן לְתוֹךְ הָאֲבַטִּיחַ, שֶׁתְּהֵא זוֹרֶקֶת מֵימֶיהָ לְתוֹכוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אֵילָן בְּיָרָק. אֵין נוֹתְנִין זֶרַע דְּלַעַת לְתוֹךְ הַחַלְמִית שֶׁתְּהֵא מְשַׁמַּרְתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יָרָק בְּיָרָק.

פירוש ברטנורא

ה הצנון והנפוץ. אע"פ שהפרי והעלים דומין זה לזה הן כלאים זה בזה לפי שאין טעם הפרי דומה שהלכו בזה אחר טעם הפרי: **לפסן.** פי' בערוך מרוי"ו בלע"ז:

ו כלב כופרי. כלב שמגדלים בני הכפרים והוא קטן ודומה לשועל: **היעלים.** מין חיה ואקו מתרגמין ויעלא: **ערוד.** חמור הבר:

ז אין מביאין אילן באילן. אין מרכיבין אילן מאכל באילן מאכל מין בשאינו מינו או אילן סרק באילן מאכל אבל אילן סרק כיון שאין שום א' מהם עושה פרי כמין אחד חשוב ושרי: **ירק בירק.** מין שאינו מינו: **רבי יהודה מתיר ירק באילן.** ואין הלכה כרבי יהודה:

ח שקמה. אילן תאנה שגדל ביערים: **סדן של שקמה.** לאחר שנחתך ונשארו שרשיו בארץ נקרא סדן, ואין נוטעין ירק לתוכו דהוי ירק באילן: **פיגם.** עשב שקורין לו רוד"א בלע"ז: **קידה.** מין אילן של בשמים תרגום קדה קציעה וכתיב (תהלים מה) מור ואהלות קציעות כל בגדותיך: **חצוב.** מין ירק ששרשיו יורדים

משניות מבוארות – קהתי

הַצְּנוֹן וְהַנַּפּוּץ – כבר הסברנו שהנפוץ הוא מין צנון שעליו דומים לעלי הלפת, **הַחַרְדָּל וְהַלַּפְסָן** – הלפסן הוא חרדל הבר, **וּדְלַעַת יְוָנִית עִם הַמִּצְרִית** או דלעת יוונית **וְהָרְמוּצָה** – מין דלעת מרה שממתקים אותה ברמץ, **אַף עַל פִּי שֶׁדּוֹמִין זֶה לָזֶה** – בעלים ובמראה הפרי, מכל מקום הם **כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה** – לפי שחלוקים הם בטעם הפרי **(ירושלמי).**

באור משנה ו

משנתנו עוסקת בכלאי בהמה (עיין פתיחה למסכתנו), והיא מונה מיני בהמות הדומים זה לזה והם כלאים זה בזה.

הַזְּאֵב וְהַכֶּלֶב, כֶּלֶב הַכַּפְּרִי וְהַשּׁוּעָל – כלב הַכַּפְּרִי היינו כלב שמגדלים בני הכפר לשמירה ולצייד, והוא דומה לשועל, **הָעִזִּים וְהַצְּבָאִים, הַיְּעֵלִים וְהָרְחֵלִים, הַסּוּס וְהַפֶּרֶד** – פרד הוא בן תערובת מסוס ואתון, **הַפֶּרֶד וְהַחֲמוֹר, הַחֲמוֹר וְהֶעָרוֹד** – ערוד הוא חמור הבר; כל הזוגות הללו שנימנו במשנתנו, **אַף עַל פִּי שֶׁדּוֹמִין זֶה לָזֶה** – בצורתם, **כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה** – ואסור להרביעם, וכן אסור לעשות בהם מלאכה יחדו.

באור משנה ז

משנתנו באה ללמד איסור כלאי הרכבה; וכבר הזכרנו שאיסור זה כלול במה שאמר הכתוב (ויקרא יט, יט): "שדך לא תזרע כלאים", ולמדים זה ממה שהקיש הכתוב כלאי זרעים לכלאי הרבעה – "בהמתך לא תרביע כלאים, שדך לא תזרע כלאים" – מה "בהמתך" אסורה בהרבעה (דבר המסויים על דבר המסויים — רש"י). אף "שדך" אסורה בהרכבה (סנהדרין ס, א). וכפי שהזכרנו (בפתיחה למסכתנו), גם למדים מהיקש זה שהרכבת האילן אסורה בין בארץ בין בחוץ לארץ.

אֵין מְבִיאִין אֵילָן בְּאֵילָן – אין מרכיבים אילן באילן מין בשאינו מינו, לא אילן מאכל באילן מאכל, כגון יחור של תפוח באילן אתרוג, ולא אילן סרק באילן מאכל, ולא אילן מאכל באילן סרק **(שפ"י; ירושלמי).** אבל אילן סרק באילן סרק מותר להרכיב, משום שכל אילנות סרק נחשבים כמין אחד. וכן אין מרכיבים **יָרָק בְּיָרָק** – מין בשאינו מינו, **וְלֹא אֵילָן בְּיָרָק, וְלֹא יָרָק בְּאֵילָן** – שכל הרכבה כזו אסורה משום "שדך לא תזרע כלאים", כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו. **רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר יָרָק בְּאֵילָן** – וכן אילן בירק **(תוספתא),** שלדעת רבי יהודה אין איסור כלאי הרכבה אלא כשעל ידי ההרכבה נולד מין חדש, וזה דווקא בהרכבת אילן באילן או ירק בירק, אבל כשמרכיבים ירק באילן או אילן בירק אין ההרכבה מתאחה ומולידה מין חדש, ולכן אף על פי שיונקים זה מזה אין בזה איסור כלאים **("תוספות יום טוב").** ברם, חכמים סוברים, שהואיל ויונקים זה מזה, יש בזה משום איסור כלאי הרכבה. והלכה כחכמים.

באור משנה ח

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה לפרט דוגמאות של הרכבות, שהן של ירק באילן, ושל אילן בירק, ושל ירק בירק, ולכן אסורות הן, כדברי תנא קמא במשנה הקודמת.

אֵין נוֹטְעִין יָרָקוֹת בְּתוֹךְ סַדָּן שֶׁל שִׁקְמָה – בתוך גזע של אילן השקמה, לאחר שנקצץ האילן, **אֵין מַרְכִּיבִין פִּיגָם** – שיח בר ריחני, בעל פרחים צהובים, **עַל גַּבֵּי קִדָּה לְבָנָה** – מין עץ בושם, **מִפְּנֵי שֶׁהוּא יָרָק בְּאֵילָן** – ואסור להרכיב ירק באילן, כמו ששנינו במשנה הקודמת. **אֵין נוֹטְעִין יִחוּר** – ענף רך, **שֶׁל תְּאֵנָה** – אילן תאנה, **לְתוֹךְ הַחֲצוּב** – מין צמח ממשפחת הבצלים, ששרשיו נוקבים ויורדים בעומק הארץ, בלי להתפשט לצדדים, ולכן נוטעים אותו בגבולות השדה להיכר; בגמרא מובא, שיהושע תיחם בו לישראל את הארץ **(בבא בתרא נו, א);** משנתנו באה ללמד, שאין נוטעים יחור של תאנה לתוך החצוב, אף על פי שאין כוונתו אלא כדי **שֶׁיְּהֵא מְקֵרוֹ** – לשון קור, כלומר שיהא היחור מצננו, לפי שהחצוב חם ביותר. פירוש אחר: לשון קורה, כלומר שיהא היחור מטיל עליו צל **(ברטנורא);** ויש חולקים על שני הפרושים הללו, שאין זו סברא שהתאנה שהיא חשובה והיא מאכל אדם, יעשוה טפלה לחצוב שאינו מאכל אדם, ולכן מפרשים הם: "שיהא החצוב מקירו ליחור, כלומר שיהא החצוב משרישו ליחור, כי לפעמים אין היחור יכול להשתרש בארץ ומשימים אותו בתוך עשב שהוא משרישו" **("מלאכת שלמה" בשם ה"ר יוסף אשכנזי).** **אֵין תּוֹחֲבִין זְמוֹרָה שֶׁל גֶּפֶן לְתוֹךְ הָאֲבַטִּיחַ, שֶׁתְּהֵא זוֹרֶקֶת מֵימֶיהָ לְתוֹכוֹ** – כלומר שאף על פי שאין כוונתו אלא שהאבטיח שהוא מלא מים יזרוק מימיו לתוך הגפן, מכל מקום אסור, **מִפְּנֵי שֶׁהוּא אֵילָן בְּיָרָק** – שזוהי הרכבת אילן בירק. **אֵין נוֹתְנִין זֶרַע דְּלַעַת לְתוֹךְ הַחַלְמִית שֶׁתְּהֵא מְשַׁמַּרְתּוֹ** – החלמית מין צמח בר נאכל, המכיל בגבעולו נוזלים, והם שומרים על הזרע עד שיהא נשרש בארץ; ויש סוברים שהחלמית היינו "לשון הפר" הקרויה בסורית חלמתא; וזוהי גם ה"חלמות" שבמקרא **(איוב ו, ו);** משנתנו באה ללמד, שאין נותנים זרע דלעת לתוך החלמית, אף על פי שאין הכוונה אלא כדי שתהא משמרתו, **מִפְּנֵי שֶׁהוּא יָרָק בְּיָרָק** – הרכבת ירק בירק, ויש בזה משום איסור כלאי הרכבה.

ט הַטּוֹמֵן לֶפֶת וּצְנוֹנוֹת תַּחַת הַגֶּפֶן — אִם הָיוּ מִקְצָת עֲלָיו מְגֻלִּין, אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לֹא מִשּׁוּם כִּלְאֵיִם, וְלֹא מִשּׁוּם שְׁבִיעִית, וְלֹא מִשּׁוּם מַעֲשְׂרוֹת; וְנִטָּלִים בְּשַׁבָּת. הַזּוֹרֵעַ חִטָּה וּשְׂעוֹרָה כְּאַחַת — הֲרֵי זֶה כִּלְאַיִם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינוֹ כִּלְאַיִם, עַד שֶׁיִּהוּ שְׁתֵּי חִטִּים וּשְׂעוֹרָה, אוֹ חִטָּה וּשְׁתֵּי שְׂעוֹרִים, אוֹ חִטָּה וּשְׂעוֹרָה וְכֻסֶּמֶת.

פירוש ברטנורא

בעומק הארץ ביושר ואינם נוטים לכאן ולכאן, ובו תיחם יהושע את הארץ: **מקירו.** לשון קור שתהא התאנה מקררת החצוב שהוא חם ביותר. פירוש אחר שתהיה עליו לצל לשון קורה: **מימיה לתוכה.** שהאבטיח לח ומלא מים: **חלמית.** בערבי כובז"א ובלע"ז מלוו"א:

ט הטומן לפת וצנונות. כדי שיהיו נשמרים תחת הקרקע שלא כדרך שתילה גלי דעתיה שאינו רוצה בהשרשתן, כגון שטמן אגודה של לפת ואגודה של צנונות יחד: **אם היו מקצת עליו מגולין.** משום שבת נקטיה, דאם היו כל העלין מכוסין אי אפשר ליטול אם לא שיזיז עפר בידים: **לא משום כלאים ולא משום שביעית.** לא משום זורע כלאים ולא משום זורע בשביעית. אי נמי אפילו הוסיף מאתים משום כלאים שרי דלאו דרך זריעה [הוא] ואם היה מששית ונכנסו לשביעית והוציאו ספיחים כדרך שמוסיפים הבצלים בתלוש, אין בהם משום ספיחי שביעית: **ולא משום מעשרות.** אינו חייב לעשר כשיתלוש אותם ממקום שהטמינם דכתיב (ויקרא כז) וכל מעשר הארץ מזרע הארץ, והאי לאו זריעה היא: **וניטלים בשבת.** דכתלושים דמו, ואוחז בעלים המגולים ומוציאן. ואע"ג דמזיז עפר ממקומו טלטול מן הצד לצורך דבר היתר ואינו נוגע בדבר האסור מותר: **עד שיהיו שני חטים ושעורה.** טעמא דר"י משום דכתיב (ויקרא יט) שדך לא תזרע כלאים וסבר דקרקע בלא זרע לא אקרי שדה ומשמע לא תזרע כלאים בהדי שדך שנזרע כבר, וכן (דברים כב) לא תזרע כרמך כלאים לא תזרע כלאים דהיינו שני מיני זרעים בהדי כרמך ולא מחייב בכלאי הכרם עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד. ואין הלכה כרבי יהודה. דקרקע אף על פי שאינה זרועה קרוי שדה אבל אינו קרוי כרם בלא חרצן, הלכך הזורע חטה ושעורה כאחד חייב משום כלאי זרעים, ואינו חייב משום כלאי הכרם עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ט

הַטּוֹמֵן – באדמה, **לֶפֶת וּצְנוֹנוֹת** – אגודת לפת או אגודת צנונות, והוא הדין ירקות אחרים כשהם אגודות, שזה מוכיח שאינו רוצה בהשרשתם, וטומנם רק כדי שישתמרו (**ירושלמי**), **תַּחַת הַגֶּפֶן** – בקרקע שתחת הגפן, והוא הדין תחת אילן אחר, אלא שנקטה המשנה "תחת הגפן" **לרבותא**: אפילו תחת הגפן, שהיא רכה ונוחה לקלוט, **אִם הָיוּ מִקְצָת עָלָיו** – העלים של הירק הטמון, **מְגֻלִּין** – משנתנו נקטה תנאי זה משום ענין שבת, כפי שנבאר להלן, **אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ** – כלומר אין בזה כל חשש איסור, **לֹא מִשּׁוּם כִּלְאַיִם** – של ירק באילן, שאין זו דרך זריעה, והתורה אמרה: "שדך לא תזרע כלאים", **וְלֹא מִשּׁוּם שְׁבִיעִית** – שמותר לטמנם בדרך זו גם בשנת השמיטה, ואינו נקרא זורע; או אם טמנם בשישית והוסיפו גידולים בשביעית, כדרך שמוסיפים הבצלים בתלוש, אין בהם משום ספיחי שביעית (**ר"ש; ברטנורא**), **וְלֹא מִשּׁוּם מַעֲשְׂרוֹת** – שאינו חייב לעשר את הגידולים שהוסיפו בקרקע, שכן במעשר כתוב (**ויקרא כז, ל**): "וכל מעשר הארץ מזרע הארץ", ואילו כאן אין זו זריעה; ויש מפרשים "ולא משום מעשרות" – שאם היה צריך להפריש מירקות אלו שטמן מעשר שני, והגיעה השנה השלישית של שמיטה, והוסיפו גידולים בקרקע, אינו צריך להפריש מהם מעשר עני כדין השנה השלישית, אלא נותן מהכל מעשר שני, לפי שלא רצה בהשרשתם, ושלא כדרך השרשה גדולו והוסיפו (**ר"ש**). **וְנִטָּלִים בְּשַׁבָּת** – שמותר לאחוז בעלים המגולים ולהוציאם בשבת מן הקרקע, ואין בזה משום תלישה בשבת; וזהו שבארנו קודם, שמה שנקטה משנתנו "אם היו מקצת עליו מגולים" לא נקטה אלא משום ענין שבת, שרק בכגון זה שמקצת העלים מגולים אפשר ליטלם בשבת מתחת הגפן, ואין בזה משום תלישה מן הקרקע. ואף על פי שמזיז עפר ממקומו, הואיל ואוחז בעלים המגולים, הרי זה טלטול מן הצד לצורך דבר היתר מבלי לנגוע בדבר האסור, שמותר בשבת. ברם, לגבי כלאים ושביעית ומעשרות אין הבדל אם מקצת עליו מגולים אם לא. יתר על כן, אם מקצת העלים מגולים, הרי זה נראה יותר כדרך שתילה, ויש בזה משום חידוש לגביהם (**ר"ש**). אבל לפי הרמב"ם (**ב"משנה תורה" הל' כלאים ב, יא**) יוצא, שמשנתנו נקטה תנאי זה – "אם היו מקצת עליו מגולים" – לא רק לענין שבת אלא גם לענין כלאים, שביעית ומעשרות, שכן אם לא השאיר מקצת עליו מגולים הרי זה מוכיח שרוצה בהשרשתם (**עיין שם השגות הראב"ד**).

הַזּוֹרֵעַ חִטָּה וּשְׂעוֹרָה כְּאַחַת – מכאן ואילך עוסקת מסכתנו בכלאי זרעים, ובאה המשנה ללמד, שהזורע שני גרעינים משני מינים שונים, כגון חיטה ושעורה, במפל יד אחד, **הֲרֵי זֶה כִּלְאַיִם** – והוא עובר על האזהרה שבתורה "שדך לא תזרע כלאים". ברם, מדרבנן אפילו שלא במפל יד אסור לזרוע שני מינים סמוכים זה לזה, משום מראית העין. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינוֹ כִּלְאַיִם** – אין הזורע מינים שונים עובר על איסור כלאים, **עַד שֶׁיִּהוּ שְׁתֵּי חִטִּים וּשְׂעוֹרָה, אוֹ חִטָּה וּשְׁתֵּי שְׂעוֹרִים, אוֹ חִטָּה וּשְׂעוֹרָה וְכֻסֶּמֶת** – כלומר עד שיזרע שלושה גרעינים, ששניים מהם הם ממין אחד או משני מינים שאינם כלאים זה בזה, ואחד ממין אחר שהוא כלאים עם השניים. טעם המחלוקת הוא, שלדעת רבי יהודה קרקע שאינה זרועה אינה קרויה שדה, וכיון שכתוב "שדך לא תזרע כלאים" משמע שדה שנזרעה כבר אין לזרוע בה כלאים, הלכך אין איסור כלאים אלא אם כן זרע שני גרעינים ממין אחד וגרעין אחד ממין אחר, שאז הוא זורע כלאים בשדה זרועה (כי אחד הגרעינים מהמין האחד עושה אותה לשדה זרועה). וכן בכלאי הכרם כתוב "לא תזרע כרמך כלאים", ומשמע שלא לזרוע כלאים, היינו שני מיני זרעים, עם ה"כרם", ולפיכך אין איסור כלאי הכרם אלא אם כן זורע חיטה ושעורה וחרצן (גרעין של ענב) במפל יד אחד. אבל חכמים סוברים שאף קרקע שאינה זרועה קרויה שדה, ולכן די בגרעין אחד מכל מין. ההלכה היא. שקרקע אף על פי שאינה זרועה קרויה "שדה", אבל אינו קרוי "כרם" בלי נטיעה, הלכך הזורע חיטה ושעורה כאחד חייב משום כלאי זרעים, ואינו חייב משום כלאי הכרם עד שיזרע חיטה ושעורה וחרצן במפל יד אחד (**ברטנורא**).

באור משנה א

תערובת של שני מיני זרעים, שאחד מהם הוא לפחות החלק העשרים וארבעה של כל התערובת, כגון קב של חיטים שנתערב בעשרים ושלושה קבים שעורים, שנמצאו החיטים חלק אחד מעשרים וארבעה של כל התערובת, וכל שכן אם המין המועט הוא יותר מאחד מעשרים וארבעה אסור לזרוע תערובת זו משום כלאים. אבל אם המין המועט שבתערובת הוא פחות מאחד מעשרים וארבעה מכל התערובת, כגון קב חיטים שנתערב בעשרים וארבעה קבים שעורים (ונמצא המין המועט 1/25 מהתערובת), מותר לזרוע את התערובת. – בעל "תוספות יום טוב" נותן טעם לכך, "שהתורה לא אסרה אלא כשרוצה אדם לזרוע כלאים, אבל כשאינו רוצה, לא אסרה התורה, אלא שחכמים אסרו מפני מראית העין, ונתנו שיעור לדבר". ברם, בפחות משיעור זה לא אסרו חכמים, לפי שהתערובת בכמות זו מצויה וקשה לבררה, הלכך מותר לזרעה, שלא ניתנה תורה למלאכי השרת (שאלות ותשובות הרשב"א סימן רנ"ט); ויש מבארים הטעם, שעל פחות מאחד מעשרים וארבעה אין דרכם של בני אדם להקפיד, ולכן הרי זה כאילו כל התערובת מין אחד (רמב"ן בבא בתרא צד). – משנתנו באה ללמד כיצד אפשר להתיר את התערובת האסורה לזריעה.

פ ר ק ש נ י

א כָּל סְאָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ רֹבַע מִמִּין אַחֵר, יְמַעֵט; רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: יָבֹר. בֵּין מִמִּין אֶחָד בֵּין מִשְּׁנֵי מִינִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: לֹא אָמְרוּ אֶלָּא מִמִּין אֶחָד. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: כָּל שֶׁהוּא כִּלְאַיִם בַּסְּאָה מִצְטָרֵף לְרֹבַע.

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? תְּבוּאָה בִּתְבוּאָה וְקִטְנִית בְּקִטְנִית, תְּבוּאָה בְּקִטְנִית וְקִטְנִית בִּתְבוּאָה. בֶּאֱמֶת אָמְרוּ: זֶרְעוֹנֵי גִנָּה שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלִין, מִצְטָרְפִין אֶחָד מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה בְּנוֹפֵל לְבֵית סְאָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כְּשֵׁם שֶׁאָמְרוּ לְהַחְמִיר,

פירוש ברטנורא

ב א כל סאה שיש בה רובע. הקב דהיינו אחד מכ"ד לסאה שהסאה ששה קבין: **ימעט.** אותו מין אחר המעורב בו עד שיפחת הרובע ויתבטל בתוך הסאה ומותר לזרוע ולא מיתסר משום זורע כלאים: **יבור.** מכיון שהוזקק למעט יסיר הכל, משום דמיחזי כמקיים כלאים מכיון שהתחיל לברור אם לא היה בורר את כולו. אבל תחלתו פחות מרובע שרי. ואין הלכה כרבי יוסי: **בין ממין אחד.** בין שאותו רובע ממין אחד בין ממינין הרבה צריך למעט: **לא אמרו אלא ממין אחד.** דאין שני מינין מצטרפין לשיעור רובע: **וחכמים אומרים כל שהוא כלאים לסאה.** איכא בין חכמים לת"ק כגון סאה שעורים שיש בה רובע שבולת שועל וכוסמין, לת"ק צריך למעט לחכמים אין צריך למעט, דאין שבולת שועל מצטרף לכוסמין כיון דלא הוו כלאים בסאה של שעורים. והלכה כחכמים:

ב במה דברים אמורים תבואה בתבואה. תבואה במין תבואה או בקטנית הוא דאמרן ברובע לסאה ימעט, אבל זרעוני גינה שנתערבו בתבואה או בקטנית: **א' מעשרים וארבע בנופל.** מהן לבית סאה חטין, כלומר כשיעור הזרע שזורעים מהן למקום שזורעין בו סאה של חטין. ושיעור המקום שזורעים בו סאה של חטין הוא חמשים אמה על חמישים אמה ואין זורעים בו מזרעוני גינה אלא קב וחצי לפי שהן דקין ובקב וחצי מהן יש בהן כדי לזרוע מקום שזורעים בו סאה של חטין. נמצא לפי חשבון זה שאם נתערב בסאה אחת של תבואה או של קיטנית או של זרעונים אחד מארבעה ועשרים של קב וחצי מזרעוני גינה שהוא אחד מששה עשר בקב חייב למעט. הלכך אם נתערב בסאה תבואה כביצה וחצי זרעוני גינה שהוא אחד מכ"ד בקב וחצי קב ימעט: **כשם שאמרו להחמיר.** דזרעונים דקים אוסרים בשיעור מועט באחד מכ"ד בנופל מהן לבית סאה, כך אמרו להקל דזרעונים גסים שצריך מהן הרבה לזרוע

משניות מבוארות – קהתי

כָּל סְאָה – של זרעים, **שֶׁיֵּשׁ בָּהּ רֹבַע** – רבע הקב, **מִמִּין אַחֵר** – של זרעים; הסאה ששה קבים (כ־13 ליטר), ונמצא רבע הקב אחד מעשרים וארבעה לסאת התערובת, והרי היא אסורה לזריעה, כמו שבארנו לעיל (בהקדמה למשנתנו), **יְמַעֵט** – את השיעור של המין האחר עד שלא יהא בו רובע לסאה ויהא מותר לזרעה. בירושלמי מבואר, שימעט באחת משתי הדרכים: או שהוא מוסיף על המין המרובה או שהוא בורר ומוציא מעט מהמין המועט. **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: יָבֹר** – יברור מתוך התערובת את כל המין האחר של רובע הקב, שהואיל והוא חייב למעט, יוציא את הכל, שלא יהא נראה כמקיים כלאים. ברם, אם בתחילה היה המין האחר פחות מרובע, אף לדעת רבי יוסי מותר לזרעה. **בֵּין מִמִּין אֶחָד בֵּין מִשְּׁנֵי מִינִין** – בין שרובע הקב הוא ממין אחד בין שהוא משני מינים ימעט (לתנא קמא), או יבור (לרבי יוסי). יש סוברים שבשני מינים אינו צריך לדעת רבי יוסי לברור את כל שני המינים אלא מין אחד בלבד (**הרא"ש**).

רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: לֹא אָמְרוּ – "ימעט", **אֶלָּא מִמִּין אֶחָד** – אם רובע הקב הוא ממין אחד, אבל שני מינים אינם מצטרפים לשיעור רובע כדי לאסור התערובת. **וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: כָּל שֶׁהוּא כִּלְאַיִם בַּסְּאָה מִצְטָרֵף לְרֹבַע** – כל מין אחר שבסאת התערובת שהוא כלאים עם המין המרובה שבה, מצטרף לרובע הקב לאסור את הסאה, כגון סאה חיטים שמעורבים בה שעורים ועדשים, השעורים והעדשים מצטרפים לרובע הקב לאסור את התערובת לזריעה משום כלאים. אבל אם מעורבים בה שעורים וזונין, אינם מצטרפים לרובע, שכן הזונין אינם כלאים בחיטים. ברם, לדעת תנא קמא (לפי רוב המפרשים), אף בכגון זה שאחד מהמינים השונים המעורבים בסאה אינו כלאים עם זרע הסאה, הריהו מצטרף לרובע הקב לאסור את התערובת, וצריך למעט כמו שבארנו לעיל. ההלכה כחכמים.

באור משנה ב

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמד כיצד משערים את חלק האחד מעשרים וארבעה בתערובת כלאים. וכבר בארנו ששטח של חמישים על חמישים אמה (2500 אמות מרובעות) נקרא "בית סאה", לפי שזורעים בו סאה תבואה (כ־13 ליטר).

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים – שכל סאה שיש בה רובע ממין אחר ימעט? כשנתערבה **תְּבוּאָה בִּתְבוּאָה** – כגון שעורים בחיטים, **וְקִטְנִית בְּקִטְנִית** – כגון פולים בעדשים, **תְּבוּאָה בְּקִטְנִית וְקִטְנִית בִּתְבוּאָה** – ואף על פי שיש מיני קטנית שזרעוניהם דקים ואינם נזרעים אלא שלושה או ארבעה קבים בשטח "בית סאה", מכל מקום קבעו חכמים בכל מיני התבואה והקטנית, שהשיעור האוסר בתערובתם משום כלאים הוא רובע הקב לסאה, כמו שבארנו במשנה הקודמת. **בֶּאֱמֶת אָמְרוּ** – ברם, הלכה מקובלת היא; ובירושלמי אמרו: כל מקום ששנו "באמת" – הלכה למשה מסיני היא: **זֶרְעוֹנֵי גִנָּה שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלִין** – כגון זרעוני השום או הלפת וכיוצא בהם, שאין זרעוניהם נאכלים אלא הפרי הגדל מהם, והזרעונים אינם אלא לזריעה, אם נתערבו בתבואה או בקטנית, **מִצְטָרְפִין** – לאסור משום כלאים, **אֶחָד מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה בְּנוֹפֵל לְבֵית סְאָה** – "בנופל" היינו במה שנזרע. כלומר אם יש בזרעונים שבתערובת אחד מעשרים וארבעה של השיעור שזורעים מהם בשטח "בית סאה", שאמנם תבואה זורעים בשטח זה סאה (6 קבים), כמו שבארנו לעיל, אבל זרעוני גינה שדקים הם, אין זורעים בשטח זה סאה, אלא הרבה פחות מזה, כגון קב וחצי, ואם נתערב בסאה של תבואה או של קטנית או של זרעונים אחד מעשרים וארבעה בקב וחצי (1/16 בקב) מזרעוני גינה, הרי זה אוסר את התערובת לזריעה משום כלאים, וחייב למעט. ועל דרך זו משערים בשאר הזרעונים, כגון זרעונים שהם דקים מאד ונזרעים חצי קב ל"בית סאה", שיעורם אחד מעשרים וארבעה בחצי קב (1/48 בקב) לסאה. **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כְּשֵׁם שֶׁאָמְרוּ לְהַחְמִיר** – בזרעוני גינה, ששיעורם אחד מעשרים וארבעה בקב וחצי, וכיוצא בו, **כָּךְ אָמְרוּ לְהָקֵל** – שזרעונים שזורעים מהם יותר מסאה בבית סאה, שיעורם יותר מרבע הקב לסאה, לפי החשבון של אחד מעשרים וארבעה בנופל מהם לבית סאה, כגון **הַפִּשְׁתָּן בַּתְּבוּאָה** – אם זרעוני פשתן נתערבו בתבואה, **מִצְטָרֶפֶת אֶחָד מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה בְּנוֹפֵל לְבֵית סְאָה** – כלומר הואיל וזרעוני פשתן נזרעים שלש סאים ב"בית סאה", נמצא החלק האחד מעשרים וארבעה של השיעור שזורעים מהם "בית סאה" הוא שלשת רבעי הקב, הלכך שיעורם של זרעוני פשתן לאסור התערובת הוא שלשת רבעי הקב לסאה תבואה. יש מפרשים, שהסיפא אינה המשך דבריו של רבי שמעון, אלא המשך דברי תנא קמא, והוא בא להשמיענו שזרע הפשתן יוצא מכלל שאר זרעוני גינה. ואילו דברי רבי שמעון הם המשך למה שאמר במשנה הקודמת: "לא אמרו אלא ממין אחד", והוא מוסיף כאן: "כשם שאמרו להחמיר כך אמרו להקל", כלומר כשם שאמרו ששני מינים אינם מצטרפים להחמיר, היינו לאסור התערובת, כך אמרו שאינם מצטרפים להקל, כגון אם חצי קב שעורים ופחות מקב עדשים נתערבו בעשרים ושניים וחצי קב חיטים, אין

כָּךְ אָמְרוּ לְהָקֵל; הַפִּשְׁתָּן בַּתְּבוּאָה מִצְטָרֶפֶת אֶחָד מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה בְּנוֹפֵל לְבֵית סְאָה.

פירוש ברטנורא

בבית סאה אינן אוסרין בסאה חטין אלא אחד מכ"ד בנופל מהן לבית סאה, כגון זרע פשתן שצריך שלש סאים לבית סאה חטים אין צריך למעט עד שיתערב מהן שלש רביעים בסאה, והיינו דקתני הפשתן בתבואה מצטרפת אחד מכ"ד בנופל מהן לבית סאה, וכיון דנופל מהן שלשה סאין לבית סאה דהכי אמרינן בירושלמי נמצא שאין צריך למעט עד שיתערב מהן שלש רביעים של קב בסאה, וכן הלכה:

משניות מבוארות – קהתי

אומרים שגרעיני השעורים מצטרפים לגרעיני החיטים, והואיל והעדשים הם פחות מהשיעור האוסר את התערובת אינו חייב למעט, אלא גרעיני השעורים אינם מצטרפים לחיטים, וכיון שפחות מקב עדשים המעורב בעשרים ושניים וחצי קב חיטים יש בו כשיעור של אחד מעשרים וארבעה בתערובת, חייב הוא למעט (רמב"ם; ירושלמי).

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שבת קודש עמוד ב

1 **לֵיהּ אַסּוּכֵי אַדַּעְתֵּיהּ** – שהיה לו להעלות על דעתו **דְּכַרְשׁוּת הָרַבִּים**
2 **שְׁכִיחֵי אִינְשֵׁי** – שמצויים אנשים העוברים ברשות הרבים, ויכולים הם
3 להפגע מן האבן שזרק, **וְקָתָנֵי** – ומכל מקום כתוב במשנה **שֶׁהֲרֵי זֶה**
4 הזורק **גּוֹלֶה**, ויש להוכיח מכך שאף ההורג בשוגג הקרוב למזיד גולה.
5 מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר יִצְחָק**, אין המשנה עוסקת באדם
6 הזורק אבן סתם לרשות הרבים, אלא **בְּאָדָם הַסּוֹתֵר אֶת כּוֹתְלוֹ** שבין
7 חצירו לרשות הרבים, ונפלה אבן מן הכותל על אחד מן ההולכים
8 ברשות הרבים והרגתו, ולפיכך אין לדונו כשוגג הקרוב למזיד אלא
9 כהורג בשוגג גרידא.
10 מקשה הגמרא: שאף באופן זה אין לדונו כהורג בשוגג גרידא, אלא
11 כשוגג קרוב למזיד, שהרי **אִיבָּעֵי לֵיהּ עֵיּוּנֵי** – היה לו להתבונן קודם
12 סתירת הכותל אם אין אדם שעלול להפגע מכך.
13 מתרצת הגמרא: שהמשנה עוסקת **בְּאָדָם הַסּוֹתֵר** את כותלו **בַּלַּיְלָה**,
14 שאין אנשים מצויים כל כך ברשות הרבים, ועל כן אינו קרוב למזיד
15 בסתירה זו.
16 שבה הגמרא ומקשה: **בַּלַּיְלָה נַמִּי אִיבָּעֵי לֵיהּ עֵיּוּנֵי** – גם הסותר כותלו
17 בלילה מוטל עליו להתבונן שלא יזיק, ואם לא עשה כן קרוב למזיד
18 הוא.
19 ומחמת קושיא זו חוזרת בה הגמרא, ומבארת שאין המשנה עוסקת
20 בסותר כותלו בלילה, אלא **בְּסוֹתֵר אֶת כּוֹתְלוֹ בַּיּוֹם**, אך אינו סותרו
21 לרחוב העיר אלא **לָאַשְׁפָּה**.
22 מבררת הגמרא: **הַאי אַשְׁפָּה הֵיכִי דָּמֵי** – באיזו אשפה מדובר, **אִי**
23 **דִּשְׁכִיחֵי רַבִּים** – אם מצויים בה אנשים רבים, אם כן שוגג קרוב **לְמֵזִיד**
24 **הוּא**, שהיה לו להעלות בדעתו שעלולים העוברים שם להפגע
25 מסתירת הכותל, **וְאִי לֹא שְׁכִיחֵי רַבִּים** – ואם אין מצויים אנשים
26 העוברים שם, אם כן **אָנוּס הוּא**, שלא היה לו להעלות בדעתו שמישהו
27 יעבור שם.
28 **אָמַר רַב פַּפָּא, [לֹא צְרִיכָא** – לא הוצרכה המשנה להשמיע דין זה,
29 **אֶלָּא]** בְּסותר את כותלו ביום, **לַאַשְׁפָּה הָעֲשׂוּיָה לְהִפָּנוֹת** – שבני אדם
30 נפנים בה לנקביהם **בַּלַּיְלָה, וְאֵינָהּ עֲשׂוּיָה** – ואין דרך בני אדם **לְהִפָּנוֹת**
31 בה **בַּיּוֹם, וְאִיבָּא דְּמִיקְרֵי וְיָתִיב** – אלא שלעיתים קורה שיושב בה אדם
32 להפנות ביום, ולפיכך גולה זה הסותר כדין הורג בשגגה, שהרי קרוב
33 **לְמֵזִיד לֹא הָוֵי, דְּהָא** אשפה זו **אֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְהִפָּנוֹת בַּיּוֹם**, ומאידך,
34 **אָנוּס נַמִּי לֹא הָוֵי, דְּהָא אִיבָּא דְּמִיקְרֵי וְיָתִיב** – שהרי קורה שיושב בה
35 אדם ביום, אלא דינו כשוגג דגולה.
36 נתבארו עד עתה דברי רבי יוסי בר חנינא על הסיפא של הברייתא,
37 העוסקת באדם הנכנס לביתו של נגר ברשות, שעל כך אמר רבי יוסי
38 בר חנינא שחייב הנגר בתשלום ארבעה דברים אם ניזוק הנכנס, אך
39 פטור הוא מגלות אם נהרג, מאחר ששוגג הקרוב למזיד הוא.
40 ועתה מביאה הגמרא ביאור אחר בדברי רבי יוסי בר חנינא: **רַב פַּפָּא**
41 **מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא, מַתְנֵי לָהּ אַרֵישָׁא** – היה שונה את דברי רבי יוסי בר
42 חנינא על הרישא של הברייתא, שבה שנינו שאדם **הַנִּכְנָס לַחֲנוּתוֹ שֶׁל**
43 **נַגָּר שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת** הנגר, **וְנִתְּזָה לוֹ בְּקַעַת וְטָפְחָה לוֹ עַל פָּנָיו וּמֵת,**
44 **פָּטוּר** הנגר. ועל כך **אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא**, שאם ניזוק הנכנס **חַיָּיב**
45 הנגר **בְּתַשְׁלוּם אַרְבָּעָה דְּבָרִים**, ואם מת, **פָּטוּר** הנגר **מִגָּלוּת**.
46 הגמרא מבארת את מחלוקת שתי הלשונות: **מַאן דְּמַתְנֵי לָהּ אַסֵּיפָא**
47 – מי ששנה את דברי רבי יוסי על הסיפא של הברייתא, העוסקת באדם
48 הנכנס לבית הנגר ברשות, שאף בזה סובר רבי יוסי שפטור הנגר
49 מגלות, **כָּל שֶׁכֵּן** שסובר שדינו של רבי יוסי נאמר גם **אַרֵישָׁא**, העוסקת
50 באדם הנכנס לבית הנגר שלא ברשות, שאם הרגו הנגר אינו גולה על
51 ידו.
52 **וּמַאן דְּמַתְנֵי לָהּ** – אך מי ששונה את דינו של רבי יוסי **אַרֵישָׁא** – על
53 הרישא, שאם נכנס שלא ברשות אינו גולה על ידו, יסבור שדין זה
54 נאמר דווקא על הרישא, **אֲבָל אַסֵּיפָא** לא, **דְּכֵיוָן דִּכְרִשׁוּת** הנגר נכנס,
55 **חַיָּיב** הנגר **גָּלוּת** על הריגתו.
56 מקשה הגמרא: **וּמִי חַיָּיב גָּלוּת** – האם חייב הנגר גלות על הריגתו של
57 הנכנס לביתו, **וְהָתַנְיָא** – והרי שנינו בברייתא, שאדם **הַנִּכְנָס לַחֲנוּתוֹ**
58 **שֶׁל נַפָּח, וְנִתְּזָה נִיצוֹצוֹת** של אש **וְטָפְחָה** [–הכתה] **לוֹ עַל פָּנָיו וּמֵת,**
59 **פָּטוּר** הנפח מגלות, **וַאֲפִילּוּ** אם **נִכְנָס** הלה **בִּרְשׁוּת** הנפח, ומדוע בנכנס
60 לביתו של נגר אין הדין כן.
61 מתרצת הגמרא: **הָכָא בְּמַאי עָסְקִינָן** – ברייתא זו עוסקת **בְּשׁוּלְיָא**
62 **דְּנַפָּחֵי** – שהנכנס הוא תלמידו של הנפח הלמד ממנו אומנות זו,
63 ולפיכך פטור הוא מגלות על הריגתו.
64 שבה הגמרא ומקשה: **שׁוּלְיָא דְּנַפָּחֵי לְמִקְטְלָא קָאֵי** – וכי בגלל
65 שתלמידו הוא להריגה הוא עומד, ומה טעם יש בזה לפוטרו מגלות.
66 מתרצת הגמרא: שהברייתא עוסקת **בְּשֶׁרַבּוֹ מְסַרְהֵב** [–מפציר] **בּוֹ**
67 **לָצֵאת** מביתו **וְאֵינוֹ יוֹצֵא**, ולפיכך פטור הוא על הריגתו.
68 שבה הגמרא ומקשה: **וּמִשּׁוּם דְּרַבּוֹ מְסַרְהֵב בּוֹ לָצֵאת לְמִיקְטְלֵיהּ קָאֵי**
69 – וכי מאחר שרבו הפציר בו לצאת ולא יצא רשאי הוא להורגו.
70 מתרצת הגמרא: **כְּסָבוּר יָצָא** – כסבור היה הנפח שלאחר שהפציר
71 בתלמידו לצאת מביתו קיים הלה את דבריו ויצא, ולפיכך לא נזהר
72 שלא ינזק אדם מן הניצוצות, ואנוס הוא, ועל כן אינו חייב גלות.
73 שבה הגמרא ומקשה: **אִי הָכִי אַחֵר נַמִּי** – אם כן, יש לומר דין זה בכל
74 אדם, שאם שהה בביתו של הנפח והפציר בו לצאת וכסבור שיצא,
75 פטור הוא על הריגתו.

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף מח עמוד א. **משנה** מצוות **נִיסּוּךְ הַמַּיִם כְּיִצַּד** היו מקיימים אותה, **צְלוֹחִית שֶׁל זָהָב מַחֲזֶקֶת שְׁלֹשָׁה לוּגִּים הָיָה מְמַלֵּא** בתוכה מים **מִן הַשִּׁילוֹחַ** - מעיין הסמוך לירושלים, **הִגִּיעוּ לְשַׁעַר הַמַּיִם** - אחד משערי העזרה [שנקרא כן מחמת שהיו מכניסים דרכו צלוחית של מים זו], **תָּקְעוּ** הכהנים בחצצורות **וְהֵרִיעוּ וְתָקְעוּ** לשם שמחה, **עָלָה בְּכֶבֶשׁ** שהיה בדרומו של המזבח **וּפָנָה לִשְׂמֹאלוֹ** - לקרן מערבית דרומית של המזבח ששם היו מנסכין יין ומים, **וּשְׁנֵי סְפָלִים שֶׁל כֶּסֶף הָיוּ שָׁם** סמוכים זה לזה לצורך אותם שני סוגי נסכים. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, שֶׁל סִיד הָיוּ** אותם ספלים **אֶלָּא שֶׁהָיוּ מוּשְׁחָרִין פְּנֵיהֶם מִפְּנֵי הַיַּיִן** ולכך היה נראה כאילו של כסף הן. הספלים הללו היו מונחים בסמוך לנקבי השיתין [־צינורות חלולים עמוקים שירדו מן המזבח עד התהום], **וְמְנוּקָבִין** סמוך לשוליהן

כְּמִין שְׁנֵי חוֹטְמִין דַּקִּין - מכל ספל יצאה בליטה כמין חוטם ובו נקב, והכהן מערה את הנסכים לתוך הספלים והן היו מקלחין דרך נקבי הספלים לגג המזבח, ומן המזבח היו זורמים לנקב המוביל אל השיתין. וכיון שהמים זורמים מהר יותר מהיין, עשו את **(וְ)אֶחָד** מהנקבים [של ספל היין] **מְעוּבֶּה, וְאֶחָד** מהנקבים [של ספל המים] **דַּק, כְּדֵי שֶׁיִּהוּ שְׁנֵיהֶם** - ניסוך היין והמים **כְּלִין** - מסתיימים **בְּבַת אַחַת.** ושני הספלים עמדו סמוכים זה לזה בקרן מערבית דרומית של המזבח, **מַעֲרָבוֹ** - הספל המערבי הסמוך לקרן המזבח היה **שֶׁל הַמַּיִם, וּמִזְרָחוֹ** - הספל שבצדו הנוטה למזרח היה **שֶׁל הַיַּיִן.** אם טעה **וְעֵירָה** מהצלוחית **שֶׁל הַמַּיִם לְתוֹךְ** הספל **שֶׁל הַיַּיִן, וְכֵן** אם החליף ועירה **שֶׁל יַיִן לְתוֹךְ שֶׁל מַיִם, יָצָא** ידי ניסוך המים וניסוך היין ואינו צריך לנסך שנית. **רַבִּי יְהוּדָה** חולק על תנא קמא **וְאוֹמֵר,** לא היה מנסך שלשה לוגים של מים אלא **בְּלוֹג** אחד של מים **הָיָה מְנַסֵּךְ,** ולא רק בשבעת ימי החג היה מנסך אלא **כָּל שְׁמוֹנָה** ימי החג דהיינו אף בשמיני עצרת. ממשיכה המשנה: **וְלַמְנַסֵּךְ אוֹמֵר לוֹ** הממונה **הַגְבַּהּ** את **יָדְךָ** בעת ניסוך המים, כדי שכל העם יראו שאתה מערה את המים לתוך הספל ואינך שופכם חוצה לו, והטעם שהוצרכו לומר לו כן, משום **שֶׁפַּעַם אֶחָד נִסֵּךְ** צדוקי **אֶחָד** את המים **עַל גַּבֵּי רַגְלָיו** במקום ליתנם בספלים, שאין הצדוקין מודים בניסוך המים, מפני שהיא הלכה למשה מסיני ואינה מפורשת בכתוב, **וּרְגָמוּהוּ כָּל הָעָם בְּאֶתְרוֹגֵיהֶן.**

דף מט עמוד א. **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שִׁיתִּין** - החלל שתחת המזבח כנגד מקום הנסכים, לשם היו נשפכים נסכי יין ומים, **מְשַׁשֶּׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית נִבְרְאוּ, שֶׁנֶּאֱמַר 'חֲמוּקֵי יְרֵכֵיךְ כְּמוֹ חֲלָאִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָמָן',** ודורש **'חֲמוּקֵי יְרֵכֵיךְ' אֵלּוּ הַשִּׁיתִּין** - 'חמוקי' לשון מתכסה ונסתר, ו'ירכיך' הוא כמו צד, והשיתין היו מוסתרים וחצובים בתוך המזבח, ומקומם בצד המזבח בקרן מערבית דרומית, ומה שנאמר **'כְּמוֹ חֲלָאִים'** ללמד **שֶׁמְּחוֹלָלִין וְיוֹרְדִין עַד הַתְּהוֹם** - 'חלאים' לשון חלל, **'מַעֲשֵׂה יְדֵי אָמָן' זוֹ מַעֲשֵׂה יְדֵי אוּמָנוּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא,** שהוא אמן שבראבתבל ומלואה.

תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, 'בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ', אַל תִּיקְרֵי 'בְּרֵאשִׁית' אֶלָּא תחלק את התיבה ותקרא **'בָּרָא - שִׁית',** לומר שהשיתין נבראו משששת ימי בראשית עם בריאת השמים והארץ.

רש"י

מן השילוח — מעיין הוא, סמוך לירושלים. **מחזקת שלשה לוגין** — זהו פחות שבנסכים "רביעית ההין לכבש". **שער המים** — אחד משערי עזרה נקרא כן, על שם שמכניסין בו צלוחית של מים של ניסוך בחג. **תקעו והריעו** — משום שמחה, דכתיב (ישעיה יב) "ושאבתם מים בששון". **עלה בכבש** — שהיה בדרומו של מזבח. **ופנה לשמאלו** — שהנסכים נעשים בקרן מערבית דרומית, וכשהוא פונה לשמאלו היא הראשונה. ובמסכת זבחים יליף לה מקראי, בפרק "קדשי קדשים" (סג,א). **שהיו מושחרין פניהם** — ודומין לכסף, שהוא שחור מן הסיד.

כמין שני חוטמין דקים — חוטם אחד בספל ונקב אחד בחוטמו, והכהן מערה בפי הספלים, והנסכים מקלחין ויורדין דרך החוטמין על גב המזבח. ובמזבח היה נקב שבו המים והיין יורדין לשיתין של מזבח, שהיו עמוקין וחלולים מאד.

שיתין — חלל שתחת המזבח כנגד מקום הנסכים. **חמוקי** = סתרי. לשון "חמק עבר" (שיר ה) — נסתר ונכסה ממני. וכן "עד מתי תתחמקין" (ירמיהו לא) — תסתרי ממני, שאת בושה ליקרב אלי על שמעלת בי. "חמוקי ירכיך" — לשון "ירך המזבח" (ויקרא א). **מעשה ידי אומנותו של הקדוש ברוך הוא** — גרסינן: ועליהם כרה דוד וכו' — לא גרסינן ליה בתוספתא, והכא נמי לא גרסינן ליה, דמאן דאית ליה שבראן לית ליה שמשת ימי בראשית נבראו.

שואלת הגמרא: **מִידִּי בְּכוּלֵּיהּ קָאַמְרִינַן** – וכי רצינו לחייבו נזק שלם, **הַלְא פַּלְגָא קָאַמְרִינַן** – חצי נזק רצינו לחייבו בקל וחומר, והמיעוט של 'בשדה אחר' ילמד שברשות הרבים אינם חייבים נזק שלם. משיבה הגמרא: **אָמַר קְרָא** לגבי תשלומי קרן (שמות כא לה) 'וְחָצוּ **אֶת כַּסְפּוֹ**', ודורשים שדווקא 'כַּסְפּוֹ' **שֶׁל זֶה** שבהמתו הזיקה בקרן חוצים, כלומר שחייב חצי נזק, **וְלֹא כַּסְפּוֹ שֶׁל** מזיק **אַחֵר**, וממילא המיעוט ברשות הרבים הוא שאין המזיק חייב לשלם כלל.

הגמרא ממשיכה לדון בקל וחומר בין שן ורגל וקרן. שואלת הגמרא: **וְלֹא תְּהֵא שֵׁן וְרֶגֶל חַיֶּבֶת בִּרְשׁוּת הַנִּזָּק אֶלָּא חֲצִי נֶזֶק, ונלמד זאת מִקַּל וָחוֹמֶר מִקֶּרֶן, וּמַה קֶּרֶן שֶׁבִּרְשׁוּת הָרַבִּים חַיֶּבֶת לשלם, ואף על פי כן בִּרְשׁוּת הַנִּזָּק אֵינָהּ מְשַׁלֶּמֶת אֶלָּא חֲצִי נֶזֶק, שֵׁן וְרֶגֶל שֶׁבִּרְשׁוּת הָרַבִּים פְּטוּרָה לגמרי, האם אֵינוֹ דִּין שֶׁבִּרְשׁוּת הַנִּזָּק מְשַׁלֵּם רק חֲצִי נֶזֶק.** משיבה הגמרא: **אָמַר קְרָא** (שמות כב ד) 'יְשַׁלַּח אֶת בְּעִירָה וּבִעֵר בְּשָׂדֶה אַחֵר מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ **יְשַׁלֵּם**', ומשמעות המילה 'ישלם' היא שעל הבעלים לשלם **תַּשְׁלוּמִין מְעֻלֶּיָא** [– גמורים], דהיינו נזק שלם על נזקי שן ורגל.

הגמרא ממשיכה לדון לפטור קרן בקל וחומר משן ורגל. שואלת הגמרא: **וְלֹא תְּהֵא קֶרֶן בִּרְשׁוּת הָרַבִּים חַיָּיב, מִקַּל וָחוֹמֶר, וּמַה שֵּׁן וְרֶגֶל שֶׁבִּרְשׁוּת הַנִּזָּק חייבת נֶזֶק שָׁלֵם, ואף על פי כן בִּרְשׁוּת הָרַבִּים פְּטוּרָה, קֶרֶן שֶׁבִּרְשׁוּת הַנִּזָּק חייבת רק חֲצִי נֶזֶק, האם אֵינוֹ דִּין שֶׁבִּרְשׁוּת הָרַבִּים תהיה פְּטוּרָה.** משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אָמַר קְרָא** (שמות כא לה) 'וְחָצוּ אֶת כַּסְפּוֹ וְגַם אֶת הַמֵּת יֶחֱצוּן' ומייתור הלשון 'יחצון' אנו דורשים **שאֵין חֲצִי נֶזֶק חָלוּק** בדיניו **לֹא בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְלֹא בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד.**

הגמרא משווה דיני אדם המזיק ושור המזיק על ידי קל וחומר. שואלת הגמרא: **וְיֵהֵא אָדָם** שהרג את הנפש במזיד ללא התראה **חַיָּיב בְּכוֹפֶר מִקַּל וָחוֹמֶר, וּמַה שׁוֹר שֶׁאֵינוֹ חַיָּיב בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים** אם חבל אדם, ואף על פי כן אם הרג אדם **חַיָּיב בְּכוֹפֶר, אָדָם שֶׁחַיָּיב** אף **בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים,** האם **אֵינוֹ דִּין שֶׁיְּהֵא חַיָּיב** אף **בְּכוֹפֶר** כשהרג את הנפש. משיבה הגמרא: **אָמַר קְרָא** לגבי שור שהרג אדם (שמות כא ל) 'בְּכֹל **אֲשֶׁר יוּשַׁת עָלָיו**', ודורשים שרק 'עָלָיו' – על שור שהרג אדם יש להטיל כופר, **וְלֹא עַל הָאָדָם** שהרג אדם אחר, אלא חיוביו הם מיתה או גלות.

שואלת הגמרא: **וְיֵהֵא שׁוֹר** שחבל אדם **חַיָּיב בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים מִקַּל וָחוֹמֶר, וּמַה אָדָם** המזיק **שֶׁאֵינוֹ חַיָּיב בְּכוֹפֶר** אם הרג אדם, ואף על פי כן **חַיָּיב בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים** כשחבל באדם, **שׁוֹר שֶׁחַיָּיב בְּכוֹפֶר** כשהרג אדם, האם **אֵינוֹ דִּין שֶׁיְּהֵא חַיָּיב בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים** כשחבל באדם. משיבה הגמרא: **אָמַר קְרָא** (ויקרא כד יט) 'וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוּם **בַּעֲמִיתוֹ**', ודורשים שדווקא אדם המזיק את עמיתו מתחייב בארבעה דברים, **וְלֹא שׁוֹר** המזיק **בַּעֲמִיתוֹ** של בעליו.

הגמרא דנה בחיוב כופר לגבי רגל: **אִיבַּעְיָא לְהוּ** – הסתפקו בני הישיבה, **רֶגֶל שֶׁדְּרָסָה עַל גַּבֵּי תִּינוֹק בַּחֲצַר הַנִּזָּק** והרגתו, **מַהוּ שֶׁתְּשַׁלֵּם כּוֹפֶר** כדין קרן מועדת. **מִי אַמְרִינַן** – האם אנו אומרים שדין רגל הוא **מִידִּי דַּהֲוָה אַקֶּרֶן** – כדין קרן, וכמו שקֶרֶן **כֵּיוָן דְּעָבַד תְּרֵי וּתְלָתָא זִמְנֵי אוֹרְחֵיהּ הוּא** – כיון שהרגה פעמיים ושלש נעשתה מועדת לכך ודרכה בכך **וּמְשַׁלֵּם כּוֹפֶר, חָכִי נַמִּי** – כך גם יהיה הדין ברגל שהמיתה באופן שהוא כדרכה, **וֹלֹא שְׁנָא** – ואין חילוק בין רגל לקרן מועדת. **אוֹ דִּלְמָא** – שמא יש לחלק שקֶרֶן **כַּוָּונָתוֹ לְהַזִּיק,** ולכן הבעלים חייבים כופר, אבל **הַאי** – זה [רגל שדרסה] **שאֵין כַּוָּונָתוֹ לְהַזִּיק** אלא הזיקה בדרך הילוכה, אין לחייב את הבעלים בכופר.

הגמרא מוכיחה שיש כופר ברגל: **תָּא שְׁמַע,** ששנינו בברייתא, **הַכְּנָיִם** בעל השור את **שׁוֹרוֹ לַחֲצַר בַּעַל הַבַּיִת שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת, וּנְגָחוֹ** השור **לְבַעַל הַבַּיִת וּמֵת, דִּין הַשּׁוֹר בְּסִקִּילָה** כיון שהרג אדם, **וּבְעָלָיו** של השור, **בֵּין** בשור **תָּם וּבֵין** בשור **מוּעָד, מְשַׁלֵּם כּוֹפֶר שָׁלֵם, דִּבְרֵי רַבִּי טַרְפוֹן.** מבררת הגמרא: חיוב **כּוֹפֶר שָׁלֵם בְּתָם לְרַבִּי טַרְפוֹן מְנָא לֵיהּ** – מנין לו. **לָאו** – האם לא **מִשּׁוּם דְּסָבַר לֵיהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי דְּאָמַר** ששור **תָּם מְשַׁלֵּם חֲצִי כּוֹפֶר** אם הרג אדם **בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּמַיְּתֵי לָהּ** – ולמד רבי טרפון לחייב כופר שלם בחצר הניזק **מִקַּל וָחוֹמֶר מֵרֶגֶל,** מה רגל שפטורה ברשות הרבים, אם הרגה בחצר הניזק משלמת כופר שלם, קרן שחייבת חצי כופר אם הרגה ברשות הרבים, ודאי שתתחייב כופר שלם אם הרגה בחצר הניזק. ומוכיחה הגמרא: **אַלְּמָא** – אם כן נמצא **דְּאִיכָּא** – שיש חיוב **כּוֹפֶר בְּרֶגֶל.** דוחה הגמרא: **אָמַר רַב שִׁימִי מִנְּהַרְדְּעָא, הַתְּנָא** [– רבי טרפון] שחייב כופר שלם בקרן בחצר הניזק, **מְנַיְּזְקִין דְּרֶגֶל מַיְּתֵי לָהּ** – למד זאת מנזקי רגל. דהיינו, מה רגל שפטורה ברשות הרבים, ואף על פי כן בחצר הניזק משלמת נזק שלם, קרן שמשלמת חצי כופר ברשות הרבים, ודאי שתשלם בחצר הניזק כופר שלם. ואין ראיה לחיוב כופר ברגל.

מקשה הגמרא: **וְלִפְרוֹךְ, מַה לְנִיזְקִין דְּרֶגֶל** שחייבים נזק שלם בחצר הניזק, **שֶׁכֵּן** תשלומי נזק **יֶשְׁנָן** גם **בְּאֵשׁ,** מה שאין כן חיוב כופר אינו שייך באש, ולא יתחייב בכופר שלם אף בחצר הניזק. מתרצת הגמרא: הקל וחומר אינו מסתם נזיקין של רגל, אלא **מְנזקי טְמוּן** של רגל. דהיינו, מה רגל שפטורה ברשות הרבים, ואפילו אם הנזק הוא בטמון שפטורים עליו באש, קרן שחייבת חצי כופר ברשות הרבים, ודאי שתשלם בחצר הניזק כופר שלם.

מקשה הגמרא: עדיין יש לפרוך, **מַה לְטָמוּן שֶׁכֵּן יֶשְׁנוֹ** אף **בְּבוֹר,** מה שאין כן כופר שאינו שייך כלל בבור. מתרצת הגמרא: הקל וחומר אינו מנזקי טמון של רגל, אלא **מְנזקי כֵּלִים** של רגל. דהיינו, מה רגל שפטורה ברשות הרבים, ואף על פי כן חייבת בחצר הניזק נזק שלם, ואפילו אם הנזק הוא בכלים שפטורים עליהם בבור, קרן שחייבת חצי כופר ברשות הרבים, ודאי שתשלם בחצר הניזק כופר שלם.

מקשה הגמרא: עדיין יש לפרוך, **מַה לְכֵלִים שֶׁיֶּשְׁנָן** אף **בְּאֵשׁ,** מה שאין כן כופר שאינו שייך כלל באש. מתרצת הגמרא: הקל וחומר אינו מנזקי כלים של רגל, אלא **מְנזקי כֵּלִים טְמוּנִים** של רגל. דהיינו, מה רגל שפטורה ברשות הרבים, ואף על פי כן חייבת בחצר הניזק נזק שלם, ואפילו אם הנזק הוא בכלים טמונים שפטורים עליהם באש ובבור, קרן שחייבת חצי כופר ברשות הרבים, ודאי שתשלם בחצר הניזק כופר שלם.

מקשה הגמרא: עדיין יש לפרוך, **מַה לְכֵלִים טְמוּנִים שֶׁיֶּשְׁנָן** בחיוב אף **בְּאופן שהוזקו** על ידי **אָדָם,** מה שאין כן כופר שאינו שייך כלל במיתה על ידי אדם. מסיקה הגמרא: **אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִינָּהּ שמִכּוֹפֶר דְּרֶגֶל מַיְּתֵי לָהּ** – שרבי טרפון דרש קל וחומר לחייב כופר שלם בקרן תמה בחצר הניזק מכופר ברגל, ולא מדין אחר. **אַלְּמָא** – אם כן נמצא **דְּאִיכָּא** – שיש חיוב **כּוֹפֶר בְּרֶגֶל.** מסכמת הגמרא: אכן **שְׁמַע מִינָּהּ.**

הגמרא מביאה ראיה נוספת שרגל בחצר הניזק חייבת כופר: **אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא מַדְפַּתִּי לְרָבִינָא, הָכָא נַמִּי מִסְתַּבְּרָא** – כך גם מסתבר **דְּאִיכָּא** – שיש חיוב **כּוֹפֶר בְּרֶגֶל.** משום **דְּאִי** סָלְקָא **דַּעְתָּךְ** – שאם תעלה על דעתך **דְּלֵיכָּא** – שאין חיוב **כּוֹפֶר בְּרֶגֶל, וְאף** על פי כן **הַתְּנָא** [– רבי טרפון] מחייב קרן בחצר הניזק בכופר שלם אף בקרן תמה, משום **שמְנַיְּזְקִין דְּרֶגֶל מַיְּתֵי לָהּ** – הוא לומד את דין כופר בחצר הניזק, יקשה, שאפשר **לִפְרוֹךְ, מַה לְנִיזְקִין דְּרֶגֶל שֶׁכֵּן יֶשְׁנָן** – מתחייבים עליהם **בְּרֶגֶל,** מה שאין כן כופר שרגל פטורה ממנו אף בחצר הניזק. **אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִינָּהּ שמִכּוֹפֶר דְּרֶגֶל מַיְּתֵי לָהּ** – רבי טרפון לומד דין כופר שלם בקרן תמה שהרגה בחצר הניזק, **אַלְּמָא** – אם כן נמצא **דְּאִיכָּא** – שיש חיוב **כּוֹפֶר בְּרֶגֶל.** מסכמת הגמרא: אכן **שְׁמַע מִינָּהּ:**

משנה

המשנה מבארת דין אדם המזיק שהוא אחד מהמזיקים שמועדים מתחילתם: **אָדָם מוּעָד לְעוֹלָם** על הזיקו, **בֵּין** אם הזיק **בְּשׁוֹגֵג,** משום שהיה עליו להיזהר שלא לבוא לידי היזק, **וּבֵין** אם הזיק **בְּמֵזִיד.** וכן חייב **בֵּין** אם הזיק כשהיה **עֵר, וּבֵין** אם הזיק כשהיה **יָשֵׁן** שלא יכל להימנע מלהזיק, משום שהיה עליו להיזהר כשבא לישון שלא לשכב

המשך בעמוד ט

מִידֵי כּוּלֵּיהּ קָאָמְרִינַן פַּלְגָּא קָאָמְרִינַן אָמַר קְרָא וְחָצוּ אֶת כַּסְפּוֹ כַּסְפּוֹ שֶׁל זֶה וְלֹא כַּסְפּוֹ שֶׁל אַחֵר וְלֹא תְּהֵא שֵׁן וְרֶגֶל חַיֶּיבֶת בִּרְשׁוּת הַנִּיזָּק אֶלָּא חֲצִי נֶזֶק מִק"ו מִקֶּרֶן וּמַה קֶּרֶן שֶׁבִּרה"ר חַיֶּיבֶת בִּרְשׁוּת הַנִּיזָּק אֵינָהּ מְשַׁלֶּמֶת אֶלָּא חֲצִי נֶזֶק שֵׁן וְרֶגֶל שֶׁבִּרְשׁוּת הָרַבִּים פְּטוּרָה אֵינוֹ דִּין שֶׁבִּרְשׁוּת הַנִּיזָּק מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק אָמַר קְרָא יְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמִין מְעַלְּיָא וְלֹא תְּהֵא קֶרֶן בִּרה"ר חַיָּיב מִק"ו וּמַה שֵּׁן וְרֶגֶל שֶׁבִּרְשׁוּת הַנִּיזָּק נֶזֶק שָׁלֵם בִּרה"ר פְּטוּרָה קֶרֶן שֶׁבִּרְשׁוּת הַנִּיזָּק חֲצִי נֶזֶק אֵינוֹ דִּין שֶׁבִּרה"ר פְּטוּרָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר קְרָא יֶחֱצוּן אֵין חֲצִי נֶזֶק חָלוּק לֹא בִּרה"ר וְלֹא בִּרה"י וִיהֵא אָדָם חַיָּיב בְּכוֹפֶר מִק"ו וּמַה שּׁוֹר שֶׁאֵינוֹ חַיָּיב בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים חַיָּיב בְּכוֹפֶר אָדָם שֶׁחַיָּיב בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים אֵינוֹ דִּין שֶׁיְּהֵא חַיָּיב בְּכוֹפֶר אָמַר קְרָא כְּכֹל אֲשֶׁר יוּשַׁת עָלָיו עָלָיו וְלֹא עַל אָדָם וִיהֵא שׁוֹר חַיָּיב בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים מִק"ו וּמָה אָדָם שֶׁאֵינוֹ חַיָּיב בְּכוֹפֶר חַיָּיב בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים שׁוֹר שֶׁחַיָּיב בְּכוֹפֶר אֵינוֹ דִּין שֶׁיְּהֵא חַיָּיב בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים אָמַר קְרָא אִישׁ בַּעֲמִיתוֹ וְלֹא שׁוֹר בַּעֲמִיתוֹ אִיבַּעְיָא לְהוּ רֶגֶל שֶׁדָּרְסָה עַל גַּבֵּי תִּינוֹק בַּחֲצַר הַנִּיזָּק מַהוּ שֶׁתְּשַׁלֵּם כּוֹפֶר מִי אַמְרִינַן מִידֵי דַּהֲוָה אַקֶּרֶן קֶרֶן כֵּיוָן דְּעָבֵד תְּרֵי וּתְלָתָא זִמְנֵי אוֹרְחֵיהּ הוּא וּמְשַׁלֵּם כּוֹפֶר ה"נ לֹא שְׁנָא אוֹ דִּלְמָא קֶרֶן כַּוָּונָתוֹ לְהַזִּיק הַאי אֵין כַּוָּונָתוֹ לְהַזִּיק ת"ש הַכְּנִיס שׁוֹרוֹ לַחֲצַר בַּעַל הַבַּיִת שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת וְנָגְחוֹ לְבַעַל הַבַּיִת וּמֵת הַשּׁוֹר בִּסְקִילָה וּבְעָלָיו בֵּין תָּם בֵּין מוּעָד מְשַׁלֵּם כּוֹפֶר שָׁלֵם דִּבְרֵי ר' טַרְפוֹן כּוֹפֶר שָׁלֵם בְּתָם לְרַבִּי טַרְפוֹן מְנָא לֵיהּ לָאו מִשּׁוּם דְּסָבַר לֵיהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי דְּאָמַר תָּם מְשַׁלֵּם חֲצִי כּוֹפֶר בִּרה"ר וּמַיְיתֵי לַהּ מִק"ו מֵרֶגֶל אַלְמָא אִיכָּא כּוֹפֶר בְּרֶגֶל אָמַר רַב שִׁימִי מִנְּהַרְדְּעָא תַּנָּא מְנִיזָּקִין דְּרֶגֶל מַיְיתֵי לַהּ וְלִפְרוֹךְ מַה לִּנְיזָּקִין דְּרֶגֶל שֶׁכֵּן יֶשְׁנָן בָּאֵשׁ מִטָּמוֹן מַה לְּטָמוֹן שֶׁכֵּן יֶשְׁנוֹ בְּבוֹר מִכֵּלִים מַה לְּכֵלִים שֶׁיֶּשְׁנָן בָּאֵשׁ מִכֵּלִים טְמוּנִים מַה לְּכֵלִים טְמוּנִים שֶׁיֶּשְׁנָן בְּאָדָם אֶלָּא לָאו ש"מ מִכּוֹפֶר דְּרֶגֶל מַיְיתֵי לַהּ אַלְמָא אִיכָּא כּוֹפֶר בְּרֶגֶל ש"מ א"ל רַב אַחָא מִדִּפְתִּי לְרָבִינָא ה"נ מִסְתַּבְּרָא דְּאִיכָּא כּוֹפֶר בְּרֶגֶל דְּאִי ס"ד לֵיכָּא כּוֹפֶר בְּרֶגֶל וְתַנָּא מִנְּיזָּקִין דְּרֶגֶל מַיְיתֵי לַהּ לִפְרוֹךְ מַה לִּנְיזָּקִין דְּרֶגֶל שֶׁכֵּן יֶשְׁנָן בְּרֶגֶל אֶלָּא לָאו ש"מ מִכּוֹפֶר דְּרֶגֶל מַיְיתֵי לַהּ אַלְמָא אִיכָּא כּוֹפֶר בְּרֶגֶל שְׁמַע מִינַּהּ: **מתני'** אָדָם מוּעָד לְעוֹלָם בֵּין שׁוֹגֵג בֵּין מֵזִיד בֵּין עֵר בֵּין יָשֵׁן סִימֵּא אֶת עֵין חֲבֵירוֹ וְשִׁיבֵּר אֶת הַכֵּלִים מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם: **גמ'** קָתָנֵי סִימֵּא אֶת עֵין חֲבֵירוֹ דּוּמְיָא דְּשִׁיבֵּר אֶת הַכֵּלִים מָה הָתָם נֶזֶק אֵין אַרְבָּעָה דְּבָרִים לֹא אַף סִימֵּא אֶת עֵין חֲבֵירוֹ נֶזֶק אֵין אַרְבָּעָה דְּבָרִים לֹא

מנא

רש"י

חֲצִי נֶזֶק קָאָמַר. דְּתִתְחַיֵּיב כִּי קֶרֶן דְּהָא מִקֶּרֶן מַיְיתֵי לַהּ וּקְרָא דְּבִשְׂדֵה אַחֵר לְחִיּוּבֵי בֵּיהּ בִּרְשׁוּת הַנִּיזָּק נֶזֶק שָׁלֵם אָתָא דְּהָכֵי מַשְׁמַע בִּשְׂדֵה אַחֵר נֶזֶק שָׁלֵם: **כַּסְפּוֹ שֶׁל זֶה.** קֶרֶן: **יְשַׁלֵּם.** מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם לְגַמְרֵי מַשְׁמַע: **אָמַר קְרָא יֶחֱצוּן.** דִּקְרָא יְתֵירָא הוּא דְּנִכְתּוֹב וְחָצוּ אֶת כַּסְפּוֹ וְגַם אֶת הַמֵּת אֶלָּא לְדְרָשָׁא אָתָא דְּאַף בִּרְשׁוּת הָרַבִּים נַמִּי חַיָּיב: **וִיהֵא אָדָם חַיָּיב בְּכוֹפֶר.** כְּגוֹן בְּמֵזִיד וְלֹא אַתְרוּ בֵּיהּ דְּלֵיתֵיהּ בַּר קְטָלָא וְלֹא בַּר גָּלוּת: **וּמַה שּׁוֹר שֶׁאֵינוֹ חַיָּיב.** בַּחֲבָלָה: **אַרְבָּעָה דְּבָרִים.** צַעַר רִיפּוּי שֶׁבֶת וּבוֹשֶׁת אֶלָּא נֶזֶק לְחוּדֵיהּ: **חַיָּיב כּוֹפֶר.** הֵיכָא דְּקַטְלֵיהּ: אָדָם שֶׁחַיָּיב כו': **עָלָיו וְלֹא עַל הָאָדָם.** עַל נִזְקֵי שׁוֹר מְשַׁלְּמִין כּוֹפֶר אֲבָל עַל נִזְקֵי אָדָם אֵין מְשַׁלְּמִין כּוֹפֶר אֶלָּא אוֹ מִיתָה אוֹ גָּלוּת: **אִישׁ כִּי יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ אִישׁ בַּעֲמִיתוֹ.** הֲוֵי בְּדִין נְתִינַת מוּמִין וְלֹא שׁוֹר בַּעֲמִיתוֹ שֶׁל בְּעָלָיו: **בַּחֲצַר הַנִּיזָּק.** דְּחִיּוּבָא דְּרֶגֶל בַּחֲצַר הַנִּיזָּק הוּא: **הָכָא נַמִּי לֹא שְׁנָא.** דְּרֶגֶל מוּעֶדֶת מִתְּחִילָּתוֹ הִיא לְהַלֵּךְ וְלִדְרוֹס: **לָאו מִשּׁוּם דְּסָבַר כְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי.** דְּאָמַר בְּפִירְקִין דִּלְקַמָּן (דף מב.) תָּם מְשַׁלֵּם חֲצִי כּוֹפֶר בִּרה"ר: **וּמַיְיתֵי לַהּ.** רַבִּי טַרְפוֹן לִרְשׁוּת הַנִּיזָּק כּוֹפֶר שָׁלֵם: **מִק"ו מֵרֶגֶל.** כִּי הֵיכִי דְּגָמַר לְקֶרֶן תָּם לְעִנְיַן נְזָקִין בְּמַתְנִיתִין וְהָכֵי גָּמַר לַהּ מַה שֵּׁן וָרֶגֶל שֶׁפְּטוּרִין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים לְגַמְרֵי בִּרְשׁוּת הַנִּיזָּק כּוֹפֶר שָׁלֵם קֶרֶן שֶׁבִּרה"ר חֲצִי כּוֹפֶר כְּר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי אֵינוֹ דִּין שֶׁבִּרְשׁוּת הַנִּיזָּק כּוֹפֶר שָׁלֵם מִדְּגָמַר ר' טַרְפוֹן הָכֵי אַלְמָא אִיכָּא כּוֹפֶר בְּרֶגֶל דְּאִי לָאו הָכֵי בְּמַאי מַיְיתֵי לַהּ: **מִנְּיזָּקִין דְּרֶגֶל מַיְיתֵי לַהּ.** וּלְעוֹלָם לֵיכָּא כּוֹפֶר בְּרֶגֶל וְהָכֵי גָּמַר ר' טַרְפוֹן מָה רֶגֶל שֶׁבִּרְשׁוּת הָרַבִּים פָּטוּר מִנְּזָקִין בִּרְשׁוּת הַנִּיזָּק נֶזֶק שָׁלֵם קֶרֶן שֶׁבִּרְשׁוּת הָרַבִּים חֲצִי כּוֹפֶר כְּר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי אֵינוֹ דִּין שֶׁבִּרְשׁוּת הַנִּיזָּק כּוֹפֶר שָׁלֵם: **שֶׁכֵּן יֶשְׁנוֹ בָּאֵשׁ.** תֹּאמַר בְּכוֹפֶר שֶׁאֵינוֹ בָּאֵשׁ כִּדְאַמְרִינַן בְּפ"ק (דף י.): **מִטָּמוֹן.** שֶׁפָּטוּר בָּאֵשׁ וְחַיָּיב בְּרֶגֶל וּמַיְיתֵי לַהּ הָכֵי מָה רֶגֶל שֶׁבִּרְשׁוּת הָרַבִּים פְּטוּרָה מִכְּלוּם חַיֶּיבֶת בִּרְשׁוּת הַנִּיזָּק אֲפִילּוּ עַל הַטָּמוּן נֶזֶק שָׁלֵם קֶרֶן שֶׁבִּרה"ר חֲצִי כּוֹפֶר כו': **שֶׁכֵּן יֶשְׁנוֹ בְּבוֹר.** שֶׁאִם הָיָה גְּדִי טָמוּן בְּשַׂק אוֹ בְּמַרְצוּף וְנִתְגַּלְגֵּל וְנָפַל לְבוֹר חַיָּיב: **מִכֵּלִים.** פָּטַר בְּהוּ אֶת הַבּוֹר וּמִכֵּלִים דְּרֶגֶל מַיְיתֵי לַהּ וּכְדְפְרִישִׁית: **מִכֵּלִים טְמוּנִים.** דְּרֶגֶל מַיְיתֵי לַהּ: **א"ל רַב אַחָא מִדִּפְתִּי כו'** מַה לִּנְיזָּקִין דְּרֶגֶל שֶׁכֵּן יֶשְׁנוֹ בְּרֶגֶל. תֹּאמַר בְּכוֹפֶר שֶׁאֵינוֹ בְּרֶגֶל: **מתני'** סִימֵּא אֶת עֵין חֲבֵירוֹ. אֲפִי' בְּשׁוֹגֵג: **גמ'** מַה כֵּלִים אַרְבָּעָה דְּבָרִים לֹא. דְּלָא שַׁיְּיכֵי בְּהוּ: **אַף סִימֵּא אֶת עֵין חֲבֵירוֹ.** בְּשׁוֹגֵג: **נֶזֶק אֵין אַרְבָּעָה דְּבָרִים לֹא.** דְּלָא מְחַיְּיבֵי אַרְבָּעָה דְּבָרִים אֶלָּא אוֹ מֵזִיד אוֹ קָרוֹב לְמֵזִיד דּוּמְיָא דְּכִי יְרִיבוּן אֲנָשִׁים (שמות כא) דְּהָתָם כְּתִיב רִיפּוּי וְשֶׁבֶת:

מנהני

תוספות

מִידֵי כּוּלֵּיהּ נִיזְקָא קָאָמְרִינַן. וְא"ת וּבִיעֵר ע"כ לְגַמְרֵי אָתָא לִפְטוֹר דְּנֶזֶק שָׁלֵם מֵהֵי תֵּיתֵי לָאו פִּירְכָא הִיא דְּאִי לָאו בִּשְׂדֵה אַחֵר מִמֵּילָא חַיֶּיבֶת נֶזֶק שָׁלֵם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים בְּלֹא קַל וָחוֹמֶר: **וְלֹא** תְּהֵא שֵׁן וְרֶגֶל כו'. וְא"ת הָא אָמַר כַּסְפּוֹ שֶׁל זֶה וְלֹא כַּסְפּוֹ שֶׁל אַחֵר וְי"ל דְּאֵין לְמַעֵט מִכַּסְפּוֹ אֶלָּא חֲצִי נֶזֶק שֶׁמִּשְׁתַּלֵּם מִגּוּפוֹ דְּכַסְפּוֹ שֶׁל זֶה חֲצִי נֶזֶק מִגּוּפוֹ וְלֹא שֶׁל אַחֵר וְכָאן אִם הָיָה בַּחֲצַר הַנִּיזָּק חֲצִי נֶזֶק הֲוָה מִשְׁתַּלֵּם מִן הָעֲלִיָּיה אֲבָל לְעֵיל אִי הֲוֵי מְחַיֵּיב שֵׁן וְרֶגֶל בִּרה"ר הֲוָה מִשְׁתַּלֵּם מִגּוּפוֹ כְּמוֹ קֶרֶן וְא"ת הֵיכִי גָּמַר הָכָא מִקֶּרֶן מַה לְּקֶרֶן דִּין הוּא שֶׁאֲפִילּוּ בַּחֲצַר הַנִּיזָּק לֹא מְשַׁלֵּם אֶלָּא חֲצִי נֶזֶק שֶׁכֵּן אֵין מִשְׁתַּלֵּם מִן הָעֲלִיָּיה וְיֵשׁ לוֹמַר צְרוֹרוֹת יוֹכִיחוּ שֶׁמִּשְׁתַּלֵּם מִן הָעֲלִיָּיה לְרַב פָּפָּא (לעיל ג:) וְאֵין מְשַׁלֵּם אֶלָּא חֲצִי נֶזֶק וְא"ת אִי שֵׁן וָרֶגֶל בַּחֲצַר הַנִּיזָּק חֲצִי נֶזֶק אַמַּאי אִיצְטְרִיךְ כַּסְפּוֹ שֶׁל זֶה וְלֹא כַּסְפּוֹ שֶׁל אַחֵר דְּהַשְׁתָּא ק"ו דִּלְעֵיל לֵיכָּא וְי"ל דְּאִי לָאו כַּסְפּוֹ הֲוָה שַׁבְקִינַן ק"ו דְּהָכָא דְּמֵיקֵל בְּתַשְׁלוּמִין וַהֲוָה עַבְדִינַן קַל וָחוֹמֶר דִּלְעֵיל דְּמַחֲמִיר בְּתַשְׁלוּמִין:

וִיהֵא אָדָם חַיָּיב בְּכוֹפֶר. מִלֹּא תִקְחוּ כוֹפֶר לְנֶפֶשׁ רוֹצֵחַ לֹא נַפְקָא דְּהַהִיא (אָמַר) דְּאִיצְטְרִיךְ דְּלֹא תִּשְׁקוֹל מִינֵּיהּ מָמוֹנָא לְמִיפְטְרֵיהּ כִּדְאַמְרִינַן בְּפֶרֶק אֵלּוּ נְעָרוֹת (כתובות דף לז:) וְהָכָא אַיְירֵי שֶׁיֵּהָרֵג וִישַׁלֵּם כּוֹפֶר כְּמוֹ הַשּׁוֹר וּדְמַתְנָא דְּבֵי חִזְקִיָּה (שם דף לה.) לֹא נַפְקָא אֶלָּא לִפְטוֹר בְּשׁוֹגֵג בְּלֹא מִתְכַּוֵּין כְּמוֹ בְּמֵזִיד בְּמִתְכַּוֵּין שֶׁזֶּה כְּזֶה אֲבָל כּוֹפֶר בְּאָדָם כָּל זְמַן דְּלֹא אַשְׁכְּחָן דְּפָטוּר בְּשׁוּם מָקוֹם לֹא מָצֵינַן לְמֵילַף מִינֵּיהּ כְּלָל:

עָלָיו וְלֹא עַל הָאָדָם. בְּפֶרֶק הַחוֹבֵל (לקמן דף פג:) דָּרֵישׁ לְנֶפֶשׁ רוֹצֵחַ אִי אַתָּה לוֹקֵחַ כּוֹפֶר אֲבָל אַתָּה לוֹקֵחַ כּוֹפֶר לְרָאשֵׁי אֵבָרִים וּפָרֵיךְ וְהַאי מִבָּעֵי לֵיהּ דְּאָמַר רַחֲמָנָא לֹא תַּעֲבֵיד בֵּיהּ תַּרְתֵּי דְּלֹא תִּשְׁקוֹל מִינֵּיהּ מָמוֹנָא וְנִקְטְלֵיהּ לָאו בְּכוֹפֶר דְּהָכָא אַיְירֵי דְּא"כ הֲוָה לֵיהּ לְשַׁנּוּיֵי הַהוּא מֵעָלָיו וְלֹא עַל הָאָדָם נַפְקָא אֶלָּא אַיְירֵי בְּמָמוֹן אַחֵר בַּהֲדֵי מִיתָה וְטָעֵי גְּמָרָא כִּדְטָעֵי בְּאֵלּוּ נְעָרוֹת (כתובות דף לז:) דְּקָבָעֵי גַּבֵּי דְּרָשָׁה דְּלֹא יִהְיֶה אָסוֹן לֹא תִקְחוּ כוֹפֶר לְנֶפֶשׁ רוֹצֵחַ לָמָּה לִי כְּלוֹמַר דְּמִלֹּא יִהְיֶה אָסוֹן נַפְקָא אַלְמָא ס"ד דְּמַיְירֵי בְּמָמוֹן אַחֵר בַּהֲדֵי מִיתָה:

אֵינוֹ דִּין שֶׁחַיָּיב בְּד' דְּבָרִים. וְא"ת מַה לְּאָדָם שֶׁכֵּן מוּעָד מִתְּחִילָּתוֹ וְי"ל דְּנִזְקֵי אָדָם מִנִּזְקֵי אָדָם יָלִיף:

רֶגֶל שֶׁדָּרְסָה כו'. הוּא הַדִּין בְּשֵׁן דְּחַיָּה דְּאוּרְחָהּ הֲוָה מָצֵי לְמִבָּעֵי אֲבָל בּוֹר וְאֵשׁ מְמַעֲטָהּ מֵעָלָיו כְּמוֹ אָדָם:

אוֹ דִּלְמָא קֶרֶן כַּוָּונָתוֹ לְהַזִּיק. תֵּימָה מַאי מְסַפְּקָא לֵיהּ פְּשִׁיטָא דְּקֶרֶן חֲמִירָא מֵהַאי טַעְמָא דְּלֵיכָּא לְמֵימַר דְּמִקֶּרֶן בְּק"ו יָלִיף שֶׁאֵין מוּעָד מִתְּחִילָּתוֹ דְּהַשְׁתָּא לֹא שַׁיָּיךְ לְמִפְרַךְ [כִּדְפְרִישִׁית בְּמַתְנִיתִין דְּאָדָם יוֹכִיחַ שֶׁמּוּעָד מִתְּחִילָּתוֹ וּפָטוּר מִכּוֹפֶר וְעוֹד הֵיכִי בָּעֵי לְמֵילַף מִקֶּרֶן שֶׁכֵּן חַיֶּיבֶת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים: **לָאו** מִשּׁוּם דְּסָבַר לַהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. וְא"ת אֲפִי' בְּלֹא רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי מִק"ו גָּמַר וּמַה שֵּׁן וָרֶגֶל דִּפְטוּרִין בִּרה"ר חַיָּיבִין בַּחֲצַר הַנִּיזָּק כּוֹפֶר שָׁלֵם קֶרֶן לֹא כ"ש וְי"ל דְּאִם הָיָה כּוֹפֶר חָלוּק מִדִּין נֶזֶק מִדְּפָטַר בִּרה"ר לֹא הֲוָה שַׁיָּיךְ לְמֵידַן ק"ו:

אַלְמָא אִיכָּא כּוֹפֶר בְּרֶגֶל. וְהָא דִּפְלִיגֵי אַבַּיֵּי וְרָבָא בְּפֶרֶק שׁוֹר שֶׁנָּגַח אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה (לקמן דף מא. ושם) בְּרֶגֶל שֶׁדָּרְסָה עַל גַּבֵּי תִּינוֹק בַּחֲצַר הַנִּיזָּק דִּלְרָבָא לֹא מְשַׁלֵּם כּוֹפֶר אַלִּיבָּא דְּהַהוּא תַּנָּא אַיְירֵי וְלֹא מִשּׁוּם דְּסָבַר רָבָא הָכֵי:

האי

הַאי מִיבָּעֵי לֵיהּ לִיתֵּן צַעַר בִּמְקוֹם נֶזֶק. וְרִיפּוּי וְשֶׁבֶת וּבוֹשֶׁת כּוּלְּהוּ מִצַּעַר יִלְפִּינָן דְּחַיָּיב בִּמְקוֹם נֶזֶק כִּדְמַשְׁמַע בְּהַחוֹבֵל (לקמן דף פה.) דְּאָמַר תָּנָא וְכוּלָּן חַיָּיבִין בְּתַשְׁלוּמִין בִּמְקוֹם נֶזֶק. מִנְהַנֵּי מִילֵּי אָמַר רַב זְבִיד מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא אָמַר קְרָא פֶּצַע תַּחַת פָּצַע כּוּ׳ מַשְׁמַע דְּכוּלְּהוּ יִלְפִּינָן מִצַּעַר וּלְרַב פָּפָּא דְּאָמַר הָתָם אָמַר קְרָא וְרַפֹּא יְרַפֵּא לִיתֵּן רִיפּוּי בִּמְקוֹם נֶזֶק כּוּלְּהוּ יִלְפִּינָן מֵרִיפּוּי וְא"ת דְּהָכָא מַשְׁמַע דְּצַעַר שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם נֶזֶק פָּשׁוּט טְפֵי דְּאִיצְטְרִיךְ קְרָא לְצַעַר בִּמְקוֹם נֶזֶק וּבְפֶרֶק הַחוֹבֵל (שם:) מַשְׁמַע אִיפְּכָא דְּאָמַר צַעַר שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם נֶזֶק דְּמִשְׁלַם מֵאַן תָּנָא וי"ל דְּשֶׁלֹּא בִּמְקוֹם נֶזֶק דִּלְקַמָּן הַיְינוּ בִּמְקוֹם שֶׁלֹּא עָשָׂה רוֹשֶׁם כִּדְקָתָנֵי כְּוָואוֹ עַל צִפָּרְנָיו וְצַעַר שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם נֶזֶק דְּהָכָא הַיְינוּ עַל בְּשָׂרוֹ שֶׁנִּיכָּר רִישׁוּמוֹ וְלֹא אַפְחָתֵיהּ מִכַּסְפֵּיהּ וְצַעַר בִּמְקוֹם נֶזֶק דְּהָכָא כְּגוֹן קִיטַע יָדוֹ וְשִׁיבֵּר רַגְלוֹ דְּאַפְחָתֵיהּ מִכַּסְפֵּיהּ דְּהַהוּא לֹא שְׁמָעִינָן לֵיהּ לֹא מֵחַבּוּרָה וְלֹא מִכָּוָוה:

ש"מ תַּרְתֵּי. וְא"ת לְעֵיל אַמְרִינָן סִימָא עֵינוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ בְּשׁוֹגֵג אוֹ בְּאוֹנֶס נֶזֶק אֵין ד' דְּבָרִים לֹא צַעַר נַמִּי לִיחַיֵּיב דִּבְהַהוּא קְרָא דִּמְרַבִּינָן נֶזֶק כְּתִיב נַמִּי צַעַר וי"ל דְּכָל מַה דְּמָצִינָן לְמִיפְטַר שׁוֹגֵג פַּטְרִינָן וּלְכָךְ מוֹקְמִינָן דְּהַאי קְרָא דְּמַרְבֶּה שׁוֹגֵג דַּוְקָא בְּנֶזֶק דְּאַיְירֵי בֵּיהּ עִיקַּר קְרָא וְלֹא בְּצַעַר:

לְעִנְיַן עֶבֶד פְּלוּגְתָּא דְּרשב"ג וְרַבָּנָן . תֵּימַהּ דִּבְפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דף כד: ושם ד"ה מיבעי) מוֹקְמֵי רַבָּנָן הַאי וְשִׁחֲתָהּ לְהוֹשִׁיט יָדוֹ בִּמְעֵי שִׁפְחָה וְסִימָא עוּבָּר שֶׁבְּמֵעֶיהָ דְּפָטוּר מִשּׁוּם שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּין לְעַיִן וְה"נ לֹא נִתְכַּוֵּין וי"ל דְּלֹא פָּטְרוּהוּ רַבָּנָן אֶלָּא הֵיכָא דְּלֹא נִתְכַּוֵּין לְעַיִן וְגַם נִתְכַּוֵּין לְטוֹבָתוֹ שֶׁל עֶבֶד כִּי הָתָם אֲבָל נִתְכַּוֵּין לְעַיִן אע"פ שֶׁנִּתְכַּוֵּין לְטוֹבָתוֹ אוֹ לֹא נִתְכַּוֵּין לְטוֹבָתוֹ אע"ג דְּלֹא נִתְכַּוֵּין לְעַיִן לֹא:

בִּשְׁגָגָה מִכְּלַל דְּה"ל יְדִיעָה. מִשּׁוּם דְּגַבֵּי גָּלוּת כְּתִיב טוּבָא בִּשְׁגָגָה דָּרִישׁ לָהּ דְּהָא גַּבֵּי חֵלֶב אע"ג דִּכְתִיב בֵּיהּ בִּשְׁגָגָה לֹא חַיְישִׁינָן לְהָיְתָה לוֹ יְדִיעָה וּמֵהַאי טַעְמָא נַמִּי מְמַעֲטִינָן בְּרֵישׁ אֵלּוּ הֵן הַגּוֹלִין (מכות דף ז: ושם ד"ה אלא) אוֹמֵר מוּתָּר מִבִּשְׁגָגָה לְגַבֵּי גָּלוּת אע"ג דְּגַבֵּי שַׁבָּת וְע"ז כְּתִיב בִּשְׁגָגָה וּמְחַיְּיבִינָן אוֹמֵר מוּתָּר בְּפֶרֶק כְּלָל גָּדוֹל (שבת דף סח: ושם): **נִתְכַּוֵּין** לִזְרוֹק שְׁתַּיִם וְזָרַק אַרְבַּע כּוּ׳. לְעִנְיַן שַׁבָּת פָּטוּר וַאֲפִילוּ לְאַבַּיֵּי דִּמְחַיֵּיב בְּפֶרֶק כְּלָל גָּדוֹל (שבת דף עג.) הַיְינוּ נִתְכַּוֵּין לִזְרוֹק שְׁתַּיִם וְנִמְצְאוּ אַרְבַּע דּוּמְיָא דְּנִתְכַּוֵּין לַחְתּוֹךְ הַתָּלוּשׁ וְחָתַךְ הַמְּחוּבָּר דְּהַיְינוּ שֶׁסָּבוּר תָּלוּשׁ וְנִמְצָא מְחוּבָּר דְּאִי נִתְכַּוֵּין לְזֶה וְחָתַךְ זֶה הַיְינוּ מִתְעַסֵּק כִּדְמוּכַח בְּפֶרֶק סָפֵק אָכַל (כריתות דף יט:):

פְּרָט לְמִתְכַּוֵּין לִזְרוֹק כּוּ׳. לְשׁוֹן רִאשׁוֹן פִּי׳ בַּקּוּנְטְרֵס פְּרָט לְמִתְכַּוֵּין לִזְרוֹק ב׳ וְזָרַק אַרְבַּע דְּלֹא הֲוֵי בִּכְלַל כִּי יָזִיד וּטְפֵי הֲוָה נִיחָא לְפָרֵשׁ דְּלֹא הֲוֵי בִּכְלַל מַכֵּה אִישׁ וְמֵת דַּהֲוֵי לְעֵיל מִינָּהּ מִלְּפָרֵשׁ כִּי יָזִיד דַּהֲוֵי בַּתְרֵיהּ וְא"ת אַמַּאי אִיצְטְרִיךְ לְחַיֵּיב גָּלוּת נִתְכַּוֵּין לִזְרוֹק שְׁתַּיִם וְזָרַק אַרְבַּע דְּמַהֵיכָא ס"ד דְּפָטוּר דְּלִפְטוֹר מִמִּיתָה וַדַּאי לֹא אַתְיָא דִּפְשִׁיטָא דְּשׁוֹגֵג פָּטוּר מִמִּיתָה וי"ל דְּמִבְּלֹא צְדִיָּיה דָּרִישׁ בְּאֵלּוּ הֵן הַגּוֹלִין (מכות דף ז: ושם ד"ה אשר) פְּרָט לְמִתְכַּוֵּין לִזְרוֹק בְּצַד זֶה וְזָרַק בְּצַד אַחֵר וּמֵהַאי קְרָא הֲוָה פַּטְרִינָן אֲפִי׳ נִתְכַּוֵּין לִזְרוֹק שְׁתַּיִם וְזָרַק אַרְבַּע וּלְפִירוּשׁ אַחֲרוֹן שֶׁפִּירֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס שֶׁפָּטוּר מִגָּלוּת קָשֶׁה קְצָת דִּבְפֶרֶק אֵלּוּ הֵן הַגּוֹלִין אָמַר אִם בְּפֶתַע בְּלֹא אֵיבָה הֲדָפוֹ פְּרָט לְשׁוֹגֵג בְּלֹא צְדִיָּיה פְּרָט לְנִתְכַּוֵּין לִזְרוֹק בְּצַד זֶה וְהָלְכָה לְצַד אַחֵר וַאֲשֶׁר לֹא צָדָה פְּרָט לְמִתְכַּוֵּין לִזְרוֹק שְׁתַּיִם וְזָרַק אַרְבַּע וְהַשְׁתָּא מַאֲשֶׁר לֹא צָדָה דִּכְתִיב בְּרֵישׁ וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים הֲוָה לֵיהּ לִמְעוּטֵי הַהוּא דְּדָמֵי טְפֵי לִפְטוֹר כְּגוֹן נִתְכַּוֵּין לִזְרוֹק בְּצַד זֶה שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּין לְצַד הַנִּרְצָח וי"ל מִשּׁוּם דְּהִתְחִיל הַתַּנָּא לִדְרוֹשׁ קְרָא דִּבְלֹא צְדִיָּיה נָקֵט בְּרֵישָׁא נִתְכַּוֵּין לִזְרוֹק בְּצַד זֶה דְּרוֹצֶה לְהַזְכִּיר הַפָּשׁוּט תְּחִילָּה וְא"ת אַמַּאי אִיצְטְרִיךְ בְּאֵלּוּ הֵן הַגּוֹלִין מִבִּשְׁגָגָה לִפְטוֹר נִתְכַּוֵּין לַהֲרוֹג הַבְּהֵמָה וְהָרַג הָאָדָם ע"כ הַיְינוּ אוֹ נִתְכַּוֵּין לִזְרוֹק בְּצַד זֶה וְזָרַק בְּצַד אַחֵר אוֹ נִתְכַּוֵּין לִזְרוֹק שְׁתַּיִם וְזָרַק אַרְבַּע וי"ל דְּהָתָם אִיצְטְרִיךְ כְּגוֹן שֶׁהָיוּ הַבְּהֵמָה וְהָאָדָם זֶה בְּצַד זֶה א"נ כְּסָבוּר בְּהֵמָה וְנִמְצָא אָדָם וְתִימַהּ דְּהָא פְּלִיגֵי רֶבִּי וְרַבָּנָן בְּנִשְׁמַט הַבַּרְזֶל מִקַּתּוֹ וּמִן הָעֵץ הַמִּתְבַּקֵּעַ דְּמַר מְחַיֵּיב בְּהַאי וּמַר מְחַיֵּיב בְּהַאי בְּרֵישׁ אֵלּוּ הֵן הַגּוֹלִין אַמַּאי חַיָּיב וְהָא הֲוֵי כְּמוֹ נִתְכַּוֵּין לִזְרוֹק שְׁתַּיִם וְזָרַק אַרְבַּע שֶׁנִּתְכַּוֵּין לְבַקֵּעַ עֵצִים שֶׁלְּפָנָיו וְהָלַךְ לְמַרְחוֹק: **וְאָמַר** רַבָּה זָרַק כְּלִי מֵרֹאשׁ הַגַּג. רַבָּה גַּרְסִינָן דְּרָבָא מְסַפְּקָא לֵיהּ לְעֵיל (דף יז:) אִי בָּתַר מֵעִיקָּרָא אַזְלִינָן אִי לֹא וְקָאָמַר דְּנִפְשׁוֹט מֵרַבָּה שֶׁהוּא רַבּוֹ:

קָדַם וְסִילְקוֹ. פִּירֵשׁ רַב אַלְפַס דְּרַבָּה לְטַעְמֵיהּ דְּלֵית לֵיהּ דִּינָא דְּגַרְמֵי בְּרֵישׁ הַגּוֹזֵל קַמָּא (לקמן דף צח.) וּלְרִ"י נִרְאֶה דְּהוּא גְּרָמָא בְּנִיזָּקִין הוּא וּפָטוּר לְכוּלֵּי עַלְמָא: **זָרַק** תִּינוֹק מֵרֹאשׁ כּוּ׳. לֹא דָּמֵי לְהָרַג טְרֵיפָה דְּפָטוּר לְכוּלֵּי עַלְמָא בְּאֵלּוּ הֵן הַנִּשְׂרָפִין (סנהדרין דף עח.):

מִנְהַנֵּי מִילֵּי. דְּנֶזֶק חַיָּיב אֲפִילּוּ שׁוֹגֵג: **פֶּצַע תַּחַת פָּצַע.** קְרָא יְתֵירָא הוּא לְהַךְ דְּרָשָׁה דְּהָא כְּתִיב כִּי יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה וְגוֹ׳ וּכְוִיָּה וְחַבּוּרָה דַּרְשִׁינָן בְּהַחוֹבֵל (לקמן דף פד:): **בִּמְקוֹם נֶזֶק.** דַּאֲפִי׳ הֵיכָא דְּאִיכָּא נֶזֶק מְשַׁלֵּם נַמִּי צַעַר דְּלֹא תֵּימָא צַעַר דְּדַכְתְּבָה רַחְמָנָא הַיְינוּ בִּדְלֵיכָא נֶזֶק כְּגוֹן כְּוָואוֹ בִּשְׁפּוּד עַל צִפָּרְנוֹ דְּלֹא אַפְחָתֵיהּ מִכַּסְפֵּיהּ וּלְהַךְ דְּרָשָׁה מִפְּקִינָן לֵיהּ בְּהַחוֹבֵל: **לְעִנְיַן נְזָקִין חַיָּיב.** דְּהָא אַפְקִינָן שׁוֹגֵג כְּמֵזִיד וְאוֹנֶס כְּרָצוֹן: **מְלֶאכֶת מַחֲשֶׁבֶת אָסְרָה תּוֹרָה.** שֶׁנִּתְכַּוֵּין לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה אֶלָּא כְּסָבוּר שֶׁהַיּוֹם חוֹל אוֹ סָבוּר שֶׁמְּלָאכָה זוּ מוּתֶּרֶת וְכָל הַנֵּי דְּאַמְרִינָן הָכָא לֹא נִתְכַּוְּונוּ לַעֲשׂוֹת הַמְּלָאכָה הִלְכָּךְ פָּטוּר: **לְעִנְיַן גָּלוּת.** כְּגוֹן אִם נָפְלָה עַל הָאָדָם וּמֵת: **פָּטוּר.** דְּגַבֵּי גָּלוּת כְּתִיב מַכֵּה נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה (במדבר לה) וְלֹא מִיקְרֵי שְׁגָגָה אֶלָּא הֵיכָא דְּה"ל יְדִיעָה מֵעִיקָּרָא וְזֶה לֹא הִכִּיר בָּהּ מֵעוֹלָם: **לְעִנְיַן עֶבֶד.** אִם נָפְלָה עַל עַבְדּוֹ וְסִימְּאָה עֵינוֹ פְּלוּגְתָּ׳ דְּרשב"ג וְרַבָּנָן: **לְעִנְיַן ד' דְּבָרִים פָּטוּר.** דְּאע"ג דְּהִכִּיר בָּהּ הַוְיָא שִׁכְחָה שׁוֹגֵג וְלֹא פְּשִׁיעָה: **לְעִנְיַן שַׁבָּת פָּטוּר.** וְאע"ג דְּמִקַּרְיָא שְׁגָגָה לְעִנְיַן גָּלוּת פָּטוּר בְּשַׁבָּת דִּבְעִינָן מְלֶאכֶת מַחֲשֶׁבֶת שֶׁנִּתְכַּוֵּין לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה וּכְסָבוּר שֶׁהַיּוֹם חוֹל וְזֶה לֹא נִתְכַּוֵּין: **לִזְרוֹק שְׁתַּיִם וְכוּ׳.** לְעִנְיַן שַׁבָּת פָּטוּר דִּמְלֶאכֶת מַחֲשֶׁבֶת בְּעִינָן: **לְעִנְיַן גָּלוּת.** חַיָּיב דִּכְתִיב וַאֲשֶׁר לֹא צָדָה וְשַׂמְתִּי לְךָ מָקוֹם וְגוֹ׳ פְּרָט לְמִתְכַּוֵּין לִזְרוֹק שְׁתַּיִם וְזָרַק אַרְבַּע שֶׁאֵינוֹ בְּתוֹרַת וְכִי יָזִיד אִישׁ וְגוֹ׳ אֶלָּא בְּתוֹרַת וְשַׂמְתִּי לְךָ מָקוֹם וְגוֹ׳ לִישְׁנָא אַחֲרִינָא וַאֲשֶׁר לֹא צָדָה פְּרָט לְמִתְכַּוֵּין כּוּ׳ דְּפָטוּר מִגָּלוּת דְּהָכֵי מַשְׁמַע שֶׁלֹּא צָדָה שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּין לְצַדֵּד וְלִזְרוֹק אֶצְלוֹ יָנוּס פְּרָט לְזֶה שֶׁצָּדָה: **אִם אָמַר כָּל מָקוֹם שֶׁתִּרְצֶה תָּנוּחַ.** חַיָּיב שֶׁהֲרֵי יֵשׁ כַּאן מְלֶאכֶת מַחֲשֶׁבֶת דְּזָרַק אַרְבַּע אֲבָל נִתְכַּוֵּין לִזְרוֹק שְׁתַּיִם וְזָרַק אַרְבַּע אֲפִילּוּ אָמַר כָּל מָקוֹם שֶׁתִּרְצֶה תָּנוּחַ פָּטוּר שֶׁעִיקַּר מַחֲשַׁבְתּוֹ אֵינָהּ לִמְלָאכָה: **זָרַק.** בַּעַל הַכְּלִי כְּלִי מֵרֹאשׁ הַגַּג: **פָּטוּר.** זֶה שֶׁשָּׁבְרוֹ בְּמַקֵּל קוֹדֶם שְׁבִירָתָהּ שֶׁהֲרֵי סוֹפָהּ לִישָּׁבֵר: **זָרַק.** מַזִּיק כֵּלִים מֵרֹאשׁ הַגַּג וְהָיוּ תַּחְתָּיו כָּרִים וּכְסָתוֹת כּוּ׳: **פָּטוּר.** שֶׁהֲרֵי מִזְּרִיקָתוֹ אֵין סוֹפוֹ לִישָּׁבֵר עַד שֶׁיִּנָּטְלוּ הַכָּרִים וְזֶה שֶׁנָּטַל הַכָּרִים וַאֲפִילּוּ הַזּוֹרֵק עַצְמוֹ נָטְלָן פָּטוּר דִּגְרָמָא בְּנִיזָּקִין הֲוֵי:

פטורין

מִנָּא הַנֵּי מִילֵּי אָמַר חִזְקִיָּה וְכֵן תָּנָא דְּבֵי חִזְקִיָּה אָמַר קְרָא פֶּצַע תַּחַת פָּצַע לְחַיְּיבוֹ עַל הַשּׁוֹגֵג כְּמֵזִיד וְעַל הָאוֹנֶס כְּרָצוֹן הַאי מִבָּעֵי לֵיהּ לִיתֵּן צַעַר בִּמְקוֹם נֶזֶק א"כ לִכְתּוֹב קְרָא פֶּצַע בְּפָצַע מַאי תַּחַת פָּצַע ש"מ תַּרְתֵּי אָמַר רַבָּה הָיְתָה אֶבֶן מוּנַּחַת לוֹ בְּחֵיקוֹ וְלֹא הִכִּיר בָּהּ וְעָמַד וְנָפְלָה לְעִנְיַן נְזָקִין חַיָּיב לְעִנְיַן אַרְבָּעָה דְּבָרִים פָּטוּר לְעִנְיַן שַׁבָּת מְלֶאכֶת מַחֲשֶׁבֶת אָסְרָה תּוֹרָה לְעִנְיַן גָּלוּת פָּטוּר לְעִנְיַן עֶבֶד פְּלוּגְתָּא דְּרשב"ג וְרַבָּנָן דְּתַנְיָא הֲרֵי שֶׁהָיָה רַבּוֹ רוֹפֵא וְאָמַר לוֹ כְּחוֹל עֵינִי וְסִמְּאָהּ חֲתוֹר לִי שִׁנִּי וְהִפִּילָהּ שָׂחַק בָּאָדוֹן וְיָצָא לְחֵרוּת רשב"ג אוֹמֵר וְשִׁיחֲתָהּ עַד שֶׁיִּתְכַּוֵּין לְשַׁחֲתָהּ הִכִּיר בָּהּ וְשָׁכְחָהּ וְעָמַד וְנָפְלָה לְעִנְיַן נְזָקִין חַיָּיב לְעִנְיַן ד' דְּבָרִים פָּטוּר לְעִנְיַן גָּלוּת חַיָּיב דְּאָמַר קְרָא בִּשְׁגָגָה מִכְּלַל דַּהֲוָה לֵיהּ יְדִיעָה וְהָא הַוְיָא לֵיהּ יְדִיעָה לְעִנְיַן שַׁבָּת פָּטוּר לְעִנְיַן עֶבֶד פְּלוּגְתָּא דְּרשב"ג וְרַבָּנָן נִתְכַּוֵּין לִזְרוֹק שְׁתַּיִם וְזָרַק אַרְבַּע לְעִנְיַן נְזָקִין חַיָּיב לְעִנְיַן ד' דְּבָרִים פָּטוּר לְעִנְיַן שַׁבָּת מְלֶאכֶת מַחֲשֶׁבֶת בְּעִינָן לְעִנְיַן גָּלוּת אֲשֶׁר לֹא צָדָה אָמַר רַחְמָנָא פְּרָט לְנִתְכַּוֵּין לִזְרוֹק שְׁתַּיִם וְזָרַק ד' לְעִנְיַן עֶבֶד פְּלוּגְתָּא דְּרשב"ג וְרַבָּנָן נִתְכַּוֵּין לִזְרוֹק אַרְבַּע וְזָרַק שְׁמֹנֶה לְעִנְיַן נְזָקִין חַיָּיב לְעִנְיַן ד' דְּבָרִים פָּטוּר לְעִנְיַן שַׁבָּת בְּאוֹמֵר כָּל מָקוֹם שֶׁתִּרְצֶה תָּנוּחַ אֵין אִי לֹא לֹא לְעִנְיַן גָּלוּת אֲשֶׁר לֹא צָדָה פְּרָט לְנִתְכַּוֵּין לִזְרוֹק אַרְבַּע וְזָרַק שְׁמֹנֶה לְעִנְיַן עֶבֶד פְּלוּגְתָּא דְּרשב"ג וְרַבָּנָן וְאָמַר רַבָּה זָרַק כְּלִי מֵרֹאשׁ הַגַּג וּבָא אַחֵר וְשִׁבְּרוֹ בְּמַקֵּל פָּטוּר מַאי טַעְמָא מָנָא תְּבִירָא תָּבַר וְאָמַר רַבָּה זָרַק כְּלִי מֵרֹאשׁ הַגַּג וְהָיוּ תַּחְתָּיו כָּרִים אוֹ כְּסָתוֹת בָּא אַחֵר וְסִלְּקָן אוֹ קָדַם וְסִלְּקָן פָּטוּר מַאי טַעְמָא בְּעִידְנָא דְּשַׁדְיֵיהּ פְּסוּקֵי מַפְסְקֵי גִּירֵיהּ וְאָמַר רַבָּה זָרַק תִּינוֹק מֵרֹאשׁ הַגַּג וּבָא אַחֵר וְקִבְּלוֹ בְּסַיִיף פְּלוּגְתָּא דְּר' יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא וְרַבָּנָן דְּתַנְיָא הִכּוּהוּ עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם בַּעֲשָׂרָה מַקְלוֹת בֵּין בְּבַת אַחַת בֵּין בְּזֶה אַחַר זֶה כּוּלָּן

פטורין

כבש

הגמרא מבררת מה המקור שאדם המזיק חייב בשוגג. שואלת הגמרא: **מְנָא הָנֵי מִילֵּי** – מנין אנו יודעים דין זה שאדם המזיק חייב בנזק אף בשוגג. משיבה הגמרא: **אָמַר חִזְקִיָּה, וְכֵן תָּנָא דְּבֵי חִזְקִיָּה** – וכן שנה התנא בבית מדרשו של חזקיה, **אָמַר קְרָא** (שמות כא כה) 'פְּצַע תַּחַת פָּצַע', ופסוק זה מיותר, שהרי כבר נאמר (ויקרא כד יט) 'וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לּוֹ' ואנו למדים מזה דין תשלומי נזק, אלא הפסוק מלמדנו **לְחַיְּבוֹ עַל הַשּׁוֹגֵג כְּמֵזִיד וְעַל הָאוֹנֶס כְּרָצוֹן.** שואלת הגמרא: הלא **הַאי מַכָּעֵי לֵיהּ** – פסוק זה נצרך לדרשה אחרת, **לִיתֵּן** – לחייב אדם המזיק **בְּצַעַר בְּמָקוֹם** שחייב **נֶזֶק,** שהיה אפשר לומר שכל חיוב צער הוא רק כשלא היה נזק כגון שבוואו בשפוד בציפורנו, והפסוק מלמדנו שחיוב צער הוא גם כשיש חיוב נזק. משיבה הגמרא: **אִם כֵּן** שפסוק זה לא נאמר אלא לדרשה של חיוב צער גם כשיש חיוב נזק, **לְכְתּוֹב קְרָא** 'פְּצַע בְּפָצַע', ומהמילה 'פצע' היינו לומדים תשלומי נזק, ומהמילה 'בפצע' היינו לומדים תשלומי צער בנוסף לנזק, **וּמַאי** לשון 'פְּצַע תַּחַת פָּצַע', **שְׁמַע מִינָּהּ תַּרְתֵּי** – שני לימודים, האחד, לחייב בתשלומי צער אף במקום שמשלם נזק, והשני לחייב בנזק גם בשוגג או באונס.

הגמרא דנה בחיובי אדם המזיק בנזק וארבעה דברים, ובעוד חיובים: **אָמַר רַבָּה, הָיְתָה אֶבֶן מוּנַחַת לוֹ** – לאדם **בְּחֵיקוֹ, וְלֹא הִכִּיר בָּהּ** מעולם שהיא בחיקו, **וְעָמַד וְנָפְלָה. לְעָנְיַן נְזָקִין** – תשלומי נזק אם האבן הזיקה אדם, **חַיָּיב,** שהרי אדם המזיק חייב אף בשוגג. **וּלְעָנְיַן** תשלומי **אַרְבָּעָה דְּבָרִים** [– צער, ריפוי, שבת ובושת], **פָּטוּר,** משום שרק מזיק במזיד חייב ארבעה דברים, כמו שדייקה הגמרא (לעיל ע"א) ממשנתינו. **וּלְעָנְיַן** חיוב מחמת מלאכת **שַׁבָּת,** פטור, משום **שְׁמְלֶאכֶת מַחֲשֶׁבֶת** – מלאכה שחשב והתכוין לעשותה **אֲסָרָהּ תּוֹרָה,** ולא מלאכה הבאה שלא מדעת האדם, ואף חיובי שוגג בשבת הם רק כשהתכוין לעשות מלאכה אלא ששכח שהיום שבת, או שידע שהיום שבת ושכח שמלאכה זו אסורה. **וּלְעָנְיַן** חיוב **גָּלוּת** לעיר מקלט אם הרג אדם עם אבן זו בשוגג, **פָּטוּר,** משום שנאמר (במדבר לה יא) 'וְנָס שָׁמָּה רֹצֵחַ בִּשְׁגָגָה', והלשון 'שגגה' היינו שבתחילה ידע ואחר כך שגג, אבל זה שלא הכיר כלל בקיומה של האבן פטור מגלות. **וּלְעָנְיַן עֶבֶד** – אם על ידי אבן זו שהיתה מונחת בחיקו, חבל בשן ועין של עבדו הכנעני, הדין תלוי **בְּפְלוּגְתָּא** – במחלוקת **דְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבָּנַן,** האם הדרן צריך להתכוין להזיקו או לא, כמובא בברייתא לעיל.

הגמרא מבארת אופן נוסף שיש בו חילוקי דינים מחמת צורת הנזק: **נִתְכַּוֵּין לִזְרוֹק** אבן למרחק של **שְׁתַּיִם** [– שתי אמות] **וְזָרַק** למרחק **אַרְבַּע** אמות. **לְעָנְיַן נְזָקִין** – תשלומי נזק, **חַיָּיב,** שהרי אדם המזיק חייב בשוגג. **וּלְעָנְיַן** תשלומי **אַרְבָּעָה דְּבָרִים פָּטוּר,** משום שרק מזיק במזיד חייב ארבעה דברים. **וּלְעָנְיַן שַׁבָּת** – חיוב מחמת העברה של ארבע אמות ברשות הרבים, פטור, משום **שְׁמְלֶאכֶת מַחֲשֶׁבֶת בְּעִינָן** – צריך כדי להתחייב מחמת מלאכה בשבת, ואילו כאן כוונתו היתה לזרוק רק שתי אמות שאין זה בכלל מלאכת העברה ברשות הרבים. **וּלְעָנְיַן** חיוב **גָּלוּת** לעיר מקלט, חייב, משום ש'**וַאֲשֶׁר לֹא צָדָה**' **אָמַר רַחֲמָנָא** (שמות כא יג), ויש לדרוש מלשון זו, **פְּרָט לְנִתְכַּוֵּין לִזְרוֹק שְׁתַּיִם וְזָרַק אַרְבָּעָה** שחייב גלות, משום שאינו בכלל 'וכי יזיד' האמור בפסוק שלאחריו שחייב מיתה, אלא הוא בכלל 'ואשר לא צדה' שהרי לא התכוין לזרוק למקום שבו נפלה האבן ולהרוג. **לְעָנְיַן עֶבֶד** – אם על ידי אבן זו שזרק, חבל בשן ועין או באחד מכ"ד ראשי אבריו של עבדו הכנעני, הדין תלוי **בְּפְלוּגְתָּא** – במחלוקת **דְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבָּנַן,** האם הדרן צריך להתכוין להזיקו או לא, כמובא בברייתא לעיל.

הגמרא מבארת אופן נוסף שיש בו חילוקי דינים מחמת צורת הנזק: **נִתְכַּוֵּין לִזְרוֹק** אבן **לְאַרְבַּע** אמות, **וְזָרַק לִשְׁמֹנֶה** אמות. **לְעָנְיַן נְזָקִין** – תשלומי נזק, **חַיָּיב,** שהרי אדם המזיק חייב בשוגג. **וּלְעָנְיַן** תשלומי **אַרְבָּעָה דְּבָרִים פָּטוּר,** משום שרק מזיק במזיד חייב ארבעה דברים. **וּלְעָנְיַן** חיוב מחמת מלאכת **שַׁבָּת,** שבין זריקה של ארבע אמות ובין של שמונה אמות היא מלאכה, **בְּאוֹמֵר** במחשבתו בשעת הזריקה **כָּל מָקוֹם שֶׁתִּרְצֶה** האבן **תָּנוּחַ, אִין** [– חייב], כיון שנעשתה מחשבתו שהתכוין להעביר חפץ ברשות הרבים יותר מארבע אמות, אבל **אִי לֹא** – אם לא התכוין לכך בשעת הזריקה, אלא כוונתו היתה שהאבן תנוח דווקא בסוף ארבע אמות, **לֹא** [– אינו חייב], משום שמלאכת מחשבת אסרה תורה ולא מלאכה הבאה שלא מדעת האדם. **וּלְעָנְיַן** חיוב **גָּלוּת** לעיר מקלט, חייב, משום שנאמר (שמות כא יג) 'וַאֲשֶׁר לֹא צָדָה', ודורשים מזה, **פְּרָט לְנִתְכַּוֵּין לִזְרוֹק אַרְבַּע וְזָרַק שְׁמֹנֶה** שחייב גלות, דהיינו, דווקא מי שהרג בכוונה אינו גולה, אבל מי שלא התכוין להרוג גולה, וזה שצידד לזרוק ארבע אמות לא התכוין להגיע עד שמונה אמות, ולכן הוא נחשב שוגג. **וּלְעָנְיַן עֶבֶד** – אם על ידי אבן זו שזרק, חבל בשן ועין של עבדו הכנעני, הדין תלוי **בְּפְלוּגְתָּא** – במחלוקת **דְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבָּנַן,** האם האדון צריך להתכוין להזיקו או לא, כמובא בברייתא לעיל.

הגמרא מבארת דינים נוספים באדם המזיק:

וְאָמַר רַבָּה, זָרַק כְּלִי שלו מֵרֹאשׁ הַגַּג, וּבָא אַחֵר וּשְׁבָרוֹ את הכלי **כְּמִקֶּל** תוך כדי נפילתו, השובר **פָּטוּר.** מבררת הגמרא: **מַאי טַעְמָא,** הרי הזיק כלי שלם. מבארת הגמרא: **מָנָא תְּבִירָא תָּבַר** – כלי שבור הוא שבר, שהרי הכלי היה עומד להישבר מחמת הזריקה אף אם לא היה שוברו במקל, ואין לו שווי ממוני משעת הזריקה, ונמצא שלא הזיק את הבעלים.

הגמרא מביאה דין נוסף לגבי אדם הגורם להיזק של כלי שנזרק מראש הגג: **וְאָמַר רַבָּה, זָרַק כְּלִי** של אחר **מֵרֹאשׁ הַגַּג, וְהָיוּ תַּחְתָּיו** בזמן הזריקה **כָּרִים אוֹ כִּסָּתוֹת** המונעים את שבירת הכלים, **וּבָא אַחֵר וְסִלְקָן** את הכרים והכסתות, **אוֹ שֶׁקָּדַם** הזורק עצמו **וְסִלְקָן** ומחמת כן נשברו הכלים, **פָּטוּר.** מבררת הגמרא: **מַאי טַעְמָא,** הלא מחמת זריקתו נשברו הכלים. מבארת הגמרא: **בְּעִידְּנָא דְּשַׁדְיֵיהּ** – בשעה שזרקו **פַּסּוּקֵי מִפַּסְקֵי גִּירֵיהּ** – נפסקו חיציו מלהזיק, דהיינו, לא היו הכלים מיועדים לשבירה, והנזק שהתחדש אחר כך בנטילת הכרים והכסתות הוא רק גרמא, ופטור ככל גרמא בנזיקין.

הגמרא מביאה דין נוסף לגבי אדם הגורם להריגת תינוק שנזרק מראש הגג: **וְאָמַר רַבָּה, זָרַק תִּינוֹק מֵרֹאשׁ הַגַּג,** ומחמת הזריקה התינוק עומד למות, **וּבָא אַחֵר וְקִבְּלוֹ** את התינוק **בְּסַיִּף** והרגו. דין זה תלוי **בְּפְלוּגְתָּא** – במחלוקת **דְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא וְרַבָּנַן, דְּתַנְיָא, הִכּוּהוּ עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם** לאדם אחד **בַּעֲשָׂרָה מַקְלוֹת** ומת, **בֵּין** אם הכוהו **בְּבַת אַחַת, וּבֵין** אם הכו **בָּזֶה אַחַר זֶה, כּוּלָּן** – כל המכים להזיקו או לא, כמובא בברייתא לעיל.

60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117

פְּטוּרִין, משום שנאמר (ויקרא כד יז) 'וְאִישׁ כִּי יַכֶּה כָּל נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוּמָת', ודרשו חכמים שרק מי שהרג 'כל נפש אדם', דהיינו שהרג לבדו, חייב, אבל אם כמה אנשים הרגו, כולם פטורים. **רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר**, אדרבה לומדים מהמילים 'כל נפש' שאפילו ההורג מקצת מן הנפש חייב, ולכן אם הכוהו עשרה **בָּזֶה אַחַר זֶה, הָאַחֲרוֹן חַיָּיב, מִפְּנֵי** שהוא זה **שֶׁקֵּרֵב** את **מִיתָתוֹ** בהכאתו, אבל אם הכוהו עשרה בבת אחת, כולם פטורים משום שדורשים את המילים 'ואיש כי יכה' שרק איש אחד מתחייב על הכאתו ולא שנים. וכן הזורק תינוק מראש הגג ובא אחר וקיבלו בסיף, לפי רבנן שניהם פטורים כיון שאף אחד מהם לא הכה את 'כל הנפש', ולפי רבי יהודה בן בתירא, השני חייב כיון שלמעשה הוא המית את התינוק ורוצח חייב אף על מקצת מהנפש.

הגמרא מביאה מקרה נוסף של שנים שהרגו תינוק: זרק האחד תינוק מראש הגג, **וּבָא שׁוֹר** מועד **וְקִבְּלוֹ** את התינוק **בְּקַרְנָיו**, ומת התינוק. דין זה תלוי **בְּפֵלוּגְתָּא** – במחלוקת **דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא וְרַבָּנָן, דְּתַנְיָא**, נאמר לגבי חיוב כופר בשור מועד שהרג אדם (שמות כא ל) 'וְנָתַן פִּדְיֹן נַפְשׁוֹ', ונחלקו תנאים כיצד שמין את חיוב הכופר. חכמים סוברים שמשלם את **דְּמֵי הַנִּיזָּק**, **וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא אוֹמֵר**, שמשלם את **דְּמֵי הַמַּזִּיק** [– בעל השור]. ובזרק תינוק מראש הגג ולבסוף שור הרגו, לפי חכמים בעל השור פטור מכופר, כיון שלתינוק אין שווי ממוני שהרי הוא עומד למיתה, ולפי רבי ישמעאל אין סיבה לפוטרו מכופר.

הגמרא מביאה דין נוסף של נפילה מראש הגג: **וְאָמַר רַבָּה, נָפַל** ברוח מצויה **מֵרֹאשׁ הַגַּג וְנִתְקַע בְּאִשָּׁה** ובא עליה, **חַיָּיב בְּאַרְבַּע דְּבָרִים** אותם תפרט הגמרא בהמשך, **וּכִיבְמָתוֹ** – אם אשה זו שנתקע בה היתה יבמתו [– אשת אחיו שמת בלי בנים], **לֹא קָנָה** אותה אף שיבמה נקנית בביאה. הגמרא מפרטת מהם ארבעת התשלומים: **חַיָּיב בְּנֶזֶק בְּצַעַר בְּרִיפּוּי וּבְשֶׁבֶת**, כיון שנפל ברוח מצויה והוא קרוב למזיד, **אֲבָל בִּבְשֶׁת לֹא** מתחייב, **דְּתָנֵי** (לקמן פו:) **שֶׁאֵינוֹ חַיָּיב עַל הַבֹּשֶׁת עַד שֶׁיְּהֵא מִתְכַּוֵּין** לבייש, וכאן לא התכוין לבייש.

הגמרא מביאה דין נוסף של נפילה מראש הגג: **וְאָמַר רַבָּה, נָפַל מֵרֹאשׁ הַגַּג בְּרוּחַ שֶׁאֵינָהּ מְצוּיָה, וְהִזִּיק וּבִיֵּיש** בנפילתו, **חַיָּיב עַל הַנֶּזֶק**, כיון שאדם חייב בתשלומי נזק אף אם הזיק באונס, **וּפָטוּר בְּאַרְבַּע דְּבָרִים**, כיון שאין חייבים בהם אלא במזיד או קרוב למזיד, וזה שנפל ברוח שאינה מצויה הוא אנוס. אבל אם נפל **בְּרוּחַ מְצוּיָה וְהִזִּיק וּבִיֵּיש, חַיָּיב בְּאַרְבַּע דְּבָרִים** [– נזק צער ריפוי ושבת] כיון שהוא קרוב למזיד, **וּפָטוּר עַל הַבֹּשֶׁת** כיון שלא התכוין לבייש. **וְאִם** תוך כדי נפילתו **נִתְהַפֵּךְ** כדי ליפול על האדם להנאתו, **חַיָּיב אַף עַל הַבֹּשֶׁת**, למרות שלא התכוון לבייש, **דְּתַנְיָא**, נאמר לגבי חיוב בושת (דברים כה יא) 'כִּי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים יַחְדָּו אִישׁ וְאָחִיו וְקָרְבָה אֵשֶׁת הָאֶחָד לְהַצִּיל אֶת אִישָׁהּ מִיַּד מַכֵּהוּ וְשָׁלְחָה יָדָהּ וְהֶחֱזִיקָה בְּמְבֻשָׁיו'. ומבררת הברייתא, **מִמַּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר 'וְשָׁלְחָה יָדָהּ'** האם **אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁהֶחֱזִיקָה**, ואם כן, **מָה תַּלְמוּד לוֹמַר** – למה כתבה התורה 'וְהֶחֱזִיקָה', אלא כדי **לוֹמַר לְךָ**, שחיוב בושת הוא **כֵּיוָן שֶׁנִּתְכַּוֵּין לְהַזִּיק** את חבירו, **וַאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּין לְבַיֵּיש**.

הגמרא מביאה מקרים נוספים בהם חילק רבה בחיובי התשלומים: **וְאָמַר רַבָּה, הִנִּיחַ לוֹ** לחבירו **נַחֶלֶת עַל לִבּוֹ, וּמֵת, פָּטוּר**, משום שהנהרג יכל לסלק את הגחלת מליבו. אבל אם הגחלת הונחה **עַל בִּגְדוֹ, וְהבגד נִשְׂרַף, חַיָּיב**, ואין שתיקת בעל הבגד נחשבת כמחילה, ומה שלא סילק את הגחלת מהבגד הוא מפני שהיה בדעתו לתבוע את המניח לשלם את דמי הבגד. **אָמַר רָבָא, תַּרְוַיְיהוּ תְּנַנְהִי** – שני הדינים שאמר רבה נשנו כבר במשניות, הדין של מניח גחלת **עַל לִבּוֹ** של חבירו, **דְּתָנֵי** (סנהדרין עו:), **כָּבֵשׁ עָלָיו** – אדם שכפה את חבירו **לְתוֹךְ הָאוּר** [– אש] **אוֹ לְתוֹךְ הַמַּיִם**, וחבירו **אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲלוֹת מִשָּׁם** בעצמו, **וּמֵת, חַיָּיב** מיתה. אבל אם רק **דְּחָפוֹ לְתוֹךְ הָאוּר אוֹ לְתוֹךְ הַמַּיִם, וְיָכוֹל** היה **לַעֲלוֹת מִשָּׁם**, ולא עלה **וּמֵת, פָּטוּר**. ודין המזיק **בִּגְדוֹ** של חבירו, **דְּתָנֵי** (לקמן צב.), אמר לחבירו **קְרַע אֶת כִּסּוּתִי** או **שְׁבֹר אֶת כַּדִּי, הַמַּזִּיק חַיָּיב**, כיון שהבעלים לא התכוון למחול, אלא התכוון שיקרע וישבור ויתחייב לשלם. אבל אם אמר הבעלים, קרע ושבור **עַל מְנָת לְפָטְרוֹ** – שתהיה פטור מתשלומים, המזיק **פָּטוּר**, שהרי הבעלים מחל על כך. וכן כשהניח גחלת על בגדו של חבירו, בעל הבגד לא סילק את הגחלת מפני שהיה בדעתו לתבוע את המניח.

הגמרא מסתפקת בדין הנחת גחלת על לב אדם: **בָּעֵי רַבָּה, הִנִּיחַ גַּחֶלֶת עַל לֵב עַבְדּוֹ** הכנעני של חבירו שאינו כפות, והוזק העבד, **מַהוּ, הָאם כְּגוּפוֹ דְּמֵי** – אנו מתייחסים לעבד כאל אדם בר דעת כמו אדונו, וכיון שהעבד יכל לסלק את הגחלת המניח פטור, **אוֹ כְּמָמוֹנוֹ דְּמֵי** – או שאנו מתייחסים אל העבד כאל ממונו של האדון, וכמו שאם היה שורף כלי או בהמה של האדון היה חייב, כך גם כששרף את העבד, ואף שהעבד יכל לסלק את הגחלת, אין האדון מפסיד מחמת כך והמניח חייב. ואף **אִם תִּמְצָא לוֹמַר** שעבד **כְּגוּפוֹ דְּמֵי**, והמניח גחלת על ליבו פטור, עדיין יש להסתפק, אם הניח גחלת **עַל שׁוֹרוֹ** של חברו, והוזק השור או מת, **מַהוּ**, האם גם במקרה זה אנו אומרים שהיה על השור לסלק את הגחלת, או לא. לאחר שהסתפק רבה, **הָדַר פַּשְׁטֵהּ** – חזר ופשט את ספיקו, **עַבְדּוֹ כְּגוּפוֹ**, וכיון שהעבד לא סילק את הגחלת המניח פטור, אבל **שׁוֹרוֹ כְּמָמוֹנוֹ**, והמניח עליו גחלת חייב, כיון שלשור אין דעת לסלק את הגחלת:

הדרן עלך כיצד הרגל:

פרק זה עוסק ברובו בעניני נזקים הבאים על ידי אדם. תחילתו, באדם העושה או מניח תקלה ברשות הרבים, והמשכו בשני בני אדם המזיקים זה את זה בדרך הילוכם, וכן אדם המניח תקלה ברשות אחת ונתגלגלה לרשות אחרת. לאחר מכן יבוארו בו אף עניני נזקי שוורים שחבלו זה בזה, ועוד.

המשנה הראשונה עוסקת באדם המניח את כליו ברשות הרבים, ובא אחר והזיקם או הוזק בהם.

משנה

אדם **הַמַּנִּיחַ אֶת הַכַּד בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּבָא** אדם **אַחֵר וְנִתְקַל בָּהּ וּשְׁבָרָהּ, פָּטוּר** הנתקל מתשלום דמי הכד. **וְאִם הוּזַק בָּהּ** הנתקל, שמחמת כן נפל ונפצע וכדומה, **בַּעַל הַחֲבִית חַיָּיב** בְּתשלום **נִזְקוֹ**, שכל המניח תקלה ברשות הרבים הרי הוא כחופר בור, וחייב בתשלום הנזק שיארע בו:

גמרא

מקשה הגמרא: מדוע **פָּתַח** התנא את דבריו **בְּכַד**, שאמר 'המניח את הכד ברשות הרבים', **וְסַיֵּים** את דבריו **בְּחָבִית**, שאמר 'בעל החבית חייב בנזקו', הלא כד וחבית כלים שונים הם, שכד הוא כלי קטן, בעוד שחבית גדולה ממנו.

ומביאה הגמרא שמצינו כן במקומות נוספים. **וּתְנַן נַמִּי** להלן (לא:), **זֶה בָּא בְּחָבִיתוֹ וְזֶה בָּא בְּקוֹרָתוֹ** – שני אנשים שהיו מהלכים בדרך, אחד נשא חבית והשני קורה, ופגעו זה בזה, **וְנִשְׁבְּרָה כַּדּוֹ שֶׁל זֶה בְּקוֹרָתוֹ שֶׁל זֶה**, הדין הוא שבעל הקורה **פָּטוּר** מתשלום הנזק, מאחר שיש לו רשות להלך עם קורתו ברשות הרבים. ואף במשנה זו **פָּתַח** התנא **בְּחָבִית**, 'זה בא בחביתו', **וְסַיֵּים בְּכַד**, 'נשברה כדו'.

וּתְנַן נַמִּי להלן (קטו.), **זֶה בָּא בְּחָבִיתוֹ שֶׁל יַיִן וְזֶה בָּא בְּכַדּוֹ שֶׁל דְּבַשׁ** – שני אנשים שהיו מהלכים בדרך, האחד נשא חבית של יין, והשני כד של דבש, **נִסְדְּקָה הַחָבִית שֶׁל הַדְּבַשׁ**, והיה הדבש עומד להשפך ולהפסד מאחר שלא היה ביד הבעלים כלי אחר להניחו בו, **וְשָׁפַךְ זֶה** – בעל חבית היין, את **יֵינוֹ** מן החבית, **וְהִצִּיל אֶת הַדְּבַשׁ לְתוֹכוֹ** – לתוך החבית שבה היה היין, ועתה חפץ הוא שישלם לו בעל הדבש את דמי יינו שהפסיד כדי להציל את הדבש, הדין הוא **שֵׁאֵין לוֹ אֶלָּא שְׁכָרוֹ** – אין בעל היין רשאי לתבוע מבעל הדבש את דמי יינו, אלא נוטל שכר כפועל, עבור טירחתו בהצלת הדבש. ואף בזה יש להקשות, מדוע **פָּתַח** התנא **בְּכַד**, 'כדו של דבש', **וְסַיֵּים בְּחָבִית**, 'נסדקה חבית של דבש'.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב פָּפָּא, הַיְינוּ כַּד הַיְינוּ חָבִית** – אין חילוק

המשך בעמוד יח

פְּטוּרִין. דִּבְעִינָן שֶׁיֵּבָה כָּל נֶפֶשׁ אָדָם כָּל הַנֶּפֶשׁ וְאֵין כָּאן מַכֵּה כָּל הַנֶּפֶשׁ וּפְטוּרִים מִמִּיתָה לְר' יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא חַיָּיב זֶה שֶׁקִּיבְּלוֹ בְּסַיִּיף מִפְּנֵי שֶׁקִּירֵב אֶת מִיתָתוֹ: **בָּא שׁוֹר.** מוּעָד: **וְקִבְּלוֹ בְּקַרְנָיו.** וּמֵת: **פְּלוּגְתָּא דְּר' יִשְׁמָעֵאל וְרַבָּנָן.** לְעִנְיַן כּוֹפֶר לְר' יִשְׁמָעֵאל דְּאָמַר כּוֹפֶר בְּמַזִּיק שֵׁיְּמִינָן מְשַׁלֵּם כּוֹפֶר אֲבָל לְרַבָּנָן דְּשַׁיְּמִינָן בְּנִיזָּק הַאי לֹא הֲוָה לֵיהּ דָּמִים וּפָטוּר: **וְנִתְקַע בְּאִשָּׁה חַיָּיב בְּד' דְּבָרִים.** וּכְגוֹן שֶׁנָּפַל בְּרוּחַ מְצוּיָה דַּהֲוָה לֵיהּ קָרוֹב לְמֵזִיד: **וּבִיבִמְתּוֹ לֹא קָנָה.** אע"פ שֶׁשָּׁנִינוּ (יבמות דף נג:) הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד קָנָה הַנֵּי מִילֵּי הֵיכָא דְּנִתְכַּוֵּין לְבִיאַת אִשָּׁה אַחֶרֶת אֲבָל זֶה לֹא נִתְכַּוֵּין לְשׁוּם בִּיאָה הִלְכָּךְ לֹא קָנָה וְאִם חָזַר וְעָשָׂה אֶחָד מִן הָאַחִין בָּהּ מֵאֲמַר פָּסְלָהּ עָלָיו: **וְאִם נִתְהַפֵּךְ.** [לְאַחַר] שֶׁהִתְחִיל לִנְפּוֹל דְּנִתְכַּוֵּין לִנְפּוֹל עַל הָאָדָם לְהַנְאָתוֹ: **חַיָּיב אַף עַל הַבֹּשֶׁת.** אע"פ שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּין לְשֵׁם בֹּשֶׁת: **עַל לִבּוֹ וּמֵת פָּטוּר.** שֶׁהָיָה לוֹ לְסַלְּקָהּ: **חַיָּיב.** דְּהָא דְּלֹא סִלְּקָהּ סָבַר אֶתְבְּעִינֵיהּ לֵיהּ בְּדִינָא וְיִפְרַע לִי: **כָּבַשׁ עָלָיו.** שֶׁתָּקְפוֹ שָׁם עַד שֶׁמֵּת: **חַיָּיב.** דְּה"ק לֵיהּ אִם תִּרְצֶה קְרַע וְשַׁלֵּם אֲבָל פִּירֵשׁ לוֹ ע"מ פָּטוּר: **עַבְדּוֹ כְּגוּפוֹ דָּמֵי.** וְאִם הִנִּיחַ אָדָם גַּחֶלֶת עַל לֵב עַבְדּוֹ פָּטוּר שֶׁהָיָה לוֹ לָעֶבֶד לְסַלְּקָהּ: **שׁוֹרוֹ כְּמָמוֹנוֹ.** שֶׁאֵין בּוֹ דַּעַת לְסַלְּקָהּ וְחַיָּיב:

הַדְרָן עֲלָךְ כֵּיצַד הָרֶגֶל

הַמֵּנִיחַ אֶת הַכַּד: **וְשָׁבְרָהּ פָּטוּר.** בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ טַעְמָא: **וְאִם הוּזַּק בָּהּ.** הַנִּתְקָל: **בַּעַל הֶחָבִית חַיָּיב.** מְפָרֵשׁ בַּגְּמָ': **גמ'** נִשְׁבְּרָה כַּדּוֹ שֶׁל זֶה בְּקוֹרָתוֹ שֶׁל זֶה **פָּטוּר.** שֶׁלִּשְׁנֵיהֶן רְשׁוּת לְהַלֵּךְ: **פָּתַח בְּחָבִית.** דְּקָתָנֵי זֶה בָּא בְּחָבִיתוֹ: **וְסִיֵּים בְּכַד.** דְּקָתָנֵי נִשְׁבְּרָה כַּדּוֹ שֶׁל זֶה כו': **וְהִצִּיל אֶת הַדְּבַשׁ לְתוֹכָהּ.** מִפְּנֵי שֶׁהַדְּבַשׁ דָּמָיו יְקָרִים: **שְׂכָרוֹ.** כִּשְׁאָר פּוֹעֵל וְאֵין בַּעַל הַדְּבַשׁ מְשַׁלֵּם דְּמֵי הַיַּיִן: **פָּתַח בְּכַד.** דְּקָתָנֵי וְזֶה בָּא בְּכַדּוֹ שֶׁל דְּבַשׁ וְסִיֵּים בְּחָבִית דְּקָתָנֵי נִסְדְּקָה חָבִית שֶׁל דְּבַשׁ: **לְמֶקָּח וּמֶמְכָּר.** שֶׁבְּיַד הַמּוֹכֵר לָתֵת לוֹ אֵיזֶה שֶׁיִּרְצֶה וַאֲפִילּוּ הִתְנָה עִמּוֹ חָבִית דְּמַשְׁמַע גְּדוֹלָה נוֹתֵן לוֹ כַּד שֶׁהִיא קְטַנָּה:

אין

כָּבַשׁ עָלָיו כו'. בְּאֵלּוּ הֵן הַנִּשְׂרָפִין (סנהדרין דף עו: ושם) מְפָרֵשׁ דְּרֵישָׁא נָקַט כָּבַשׁ לִרְבוּתָא וְסֵיפָא נָקַט דָּחֲפוֹ לִרְבוּתָא:

קְרַע כְּסוּתִי חַיָּיב. תֵּימַהּ הֵיכִי מַיְיתֵי רְאָיָה דִּלְמָא שֵׁאנִי הָכָא שֶׁהָיָה לוֹ לְהָסִיר הַגַּחֶלֶת מֵעַל בִּגְדוֹ תֵּדַע מִדְּנָקַט רַבָּה עַל בִּגְדוֹ חַיָּיב מִכְּלַל דְּעַל בְּשָׂרוֹ פָּטוּר וְהָתָם לְקַמָּן (דף צב.) תְּנַן סַמֵּא אֶת עֵינֵי אֲפִי' עַל מְנָת לִפְטוֹר חַיָּיב אֶלָּא ע"כ עַל בְּשָׂרוֹ פָּטוּר מִשּׁוּם שֶׁהָיָה לוֹ לְהָסִיר כְּמוֹ בְּעַל לִבּוֹ וּמֵת וְי"ל דְּהָא פְּשִׁיטָא לֵיהּ דְּמֵעַל בְּשָׂרוֹ יָסִיר הַגַּחֶלֶת וּמֵעַל בִּגְדוֹ לֹא חַיֵּישׁ וְלֹא אִיצְטְרִיךְ לַאֲתוּיֵי רָאוּי אֶלָּא שֶׁלֹּא תֹּאמַר כֵּיוָן שֶׁמֵּנִיחַ עַל בִּגְדוֹ וְהוּא שׁוֹתֵק א"כ דַּעְתּוֹ הֲוֵי שֶׁיִּפָּטֵר דְּהָא אַשְׁכְּחָן אֲפִי' בִּמְצַוֶּה לִקְרוֹעַ דְּחַיָּיב:

הִנִּיחַ גַּחֶלֶת עַל לֵב עַבְדּוֹ כו'. כְּשֶׁעֶבֶד כָּפוּת וְרַבּוֹ עוֹמֵד אֶצְלוֹ אַיְירֵי כְּדִפְרִישִׁית לְעֵיל (דף כב: ד"ה והיה) וּמַיְירֵי שֶׁלֹּא מֵת הָעֶבֶד אֶלָּא הוּזַּק וּלְהָכֵי מְסַפְּקָא לֵיהּ שֶׁמָּא לֹא יָחוּשׁ הָרַב לְסַלְּקוֹ מִפְּנֵי שֶׁיְּשַׁלֵּם לוֹ דְּמֵי נִזְקוֹ:

הַדְרָן עֲלָךְ כֵּיצַד הָרֶגֶל

הַמֵּנִיחַ. וְאִיכָּא נַמִּי דְּקָרוּ לַחֲבִיתָא כַּדָּא וּלְכַדָּא חֲבִיתָא . תַּרְוַיְיהוּ צְרִיכֵי שֶׁאִם הִתְנָה לָתֵת לוֹ כַּד וְהִקְנָה לוֹ בְּסוּדָר וְנִתְחַיֵּיב הַלּוֹקֵחַ לָתֵת דָּמִים יָכוֹל הַלּוֹקֵחַ לוֹמַר לֹא אֶתֵּן לְךָ דָּמִים אִם לֹא תִּתֵּן לִי חָבִית דְּקָרֵי לֵיהּ לַחֲבִיתָא כַּדָּא לְפִי שֶׁהוּא מוּחְזָק וְלֹא אַזְלִינָן בָּתַר רוּבָּא וְאִם הִתְנָה לָתֵת לוֹ חָבִית וְנָתַן הַלּוֹקֵחַ דָּמִים יָכוֹל לוֹמַר לוֹ הַמּוֹכֵר לֹא אֶתֵּן לְךָ אֶלָּא כַּד דְּקָרֵי לְכַדָּא חֲבִיתָא וְלֹא אַזְלִינָן בָּתַר רוּבָּא וְאוֹמֵר ר"ת דַּאֲפִי' רַב דְּאָמַר בְּפֶרֶק הַמּוֹכֵר פֵּירוֹת (ב"ב דף צב. ושם ד"ה וליחזי) וּלְקַמָּן בְּהַפָּרָה (דף מו.) הוֹלְכִין בְּמָמוֹן אַחֵר הָרוֹב גַּבֵּי הַמּוֹכֵר שׁוֹר לַחֲבֵירוֹ וְנִמְצָא נִגְחָן הָכָא מוֹדֶה שֶׁיָּכוֹל הַמּוּחְזָק לוֹמַר לַמּוֹצִיא אע"פ שֶׁהָרוֹב מְסַיְּיעָךְ לֹא תּוֹצִיא מִמֶּנִּי מָמוֹן דְּקִים לִי בְּנַפְשָׁאִי שֶׁאֲנִי מִן הַמִּיעוּט אֲבָל בְּנִמְצָא נִגְחָן לֹא מָצֵי אָמַר מוֹכֵר קִים לִי בְּנַפְשָׁךְ שֶׁאַתָּה מִן הַמִּיעוּט דְּזַבְנֵי לְנִכְסְתָא דְּאַדְרַבָּה יֹאמַר הַלּוֹקֵחַ לַמּוֹכֵר אַתָּה הִטְעַתַנִי דְּקִים לִי בְּנַפְשָׁאִי שֶׁאֲנִי מִן הָרוֹב דְּזַבְנֵי לְרַדְיָא וְא"ת וְנֶחֱזֵי אִי דָּמֵי כַּדָּא אִי דָּמֵי חֲבִיתָא כִּדְפָרִיךְ לְקַמָּן בְּרֵישׁ הַפָּרָה (שם) וּבְהַמּוֹכֵר פֵּירוֹת (ב"ב דף צב.) וְנֶיחֱזֵי אִי דָּמֵי רַדְיָא לְרַדְיָא וְשָׁם אֲפָרֵשׁ בְּע"ה דַּאֲפִילּוּ לְרַבָּנָן דִּפְלִיגֵי אַר' יְהוּדָה בְּהַמּוֹכֵר אֶת הַסְּפִינָה (שם דף עז:) גַּבֵּי מָכַר הַצֶּמֶד לֹא מָכַר הַבָּקָר דְּלֵית לְהוּ הַדָּמִים מוֹדִיעִים פָּרִיךְ וְי"ל דְּלֹא שַׁיְּיכָא הָכָא הוֹדָעַת דָּמִים דִּקְרוֹבִים דְּמֵי הַכַּד לִדְמֵי הֶחָבִית א"נ שֶׁמָּכַר לוֹ כַּדִּים אוֹ חָבִיּוֹת שָׁוֶה מָאתַיִם זוּז וְלֹא שַׁיָּיךְ לוֹמַר בְּזֶה הוֹדָעַת דָּמִים כְּלָל וּמַיְירֵי דְּאִית לֵיהּ זוּזֵי דְּלֹא שַׁיָּיךְ לוֹמַר שְׁקוֹל כַּדָּךְ בְּזוּזָךְ וְלַסְפָּרִים דְּגַרְסֵי בְּהַפָּרָה וּבְהַמּוֹכֵר פֵּירוֹת אִי דְּלֵיתְנְהוּ לְהַנָּךְ זוּזֵי צָרִיךְ לְאוֹקְמֵי שֶׁיֵּשׁ לְלוֹקֵחַ מָעוֹת הַמֶּכֶר וְהִקְנָה לוֹ אַגַּב קַרְקַע אוֹ אַחֵר כָּךְ הוּזְלוּ הַכַּדִּים וְהֶחָבִיּוֹת אִי נַמִּי הָכֵי פִּירוּשׁוֹ מְהוּ דְּתֵימָא זִיל בָּתַר רוּבָּא אע"פ שֶׁהַדָּמִים מְסַיְּיעִים לַמּוּחְזָק קמ"ל וְה"ה דַּהֲוֵי מָצֵי לְמֵימַר אִיפְּכָא מְהוּ דְּתֵימָא זִיל בָּתַר חֲזָקָה קמ"ל דְּאֵין הוֹלְכִין בָּתַר חֲזָקָה אֶלָּא אַחַר הָרוֹב אִם הַדָּמִים מְסַיְּיעִין לָרוֹב אֶלָּא מִשּׁוּם דְּמַתְנִיתִין מוּכְחָא דְּבָא לְהַשְׁמִיעֵנוּ דְּלֹא אַזְלִינָן בָּתַר רוּבָּא דְּכַד וְחָבִית חָדָא נִינְהוּ וּלְפִי זֶה אָתֵי שַׁפִּיר טְפֵי אַלִּיבָּא דְּרַב מֵאַלִּיבָּא דִּשְׁמוּאֵל מִדְּשַׁמְעִינָן דְּלֹא אַזְלִינָן בָּתַר רוּבָּא אֶלָּא הֵיכָא שֶׁהַדָּמִים מְסַיְּיעִים לַמּוּחְזָק וְלֹא שַׁמְעִינָן זֶה בְּמָקוֹם דְּאֵין הַדָּמִים מְסַיְּיעִים:

קמ"ל

פְּטוּרִין ר' יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר בְּזֶה אַחַר זֶה הָאַחֲרוֹן חַיָּיב מִפְּנֵי שֶׁקִּירֵב מִיתָתוֹ בָּא שׁוֹר וְקִבְּלוֹ בְּקַרְנָיו פְּלוּגְתָּא דְּר' יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא וְרַבָּנָן דְּתַנְיָא וְנָתַן פִּדְיוֹן נַפְשׁוֹ דְּמֵי נִיזָּק ר' יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל ר' יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא אוֹמֵר דְּמֵי מַזִּיק וְאָמַר רַבָּה נָפַל מֵרֹאשׁ הַגַּג וְנִתְקַע בְּאִשָּׁה חַיָּיב בְּד' דְּבָרִים וּבִיבִמְתּוֹ לֹא קָנָה חַיָּיב בְּנֶזֶק בְּצַעַר בְּרִיפּוּי בְּשֶׁבֶת אֲבָל בֹּשֶׁת לֹא דִּתְנַן אֵינוֹ חַיָּיב עַל הַבֹּשֶׁת עַד שֶׁיְּהֵא מִתְכַּוֵּין וְאָמַר רַבָּה נָפַל מֵרֹאשׁ הַגַּג בְּרוּחַ שֶׁאֵינָהּ מְצוּיָה וְהִזִּיק וּבִיֵּישׁ חַיָּיב עַל הַנֶּזֶק וּפָטוּר בְּד' דְּבָרִים בְּרוּחַ מְצוּיָה וְהִזִּיק וּבִיֵּישׁ חַיָּיב בְּד' דְּבָרִים וּפָטוּר עַל הַבֹּשֶׁת וְאִם נִתְהַפֵּךְ חַיָּיב אַף עַל הַבֹּשֶׁת דְּתַנְיָא מִמַּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר וְשָׁלְחָה יָדָהּ אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁהֶחֱזִיקָה מַה ת"ל וְהֶחֱזִיקָה לוֹמַר לָךְ כֵּיוָן שֶׁנִּתְכַּוֵּין לְהַזִּיק אע"פ שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּין לְבַיֵּישׁ וְאָמַר רַבָּה הִנִּיחַ לוֹ גַּחֶלֶת עַל לִבּוֹ וּמֵת פָּטוּר עַל בִּגְדוֹ וְנִשְׂרַף חַיָּיב אָמַר רָבָא תַּרְוַיְיהוּ תְּנִנְהִי עַל לִבּוֹ דִּתְנַן כָּבַשׁ עָלָיו לְתוֹךְ הָאוּר אוֹ לְתוֹךְ הַמַּיִם וְאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲלוֹת מִשָּׁם וּמֵת חַיָּיב דָּחְפוֹ לְתוֹךְ הָאוּר אוֹ לְתוֹךְ הַמַּיִם וְיָכוֹל לַעֲלוֹת מִשָּׁם וּמֵת פָּטוּר בִּגְדוֹ דִּתְנַן קְרַע אֶת כְּסוּתִי שַׁבֵּר אֶת כַּדִּי חַיָּיב עַל מְנָת לִפְטוֹר פָּטוּר בָּעֵי רַבָּה הִנִּיחַ גַּחֶלֶת עַל לֵב עַבְדּוֹ מַהוּ כְּגוּפוֹ דָּמֵי אוֹ כְּמָמוֹנוֹ דָּמֵי אִם תִּמְצָא לוֹמַר כְּגוּפוֹ דָּמֵי שׁוֹרוֹ מַהוּ הָדַר פָּשְׁטָהּ עַבְדּוֹ כְּגוּפוֹ שׁוֹרוֹ כְּמָמוֹנוֹ:

הַדְרָן עֲלָךְ כֵּיצַד הָרֶגֶל

הַמֵּנִיחַ אֶת הַכַּד בִּרה"ר וּבָא אַחֵר וְנִתְקַל בָּהּ וְשָׁבְרָהּ פָּטוּר וְאִם הוּזַּק בָּהּ בַּעַל הֶחָבִית חַיָּיב בְּנִזְקוֹ: **גמ'** פָּתַח בְּכַד וְסִיֵּים בְּחָבִית וּתְנַן נַמִּי זֶה בָּא בְּחָבִיתוֹ וְזֶה בָּא בְּקוֹרָתוֹ נִשְׁבְּרָה כַּדּוֹ שֶׁל זֶה בְּקוֹרָתוֹ שֶׁל זֶה פָּטוּר פָּתַח בְּחָבִית וְסִיֵּים בְּכַד וּתְנַן נַמִּי זֶה בָּא בְּחָבִיתוֹ שֶׁל יַיִן וְזֶה בָּא בְּכַדּוֹ שֶׁל דְּבַשׁ נִסְדְּקָה חָבִית שֶׁל דְּבַשׁ וְשָׁפַךְ זֶה יֵינוֹ וְהִצִּיל אֶת הַדְּבַשׁ לְתוֹכוֹ אֵין לוֹ אֶלָּא שְׂכָרוֹ פָּתַח בְּכַד וְסִיֵּים בְּחָבִית אָמַר רַב פָּפָּא הַיְינוּ כַּד הַיְינוּ חָבִית לְמַאי נַפְקָא מִינָּהּ לְמֶקָּח וּמֶמְכָּר הֵיכִי דָּמֵי אִילֵימָא בְּאַתְרָא דְּכַדָּא לֹא קָרוּ חָבִית וְחָבִית לֹא קָרוּ כַּדָּא הָא לֹא קָרוּ לָהּ לֹא צְרִיכָא דְּרוּבָּא קָרוּ לָהּ לְכַדָּא כַּדָּא וְלַחֲבִיתָא חֲבִיתָא וְאִיכָּא נַמִּי דְּקָרוּ לַחֲבִיתָא כַּדָּא וּלְכַדָּא חֲבִיתָא מַהוּ דְּתֵימָא זִיל בָּתַר רוּבָּא

קמ"ל

קמ"ל דְּאֵין הוֹלְכִין בְּמָמוֹן אַחַר הָרוֹב. תֵּימַהּ מַה טַּעַם אֵין הוֹלְכִין לֵיתֵי בְּק"ו מִדִּינֵי נְפָשׁוֹת כִּדְאַמְרִינָן בְּפ"ק דְּסַנְהֶדְרִין (דף ג:) וְר' יֹאשִׁיָּה מַיְיתֵי לֵיהּ בְּק"ו מִדִּינֵי נְפָשׁוֹת וּמַה דִּינֵי נְפָשׁוֹת דַּחֲמִירֵי אָמַר רַחְמָנָא זִיל בָּתַר רוּבָּא דִּינֵי מָמוֹנוֹת לֹא כ"ש וַאֲפִי' רוּבָּא דְּלֵיתֵיהּ קַמָּן אַזְלִינָן בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת בָּתַר רוּבָּא כִּדְאָמַר בְּרֵישׁ סוֹרֵר וּמוֹרֶה (סנהדרין דף סט.) וְי"ל דְּהָתָם גַּבֵּי דַּיָּינִים שֵׁאנִי דְּחָשִׁיב מִיעוּט דִּידְהוּ כְּמִי שֶׁאֵינוֹ וְלֵיכָּא לְמֵימַר הָתָם אוֹקֵי מָמוֹנָא בְּחֶזְקַת מָרֵיהּ דְּהָא ב"ד מַפְקֵי מִינֵּיהּ אֲבָל גַּבֵּי שְׁאָר מָמוֹן דְּאִיכָּא מִיעוּט וַחֲזָקָה לֹא אַזְלִינָן בָּתַר רוּבָּא: ה"ג **אַמַּאי** פָּטוּר אִיבָּעֵי לֵיהּ לְעִיּוּנֵי. אֲבָל הַךְ לֹא פָּרִיךְ אַמַּאי חִיֵּיב בְּנִזְקוֹ כְּשֶׁהוּזַק אִיבָּעֵי לֵיהּ לְעִיּוּנֵי כִּדְפִירַשְׁתִּי לְעֵיל (דף כג. ד"ה ולחייב) דְּיוֹתֵר יֵשׁ לוֹ לִשְׁמוֹר שֶׁלֹּא יַזִּיק מִשֶּׁלֹּא יוּזַק וְלֹא שַׁיָּיךְ כַּאן כָּל הַמְּשַׁנֶּה וּבָא אַחֵר וְשִׁינָּה בּוֹ פָּטוּר (לעיל כ. כד:) דְּגַבֵּי אָדָם לֹא אָמַר הָכֵי וְהָא דְּאָמַר (לעיל דף כב.) הִנִּיחַ חֶנְוָנִי נֵרוֹ מִבַּחוּץ בַּעַל הַגָּמָל פָּטוּר וְלֹא אָמַר אִיבָּעֵי לֵיהּ לְעִיּוּנֵי וְי"ל דְּדַוְקָא בִּמְקוֹם הֲלִיכָתוֹ אַמְרִינָן אִיבָּעֵי לֵיהּ לְעִיּוּנֵי וּקְצָת קָשֶׁה הָא דְּאָמַר רָבָא לְעֵיל כִּי אִית לָךְ רְשׁוּת לִסְגּוּיֵי עִילָּאִי וְאַמַּאי אִית לֵיהּ רְשׁוּת לִסְגּוּיֵי הָא בְּהֵמָה נַמִּי אִיבָּעֵי לָהּ לְעִיּוּנֵי כִּדְמוּכַח בְּהַפָּרָה (לקמן דף נב:) דְּשׁוֹר פִּקֵּחַ בַּיּוֹם פָּטוּר וְלֵיכָּא לְמֵימַר בִּמְמַלֵּא רה"ר שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לַעֲבוֹר אֶלָּא דֶּרֶךְ עֲלִיָּה דְּא"כ לִבְעוּטֵי נַמִּי אִית לָהּ רְשׁוּתָא: **וּשְׁמוּאֵל** אָמַר בַּאֲפֵילָה שָׁנוּ. וְהָא דִּפְלִיגֵי לְקַמָּן (דף כט.) אִי נִתְקַל פּוֹשֵׁעַ הוּא אוֹ לֹא כְּגוֹן שֶׁנִּתְקַל מֵעַצְמוֹ וְלֹא נִתְקַל בְּשׁוּם דָּבָר אֲבָל הָכָא שֶׁנִּתְקַל מֵחֲמַת מִכְשׁוֹל וְלֹא אִיבָּעֵי לֵיהּ לְעִיּוּנֵי אָנוּס הוּא וְאע"ג דִּלְעֵיל (דף כו:) מְרַבִּינָן אוֹנֶס כְּרָצוֹן בָּאָדָם הַמַּזִּיק מִפֶּצַע תַּחַת פָּצַע אוֹנֶס גָּמוּר לֹא רַבִּי רַחְמָנָא דְּהָא בִּירוּשַׁלְמִי פּוֹטֵר אוֹתוֹ שֶׁיָּשֵׁן רִאשׁוֹן אִם הִזִּיק לַשֵּׁנִי הַבָּא אֶצְלוֹ לִישַׁן וְכֵן בְּהַגּוֹזֵל בַּתְרָא (לקמן דף קיב.) גַּבֵּי הִנִּיחַ לָהֶם אֲבִיהֶם פָּרָה שְׁאוּלָה כִּסְבוּרִים שֶׁל אֲבִיהֶם הִיא וְטָבְחוּהָ וְאָכְלוּהָ מְשַׁלְּמִין דְּמֵי בָּשָׂר בְּזוֹל שֶׁכַּךְ נָהֲגוּ אֲבָל מַה שֶּׁהִזִּיקוּ לֹא דַּאֲנוּסִין הֵן וּבְמַתְנִיתִין נַמִּי תְּנַן הָיָה בַּעַל חָבִית רִאשׁוֹן וּבַעַל קוֹרָה אַחֲרוֹן דְּאִם עָמַד בַּעַל חָבִית וְנִשְׁבְּרָה חָבִית בַּקּוֹרָה פָּטוּר וְנִרְאֶה לְדַקְדֵּק דְּאָדָם הַמַּזִּיק דְּמִפְטַר בְּאוֹנֶס (מִשּׁוּם) שֶׁהוּא כְּעֵין גְּנֵיבָה מִדְּתַנְיָא בְּשִׁלְהֵי הָאוּמְּנִים (ב"מ דף פב: ושם ד"ה וסבר) הַמַּעֲבִיר חָבִית מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וְשָׁבְרָהּ רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר שׁוֹמֵר חִנָּם יִשָּׁבַע נוֹשֵׂא שָׂכָר יְשַׁלֵּם וְהַשְׁתָּא מִדִּמְחַיֵּיב נוֹשֵׂא שָׂכָר וּפוֹטֵר שׁוֹמֵר חִנָּם וְלֹא מְחַיֵּיב מִטַּעַם אָדָם הַמַּזִּיק ש"מ דִּבְאָנוּס דִּכְעֵין גְּנֵיבָה אָדָם הַמַּזִּיק פָּטוּר וּמְדַמֶּה ר' יְהוּדָה נִתְקַל לִגְנֵיבָה אֲבָל בְּאוֹנֶס שֶׁהוּא כְּעֵין אֲבֵידָה שֶׁהִיא קְרוֹבָה לִפְשִׁיעָה יוֹתֵר כִּדְאַמְרִינָן בְּהַשּׁוֹאֵל (ב"מ דף צד:) דִּגְנֵיבָה קְרוֹבָה לְאוֹנֶס וַאֲבֵידָה קְרוֹבָה לִפְשִׁיעָה נִרְאֶה דְּאָדָם הַמַּזִּיק חַיָּיב דְּא"א לוֹמַר שֶׁלֹּא יִתְחַיֵּיב אֶלָּא בִּפְשִׁיעָה וְכֵן מַשְׁמַע לְעֵיל דִּמְחַיֵּיב בְּנָפַל מִן הַגַּג בְּרוּחַ שֶׁאֵינוֹ מְצוּיָה וְאע"ג דִּבְרוּחַ שֶׁאֵינוֹ מְצוּיָה מִפְטַר בָּהּ שׁוֹמֵר חִנָּם כִּדְאַמְרִינָן בְּסוֹף אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה (לקמן דף מה.) גַּבֵּי אַרְבָּעָה נִכְנְסוּ תַּחַת הַבְּעָלִים כו' וְחַיָּיבִין לְשַׁלֵּם דְּמֵי שׁוֹר לַבְּעָלִים חוּץ מִשּׁוֹמֵר חִנָּם וּמוֹקֵי לָהּ כְּגוֹן דְּנַטְרֵיהּ שְׁמִירָה פְּחוּתָה דְּשׁוֹמֵר חִנָּם כָּלְתָה לוֹ שְׁמִירָתוֹ וְהַנָּךְ לֹא כָּלְתָה שְׁמִירָתָן וּמַיְיתֵי מִדְּר' יְהוּדָה דְּמוּעָד סַגִּי לֵיהּ בִּשְׁמִירָה פְּחוּתָה דְּהַיְינוּ דֶּלֶת שֶׁיְּכוֹלָה לַעֲמוֹד בְּרוּחַ מְצוּיָה וְאֵין יְכוֹלָה לַעֲמוֹד בְּשֶׁאֵין מְצוּיָה אַלְמָא אע"ג דְּמִיפְטַר שׁוֹמֵר חִנָּם מִחַיֵּיב בָּהּ אָדָם הַמַּזִּיק וְהַיְינוּ טַעְמָא מִשּׁוּם דַּהֲוֵי כְּעֵין אֲבֵידָה וְנִתְקַל הֲוֵי כְּעֵין גְּנֵיבָה וּפָטוּר בֵּיהּ אָדָם הַמַּזִּיק וְכֵן מוּכַח בְּפֶרֶק הַגּוֹזֵל עֵצִים (לקמן דף צט: ושם) גַּבֵּי טַבָּח אוּמָּן שֶׁקִּלְקֵל דְּפָרִיךְ לְמַאן דְּפָטַר (בְּשׁוֹמֵר) חִנָּם מִבְּרַיְיתָא דְּקָתָנֵי נָתַן בְּהֵמָה לְטַבָּח וְנִבְּלָהּ חַיָּיב מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּנוֹשֵׂא שָׂכָר אַלְמָא ס"ד דְּמַקְשֶׁה אֲפִי' בְּחִנָּם חַיָּיב כְּמוֹ שׁוֹמֵר שָׂכָר שֶׁחַיָּיב עַל הָאֲבֵידָה וּמְשַׁנֵּי אֵימָא מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹשֵׂא שָׂכָר וּלְפִיכָךְ בְּשָׂכָר חַיָּיב בְּחִנָּם פָּטוּר דַּהֲוֵי כְּעֵין גְּנֵיבָה]עי' תוס' ב"מ פב: ד"ה וסבר וב"ב צג: ד"ה חייב]:

לְפִי שֶׁאֵין דַּרְכָּן שֶׁל בְּנֵי אָדָם לְהִתְבּוֹנֵן בַּדְּרָכִים. וְהָא דְּתָנֵי (לקמן דף נב:) שׁוֹר פִּקֵּחַ בַּיּוֹם פָּטוּר דְּשׁוֹר עֵינָיו לְמַטָּה וּמִיבָּעֵי לֵיהּ לְעִיּוּנֵי טְפֵי מֵאָדָם: **הֲרֵי** אָמְרוּ לִרְכוּבָה שְׁלֹשָׁה. י"מ דִּלְעָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל קָאָמַר אֲבָל אֲחֵרִים הַכֹּל לְפִי הַמְּבַיֵּישׁ וְהַמִּתְבַּיֵּישׁ וּלְרִ"י נִרְאֶה דְּהַיְינוּ לַגָּדוֹל שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל דּוּמְיָא דְּהַהִיא דִּתְנַן בְּהַחוֹבֵל (לקמן דף צ.) סָטְרוֹ נוֹתֵן לוֹ מָאתַיִם זוּז וּמוֹקֵי לָהּ (לקמן ד' צא.) לַגָּדוֹל שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל:

קְנָסָא קָמַגְבֵּית בְּבָבֶל. לַאו קְנָסָא אֶלָּא דִּין קְנָסָא הוּא כִּדְאַמְרִינָן בְּהַחוֹבֵל (לקמן ד' פד:) דְּמִילְּתָא דְּלֵית בָּהּ חֶסְרוֹן כִּיס לֹא עַבְדִינָן שְׁלִיחוּתַיְיהוּ: **אֶלָּא** שְׁבוֹר אֶת שִׁינָּיו. דְּלֵיכָּא פְּסֵידָא אַיְירֵי מִדְּאָסַר לִיכָּנֵס שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת:

ואי

קמ"ל דְּאֵין הוֹלְכִין בְּמָמוֹן אַחַר הָרוֹב: וּבָא אַחֵר וְנִתְקַל בָּהּ וְשָׁבְרָהּ פָּטוּר: אַמַּאי פָּטוּר אִיבָּעֵי לֵיהּ לְעִיּוּנֵי וּמֵיזַל אַמְרֵי דְּבֵי רַב מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב בִּמְמַלֵּא רה"ר כּוּלָּהּ חָבִיּוֹת שְׁמוּאֵל אָמַר בַּאֲפֵילָה שָׁנוּ רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר בְּקֶרֶן זָוִית אָמַר רַב פָּפָּא לֹא דֵּיקָא מַתְנִיתִין אֶלָּא אוֹ כִּשְׁמוּאֵל אוֹ כְּרַבִּי יוֹחָנָן דְּאִי כְּרַב מַאי אִרְיָא נִתְקַל אֲפִילּוּ שָׁבַר נַמִּי אָמַר רַב זְבִיד מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא הוּא הַדִּין דַּאֲפִי' שָׁבַר וְהַאי דְּקָתָנֵי נִתְקַל אַיְידֵי דְּבָעֵי לְמִתְנֵי סֵיפָא וְאִם הוּזַק בָּהּ בַּעַל חָבִית חַיָּיב בְּנִזְקוֹ דְּדַוְקָא נִתְקַל אֲבָל שָׁבַר לֹא מַאי טַעְמָא הוּא דְּאַזִּיק אַנַּפְשֵׁיהּ קָתָנֵי רֵישָׁא נִתְקַל אָמַר לֵיהּ ר' אַבָּא לְרַב אַשֵּׁי הָכֵי אַמְרֵי בְּמַעֲרָבָא מִשְּׁמֵיהּ דְּר' עוּלָּא לְפִי שֶׁאֵין דַּרְכָּן שֶׁל בְּנֵי אָדָם לְהִתְבּוֹנֵן בַּדְּרָכִים הֲוָה עוּבְדָּא בִּנְהַרְדָּעָא וְחִיֵּיב שְׁמוּאֵל בְּפוּמְבְּדִיתָא וְחִיֵּיב רָבָא בִּשְׁלָמָא שְׁמוּאֵל כִּשְׁמַעְתֵּיהּ אֶלָּא רָבָא לֵימָא כִּשְׁמוּאֵל ס"ל אָמַר רַב פָּפָּא קַרְנָא דְּעַצְרָא הֲוֵי דְּכֵיוָן דְּבִרְשׁוּת קָעַבְדֵי אִיבָּעֵי לֵיהּ לְעִיּוּנֵי וּמֵיזַל שָׁלַח לֵיהּ רַב חִסְדָּא לְר"נ הֲרֵי אָמְרוּ לִרְכוּבָה שָׁלֹשׁ וְלִבְעִיטָה חָמֵשׁ וְלִסְנוֹקֶרֶת שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה לְפַנְדָּא דְּמָרָא וּלְקוּפִינָא דְּמָרָא מַאי שָׁלַח לֵיהּ חִסְדָּא חִסְדָּא קְנָסָא קָא מַגְבֵּית בְּבָבֶל אֵימָא לִי גּוּפָא דְּעוּבְדָּא הֵיכִי הֲוָה שָׁלַח לֵיהּ דְּהַהוּא גַּרְגּוּתָא דְּבֵי תְּרֵי דְּכָל יוֹמָא הֲוָה דָּלֵי חַד מִנַּיְיהוּ אָתָא חַד קָא דָּלֵי בְּיוֹמָא דְּלֹא דִּילֵיהּ א"ל יוֹמָא דִּידִי הוּא לֹא אַשְׁגַּח בֵּיהּ שָׁקַל פַּנְדָּא דְּמָרָא מַחְיֵיהּ א"ל מֵאָה פַּנְדֵּי בְּפַנְדָּא לִמְחְיֵיהּ אֲפִילּוּ לְמ"ד לֹא עָבִיד אִינִישׁ דִּינָא לְנַפְשֵׁיהּ בִּמְקוֹם פְּסֵידָא עָבִיד אִינִישׁ דִּינָא לְנַפְשֵׁיהּ דְּאִתְּמַר רַב יְהוּדָה אָמַר לֹא עָבִיד אִינִישׁ דִּינָא לְנַפְשֵׁיהּ רַב נַחְמָן אָמַר עָבִיד אִינִישׁ דִּינָא לְנַפְשֵׁיהּ הֵיכָא דְּאִיכָּא פְּסֵידָא כ"ע לֹא פְּלִיגֵי דְּעָבִיד אִינִישׁ דִּינָא לְנַפְשֵׁיהּ כִּי פְּלִיגֵי הֵיכָא דְּלֵיכָּא פְּסֵידָא רַב יְהוּדָה אָמַר לֹא עָבִיד אִינִישׁ דִּינָא לְנַפְשֵׁיהּ דְּכֵיוָן דְּלֵיכָּא פְּסֵידָא לֵיזִיל קַמֵּיהּ דַּיָּינָא ר"נ אָמַר עָבִיד אִינִישׁ דִּינָא לְנַפְשֵׁיהּ דְּכֵיוָן דִּבְדִין עָבִיד לֹא טָרַח מֵתִיב רַב כַּהֲנָא בֶּן בַּג בַּג אוֹמֵר אַל תִּיכָּנֵס לַחֲצַר חֲבֵרְךָ לִיטּוֹל אֶת שֶׁלְּךָ שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת שֶׁמָּא תֵּרָאֶה עָלָיו כְּגַנָּב אֶלָּא שְׁבוֹר אֶת שִׁינָּיו וֶאֱמוֹר לוֹ שֶׁלִּי אֲנִי נוֹטֵל א"ל

עמך

אֵין הוֹלְכִין בְּמָמוֹן אַחַר הָרוֹב. הֵיכָא דְּמִסְתַּפְּקָא לָן מִילְּתָא כְּגוֹן הָכָא וּכְגוֹן (לקמן דף מו.) הַמּוֹכֵר שׁוֹר לַחֲבֵירוֹ וְנִמְצָא נַגְחָן לֹא אַמְרִינָן בָּתַר רוּבָּא זִיל וְלַחֲרִישָׁה קָנְאוֹ וַהֲוֵי טָעוּת אֶלָּא אָמַר הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵירוֹ עָלָיו הָרְאָיָה וְיָכוֹל לוֹמַר לוֹ לִשְׁחִיטָה מְכַרְתִּיו לָךְ: **בְּקֶרֶן זָוִית.** כְּשֶׁנִּכְנָסִיךְ מִמָּבוֹי לְמָבוֹי מִן הַצַּד הִנִּיחָהּ בְּצַד הַמָּבוֹי אֵצֶל הַקֶּרֶן וּכְשֶׁהֶחֱזִיר זֶה פָּנָיו לֹא רָאָה אוֹתָהּ: **אֶלָּא אִי כִּשְׁמוּאֵל אִי כְּר' יוֹחָנָן.** שֶׁהַמַּנִיחַ לֹא פָּשַׁע הִלְכָּךְ דַּוְקָא נִתְקַל אֲבָל שָׁבַר בְּרָצוֹן חַיָּיב: **דַּוְקָא נִתְקַל אֲבָל שָׁבַר.** בְּרָצוֹן וְאח"כ הוּזַק בַּחֲרָסָיו פָּטוּר בַּעַל הֶחָבִית דְּאִיהוּ הוּא דְּאַזִּיק אַנַּפְשֵׁיהּ: **תָּנָא רֵישָׁא.** נַמִּי נִתְקַל: **לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם כו'.** אַמַּתְנִי' מְהַדֵּר דְּלֹא תֵּימָא בַּאֲפֵילָה אוֹ בְּקֶרֶן זָוִית אֶלָּא אֲפִי' בְּאוֹרָה פָּטוּר הַנִּתְקָל וּדְקַשְׁיָא לָךְ אִיבָּעֵי לֵיהּ עִיּוּנֵי וּמֵיזַל אֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהִתְבּוֹנֵן בַּדְּרָכִים: **וְחַיָּיב שְׁמוּאֵל.** אֶת הַנִּתְקָל לְשַׁלֵּם: **כִּשְׁלָמָא שְׁמוּאֵל כִּשְׁמַעְתֵּיהּ.** דְּמוֹקֵי לְמַתְנִיתִין בַּאֲפֵילָה הָא בְּאוֹרָה חַיָּיב: **קַרְנָא דְּעַצְרֵי.** קֶרֶן זָוִית הַסְּמוּכָה לְבֵית הַבַּד: **דְּהוֹאִיל וּבִרְשׁוּת קָעַבְדֵי.** שֶׁמִּנְהָגָם הָיָה כֵּן כְּשֶׁהָיְתָה בֵּית הַבַּד מְלֵיאָה בְּנֵי אָדָם הָיוּ הַבָּאִים מוֹשִׁיבִין כְּלֵיהֶם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וּמַמְתִּינִין עַד שֶׁיֵּצְאוּ אֵלּוּ: **הֲרֵי אָמְרוּ לִרְכוּבָה שָׁלֹשׁ.** מִנְהַג הַדַּיָּינִין לִגְבּוֹת מִן הַבּוֹעֵט אֶת חֲבֵירוֹ בְּאַרְכּוּבָּתוֹ שֶׁל בּוֹעֵט ג' סְלָעִים לְבֹשֶׁת לְפִי שֶׁגְּדוֹלָה בֹּשֶׁת מַכַּת הָאַרְכּוּבָּה מִדְּחִיפַת הַיָּד: **לִבְעִיטָה .** בָּרֶגֶל: **לִסְנוֹקֶרֶת.** אוּכָּף שֶׁל חֲמוֹר שֶׁהִכָּה בּוֹ אֶת חֲבֵירוֹ: **שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה.** סְלָעִים לְבָשְׁתּוֹ לְבַד חִיּוּב שְׁאָר הַדְּבָרִים: **לְפַנְדָּא דְּמָרָא.** בֵּית יַד שֶׁל פושיי"ר: **קוֹפִינָא.** הַבַּרְזֶל עַצְמוֹ אֵצֶל הַנֶּקֶב: **בֹּשֶׁת.** קְנָס הוּא: **גּוּפָא דְּעוּבְדָּא.** דְּפַנְדָּא וְקוֹפִינָא: **גַּרְגּוּתָא.** בּוֹר מַיִם מְכוּנָּסִין לְהַשְׁקוֹת שָׂדוֹת: **מֵאָה פַּנְדֵּי.** ק' הַכָּאוֹת הָיָה לוֹ לְהַכּוֹתוֹ שֶׁהֲרֵי גָּזְלוֹ מֵימָיו: **בְּפַנְדָּא.** הַיְינוּ בֵּית יַד: **לֹא עָבִיד אִינִישׁ דִּינָא לְנַפְשֵׁיהּ.** וַאֲפִי' דִּין אֱמֶת לֹא יַעֲשֶׂה הוּא לְעַצְמוֹ אֶלָּא יֵלֵךְ אֵצֶל הַדַּיָּין: **בִּמְקוֹם דְּאִיכָּא פְּסֵידָא.** אִי אָזִיל לְבֵי דִּינָא דְּאַדְּאָזִיל לְבֵי דִּינָא וְאָתֵי קָא דָּלֵי הַאי וְלֹא יָדַע מַאי דָּלֵי אוֹ שֶׁמָּא יִכְלוּ הַמַּיִם מִן הַבּוֹר וְאֵין לוֹ פִּרְעוֹן לְזֶה דְּקָא מַפְסִיד כִּי הַאי גַּוְונָא עָבִיד אִינִישׁ דִּינָא לְנַפְשֵׁיהּ: **אַל תִּיכָּנֵס לַחֲצַר חֲבֵירְךָ.** בִּגְנֵיבָה וּבַסֵּתֶר שֶׁלֹּא תֵּרָאֶה עָלָיו כְּגַנָּב: **אֶלָּא שְׁבוֹר אֶת שִׁינָּיו.** כְּלוֹמַר קַח בְּחָזְקָה וְקַשְׁיָא לְרַב יְהוּדָה:

עמך

קָא מַשְׁמַע לָן דְּאֵין הוֹלְכִין בְּמָמוֹן אַחַר הָרוֹב – שלגבי ספק המתעורר בדיני ממונות אין הולכים לפי מנהג רוב בני אדם, ולפיכך יכול המוכר לטעון שהוא מן המיעוט הקוראים לכד חבית, ולא נתכוין למכור לו אלא כלי קטן בלבד:

שנינו במשנה, שאדם המניח את הכד ברשות הרבים **וּבָא** אדם **אַחֵר וְנִתְקַל בָּהּ וּשְׁבָרָהּ, פָּטוּר** הנתקל מתשלום הנזק:

מקשה הגמרא: **אַמַּאי פָּטוּר** הנתקל, הרי **אִיבָּעֵי לֵיהּ לְעַיּוּנֵי וּמֵיזַל** – היה עליו להתבונן בדרך הילוכו שלא יזיק, ומאחר שלא עשה כן פשע, ועליו לשלם את הנזק. ומתרצת, **אָמְרֵי דְּבֵי רַב מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב,** שהמשנה עוסקת **בִּמְמַלֵּא** בעל החביות את רוחב **רְשׁוּת הָרַבִּים כּוּלָּהּ בְּחָבִיּוֹת,** עד שלא היה ניתן לעבור בלא להזיק, ולפיכך אין לחייב את הנתקל על הנזק.

תירוץ נוסף: **שְׁמוּאֵל אָמַר, בַּאֲפֵילָה שָׁנוּ** – המשנה עוסקת באופן שהלך הנתקל בחושך, ולא יכול היה להבחין בחבית המונחת ברשות הרבים, ולפיכך אין לחייבו על הנזק.

תירוץ שלישי: **רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, בְּקֶרֶן זָוִית** – המשנה עוסקת באופן שהניח בעל החבית את חביתו בפינת שני רחובות, ובאופן כזה אין הפונה מרחוב לרחוב יכול להבחין בחבית המונחת, ועל כן יש לפוטרו על הנזק.

הגמרא מדייקת מדברי המשנה כדעת שמואל ורבי יוחנן: **אָמַר רַב פָּפָא, לֹא דַּיְקָא מַתְנִיתִין אֶלָּא אוֹ** כְּתירוצו של **שְׁמוּאֵל** שהלך הנתקל באפילה, **אוֹ** כְּתירוצו של **רַבִּי יוֹחָנָן** שהיתה החבית מונחת בקרן זוית, שלדברי שניהם מבואר מדוע נקטה המשנה בלשון 'נתקל', מאחר שרק באופן שנתקל בכלי ושברו פטור מלשלם, אך אם שברו בידים חייב. **דְּאִי כְּרַב** – שאם ביאור המשנה כדברי רב שמילא את רוחב כל רשות הרבים בחביות, יש להקשות **מַאי אַרְיָא נִתְקַל** – מדוע נקטה המשנה את הדין באופן שנתקל בחביות ושברן, הלא **אֲפִילּוּ** אם **שָׁבַר** אותם בכוונה **נַמִּי** פטור, מאחר שלא היה ניתן לעבור ברשות הרבים בלא לשוברם.

דוחה הגמרא: **אָמַר רַב זְבִיד מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא,** יתכן לומר **דהוּא הַדִּין דַּאֲפִילּוּ שָׁבַר** – שכוונת המשנה שאף אם שבר את החביות פטור, **וְהַאי דְּקָתָנֵי נִתְקַל** – והטעם שנקטה את הדין באופן שנתקל ולא באופן ששבר בכוונה, **אַיְּידֵי דְּבָעֵי לְמִתְנֵי סֵיפָא** – אגב שרצתה המשנה לשנות בסיפא את הדין **וְאִם הוּזַּק בָּהּ** – שאם ניזוק הנתקל מן החבית **בַּעַל הַחָבִית חַיָּיב** בְּתשלום **נִזְקוֹ,** דְּדין זה הוא **דַוְקָא** באופן **שנִתְקַל** בחבית, **אֲבָל** אם **שָׁבַר** אותה בכוונה וניזוק הימנה, **לֹא** – אין בעל החבית חייב בנזקיו, **מַאי טַעְמָא, הוּא דְּאַזִּיק אַנַּפְשֵׁיהּ** – הוא הזיק את עצמו בכך ששבר את החבית, לפיכך **קָתָנֵי** אף **בְּרֵישָׁא** לשון **נִתְקַל** ולא לשון 'שבר'.

הגמרא מביאה ביאור נוסף בדברי המשנה מדוע יש לפטור את הנתקל: **אָמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא לְרַב אַשִּׁי, הָכִי אָמְרֵי בְּמַעֲרָבָא** [–בארץ ישראל] **מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי עוּלָּא,** שטעם הדבר שאין לחייב את הנתקל על כך שלא התבונן בדרכו, **לְפִי שֶׁאֵין דַּרְכָּן שֶׁל בְּנֵי אָדָם לְהִתְבּוֹנֵן בַּדְּרָכִים,** ולפיכך לא פשע הנתקל אף כשהיה מהלך לאור היום, ולא היתה החבית מונחת בקרן זוית.

נמצא, שנחלקו האמוראים בחיוב המוטל על האדם להזהר בהליכתו, לדעת רב ושמואל ורבי יוחנן יש לאדם להתבונן שלא יזיק בהליכתו ברשות הרבים, ולפיכך אם נתקל והזיק חייב, אלא אם כן היה כל רוחב רשות הרבים מלא בחביות, או שהיה מהלך באפילה, או שהיתה החבית מונחת בקרן זוית. אך לדעת רבי עולא, אין אדם חייב להתבונן בדרכו, ועל כן יש לפוטרו בכל האופנים.

הֲוָה עוּבְדָא בִּנְהַרְדְּעָא באדם שנתקל והזיק בדרך הליכתו, **וְחִיֵּיב** אותו **שְׁמוּאֵל** בתשלום הנזק, וכן היה מעשה **בְּפוּמְבְּדִיתָא, וְחִיֵּיב** אותו **רָבָא.**

מבררת הגמרא: **בִּשְׁלָמָא שְׁמוּאֵל כִּשְׁמַעְתֵּיהּ** – הטעם שחייבו שמואל מבואר הוא, שהרי שמואל העמיד את דברי המשנה הפוטרת את הנתקל רק באופן שהיה מהלך באפילה, אך אם היה מהלך לאור היום חייב, שהיה לו להזהר. **אֶלָּא רָבָא** שחייב גם הוא באופן כזה, **לֵימָא כִּשְׁמוּאֵל סְבִירָא לֵיהּ** – האם סובר הוא כדעת שמואל בדין זה.

אָמַר רַב פָּפָא, קַרְנָא דְּעַצְרָא הָוֵי – המעשה שחייב רבא היה באדם שהניח את כליו בפינת הרחוב הסמוכה לבית הבד [– המקום שבו כותשים את הזיתים להוציא שמנם], והיה מנהגם שבשעה שבית הבד מליאה באנשים, היו הבאים אחריהם מניחים את כליהם בפינה הסמוכה עד שייצאו הראשונים, **דְּכֵיוָן דְּבִרְשׁוּת קָעָבְדֵי אִיבָּעֵי לֵיהּ לְעַיּוּנֵי וּמֵיזַל** – ומאחר שישנה רשות להניח כלים שם, חובה על המהלכים שם להזהר שלא יתקלו ויזיקו, ועל כן חייב רבא את הנתקל שם בתשלום הנזק.

מאחר שנתבאר לעיל, שבאופן שממלא אדם את כל רשות הרבים בחביות ישנה רשות לעוברים לשבור את חביותיו כדי לעבור, דנה עתה הגמרא בגדרי הדין האם רשאי אדם לעשות דין לעצמו.

שָׁלַח לֵיהּ רַב חִסְדָּא לְרַב נַחְמָן שאלה זו, **הֲרֵי אָמְרוּ** חכמים, **לִרְכוּבָה שָׁלֹשׁ** – שאדם הבועט בחבירו בברכו [– של הבועט] עליו לשלם לו שלשה סלעים עבור דמי בושתו, **וּלִבְעִיטָה חָמֵשׁ** – ואם בעט בו בכף רגלו [– של הבועט] עליו לשלם לו חמשה סלעים עבור דמי בושתו, **וְלִסְנוֹקֶרֶת שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה** – ואם הכה את חבירו באוכף של חמור, עליו לשלם לו שלשה עשר סלעים. ויש לדון, **לְפַנְדָּא דְּמָרָא וּלְקוֹפִינָא דְּמָרָא מַאי** – אדם שהכה את חבירו בקת [–ידית] העץ של מעדר, או שהכהו בברזל המעדר עצמו, כמה יש לו לשלם עבור דמי הבושת.

שָׁלַח לֵיהּ – השיב לו רב נחמן לרב חסדא, **חִסְדָּא חִסְדָּא, קְנָסָא קָא מַגְבִּית בְּבָבֶל** – האם גובה אתה קנסות בבבל, הלא תשלום הדמים עבור בושת קנס הוא, ואין גובים בבבל תשלום קנסות. **אֵימָא לִי גּוּפָא דְּעוּבְדָא הֵיכִי הֲוָה** – ומכל מקום אמור לי, איך היה גוף המעשה באותו אדם שהכה את חבירו במעדר.

שָׁלַח לֵיהּ רב חסדא לרב נחמן, כך היה המעשה. **דְּהַהוּא גַּרְגּוּתָא דְּבֵי תְּרֵי** – היה בור מים השייך לשני אנשים בשותפות, **דְּכָל יוֹמָא הֲוָה דָּלֵי חַד מִנַּיְיהוּ** – שהוסכם ביניהם שבכל יום ישאב אחד מהם מים מן הבור. **אָתָא חַד קָא דָּלֵי בְּיוֹמָא דְּלֹא דִּילֵיהּ** – בא אחד מהם והחל לשאוב מים ביום שבו לא היה זמנו לשאוב, **אָמַר לֵיהּ** – אמר לו חבירו, **יוֹמָא דִּידִי הוּא** – ביום זה אני הוא השואב את המים, **לֹא אַשְׁגַּח בֵּיהּ** – אך הלה לא התחשב בדבריו והמשיך בשאיבת המים מן הבור. **שָׁקַל פַּנְדָּא דְּמָרָא מַחְיֵיהּ** – נטל השני ידית של מעדר והכה את השואב כדי שיחדל משאיבתו. ולפיכך חפץ אני לברר כמה עליו לשלם לרעהו דמי בושת עבור הכאה זו.

אָמַר לֵיהּ רב נחמן לרב חסדא, **מֵאָה פַּנְדֵּי בְּפַנְדָּא לִמְחִיֵּיהּ** – אפילו מאה מכות בידית המעדר רשאי היה הלה להכותו, ואינו צריך לשלם לו על כך מאומה, שהרי גוזל הוא ממנו את מימיו, **וּאֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר לֹא עָבִיד אִינִישׁ דִּינָא לְנַפְשֵׁיהּ** – אף לדעת הסובר שאין אדם רשאי לעשות דין לעצמו, אלא יש לו לתבוע את חבירו אל הבית דין, היינו דווקא במקום שאין לו הפסד מכך בינתיים, אבל **בִּמְקוֹם פְּסֵידָא עָבִיד אִינִישׁ דִּינָא לְנַפְשֵׁיהּ** – במקום שמפסיד הוא ממון אם ילך לתובעו בבית דין, רשאי הוא לעשות דין לעצמו, ולפיכך אף כאן רשאי היה להכותו, שהרי עד שהיה תובעו בבית דין היה הלה שואב מים רבים, ולא היה יודע כמה לתובעו, או שהיה מכלה את מימי הבור ולא היה בידו להשיב.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים האם רשאי אדם לעשות דין לעצמו: **דְּאִתְּמַר, רַב יְהוּדָה אָמַר, לֹא עָבִיד אִינִישׁ דִּינָא לְנַפְשֵׁיהּ** – אדם שיש לו תביעה על חבירו אינו רשאי לעשות דין לעצמו בכוח הזרוע, אלא עליו לתבוע אותו בבית דין. **רַב נַחְמָן אָמַר, עָבִיד אִינִישׁ דִּינָא לְנַפְשֵׁיהּ** – רשאי אדם לעשות דין לעצמו.

מבארת הגמרא: **הֵיכָא דְּאִיכָּא פְּסֵידָא** – במקום שיהיה לו הפסד ממוני אם יתבע את חבירו לבית הדין, **כּוּלֵּי עָלְמָא לֹא פְּלִיגֵי דְּעָבִיד אִינִישׁ דִּינָא לְנַפְשֵׁיהּ** – מודים כולם שרשאי אדם לעשות דין לעצמו, **כִּי פְּלִיגֵי הֵיכָא דְּלֵיכָּא פְּסֵידָא** – ונחלקו במקום שאינו מפסיד בכך, **רַב יְהוּדָה אָמַר, לֹא עָבִיד אִינִישׁ דִּינָא לְנַפְשֵׁיהּ** – אין אדם רשאי

המשך בעמוד ג

עִמָּךְ – וכי קושיא היא זו, הרי **בֶּן בָּג בָּג יְחִידָאָה הוּא וּפְלִיגֵי רַבָּנָן עֲלֵיהּ**, ולדעתם, אין אדם רשאי לעשות דין לעצמו במקום שאין לו הפסד.

תירוץ נוסף: **רַבִּי יַנַּאי אָמַר**, שאף לדעת בן בג בג אין אדם רשאי לעשות דין לעצמו שלא במקום הפסד, **וּמַאי** כוונתו באומרו 'שְׁבוֹר אֶת שִׁינָּיו', **בַּדִּין** – שיתבע את בעל החצר בבית דין.

מקשה על כך הגמרא: **אִי הָכִי**, מדוע נקטה הברייתא בלשון 'וֶאֱמוֹר לוֹ', הרי בלשון 'וְאוֹמְרִים לוֹ' **מִיבָּעֵי לֵיהּ** – היה צריך לומר, שהרי בית דין הם האומרים כן לבעל החצר. וכמו כן יש להקשות, מדוע נקטה הברייתא בלשון 'שֶׁלִּי אֲנִי נוֹטֵל', הרי מאחר שבית הדין הם האומרים כן, אם כן בלשון 'שֶׁלּוֹ הוּא נוֹטֵל' **מִיבָּעֵי לֵיהּ** – היה צריך לנקוט. **קַשְׁיָא**.

הגמרא מנסה להביא ראיה לדעת הסובר שרשאי אדם לעשות דין לעצמו אף שלא במקום הפסד: **תָּא שְׁמַע**, שנינו בברייתא, **שׁוֹר שֶׁעָלָה עַל גַּבֵּי חֲבֵירוֹ לְהוֹרְגוֹ, וּבָא בַּעַל** השור **הַתַּחְתּוֹן** להצילו, **וְשָׁמַט** [– משך] **אֶת** השור **שֶׁלּוֹ** מתחת השור העליון, **וְעַל** ידי כך **נָפַל** השור **הָעֶלְיוֹן וּמֵת, פָּטוּר** בעל השור התחתון מתשלום הנזק.

מבררת הגמרא: **מַאי לַאו בְּמוּעָד** – שהיה השור העליון מועד להזיק, ודינו לשלם נזק שלם על נזקיו, **דְּלֵיכָּא פְּסֵידָא** – שבזה אין הפסד לבעל השור התחתון אם ייהרג שורו, שהרי יוכל לתבוע מבעל השור העליון את מלוא הנזק, ומכל מקום רשאי הוא לשמוט את שורו כדי להצילו, ויש להוכיח מכך שרשאי אדם לעשות דין לעצמו אף שלא במקום הפסד.

דוחה הגמרא: **לֹא**, הברייתא עוסקת **בְּשׁוֹר תָּם, דְּאִיכָּא פְּסֵידָא** – שיש בכך הפסד לבעל השור התחתון, שאם היה הולך לבית דין לתבוע את בעל השור העליון, היה שורו מת בינתיים, ולא היה מקבל מבעל השור העליון אלא את מחצית הנזק כדין שור תם, ולפיכך מודים כולם שבאופן זה רשאי הוא לעשות דין לעצמו ולהציל את שורו.

מקשה הגמרא: **אִי הָכִי, אֵימָא סֵיפָא** – כיצד ניתן לבאר את הסיפא של הברייתא, שבה מבואר שאם לא שמט בעל השור התחתון את שורו מתחת העליון, אלא **דְּחָפוֹ** לָשׁוֹר **הָעֶלְיוֹן**, **וְעַל** ידי כך **מֵת** השור העליון, **חַיָּיב** בעל השור התחתון בתשלום הנזק, **וְאִי** מדובר **בְּשׁוֹר תָּם, אַמַּאי חַיָּיב** – מדוע חייב לשלם, הרי כדין עשה, שהיה לו להציל את שורו כדי שלא יפסיד את מחצית דמיו.

מתרצת הגמרא: חייב הוא על כך **שֶׁהָיָה לוֹ לְשָׁמְטוֹ** לשורו מתחת השור העליון, שאף בכך די היה כדי להצילו, **וְלֹא שְׁמָטוֹ** אלא דחף את העליון, ולפיכך שלא כהוגן עשה וחייב בתשלום הנזק.

הגמרא מנסה להביא ראיה נוספת לדעת הסובר שרשאי אדם לעשות דין לעצמו אפילו שלא במקום הפסד: **תָּא שְׁמַע**, שנינו בברייתא, שאדם **הַמְמַלֵּא** את **חֲצַר חֲבֵירוֹ כַּדֵּי יַיִן וְכַדֵּי שֶׁמֶן** שלא ברשות, **בַּעַל הֶחָצֵר מְשַׁבֵּר** את הכדים **וְיוֹצֵא** מחצירו, וכן **מְשַׁבֵּר** את הכדים **וְנִכְנָס** לחצירו. ויש להוכיח מכאן, שרשאי אדם לעשות דין לעצמו ולשבור את הכדים, אף שאין לו הפסד אם יילך לתובעו בבית דין.

דוחה הגמרא: **אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק**, כוונת הברייתא **שמְשַׁבֵּר** את הכדים **וְיוֹצֵא לְבֵית דִּין** כדי לתבוע את בעל הכדים, וכן **מְשַׁבֵּר** את הכדים **וְנִכְנָס** לביתו כדי **לְהָבִיא זְכֻיּוֹתָיו** – ראיותיו שהחצר בבעלותו, אם טוען בעל הכדים שחצר זו שלו היא, ולפיכך רשאי הוא לשבר את הכדים כיון שאינו יכול לתובעו בבית דין בלא זה, ומקום הפסד הוא, אך אין להוכיח מכאן שעושה אדם דין לעצמו אף שלא במקום הפסד.

הגמרא מנסה להביא ראיה נוספת שרשאי אדם לעשות דין לעצמו אפילו שלא במקום הפסד: **תָּא שְׁמַע, מִנַּיִין** לְעבד עברי **הִנְרְצָע**, דהיינו, שעברו עליו שש שנים וחפץ היה להשאר אצל רבו, ורצעו בית דין את אזנו, ודינו להשאר ברשות האדון עד היובל, **שֶׁכָּלוּ לוֹ יָמָיו** – שנסתיים זמן עבודתו, שהגיע היובל, ועליו לשוב לביתו, אך הוא אינו חפץ בכך אלא רוצה להשאר אצל אדונו, **וְרַבּוֹ מְסַרְהֵב** [– מפציר] **בּוֹ לָצֵאת** מרשותו, ואינו שומע לו, **וְחָבַל** האדון בעבד **וְעָשָׂה בּוֹ חַבּוּרָה**, מנין **שֶׁהוּא פָּטוּר** על כך, **תַּלְמוּד לוֹמַר** (במדבר לה לב) 'ולֹא תִקְחוּ כֹּפֶר' וגו', 'לָשׁוּב לשבת בארץ' וגו', ודרשו חכמים 'לֹא תִקְחוּ כֹּפֶר לַשָּׁב', דהיינו, אל תקחו תשלום ממון עבור עבד עברי שרוצה לשוב לקלקולו ולהשאר בעבדותו, ואינו חפץ ליצא לחירות, שאם חבל בו רבו פטור מתשלום.

ויש ללמוד מכאן, שרשאי אדם לעשות דין לעצמו אף שלא במקום הפסד, ולחבול בעבדו שאינו רוצה ליצא מרשותו.

דוחה הגמרא: **הָכָא בְּמַאי עַסְקִינָן בְּעַבְדָא גַּנָּבָא** – ברייתא זו עוסקת בעבד הגונב מבעליו, שיש לו הפסד בכך שנשאר ברשותו, ובאופן כזה מודים כולם שרשאי אדם לעשות דין לעצמו, כדי למנוע הפסד.

מקשה הגמרא: **עַד הָאִידְּנָא לֹא גָּנַב וְהַשְׁתָּא גָּנַב** – האם עד עתה במשך כל השנים ששהה בבית אדוניו לא היה גונב, ורק עתה החל לגנוב.

ומתרצת: **עַד הָאִידְּנָא הֲוָה אֵימְתֵיהּ דְּרַבֵּיהּ עֲלֵיהּ** – עד עתה היתה אימת אדונו עליו, מאחר שהיה משועבד לו, ועל כן לא העז לגונבו, **הַשְׁתָּא לֵית לֵיהּ אֵימְתָא דְּרַבֵּיהּ עֲלֵיהּ** – עתה לאחר שחרורו אין אימת אדונו עליו, ולפיכך מעז הוא לגנוב הימנו.

דחיה נוספת. **רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר**, שהברייתא עוסקת **בְּעֶבֶד** עברי **שֶׁמָּסַר לוֹ רַבּוֹ שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית, עַד הָאִידְּנָא הֶיתֵּירָא** – עד עתה היה רשאי העבד לחיות עמה בהיתר, כמאמר הכתוב (שמות כא ד) 'אם אדוניו יתן לו אשה', **וְהַשְׁתָּא אִיסּוּרָא** – אך עתה לאחר שהגיע זמן שחרורו אסורה היא עליו, ומאחר שהוא חפץ להמשיך לשהות עמה חבל בו אדונו כדי להפרישו מאיסור, ובאופן כזה מודים הכל שרשאי הוא לחבול בו, שהרי אינו עושה דין לצורך עצמו, אלא כדי למונעו מן העבירה.

הגמרא מנסה להוכיח שאין אדם רשאי לעשות דין לעצמו אפילו במקום הפסד: **תָּא שְׁמַע**, שנינו במשנתינו, שאדם **הַמַּנִּיחַ אֶת הַכַּד בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּבָא** אדם **אַחֵר וְנִתְקַל בָּהּ וּשְׁבָרָהּ, פָּטוּר** הוא מתשלום הנזק. ומדייקת הגמרא, **טַעְמָא דְּנִתְקַל בָּהּ** – הטעם שיש לפוטרו מתשלום מאחר שנתקל שלא בכוונה, **הָא שְׁבָרָהּ חַיָּיב** – אך אם שבר את הכד בכוונה תחילה חייב הוא בתשלום הנזק. ודין זה הוא אף באופן שהניח בעל הכדים את כדיו לכל רוחב רשות הרבים, עד שלא נותר מקום לעבור בו. ויש להוכיח מכאן שאין אדם רשאי לעשות דין לעצמו אף במקום הפסד, שהרי מפסיד הוא בכך שאינו יכול לעבור, ומכל מקום אינו רשאי לשבור.

דוחה הגמרא: **אָמַר רַב זְבִיד מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא, הוּא הַדִּין אֲפִילּוּ שְׁבָרָהּ** – רשאי הוא אף לשבור, **וְהַאי דְּקָתָנֵי נִתְקַל** – והטעם שנקטה המשנה בלשון 'נתקל', **אַיְידֵי דְּקָבָעֵי לְמִיתְנֵי סֵיפָא** – אגב שרצתה המשנה לשנות בסיפא **שאִם הוּזַק** העובר משברי החבית אזי **בַּעַל חָבִית חַיָּיב בְּנִזְקוֹ, דְּדַוְקָא נִתְקַל** – שדין זה הוא דווקא באופן שנתקל בחבית, **אֲבָל** אם **שָׁבַר** אותה בידים והוזק בה, **לֹא** – אין בעל החבית חייב בנזקיו, **דְּהוּא אַזִּיק נַפְשֵׁיהּ** – מאחר שהוא המזיק את עצמו, ולפיכך **קָתָנֵי רֵישָׁא נִתְקַל** – נקטה המשנה גם ברישא בלשון 'נתקל'.

הגמרא מנסה להוכיח ממקום נוסף שאין אדם רשאי לעשות דין לעצמו אפילו במקום הפסד: **תָּא שְׁמַע**, שנינו בברייתא המבארת את המקרא (דברים כה יב) שנאמר לגבי אשה המביישת אדם המכה את בעלה כדי להצילו הימנו, 'וְקַצֹּתָה אֶת כַּפָּהּ', שאין הכוונה כפשוטו לקוץ את ידה, אלא עליה לשלם **מָמוֹן** לאותו אדם שביישה עבור דמי בושתו.

מבררת הגמרא: **מַאי לַאו** – האם אין הברייתא עוסקת **בְּאופן שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לְהַצִּיל** את בעלה מיד מכהו **עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר**, ומכל מקום אינה רשאית לבייש את מכהו, ויש להוכיח מכך, שאף במקום הספד כבמקרה זה שבעלה מוכה כל הזמן, אין אדם רשאי לעשות דין לעצמו.

דוחה הגמרא: **לֹא** – אין הברייתא עוסקת באופן כזה, אלא באופן **שֶׁיְּכוֹלָה** היא **לְהַצִּיל** את בעלה **עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר** בלא לבייש את מכהו, ולפיכך הכל מודים שאינה רשאית לביישו, ואין זה בכלל 'עושה אדם דין לעצמו'.

המשך בעמוד קמו

עַמָּךְ. בִּתְמִיָּה [כְּלוֹמַר] וְכִי [נִרְאֶה] בָּעֵינַיִם שֶׁתְּשׁוּבָה זוּ הוֹגֶנֶת הִיא לִישְׁנָא אַחֲרִינָא עִמָּךְ תְּהֵא תְּשׁוּבָה זוּ שֶׁאֵינָהּ כְּלוּם: **בְּדִין.** תָּבְעֵהוּ לְדִין: **אוֹמְרִים לוֹ.** ב"ד שֶׁלּוֹ הוּא נוֹטֵל מִבָּעֵי לֵיהּ: **מַאי לַאו.** דַּהֲוֵי עֶלְיוֹן מוּעָד דְּאִי הֲוָה שָׁבִיק לֵיהּ וּמַיֵּית דִּידֵיהּ לֵיכָּא פְּסֵידָא דִּמְשַׁלֵּם לֵיהּ כּוּלֵּיהּ: **בְּתַם.** דְּאִי הֲוָה אָזִיל לְבֵי דִּינָא אַדְּהָכֵי מַיֵּית דִּילֵיהּ וְלֵית לֵיהּ אֶלָּא פַּלְגָּא נִזְקָא: **לְהָבִיא זְכֻיּוֹתָיו.** כְּגוֹן אִם הָיָה זֶה טוֹעֲנוֹ שֶׁהֶחָצֵר שֶׁלּוֹ וְצָרִיךְ זֶה לְהָבִיא שְׁטַר מְכִירָה שֶׁקָּנְאָהּ: **שֶׁכָּלוּ יָמָיו.** שֶׁהִגִּיעַ יוֹבֵל: **מְסַרְהֵב.** מִפְצִיר: **וְחָבַל בּוֹ.** הָרַב בְּעֶבֶד: **לֹא תִקְחוּ כוֹפֶר לָשׁוּב וְגוֹ'.** דְּרוֹשׁ בָּהּ לָשָׁב לְמִי שֶׁרוֹצֶה לָשׁוּב לְקַלְקוּלוֹ וְלִהְיוֹת עֶבֶד לִישְׁנָא אַחֲרִינָא לָשָׁב לְמִי שֶׁדִּינוֹ לִהְיוֹת שָׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֵינוֹ רוֹצֶה: **לֹא תִקְחוּ.** לְצָרְכּוֹ שׁוּם מָמוֹן: **בְּעַבְדָּא גַּנָּבָא.** דְּאִיכָּא פְּסֵידָא: **עַד הָאִידְּנָא הֶיתֵּירָא.** דִּכְתִיב אִם אֲדוֹנָיו יִתֶּן לוֹ אִשָּׁה (שמות כא): **וְהַשְׁתָּא.** שֶׁהוּא בֶּן חוֹרִין: **אִיסּוּרָא.** וְרַשְׁאִי לְהַלְקוֹתוֹ וּלְהַפְרִישׁוֹ דְּהַאי דִּינָא לָאו לְנַפְשֵׁיהּ הוּא: **הָא שָׁבְרָהּ חַיָּיב.** וְאוֹקְמָא רַב לְעֵיל בִּמְמַלֵּא רה"ר כּוּלָּהּ חָבִיּוֹת אַלְמָא לֹא עָבִיד [אִינִישׁ] דִּינָא לְנַפְשֵׁיהּ אֲפִי' בִּמְקוֹם פְּסֵידָא: **בְּשֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לְהַצִּיל ע"י דָּבָר אַחֵר.** דִּבְדִין קָא עַבְדָא אַלְמָא לֹא עָבִיד אִינִישׁ דִּינָא לְנַפְשֵׁיהּ אֲפִי' בִּמְקוֹם פְּסֵידָא כִּי הָכָא שֶׁבַּעֲלָהּ מוּכָּה כָּל שָׁעָה: **כְּשֶׁיְּכוֹלָה לְהַצִּיל ע"י דָּבָר אַחֵר.** דְּלֹא דִּינָא עַבְדָא: **פָּרָט לִשְׁלִיחַ ב"ד.** שֶׁפָּטוּר עַל הַבּוֹשֶׁת: **לִנְקוֹט פַּזְרָא וְלֵיתִיב.** יִקַּח מַקֵּל וְיֵשֵׁב עַל דֶּרֶךְ הָרִאשׁוֹן דְּהָא דִּינָא הוּא דְּהָא אַמְרַת מַה שֶּׁנָּתַן נָתַן אַלְמָא חִילּוּף מְעַלְיָא הֲוֵי: **דֶּרֶךְ עֲקַלָּתוֹן.** דְּלָאו דִּינָא הוּא: **קְרוֹבָה לְזֶה.** לָעֲיָירוֹת הַיּוֹשְׁבִין סָמוּךְ לְאוֹתוֹ צַד: **וּרְחוֹקָה לְזֶה.** לְאוֹתָן הַסְּמוּכִין לַצַּד הָאַחֵר שֶׁיְּהוּ צְרִיכִין לְהַקִּיף כָּל סְבִיבוֹת הַשָּׂדֶה וּכְשֶׁהָיְתָה בְּאֶמְצַע הַשָּׂדֶה לֹא הָיוּ מַקִּיפִין כָּל כָּךְ: **א"ה.** דְּלָאו חִילּוּף הוּא אַמַּאי שֶׁלּוֹ לֹא הִגִּיעוֹ: **לְפוֹטְרוֹ מִן הַמַּעֲשֵׂר.** דְּאַף פֵּאָה הַנִּשְׁאֶרֶת הֶפְקֵר חֲשִׁיבָא וְאע"ג דְּנָקֵט לָהּ אִיהוּ פְּטוּרָה מִמַּעֲשֵׂר: **חַיָּיב בְּפֶרֶט וּבְעוֹלְלוֹת וְכוּ'.** אע"ג דְּהֶפְקֵר פָּטוּר מִפֵּאָה דִּתְנַן (פאה פ"א מ"ד) כָּל שֶׁהוּא אוֹכֶל וְנִשְׁמָר חַיָּיב בְּמַעֲשֵׂר וּבְפֵאָה אפ"ה כִּי הַאי הֶפְקֵר חַיָּיב בְּכָל הַנֵּי כְּדִמְפָרֵשׁ טַעְמָא בְּהַגּוֹזֵל עֵצִים (לקמן צד.) דִּכְתִיב בֵּיהּ תַּעֲזוֹב יְתֵירָא: **וּפָטוּר מִמַּעֲשֵׂר.** דְּלֹא כְּתִיב בֵּיהּ תַּעֲזוֹב יְתֵירָא אַלְמָא הֶפְקֵר כָּל דְּהוּ פָּטוּר מִמַּעֲשֵׂר כְּדִתְנַן כָּל שֶׁהוּא אוֹכֶל וְנִשְׁמָר חַיָּיב בְּמַעֲשֵׂר: **אֶלָּא שֶׁטִּינְּפוּ כֵּלָיו בְּמַיִם.** דְּרַב מוֹקֵי לְמַתְנִיתִין כְּשֶׁלֹּא הִפְקִיר אֶת מֵימָיו הִלְכָּךְ נִמְצָא שֶׁנִּזּוֹקוּ כֵּלָיו שֶׁל זֶה בְּמָמוֹנוֹ שֶׁל זֶה וַהֲוֵי כִּי שׁוֹרוֹ:

אבל

וְאִי בְּתַם אַמַּאי חַיָּיב. בִּשְׁלָמָא אִי אַיְירֵי בְּמוּעָד יֵשׁ לוֹ לְהִתְחַיֵּיב שֶׁאֵינוֹ בָּהוּל וְהָיָה לוֹ לְשׁוֹמְטוֹ אֲבָל אִי בְּתַם אַיְירֵי לֹא סַלְקָא דַּעְתָּךְ שֶׁהָיָה לוֹ לְשׁוֹמְטוֹ לְפִי שֶׁהוּא בָּהוּל שֶׁיָּרֵא לְהַפְסִיד וְלֹא מַסִּיק אַדַּעְתֵּיהּ לְשׁוֹמְטוֹ:

מְשַׁבֵּר וְיוֹצֵא. אע"ג דְּלְעֵיל אַמְרִינָן שֶׁהָיָה לוֹ לְשׁוֹמְטוֹ הַיְינוּ מִשּׁוּם דְּלֵיכָּא טִירְחָא בִּשְׁמִיטָה יוֹתֵר מִבִּדְחִיפָה אֲבָל הָכָא לֹא אַטְרְחוּהוּ לְסַדְּרָן זֶה עַל זֶה:

מִנַּיִין לְנִרְצָע שֶׁכָּלוּ יָמָיו. אוּרְחָא דְּמִילְתָא נָקֵט שֶׁאָז רְגִילוּת לְסַרְהֵב לְפִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁתַּעְבֵּד עוֹד בּוֹ:

טַעְמָא דְּנִתְקַל הָא שָׁבַר חַיָּיב. אַלִּיבָּא דְּרַב פָּרִיךְ דְּמוֹקֵי לָהּ בִּמְמַלֵּא דִּבְלָא מְמַלֵּא מוֹדֶה ר"נ דְּאֵין לוֹ לִשְׁבֹּר דְּאִיבָּעֵי לֵיהּ לְסִגּוּיֵי בְּאִידָךְ גִּיסָא דְּלֹא פָּלִיג אַכּוּלְּהוּ אָמוֹרָאֵי דִּלְעֵיל וּלְתַרְוַיְיהוּ לֹא פָּרִיךְ דְּאע"ג דְּאַיְירֵי בִּמְמַלֵּא לֵיכָּא פְּסֵידָא דְּלֹא דָּמֵי לַחֲצַר חֲבֵירוֹ שֶׁאָדָם יָכוֹל לְהַקִּיף בְּרה"ר וְלֵילֵךְ בְּכָל מָקוֹם שֶׁיִּרְצֶה:

לֹא בְּשֶׁיְּכוֹלָה לְהַצִּיל עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר. וְכֵיוָן דִּיכוֹלָה לְהַצִּיל עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר אֲפִילּוּ דִּין אֵינוֹ:

וְלִינְקוֹט פַּזְרָא וְלֵיתִיב. וְס"ד הַשְׁתָּא דְּשֶׁלּוֹ לֹא הִגִּיעוֹ לְפִי שֶׁאֵין יָכוֹל לְהַזְמִין כָּל עוֹבְרֵי דְּרָכִים לְבֵית דִּין:

אִי הָכֵי מַה שֶּׁנָּתַן נָתַן אַמַּאי. וְלֹא גַּרְסִינָן [אַמַּאי] שֶׁלּוֹ לֹא הִגִּיעוֹ:

(**אִי** הָכֵי) אַמַּאי זֶה וְזֶה פֵּאָה. דְּבִשְׁלָמָא אוֹתוֹ שֶׁנָּטְלוֹ הַוְיָא פֵּאָה הוֹאִיל דְּנָטְלוֹ מִדַּעְתּוֹ אֶלָּא אוֹתוֹ שֶׁהִנִּיחַ סְתָמָא דְּמִילְתָא הָיָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁאִם יִטְּלוֹ מִצַּד אַחֵר שֶׁיַּחֲזוֹר וְיִזְכֶּה בָּהּ:

זֶה וְזֶה פֵּאָה לְפוֹטְרוֹ מִן הַמַּעֲשֵׂר כִּדְתַנְיָא כו'. וּמַיְיתֵי רְאָיָה דְּבִשְׁבִיל שֶׁחָזַר וְזָכָה בּוֹ לֹא מְחַיְּיבִינָן כֵּיוָן דְּמִתְחִילָּה פֵּאָה גְּמוּרָה הָיְתָה וְנִפְטְרָה וּפֵאָה דְּמִיפְטְרָא מִן הַמַּעֲשֵׂר לֹא מִטַּעַם הֶפְקֵר דְּהָא תְּנַן בְּמַסֶּכֶת פֵּאָה (פ"ו מ"א) ב"ש אוֹמְרִים הֶפְקֵר לַעֲנִיִּים הֶפְקֵר וּב"ה אוֹמְרִים אֵין הֶפְקֵר עַד שֶׁיַּפְקִיר אַף לַעֲשִׁירִים כִּשְׁמִיטָה אֶלָּא הַיְינוּ טַעְמָא דְּמִיפְטְרָא כִּדְדַרְשִׁינָן בְּסִפְרֵי וּבָא הַלּוֹי כִּי אֵין לוֹ חֵלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ יָצָא זֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֵלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ שֶׁאִם הוּא לֵוִי עָנִי נוֹטֵל פֵּאָה וְטַעְמָא דְּב"ש דְּיַלְפֵי מִפֵּאָה דִּכְתִיב לָעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזוֹב אוֹתָם מַה ת"ל תַּעֲזוֹב אוֹתָם יֵשׁ לְךָ עֲזִיבָה אַחֶרֶת שֶׁהִיא כְּזוּ כְּגוֹן הֶפְקֵר לַעֲנִיִּים וְלֹא לַעֲשִׁירִים וּבֵית הִלֵּל יַלְפֵי מִשְּׁבִיעִית דִּכְתִיב תִּשְׁמְטֶנָּה וּנְטַשְׁתָּהּ מַה תַּלְמוּד לוֹמַר וּנְטַשְׁתָּהּ יֵשׁ לְךָ נְטִישָׁה אַחֶרֶת שֶׁהִיא כְּזוּ כְּגוֹן הֶפְקֵר לַעֲנִיִּים וְלַעֲשִׁירִים:

אבל

עַמָּךְ בֶּן בַּג בַּג יְחִידָאָה הוּא וּפְלִיגֵי רַבָּנָן עֲלֵיהּ רַבִּי יַנַּאי אָמַר מַאי שְׁבוֹר אֶת שִׁינָּיו בְּדִין אִי הָכֵי וֶאֱמוֹר לוֹ וְאוֹמְרִים לוֹ מִיבָּעֵי לֵיהּ שֶׁלִּי אֲנִי נוֹטֵל שֶׁלּוֹ הוּא נוֹטֵל מִיבָּעֵי לֵיהּ קַשְׁיָא ת"ש שׁוֹר שֶׁעָלָה ע"ג חֲבֵירוֹ לְהוֹרְגוֹ וּבָא בַּעַל הַתַּחְתּוֹן וְשָׁמַט אֶת שֶׁלּוֹ וְנָפַל עֶלְיוֹן וּמֵת פָּטוּר מַאי לַאו בְּמוּעָד דְּלֵיכָּא פְּסֵידָא לֹא בְּתַם דְּאִיכָּא פְּסֵידָא אִי הָכֵי אֵימָא סֵיפָא דָּחֲפוֹ לָעֶלְיוֹן וּמֵת חַיָּיב וְאִי בְּתַם אַמַּאי חַיָּיב שֶׁהָיָה לוֹ לְשָׁמְטוֹ וְלֹא שָׁמְטוֹ תָּא שְׁמַע הַמְמַלֵּא חֲצַר חֲבֵירוֹ כַּדֵּי יַיִן וְכַדֵּי שֶׁמֶן בַּעַל הֶחָצֵר מְשַׁבֵּר וְיוֹצֵא מְשַׁבֵּר וְנִכְנָס אָמַר ר"נ בַּר יִצְחָק מְשַׁבֵּר וְיוֹצֵא לְב"ד מְשַׁבֵּר וְנִכְנָס לְהָבִיא זְכֻיּוֹתָיו ת"ש מִנַּיִין לְנִרְצָע שֶׁכָּלוּ לוֹ יָמָיו וְרַבּוֹ מְסַרְהֵב בּוֹ לָצֵאת וְחָבַל וְעָשָׂה בּוֹ חַבּוּרָה שֶׁהוּא פָּטוּר ת"ל לֹא תִקְחוּ כוֹפֶר לָשׁוּב לֹא תִקְחוּ כּוֹפֶר לַשָּׁב הָכָא בְּמַאי עַסְקִינָן בְּעַבְדָּא גַּנָּבָא עַד הָאִידְּנָא לֹא גָּנַב וְהַשְׁתָּא גָּנַב עַד הָאִידְּנָא הֲוָה אֵימְתֵיהּ דְּרַבֵּיהּ עֲלֵיהּ הַשְׁתָּא לֵית לֵיהּ אֵימְתָא דְּרַבֵּיהּ עֲלֵיהּ ר"נ בַּר יִצְחָק אָמַר בְּעֶבֶד שֶׁמָּסַר לוֹ רַבּוֹ שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית עַד הָאִידְּנָא הֶיתֵּירָא וְהַשְׁתָּא אִיסּוּרָא ת"ש הַמֵּנִיחַ אֶת הַכַּד בְּרה"ר וּבָא אַחֵר וְנִתְקַל בָּהּ וְשָׁבְרָהּ פָּטוּר טַעְמָא דְּנִתְקַל בָּהּ הָא שָׁבְרָהּ חַיָּיב אָמַר רַב זְבִיד מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא הוּא הַדִּין אֲפִי' שָׁבְרָהּ וְהַאי דְּקָתָנֵי נִתְקַל אַיְידֵי דְּקָבָעֵי לְמִיתְנֵי סֵיפָא אִם הוּזַק בַּעַל חָבִית חַיָּיב בְּנִזְקוֹ דְּדַוְקָא נִתְקַל אֲבָל שָׁבַר לֹא דְּהוּא אַזִּיק נַפְשֵׁיהּ קָתָנֵי רֵישָׁא נִתְקַל ת"ש וְקַצֹּתָה אֶת כַּפָּהּ מָמוֹן מַאי לַאו בְּשֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לְהַצִּיל ע"י דָּבָר אַחֵר לֹא שֶׁיְּכוֹלָה לְהַצִּיל ע"י דָּבָר אַחֵר אֲבָל אֵינָהּ יְכוֹלָה לְהַצִּיל ע"י דָּבָר אַחֵר פְּטוּרָה אִי הָכֵי אַדְּתָנֵי סֵיפָא וְשָׁלְחָה יָדָהּ פְּרָט לִשְׁלִיחַ ב"ד לִפְלוּג וְלִתְנֵי בְּדִידָהּ בד"א בְּשֶׁיְּכוֹלָה לְהַצִּיל ע"י ד"א אֲבָל אֵינָהּ יְכוֹלָה לְהַצִּיל ע"י דָּבָר אַחֵר פְּטוּרָה ה"נ קָאָמַר בד"א בְּשֶׁיְּכוֹלָה לְהַצִּיל ע"י דָּבָר אַחֵר אֲבָל אֵינָהּ יְכוֹלָה לְהַצִּיל ע"י דָּבָר אַחֵר נַעֲשֶׂה יָדָהּ כִּשְׁלִיחַ ב"ד וּפְטוּרָה

ת"ש הֲרֵי שֶׁהָיְתָה דֶּרֶךְ הָרַבִּים עוֹבֶרֶת בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ נָטְלָהּ וְנָתַן לָהֶם מִן הַצַּד מַה שֶּׁנָּתַן נָתַן וְשֶׁלּוֹ לֹא הִגִּיעוֹ וְאִי אַמְרַת עָבִיד אִינִישׁ דִּינָא לְנַפְשֵׁיהּ לִנְקוֹט פַּזְרָא וְלֵיתִיב אָמַר רַב זְבִיד מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא גְּזֵירָה שֶׁמָּא יִתֵּן לָהֶם דֶּרֶךְ עֲקַלָּתוֹן רַב מְשַׁרְשְׁיָא אָמַר בְּנוֹתֵן לָהֶם דֶּרֶךְ עֲקַלָּתוֹן רַב אַשֵּׁי אָמַר כָּל מִן הַצַּד דֶּרֶךְ עֲקַלָּתוֹן הוּא קְרוֹבָה לְזֶה וּרְחוֹקָה לְזֶה אִי הָכֵי אַמַּאי שֶׁלּוֹ לֹא הִגִּיעוֹ לֵימָא לְהוּ שְׁקוּלוּ דִּידְכוּ וְהָבוּ לִי דִּידִי מִשּׁוּם דְּרַב יְהוּדָה דְּאָמַר רַב יְהוּדָה מֵיצַר שֶׁהֶחֱזִיקוּ בּוֹ רַבִּים אָסוּר לְקַלְקְלוֹ ת"ש בַּעַל הַבַּיִת שֶׁהִנִּיחַ פֵּאָה מִצַּד אֶחָד וּבָאוּ עֲנִיִּים וְנָטְלוּ מִצַּד אַחֵר זֶה וְזֶה פֵּאָה וְא"א עָבִיד אִינִישׁ דִּינָא לְנַפְשֵׁיהּ אַמַּאי זֶה וְזֶה פֵּאָה לִנְקוֹט פַּזְרָא וְלֵיתִיב אָמַר רָבָא מַאי זֶה וְזֶה פֵּאָה לְפוֹטְרָן מִן הַמַּעֲשֵׂר כִּדְתַנְיָא הַמַּפְקִיר אֶת כַּרְמוֹ וְהִשְׁכִּים בַּבֹּקֶר וּבָצְרוֹ חַיָּיב בְּפֶרֶט וּבְעוֹלְלוֹת וּבְשִׁכְחָה וּבְפֵאָה וּפָטוּר מִן הַמַּעֲשֵׂר: **מתני'** נִשְׁבְּרָה כַּדּוֹ בְּרה"ר וְהוּחְלַק אֶחָד בְּמַיִם אוֹ שֶׁלָּקָה בְּחַרְסִית חַיָּיב רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר בְּמִתְכַּוֵּין חַיָּיב בְּאֵינוֹ מִתְכַּוֵּין פָּטוּר: **גמ'** אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁטִּינְּפוּ כֵּלָיו בְּמַיִם

אבל

אֲבָל הוּא עַצְמוֹ פָּטוּר קַרְקַע עוֹלָם הִזִּיקַתּוּ כִּי אַמְרִיתָהּ קַמֵּיהּ דִּשְׁמוּאֵל אָמַר לִי מִכְּדֵי אַבְנוֹ וְסַכִּינוֹ וּמַשָּׂאוֹ מִבּוֹרוֹ לָמַדְנוּ וְכוּלָּן אֲנִי קוֹרֵא בָּהֶן שׁוֹר וְלֹא אָדָם חֲמוֹר וְלֹא כֵּלִים וְהָנֵי מִילֵּי לְעִנְיַן קְטָלָא אֲבָל לְעִנְיַן נְזָקִין אָדָם חַיָּיב וְכֵלִים פְּטוּרִין וְרַב הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּאַפְקְרִינְהוּ אֲבָל הֵיכָא דְּלֹא אַפְקְרִינְהוּ מָמוֹנוֹ הוּא מֵתִיב רַב אוֹשַׁעְיָא וְנָפַל שָׁמָּה שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר שׁוֹר וְלֹא אָדָם חֲמוֹר וְלֹא כֵּלִים מִכָּאן אָמְרוּ נָפַל לְתוֹכוֹ שׁוֹר וְכֵלָיו וְנִשְׁתַּבְּרוּ חֲמוֹר וְכֵלָיו וְנִתְקָרְעוּ חַיָּיב עַל הַבְּהֵמָה וּפָטוּר עַל הַכֵּלִים הָא לְמַה זֶּה דּוֹמֶה לְאַבְנוֹ וְסַכִּינוֹ וּמַשָּׂאוֹ שֶׁהִנִּיחָן בְּרה"ר וְהִזִּיקוּ אַדְּרַבָּה מַה דּוֹמֶה לְזֶה מִבָּעֵי לֵיהּ אֶלָּא מַאי דּוֹמֶה לְזֶה אַבְנוֹ וְסַכִּינוֹ וּמַשָּׂאוֹ שֶׁהִנִּיחָן בְּרה"ר וְהִזִּיקוּ לְפִיכָךְ אִם הֵטִיחַ צְלוֹחִיתוֹ בְּאֶבֶן חַיָּיב רֵישָׁא קַשְׁיָא לְרַב וְסֵיפָא קַשְׁיָא לִשְׁמוּאֵל וּלְטַעֲמֵיךְ תִּיקְשֵׁי לָךְ הִיא גּוּפָא (קַשְׁיָא) רֵישָׁא פָּטוּר וְסֵיפָא חַיָּיב אֶלָּא רַב מְתָרֵץ לְטַעֲמֵיהּ וּשְׁמוּאֵל מְתָרֵץ לְטַעֲמֵיהּ רַב מְתָרֵץ לְטַעֲמֵיהּ בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁהִפְקִירָן אֲבָל לֹא הִפְקִירָן חַיָּיב לְפִיכָךְ הֵטִיחַ צְלוֹחִיתוֹ בְּאֶבֶן חַיָּיב וּשְׁמוּאֵל מְתָרֵץ לְטַעֲמֵיהּ הַשְׁתָּא דְּאָמְרַתְּ אַבְנוֹ סַכִּינוֹ וּמַשָּׂאוֹ כְּבוֹרוֹ דָּמֵי לְר' יְהוּדָה דִּמְחַיֵּיב עַל נִזְקֵי כֵּלִים בְּבוֹר לְפִיכָךְ הֵטִיחַ צְלוֹחִיתוֹ בְּאֶבֶן חַיָּיב א"ר אֶלְעָזָר לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁנִּתְקַל בְּאֶבֶן וְנִשּׁוֹף בְּאֶבֶן אֲבָל נִתְקַל בְּקַרְקַע וְנִשּׁוֹף בְּאֶבֶן פָּטוּר כְּמַאן דְּלֹא כְּר' נָתָן אִיכָּא דְּאָמְרֵי א"ר אֶלְעָזָר לֹא תֵּימָא בְּנִתְקַל בְּאֶבֶן וְנִשּׁוֹף בְּאֶבֶן הוּא דִּמְחַיֵּיב אֲבָל נִתְקַל בְּקַרְקַע וְנִשּׁוֹף בְּאֶבֶן פָּטוּר אֶלָּא אֲפִילּוּ נִתְקַל בְּקַרְקַע וְנִשּׁוֹף בְּאֶבֶן חַיָּיב כְּמַאן כְּר' נָתָן: ר' יְהוּדָה אוֹמֵר בְּמִתְכַּוֵּין חַיָּיב [וְכוּ']: ה"ד מִתְכַּוֵּין אָמַר רַבָּה בְּמִתְכַּוֵּין לְהוֹרִידָהּ לְמַטָּה מִכְּתֵיפוֹ א"ל אַבַּיֵּי מִכְּלַל דִּמְחַיֵּיב ר"מ אֲפִילּוּ נִפְשְׁרָה א"ל אֵין מְחַיֵּיב הָיָה ר"מ אֲפִי' אָזְנָהּ בְּיָדוֹ אַמַּאי אָנוּס הוּא וְאוֹנֶס רַחְמָנָא פַּטְרֵיהּ דִּכְתִיב וְלַנַּעֲרָה לֹא תַעֲשֶׂה דָבָר וְכִי תֵּימָא ה"מ לְעִנְיַן קְטָלָא אֲבָל לְעִנְיַן נְזָקִין חַיָּיב וְהָתַנְיָא נִשְׁבְּרָה כַּדּוֹ וְלֹא סִלְּקוֹ נָפַל גְּמַלּוֹ וְלֹא הֶעֱמִידוֹ ר"מ מְחַיֵּיב בְּהֶזֵּיקָן וַחֲכָמִים אוֹמְרִים

פטור

רש"י

אֲבָל. הוּזַּק הוּא עַצְמוֹ פָּטוּר: קַרְקַע עוֹלָם. שֶׁאֵין לָהּ בְּעָלִים: הִזִּיקַתּוּ. וּמָמוֹנוֹ שֶׁל זֶה גְּרָמָא בְּעַלְמָא עָבַד לֵיהּ וְרַב לְטַעְמֵיהּ דְּאָמַר לְקַמָּן (דף נ.) בּוֹר שֶׁחִיְּיבָה עָלָיו תּוֹרָה לְהַבְלוֹ וְלֹא לְחָבְטוֹ: מִבּוֹרוֹ לָמַדְנוּ. בְּפ"ק (דף ו.): **שׁוֹר וְלֹא אָדָם חֲמוֹר וְלֹא כֵּלִים.** וְהָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּמֵת הָאָדָם דִּקְרָא בְּמִיתָה מִשְׁתָּעֵי דִּכְתִיב וְהַמֵּת יִהְיֶה לּוֹ אֲבָל בְּנֶזֶק אָדָם חַיָּיב בַּעַל הַבּוֹר דִּקְרָא מִכּוֹפֶר מְמַעֲטִינָן: **וְכֵלִים פְּטוּרִין.** עַל נִזְקֵי כֵּלִים פָּטוּר בַּעַל הַבּוֹר דִּשְׁבִירָתָן זוֹ הִיא מִיתָתָן וּמַתְנִיתִין נַמִּי מֵימָיו בּוֹרוֹ הוּא הִלְכָּךְ כִּי חַיֵּיב עַל נִזְקֵי הַגּוּף חִיְּיבֵיהּ וְלֹא עַל הַכֵּלִים: **וְרַב ה"מ.** דְּתַקָּלָתוֹ לָמַדְנוּ מִבּוֹרוֹ: **דְּאַפְקְרִינְהוּ.** כִּי בּוֹר דְּסָבַר רַב בּוֹר שֶׁחִיְּיבָה עָלָיו תּוֹרָה בְּהִפְקִיר רְשׁוּתוֹ וּבוֹרוֹ הוּא דְּחַיְּיבְתּוֹ: **אֲבָל לֹא אַפְקְרִינְהוּ מָמוֹנוֹ הוּא.** וּמִשּׁוֹרוֹ לָמַדְנוּ הִלְכָּךְ טִינּוּף כְּלֵי מָמוֹנוֹ דְּמַזִּיק עָבַד אֲבָל נֶזֶק הַגּוּף קַרְקַע עוֹלָם עָבְדָה וּשְׁמוּאֵל סָבַר בְּהִפְקִיר רְשׁוּתוֹ וְלֹא הִפְקִיר בּוֹרוֹ נַמִּי מִשְׁתָּעֵי קְרָא וּפָטַר בּוֹ אֶת הַכֵּלִים הִלְכָּךְ מַתְנִי' אע"ג דְּלֹא אַפְקְרִינְהוּ בּוֹרוֹ הֲוֵי וּמַאי דְּקָתָנֵי חַיָּיב בְּהֶיזֵּק גּוּפוֹ קָמַיְירֵי וְלֹא בְּכֵלָיו וְאע"ג דְּקַרְקַע עוֹלָם עָבְדָה לֵיהּ חַיָּיב דִּשְׁמוּאֵל לְטַעְמֵיהּ דְּאָמַר לְקַמָּן (דף נ.) בּוֹר שֶׁחִיְּיבָה עָלָיו תּוֹרָה לְהַבְלוֹ וְכ"ש לְחָבְטוֹ וְאע"ג דְּקַרְקַע עוֹלָם אַזִּקְתֵּיהּ: **נִשְׁתַּבְּרוּ.** בִּכְלֵי הַשּׁוֹר שַׁיְּיכָא שְׁבִירָה כְּגוֹן עוֹל וְסוּלְמָנִין קְרִיעָה שַׁיְּיכָא בְּמַרְדַּעַת שֶׁל חֲמוֹר: **הָא לְמַה זֶה דּוֹמֶה אַדְּרַבָּה.** תּוֹלֶה כְּתִיבָא בְּלֹא כְּתִיבָא: **אֶלָּא מַה דּוֹמֶה לְזֶה כוּ'.** דְּאִם הוּזְּקוּ בָּהֶם כֵּלִים אוֹ נִתְקַל בָּהֶן אָדָם וּמֵת פָּטוּר: **רֵישָׁא.** דְּקָתָנֵי אַבְנוֹ וְסַכִּינוֹ דּוֹמִין לְבוֹר: **קַשְׁיָא לְרַב.** ס"ד אֲפִי' בְּדְלֹא אַפְקְרֵיהּ מַיְירֵי: **וְסֵיפָא.** דְּקָתָנֵי אִם הֵטִיחַ אַחֵר צְלוֹחִיתוֹ בְּאֶבֶן שֶׁל זֶה חַיָּיב: **קַשְׁיָא לִשְׁמוּאֵל.** דְּהַשְׁתָּא מַשְׁמַע דְּמִשּׁוֹרוֹ לָמַדְנוּ: **בד"א.** דְּאַבְנוֹ דּוֹמֶה לְבוֹר כְּשֶׁהִפְקִירוֹ: **לְר' יְהוּדָה דִּמְחַיֵּיב** עַל נִזְקֵי כֵּלִים בְּבוֹר. בְּפֶרֶק שׁוֹר שֶׁנָּגַח אֶת הַפָּרָה (לקמן דף נג:): **לֹא שָׁנוּ.** דְּהֵטִיחַ צְלוֹחִיתוֹ בְּאֶבֶן חַיָּיב: **אֶלָּא שֶׁנִּתְקַל בְּאֶבֶן וְנִשּׁוֹף.** הַכְּלִי בָּאֶבֶן. **פָּטוּר.** דְּקַרְקַע גָּרְמָה לוֹ: **דְּלֹא כְּר' נָתָן.** דְּאָמַר לְקַמָּן (דף נג.) בְּשׁוֹר שֶׁדָּחַף אֶת חֲבֵירוֹ לְבוֹר כָּל הֵיכָא דְּלֵיכָּא לְאִשְׁתַּלּוּמֵי מֵהַאי שׁוֹר מִשְׁתַּלֵּם מִבּוֹר הַאי דְּעָבַד לֵיהּ הֶיזֵּקָא: **בְּמִתְכַּוֵּין לְהוֹרִידָהּ** לְמַטָּה מִכְּתֵיפָיו. וְנִתְקַל וְהוּטְחָה בְּכוֹתֶל חַיָּיב דְּנִתְקַל פּוֹשֵׁעַ הוּא: **אָמַר אַבַּיֵּי מִכְּלַל.** דְּר"מ דְּמַחֲמִיר טְפֵי מְחַיֵּיב: **אֲפִי' נִפְשְׁרָה.** נִימוֹחָה הַכַּד מֵעַצְמָהּ עַל כְּתֵיפוֹ דַּהֲוֵי אוֹנֶס: **נִפְשְׁרָה.** נִימוֹחָה כִּדְמִתַּרְגְּמִינָן (שמות טז) וְחַם הַשֶּׁמֶשׁ וְנָמָס פָּשַׁר: **אֲפִילּוּ אָזְנָהּ בְּיָדוֹ.** אֲפִילּוּ נִפְשְׁרָה מֵעַצְמָהּ שֶׁלֹּא נָפְלָה מִיָּדוֹ אֶלָּא נִימוֹחָה וְנִשְׁאַר הָאוֹזֶן בְּיָדוֹ:

פטור

תוספות

אֲבָל הוּא עַצְמוֹ פָּטוּר דְּקַרְקַע עוֹלָם הִזִּיקַתּוּ. וְלֹא בָּעֵי לְמֵימַר שֶׁהוּזַּק הוּא עַצְמוֹ בְּמַיִם דְּלִישְׁנָא מַשְׁמַע שֶׁהוּחְלַק עַצְמוֹ בְּמַיִם וְלֹא שֶׁהוּזַּק בָּהֶן וּבְאַפְקְרֵיהּ לֹא מָצֵי לְאוֹקְמֵי דְּא"כ לֹא מְחַיֵּיב לֹא אַכֵּלִים וְלֹא עַל עַצְמוֹ:

ה"מ הֵיכָא דְּאַפְקְרִינְהוּ. פ"ה דְּסָבַר רַב דְּבוֹר שֶׁחִיְּיבָה עָלָיו תּוֹרָה בְּהִפְקִיר רְשׁוּתוֹ וּבוֹרוֹ וְא"ת דְּבִשְׁמַעְתִּין דִּמְחַזֶּרֶת (לעיל דף כא.) ר"ל דְּרַב סָבַר בּוֹר בִּרְשׁוּתוֹ חַיָּיב וּשְׁמוּאֵל סָבַר דְּפָטוּר וּפִי' שָׁם בַּקּוּנְטְ' דִּפְלִיגֵי בְּהִפְקִיר רְשׁוּתוֹ וְלֹא הִפְקִיר בּוֹרוֹ וְי"ל דְּלֹא קַיְימָא מַסְקָנָא דְּהָתָם הָכִי וּמִיהוּ נִרְאֶה דְּרַב מָצֵי סָבַר שַׁפִּיר דְּהִפְקִיר רְשׁוּתוֹ וְלֹא בּוֹרוֹ נַמִּי חַיָּיב אע"ג דְּאַבְנוֹ וְסַכִּינוֹ וּמַשָּׂאוֹ דְּלֹא אַפְקְרִינְהוּ לֹא הֲוֵי בּוֹר לְרַב הַיְינוּ מִשּׁוּם דַּעֲדִיפֵי מִבּוֹר וְאִיכָּא נַמִּי לְחִיּוּבִינְהוּ מִשּׁוּם שׁוֹר וּלְחַיֵּיב בָּהֶן אֶת הַכֵּלִים אֲבָל בּוֹר בִּרְשׁוּתוֹ לֵיכָּא לְחִיּוּבֵי מִשּׁוֹר דְּשׁוֹר בִּרְשׁוּתוֹ פָּטוּר כִּדְתְנַן (לעיל דף ט:) חוּץ מֵרְשׁוּת הַמְּיוּחֶדֶת לַמַּזִּיק לְכָל הַפְּחוֹת בּוֹר הֲוֵי וּפָטוּר עַל הַכֵּלִים וּשְׁמוּאֵל דְּסָבַר הָכָא דַּאֲפִילּוּ לֹא אַפְקְרִינְהוּ הֲוֵי בּוֹר מָצֵי סָבַר דְּבוֹר בִּרְשׁוּתוֹ פָּטוּר לְגַמְרֵי וַאֲפִילּוּ בּוֹר לֹא הֲוֵי דְּמָצֵי א"ל בִּרְשׁוּתִי מַאי בָּעֵית וּמַה שֶּׁבַּקּוּנְטְרֵס רָצָה לְחַיֵּיב בְּהִפְקִיר רְשׁוּתוֹ וּבוֹרוֹ כְּמוֹ בְּחוֹפֵר בּוֹר בִּרה"ר אֵין נִרְאֶה לְרִ"י דְּחוֹפֵר בּוֹר בִּרה"ר חָפַר בּוֹר בְּאִיסּוּר וְכֵן חָפַר בּוֹר בִּרְשׁוּתוֹ סָמוּךְ לִרה"ר בְּאִיסּוּר חֲפָרוֹ וַאֲפִילּוּ חוֹפֵר בְּאֶמְצַע רְשׁוּתוֹ וְהִפְקִיר רְשׁוּתוֹ וְלֹא בּוֹרוֹ כֵּיוָן דְּשֶׁלּוֹ הוּא חַיָּיב לְהָסִיר הַתַּקָּלָה כִּדְאַמְרִינָן בְּהַפָּרָה (לקמן דף מח. ושם) דְּכֵיוָן דְּאִית לֵיהּ לְמִמְלְיֵיהּ וְלֹא מַלְיֵיהּ כְּמַאן דִּכְרְיֵיהּ דָּמֵי אֲבָל הִפְקִיר רְשׁוּתוֹ וּבוֹרוֹ דְּחָפַר בְּהֶיתֵּר וְגַם הַשְׁתָּא דְּהִפְקִיר לַאו בַּעַל הַבּוֹר הוּא לֹא מְחַיֵּיב תֵּדַע דִּבְפ' הַפָּרָה (לקמן נא.) דַּחְקִינָן לְאַשְׁכּוּחֵי בּוֹר שֶׁל שְׁנֵי שׁוּתָּפִין:

וְנִשּׁוֹף בְּאֶבֶן. דַּוְקָא נָקִיט דְּנִשּׁוֹף בְּאֶבֶן אֲבָל נִתְקַל בְּאֶבֶן וְנִשּׁוֹף בְּקַרְקַע פָּטוּר דְּקַרְקַע עוֹלָם הִזִּיקַתּוּ וַאֲפִילּוּ שְׁמוּאֵל מוֹדֶה הָכָא דְּפָטוּר כִּדְפָטַר לְקַמָּן בְּהַפָּרָה (דף נג. ושם) נִתְקַל בְּבוֹר וְנָפַל לַאֲחוֹרֵי הַבּוֹר וְהַהִיא דִּלְעֵיל דִּמְחַיֵּיב שְׁמוּאֵל צָרִיךְ לְאוֹקְמָא כְּגוֹן שֶׁנֶּחְבַּט בְּקַרְקַע שֶׁהַמַּיִם נִשְׁפָּכִים עָלֶיהָ דְּדָמֵי לְקַרְקַע הַבּוֹר וְאע"ג דְּשׁוֹר שֶׁדָּחַף חֲבֵירוֹ לְבוֹר וְגַם הִנִּיחַ אֶבֶן ע"פ הַבּוֹר וּבָא שׁוֹר וְנִתְקַל בָּהּ וְנָפַל לַבּוֹר מְחַיְּיבִין בְּהַפָּרָה (שם) יֵשׁ לְחַלֵּק כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ שֵׁם תַּקָּלָה עַל הַבּוֹר וּמִיהוּ וַדַּאי לְרַב קָשֶׁה כִּי הֵיכִי דְּקָאָמַר רַב קַרְקַע עוֹלָם הִזִּיקַתּוּ ה"נ נֵימָא בַּעַל הָאֶבֶן בּוֹר שֶׁל פְּלוֹנִי הִזִּיקוֹ:

אָמַר רַבָּה בְּמִתְכַּוֵּין לְהוֹרִידָהּ כוּ'. רַבָּה לֹא בָּעֵי לְאוֹקְמֵי בְּמִתְכַּוֵּין לִשְׁבּוֹר כִּדְמוֹקֵי לָהּ אַבַּיֵּי לְקַמָּן מִשּׁוּם דְּנִשְׁבְּרָה כַּדּוֹ דְּקָאָמַר ת"ק מַשְׁמַע דְּנִשְׁבְּרָה מֵאֵלָיו עֲלָהּ קָאָתֵי ר' יְהוּדָה לְחַלֵּק בֵּין מִתְכַּוֵּין לְשֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין וְא"ת וְהָא ר' יְהוּדָה אִית לֵיהּ בְּפֶרֶק הָאוּמְנִין (ב"מ דף פב: ושם) דְּנִתְקַל לַאו פּוֹשֵׁעַ הוּא גַּבֵּי מַעֲבִיר חָבִית מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וְנִשְׁבְּרָה דְּקָאָמַר ר' יְהוּדָה שׁוֹמֵר חִנָּם יִשָּׁבַע נוֹשֵׂא שָׂכָר יְשַׁלֵּם וּמְפָרֵשׁ הָתָם הַאי כְּדִינֵיהּ וְהַאי כְּדִינֵיהּ וְאֵין לוֹמַר דְּמִתְכַּוֵּין לְהוֹרִידָהּ דְּהָכָא הֲוֵי פּוֹשֵׁעַ טְפֵי דְּא"כ הֵיכִי דַּיֵּיק מִכְּלַל דִּמְחַיֵּיב ר"מ אֲפִילּוּ נִפְשְׁרָה דִּלְמָא בְּנִתְקַל דַּוְקָא מְחַיֵּיב אֲבָל נִפְשְׁרָה דַּהֲוֵי אוֹנֶס טְפֵי לֹא וְי"ל דְּקָסָבַר רַבָּה כִּי הֵיכִי דְּאַמְרִינָן הָתָם לְר"מ דִּשְׁבוּעָה זוֹ תַּקָּנַת חֲכָמִים הִיא בְּשׁוֹמֵר שָׂכָר ה"נ לְרַבִּי יְהוּדָה תַּקָּנַת חֲכָמִים הִיא בְּשׁוֹמֵר חִנָּם אֶלָּא דְּקָסָבַר רַבִּי יְהוּדָה דִּבְשׁוֹמֵר שָׂכָר לֹא רָצוּ חֲכָמִים לְהָקֵל:

וְאוֹנֶס רַחְמָנָא פַּטְרֵיהּ. וּמִפֶּצַע תַּחַת פָּצַע לֹא מְרַבִּינָן אוֹנֶס גָּמוּר כִּדְפֵירַשְׁתִּי לְעֵיל (דף כז:):

וְהָתַנְיָא נִשְׁבְּרָה כַּדּוֹ כוּ'. וְא"ת וְהֵיכִי מַיְיתֵי מִבְּרַיְיתָא דְּפָטַר ר"מ בְּקַנְקַנִּים בְּרוּחַ שֶׁאֵינָהּ מְצוּיָה דִּלְמָא ה"מ לְעִנְיַן שְׁאָר נְזָקִין אֲבָל מַתְנִי' אִיכָּא לְאוֹקְמֵי בְּאָדָם הַמַּזִּיק דִּבְדֶרֶךְ הִלּוּכוֹ נָפְלוּ הַחֲרָסִים עַל הָאָדָם מִכֹּחוֹ וְאָדָם הַמַּזִּיק חַיָּיב בְּרוּחַ שֶׁאֵינָהּ מְצוּיָה כִּדְאַמְרִינָן לְעֵיל סוֹף פֶּרֶק שֵׁנִי (דף כז.) וְי"ל דִּבְמַתְנִיתִין נַמִּי קָתָנֵי וְהוּחְלַק אֶחָד בְּמַיִם דְּתַקָּלַת מֵימָיו הוּא וְלֹא אָדָם הַמַּזִּיק וְלָמָּה מְחַיֵּיב שָׁם ר"מ יוֹתֵר מִבְּקַנְקַנִּים וְא"ת וּמַאי פָּרִיךְ מִוְּלַנַּעֲרָה לֹא תַעֲשֶׂה דָבָר דִּבְנִפְשְׁרָה וַדַּאי מְחַיֵּיב שָׁם ר"מ אע"פ שֶׁהַנְּפִילָה הָיְתָה בְּאוֹנֶס מ"מ אַחַר כַּךְ הָיָה לוֹ לְסַלֵּק וְי"ל דְּרַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּיב בְּכָל עִנְיָן אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ פְּנַאי לְסַלֵּק:

פליגי

אֲבָל באופן שניזוק **הוּא עַצְמוֹ,** דהיינו שהחליק על המים ונחבט מן הקרקע, **פָּטוּר** בעל הכד מתשלום הנזק, משום שקַרְקַע **הָעוֹלָם** היא שהִזִּיקָתוּ, והמים לא היו אלא הגורמים לנזק.

וממשיך רב יהודה ואומר, **כִּי אַמְרִיתָהּ** לדינו של רב **קַמֵּיהּ דִּשְׁמוּאֵל, אָמַר לִי, מִכְּדֵי** – הרי דין **אֲבָנוֹ וְסַכִּינוֹ וּמַשָּׂאוֹ** שהניחם ברשות הרבים ונתקל אדם בהם **מִבּוֹרוֹ לְמַדְּנוֹ, וְמִמִּילָא** יש לומר, **שֶׁבְּכוּלָּן אֲנִי קוֹרֵא בָּהֶן ׳שׁוֹר וְלֹא אָדָם חָמוֹר וְלֹא כֵּלִים׳,** שכשם שפטור על נזקי אדם וכלים שנפלו בבורו, כן פטור על נזקיהם כשנתקלו באבנו סכינו ומשאו. **וְהָנֵי מִילֵּי לְעָנְיַן קְטָלָא** – שאם מת אדם בבור פטור החופר על הריגתו, **אֲבָל לְעָנְיַן נְזָקִין, אָדָם חַיָּיב** – אם נפל אדם בבור וניזוק חייב החופר בנזקיו, **וְכֵלִים פְּטוּרִין** – אם נפלו כלים וניזוקו פטור, שכן שבירתן היא מיתתן. ולדברי שמואל, אין המשנה עוסקת אלא בנזקי אדם, ולא בנזקי כלים.

מבררת הגמרא: **וְרַב,** מדוע מחייב הוא באופן שנתקל אדם בכד ונשברו כליו, הרי מאחר שכל תקלה ברשות הרבים בור היא, יש לפטור בה את הכלים. ומבארת, **הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּאַפְּקְרִינְהוּ** – דין זה שחייב אדם על תקלה שהניח ברשות הרבים משום בור, לא נאמר אלא באופן שהפקיר את התקלה, כמו בחופר בור שאינו חייב עליו לדעת רב אלא באופן שהפקיר רשותו וברור, **אֲבָל הֵיכָא דְּלֹא אַפְּקְרִינְהוּ מָמוֹנוֹ הוּא** – אך באופן שלא הפקיר התקלה אינו חייב על נזקיה משום בור, אלא הרי זה כשורו שהזיק, ולפיכך אין לפוטרו על נזקי כלים.

נמצא, שנחלקו רב ושמואל על איזה נזק מחייבת המשנה את המניח תקלה ברשות הרבים ולא הפקירה, לדעת רב חייב הוא על נזקי כלים, שכן ממונו הוא המזיקם, אך פטור על נזקי אדם, שכן קרקע רשות הרבים הזיקתו. ולדעת שמואל, פטור הוא על נזקי כלים, שכן בורו הוא המזיק, ובור פטור על הכלים, אך חייב בנזקי אדם, מאחר שחייבה תורה את בעל התקלה אף על החבטה מקרקע רשות הרבים שנגרמה על ידי תקלתו.

הגמרא מקשה על דברי רב ושמואל מברייתא: **מָתִיב רַב אוֹשַׁעְיָא,** שנינו בברייתא, המביאה את המקרא (שמות כא לג), ׳וכי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור, **וְנָפַל שָׁמָּה שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר,** ודורשת, ׳**שׁוֹר וְלֹא אָדָם חָמוֹר וְלֹא כֵּלִים, מִכָּאן אָמְרוּ,** שאם **נָפַל לְתוֹכוֹ** של הבור **שׁוֹר וְכֵלָיו** – כגון העול והמחרישה, ומת השור **וְנִשְׁתַּבְּרוּ** כליו, או שנפל לבור **חָמוֹר וְכֵלָיו** – כגון האוכף שעל גבו או חבילת בגדים שנשא עליו, ומת החמור **וְנִתְקְרְעוּ** כליו, **חַיָּיב** חופר הבור בתשלום הנזק **עַל הַבְּהֵמָה** שמתה, **וּפָטוּר עַל הַכֵּלִים** שניזוקו, מאחר שמיעטה התורה את הבור מתשלום נזקי כלים.

מוסיפה הברייתא, **הָא לְמָה זֶה דּוֹמֶה** – לאיזה ענין יש לדמות את החופר בור ברשות הרבים, **לְאֲבָנוֹ וְסַכִּינוֹ וּמַשָּׂאוֹ שֶׁהִנִּיחָן בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְהִזִּיקוּ,** שכשם שאדם המניח תקלה ברשות הרבים פטור הוא על נזקי כלים, כך החופר בור פטור על נזקי כלים.

מקשה הגמרא: כיצד ניתן ללמוד את דין החופר בור מן המניח תקלה, הרי **אַדְּרַבָּה, מַה דּוֹמֶה לָזֶה מִבָּעֵי לֵיהּ** – היה לברייתא לומר שיש לדמות דין המניח תקלה ברשות הרבים לדין החופר בור, שהרי דין החופר בור מפורש הוא בתורה, בעוד שדין המניח תקלה אינו מפורש.

ומתרצת, **אֶלָּא מַאי דּוֹמֶה לָזֶה אֲבָנוֹ וְסַכִּינוֹ וּמַשָּׂאוֹ שֶׁהִנִּיחָן בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְהִזִּיקוּ** – אכן זו היא כוונת הברייתא, שיש ללמוד דין המניח תקלה ברשות הרבים מדין החופר בור, שכשם שהחופר בור פטור על נזקיכלים, אף במניח תקלה הדין כן.

מסיימת הברייתא, **לְפִיכָךְ, אִם הֲטִיחַ צְלוּחִיתוֹ בְּאֶבֶן חַיָּיב.** דהיינו, אם הניח אדם את אבנו ברשות הרבים, ובא אדם אחר שצלוחיתו בידו ונתקל בה, ונשברה צלוחיתו מאבן זו, חייב המניח את האבן בתשלום נזקי הצלוחית.

ועתה מבארת הגמרא כיצד יש להקשות מדברי הברייתא על רב ושמואל: מן **הֲרִישָׁא** של הברייתא **קַשְׁיָא לְרַב,** שהרי מבואר בה שאדם המניח תקלה ברשות הרבים דינו כחופר בור, ופטור הוא על נזקי כלים, ומשמע שכן הוא הדין אף באופן שלא הפקיר את תקלתו, ושלא כדברי רב הסובר שלא חייבה תורה משום בור אלא כשהפקיר את תקלתו. **וְמִן הַסֵּיָפָא** של הברייתא **קַשְׁיָא לִשְׁמוּאֵל,** שהרי מבואר בה שאם נתקל אדם באבן ונשברה צלוחיתו, חייב בעל האבן בתשלום הנזק, ויש ללמוד מכך, שמאחר ולא הפקיר את התקלה אינו חייב משום בור אלא משום ממונו המזיק, ולכך אינו נפטר על נזקי כלים, ושלא כדברי שמואל הסובר שאף כאשר אינו מפקיר את תקלתו חייב משום בור ופטור על הכלים.

מתרצת הגמרא, **וּלְטַעְמֵיךְ** – ולשיטת המקשה מן הברייתא על דברי רב ושמואל, **תִּיקְשֵׁי לָךְ הֵיא גּוּפָא** – יש להקשות סתירה בדברי הברייתא, (**קַשְׁיָא**) כיצד יתכן לומר שב**רֵישָׁא** מבואר שהמניח תקלה ברשות הרבים **פָּטוּר** על נזקי כלים, **וְאִילּוּ בְּסֵיָפָא** מבואר **שֶׁחַיָּיב.**

אֶלָּא בהכרח צריך לבאר את הברייתא באופן אחר, וממילא **רַב מְתָרֵץ** את הברייתא, **לְטַעְמֵיהּ** – כשיטתו, **וּשְׁמוּאֵל מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ** – כשיטתו.

ומפרשת הגמרא, **רַב מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ** באופן כזה: שאמנם מבואר בראשה שהמניח תקלה ברשות הרבים פטור הוא על נזקי כלים, אך **כַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁהִפְקִירָן** – שהפקיר את התקלה שהניח, שבאופן כזה חייב עליה משום בור, ולפיכך פטור הוא על הכלים, **אֲבָל אִם לֹא הִפְקִירָן** אין חיובו משום בור אלא משום ממונו המזיק, ועל כן **חַיָּיב** אף על נזקי כלים. ועל כך אומרת הסיפא, **לְפִיכָךְ** – מאחר שלא הפקיר את האבן שהניח, אם **הֲטִיחַ** אדם אחר את **צְלוּחִיתוֹ בְּאֶבֶן** זו, **חַיָּיב** המניח בתשלום הנזק.

וּשְׁמוּאֵל מְתָרֵץ את הברייתא **לְטַעְמֵיהּ** באופן כזה: **הַשְׁתָּא דְּאָמְרַתְּ** – לאחר שנתבאר בברייתא שדין **אֲבָנוֹ סַכִּינוֹ וּמַשָּׂאוֹ כְּבוֹרוֹ דָּמֵי,** וחייב המניחם משום נזקי בור ופטור על הכלים, ממילא יש לומר **שלְרַבִּי יְהוּדָה דְּמְחַיֵּיב עַל נִזְקֵי כֵּלִים כְּבוֹר, לְפִיכָךְ** אם **הֲטִיחַ** אדם את **צְלוּחִיתוֹ בְּאֶבֶן** זו, **חַיָּיב** המניח בתשלום הנזק, מאחר שלשיטת רבי יהודה לא פטרה התורה את חופר הבור על נזקי כלים.

הגמרא מבארת באיזה אופן יש לחייב כשהטיח צלוחיתו באבן: **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לֹא שָׁנוּ** בברייתא שאם הטיח אדם את צלוחיתו באבן חייב המניח בתשלום הנזק, **אֶלָּא** באופן **שֶׁנִּתְקַל** האדם **בָּאֶבֶן** ונפלה הצלוחית מידו, **וְנִשּׁוֹף** [–נשתפשפה] הצלוחית **בָּאֶבֶן** ונשברה, **אֲבָל** אם **נִתְקַל** בעל הצלוחית **בַּקַּרְקַע,** ומחמת כן נפלה הצלוחית מידו **וְנִשּׁוֹף בָּאֶבֶן** ונשברה, **פָּטוּר** המניח את האבן מתשלום דמי הצלוחית, מאחר שהקרקע של רשות הרבים היא שגרמה את התקלה, ולא האבן שהניח.

מבררת הגמרא: **כְּמַאן** – כמו מי יש להעמיד דין זה, **דְּלֹא כְּרַבִּי נָתָן,** הסובר (להלן נג.) ששור תם שדחף שור אחר לבור וניזוק שם, משלם בעל השור המזיק רבע מן הנזק, ובעל הבור שלושה רבעים. שמאחר ובורו הוא שהזיק בפועל, מוטל עליו להשלים את הסכום שלא ניתן לתבוע מבעל השור. וממילא, לדעת רבי נתן, כאשר נתקל אדם בקרקע ונפלה צלוחית מידו ונישופה באבן ונשברה, חייב בעל האבן בתשלום כל הנזק, מאחר שלא ניתן לתבוע את הנזק מבעל הקרקע, שהרי של רשות הרבים היא, אך רבי אלעזר אינו סובר כרבי נתן, אלא סובר שמאחר והקרקע גרמה לתקלה, לא ניתן לתבוע על כך את בעל האבן.

אִיבָּא דְּאָמְרִי – ויש האומרים לדין זה באופן אחר. **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לֹא תִּימָא** – אל תאמר שרק **בְּאוֹפֶן שֶׁנִּתְקַל** אדם **בָּאֶבֶן** ונפלה הצלוחית מידו **וְנִשּׁוֹף בָּאֶבֶן** ונשברה, **הוּא דְּמְחַיֵּיב, אֲבָל** באופן **שֶׁנִּתְקַל בַּקַּרְקַע וְנִשּׁוֹף בָּאֶבֶן, פָּטוּר** בעל האבן מתשלום הנזק, אין הדבר כן, **אֶלָּא אֲפִילּוּ** אם **נִתְקַל בַּקַּרְקַע וְנִשּׁוֹף בָּאֶבֶן חַיָּיב** בעל האבן. **כְּמַאן, כְּרַבִּי נָתָן** הסובר לגבי שור שדחף חבירו לבור, שיכול בעל השור הניזק לגבות מבעל הבור את כל הנזק שאינו יכול לגבות מבעל השור המזיק, ואף כאן יכול בעל הצלוחית לגבות את נזקו מבעל האבן, מאחר שאינו יכול לגבותו ממקום אחר.

המשך בעמוד נב

שפָּטוּר הוא מִדִּינֵי אָדָם – שלא ניתן לתובעו ממון בבית דין, וְחַיָּיב בְּדִינֵי שָׁמַיִם – אינו נפטר מדין שמים עד שישלם הנזק, מאחר שלא סילק את התקלה לאחר הנפילה.

וּמוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי מֵאִיר, בְּדִין אֲכָנוֹ סַכִּינוֹ וּמַשָּׂאוֹ שֶׁהִנִּיחָן בְּרֹאשׁ גַּגּוֹ, וְנָפְלוּ בְּרוּחַ מְצוּיָה וְהִזִּיקוּ, שֶׁהוּא חַיָּיב בתשלום נזקיהם, מאחר שפשע בכך שהניחם במקום שיכולים ליפול ברוח מצויה, ואין הדבר דומה לאדם שנתקל בדרך ונשבר כדו או נפל גמלו, שאינו פושע בתקלה זו.

וּמוֹדֶה רַבִּי מֵאִיר לְרַבָּנָן, בְּדִין אדם הַמַּעֲלֶה קַנְקַנִּין עַל הַגַּג עַל מְנָת לְנַגְּבָן [–לייבשם], וְנָפְלוּ בְּרוּחַ שֶׁאֵינָהּ מְצוּיָה וְהִזִּיקוּ, שֶׁהוּא פָּטוּר מתשלום הנזק, שמאחר ונפלו ברוח שאינה מצויה, לא היה לו להעלות זאת על דעתו, ואנוס הוא בתקלה זו.

ויש ללמוד מדברי הברייתא שאף חכמים מחייבים את המניח תקלה בפשיעה, ומאידך, אף רבי מאיר פוטר את המניח תקלה באונס, ולא נחלקו אלא באופן שנתקל בדרך ונשבר כדו או נפל גמלו, האם יש לחייבו בתקלה זו מאחר שהיה לו להתבונן בדרכו ופושע הוא, או שאינו פושע בכך ופטור.

וממילא, לא ניתן לבאר את מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה במשנתינו באופן שנשבר כדו באונס, מאחר שבזה גם רבי מאיר מודה שפטור הוא.

ומחמת קושיא זו, מבארת הגמרא את מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה במשנתינו באופן אחר: אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי, בְּתַרְתֵּי פְּלִיגֵי – רבי מאיר ורבי יהודה נחלקו במשנה בשני ענינים, פְּלִיגֵי בִּשְׁעַת נְפִילָה – נחלקו באופן שהזיק הכד בשעת נפילתו, וּפְלִיגֵי לְאַחַר נְפִילָה – וכמו כן נחלקו אף באופן שנשבר הכד ברשות הרבים, ולא סילק בעל הכד את השברים, ונתקל אדם בהם לאחר זמן.

ומבארת הגמרא את סברות המחלוקת: פְּלִיגֵי בִּשְׁעַת נְפִילָה, בְּדִין אדם המהלך בדרך וְנִתְקַל, ונפל הכד מידו ונשבר, האם פּוֹשֵׁעַ הוא בכך שלא התבונן בדרכו או לא. מַר [–רבי מאיר] סָבַר שאדם הנִתְקַל פּוֹשֵׁעַ הוּא בכך שלא התבונן, ולפיכך אם הזיקו שברי כדו בשעת הנפילה חייב בתשלום הנזק. וּמַר [–רבי יהודה] סָבַר, שאדם הנִתְקַל לָאו פּוֹשֵׁעַ הוּא, מאחר שאין דרך בני אדם להתבונן בהליכתם, ולפיכך פטור הוא אם הזיקו שברי הכד בשעת נפילה.

וכמו כן פְּלִיגֵי רבי מאיר ורבי יהודה באופן שהזיקו שברי הכד לְאַחַר הִנְפִּילָה, בְּדִין אדם הַמַּפְקִיר את נְזָקָיו ברשות הרבים, האם חייב הוא באחריותם או לא. מַר [–רבי מאיר] סָבַר, שאדם הַמַּפְקִיר את נְזָקָיו ברשות הרבים חַיָּיב באחריותם, שאם לא סילקם וניזוק בהם אדם, חייב המפקיר בתשלום הנזק. וּמַר [–רבי יהודה] סָבַר, שהמפקיר נזקיו פָּטוּר מאחריותם, שאם ניזוק בהם אדם, פטור המפקיר מתשלום הנזק.

מבררת הגמרא: וּמַאי – מנין לו לאביי שנחלקו רבי מאיר ורבי יהודה בשני ענינים שונים, מִדְּקָתָנֵי במתניתין תַּרְתֵּי – שני אופנים שניזוק אדם, האחד, שהוּחְלַק אֶחָד בַּמַּיִם, והשני, אוֹ שֶׁלָּקָה בְּחַרְסִית. שלכאורה יש להקשות הרי זה חַיָּינוּ הַהּ, ומה צורך יש בשתי דוגמאות לנזק. אֶלָּא לָאו הָכָא קָאָמַר – בהכרח צריך לומר שכוונת המשנה כך היא, שאם הוּחְלַק אֶחָד בַּמַּיִם בִּשְׁעַת נְפִילָה של הכד, אוֹ שֶׁלָּקָה אדם בְּחַרְסִית לְאַחַר נְפִילָה, בשני אופנים אלו נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה אם חייב בעל הכד או לא.

מקשה הגמרא: וּמַדְּמַתְנִיתִין בְּתַרְתֵּי – מאחר שנתבאר שנחלקו במשנה בשני ענינים, מסתבר לומר שבְּבַרַיְיתָא נַמִּי בְּתַרְתֵּי – נחלקו בשני ענינים אלו, בשעת נפילה ולאחר נפילה. ואם כן יש להקשות, הרי הברייתא עוסקת באופן שנשבר כדו או נפל גמלו, וכיצד ניתן לבאר שנחלקו בשניהם בשעת נפילה ולאחר נפילה, בִּשְׁלָמָא כַּדּוֹ מַשְׁכַּחַת לָהּ אוֹ בִּשְׁעַת נְפִילָה אוֹ לְאַחַר נְפִילָה – אמנם לגבי נשבר כדו ניתן לבאר את מחלוקתם בין לענין אם ניזוק ממנו אדם בשעת נפילה, ובין אם ניזוק מחרסיו לאחר נפילה, אֶלָּא לגבי נפל גְּמַלּוֹ, בִּשְׁלָמָא לְאַחַר נְפִילָה מַשְׁכַּחַת לָהּ – לגבי לאחר נפילה ניתן לבאר את מחלוקתם בְּמַפְקִיר נִבְלָתוֹ – באופן שנפל הגמל ומת, ולא פינהו בעליו משם אלא הפקיר את נבלתו, ובא אדם אחר ונתקל בה וניזוק, אֶלָּא בִּשְׁעַת נְפִילָה הֵיכִי מַשְׁכַּחַת לָהּ – אך כיצד ניתן לבאר את מחלוקתם לגבי שעת נפילת הגמל, הרי אף לדעת הסובר שאדם שנתקל פושע הוא מאחר שהיה לו להתבונן, מכל מקום אנוס הוא על התקלות בהמתו, שכן מה יכול היה לעשות.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַב אַחָא, הברייתא עוסקת בבְּגוֹן דְּעָבְרָה בְּמַיָּא דֶּרֶךְ שְׁרַעְתָּא דְנַהֲרָא – שהעביר אותו אדם את הגמל במים במקום שבו גדל הנהר ומכסה את הדרך, ומאחר שלא ניתן היה לראות את הדרך נתקל הגמל ונפל, ועל כן סובר רבי מאיר שיש לחייב את בעליו על כך שפשע והוליכו בדרך כזו.

מבררת הגמרא: הֵיכִי דָּמֵי, אִי דְּאִיכָּא דַּרְכָּא אַחֲרִינָא – אם יכול היה להוליך את גמלו בדרך אחרת שאינה מכוסה במים, אם כן פּוֹשֵׁעַ הוּא, ואף חכמים מודים שיש לחייבו על כך, וְאִי דְּלֵיכָּא דַּרְכָּא אַחֲרִינָא – ואם לא היתה דרך אחרת שיכול היה לילך בה, אם כן אָנוּס הוּא, ואף לדברי רבי מאיר יש לפוטרו. אֶלָּא מַשְׁכַּחַת לָהּ דְּאִתְּקִיל וְאִתְּקִילָה בֵּיהּ גְּמָלָא – אלא האופן שיש להעמיד בו את הברייתא, כגון שהלך האדם בדרך וגמלו אחריו, ולא התבונן האדם בדרכו ונתקל, ומחמת התקלות זו נתקל בו אף הגמל ונפל ומת, ובאופן כזה נחלקו רבי מאיר וחכמים, שלדעת רבי מאיר הנתקל פושע הוא, ועל כן יש לדונו כפושע אף לגבי התקלות הגמל, ואם ניזוק אדם אחר מן הגמל עליו לשלם את נזקו, ולדעת חכמים אין הנתקל פושע, ועל כן יש לפוטרו אף על הנזק שנגרם מן הגמל.

מאחר שנתבאר בדברי אביי שנחלקו רבי מאיר ורבי יהודה אף בדין מפקיר נזקיו, מבררת עתה הגמרא: מַפְקִיר נְזָקָיו מַאי מִתְכַּוֵּין אִיכָּא. דהיינו, הרי לשון רבי יהודה במשנתינו כך הוא 'במתכוין חייב באינו מתכוין פטור', וכיצד ניתן לבאר את דבריו לענין מפקיר נזקיו לאחר נפילה. אָמַר רַב יוֹסֵף, כוונת רבי יהודה בְּמִתְכַּוֵּין לִזְכּוֹת בַּחֲרָסֶיהָ – שאם נתכוין בעל הכד לזכות בחרסים השבורים לאחר הנפילה, דהיינו, שלא נתכוין להפקירם, חייב הוא על נזקיהם, שכן ממונו הוא, אך אם הפקירם ואין כוונתו לזכות בהם, פטור על נזקיהם, מאחר שאינם שלו. וְכֵן אָמַר רַב אַשִׁי, בְּמִתְכַּוֵּין לִזְכּוֹת בַּחֲרָסֶיהָ.

הגמרא מביאה דעה נוספת בביאור מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה: רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, בִּשְׁעַת נְפִילָה מַחֲלוֹקֶת – לא נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה אלא באופן שהזיק הכד בשעת נפילתו, שבזה נחלקו האם הנתקל פושע הוא או לא.

מבררת הגמרא: אֶבָל באופן שהזיקו שברי הכד לְאַחַר נְפִילָה, מַאי – מה יהא הדין בזה, דִּבְרֵי הַכֹּל פָּטוּר – האם יודו הכל שפטור על נזקיהם, אי אפשר לומר כן, וְהָא אִיכָּא רַבִּי מֵאִיר דְּמְחַיֵּיב – שהרי מצינו בברייתא שמחייב רבי מאיר את מי שנפל כדו ולא סילקו אף בהיזק שלאחר נפילה. אֶלָּא מַאי בהכרח צריך לומר שבנזק שלאחר נפילה דִּבְרֵי הַכֹּל חַיָּיב, גם כך אי אפשר לומר, וְהָא אִיכָּא רַבָּנַן דְּפָטְרֵי – שהרי חכמים בברייתא נחלקו על דברי רבי מאיר, ופוטרים אף באופן שהזיקו השברים לאחר הנפילה. אֶלָּא מַאי כוונתו של רבי אלעזר שהעמיד את מחלוקתם בִּשְׁעַת נְפִילָה, כוונתו שנחלקו אַף בִּשְׁעַת נְפִילָה, וְקָמַשְׁמַע לָן כִּדְאַבָּיֵי שנחלקו בשני ענינים, ולא כפי שמשמע מפשטות דברי הברייתא שנחלקו רק באופן שהיה ההיזק לאחר נפילה.

פָּטוּר מִדִּינֵי אָדָם וְחַיָּיב בְּדִינֵי שָׁמַיִם וּמוֹדִים חֲכָמִים לְר"מ בְּאַבְנוֹ סַכִּינוֹ וּמַשָּׂאוֹ שֶׁהִנִּיחָן בְּרֹאשׁ גַּגּוֹ וְנָפְלוּ בְּרוּחַ מְצוּיָה וְהִזִּיקוּ שֶׁהוּא חַיָּיב וּמוֹדֶה ר"מ לְרַבָּנָן בְּמַעֲלֶה קַנְקַנִּין עַל הַגַּג ע"מ לְנַגְּבָן וְנָפְלוּ בְּרוּחַ שֶׁאֵינָהּ מְצוּיָה וְהִזִּיקוּ שֶׁהוּא פָּטוּר אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי בְּתַרְתֵּי פְּלִיגֵי פְּלִיגֵי בִּשְׁעַת נְפִילָה וּפְלִיגֵי לְאַחַר נְפִילָה פְּלִיגֵי בִּשְׁעַת נְפִילָה בְּנִתְקַל פּוֹשֵׁעַ מַר סָבַר נִתְקַל פּוֹשֵׁעַ הוּא וּמ"ס נִתְקַל לַאו פּוֹשֵׁעַ הוּא פְּלִיגֵי לְאַחַר נְפִילָה בְּמַפְקִיר נְזָקָיו מַר סָבַר מַפְקִיר נְזָקָיו חַיָּיב וּמַר סָבַר פָּטוּר וּמִמַּאי מִדְּקָתָנֵי תַּרְתֵּי הוּחְלַק אֶחָד בְּמַיִם אוֹ שֶׁלָּקָה בְּחַרְסִית הַיְינוּ הַךְ אֶלָּא לַאו ה"ק הוּחְלַק אֶחָד בְּמַיִם בִּשְׁעַת נְפִילָה אוֹ שֶׁלָּקָה בְּחַרְסִית לְאַחַר נְפִילָה וּמִדְּמַתְנִיתִין בְּתַרְתֵּי בְּרַיְיתָא נַמִּי בְּתַרְתֵּי בִּשְׁלָמָא כַּדּוֹ מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ אוֹ בִּשְׁעַת נְפִילָה אוֹ לְאַחַר נְפִילָה אֶלָּא גְּמַלּוֹ בִּשְׁלָמָא לְאַחַר נְפִילָה מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ בְּמַפְקִיר נִבְלָתוֹ אֶלָּא בִּשְׁעַת נְפִילָה הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ אָמַר רַב אַחָא כְּגוֹן דְּעָבְרָה בְּמַיָּא דֶּרֶךְ שַׁרְעֲתָא דְּנַהֲרָא ה"ד אִי דְּאִיכָּא דַּרְכָּא אַחֲרִינָא פּוֹשֵׁעַ הוּא וְאִי דְּלֵיכָּא דַּרְכָּא אַחֲרִינָא אָנוּס הוּא אֶלָּא מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ דְּאִתְקִיל וְאִתְקִילָה בֵּיהּ גַּמְלָא מַפְקִיר נְזָקָיו מַאי מִתְכַּוֵּין אִיכָּא אָמַר רַב יוֹסֵף בְּמִתְכַּוֵּין לִזְכּוֹת בַּחֲרָסֶיהָ וְכֵן אָמַר רַב אַשִׁי בְּמִתְכַּוֵּין לִזְכּוֹת בַּחֲרָסֶיהָ רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר בִּשְׁעַת נְפִילָה מַחְלוֹקֶת אֲבָל לְאַחַר נְפִילָה מַאי דִּבְרֵי הַכֹּל פָּטוּר וְהָא אִיכָּא ר"מ דִּמְחַיֵּיב אֶלָּא מַאי דִּבְרֵי הַכֹּל חַיָּיב וְהָא אִיכָּא רַבָּנָן דְּפַטְרֵי אֶלָּא מַאי בִּשְׁעַת נְפִילָה אַף בִּשְׁעַת נְפִילָה וְקָמַשְׁמַע לָן כְּדַאֲבַיֵּי

ורבי

רש"י

פָּטוּר מִדִּינֵי אָדָם. כִּדְמְפָרֵשׁ לְקַמָּן: וְחַיָּיב בְּדִינֵי שָׁמַיִם. מִשּׁוּם דְּלֹא סַלִּיק: בְּרוּחַ שֶׁאֵין מְצוּיָה. דְּאָנוּס הוּא: **אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי בְּתַרְתֵּי פְּלִיגֵי.** בְּמַתְנִי' כְּשֶׁהִזִּיק הַכַּד בִּשְׁעַת נְפִילָה וּפְלִיגֵי כְּשֶׁהוּזַּק בַּחֲרָסָ' לְאַחַר נְפִילָה: **בְּמַפְקִיר נְזָקָיו.** כְּגוֹן זֶה דִּמְסְתָּמָא מַפְקִיר לַחֲרָסָיו וְר"מ סָבַר מַפְקִיר נְזָקָיו חַיָּיב דְּבוֹר שֶׁחִיְּבָה עָלָיו תּוֹרָה בְּבוֹר בִּרה"ר דְּהֶפְקֵר הוּא חִיְּבָהּ וְר' יְהוּדָה דְּסָבַר פָּטוּר [ס"ל] דְּהִפְקִיר רְשׁוּתוֹ וְלֹא הִפְקִיר בּוֹרוֹ זֶהוּ בּוֹר הָאָמוּר בַּתּוֹרָה וּלְקַמָּן (דף מט:) פְּלִיגֵי ר' יִשְׁמָעֵאל וְר"ע בְּהָא מִילְּתָא וְה"ק רַבִּי יְהוּדָה בְּמִתְכַּוֵּין לְשׁוֹבְרָהּ וְהִזִּיק בִּנְפִילָה חַיָּיב וּבְשֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין אֶלָּא מִתְכַּוֵּין לְהוֹרִידָהּ מִכְּתֵיפוֹ וְנִתְקַל וְנִשְׁבְּרָה פָּטוּר דְּנִתְקַל לַאו פּוֹשֵׁעַ הוּא וּבְהֶיזֵּק דִּלְאַחַר נְפִילָה נַמִּי לְקַמָּן מְפָרֵשׁ מַאי מִתְכַּוֵּין אִיכָּא: **וּמִדְּמַתְנִיתִין בְּתַרְתֵּי כוּ'.** גְּמָרָא קָפָרִיךְ לָהּ: **אֶלָּא בִּשְׁעַת נְפִילָה.** הֵיכִי אִיכָּא לְמֵימַר נִתְקַל פּוֹשֵׁעַ הוּא מַה הוּא יָכוֹל לַעֲשׂוֹת אִם נִתְקְלָה בְּהֶמְתּוֹ דְּבִשְׁלָמָא נִתְקַל הוּא וְנִשְׁבְּרָה כַּדּוֹ אִיכָּא לְמֵימַר אִיבָּעֵי לֵיהּ לְעִיּוּנֵי וּמֵיזַל אֶלָּא גְּמַלּוֹ מִי אִיכָּא לְמֵימַר הָכֵי: **שַׁרְעֲתָא דְּנַהֲרָא.** שֶׁגָּדַל הַנָּהָר וְכִסָּה אֶת עֵין הַדֶּרֶךְ וּפוֹשֵׁעַ הוּא בְּכָךְ שֶׁאִילּוּ הָיָה הַדֶּרֶךְ מְגוּלֶּה לֹא נִתְקַל גְּמַלּוֹ: **שַׁרְעֲתָא.** לְשׁוֹן שָׂרוּעַ וְקָלוּט (ויקרא כב): **פּוֹשֵׁעַ הוּא.** וְאֵין לוֹ דִּין נִתְקַל: **דְּאִתְקִיל.** בְּדֶרֶךְ יַבָּשָׁה וְנִתְקַל בֵּיהּ בְּהֶמְתּוֹ וַהֲוֵי לֵיהּ אִיהוּ פּוֹשֵׁעַ: **לִזְכּוֹת בַּחֲרָסֶיהָ.** שֶׁלֹּא הִפְקִירָן חַיָּיב וּבְשֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין שׁוּב לִזְכּוֹת בָּהֶן פָּטוּר דְּמַפְקִיר נְזָקָיו פָּטוּר: **וְהָאִיכָּא ר"מ דִּמְחַיֵּיב.** מִדְּקָתָנֵי בִּבְרַיְיתָא וְלֹא סִלְּקָהּ וְלֹא הֶעֱמִידָהּ מִכְּלַל דִּבְהֶיזֵּק דִּלְאַחַר נְפִילָה פְּלִיגֵי: **אַף בִּשְׁעַת נְפִילָה.** וּמִשּׁוּם דְּלִישְׁנָא דִּבְרַיְיתָא לֹא מַשְׁתַּמַּע בִּשְׁעַת נְפִילָה אִצְטְרִיךְ לְרַבִּי אֶלְעָזָר לְאַשְׁמוֹעִינַן דְּדַיְּיקִינַן לָהּ מִמַּתְנִיתִין דְּקָתָנֵי תַּרְתֵּי כִּדְאָמַר אַבָּיֵי לְעֵיל:

לא

תוספות

פְּלִיגֵי בִּשְׁעַת נְפִילָה בְּנִתְקַל פּוֹשֵׁעַ. דִּלְר"מ דְּפוֹשֵׁעַ הוּא חַיָּיב כָּל כַּמָּה דְּלֹא הֲוָה לֵיהּ פְּנַאי לְסַלֵּק קָרֵי שְׁעַת נְפִילָה וּלְאַחַר נְפִילָה פְּלִיגֵי בְּמַפְקִיר נְזָקָיו וַאֲפִי' לְאַחַר נְפִילַת פְּשִׁיעָה כְּגוֹן שֶׁשִּׁיבֵּר בְּמִתְכַּוֵּין דְּרַבָּנָן דְּפַטְרֵי ס"ל דְּלֹא חִיְּבָה תּוֹרָה אֶלָּא בּוֹר דְּאִית לֵיהּ בְּעָלִים כְּגוֹן הִפְקִיר רְשׁוּתוֹ וְלֹא הִפְקִיר בּוֹרוֹ אוֹ חָפַר בּוֹר סָמוּךְ לרה"ר וְכֵן מַשְׁמַע לִישְׁנָא מַר סָבַר מַפְקִיר נְזָקָיו חַיָּיב וּמ"ס מַפְקִיר נְזָקָיו פָּטוּר מַשְׁמַע דִּבְכָל מַפְקִיר נְזָקָיו פְּלִיגֵי אֲפִי' לְאַחַר נְפִילַת פְּשִׁיעָה וְעוֹד דְּקָאָמַר לְקַמָּן מַפְקִיר נְזָקָיו מַאי מִתְכַּוֵּין אִיכָּא הָאִיכָּא לְפָרֵשׁ בְּמִתְכַּוֵּין וְשִׁיבֵּר כְּמוֹ שֶׁפֵּירֵשׁ עַל שְׁעַת נְפִילָה וְלֹא בָּעֵי לְאוֹקְמֵי אַבָּיֵי פְּלוּגְתַּיְיהוּ בִּלְאַחַר נְפִילָה בְּנִתְקַל פּוֹשֵׁעַ דִּלְרַבִּי מֵאִיר דְּפוֹשֵׁעַ הוּא חַיָּיב דַּהֲוֵי מַפְקִיר נְזָקָיו לְאַחַר נְפִילַת פְּשִׁיעָה וּלְרַבָּנָן דְּלַאו פּוֹשֵׁעַ הוּא פָּטוּר דַּהֲוֵי מַפְקִיר נְזָקָיו לְאַחַר נְפִילַת אוֹנֶס וְכֵן אִית לֵיהּ לְר' יוֹחָנָן בְּסָמוּךְ מִשּׁוּם דְּמַתְנִי' מוֹכְחָא דִּבְתַרְתֵּי פְּלִיגֵי וְלֹא הָיָה זֶה בְּתַרְתֵּי אֶלָּא בְּחַד דְּחַד טַעְמָא הוּא וְהַשְׁתָּא נַמִּי תְּרֵי וּמוֹדִים דְּקָתָנֵי בִּבְרַיְיתָא חַד קָאֵי אַשְּׁעַת נְפִילָה דְּמוֹדִים חֲכָמִים לְר"מ בְּאַבְנוֹ וְסַכִּינוֹ וּמַשָּׂאוֹ דְּנָפְלוּ בְּרוּחַ מְצוּיָה שֶׁהוּא חַיָּיב אע"פ שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ פְּנַאי לְסַלֵּק אֲבָל בְּרוּחַ שֶׁאֵין מְצוּיָה הָיָה פָּטוּר אע"ג דְּלֹא אַפְקְרֵיהּ דִּסְתָם אַבְנוֹ כוּ' לֹא מַפְקַר לְהוּ כִּי נָפְלוּ שֶׁאֵין מִתְקַלְקְלִין בִּנְפִילָתָם וּמִשּׁוּם דְּלֹא הָיָה לוֹ פְּנַאי לְסַלֵּק מִיפְּטַר דְּאִי הָיָה לוֹ פְּנַאי לְסַלֵּק הֲוָה מְחַיֵּיב אֲפִי' בְּרוּחַ שֶׁאֵין מְצוּיָה דְּכֵיוָן דְּלֹא אַפְקְרִינְהוּ עֲלֵיהּ דִּידֵיהּ לְסַלּוּקִינְהוּ כִּדְאָמַר בְּסָמוּךְ דְּמִתְכַּוֵּין לִזְכּוֹת בַּחֲרָסִין וַאֲפִי' נְתָנוֹ אַחֵר שָׁם כִּדְאָמְרִינַן בְּהַפָּרָה (לקמן דף מז: ושם) בַּעַל הַשּׁוֹר חַיָּיב בְּנִזְקֵי חָצֵר וּבַעַל חָצֵר חַיָּיב בְּנִזְקֵי הַבּוֹר וּבִשְׁמַעְתִּין אָמַר גַּבֵּי גָּלָל דְּאִם הָפְכָהּ בְּפָחוֹת מִג' אִם נִתְכַּוֵּין לִזְכּוֹת בָּהּ חַיָּיב אע"פ שֶׁהוּא לֹא עָשָׂה בּוֹר זֶה כֵּיוָן דְּדִידֵיהּ הוּא עֲלֵיהּ דִּידֵיהּ רָמֵי לְסַלְּקוֹ וְאִידָךְ מוֹדִים קָאֵי אַפְּלוּגְתַּיְיהוּ דִּלְאַחַר נְפִילָה וּמוֹדֶה רַבִּי מֵאִיר לַחֲכָמִים בְּמַעֲלֶה קַנְקַנִּין וְנָפְלוּ בְּרוּחַ שֶׁאֵין מְצוּיָה דְּפָטוּר אע"פ שֶׁהָיָה לוֹ פְּנַאי לְסַלֵּק דַּהֲוֵי מַפְקִיר נְזָקָיו לְאַחַר נְפִילַת אוֹנֶס וּמָצֵי אָמַר הַאי בִּירָא לַאו אֲנָא כְּרִיתֵיהּ כֵּיוָן דִּבְאוֹנֶס נַעֲשָׂה וּלְכָךְ נָקַט קַנְקַנִּין שֶׁמִּשְׁתַּבְּרִין בִּנְפִילָתָם וּסְתָמָא מַפְקַר לְהוּ:

מִדְּקָתָנֵי תַּרְתֵּי. וְא"ת וְהֵיכִי דַּיֵּיק אַבָּיֵי מִדְּקָתָנֵי תַּרְתֵּי דִּפְלִיגֵי לְאַחַר נְפִילַת פְּשִׁיעָה הָא אֲפִי' אִי לֹא פְּלִיגֵי אֶלָּא בְּנִתְקַל אִי פּוֹשֵׁעַ הוּא אִי לֹא אִיצְטְרִיךְ לְמִיתְנֵי תַּרְתֵּי שֶׁלֹּא תֹּאמַר דַּוְקָא בִּשְׁעַת נְפִילָה מְחַיֵּיב ר"מ מִשּׁוּם דְּנִתְקַל פּוֹשֵׁעַ הוּא וְהַתַּקָּלָה הָיְתָה שֶׁלּוֹ עֲדַיִין אֲבָל אַחַר נְפִילָה שֶׁכְּבָר הִפְקִיר הַתַּקָּלָה פָּטַר ר"מ אע"ג דְּפוֹשֵׁעַ הוּא כְּמַאן דְּפָטַר בּוֹר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְי"ל דְּאִי לַאו שֶׁרַבִּי יְהוּדָה בָּא לַחֲלוֹק עָלָיו בְּזֶה לֹא הָיָה צָרִיךְ לְהַשְׁמִיעֵנוּ כֵּיוָן דִּבְהֶדְיָא תְּנַן סְתָמָא לְקַמָּן דְּבוֹר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים חַיָּיב:

מִדְּמַתְנִי' בְּתַרְתֵּי בְּרַיְיתָא נַמִּי בְּתַרְתֵּי. וְא"ת מִבְּרַיְיתָא נַמִּי יֵשׁ לְהוֹכִיחַ דִּבְתַרְתֵּי פְּלִיגֵי דְּמִדְּקָתָנֵי וְלֹא סִלְּקָהּ וְלֹא הֶעֱמִידָהּ מַשְׁמַע דִּלְאַחַר נְפִילָה פְּלִיגֵי וְעוֹד דְּאִי לֹא פְּלִיגֵי אֶלָּא בִּשְׁעַת נְפִילָה אַמַּאי חַיָּיב בְּדִינֵי שָׁמַיִם לְרַבָּנָן דְּאִית לְהוּ נִתְקַל אָנוּס הוּא וּבִשְׁעַת נְפִילָה נַמִּי פְּלִיגֵי מִדְּנָקַט מוֹדִים חֲכָמִים בְּאַבְנוֹ סַכִּינוֹ וּמַשָּׂאוֹ דְּלֹא מָצֵי קָאֵי אֶלָּא אַשְּׁעַת נְפִילָה דְּאִי לֹא פְּלִיגֵי אֶלָּא לְאַחַר נְפִילָה בְּמַפְקִיר נְזָקָיו א"כ אֲפִי' נוֹקֵי בְּהִפְקִיר אַבְנוֹ סַכִּינוֹ וּמַשָּׂאוֹ לֹא יִתְיַישֵּׁב דְּאִי מוֹדִים בְּרוּחַ מְצוּיָה דְּחַיָּיב וְשֶׁאֵין מְצוּיָה דְּפָטוּר א"כ לֹא פְּלִיגֵי כְּלָל וְי"ל דְּמִבְּרַיְיתָא לֹא מָצֵי לְמֵידַק כְּלָל דְּאִיכָּא לְמֵימַר דִּפְלִיגֵי בִּשְׁעַת נְפִילָה וּלְאַחַר נְפִילָה וּבְחַד טַעְמָא כְּדִפְרִישִׁית לְעֵיל וְהָא דְּנָקַט בְּהַאי מוֹדִים אַבְנוֹ כוּ' וּבְהַאי מוֹדִים קַנְקַנִּים אוֹרְחָא דְּמִילְּתָא נָקַט דְּאֵין אָדָם מַקְפִּיד בְּאַבְנוֹ אִם תִּפּוֹל בְּרוּחַ מְצוּיָה וּבְקַנְקַנִּים כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשָּׁבְרוּ מַנִּיחָם בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יִפְּלוּ בְּרוּחַ מְצוּיָה:

הוּחְלַק אֶחָד בְּמַיִם בִּשְׁעַת נְפִילָה אוֹ שֶׁלָּקָה בַּחֲרָסֵ' אַחַר הַנְּפִילָה. ה"מ דְּמ"ל אִיפְּכָא אֶלָּא דְּנָקַט הָכֵי מִשּׁוּם דִּסְתָם חֲרָסִים מַפְקִיר לְהוּ כִּדְמוּכַח הַהִיא דְּקַנְקַנִּים וּמַיִם לֹא מַפְקִיר לְהוּ כּוּלֵּי הַאי וְעוֹד דְּרַב אוֹקֵי לְמַיִם דְּמַתְנִיתִין בִּדְלֹא אַפְקְרִינְהוּ וְכִי פְּלִיגֵי בִּדְלֹא אַפְקְרִינְהוּ דַּוְקָא בִּשְׁעַת נְפִילָה פְּלִיגֵי דִּלְאַחַר נְפִילָה מוֹדֶה ר"י שֶׁעָלָיו לְסַלֵּק כֵּיוָן שֶׁהֵם שֶׁלּוֹ וְיֵשׁ לוֹ פְּנַאי לְסַלֵּק אֲבָל בִּפְלוּגְתָּא דִּלְאַחַר נְפִילָה בְּמַפְקִיר נְזָקָיו לַאו דַּוְקָא לְאַחַר נְפִילָה אֶלָּא אַף לְאַחַר נְפִילָה שֶׁהָיָה לוֹ פְּנַאי לְסַלֵּק פּוֹטֵר ר"י מִשּׁוּם דַּהֲוֵי בּוֹר דְּלֵית לֵיהּ בְּעָלִים וְר"מ מְחַיֵּיב אַף בִּשְׁעַת נְפִילָה כֵּיוָן דְּסָבַר דְּנִתְקַל פּוֹשֵׁעַ הוּא וּמַפְקִיר נְזָקָיו חַיָּיב:

אֶלָּא גְּמַלּוֹ בִּשְׁלָמָא לְאַחַר נְפִילָה מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ. דִּפְלִיגֵי כְּגוֹן שֶׁהִפְקִיר נִבְלָתוֹ אַחַר נְפִילָתָהּ בִּפְשִׁיעָה כְּגוֹן שֶׁהוֹלִיכָהּ בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ שֶׁתִּפּוֹל אֶלָּא בִּשְׁעַת נְפִילָה הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ דִּלְפַלְגוּ כְּעֵין פְּלוּגְתָּא דִּפְלִיגֵי בְּנִתְקַל וְא"ת וְלוֹקֵי פְּלוּגְתַּיְיהוּ דִּשְׁעַת נְפִילָה אַכַּדּוֹ וּלְאַחַר נְפִילָה אַגְּמַלּוֹ כִּדְמוֹקֵי מַתְנִיתִין דְּהוּחְלַק אֶחָד בְּמַיִם בִּשְׁעַת נְפִילָה אוֹ שֶׁלָּקָה בְּחַרְסִית לְאַחַר נְפִילָה וְי"ל חֲדָא מִשּׁוּם דִּסְתָם חַרְסִית מַפְקַר לְהוּ וּסְתָם נְבֵילָה לֹא מַפְקַר לַהּ כְּחַרְסִית וְעוֹד מִדְּקָתָנֵי וְלֹא סִלְּקָהּ מַשְׁמַע דְּכַדּוֹ נַמִּי הָיָה לוֹ פְּנַאי לְסַלֵּק וְהוֹאִיל וְכֵן הוּא אִי מוֹקְמִינַן לְכַדּוֹ בִּשְׁעַת נְפִילָה א"כ מַיְירֵי כַּדּוֹ בְּתַרְתֵּי וּמִדְּכַדּוֹ בְּתַרְתֵּי גְּמַלּוֹ נַמִּי בְּתַרְתֵּי:

אֲבָל לְאַחַר נְפִילָה מַאי. כִּי מַפְקִיר נְזָקָיו לְאַחַר נְפִילַת פְּשִׁיעָה מַאי דִּבְרֵי הַכֹּל פָּטוּר הָא אִיכָּא רַבִּי מֵאִיר דִּמְחַיֵּיב ע"כ אֲפִילּוּ הִפְקִיר דְּאִם לֹא הִפְקִיר לֹא פַּטְרֵי רַבָּנָן דַּעֲלֵיהּ רָמֵי לְסַלּוּקֵי: **אֶלָּא** מַאי ד"ה חַיָּיב הָא אִיכָּא רַבָּנָן דְּפַטְרֵי. הוה"מ לְדָחוּיֵי דְּלֹא פַּטְרֵי רַבָּנָן אֶלָּא הֵיכָא דְּאָנוּס הוּא אֲבָל לְאַחַר נְפִילַת פְּשִׁיעָה מְחַיְּיבֵי אֲבָל הָיָה קָשֶׁה דְּא"כ רַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר בְּסָמוּךְ לְאַחַר נְפִילָה מַחְלוֹקֶת לֹא הֲוָה פָּלִיג בְּמִידֵּי אַדְּרַבִּי אֶלְעָזָר וּמִתּוֹךְ הַלָּשׁוֹן מַשְׁמַע שֶׁבָּא לַחֲלוֹק עַל רַבִּי אֶלְעָזָר:

ורבי

וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לְאַחַר נְפִילָה מַחְלוֹקֶת אֲבָל בִּשְׁעַת נְפִילָה מַאי ד"ה פָּטוּר כו'. הו"מ לְמִפְרָךְ מִבְּרַיְיתָא גּוּפָהּ כֵּיוָן דְּבִשְׁעַת נְפִילָה פָּטוּר מִשּׁוּם דְּאָנוּס הוּא א"כ לְאַחַר נְפִילָה מְחַיֵּיב ר"מ אַף עַל גַּב דְּהָווּ לְאַחַר נְפִילַת אוֹנֶס וְא"כ הֵיכִי קָתָנֵי וּמוֹדֶה ר"מ בְּמַעֲלֶה קַנְקַנִּים כו' אַמַּאי פָּטוּר וְהָא ר"מ לְאַחַר נְפִילַת אוֹנֶס נַמִּי מְחַיֵּיב וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּאַיְירֵי בִּשְׁעַת נְפִילָה דְּא"כ מַה לוֹ לְהַזְכִּיר קַנְקַנִּים לֹא הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר טְפֵי אֶלָּא וּמוֹדֶה ר"מ בִּשְׁעַת נְפִילָה דְּפָטוּר מִשּׁוּם דְּאָנוּס הוּא:

כִּי פְּלִיגֵי אַלִּיבָּא דְּרַבָּנָן. לֹא בָּעֵי לְמֵימַר אִיפְּכָא דִּפְלִיגֵי אַלִּיבָּא דְּר"מ וּמֵאן דְּפָטַר אָמַר לָךְ דְּע"כ לֹא מְחַיֵּיב ר"מ אֶלָּא מִשּׁוּם דְּפוֹשֵׁעַ הוּא וְכִי פְּלִיגֵי ר' יוֹחָנָן וְר' אֶלְעָזָר בְּמַפְקִיר נְזָקָיו דְּאוֹנֶס דְּקִים לֵיהּ דִּבְמַפְקִיר נְזָקָיו דְּפְשִׁיעָה פְּלִיגֵי:

תִּסְתַּיֵּים דְּר' אֶלְעָזָר הוּא דְּאָמַר חַיָּיב. בְּמַסְקָנָא לֹא קַיְימָא הָכֵי וְהָא דְּלֹא פָּרִיךְ מֵהַהִיא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר דִּלְעֵיל מִשּׁוּם דְּאֵין לְהוֹכִיחַ מִמִּילְתֵיהּ דְּר"א לְחוּדֵיהּ דְּפַטְרֵי רַבָּנָן בְּמַפְקִיר נְזָקָיו אֲפִילּוּ לְאַחַר נְפִילַת פְּשִׁיעָה אִם לֹא מִכֹּחַ דְּפָלִיג אַדְּרַבִּי יוֹחָנָן כִּדְפ"ל וּמִיהוּ מַר' יוֹחָנָן קָשֶׁה אַמַּאי לֹא פָּרִיךְ מֵהַהִיא דִּלְעֵיל דְּאִית לֵיהּ מַפְקִיר נְזָקָיו דְּעַלְמָא חַיָּיב לְרַבָּנָן וְי"ל מִשּׁוּם דְּלֹא מְפָרְשָׁא בְּהֶדְיָא אֶלָּא מִתּוֹךְ קַשְׁיָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן אַדְּרַבִּי יוֹחָנָן לְהָכֵי שְׁבִיק לָהּ וּמַיְיתֵי מִילְּתָא דִּמְפָרְשָׁא טְפֵי בְּהֶדְיָא:

אֶלָּא אָמַר רַב אַשֵּׁי כְּשֶׁהָפְכָהּ בְּפָחוֹת מִג'. מִכָּאן אֵין לְדַקְדֵּק דְּלֹא בָּעֵי הַגְבָּהָה ג' טְפָחִים דְּכִי מִתְכַּוֵּין קָנֵי בְּהַגְבָּהָה פָּחוֹת מִג' דְּשַׁאנִי הָכָא מִשּׁוּם דְּאֲפִילּוּ חֲבָטָה בְּהֶפְקֵר קָנֵי א"נ מִשּׁוּם דְּהָוֵי הַאי גָּלָל בְּכֵלָיו וְקָנֵי לֵיהּ כֵּלָיו א"נ כְּשֶׁמַּגְבִּיהַּ בְּיָדוֹ דְּכֵיוָן שֶׁהוּא בְּיָדוֹ קָנֵי בְּפָחוֹת מִג' וְכַךְ אִיתָא בְּרֵישׁ אֵלּוּ נְעָרוֹת (כתובות דף לא.) וְהָא דְּאָמַר בְּפֶרֶק חֵלוֹן (עירובין דף עט: ושם גַּבֵּי חָבִית שֶׁל שִׁתּוּפֵי מְבוֹאוֹת צָרִיךְ שֶׁיַּגְבִּיהַּ טֶפַח שַׁאנִי שִׁתּוּפֵי מְבוֹאוֹת דְּרַבָּנָן תֵּדַע דְּהָתָם לֹא לְהַשְׁמִיעֵנוּ דִּין הַגְבָּהָה בְּכָל מָקוֹם קָאָתֵי:

אֶלָּא ר' יוֹחָנָן דְּאָמַר חַיָּיב. מ"מ אִיצְטְרִיךְ לְפָרֵשׁ לְפִי שֶׁאֵין דַּרְכָּן שֶׁל בְּנֵי אָדָם לְהִתְחַכֵּךְ בִּכְתָלִים לְפָרֵשׁ מַתְנִיתִין אֲפִילּוּ כְּמַאן דְּמְחַיֵּיב בּוֹר בִּרְשׁוּתוֹ וְשֶׁמָּא רַבִּי יוֹחָנָן בְּבוֹר בִּרְשׁוּתֵיהּ נַמִּי מְחַיֵּיב דְּאִיכָּא דְּסָבַר הָכֵי בְּפֶרֶק הַפָּרָה (לקמן דף נ.):

לא

לֹא תֵּימָא מַתְנִי' ר"מ הִיא. גַּבֵּי שְׁנֵי קַדָּרִים קָאֵי לְקַמָּן בְּהֵאי פִּרְקִין (דף לא.): **אֶלָּא הָא קמ"ל.** ר' יוֹחָנָן: **דְּמַפְקִיר נְזָקָיו דְּהָכָא.** דִּתְחִלָּתוֹ אוֹנֶס הוּא דְּפַטְרֵי רַבָּנָן אֲבָל מַפְקִיר נְזָקָיו דְּעַלְמָא כְּגוֹן שֶׁהִשְׁלִיכוֹ מִדַּעַת וּכְגוֹן בּוֹר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים מְחַיֵּיב וְה"ק לְאַחַר נְפִילָה מַחְלוֹקֶת כְּלוֹמַר הַאי מַחְלוֹקֶת דִּפְלִיגֵי ר"מ וְרַבָּנָן בְּהַפְקִיר נְזָקָיו לְאַחַר נְפִילָה הוּא שֶׁתְּחִילָּתוֹ ע"י נְפִילָה אֲבָל ע"י הַשְׁלָכָה לֹא פְּלִיגֵי וְלֹא תִּידוֹק מֵרַבִּי יוֹחָנָן דְּבִשְׁעַת נְפִילָה לֹא פְּלִיגֵי: **אַלִּיבָּא דְּר"מ כ"ע לֹא פְּלִיגֵי.** דְּהַשְׁתָּא בְּהַפְקִיר נְזָקָיו הַבָּא ע"י אוֹנֶס מִתְחִילָּה מְחַיֵּיב כ"ש הֶפְקֵר שֶׁתְּחִילָּתוֹ בְּרָצוֹן: **בּוֹר בִּרה"ר.** אַלְמָא סְבִירָא לֵיהּ לְר"א דְּחִיּוּבָא דְּבוֹר בִּרה"ר הִיא: **מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעְלָה.** אֵין חָמֵץ בִּרְשׁוּתוֹ (דְּאע"ג) דְּאִיתֵיהּ אָסוּר בַּהֲנָאָה וְעָשְׂאוֹ הַכָּתוּב כְּאִילּוּ הוּא בִּרְשׁוּתוֹ לַעֲבוֹר עָלָיו בְּבַל יֵרָאֶה וּבַל יִמָּצֵא: **הַהוֹפֵךְ אֶת הַגָּלָל.** זֶבֶל הַמּוּפְקָר בִּרה"ר וְהָפְכוֹ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם: **חַיָּיב בְּנִזְקוֹ.** דְּקַנְיֵיהּ בְּהַגְבָּהָה וּמָמוֹנוֹ הוּא: **שֶׁנִּתְכַּוֵּין לִזְכּוֹת בּוֹ.** כְּשֶׁהַגְבִּיהוֹ וְחַיָּיב מִשּׁוּם מָמוֹנוֹ דְּלֹאחַר שֶׁקַּנְיֵיהּ אע"פ שֶׁהִנִּיחוֹ שָׁם לֹא הִפְקִירוֹ אֶלָּא נִתְכַּוֵּין לִיטְּלוֹ מִשָּׁם לְאַחַר זְמַן: **אֲבָל לֹא נִתְכַּוֵּין לִזְכּוֹת בָּהּ.** לְכְשֶׁהַגְבִּיהוֹ: **פָּטוּר.** וְאע"ג דְּכָרָה בּוֹר בִּרה"ר כְּשֶׁהָפְכוֹ וְנִתְקַל הָאָדָם בְּמָקוֹם שֶׁזָּרְקוֹ שָׁם וְאִם הָיָה בְּמְקוֹמוֹ הָרִאשׁוֹן לֹא נִתְקַל בּוֹ זֶה אַלְמָא לְר"א בּוֹר בִּרה"ר פָּטוּר וְהוּא הַדִּין לְמַפְקִיר נְזָקָיו דְּהָא מַאן דְּמְחַיֵּיב מִבּוֹר בִּרה"ר יָלִיף לָהּ שֶׁלֹּא הָיְתָה שֶׁלּוֹ מֵעוֹלָם: **שֶׁהֶחֱזִירָהּ לִמְקוֹמָהּ.** דְּלֹא כָּרָה בּוֹר וַהֲוֵי כְּמִי שֶׁלֹּא נָגַע בָּהּ מֵעוֹלָם דְּלֵאו כּוֹרֶה בּוֹר הוּא: **וְחָזַר וְגִילָּהוּ.** דְּפָטוּר: **וְקָמָה לֵיהּ בִּרְשׁוּתֵיהּ.** וּמְחַיֵּיב וְהַאי נַמִּי כְּשֶׁהַגְבִּיהוֹ אִסְתַּלְקוּ מַעֲשֶׂה רִאשׁוֹן וְנִסְתַּם הַבּוֹר וּכְשֶׁחָזַר וְהִשְׁלִיכוֹ הֲוָה לֵיהּ כּוֹרֶה: **אֶלָּא אָמַר רַב אַשֵּׁי.** הָא דְּמוֹקֵי רַבִּי אֶלְעָזָר לְמַתְנִיתִין הָכָא לֹא נִתְכַּוֵּין לִזְכּוֹת בָּהּ פָּטוּר: **כְּשֶׁהָפְכָהּ לְפָחוֹת מִג'.** דְּמִתְחִילָּה לֹא הַגְבִּיהַּ שְׁלֹשָׁה הִלְכָּךְ לֵאו הַגְבָּהָה הִיא דְּכְבוֹר פָּתוּחַ דָּמֵי וְלֹא נִסְתַּם הַבּוֹר מֵעוֹלָם וְכֵיוָן דְּלֹא נִתְכַּוֵּין לִקְנוֹתָהּ דְּלֵיכָּא לְחִיּוּבֵיהּ מִשּׁוּם מָמוֹנוֹ מִשּׁוּם כּוֹרֶה בּוֹר נַמִּי לֹא תְּחַיֵּיבֵיהּ וּמִיהוּ הֵיכָא דְּנִתְכַּוֵּין לִזְכּוֹת מְחַיֵּיב מִשּׁוּם מָמוֹנוֹ דְּאִיכָּא לְמ"ד חֲבָטָה בְּהֶפְקֵר קָנֵי בְּלֹא הַגְבָּהָה בְּפֶרֶק הַבַּיִת וְהָעֲלִיָּיה (ב"מ דף קיח.): **וְאע"ג דְּלֹא נִתְכַּוֵּין.** הוֹאִיל וּסְבִירָא לֵיהּ דְּמַפְקִיר נְזָקָיו חַיָּיב: **הַמַּצְנִיעַ אֶת הַקּוֹץ וְאֶת הַזְּכוּכִית.** בִּרה"ר: **וְהַגּוֹדֵר גִּדְרוֹ בְּקוֹצִים.** שֶׁעָשָׂה גָּדֵר שֶׁל קוֹצִים דִּסְתַּם גָּדֵר שֶׁל אֲבָנִים הוּא דִּכְתִיב וְגָדֵר אֲבָנָיו נֶהֱרָסָה (משלי כד): **וְגָדֵר.** אֲבָנִים שֶׁנָּפַל לִרה"ר כו': **לֹא שָׁנוּ.** דְּגוֹדֵר בְּקוֹצִים חַיָּיב: **אֶלָּא בְּמַפְרִיחַ.** רֹאשׁ קוֹצוֹתֶיהָ בִּרה"ר דְּה"ל בּוֹר בִּרה"ר: **אֲבָל צִמְצְמָן.** לְתוֹךְ שֶׁלּוֹ דְּה"ל בּוֹר בִּרְשׁוּתוֹ וְאע"ג דְּהִפְקִיר רְשׁוּתוֹ שֶׁהִקְצָהוּ לִרה"ר פָּטוּר: **לְהִתְחַכֵּךְ בִּכְתָלִים.** וְזֶה שֶׁנִּתְחַכֵּךְ וְהוּזַק מְשׁוּנָּה הוּא וּמַפְרִיחַ הַיְינוּ טַעְמָא דְּחַיָּיב שֶׁהֲרֵי מָמוֹנוֹ הוּא וְלֹא הִפְקִירָן וְהִפְרִיחָן לִמְקוֹם מֵהֲלַךְ בְּנֵי אָדָם: **וּמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָכֵי.** דְּמַפְקִיר נְזָקָיו פָּטוּר: **בּוֹר בִּרה"ר.**

אַלְמָא חִיּוּבָא דְּבוֹר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים הוּא:

משום

וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לְאַחַר נְפִילָה מַחְלוֹקֶת אֲבָל בִּשְׁעַת נְפִילָה מַאי דִּבְרֵי הַכֹּל פָּטוּר וְהָא מִדְּקָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לְקַמָּן לֹא תֵּימָא מַתְנִיתִין ר"מ הִיא דְּאָמַר נִתְקַל פּוֹשֵׁעַ הוּא מִכְּלַל דְּרַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּיב אֶלָּא מַאי דִּבְרֵי הַכֹּל חַיָּיב וְהָא מִדְּקָאָמַר ר' יוֹחָנָן לְקַמָּן לֹא תֵּימָא מַתְנִיתִין ר"מ הִיא דְּאָמַר נִתְקַל פּוֹשֵׁעַ הוּא מִכְּלַל דְּפַטְרֵי רַבָּנָן אֶלָּא הָא קמ"ל דְּמַפְקִיר נְזָקָיו דְּהָכָא הוּא דְּפַטְרֵי רַבָּנָן דְּאָנוּס הוּא אֲבָל מַפְקִיר נְזָקָיו דְּעַלְמָא מְחַיֵּיבֵי אִיתְּמַר מַפְקִיר נְזָקָיו רַבִּי יוֹחָנָן וְר"א חַד אָמַר חַיָּיב וְחַד אָמַר פָּטוּר לֵימָא מַאן דִּמְחַיֵּיב כְּר"מ וּמַאן דְּפָטַר כְּרַבָּנָן אַלִּיבָּא דְּר"מ כ"ע לֹא פְּלִיגֵי כִּי פְּלִיגֵי אַלִּיבָּא דְּרַבָּנָן מַאן דְּפָטַר כְּרַבָּנָן וּמַאן דִּמְחַיֵּיב אָמַר לָךְ אֲנָא דְּאַמְרִי אֲפִי' לְרַבָּנָן עַד כַּאן לֹא פַּטְרֵי רַבָּנָן אֶלָּא בְּמַפְקִיר נְזָקָיו דְּהָכָא מִשּׁוּם דְּאָנוּס הוּא אֲבָל מַפְקִיר נְזָקָיו דְּעַלְמָא מְחַיֵּיבֵי תִּסְתַּיֵּים דְּר"א הוּא דְּאָמַר חַיָּיב דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל שְׁנֵי דְּבָרִים אֵינָן בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁל אָדָם וְעָשְׂאָן הַכָּתוּב כְּאִילּוּ הֵן בִּרְשׁוּתוֹ וְאֵלּוּ הֵן בּוֹר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְחָמֵץ מִשֵּׁשׁ [שָׁעוֹת] וּלְמַעְלָה תִּסְתַּיֵּים וּמִי אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר הָכֵי וְהָא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אִיפְּכָא דִּתְנַן הַהוֹפֵךְ אֶת הַגָּלָל בִּרה"ר וְהוּזַק בָּהֶן אַחֵר חַיָּיב בְּנִזְקוֹ וְאָמַר ר"א לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁנִּתְכַּוֵּין לִזְכּוֹת בָּהֶן אֲבָל לֹא נִתְכַּוֵּין לִזְכּוֹת בָּהֶן פָּטוּר אַלְמָא מַפְקִיר נְזָקָיו פָּטוּר אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה שֶׁהֶחֱזִירָהּ לִמְקוֹמָהּ אָמַר רָבִינָא מָשָׁל דְּרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה לְמוֹצֵא בּוֹר מְגוּלָּה וְכִסָּהוּ וְחָזַר וְגִילָּהוּ א"ל מַר זוּטְרָא בְּרֵיהּ דְּרַב מָרִי לְרָבִינָא מִי דָּמֵי הָתָם לֹא אִסְתַּלֵּק לְהוּ מַעֲשֶׂה רִאשׁוֹן הָכָא אִסְתַּלֵּק לְהוּ מַעֲשֶׂה רִאשׁוֹן הָא לֹא דָּמֵי אֶלָּא לְמוֹצֵא בּוֹר מְגוּלֶּה וְטָמְמָהּ וְחָזַר וְחָפְרָהּ דְּאִסְתַּלְקוּ לְהוּ מַעֲשֶׂה רִאשׁוֹן וְקַיְימָא לָהּ בִּרְשׁוּתוֹ אֶלָּא אָמַר רַב אַשֵּׁי כְּשֶׁהָפְכָהּ לְפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה וּמַאי דּוּחְקֵיהּ דְּר"א לְאוֹקְמֵיהּ כְּגוֹן שֶׁהָפְכָהּ לְפָחוֹת מִג' וְטַעְמָא דְּכִי נִתְכַּוֵּין לִזְכּוֹת בָּהּ הָא אֵין מִתְכַּוֵּין לִזְכּוֹת בָּהּ לֹא לוֹקְמָהּ לְמַעְלָה מִג' וְאע"ג דְּלֹא נִתְכַּוֵּין לִזְכּוֹת בָּהּ חַיָּיב אָמַר רָבָא מַתְנִי' קְשִׁיתֵיהּ מַאי אִרְיָא הָפַךְ לִתְנֵי הִגְבִּיהַּ אֶלָּא ש"מ כָּל הָפַךְ לְמַטָּה מִשְּׁלֹשָׁה הוּא וּמִדְּרַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר חַיָּיב ר' יוֹחָנָן אָמַר פָּטוּר וּמִי א"ר יוֹחָנָן הָכֵי וְהָתְנַן הַמַּצְנִיעַ אֶת הַקּוֹץ וְאֶת הַזְּכוּכִית וְהַגּוֹדֵר גִּדְרוֹ בְּקוֹצִים וְגָדֵר שֶׁנָּפַל לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְהוּזַק בָּהֶן אַחֵר חַיָּיב בְּנִזְקוֹ וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּמַפְרִיחַ אֲבָל בְּמַצְמְצֵם פָּטוּר מְצַמְצֵם מַאי טַעְמָא פָּטוּר לַאו מִשּׁוּם דְּהַוְיָא לֵיהּ בּוֹר בִּרְשׁוּתוֹ מִכְּלַל דְּחִיּוּבָא דְּבוֹר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים הוּא אַלְמָא מַפְקִיר נְזָקָיו חַיָּיב לֹא לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ מַפְקִיר נְזָקָיו פָּטוּר וּמְצַמְצֵם מ"ט פָּטוּר מִשּׁוּם דְּאִתְּמַר עֲלָהּ אָמַר רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִיקָא לְפִי שֶׁאֵין דַּרְכָּן שֶׁל בְּנֵי אָדָם לְהִתְחַכֵּךְ בִּכְתָלִים וּמִי אָמַר ר' יוֹחָנָן הָכֵי וְהָא א"ר יוֹחָנָן הֲלָכָה כִּסְתַּם מִשְׁנָה וּתְנַן הַחוֹפֵר בּוֹר בִּרה"ר וְנָפַל לְתוֹכוֹ שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר וּמֵת חַיָּיב אֶלָּא לְעוֹלָם רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר חַיָּיב וּמִדְּרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר חַיָּיב ר"א אָמַר פָּטוּר וְהָאָמַר ר"א

משום

הגמרא מביאה דעה נוספת בביאור מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה: **וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, לְאַחַר נְפִילָה מַחֲלוֹקֶת** – לא נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה אלא באופן שהזיקו שברי הכד לאחר הנפילה.

מבררת הגמרא, **אֲבָל** אם הזיק הכד **בְּשִׁעַת נְפִילָה, מַאי** – מה יהא הדין בזה, **דִּבְרֵי הַכֹּל פָּטוּר** – האם יודו הכל שפטור, אי אפשר לומר כן, **וְהָא מִדְּקָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לְקַמָּן** – שהרי מדברי רבי יוחנן, שאמר להלן (לא.) **לֹא תֵּימָא מַתְנִיתִין רַבִּי מֵאִיר הִיא דְּאָמַר נִתְקַל פּוֹשֵׁעַ הוּא** – שאין להעמיד את המשנה שם כדעת רבי מאיר הסובר שאדם הנתקל פושע הוא, **מִכְּלָל** – יש ללמוד מכך, **דְּרַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּיב** אם הזיק הכד בשעת נפילה.

וְאֶלָּא מַאי לְדִבְרֵי הַכֹּל חַיָּיב הנתקל, אי אפשר לומר כן, **וְהָא מִדְּקָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לְקַמָּן לֹא תֵּימָא מַתְנִיתִין רַבִּי מֵאִיר הִיא דְּאָמַר נִתְקַל פּוֹשֵׁעַ הוּא** – שהרי מדברי רבי יוחנן להלן שאי אפשר להעמיד את המשנה שם כדברי רבי מאיר הסובר שהנתקל פושע הוא, **מִכְּלָל** – יש ללמוד, **דְּפַטְרֵי רַבָּנַן** – שחכמים סוברים שהנתקל אינו פושע, ולשיטתם יש לפטור אם הזיק הכד בשעת נפילה, ואם כן, בהכרח שנחלקו התנאים אף בהזיק הכד בשעת נפילה, וכיצד יתכן לומר שנחלקו רק בהזיק לאחר נפילה.

ומחמת קושיא זו מבארת הגמרא את דברי רבי יוחנן באופן אחר, שאכן גם הוא סובר שנחלקו התנאים בין בשעת נפילה ובין לאחר נפילה, **אֶלָּא הָא קָא מַשְׁמַע לָן** – אלא שלפיכך נקט בדבריו שנחלקו לאחר נפילה, כדי להשמיענו **דְּמַפְקִיר נְזָקָיו דְּהָכָא הוּא דְּפַטְרֵי רַבָּנַן** – שרק באופן שנתקל אדם ונשבר כדו והפקירו פטור הוא מתשלום נזקיו, **דְּאָנוּס הוּא** בנפילה זו, **אֲבָל** אדם **הַמַּפְקִיר נְזָקָיו דְּעָלְמָא** – שלא היה אנוס ביצירת נזק זה, **מְחַיְּיבֵי** חכמים את בעל התקלה, אף על פי שהפקירה.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדין אדם המפקיר נזקיו: **אִיתְּמַר** – נאמרה מחלוקת בבית המדרש, בדין אדם **הַמַּפְקִיר נְזָקָיו** ברשות הרבים, לאחר שהניחם שם בפשיעה. ונחלקו בדין זה **רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֶלְעָזָר, חַד אָמַר שֶׁחַיָּיב** המפקיר בתשלום נזקי תקלתו, מאחר שחייבה תורה את החופר בור ברשות הרבים אף שאין הבור ברשותו, **וְחַד אָמַר פָּטוּר,** שלא חייבה תורה את החופר אלא כשהבור ממונו הוא, אך כשהפקיר תקלתו ואינה שלו, פטור.

מבררת הגמרא, **לֵימָא מַאן דְּמְחַיֵּיב** את המפקיר נזקיו, סובר **כְּרַבִּי מֵאִיר,** המחייב לעיל (כח:) בברייתא את מי שנשבר כדו ולא סילקו או נפל גמלו ולא העמידו, **וּמַאן דְּפָטַר** את המפקיר נזקיו, סובר **כְּרַבָּנַן** הפוטרים.

דוחה הגמרא שאין הכרח לומר כן, אלא **אַלִּיבָּא דְּרַבִּי מֵאִיר כּוּלֵּי עָלְמָא לֵא פְּלִיגֵי** – בשיטת רבי מאיר לא נחלקו האמוראים, מאחר שודאי הוא סובר שאדם המפקיר נזקיו חייב, **כִּי פְּלִיגֵי אַלִּיבָּא דְּרַבָּנַן** – לא נחלקו אלא לשיטת חכמים, **מַאן דְּפָטַר כְּרַבָּנַן** – דעת הפוטר את המפקיר בחכמים, שפטרו את זה שנשבר כדו ולא סילקו, **וּמַאן דְּמְחַיֵּיב אָמַר לָךְ אֲנָא דְּאָמְרִי אֲפִילּוּ לְרַבָּנַן** – ואילו המחייב מבאר את דבריו אף כשיטת חכמים, **דְּעַד כָּאן לֹא פְּטְרֵי רַבָּנַן** – שאין חכמים פוטרים את המפקיר נזקיו ברשות הרבים, **אֶלָּא בְּמַפְקִיר נְזָקָיו דְּהָכָא** – לגבי נשבר כדו או נפל גמלו ברשות הרבים, **מִשּׁוּם דְּאָנוּס הוּא** בנפילה זו, וסוברים חכמים שהמפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס פטור, **אֲבָל מַפְקִיר נְזָקָיו דְּעָלְמָא** – לאחר נפילת פשיעה, **מְחַיְּיבֵי** רבנן את המפקיר בתשלום הנזק.

נמצא, שנחלקו רבי יוחנן ורבי אלעזר בדין המפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה לשיטת חכמים, האם חייב על נזקי תקלתו או לא.

הגמרא מבררת מי הוא המחייב את המפקיר נזקיו ומי הוא הפוטר: **תִּסְתַּיֵּים דְּרַבִּי אֶלְעָזָר הוּא דְּאָמַר** שמפקיר נזקיו **חַיָּיב, דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל** (פסחים ו:), שישנם **שְׁנֵי דְּבָרִים** שמעיקר הדין **אֵינָן בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁל אָדָם,** ומכל מקום **עֲשָׂאָן הַכָּתוּב כְּאִילּוּ הֵן בִּרְשׁוּתוֹ** להתחייב עליהם. **וְאֵלּוּ הֵן,** האחד, **כּוֹר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים,** שאינו ברשותו של החופר, שהרי רשות הרבים היא, ומכל מקום עשאו הכתוב ברשותו להתחייב בנזקים שיארעו בבורו, **וְהַשֵּׁנִי, חָמֵץ** בערב פסח **מִשֵּׁשׁ [שָׁעוֹת] וּלְמַעְלָה** – מסוף שעה שישית והלאה, דהיינו מלאחר חצות היום, שאסור הוא מן התורה בהנאה ואינו ברשותו של האדם, ומכל מקום עשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו לעבור עליו ב'בל יראה ובל ימצא'.

ויש להוכיח מדברי רבי אלעזר, שחייבה תורה את החופר בור ברשות הרבים אף שאינו שלו, ועל כן יש לחייב גם את המפקיר תקלתו ברשות הרבים אף שאינה שלו מעתה. **תִּסְתַּיֵּים** – אכן, זו ראיה ברורה, שרבי אלעזר הוא המחייב את המפקיר תקלתו ברשות הרבים.

מקשה הגמרא: **וּמִי אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר הָכִי,** שאדם המפקיר תקלתו ברשות הרבים חייב, **וְהָא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אִיפְּכָא, דְּתָנֵן** (להלן ל.) שאדם **הַהוֹפֵךְ אֶת הַגָּלָל** – גללי בהמה שהיו מופקרים **בִּרְשׁוּת הָרַבִּים,** דהיינו שהזיזם ממקום שהיו מונחים בו למקום אחר, **וְלאחר** מכן **הוּזַק בָּהֶן** אדם **אַחֵר,** הדין הוא שההופך **חַיָּיב** בְּתשלום **נִזְקוֹ** של אותו אדם, מאחר שקנה גללים אלו בהגבהתו, ומעתה שלו הם. **וְאָמַר** על כך **רַבִּי אֶלְעָזָר, לֹא שָׁנוּ** חכמים במשנה שחייב ההופך בתשלום הנזק, **אֶלָּא** באופן **שֶׁנִּתְכַּוֵּין לִזְכּוֹת בָּהֶן** בשעה שהגביהם, שבאופן כזה התקלה שלו היא, **אֲבָל** אם בשעה שהפכם **לֹא נִתְכַּוֵּין לִזְכּוֹת בָּהֶן, פָּטוּר** מתשלום נזקיהם, מאחר שאין התקלה שלו. **אַלְמָא** – יש ללמוד מדבריו, שהמַפְקִיר **נְזָקָיו פָּטוּר,** ולא חייבה תורה את המניח תקלה ברשות הרבים אלא אם כן שייכת היא לו. ואם כן, כיצד ניתן לומר שרבי אלעזר הוא המחייב את המפקיר נזקיו ברשות הרבים.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה,** אכן דעת רבי אלעזר היא שהמפקיר תקלתו חייב, ומכל מקום הוא פוטר את ההופך גלל ברשות הרבים אם לא נתכוין לזכות בה, מאחר שהמשנה עוסקת באופן **שֶׁהֶחֱזִירָהּ** ההופך **לִמְקוֹמָהּ,** דהיינו, שלאחר שהזיז הגללים מן המקום שבו היו למקום אחר, שב והחזירם למקומם הראשון, והרי זה כאילו לא נגע בהם מעולם, ואין לדונו כחופר בור ברשות הרבים, ועל כן יש לפוטרו אם לא נתכוין לזכות בהם ולקנותם.

הגמרא מבארת את תירוצו של רב אדא בר אהבה: **אָמַר רָבִינָא, מָשָׁל דְּרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה לְמַה הַדָּבָר דּוֹמֶה** – יש להמשיל את תירוצו של רב אדא בר אהבה, **לְאדם הַמּוֹצֵא כּוֹר מְגוּלֶּה** ברשות הרבים **וְכִסָּהוּ, וְלאחר** מכן **חָזַר וְגִילָּהוּ,** שפטור הוא על נזקי הבור מכאן ואילך, מאחר שהחזיר את המצב לקדמותו. ואף באדם זה שהזיז הגללים ממקומם והחזירם יהא הדין כן, שאינו חייב על הנזק שיארע על ידם מכאן ולהבא.

מקשה הגמרא: **אָמַר לֵיהּ מַר זוּטְרָא בְּרֵיהּ דְּרַב מָרִי לְרָבִינָא, מִי דָּמֵי** – וכי ניתן לדמות את המזיז גללים ממקומם ומחזירם לאדם המגלה בור ומכסהו, הרי **הָתָם** [– בכיסוי בור] **לֹא אִסְתַּלַּק לְהוּ מַעֲשֶׂה רִאשׁוֹן** – בשעה שכיסה את הבור לא נסתלקו מעשי הראשון שחפרו, שהרי הבור עדיין קיים במקומו, ולפיכך לאחר ששב וגילהו חזר המצב לקדמותו וחייב החופר בנזקי בורו, אבל **הָכָא** [– במזיז גללים] **אִסְתַּלַּק לְהוּ מַעֲשֶׂה רִאשׁוֹן** – נסתלקו לגמרי מעשי הראשון, שהרי הזיזם השני מן המקום שבו היו למקום אחר, וכאשר מחזירם לאחר מכן למקומם הרי הוא יוצר תקלה חדשה, **הָא לֵא דָּמֵי** – ואין זה דומה למגלה בור ושב ומכסהו, **אֶלָּא** הרי זה דומה **לְאדם הַמּוֹצֵא כּוֹר מְגוּלֶּה וּטְמָמָהּ** – וסתם את הבור לחלוטין, **וְלאחר** מכן **חָזַר וַחֲפָרָהּ** – חפר שוב את הבור, **דְּאִסְתַּלְּקוּ לְהוּ מַעֲשֶׂה רִאשׁוֹן** – שבאופן כזה ודאי נסתלקו לגמרי מעשי הראשון, שהרי בורו כבר נסתם, **וְקָיְימָא לָהּ בִּרְשׁוּתוֹ** – והבור ברשותו של השני ששב וחפרו הוא עומד, וחייב בתשלום נזקיו. ואף כאן בשעה שנטל הגללים ממקומם הרי סילק את התקלה שהניח הראשון, וכאשר שב והשליכם הרי הוא יוצר תקלה חדשה, ועליו להתחייב בנזקיה, וכיצד פוטרו רבי אלעזר מתשלום הנזק.

המשך בעמוד סב

מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל ׳שני דברים אינם ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו **כו׳**, ואחד מן דברים אלו הוא בור ברשות הרבים, ואם כן מבואר שאף רבי אלעזר פוטר את החופר בור או מפקיר נזקיו ברשות הרבים.

מתרצת הגמרא, **לֹא קַשְׁיָא, הָא דִּידֵיהּ הָא דְּרַבֵּיהּ** – אכן דעת רבי אלעזר היא שיש לפטור את המפקיר נזקיו ברשות הרבים, ומימרא זו שאמר בשם רבי ישמעאל דעת רבו היא, אך הוא עצמו אינו סובר כן:

משנה

משנה זו עוסקת אף היא בדין אדם היוצר תקלה ברשות הרבים.

אדם **הַשּׁוֹפֵךְ מַיִם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְהוּזַק בָּהֶן** אדם **אַחֵר, חַיָּיב** השופך **בְּתַשְׁלוּם נִזְקוֹ.**

הַמַּצְנִיעַ [–מחביא] **אֶת הַקּוֹץ וְאֶת הַזְּכוּכִית** ברשות הרבים, **וְכֵן** אדם **הַגּוֹדֵר אֶת גִּדְרוֹ בְּקוֹצִים** – שעשה גדר בין שדהו לרשות הרבים מקוצים, **וְכֵן גָּדֵר** של אבן **שֶׁנָּפַל לִרְשׁוּת הָרַבִּים** ולא סילק בעל הגדר את האבנים, **וְהוּזְקוּ בָּהֶן** [–באבנים או בקוצים] אנשים **אֲחֵרִים, חַיָּיב** בעל התקלה **בְּתַשְׁלוּם נִזְקָן** של אותם אנשים:

גמרא

הגמרא מבררת באיזה אופן הוזק אדם מן המים: **אָמַר רַב, לֹא שָׁנוּ** חכמים במשנה שחייב השופך אם הוזק אדם במימיו, **אֶלָּא** באופן **דְּנִטְּפוּ כֵּלָיו** של הניזק **בַּמַּיִם,** שנזק זה נעשה על ידי מימיו של השופך, **אֲבָל** אם הוזק **הוּא עַצְמוֹ** במים, דהיינו, שהחליק עליהם ונפל ונחבט, **פָּטוּר** בעל המים מתשלום נזקיו, מאחר שֶׁקַּרְקַע **הָעוֹלָם** היא שֶׁהִזִּיקָתוּ, והמים רק גרמו לנזק זה.

מקשה הגמרא: **אָמַר לֵיהּ רַב הוּנָא לְרַב,** מדוע אם הוזק הוא עצמו במים פטור השופך, **לֹא יְהָא אֶלָּא** כְּאדם המשליך את **רִפְשׁוֹ** [–זבלו] ברשות הרבים, שהדין הוא שאם הוזק בו אדם חייב המשליך בנזקו, ואף כאן על ידי ששפך מים על העפר נעשה טיט, ושלו הוא, ואם כן עליו להתחייב אם ניזוק אדם מטיט זה.

אמר לו רב לרב הונא, **מִי סָבְרַתְּ דְּלֵא תַּמּוּ מַיָּא** – האם סבור אתה שהמשנה עוסקת באופן שלא כלו המים אלא נתכנסו ונעשו רפש וטיט, אין הדבר כן, אלא המשנה עוסקת **בִּדְתַמּוּ מַיָּא** – באופן שכלו המים ונבלעו באדמה, ולא נותר רפש במקום שפיכתם אלא רטיבות גרידא, והחליק בה אדם ונחבט מן קרקע רשות הרבים, ובאופן זה אין לחייב את השופך בתשלום נזקו של הנופל, מאחר שהקרקע היא שהזיקתו, והמים לא היו אלא הגורם לנזק זה.

מבררת הגמרא: **וְתַרְתֵּי לָמָּה לִי** – מדוע הוצרכה המשנה להשמיענו פעמיים דין טינוף כלים במים, הרי כבר נתבאר לעיל (כח.) במשנה, שאדם שנשבר כדו ונשפכו מימיו והוחלק אדם במים אלו, חייב בעל הכד בתשלום נזקיו, ומה צורך יש לכפול הדברים.

מבארת הגמרא, **חֲדָא** – פעם אחת הוצרכה המשנה להשמיענו דין זה לגבי השופך מים **בִּימוֹת הַחַמָּה,** שעשה שלא כהוגן, שאין אדם רשאי לשפוך מים ברשות הרבים בימות החמה, **וַחֲדָא** – פעם אחת הוצרכה המשנה להשמיענו דין זה **בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים,** שבהם יש רשות לאדם לשפוך את מימיו לרשות הרבים, שאף על פי שעשה ברשות מכל מקום אם הוחלק אדם בהם חייב בתשלום נזקיו.

דְּתַנְיָא – וכן שנינו בברייתא, שכָּל **אֵלּוּ** האנשים **שֶׁאָמְרוּ** עליהם חכמים שרשאים הם לקלקל את רשות הרבים, דהיינו אלו **הַפּוֹתְקִין בִּיבוֹתֵיהֶן** – פותחים את צינורותיהם ומקלחים את המים שנשתמשו בהם מחצירם לרשות הרבים, **וְאֵלּוּ הַגּוֹרְפִין** את **מְעָרוֹתֵיהֶן** – משליכים את זבלם מחצירם לרשות הרבים, **בִּימוֹת הַחַמָּה אֵין לָהֶן רְשׁוּת** לעשות כן, מאחר שהרחוב נקי ונאה ואין להם לקלקלו, **וּבִימוֹת הַגְּשָׁמִים יֵשׁ לָהֶם רְשׁוּת** לעשות כן, מאחר שהרחוב מלוכלך כבר ממי הגשמים. **וְאַף עַל פִּי שֶׁבִּימוֹת הַגְּשָׁמִים עוֹשִׂים הַם בִּרְשׁוּת** חכמים, מכל מקום **אִם הִזִּיקוּ** מימיהם או זבלם, **חַיָּיבִין** הם **לְשַׁלֵּם** את הנזק:

שנינו במשנה, שאדם **הַמַּצְנִיעַ אֶת הַקּוֹץ** ואת הזכוכית ברשות הרבים, או שגדר את חצירו בקוצים והזיקו, חייב לשלם [**וְכוּ׳**]:

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שָׁנוּ חכמים במשנה שחייב בעל הגדר בתשלומי הנזק, **אֶלָּא** כשֶׁ**מְּפָרֵחַ** את קוצי הגדר לרשות הרבים, **אֲבָל** אם **מְצַמְּצֵם** אותם ברשותו, **לֹא** – אינו חייב בנזקם.

מבררת הגמרא, באופן שמצמצם **מַאי טַעְמָא פָּטוּר. אָמַר רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִיקָא, לְפִי שֶׁאֵין דַּרְכָּן שֶׁל בְּנֵי אָדָם לְהִתְחַכֵּךְ בַּכְּתָלִים** של רשות הרבים, ואדם זה שנתחכך בכותל והוזק משונה הוא, ולפיכך אין בעל הכותל חייב בנזקיו.

דין המצניע נזקיו בכותלו של חבירו: **תָּנוּ רַבָּנָן,** אדם **הַמַּצְנִיעַ** את **קוֹצוֹתָיו וּזְכוּכִיּוֹתָיו לְתוֹךְ כּוֹתֶל שֶׁל חֲבֵירוֹ, וּבָא בַּעַל הַכּוֹתֶל וְסָתַר** את **כּוֹתְלוֹ,** וְעל ידי כך **נָפְלוּ** הקוצים והזכוכיות **לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְהִזִּיקוּ, חַיָּיב הַמַּצְנִיעַ** בתשלום נזקם, שפשע בכך שהצניעם בכותל חבירו.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שָׁנוּ חכמים דין זה, **אֶלָּא** בְּמצניע בכּוֹתֶל **רָעוּעַ,** שהיה לו להעלות על דעתו שיסתרו את הכותל ויזיקו קוציו וזכוכיותיו, **אֲבָל** אם הצניע **בְּכוֹתֶל בְּרִיא** [–חזקו], **הַמַּצְנִיעַ פָּטוּר,** שהרי הניח התקלה במקום המשתמר, **וְחַיָּיב בַּעַל הַכּוֹתֶל** על כך שלא הצניע את התקלה לאחר סתירת הכותל.

אָמַר רָבִינָא, זֹאת אוֹמֶרֶת – מן הדין המבואר בברייתא, שאדם המצניע קוצים וזכוכיות בכותל רעוע חייב בתשלום נזקיהם, מאחר שהיה לו להעלות בדעתו שיסתור בעל הכותל את כותלו, ניתן ללמוד דין נוסף, שאדם **הַמְכַסֶּה** את **כּוֹרוֹ בְּדָלְיוֹ** [–כיסוי בורו] **שֶׁל חֲבֵירוֹ** שלא מדעתו של בעל הדלי, **וּבָא בַּעַל דְּלִי וְנָטַל** את **דָּלְיוֹ** מן הבור, שלא מדעתו של בעל הבור, ועבר אדם ונפל בבור וניזוק, **חַיָּיב בַּעַל הַכּוֹר** בתשלום הנזק, שאף הוא היה לו להעלות בדעתו שיטול בעל הדלי את דליו וישאר הבור ללא כיסוי.

מקשה הגמרא, **פְּשִׁיטָא** שיש לדמות הענינים זה לזה, ומה בא רבינא להשמיענו בזה. ומתרצת, **מַהוּ דְּתֵימָא** – שמא תאמר שדווקא **הָתָם הוּא** – לגבי מצניע בכותל רעוע יש לחייב את המצניע, **דְּלֵא הָוֵי יָדַע לֵיהּ דְּלוֹדְעֵיהּ** – שהרי אין בעל הכותל יודע מי הוא המצניע, כדי שיוכל להודיעו לפנות את נזקיו, ולפיכך לא פשע בעל הכותל אלא המצניע, **אֲבָל הָכָא** – לגבי מכסה בורו בדלי של חבירו, **דְּיָדַע לֵיהּ** – שבעל הדלי יודע מי הוא בעל הבור, והיה מקום לומר **דַּהֲוָה לֵיהּ לְאוֹדוּעֵיהּ** – שהיה לו להודיעו שנוטל הוא את דליו, ומאחר שלא עשה כן פושע הוא וחייב, **קָא מַשְׁמַע לָן** רבינא שאין הדין כן, אלא בעל הבור פושע הוא, ואין בעל הדלי מחויב להודיעו כשנוטל את דליו.

הגמרא מביאה את מנהג החסידים בשמירת נזקיהם: **תָּנוּ רַבָּנָן, חֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ מַצְנִיעִים** את **קוֹצוֹתֵיהֶם וּזְכוּכִיּוֹתֵיהֶם בְּתוֹךְ שְׂדוֹתֵיהֶן, וּמְעַמְּקִים לָהֶן** [–מטמינים בעומק] **שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲכֹּב** את **הַמַּחֲרִישָׁה,** שעד שלושה טפחים היא מעמיקה בקרקע. **רַב שֵׁשֶׁת שָׁדֵי לְהוּ בְּגוּרָא** – היה מטיל את קוציו וזכוכיותיו באש, **רָבָא שָׁדֵי לְהוּ בְּדִגְלַת** – היה מטיל אותם בנהר החידקל.

אָמַר רַב יְהוּדָה, הַאי מַאן דְּבָעֵי לְמֶהֱוֵי חָסִידָא – הרוצה להיות חסיד, עליו **לְקַיֵּים מִילֵּי דְּנִזְקִין** – דברי חסידות המוזכרים לענין הרחקת נזקין, דהיינו, שינהג כחסידים הראשונים שהיו מצניעים את נזקיהם בעומק שדותיהם. **רָבָא אָמַר,** שהרוצה להיות חסיד, עליו לקיים **מִילֵּי דְּאָבוֹת** – דברי חסידות המוזכרים במסכת אבות (פ״ה מ״י) ׳האומר שלי שלך ושלך שלך, חסיד. **וְאָמְרֵי לַהּ** – ויש אומרים, שהרוצה להיות חסיד עליו לקיים **מִילֵּי דִּבְרָכוֹת** – דברי חסידות שנאמרו במסכת ברכות (ל:) ׳חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת ומתפללים, כדי שיכוונו את ליבם למקום׳:

משנה

במשנה זו יתבארו דינים נוספים בדין אדם המניח תקלה ברשות הרבים.

המשך בעמוד סה

משום ר' יִשְׁמָעֵאל. שְׁנֵי דְּבָרִים אֵינָן בִּרְשׁוּתוֹ כו': **לֹא יְהֵא אֶלָּא כְּרִפְשׁוֹ.** הַמַּשְׁלִיךְ זִבְלוֹ בִּרה"ר מִי לֹא מִיחַיֵּיב כִּי לֹא הִפְקִירוֹ ה"נ רִפְשׁוֹ הוּא דְּאַזְקֵיהּ שֶׁנִּתְעָרְבוּ הַמַּיִם וְהֶעָפָר וְנַעֲשָׂה טִיט וְשֶׁלּוֹ הוּא מִדְּמוֹקֵי לָהּ בְּטִינּוּף כֵּלִים מִכְּלַל דְּלֹא אַפְקְרֵיהּ דְּהָא בּוֹר לֹא חַיֵּיב בּוֹ כֵּלִים: **מִי סַבְרַת דְּלֹא תַּמּוּ מַיָּא.** אֶלָּא נִתְכַּנְּסוּ וְנַעֲשׂוּ רֶפֶשׁ: **בִּדְתַמּוּ מַיָּא.** וְנִבְלְעוּ קָמַיְירֵי וְאֵין כָּאן רֶפֶשׁ: **וְתַרְתֵּי לָמָּה לִי.** לְאַשְׁמְעִינָן בְּמַתְנִיתִין טִינּוּף כֵּלִים וְהָא תְּנִינָא לְעֵיל נִשְׁבְּרָה כַּדּוֹ בִּרה"ר וְהוּחְלַק אֶחָד בְּמַיִם וְאוֹקְמָה רַב נַמִּי בִּדְלֹא הִפְקִירָן וּבְטִינּוּף כֵּלִים: **וְחָדָא בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים.** וְאִיצְטְרִיךְ לְאַשְׁמְעִינָן דְּאע"ג דְּבִרְשׁוּת קָעֲבְדֵי אִם הִזִּיקוּ חַיָּיב לְשַׁלֵּם: **כָּל אֵלּוּ שֶׁאָמְרוּ.** חֲכָמִים מוּתָּרִין לְקַלְקֵל בִּרה"ר וְאֵלּוּ הֵן פּוֹתְקִין בִּיבוֹתֵיהֶן לְקַלֵּחַ שׁוֹפְכִין שֶׁלָּהֶם בִּרה"ר כו' בִּיב צִינּוֹר הַמְקַלֵּחַ שׁוֹפְכִין שֶׁל מֵי תַּשְׁמִישׁ הַבַּיִת לִרה"ר: **בְּכוֹתֶל רָעוּעַ.** דַּה"ל לְמַצְנִיעַ לַאֲסוּקֵי אַדַּעְתֵּיהּ שֶׁכּוֹתֶל זֶה עוֹמֵד לְסוֹתְרוֹ: **וְחַיָּיב בַּעַל הַכּוֹתֶל.** דַּה"ל לְאַצְנְעִינְהוּ: **בְּדִלְיוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ.** כִּסּוּי בּוֹר שֶׁל חֲבֵירוֹ: **חַיָּיב בַּעַל הַבּוֹר.** כִּדְאַמְרִינָן בְּמַצְנִיעַ קוֹצוֹתָיו דְּהַיְינוּ בּוֹר בְּכוֹתֶל רָעוּעַ שֶׁל חֲבֵירוֹ וְסָתַר זֶה אֶת כּוֹתְלוֹ דְּחַיָּיב הַמַּצְנִיעַ וְהָכָא נַמִּי אִיבָּעֵי לֵיהּ לַאֲסוּקֵי אַדַּעְתֵּיהּ שֶׁזֶּה יִטּוֹל אֶת דִּלְיוֹ: **פְּשִׁיטָא.** הִיא הִיא וּמַאי אַשְׁמְעִינָן רָבִינָא: **מַהוּ דְּתֵימָא.** לֹא דָּמֵי דְּהָתָם מִשּׁוּם הָכֵי לֵיכָּא לְחִיּוּבֵיהּ לְבַעַל כּוֹתֶל דְּלֹא הֲוֵי יָדַע לֵיהּ לְמַצְנִיעַ דְּלוֹדְעֵיהּ שֶׁיָּבֹא וְיִטּוֹל קוֹצוֹתָיו אֲבָל בַּעַל הַדְּלִי דְּיָדַע לְבַעַל הַבּוֹר אִיבָּעֵי לֵיהּ לְאוֹדְעֵיהּ שֶׁהוּא נוֹטֵל אֶת דִּלְיוֹ אַשְׁמְעִינָן רָבִינָא דְּלֹאו הַיְינוּ טַעְמָא: **דִּגְלָת.** חִידֶּקֶל: **מתני' לִזְבָלִים.** שֶׁיֵּרָקְבוּ הַתֶּבֶן וְהַקַּשׁ וְנַעֲשִׂים זֶבֶל לְזַבֵּל שָׂדוֹת וּכְרָמִים: **כָּל הַמְקַלְקְלִין בִּרה"ר.** רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שַׁמְעֵיהּ לְת"ק דְּלֹא קָנִיס אֶלָּא שְׁבָחָא אֲבָל גּוּפָא לֹא כִּדְקָתָנֵי בִּבְרַיְיתָא בַּגְּמָרָא וְאִתָּא רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לְמֵימַר דְּגוּף נַמִּי כָּל הַקּוֹדֵם בּוֹ זָכָה לִישְׁנָא אַחֲרִינָא כָּל הַמְקַלְקְלִין וַאֲפִי' עוֹשִׂין בִּרְשׁוּת: **גמ' כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם.** רַשָּׁאִי לְהַנִּיחָן שָׁם: **שֶׁעַל מְנָת כֵּן כו'.** שֶׁלֹּא יְהוּ מַקְפִּידִין עַל כַּךְ: **בְּנֵר חֲנוּכָּה פָּטוּר.** בְּפֶרֶק הַכּוֹנֵס צֹאן לַדִּיר דְּקָתָנֵי גָּמָל שֶׁהָיָה טָעוּן פִּשְׁתָּן: **מַאי לָאו מִשּׁוּם דְּבִרְשׁוּת ב"ד.** הִנִּיחַ בַּחוּץ מִשּׁוּם פִּרְסוּמֵי נִיסָּא פָּטוּר: ה"ג דְּתַנְיָא רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר בְּנֵר חֲנוּכָּה פָּטוּר: **מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְשׁוּת מִצְוָה.** כְּלוֹמַר מִשּׁוּם רְשׁוּת ב"ד דְּמִצְוָה מִיפְטַר אֲבָל בִּרְשׁוּת ב"ד דְּלֹאו מִצְוָה חַיָּיב: **מוּתָּרִין לְקַלְקֵל.** כְּגוֹן פּוֹתְקִין בִּיבוֹתֵיהֶן וְגוֹרְפִין מְעָרוֹת:

תבנו

לֹא יְהֵא אֶלָּא כְּרִפְשׁוֹ. הָא דְּלֹא דַּיֵּיק הָכֵי לְעֵיל (דף כח.) בְּהוּחְלַק אֶחָד בְּמַיִם מִשּׁוּם דְּהָתָם לֹא אַיְירֵי כְּשֶׁשָּׁפְכָם בְּכַוָּונָה אֲבָל הָכָא תָּנָא הַשּׁוֹפֵךְ מַשְׁמַע שֶׁשָּׁפְכָם בְּכַוָּונָה בְּמָקוֹם שֶׁנַּעֲשִׂין רֶפֶשׁ וְטִיט א"נ בְּרֵישָׁא קָתָנֵי הוּחְלְקוּ מַשְׁמַע דְּלֹא עָשׂוּ הַמַּיִם אֶלָּא הַחְלָקָה אֲבָל הָכָא קָתָנֵי הוּזַק מַשְׁמַע שֶׁבַּמַּיִם עַצְמָן הוּזַק: **בִּדְתַמּוּ מַיָּא.** פִּירוּשׁ בְּתַמּוּ מַיָּא נַמִּי אַיְירֵי וְנִיחָא לֵיהּ לְאוֹקְמֵי בֵּין תַּמּוּ בֵּין לֹא תַּמּוּ וְדַוְקָא בְּכֵלִים מִלְּאוֹקְמֵי דַּוְקָא בְּלֹא תַּמּוּ וּבֵין בְּכֵלִים וּבֵין בְּעַצְמוֹ וְא"ת וְאִי תַּמּוּ מַיָּא סְתָמָא מַפְקַר לְהוּ וַהֲוֵי בּוֹר וּפָטוּר בּוֹ הַכֵּלִים וְי"ל דְּלֹא תַּמּוּ כָּל כַּךְ שֶׁלֹּא יְהֵא עֲדַיִין רְאוּיִין לְשׁוּם דָּבָר וְאִי הֲוָה גָּרֵס אִיפְּכָא הֲוָה נִיחָא מִי סַבְרַת דְּתַמּוּ מַיָּא וְנִכְנְסוּ בֶּעָפָר וְנַעֲשָׂה טִיט לֹא דְּלֹא תַּמּוּ מַיָּא שֶׁהַמַּיִם צְלוּלִים עֲדַיִין דְּמִסְתָּמָא לֹא אַפְקְרִינְהוּ:

וְחַיָּיב בַּעַל הַכּוֹתֶל. וְא"ת כּוֹתֶל רָעוּעַ נַמִּי אִיבָּעֵי לֵיהּ לַאֲסוּקֵי אַדַּעְתֵּיהּ שֶׁמָּא הִצְנִיעָם שָׁם כְּשֶׁהָיְתָה בַּרְיָא וְי"ל דְּמ"מ רָאוּי הַמַּצְנִיעַ לְהִתְחַיֵּיב כֵּיוָן שֶׁפָּשַׁע וְאֵין צָרִיךְ לְהַעֲמִיד בְּרָעוּעַ מֵעִיקָּרוֹ:

שֶׁלֹּא תְּעַכֵּב הַחֲרִישָׁה. בִּירוּשַׁלְמִי מְפָרֵשׁ כְּדֵי שֶׁלֹּא תַּעֲלֶה הַמַּחֲרִישָׁה: **אֲפִילּוּ** תֵּימָא רַבִּי יְהוּדָה כו'. וְא"ת וְהָא מַתְנִי' קָתָנֵי כָּל הַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה וְי"ל דְּכָל הַקּוֹדֵם בָּהֶן לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם זָכָה וְתֵימָה לְמַאי דְּס"ד דְּמַתְנִיתִין בִּשְׁעַת הוֹצָאַת זְבָלִים תִּקְשֶׁה לֵיהּ דְּרשב"ג אַדְרשב"ג דְּקָתָנֵי בְּמַתְנִי' דְּחַיָּיב לְשַׁלֵּם וּבְהַבַּיִת וְהָעֲלִיָּיה (ב"מ דף קיח:) תָּנָא רשב"ג אוֹמֵר אַף מְתַקֵּן מְלַאכְתּוֹ כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם וְדַיֵּיק מִינָּהּ בַּגְּמָ' דְּס"ל כָּל מָקוֹם שֶׁנָּתְנוּ חֲכָמִים רְשׁוּת לְהַנִּיחַ וְהִזִּיק פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם וּלְפִי לָשׁוֹן אַחֵר שֶׁפִּירֵשׁ בְּקוּנְטְרֵס דְּרשב"ג פָּלִיג אַת"ק וּס"ל דַּאֲפִילּוּ הִנִּיחַ בִּרְשׁוּת חַיָּיבִין לְשַׁלֵּם קָשֶׁה אֲפִי' לְפִי הַמַּסְקָנָא וְשֶׁמָּא אֵין הָעִנְיָנִים שָׁוִין אע"ג דְּבִשְׁמַעְתִּין דְּהָתָם כַּיֵּיל לְהוּ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי:

מַתְנִי' שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הוֹצָאַת זְבָלִים וְר' יְהוּדָה הִיא. תֵּימָה דְּלֹא מְשַׁנֵּי הָכֵי בְּהַבַּיִת וְהָעֲלִיָּיה (ב"מ קיח: ושם) דְּקָתָנֵי הַמּוֹצִיא זִבְלוֹ לִרה"ר הַמּוֹצִיא מוֹצִיא וְהַמְזַבֵּל מְזַבֵּל כו' וְאִם הִזִּיק מְשַׁלֵּם מַה שֶּׁהִזִּיק וְקָאָמַר בַּגְּמָרָא מַתְנִי' דְּלֹא כְּר' יְהוּדָה וְי"ל דְּהָתָם כִּי יַעֲמִיד מַתְנִי' נַמִּי שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הוֹצָאַת זְבָלִים אַתְיָא דְּלֹא כְּר' יְהוּדָה דְּהָא שָׁרֵי לְהוֹצִיא ע"מ לְזַבֵּל לְאַלְתַּר וַאֲפִי' הָכֵי קָתָנֵי שֶׁמְּשַׁלֵּם מַה שֶּׁהִזִּיק אַלְמָא בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ רְשׁוּת מְשַׁלֵּם מַה שֶּׁהִזִּיק וּלְרַבִּי יְהוּדָה מַשְׁמַע דְּלֹא מְשַׁלֵּם מִדְּקָאָמַר שֶׁעַל מְנָת כֵּן כו' וְעוֹד מִדְּלֹא קָתָנֵי בְּהֶדְיָא וְאִם הִזִּיק מְשַׁלֵּם מַה שֶּׁהִזִּיק א"נ מַתְנִי' דְּהָתָם מַשְׁמַע לֵיהּ בִּשְׁעַת הוֹצָאַת זְבָלִים מִדְּקָתָנֵי הַמְזַבֵּל מְזַבֵּל וְשַׁפִּיר אִית לֵיהּ רְשׁוּת לְהָנִיחַ שְׁלֹשִׁים יוֹם וְהָא דְּאָמַר הַמְזַבֵּל מְזַבֵּל עֵצָה טוֹבָה קמ"ל כְּלוֹמַר מְזַבֵּל לְאַלְתַּר שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְשַׁלֵּם:

תבנו

**מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל כו' לֹא קַשְׁיָא הָא דִּידֵיהּ הָא דְּרַבֵּיהּ: מתני' הַשּׁוֹפֵךְ מַיִם בִּרה"ר וְהוּזַק בָּהֶן אַחֵר חַיָּיב בְּנִזְקוֹ הַמַּצְנִיעַ אֶת הַקּוֹץ וְאֶת הַזְּכוּכִית וְהַגּוֹדֵר אֶת גִּדְרוֹ בְּקוֹצִים וְגָדֵר שֶׁנָּפַל לִרה"ר וְהוּזְקוּ בָּהֶן אֲחֵרִים חַיָּיב בְּנִזְקָן: גמ' אָמַר רַב לֹא שָׁנוּ אֶלָּא דְּנִטַּנְּפוּ כֵּלָיו בְּמַיִם אֲבָל הוּא עַצְמוֹ פָּטוּר קַרְקַע עוֹלָם הִזִּיקָתוֹ א"ל רַב הוּנָא לְרַב לֹא יְהֵא אֶלָּא כְּרִפְשׁוֹ מִי סַבְרַת דְּלֹא תַּמּוּ מַיָּא בִּדְתַמּוּ מַיָּא וְתַרְתֵּי לָמָּה לִי חָדָא בִּימוֹת הַחַמָּה וְחָדָא בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים דְּתַנְיָא כָּל אֵלּוּ שֶׁאָמְרוּ פּוֹתְקִין בִּיבוֹתֵיהֶן וְגוֹרְפִין מְעָרוֹתֵיהֶן בִּימוֹת הַחַמָּה אֵין לָהֶן רְשׁוּת וּבִימוֹת הַגְּשָׁמִים יֵשׁ לָהֶם רְשׁוּת וְאע"פ שֶׁבִּרְשׁוּת אִם הִזִּיקוּ חַיָּיבִין לְשַׁלֵּם: הַמַּצְנִיעַ אֶת הַקּוֹץ [וְכו']: א"ר יוֹחָנָן לֹא שָׁנוּ אֶלָּא מַפְרִיחַ אֲבָל מְצַמְצֵם לֹא מ"ט פָּטוּר אָמַר רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִיקָא לְפִי שֶׁאֵין דַּרְכָּן שֶׁל בְּנֵי אָדָם לְהִתְחַכֵּךְ בִּכְתָלִים ת"ר הַמַּצְנִיעַ קוֹצוֹתָיו וּזְכוּכִיּוֹתָיו לְתוֹךְ כּוֹתֶל שֶׁל חֲבֵירוֹ וּבָא בַּעַל כּוֹתֶל וְסָתַר כּוֹתְלוֹ וְנָפַל לִרה"ר וְהִזִּיקוּ חַיָּיב הַמַּצְנִיעַ א"ר יוֹחָנָן לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּכוֹתֶל רָעוּעַ אֲבָל בְּכוֹתֶל בָּרִיא הַמַּצְנִיעַ פָּטוּר וְחַיָּיב בַּעַל הַכּוֹתֶל אָמַר רָבִינָא זֹאת אוֹמֶרֶת הַמְכַסֶּה בּוֹרוֹ בְּדִלְיוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ וּבָא בַּעַל דְּלִי וְנָטַל דִּלְיוֹ חַיָּיב בַּעַל הַבּוֹר פְּשִׁיטָא מַהוּ דְּתֵימָא הָתָם הוּא דְּלֹא הֲוֵי יָדַע לֵיהּ דְּלוֹדְעֵיהּ אֲבָל הָכָא דְּיָדַע לֵיהּ הֲוָה לֵיהּ לְאוֹדוּעֵיהּ קמ"ל ת"ר חֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ מַצְנִיעִים קוֹצוֹתֵיהֶם וּזְכוּכִיּוֹתֵיהֶם בְּתוֹךְ שְׂדוֹתֵיהֶן וּמַעֲמִיקִים לָהֶן ג' טְפָחִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יְעַכֵּב הַמַּחֲרֵישָׁה רַב שֵׁשֶׁת שָׁדֵי לְהוּ בְּנוּרָא רָבָא שָׁדֵי לְהוּ בְּדִגְלָת אָמַר רַב יְהוּדָה הַאי מַאן דְּבָעֵי לְמֶהֱוֵי חֲסִידָא לְקַיֵּים מִילֵּי דִּנְזִיקִין רָבָא אָמַר מִילֵּי דְּאָבוֹת וְאַמְרֵי לָהּ מִילֵּי דִּבְרָכוֹת: מתני' הַמּוֹצִיא אֶת תִּבְנוֹ וְקַשּׁוֹ לִרה"ר לִזְבָלִים וְהוּזַק בָּהֶן אַחֵר חַיָּיב בְּנִזְקוֹ וְכָל הַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה רשב"ג אוֹמֵר כָּל הַמְקַלְקְלִין בִּרה"ר וְהִזִּיקוּ חַיָּיבִין לְשַׁלֵּם וְכָל הַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה הַהוֹפֵךְ אֶת הַגָּלָל בִּרה"ר וְהוּזַק בָּהֶן אַחֵר חַיָּיב בְּנִזְקוֹ: גמ' לֵימָא מַתְנִי' דְּלֹא כְּר' יְהוּדָה דְּתַנְיָא ר' יְהוּדָה אוֹמֵר בִּשְׁעַת הוֹצָאַת זְבָלִים אָדָם מוֹצִיא זִבְלוֹ לִרה"ר וְצוֹבְרוֹ כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נִישּׁוֹף בְּרַגְלֵי אָדָם וּבְרַגְלֵי בְּהֵמָה שֶׁעַל מְנָת כֵּן הִנְחִיל יְהוֹשֻׁעַ אֶת הָאָרֶץ אֲפִי' תֵּימָא רַבִּי יְהוּדָה מוֹדֶה רַבִּי יְהוּדָה שֶׁאִם הִזִּיק מְשַׁלֵּם מַה שֶּׁהִזִּיק וְהָתְנַן רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר בְּנֵר חֲנוּכָּה פָּטוּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא בִּרְשׁוּת מַאי לָאו מִשּׁוּם רְשׁוּת בֵּית דִּין לֹא מִשּׁוּם רְשׁוּת מִצְוָה דְּתַנְיָא רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר בְּנֵר חֲנוּכָּה פָּטוּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְשׁוּת מִצְוָה ת"ש כָּל אֵלּוּ שֶׁאָמְרוּ מוּתָּרִין לְקַלְקֵל בִּרְשׁוּת הָרַבִּים אִם הִזִּיקוּ חַיָּיבִין לְשַׁלֵּם וְרַבִּי יְהוּדָה פּוֹטֵר אָמַר רַב נַחְמָן מַתְנִי' שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הוֹצָאַת זְבָלִים וְר' יְהוּדָה הִיא רַב אַשֵּׁי אָמַר

תבנו

תִּבְנוּ וְקַשּׁוּ תְּנַן מִשּׁוּם דִּמְשַׁרְקִי. וְהָא דִּמְחַיֵּיב מַתְנִי׳ בִּגְלָלִים אע"ג דְּלֵא שָׁרִיק הֵיינוּ מִשּׁוּם דְּלִית בֵּיהּ שִׁבְחָא וְלֵא הִתִּירוּ לְהוֹצִיא בְּחִנָּם: **דָּבָר** שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שֵׁבַח קָנְסוּ גּוּפוֹ מִשּׁוּם שִׁבְחוֹ. מִכָּאן יֵשׁ לְהוֹכִיחַ דְּל"ג כָּל הַקּוֹדֵם זָכָה לֹא קָתָנֵי. מִשּׁוּם דְּגָלָל וְזֶהוּ רֵעִי דְּהָתָם לִיכָּא שִׁבְחָא: **שֶׁטַר** שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רִבִּית קוֹנְסִין אוֹתוֹ וְאֵינוֹ גּוֹבֶה לֹא אֶת הַקֶּרֶן וְלֹא אֶת הָרִבִּית. נִרְאֶה לְר"י שֶׁר"מ קוֹנֵס לְהַפְסִיד הַחוֹב לְגַמְרֵי אֲפִי׳ בְּהוֹדְאָה וְעֵדוּת אַחֶרֶת כְּדִמְשַׁמַע לִישְׁנָא דְּאֵין גּוֹבֶה לֹא אֶת הַקֶּרֶן וְלֹא אֶת הָרִבִּית דְּמִשְׁמַע דְּאֵין גּוֹבֶה בְּכָל וְכֵן מִשְׁמַע מִדְּמִדְּמֵי לְקָנְסוּ גּוּפוֹ מִשּׁוּם שִׁבְחוֹ שֶׁמַּפְסִיד גּוּף הַמָּמוֹן וְאֵין לְהַקְשׁוֹת דִּבְפֶרֶק אֵיזֶהוּ נָשָׁךְ (ב"מ דף עב. ושם מִדְּמֵי הַךְ דְּהָכָא דִּשְׁטָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רִבִּית לְשִׁטְרֵי חוֹב הַמּוּקְדָּמִין וּמוֹקֵי הַהִיא דְּשִׁטְרֵי חוֹב בְּר"מ וְהֵיכִי מִדְּמֵי דְּהָכָא מַפְסִיד גּוּף הַמִּלְוֶה וְהָתָם אֵינוֹ מַפְסִיד אֶלָּא הַשְּׁטָר דְּמָה שֶׁאֵין מַפְסִיד שָׁם אֶלָּא הַשְּׁטָר לְפִי שֶׁלֹּא הָיָה בְּעִירָה בְּגוּף הַמִּלְוֶה אֶלָּא בַּשְּׁטָר אֲבָל בְּרִבִּית יֵשׁ עֲבִירָה דְּהַלְוָאָה בְּרִבִּית אֲפִי׳ בְּלֹא שְׁטָר אע"ג דְּאַמְרִינָן דְּמִשְׁעַת כְּתִיבָה עָבֵד לֵיהּ שׁוּמָא בְּלֹא שְׁטָר נַמִּי אֵיכָּא אִיסּוּרָא בְּהַלְוָאָה הַקְּשָׁה רִיב"א אִם יַפְסִיד כָּל חוֹבוֹ לְגַמְרֵי מְצִינוּ הַלְוָה חוֹטֵא נִשְׁכָּר וְאוֹר"י דְּאִין זֶה קוּשְׁיָא כִּי הַמִּלְוֶה שֶׁמְּרַוִּיחַ קָנְסוֹ בְּגוּף מַחֲמֶת הַשֵּׁבֶת וּמִתּוֹךְ כָּךְ יִזְדַּהֵר אֲבָל הַלְוָה אֵין לָנוּ בְּמָה לְקַנֵּס שֶׁתְּחִילָּתוֹ עַל מָנָת לְפָרוֹעַ הוּא לְוֹהֶ:

וַחֲכָמִים אוֹמְרִים גּוֹבֶה אֶת הַקֶּרֶן כּוּ׳. מִשְּׁמַע שֶׁגּוֹבֶה ע"פ הַשְּׁטָר אֲפִי׳ מִמְּשַׁעְבְּדֵי וְקָשֶׁה לְר"י לָמָּה הַשְּׁטָר כָּשֵׁר בֵּינוֹן שֶׁהֲעֵדִים עוֹבְרִים עַל לֹא תִּשְׁמוֹן אע"ג דְּאֵינָם עֵדֵי חָמֵס דְּאֵין מְרַוְיְחִין כְּלוּם הָא קי"ל כְּאַבַּיֵּי (סנהדרין דף כז.) דְּמִי שֶׁאוֹכֵל נְבֵלוֹת לְהַכְעִיס פָּסוּל וְהָא דְּלֹא תְּנֵי לָהּ בְּזֶה בּוֹרֵר (שם כד:) ה"נ לֹא תְּנֵי לוֹהֶ אֶלָּא בְּכָלָל מַלְוֶה אִיתֵיהּ דִּדְמִשְׁמַע הָתָם בְּגִמְרָא גַּבֵּי מַלְוֶה בְּרִבִּית מַלְוֶה הִבְאָה בְּרִבִּית וְאֵין לוֹמַר דְּמַיְּירִי בְּאֵין נִיכָּר הְרִבִּית בַּשְּׁטָר אֶלָּא כְּתוּב סְתָמָא פְּלוּגֵי חַיֵּיב לְפַלּוּגֵי מְנָה וְסָבְרוּ הֲעֵדִים שֶׁהַכֹּל קֶרֶן וְאח"כ נוֹדַע שֶׁהוּא רִבִּית דִּבְפֶרֶק אֵיזֶהוּ נָשָׁךְ (ב"מ דף עב. ושם מִתַּרֵץ ר' יוֹחָנָן עָלֶיהָ דְּהַהִיא דִּשְׁטָרֵי חוֹב הַמּוּקְדָּמִין פְּסוּלִין אֲפִילּוּ תִּימָא רַבָּנַן גְּזֵרָה שְׁמָא יִגְבֶּה מִזְּמַן רִאשׁוֹן וְאִי אֵין נִיכָּר בַּשְּׁטָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רִבִּית נַמִּי לִגְזוֹר שְׁמָא יִגְבֶּה רִבִּית בִּמְקוֹם קֶרֶן וְאֵין לוֹמַר שֶׁלְּכָךְ הַן כְּשֵׁרִים שֶׁלֹּא עָשׂוּ שׁוּמָא כֵּיוָן שֶׁנִּיכָּר מִתּוֹךְ הַשְּׁטָר הְרִבִּית לֹא יָבֹא לִגְבּוֹת הְרִבִּית עַל יְדֵי שְׁטָר וְהָא דְּתָנֵן בְּאֵיזֶהוּ נָשָׁךְ (שם עה:) שֶׁהֲעֵדִים עוֹבְרִים בְּלֹא תַּעֲשֶׂה הֵיינוּ בְּגוֹן שֶׁאֵין נִיכָּר הְרִבִּית מִתּוֹךְ הַשְּׁטָר דְּהָא אַמְרִי׳ בִּשְׁמַעְתִּין דְּמִשְׁעַת כְּתִיבָה עָבֵד לֵיהּ שׁוּמָא א"כ בִּשְׁטָר זֶה עוֹבְרִים בְּלֹא תַּעֲשֶׂה וי"ל דְּלֹא תִּשְׁמוֹן עָלָיו נָשָׁךְ לְאִינְשֵׁי בְּמִלְוֶה וְלוֹהֶ וְעָרֵב מִשְׁמַע לְהוּ וּלְהֲכִי לֹא מְפַסְּלֵי בְּהָכֵי כְּדַאֲמְרִינָן (שם דף ה:) לֹא תַּחְמוֹד לְאִינְשֵׁי בְּלֹא דְּמֵי מִשְׁמַע לְהוּ וְכֵן שֵׁיֵּשׁ עֵדִים שֶׁהֵם אֲנוּסִין מֵחֲמַת נְפָשׁוֹת וְכֵן ע"ל בְּשִׁטְרֵי חוֹב הַמּוּקְדָּמִים דְּיֵשׁ מַעֲמִידִין אוֹתָהּ כְּר"מ אֲבָל לְרַבָּנַן כְּשֵׁרִים וְאַפִּי׳ רְבִּי מֵאִיר אֵין פּוֹסֵל אֶלָּא מִטְּעַם קָנֵס וְאַמַּאי הֲלֵא עֵדִים הֵם שֶׁחָתְמוּ עַל שְׁטָר מוּקְדָּם אֶלָּא י"ל שֶׁיֵּשׁ עֵדִים שֶׁהָיוּ אֲנוּסִים מֵחֲמַת נְפָשׁוֹת א"נ בְּגוֹן שֶׁאָמְרוּ טָעִינוּ בְּשַׁנַּת הַמֶּלֶךְ וְאוֹמֵר ר"י דְּהָכָא בְּגִזֵּירוֹתָיו דִּוְקָא בְּגִזֵּירוֹתָיו וְלֹא בְּקַנְסוֹתָיו וְכֵן פְּסְקוּ הֲלָכוֹת גְּדוֹלוֹת כְּרַבָּנַן דְּר"מ מִטַּעַם זֶה בְּמַעוּבֶּרֶת חֲבֵירוֹ וּמִינָּקֶת חֲבֵירוֹ (יבמות לו:): **דְּמִשְׁעַת** כְּתִיבָה עָבֵד לֵיהּ שׁוּמָא. תִּימְהּ לְרַבֵּינוּ יִצְחָק מַה שׁוּמָא יֵשׁ כָּאן וּמַה מַּזִּיק עֲדוּתָן לְלוֹהֶ וְהֲלֵא לֹא יִגְבּוּ ב"ד הְרִבִּית ע"י שְׁטָר זֶה כֵּיוָן שֶׁנִּיכָּר בְּתוֹכוֹ רִבִּית:

לֵימָא כְּהָנֵי תְּנָאֵי כּוּ׳. מִכָּאן יֵשׁ לְהוֹכִיחַ דְּל"ג בְּמִלְּתֵיהּ דְּרשב"ג כָּל הַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה דְּאִי גְּרֵסִינָן לֵיהּ הָוָה לֵיהּ לְאַתּוּיֵי דְּעַל כְּרָחָךְ רשב"ג אַגּוּפָן נַמִּי קָנֵיס דְּאִי לָאו הָכֵי בְּמַאי פְּלִיג אַתַּנָּא קַמָּא וְי"ל דְּהָוֵי מָצֵי לְדַחוּיֵי דִּבּוֹלְהּ רשב"ג הֵיא וְה"ק שֶׁהִיָּה רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר כּוּ׳ א"נ ס"ד דִּוְקָא אַתְּבוּנוּ וְקַשּׁוּ דְּאִיכָּא שֶׁבְּחָא טוּבָא אֲבָל שְׁאָר דְּבָרִים לֹא וְאָתָא רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לְמִימַר דְּכָל הַמְּקַלְקְלִין שׁוּיִן אֲפִי׳ לֵית בְּהוּ אֶלָּא שֶׁבְּחָא שֶׁתַּרְתָּא:

וְהָדַר קָאָמַר דַּאֲסוּרִין מִשּׁוּם גְּזֵל. וְלֹא בָּעֵי לְמִימַר דַּאֲסוּרִין מִשּׁוּם גְּזֵל לְאוֹתוֹ שֶׁקָּדַם וְזָכָה דְּמוּתָּרִין דַּאֲיַן סְבָרָא דְּלִיגְלוּ בְּהָכִי: **לִזְעִירִי** וַדַּאי תַּנָּאֵי הִיא. דַּאֲיַן סְבָרָא לוֹמַר דְּפְלִיגֵי בַּהֲלָכָה וּמוֹרִין כֵּן לְעִנְיַן שֶׁבְּחָא דְּפְשִׁיטָא דְּלְכוּלֵּי עֲלְמָא מוֹרִין:

וקתני

תִּבְנוּ וְקַשּׁוּ תְּנַן מִשּׁוּם דִּמְשַׁרְקִי: כָּל הַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה: אָמַר רַב בֵּין בְּגוּפָן בֵּין בִּשְׁבָחָן וּזְעִירִי אָמַר בִּשְׁבָחָן אֲבָל לֹא בְּגוּפָן בְּמַאי קָמִיפְּלִגֵי רַב סָבַר קָנְסוּ גּוּפָן מִשּׁוּם שִׁבְחָן וּזְעִירִי סָבַר לֹא קָנְסוּ גּוּפָן מִשּׁוּם שִׁבְחָן תְּנַן הַהוֹפֵךְ אֶת הַגָּלָל בְּרה"ר וְהוּזַק בָּהֶן אַחֵר חַיָּיב בְּנִזְקוֹ וְאִילּוּ כָּל הַקּוֹדֵם זָכָה לֹא קָתָנֵי תְּנָא לְרֵישָׁא וְה"ה לְסֵיפָא וְהָא תָּנֵי עֲלֵהּ אֲסוּרִין מִשּׁוּם גְּזֵל כִּי אֲסוּרִין מִשּׁוּם גְּזֵל אַכּוּלְּהּ מַתְנִי׳ קָאֵי לְאוֹתוֹ שֶׁקָּדַם וְזָכָה וְהָא לֹא קָתָנֵי הָכֵי דִּתְנַן הַמּוֹצִיא תִּבְנוּ וְקַשּׁוּ לְרה"ר לְזְבָלִים וְהוּזַק בָּהֶן אַחֵר חַיָּיב בְּנִזְקוֹ וְכָל הַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה אֲסוּרִין מִשּׁוּם גְּזֵל לֹא קָנְסוּ גּוּפָן בְּמַאי קָמִיפְּלִגֵי רַב סָבַר קָנְסוּ גּוּפָן מִשּׁוּם שִׁבְחָן וּזְעִירִי סָבַר לֹא קָנְסוּ גּוּפָן מִשּׁוּם שִׁבְחָן תְּנַן הַהוֹפֵךְ אֶת הַגָּלָל בְּרה"ר וְהוּזַק בָּהֶן אַחֵר חַיָּיב בְּנִזְקוֹ וְכָל הַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה אֲסוּרִין מִשּׁוּם גְּזֵל אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק גָּלָל קָרְמִית דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שֵׁבַח קָנְסוּ גּוּפוֹ מִשּׁוּם שִׁבְחוֹ דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ שֵׁבַח לֹא קָנְסוּ אִיבָּעְיָא לְהוּ לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר קָנְסוּ גּוּפָן מִשּׁוּם שִׁבְחָן לְאַלְתַּר קָנְסִינָן אוֹ לְכִי מַיְּיתֵי שִׁבְחָא קָנְסִינָן ת"ש מִדְּקָאַיְּירִינָן גָּלָל וְתִסְבְּרָא כִּי אַיְּירִינָן גָּלָל מִיקַּמֵּי דְּלִשַׁנֵּי רַב נַחְמָן לְבָתַר דְּלִשַׁנֵּי רַב נַחְמָן מִי אֵיכָּא לְמִירְמָא גָּלָל כְּלָל לֵימָא כְּתַנָּאֵי שֶׁטְּרוּם שֶׁבָּתוּב בּוֹ רִבִּית קוֹנְסִין אוֹתוֹ וְאֵינוֹ גּוֹבֶה לֹא אֶת הַקֶּרֶן וְלֹא אֶת הָרִבִּית דִּבְרֵי ר"מ וַחֲכָמִים אוֹמְרִים גּוֹבֶה אֶת הַקֶּרֶן אֲבָל לֹא אֶת הָרִבִּית לֵימָא רַב דְּאָמַר כְּרַבִּי מֵאִיר וּזְעִירִי דְּאָמַר כְּרַבָּנַן אָמַר לְךָ רַב אֲנָא דְּאַמְרִי אֲפִי׳ לְרַבָּנַן עַד כַּאן לֹא קָאַמְרֵי רַבָּנַן הָתָם אֶלָּא קֶרֶן דִּבְהֵתֵירָא אֲבָל הָכָא קֶרֶן גּוּפָא קָמִזִּיק וּזְעִירִי אָמַר לְךָ אֲנָא דְּאַמְרִי אֲפִי׳ לְר"מ עַד כַּאן לֹא קָאָמַר ר"מ הָתָם אֶלָּא דְּמִשְׁעַת כְּתִיבָה דְּעָבַד לֵיהּ שׁוּמָא אֲבָל הָכָא מִי יֵימַר דְּמַזִּיק לֵימָא כְּהָנֵי תַּנָּאֵי הַמּוֹצִיא תִּבְנוּ וְקַשּׁוּ לְרה"ר לְזְבָלִים וְהוּזַק בָּהֶן אַחֵר חַיָּיב בְּנִזְקוֹ וְכָל הַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה וַאֲסוּרִין מִשּׁוּם גְּזֵל ר"ש בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר כָּל הַמְּקַלְקְלִין בִּרה"ר וְהוּזִיקוּ חַיָּיבִין לְשַׁלֵּם וְכָל הַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה וּמוּתָּרִין מִשּׁוּם גְּזֵל הָא גּוּפָא קַשְׁיָא אַמְּרַת כָּל הַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה וְהָדַר קָאָמַר אֲסוּרִין מִשּׁוּם גְּזֵל אֶלָּא לַאו הָכֵי קָאָמַר וְכָל הַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה בְּשִׁבְחָן וַאֲסוּרִין מִשּׁוּם גְּזֵל אַגּוּפָן וְאָתָא רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לְמִימַר אַפִּי׳ גּוּפָן נַמִּי כָּל הַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה לִזְעִירִי וַדַּאי תַּנָּאֵי הִיא לְרַב מִי לֵימָא תַּנָּאֵי הִיא אָמַר לְךָ רַב דְּכוּלֵּי עֲלְמָא קָנְסוּ גּוּפָן מִשּׁוּם שִׁבְחָן וְהָכָא בַּהֲלָכָה וְאֵין מוֹרִין כֵּן קָא מִיפְּלִגֵי דְּאִתְּמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב הֲלָכָה וְאֵין מוֹרִין כֵּן רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה אַפְּקַר חוּשְׁלֵי רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה אָמַר רַב הֲלָכָה וּמוֹרִין כֵּן אֵינִי וְהָא רַב הוּנָא אַפְּקַר חוּשְׁלֵי רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה אַפְּקַר

רַב הוּנָא וְהוֹרָה שֶׁהַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה:

סליקוסתא

סליקוסתא

תִּבְנוּ וְקַשּׁוּ דווקא **תְּנַן** במשנתינו שחייבים על הוצאתם לרשות הרבים, **מִשּׁוּם דְּמַשְׁרְכֵי** – מאחר שהם מחליקים ביותר, ולפיכך בזה מודה רבי יהודה שאף בשעת הוצאת זבלים חייב אדם בנזקיהם, ולא פטר רבי יהודה את המוציא ברשות אלא במוציא זבלים, שאינם מחליקים כל כך:

שנינו במשנה, שהמוציא את תבנו וקשו לרשות הרבים קנסוהו חכמים והפקירו ממונו, ולפיכך **כָּל הַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה:**

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים לענין מה קנסוהו חכמים: **אָמַר רַב**, דין זה שכל הקודם בהן זכה, נאמר **בֵּין בְּגוּפָן** – גוף התבן והקש, **וּבֵין בְּשִׁבְחָן** – השבח שהשביחו בדריסת רגלי אדם ובהמה ברשות הרבים. דהיינו, מאחר שאדם זה הוציא את תבנו וקשו לרשות הרבים כדי שיידרסו ברגלי אדם ובהמה וישביחו, קנסוהו חכמים שלא זו בלבד שרשאי כל אדם ליטול את השבח שהשביחו התבן והקש ברשות הרבים, אלא שאף גוף התבן והקש מופקרים הם לכל החפץ ליטלם.

וּזְעֵירִי אָמַר, לא קנסוהו חכמים אלא **בְּשִׁבְחָן אֲבָל לֹא בְּגוּפָן**. דהיינו, שרשאי כל אדם ליטול את שווי השבח שהשביחו התבן והקש ברשות הרבים, מאחר ששבח זה באיסור נעשה, אבל גוף התבן והקש ברשות בעליו עומד, ואין אדם רשאי ליטלו לעצמו.

מבררת הגמרא: **כְּמַאי קָמִיפַּלְגֵי, רַב סָבַר** שקָנְסוּ חכמים את המוציאים תבנם וקשם לרשות הרבים שיפסידו אף את **גּוּפָן** של התבן והקש, **מִשּׁוּם שִׁבְחָן** – כדי שלא יבואו להוציאם כדי להשביחם. **וּזְעֵירִי סָבַר לֹא** קָנְסוּ חכמים **גּוּפָן מִשּׁוּם שִׁבְחָן**, אלא קנסו רק לגבי השבח שנעשה באיסור, ולא לגבי גוף הממון שהיה שייך להם בהיתר.

הגמרא מנסה להוכיח מן המשנה כדברי זעירי: **תְּנַן** במשנתינו, שאדם **הַהוֹפֵךְ אֶת הַגָּלָל** [–גללי בהמה] **בִּרְשׁוּת הָרַבִּים**, דהיינו, שנטלם ממקום שבו היו מונחים והניחם במקום אחר, **וְלאחר שהפכם הוּזַק בָּהֶן** אדם **אַחֵר, חַיָּיב** ההופך **בְּתשלומי נִזְקוֹ** של אותו אדם.

מדייקת הגמרא, **וְאִילּוּ כָּל הַקּוֹדֵם** בהן **זָכָה לֹא קָתָנֵי** במשנה, דהיינו, שלא הפקירום חכמים לכל החפץ ליטלם, אף שהניחם בעליהם ברשות הרבים באיסור. ויש להוכיח מכאן כדעת זעירי, שלא קנסו חכמים אלא את השבח שנעשה באיסור, ומאחר וגללים הנדרסים ברשות הרבים אינם משביחים, שכבר מושבחים הם, לפיכך לא קנסו חכמים את המוציא גללים, ושלא כדברי רב הסובר שקנסו חכמים והפקירו אף את גוף הדבר.

דוחה הגמרא, **תָּנָא לֵרֵישָׁא** העוסקת במוציא תבן וקש, שכל הקודם בהם זכה, **וְהוּא הַדִּין לְסֵיפָא** העוסקת במוציא גללים, שאף בזה כל הקודם זכה, אלא שלא הוצרך התנא לשוב ולכפול הדברים.

שבה הגמרא ומקשה: **וְהָא תָּנֵי עֲלָהּ** בברייתא המבארת את דברי המשנה, שגללים אלו **אֲסוּרִין** הם **מִשּׁוּם גֵּזֶל**, דהיינו, שאין אדם רשאי ליטלם לעצמו, ובהכרח שלא הפקירום חכמים לכל הקודם. ומתרצת: **כִּי קָתָנֵי** בברייתא שאֲסוּרִין הם **מִשּׁוּם גֵּזֶל**, אין הכוונה בזה לגבי גללים בלבד, אלא **אַכּוּלָּהּ מַתְנִיתִין קָאֵי**, ואף על המוציא תבן וקש, והיינו **לְאוֹתוֹ שֶׁקָּדַם וְזָכָה** – שאם קדם אדם וזכה בתבן וקש או בגללים הרי הם שלו, ואם יטלם אדם ממנו עובר הוא באיסור גזל.

שבה הגמרא ומקשה: **וְהָא לֹא קָתָנֵי הָכִי**, דִּתְנַן בתוספתא (פ"ב ה"ו), שאדם **הַמּוֹצִיא** את **תִּבְנוּ וְקַשּׁוּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים לִזְבָלִים** – כדי שידרסו ברגלי העוברים ויהיו ראויים לזבל בהם שדות, **וְהוּזַק בָּהֶן** אדם **אַחֵר, חַיָּיב** המוציא **בְּנִזְקוֹ** של אותו אדם, **וְכָל הַקּוֹדֵם** וזוכה **בָּהֶן** לעצמו **זָכָה, וּמוּתָּר מִשּׁוּם גֵּזֶל** – ואין בזה איסור גזל. **וְהַהוֹפֵךְ אֶת הַגָּלָל לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְהוּזַק בָּהֶן** אדם **אַחֵר חַיָּיב** ההופך בנזקו, **וְאָסוּר מִשּׁוּם גֵּזֶל** – שאין אדם רשאי לזכות בגללים אלו לעצמו. ומוכח, שישנו חילוק בין המוציא תבן וקש לרשות הרבים שהפקירום חכמים לכל הקודם, לבין המוציא גללים שלא הפקירום, ובהכרח יש לומר בטעם הדבר, שמאחר ולא קנסו חכמים אלא את השבח, אין שייך לקנוס בגללים שאינם משביחים, ויש להקשות על שיטת רב הסובר שקנסו חכמים והפקירו אף את גוף התקלה.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, גָּלָל קָרְמִית** – האם מקשה אתה מגללים, מדוע לא קנסו חכמים את המוציאם, אין בכך קושיא, מאחר **שדָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שֶׁבַח** כתבן וקש, **קָנְסוּ** חכמים והפקירו אף את **גּוּפוֹ מִשּׁוּם שִׁבְחוֹ**, אבל **דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ שֶׁבַח** כגללים, **לֹא קָנְסוּ** חכמים את גופו, ולפיכך אין אדם רשאי לזכות בהם לעצמו.

הגמרא מסתפקת בשיטת רב: **אִיבַּעְיָא לְהוּ, לְדִבְרֵי רַב הָאוֹמֵר** שקָנְסוּ חכמים את **גּוּפָן** של התבן והקש, **מִשּׁוּם שִׁבְחָן**, יש להסתפק האם **לְאַלְתַּר קָנְסִינָן** – מיד כשהוציאם לרשות הרבים קנסוהו חכמים שרשאי כל אדם ליטלם, אף שלא הושבחו עדיין, **אוֹ לְכִי מַיְיתִי שִׁבְחָא קָנְסִינָן** – או שלא קנסוהו חכמים עד לאחר שהשביחו ברשות הרבים, ורק אז רשאי כל החפץ ליטלם לעצמו.

הגמרא מנסה לפשוט ספק זה: **תָּא שְׁמַע, מִדְּקָאֲיִרִינָן גָּלָל**. דהיינו, הגמרא לעיל סברה, שניתן להוכיח שלא כדברי רב הסובר שהפקירו חכמים את גוף הדבר, מכך שלא קנסו חכמים את המוציא גלל לרשות הרבים, מאחר שאין בו שבח.

ויש להוכיח מדברי הגמרא, שלדעת רב קנסוהו חכמים מיד כשהוציא, שאם לא קנסוהו עד לאחר שהשביח ממונו מה מקום יש להקשות מגללים, הרי מאחר ואינם משביחים לעולם מודה רב שלא הפקירום חכמים. ובהכרח, שלדעת רב קנסו חכמים מיד כשמוציא לרשות הרבים, ולפיכך סברה הגמרא שיש לקנוס לשיטתו את המוציא גללים, אף על פי שאינם משביחים.

דוחה הגמרא, **וְתִסְבְּרָא**, הרי **כִּי אַיְירִינָן גָּלָל** – כאשר סברה הגמרא להקשות על דברי רב מדין גלל, היה זה **מִיקַּמִּי דְּלִשַׁנֵּי רַב נַחְמָן** את דברי רב, וסברה הגמרא שהפקירו חכמים את גוף הדבר אף במקום שאין סופו להשביח, ולסברא זו ודאי שקונס רב מיד במקום שסופו להשביח, אך **לְבָתַר דְּשַׁנֵּי רַב נַחְמָן** שלא הפקירו חכמים אלא דבר שיש בו שבח, **מִי אִיכָּא לְמֵימְרָא גָּלָל כְּלָל** – האם ניתן להקשות על רב מדין גלל, ודאי שלא, שהרי גלל אין בו שבח, ועל כן יש להסתפק מעתה במקום שיש בו שבח, האם סובר רב שקנסוהו חכמים רק לאחר שהשביח ממונו, או שקנסוהו משעה שהוציאו לרשות הרבים.

הגמרא מנסה לתלות את מחלוקתם של רב וזעירי במחלוקת תנאים: **לֵימָא כְּתַנָּאֵי** – לכאורה יש לומר, שמצינו תנאים שנחלקו בענין זה האם יש לקנוס את הקרן משום השבח. שהרי שנינו בברייתא, **שֶׁשָּׁם שֶׁכָּתוּב בּוֹ רִבִּית,** כגון שכתוב בו 'פלוני לוה מפלוני מנה, על מנת לשלם לו מאתיים', **קוֹנְסִין אוֹתוֹ** – את המלוה, **וְאֵינוֹ גּוֹבֶה** מן הלוה **לֹא אֶת הַקֶּרֶן** של ההלוואה **וְלֹא אֶת הָרִבִּית,** שקנסוהו חכמים שיפסיד את כל סכום ההלוואה, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, גּוֹבֶה** הוא **אֶת הַקֶּרֶן, אֲבָל לֹא אֶת הָרִבִּית,** שלא הפסידוהו חכמים אלא את דמי הריבית בלבד.

מבררת הגמרא, **לֵימָא** שרַב הסובר שקנסו את המוציא תבנו וקשו לרשות הרבים שיפסיד אף את הקרן, **דְּאָמַר כְּרַבִּי מֵאִיר** שקנסוהו חכמים למלוה בריבית להפסיד אף את הקרן, **וּזְעֵירִי** הסובר שלא הפסידוהו חכמים אלא את השבח שהשביחו התבן והקש ברשות הרבים שלא כדין, **דְּאָמַר כְּרַבָּנָן** – שלא הפסידו חכמים למלוה בריבית אלא את הריבית עצמה, אך לא את גוף הקרן של ההלוואה.

דוחה הגמרא, **אָמַר לָךְ רַב, אֲנָא דְּאָמְרִי אֲפִילּוּ לְרַבָּנָן** – יכול אני לסבור אף כדעת חכמים שאינם קונסים את קרן ההלוואה, ומכל מקום יודו חכמים שיש לקנוס את המוציא תבן וקש ולהפסידו אף את הקרן, **דְּעַד כָּאן לֹא קָאָמְרִי רַבָּנָן הָתָם** שאין להפסידו את קרן ההלואה, **אֶלָּא** קֶרֶן **דְּבַהֲתִירָא** – מאחר שהלואת הקרן בהיתר היא נעשית, שאין האיסור אלא בהוספת הריבית, **אֲבָל הָכָא** קֶרֶן **גּוּפָא** קָמַזִּיק – אך כאן במוציא תבן וקש לרשות הרבים, הרי הקרן עצמה נעשית תקלה המזקת ברשות הרבים, ולפיכך יודו חכמים שיש להפסידו אף את הקרן.

וּזְעֵירִי אָמַר לָךְ, אֲנָא דְּאָמְרִי אֲפִילּוּ לְרַבִּי מֵאִיר – יכול אני לסבור אף כדעת רבי מאיר שיש להפסיד למלוה בריבית גם את הקרן, ומכל

המשך בעמוד ט

סַלִּיקוֹסְתָּא – פסולת הנותר מן התמרים לאחר שעשו מהם שיכר, שהוציא אדם לרשות הרבים. **כִּשְׁלָמָא רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה כְּשְׁמַעְתֵּיהּ** – שיטת רב אדא בר אהבה מבוארת היא, שכן נוקט הוא שהלכה היא ומורים כן לרבים, **אֶלָּא רַב הוּנָא** שסובר שאין מורים כן, **לֵימָא הָדַר בֵּיהּ** – האם יש לומר שחזר בו מדבריו.

מתרצת הגמרא: **הָנְהוּ** – אנשים אלו שהפקירו חכמים את ממונם, **מוּתְּרִין הֲווּ** – התרו בהם כמה פעמים לסלק את תקלתם מרשות הרבים, ומאחר שלא סילקו מודים הכל שניתן להפקיר את רכושם אף לכתחילה:

משנה

עד עתה עסקו המשניות בפרק זה בדיני אדם הניזוק על ידי שנתקל בממונו של חבירו. משנה זו עוסקת באדם הניזוק על ידי שנתקל בגופו של חבירו.

שְׁנֵי קַדְּרִין [–מוכרי קדרות] **שֶׁהָיוּ מְהַלְּכִין זֶה אַחַר זֶה** ברשות הרבים עם קדרותיהם, **וְנִתְקַל הָרִאשׁוֹן** בדרכו **וְנָפַל** על הארץ, **וְנִתְקַל הַשֵּׁנִי בָּרִאשׁוֹן** ונפל אף הוא וניזוקו, ונשברו קדרותיו, **הָרִאשׁוֹן חַיָּיב** בְּתשלום **נִזְקֵי שֵׁנִי:**

גמרא

הגמרא מבארת את סיבת חיובו של הראשון: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא תֵּימָא** – אל תאמר **דְּמַתְנִיתִין כְּרַבִּי מֵאִיר הִיא, דְּאָמַר** שה**נִתְקַל פּוֹשֵׁעַ הוּא** על שלא נזהר, **וְחַיָּיב,** ולפיכך יש לחייב את הראשון בתשלום נזקיו של השני, **אֶלָּא** ניתן לבאר את דברי המשנה **אֲפִילּוּ לְרַבָּנָן דְּאָמְרֵי** שהנתקל **אָנוּס הוּא וּפָטוּר,** מכל מקום **הָכָא חַיָּיב** הראשון בנזקי שני, משום שהמשנה עוסקת באופן כזה, **שֶׁהָיָה לוֹ** זמן בכדי **לַעֲמוֹד** ממקומו לאחר שנפל, **וְלֹא עָמַד,** ולפיכך פושע הוא בזה, וחייב משום אדם המזיק.

אמנם, באופן שלא היתה שהות בידו כדי לעמוד, סובר רבי יוחנן שיש לפוטרו מתשלום הנזק, לדעת חכמים הסוברים שהנתקל אינו פושע בנפילתו.

דעת החולק. **רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר, אֲפִילּוּ תֵּימָא** – אפילו אם תאמר, שהמשנה עוסקת באופן **שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ** זמן בכדי **לַעֲמוֹד** ממקומו לאחר הנפילה, מכל מקום יש לחייבו בתשלום נזקי השני, מאחר **שֶׁהָיָה לוֹ לְהַזְהִיר** את ההולך אחריו שלא יתקל בו, **וְלֹא הִזְהִיר,** ועל כן פושע הוא בכך, וחייב בתשלום הנזק.

הגמרא מבארת את דעתו של רבי יוחנן: **וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר,** שלא יתכן להעמיד את דברי המשנה באופן כזה שלא יכול היה לעמוד, **דְּכֵיוָן דְּלֹא הָיָה לוֹ** זמן בכדי **לַעֲמוֹד** ממקומו לאחר הנפילה, **לֹא הָיָה לוֹ** פנאי בכדי **לְהַזְהִיר** את הבא אחריו שלא יתקל בו, **דְּטָרֵיד** – מאחר שטרוד היה בנפילתו, ולפיכך יש לפוטרו מתשלום נזקי השני, ומאחר שהמשנה מחייבתו, בהכרח שעוסקת באופן שהיה לו פנאי בכדי לעמוד, ולפיכך יש לחייבו על פשיעתו שלא עמד.

הגמרא מנסה להוכיח כדברי רב נחמן בר יצחק מדברי המשנה להלן: **תְּנַן** – שנינו במשנה (להלן ע"ב), ששנים שהיו מהלכים ברשות הרבים, אחד נשא חבית ואחד קורה, ופגעו זה בזה ונשברה החבית בקורה, הדין הוא כך, אם **הָיָה בַּעַל קוֹרָה** מהלך **רִאשׁוֹן וּבַעַל חָבִית אַחֲרוֹן, וְנִשְׁבְּרָה הַחָבִית בַּקּוֹרָה, פָּטוּר** בעל הקורה מתשלום נזקי החבית, מאחר שבעל החבית פשע שנזדרז בהילוכו יותר מדאי. **וְאִם** הלך בעל החבית כדרכו, ולפתע **עָמַד** [–עצר] **בַּעַל הַקּוֹרָה** במקומו, ונתקל בו בעל החבית ונשברה חביתו, **חַיָּיב** בעל הקורה בתשלום הנזק, מאחר שפשע בכך שעמד ברשות הרבים.

מבררת הגמרא: **מַאי לַאו** – האם אין לומר שהמשנה עוסקת באופן **שֶׁעָמַד** בעל הקורה במקומו על מנת **לְכַתֵּף** – לתקן את משא הקורה על כתיפו, **דְּאוֹרְחֵיהּ הוּא** – שדרך נושאי משא לעשות כן, ולא פשע בעמידתו זאת, **וְקָתָנֵי** – ומכל מקום שנינו **שֶׁחַיָּיב** הוא בנזקי החבית, ובהכרח שטעם הדבר הוא, משום **דַּהֲוָה לֵיהּ לְהַזְהִיר** את בעל החבית ולהודיעו שעומד הוא לכתף, ומאחר שלא עשה כן פשע בעמידתו וחייב בתשלום הנזק, אף שטרוד היה לכתף משאו. ויש להוכיח מכאן כדעת רב נחמן בר יצחק, שגם באופן שעמד כדין ניתן לחייבו על כך שלא הזהיר.

דוחה הגמרא: **לֹא** – אין המשנה עוסקת באופן שעמד בעל הקורה כדי לכתף, אלא **כְּשֶׁעָמַד לָפוּשׁ** – לנוח מעמל משאו, שמשונה הוא, מאחר שאין רשות הרבים עשויה לכך, ולפיכך חייב הוא בנזקי בעל החבית.

שבה הגמרא ומבררת: **אֲבָל** אם **עָמַד** בעל הקורה כדי **לְכַתֵּף, מַאי** – מה יהא הדין באופן כזה, **פָּטוּר,** אם כן **אַדְּתָנֵי סֵיפָא** – מדוע הוצרכה המשנה לשנות בסיפא, **וְאִם אָמַר לוֹ** בעל הקורה **לְבַעַל הַחָבִית עֲמוֹד** במקומך, **פָּטוּר** הוא על נזקי החבית מאחר שהזהירו, **לִפְלוֹג וְלִיתְנֵי בְּרֵישָׁהּ** – היה למשנה לחלק בדין הרישא עצמה, ולומר כך, **כַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים** שחייב בעל הקורה בנזקי החבית, **כְּשֶׁעָמַד לָפוּשׁ,** שפושע הוא בעמידה זו, **אֲבָל** אם **עָמַד** בכדי **לְכַתֵּף, פָּטוּר,** ואף אם לא הזהיר את בעל הקורה, מאחר שעשה כדרך בני אדם.

מתרצת הגמרא: אכן ניתן היה לשנות באופן כזה, ומכל מקום העדיפה המשנה לבאר הדין כשעמד בעל הקורה לפוש, **דְּהָא קָא מַשְׁמַע לָן** – מאחר שיש להשמיע בזה חידוש, **דְּאַף עַל גַּב דְּעָמַד** בעל הקורה בכדי **לָפוּשׁ,** שאינו רשאי לעשות כן ופשיעה היא זו, מכל מקום **כִּי קָאָמַר לוֹ** – מאחר שהזהיר ואמר **לְבַעַל חָבִית עֲמוֹד** במקומך, **פָּטוּר** הוא על נזקי החבית.

הגמרא מנסה להוכיח מברייתא כדברי רב נחמן בר יצחק: **תָּא שְׁמַע, הַקַּדְּרִין** [–מוכרי קדירות] **וְהַזַּגְּגִין** [–מוכרי זכוכית] **שֶׁהָיוּ מְהַלְּכִין** ברשות הרבים **זֶה אַחַר זֶה, וּנְתָקַל הָרִאשׁוֹן** בדרכו **וְנָפַל** על הארץ, **וְנִתְקַל הַשֵּׁנִי בָּרִאשׁוֹן** ונפל, וניזוקו גופו וכליו, **וְנִתְקַל הַשְּׁלִישִׁי בַּשֵּׁנִי** ונפל, וניזוקו גופו וכליו, הדין הוא שה**רִאשׁוֹן חַיָּיב** בְּתשלום **נִזְקֵי הַשֵּׁנִי, וְהַשֵּׁנִי חַיָּיב** בְּתשלום **נִזְקֵי הַשְּׁלִישִׁי. וְאִם מַחֲמַת הָרִאשׁוֹן נָפְלוּ,** אזי **הָרִאשׁוֹן חַיָּיב** בְּתשלום **נִזְקֵי כּוּלָּם. וְאִם הִזְהִירוּ זֶה אֶת זֶה** לאחר נפילתן, **פְּטוּרִין** הם מתשלום הנזקים.

מבררת הגמרא: **מַאי לַאו** – האם אין לומר שהברייתא עוסקת באופן **שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶן לְעָמוֹד** ממקומם, ואף על פי כן חייבים הם בתשלומי נזקם של הנתקלים בהם, מאחר שהיה מוטל עליהם להזהירם. ויש להוכיח מכאן כשיטת רב נחמן בר יצחק, שאף באופן שאין האדם פושע בנפילתו, מכל מקום מוטל עליו להזהיר את הבאים אחריו שלא יתקלו בו, ואם אינו מזהירם פושע הוא וחייב בנזקיהם.

דוחה הגמרא: **לֹא** – אין הברייתא עוסקת באופן כזה, אלא באופן **שֶׁהָיָה לָהֶן** פנאי בכדי **לַעֲמוֹד** ולא עמדו, ולפיכך פושעים בהם בזה, וחייבים בתשלום נזקם של הנתקלים בהם.

שבה הגמרא ומבררת: **אֲבָל** באופן **שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם** פנאי **לַעֲמוֹד מַאי** – מה יהא הדין בזה, **פְּטוּרִים, אִי הָכִי, אַדְּתָנֵי סֵיפָא** – מדוע הוצרכה הברייתא לשנות בסיפא **שֶׁאִם הִזְהִירוּ זֶה אֶת זֶה פְּטוּרִים, לִפְלוֹג וְלִיתְנֵי בְּרֵישָׁהּ** – היה לה לחלק בדין המתבאר ברישא עצמה, ולומר כך, **כַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים** שחייב כל אחד מהם בנזקי חבירו, **כְּשֶׁהָיָה לָהֶן** פנאי בכדי **לַעֲמוֹד, אֲבָל** אם **לֹא הָיָה לָהֶן** פנאי **לַעֲמוֹד, פְּטוּרִין,** ואף אם לא הזהירו זה את זה.

מתרצת הגמרא: אכן ניתן היה לשנות באופן כזה, ומכל מקום העדיפה הברייתא להשמיענו הדין באופן שהיה להם פנאי לעמוד, **דְּהָא קָא מַשְׁמַע לָן** – מאחר שמשמיעה היא בכך חידוש, **דְּאַף עַל גַּב דְּהָיָה לָהֶן** פנאי **לַעֲמוֹד** ממקומם, ולא עמדו, ופושעים הם בכך, מכל מקום **כִּי הִזְהִירוּ זֶה אֶת זֶה פְּטוּרִין** הם מתשלום נזקם.

רבא מבאר את דברי הברייתא העוסקת בדין 'הקדרים והזגגים': **אָמַר רָבָא,** אף שמבואר בדברי הברייתא שהראשון חייב בנזקי שני והשני חייב בנזקי השלישי, מכל מקום אין דינם שוה לגמרי, אלא **הָרִאשׁוֹן**

המשך בעמוד קמז

וְקָתָנֵי חַיֵּיב. שֶׁהָיָה לוֹ לְהַזְהִיר אע"ג דְּטָרִיד לְכַתֵּף הָיָה לוֹ לְהַזְהִיר וְא"ת דְּמִשּׁוּם שֶׁהָיָה לוֹ לְהַזְהִיר חַיֵּיב דִּלְמָא מִשּׁוּם דְּמוֹקְמִינָן לְקַמָּן דְּרָמֵי כְּשֹׁלֶדָא וְחַיֵּיב מִשּׁוּם דִּלְא לְמִירְמְיֵהּ כְּשֹׁלֶדָא וְי"ל דִּכְשֹׁלֶדָא נַמִּי דְּרָכוֹ בְּשִׁמְּכַתֵּף וְא"ת אִי אוֹרְחֵיהּ אַמַּאי הָוֵה לֵיהּ לְהַזְהִיר הָא לְקַמָּן מוּכָח דְּאִי לֹא רָמֵי כְּשֹׁלֶדָא פְּטוּר דְּאִיבְּעֵי לֵיהּ לְבַעַל חֲבִית לְאַסּוּקֵי אַדַּעְתֵּיהּ שְׁמָא יַעֲמוֹד בַּעַל קוֹרָה וְא"כ אֲפִי' כְּשֹׁלֶדָא נַמִּי לִיפְטַר הָכָא דְּאִיבְּעֵי לֵיהּ לְבַעַל חֲבִית לְאַסּוּקֵי אַדַּעְתֵּיהּ שְׁמָא יַעֲמוֹד כְּשֹׁלֶדָא כֵּיוָן דְּדָרֵךְ הַמְּכַתְּפִין בְּכָךְ וְי"ל כֵּיוָן דִּלְפָעֲמִים מְכַתֵּף וְאֵין מְנִיחַ כְּשֹׁלֶדָא לא אִיבְּעֵי לֵיהּ לְאַזְדְּהוּרֵי וְא"ת כִּי מוֹקֵי לָהּ נַמִּי כְּשֶׁעָמַד לְפוֹשׁ אַמַּאי חַיֵּיב הָא כֵּיוָן דְּאִיבְּעֵי לֵיהּ לְאַזְדְּהוּרֵי דְּמָנָא יָדַע אִם עוֹמֵד לְכַתֵּף אוֹ לְפוֹשׁ וּפוֹשֵׁעַ הוּא וְי"ל דְּמִינְבַר שֵׁפִּיר אִם עוֹמֵד לְפוֹשׁ אוֹ לְכַתֵּף הִלְכָּךְ כְּשֶׁעוֹמֵד לְפוֹשׁ אֵין לְאַזְהָרוֹן לִיזְהַר מִשֹּׁלֶדָא דִּלְאו אוֹרְחֵיהּ כְּשֹׁלֶדָא כְּשֶׁעוֹמֵד לְפוֹשׁ הִלְכָּךְ הָהוּא דְּעָמַד פּוֹשֵׁעַ הוּא אִם לא יְזַהִיר אֲבָל כְּשֶׁעוֹמֵד לְכַתֵּף אוֹרְחֵיהּ הוּא לְהִנִּיחַ כְּשֹׁלֶדָא וְאֵין לוֹ לְהַזְהִיר: **אָמַר** רָבָא רִאשׁוֹן חַיֵּיב בְּנִזְקֵי שֵׁנִי. לְשׁוֹן שֵׁנִי פִּי' בְּקוּנְטְרֵס מִפִּי הַמּוֹרֶה וְכֵן נִרְאֶה לִרְ"י עִיקָּר וְהָכֵי פֵּירוּשׁוֹ רִאשׁוֹן חַיֵּיב בְּנִזְקֵי שֵׁנִי בֵּין בְּנִזְקֵי גּוּפוֹ בֵּין בְּנִזְקֵי מָמוֹנוֹ דְּרִאשׁוֹן וּבְנִזְקֵי גּוּפוֹ מְחַיֵּיב אַף עַל מָמוֹנוֹ דְּשֵׁנִי דַּהֲוֵי אָדָם הַמַּזִּיק וּבְנִזְקֵי מָמוֹנוֹ מְחַיֵּיב אֲנִנְזְקֵי גּוּפוֹ דְּשֵׁנִי וְלא עַל מָמוֹנוֹ דְּקַדִּירוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת הָוֵי בּוֹר וְלא מְחַיֵּיב אֲכָלִים כְּדַמְפָרֵשׁ דְּרִאשׁוֹן וְדַאי פּוֹשֵׁעַ הוּא וּלְפִיכָךְ חַיֵּיב עַל נֶזֶק שֶׁמָּמוֹנוֹ עוֹשֶׂה אֲבָל שֵׁנִי לא פָּשַׁע בְּשֵׁלִישִׁי כָּל כָּךְ וּמ"מ כְּשֶׁגּוּף הַשֵּׁנִי הַזִּיק אֲפִי' בְּמָמוֹן הַשְּׁלִישִׁי חַיֵּיב דְּהָיָה לוֹ לַעֲמוֹד וְלא עָמַד אֲבָל כְּשֶׁהִזִּיק מָמוֹנוֹ שֶׁל שֵׁנִי אֲפִילּוּ גּוּפוֹ שֶׁל שְׁלִישִׁי פָּטוּר דְּאָמַר לְהוּ לא מִצִּינוּ בּוֹר וְלא אָנָא כְּרִיתֵיהּ דְּה"ל מִפְּקִיר נְזָקָיו לְאַחַר נְפִילַת אוֹנֶס מִיתִּיבֵי כּוֹלָן פְּטוּרִין עַל נֶזֶק מָמוֹנָן אֲפִילּוּ רִאשׁוֹן אִם הִזִּיק מָמוֹנוֹ אֲפִילּוּ אֶת גּוּף הַשֵּׁנִי וְלא מָצֵי אוֹקְמָהּ דְּבְרֵייְתָא כְּרַבְּנָן דְּאָמְרֵי נִתְקַל אוֹנֶס הוּא דַּהֲוֵי רִאשׁוֹן נַמִּי מִפְּקִיר נְזָקָיו לְאַחַר נְפִילַת אוֹנֶס וְרָבָא כַּר"מ דְּאָמַר נִתְקַל פּוֹשֵׁעַ הוּא דְּקִ"ל דִּבְרֵייְתָא וְרָבָא לְפָרֵשׁ הַבְּרֵייְתָא דִּקְדָרִין וְהַנְּגִין קָאָתוּ לְהָכֵי לֵיכָּא לְמֵימַר דִּפְלִיגֵי וּבִקּוּנְטְ' פֵּירֵשׁ דְּרָבָא ס"ל דְּבֵין לְר"מ וּבֵין לְרַבָּנָן נִתְקַל פּוֹשֵׁעַ הוּא וְלא פְּלִיגֵי אֶלָּא בְּמִפְּקִיר נְזָקָיו אֲבָל מִכָּל מָקוֹם ה"ל לְאוֹקְמֵי בְּרֵייְתָא כְּרַבָּנָן דְּאִית לְהוּ מִפְּקִיר נְזָקָיו פְּטוּר וְעוֹד דִּבְרָאוּמִנִּים (ב"מ דף פב: ושם מִשְּׁמָע דְּלֵיכָּא מָאן דְּפָלִיג אַמַּאי דְּאוֹקִימְנָא לְעֵיל פְּלוּגְתָּא דְּנִתְקַל פּוֹשֵׁעַ דְּקָאָמַר הָתָם וְקִ"ל דִּבְנִתְקַל פּוֹשֵׁעַ פְּלִיגֵי וּמִשֵּׁנִי אֶלָּא אָמַר רָבָא רִאשׁוֹן חַיֵּיב בְּנִזְקֵי שֵׁנִי בֵּין בְּנִזְקֵי גּוּפוֹ בֵּין בְּנִזְקֵי מָמוֹנוֹ דְּשֵׁנִי וְהוּא דְּהִזִּיק בְּגוּפוֹ אע"ג דְּאָנוּס מִדְּפָטַר בְּרֵייְתָא כְּשֶׁהִזִּיק רִאשׁוֹן בְּמָמוֹנוֹ מ"מ חַיֵּיב עַל שֶׁהָיָה לוֹ לַעֲמוֹד אוֹ לְהַזְהִיר וְלא עָמַד וְהִזְהִיר אֲבָל שֵׁנִי חַיֵּיב בְּנִזְקֵי שְׁלִישִׁי וְלא אֲמָמוֹנוֹ דְּגוּף הַשֵּׁנִי הָוֵי בּוֹר מִשּׁוּם דְּאָנוּס יוֹתֵר מִן הָרִאשׁוֹן וּלְכָךְ מִטַּעַם שֶׁהָיָה לוֹ לַעֲמוֹד לא הָוֵי אֶלָּא בּוֹר וְרִאשׁוֹן שֶׁאֵין אָנוּס כָּל כָּךְ אע"ג דִּבְאוֹנֶס זֶה מִפְּטַר אָדָם הַמַּזִּיק כְּדִמְשַׁמַּע בְּהָאוּמְנִים מִכֵּיוָן שֶׁהָיָה לוֹ לַעֲמוֹד וְלא עָמַד חָשִׁיב לֵיהּ אָדָם הַמַּזִּיק אע"פ שֶׁזֶּה דּוֹחֵק אֵין לְחוּשׁ כֵּיוָן דְּלא קָאֵי מִסְקָנָא הָכָא א"נ י"ל דְּרָבָא סְבִירָא לֵיהּ בְּנִתְקַל פּוֹשֵׁעַ כַּר"מ וּלְכָךְ הָרִאשׁוֹן הָוֵי אָדָם הַמַּזִּיק וְלא בּוֹר מ"מ פָּטַר לֵיהּ בְּבְרֵייְתָא אֲנִנְזְקֵי מָמוֹנוֹ מִשּׁוּם דְּסָבַר מִפְּקִיר נְזָקָיו פְּטוּר אֲפִילּוּ אַחַר נְפִילַת פְּשִׁיעָה אע"ג דְּרָבָא סָבַר כַּר"מ בְּהָא לא סָבַר כַּר"מ וּפְרִיךְ הָנִיחָא לְשִׁמּוּאֵל אֶלָּא לְרַב אַמַּאי חָשִׁיב לֵיהּ לְהַאי שֵׁנִי בּוֹר תִּרְגֹּמָהּ רַב אַדָּא כְּגוֹן שֶׁהוּזְקוּ כֵּלִים בְּכֵלִים וְהַשְּׁתָּא הָדַר בֵּיהּ וּבָא לְיַיֵּשֵׁב הַבְּרֵייְתָא לְלִישְׁנָא קַמָּא דְּרָבָא וְכוּלָּן חַיָּיבִין עַל נֶזְקֵי גּוּפוֹ שֶׁגּוּפוֹ הִזִּיק אֶת מָמוֹנוֹ שֶׁמָּמוֹן הִזִּיק אֶת הַמָּמוֹן וְאע"ג דְּנִתְקַל פּוֹשֵׁעַ הוּא מ"מ הָוֵי מָמוֹנוֹ בּוֹר וּפָטוּר עַל כְּלִי שֵׁנִי אֲבָל כְּשֶׁהִזִּיק מָמוֹנוֹ אֶת הַגּוּף הָרִאשׁוֹן חַיָּיב וְהַשֵּׁנִי פָּטוּר וְגָרַס בְּרִישָׁא הַאי בִּירָא לָאו אָנָא כְּרִיתֵיהּ וּבְאֶלָּא אָמַר רָבָא גְּרִסִינָן ה"ל בּוֹר וְלא מְצִינוּ בּוֹר וְלא הַכֵּלִים וְלָשׁוֹן רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן חַיָּיב בֵּין בְּנִזְקֵי גּוּפוֹ בֵּין בְּנִזְקֵי מָמוֹנוֹ דְּשֵׁנִי וְכֵן הָרִאשׁוֹן בְּגוּפוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן כְּדַמְפָרֵשׁ דְּרִאשׁוֹן וַדַּאי פּוֹשֵׁעַ הוּא לְר"מ דְּמִנַּפְשֵׁיהּ נָפֵיל וְהָוֵי אָדָם הַמַּזִּיק וּלְרַבָּנָן מִשּׁוּם שֶׁהָיָה לוֹ לַעֲמוֹד וּלְהַזְהִיר וְשֵׁנִי חַיָּיב בְּנִזְקֵי גּוּפוֹ שֶׁל שְׁלִישִׁי אֲבָל לא בְּנִזְקֵי מָמוֹנוֹ שֶׁל שְׁלִישִׁי כְּדַמְסִיק דְּאַגּוּפוֹ שֶׁל שְׁלִישִׁי מְחַיֵּיב דְּהָיָה לוֹ לַעֲמוֹד וְלא עָמַד אֲמָמוֹנוֹ פָּטוּר דְּה"ל לר"מ בּוֹר וְלא מְצִינוּ בּוֹר שֶׁחִיֵּיב בּוֹ אֶת הַכֵּלִים וּפְרִיךְ רִאשׁוֹן נַמִּי נָמְשַׁךְ גּוּפוֹ בּוֹר וּיְפָטַר עַל מָמוֹן הַשֵּׁנִי וּמִשֵּׁנִי רִאשׁוֹן מִנַּפְשֵׁיהּ נָפֵיל וְה"ל פּוֹשֵׁעַ לר"מ וּלְרַבָּנָן מִשּׁוּם דְּה"ל לְהַזְהִיר לְרַב נַחְמָן וּלְרַבִּי יוֹחָנָן הָיָה לוֹ לַעֲמוֹד אע"ג דְּלְרַבָּנָן שֶׁנִּיהֶם אָנוּסִין מ"מ הָרִאשׁוֹן שֶׁאֵין אָנוּס כ"כ הָוֵי אָדָם הַמַּזִּיק מִטַּעַם שֶׁהָיָה לוֹ לַעֲמוֹד אוֹ לְהַזְהִיר וְהַשֵּׁנִי שֶׁהוּא אָנוּס יוֹתֵר אֵין נָחְשָׁב מִטַּעַם זֶה כ"א בּוֹר וּלְפִי זֶה הוּ"מ לְמִפְרַךְ הַשִּׁתָּא הָנִיחָא לְשִׁמּוּאֵל דְּבַאֲמִרְינָן לְקַמָּן מִיתִּיבֵי כּוֹלָן חַיָּיבִין עַל נֶזְקֵי גּוּפָן שֶׁהָיָה לוֹ לַעֲמוֹד אוֹ לְהַזְהִיר וְהַשֵּׁנִי אָנוּס יוֹתֵר מִן הָרִאשׁוֹן וְלא הָוֵי בּוֹר וּפָטוּר פְּטוּרִין עַל נֶזְקֵי מָמוֹנָן וְחוּזַר בּוֹ רָבָא מִתּוֹךְ קוּשְׁיָא זוּ וְתִרְמִיהּ דְּלִישְׁנֵי דְּגוּפוֹ וּמָמוֹנוֹ אֲמַזִּיקִין קָאֵי וְחַיָּיבִין אֲנִנְזְקֵי גּוּפוֹ דְּרִאשׁוֹן מִטַּעַם אָדָם הַמַּזִּיק וְגוּפוֹ שֶׁל שֵׁנִי מִשּׁוּם בּוֹר וּפָטוּר אֲנִנְזְקֵי שֶׁמָּמוֹנוֹ הִזִּיק כְּרַבָּנָן דְּאָמְרֵי נִתְקַל לָאו פּוֹשֵׁעַ הוּא וַהֲוֵי מִפְּקִיר נְזָקָיו לְאַחַר נְפִילַת אוֹנֶס אֶלָּא אָמַר רָבָא רִאשׁוֹן חַיָּיב בֵּין בְּנִזְקֵי גּוּפוֹ בֵּין בְּנִזְקֵי מָמוֹנוֹ דְּרִאשׁוֹן אִם הִזִּיק בְּגוּף הַשֵּׁנִי יֵשׁ סְפָרִים שֶׁכָּתוּב בְּהָן בְּהַדְיָא בֵּין אִיתִּזֵּק מִגּוּפוֹ בֵּין אִיתִּזֵּק מִמָּמוֹנוֹ שֵׁנִי חַיָּיב בְּנִזְקֵי שְׁלִישִׁי בְּנִזְקֵי גּוּפוֹ דְּשֵׁנִי מִשּׁוּם שֶׁהָיָה לוֹ לַעֲמוֹד אֲבָל לא בְּנִזְקֵי מָמוֹנוֹ דְּשֵׁנִי דְּא"ל הַאי בִּירָא לָאו אָנָא כְּרִיתֵיהּ דְּאִנּוּס הָיָה שֶׁהָרִאשׁוֹן גָּרַם לוֹ לִיפּוֹל אֲבָל רִאשׁוֹן וַדַּאי פּוֹשֵׁעַ הוּא וּלְהָכֵי קָתָנֵי וְכוּלָּן פְּטוּרִין עַל נֶזְקֵי מָמוֹנָן עַל נֶזְקֵי גּוּפוֹ וְנָמְשַׁךְ נַמִּי פִּי' בְּמָמוֹן הַשֵּׁנִי בּוֹר כֵּיוָן שֶׁלא הִזִּיקוֹ בְּיָדַיִם וְקָשֶׁה כֵּיוָן דְּפוֹשֵׁעַ הוּא אַמַּאי פָּטוּר כְּשֶׁגּוּפוֹ הִזִּיק מָמוֹן הַשֵּׁנִי וְאע"פ שֶׁאֵין מַזִּיק בְּיָדַיִם אֵין לוֹ לִיחָשֵׁב בּוֹר דְּהָתָנַן אִם עָמַד בַּעַל קוֹרָה חַיָּיב בְּחֲבִית שֶׁל חֲבֵירוֹ אֶלָּמָא חָשִׁיב אדם

סְלִיקוּסְתָּא בְּשִׁלְמָא רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה כִּשְׁמַעְתֵּיהּ אֶלָּא רַב הוּנָא לֵיטָא הָדַר בֵּיהּ הַגְרוּ מוּתְרִין הֲווּ: **מתני'** שְׁנֵי קַדְּרִין שֶׁהָיוּ מְהַלְּכִין זֶה אַחַר זֶה וְנִתְקַל הָרִאשׁוֹן וְנָפַל וְנִתְקַל הַשֵּׁנִי בָּרִאשׁוֹן הָרִאשׁוֹן חַיָּיב בְּנִזְקֵי שֵׁנִי: **גמ'** אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לא תֵּימָא מַתְנִי' ר' מֵאִיר הִיא דְּאָמַר נִתְקַל פּוֹשֵׁעַ הוּא וְחַיָּיב אֶלָּא אֲפִילּוּ לְרַבָּנָן דְּאַמְרֵי אָנוּס הוּא וּפָטוּר הָכָא חַיָּיב שֶׁהָיָה לוֹ לַעֲמוֹד וְלא עָמַד רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר אֲפִילּוּ תֵּימָא לא הָיָה לוֹ לַעֲמוֹד הָיָה לוֹ לְהַזְהִיר וְלא הִזְהִיר וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר כֵּיוָן דְּלא הָיָה לוֹ לַעֲמוֹד לא הָיָה לוֹ לְהַזְהִיר דְּטָרִיד תְּנַן הָיָה בַּעַל קוֹרָה רִאשׁוֹן וּבַעַל חָבִית אַחֲרוֹן נִשְׁבְּרָה חָבִית בַּקּוֹרָה פָּטוּר וְאִם עָמַד בַּעַל קוֹרָה חַיָּיב מַאי לָאו שֶׁעָמַד לְכַתֵּף דְּאוּרְחֵיהּ הוּא וְקָתָנֵי חַיָּיב דַּהֲוָה לֵיהּ לְהַזְהִיר לא כְּשֶׁעָמַד לְפוֹשׁ אֲבָל עָמַד לְכַתֵּף מַאי פָּטוּר אַדְּתָנֵי סֵיפָא וְאִם אָמַר לוֹ לְבַעַל חָבִית עֲמוֹד פָּטוּר לִפְלוּג וְלִיתְנֵי בְּדִידֵהּ בד"א כְּשֶׁעָמַד לְפוֹשׁ אֲבָל עָמַד לְכַתֵּף פָּטוּר הָא קמ"ל דְּאע"ג דְּעָמַד לְפוֹשׁ כִּי קָאָמַר לוֹ לְבַעַל חָבִית עֲמוֹד פָּטוּר ת"ש הַקַּדְּרִין וְהַנְּגָנִין שֶׁהָיוּ מְהַלְּכִין זֶה אַחַר זֶה נִתְקַל הָרִאשׁוֹן וְנָפַל וְנִתְקַל הַשֵּׁנִי בָּרִאשׁוֹן וְהַשְּׁלִישִׁי בַּשֵּׁנִי רִאשׁוֹן חַיָּיב בְּנִזְקֵי שֵׁנִי וְשֵׁנִי חַיָּיב בְּנִזְקֵי שְׁלִישִׁי וְאִם מֵחֲמַת רִאשׁוֹן נָפְלוּ רִאשׁוֹן חַיָּיב כּוּלָּם וְאִם הִזְהִירוּ זֶה אֶת זֶה פְּטוּרִין מַאי לָאו שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶן לַעֲמוֹד לא שֶׁהָיָה לָהֶן לַעֲמוֹד אֲבָל לא הָיָה לָהֶם לַעֲמוֹד מַאי פָּטוּר אִי הָכִי אַדְּתָנֵי סֵיפָא אִם הִזְהִירוּ זֶה אֶת זֶה פָּטוּר לִפְלוּג וְלִיתְנֵי בְּדִידֵהּ בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁהָיָה לָהֶן לַעֲמוֹד אֲבָל לא הָיָה לָהֶן לַעֲמוֹד פְּטוּרִין הָא קמ"ל דְּאע"ג דְּהָיָה לָהֶן לַעֲמוֹד כִּי הִזְהִירוּ זֶה אֶת זֶה פְּטוּרִין אָמַר רָבָא רִאשׁוֹן חַיָּיב בְּנִזְקֵי גּוּפוֹ בֵּין בְּנִזְקֵי מָמוֹנוֹ שֵׁנִי חַיָּיב בְּנִזְקֵי גּוּפוֹ בֵּין בְּנִזְקֵי מָמוֹנוֹ שְׁלִישִׁי חַיָּיב בְּנִזְקֵי גּוּפוֹ אֲבָל לא בְּנִזְקֵי מָמוֹנוֹ מִמָּה נַפְשָׁךְ אִי נִתְקַל פּוֹשֵׁעַ הוּא שֵׁנִי נַמִּי לִיחַיֵּיב אִי נִתְקַל לָאו פּוֹשֵׁעַ הוּא אֲפִילּוּ רִאשׁוֹן נַמִּי לִיפְטַר

ראשון

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה סיון, תשי"ב
ברוקלין.

שלום וברכה!

... כנראה ממכתבו, הנה יש עתה צנור להשפעה על אחיו שי' בעניני יהדות בכלל, אבל אין זה

המשך בעמוד הבא

אָדָם הַמַּזִּיק אע"פ שֶׁאֵינוֹ מַזִּיק בְּיָדַיִם וְכוּלָּן חַיָּיבִין עַל נִזְקֵי גּוּפָן כְּמוֹ אָמַר מַר הוּא הָנִיחָא לִשְׁמוּאֵל כו' וּמְשַׁנֵּי כְּגוֹן שֶׁהוּזְקוּ כֵּלִים בְּכֵלִים וְהַשְׁתָּא כּוּלָּן חַיָּיבִין עַל נִזְקֵי גּוּפָן וּפְטוּרִין עַל נִזְקֵי מָמוֹנָן ע"כ לֵאו עַל נִזְקִין קָאֵי דְּאִי קָאֵי אַנִּזְקִין כִּדְס"ד הַשְׁתָּא א"כ מַיְיָרֵי כְּשֶׁהוּזְקוּ בְּמָמוֹן הַמַּזִּיקִין כִּדְמוֹקֵי כְּשֶׁהוּזְקוּ כֵּלִים בְּכֵלִים דְּאִי בְּגוּף הַמַּזִּיק אַמַּאי קָאָמַר דִּפְטוּרִין עַל נִזְקֵי מָמוֹנָן וְכֵיוָן דְּהוּזְקוּ בְּמָמוֹן מַזִּיקִין אַיְיָרֵי אַמַּאי חַיָּיב שֵׁנִי כְּשֶׁהִזִּיק גּוּף שְׁלִישִׁי בְּמָמוֹנוֹ וְהָא הַאי בִּירָא לֵאו אִיהוּ כַּרְיֵיהּ אֶלָּא אַמַּזִּיקִין קָאֵי וְכוּלָּן חַיָּיבִין אַנִּזְקִין שֶׁהִזִּיק גּוּפוֹ בֵּין בְּמָמוֹן בֵּין בְּגוּף שֶׁאֲפִי' גּוּף שֵׁנִי חַיָּיב עַל מָמוֹן שְׁלִישִׁי דְּמִטַּעַם שֶׁהָיָה לוֹ לַעֲמוֹד וּלְהַזְהִיר הֲוֵי אָדָם הַמַּזִּיק וְחַיָּיב עַל הַכֵּלִים אַף לִשְׁמוּאֵל וְהַשְׁתָּא לֹא קָשֶׁה מַה שֶּׁהִקְשָׁה מֵאִם עָמַד בַּעַל קוֹרָה דְּכֵיוָן שֶׁיִּתְחַיֵּיב לְפִי הַמַּסְקָנָא אֵין לְחוּשׁ אִם יָכוֹל לוֹמַר וּלְטַעֲמֵיךְ וְלִשְׁמוּאֵל מִי נִיחָא דְּיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁאֵין הַשֵּׁ"ס מַקְפִּיד וּפְטוּרִין עַל נִזְקֵי מָמוֹנָן פִּירוּשׁ שֶׁמַּזִּיק מָמוֹנוֹ אֶת הַכֵּלִים אֲפִי' רִאשׁוֹן דְּפוֹשֵׁעַ הוּא דַּהֲוָה לֵיהּ מָמוֹנוֹ בּוֹר וּפְטוּר עַל הַכֵּלִים:

כְּחוּטְרָא דְּסַמְיוּתָא. אֲרַב פָּפָא פָּלִיג וס"ל לְרַב זְבִיד דְּכִי פַּסְקָה לְאוּרְחָא כְּשִׁלְדָּא לֹא הָיָה רִאשׁוֹן חַיָּיב בְּנִזְקֵי שְׁלִישִׁי שֶׁהָיָה לוֹ לִיזָּהֵר כְּשֶׁרָאָה הַשֵּׁנִי שֶׁנָּפַל אֲבָל בְּחוּטְרָא דְּסַמְיוּתָא דַּהֲוֵי בַּאֲלַכְסוֹן כְּשֶׁנִּתְקַל הָרִאשׁוֹן בְּרֹאשׁ הַחוּטְרָא אוֹתוֹ שֶׁבָּא אַחַר כָּךְ וְנִתְקַל בְּסוֹף הַחוּטְרָא לֹא רָאָהוּ:

ואם

ה"ג רִאשׁוֹן וַדַּאי פּוֹשֵׁעַ הוּא שֵׁנִי אַגּוּפוֹ מִיחַיֵּיב שֶׁהָיָה לוֹ לַעֲמוֹד וְלֹא עָמַד אַמָּמוֹנוֹ פָּטוּר דְּא"ל הַאי בִּירָא לֵאו אֲנָא כְּרִיתֵיהּ מֵיתִיבֵי כּוּלָּן חַיָּיבִין עַל נִזְקֵי גּוּפָן כו' עַד מַאי טַעְמָא דַּהֲוָה לֵיהּ בּוֹר וְלֹא מָצִינוּ בּוֹר שֶׁחַיֵּיב בּוֹ אֶת הַכֵּלִים הָנִיחָא לִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר כו' אֶלָּא לְרַב מַאי אִיכָּא לְמֵימַר תִּרְגְּמָהּ רַב אַדָּא כו'. וְהָכֵי פִּירוּשׁוֹ רִאשׁוֹן חַיָּיב בְּנִזְקֵי שֵׁנִי בֵּין שֶׁנִּיזַּק בְּגוּפוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן וּבֵין שֶׁהוּזַּק בְּמָמוֹנוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן גּוּפוֹ כְּדִין מַזִּיק וְחַיָּיב אַף עַל כֵּלִים דְּשֵׁנִי דְּגוּפוֹ לֹא מַשְׁוִינָן [לֵיהּ] כְּדִין בּוֹר וּמָמוֹנוֹ [הֲוָה לֵיהּ] בְּתוֹרַת בּוֹר וְחַיָּיב עַל גּוּף ב' וּפְטוּר עַל כֵּלָיו אִם הוּזַּק מָמוֹן בְּמָמוֹן פָּטוּר דְּבוֹר חַיָּיב בּוֹ נִזְקֵי אָדָם דְּאַמְרִינָן לְעֵיל דְּכִי דַּרְשִׁינָן שׁוֹר וְלֹא אָדָם לְעִנְיַן קְטָלָא אֲבָל לְעִנְיַן נִזְקִין חַיָּיב וּפְטַר בּוֹ אֶת הַכֵּלִים וְשֵׁנִי חַיָּיב בְּנִזְקֵי שְׁלִישִׁי כְּדִין מַזִּיק הֵיכָא דְּהוּזַּק בְּגוּפוֹ שֶׁל שֵׁנִי אֲבָל לֹא בְּנִזְקֵי מָמוֹנוֹ שֶׁאִם מָמוֹנוֹ שֶׁל שֵׁנִי הִזִּיק אֶת הַשְּׁלִישִׁי בְּגוּפוֹ אֵינוֹ חַיָּיב אֲפִילּוּ תּוֹרַת בּוֹר אֵין לוֹ עַל הַקְּדֵירוֹת שֶׁל הַשֵּׁנִי לְהִתְחַיֵּיב בְּמַה שֶׁהִזִּיק וַאֲפִילּוּ הִזִּיק בְּגוּפוֹ שֶׁל שְׁלִישִׁי: **מָה נַפְשָׁךְ.** דְּמַשְׁוֵית לְמָמוֹנוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן בּוֹר וּמָמוֹנוֹ דְּשֵׁנִי פָּטוּר: **אִי נִתְקַל פּוֹשֵׁעַ הוּא.** וַהֲוֵי כְּמַשְׁלִיךְ תַּקָּלוֹתָיו בִּרה"ר מִשּׁוּם הָכֵי מָמוֹן רִאשׁוֹן חַיָּיב: **שֵׁנִי נַמִּי נִחַיֵּיב.** אַנִּזְקֵי שְׁלִישִׁי דְּעָבִיד מָמוֹנוֹ לְגוּפוֹ שֶׁל שְׁלִישִׁי: **וְאִי לֵאו פּוֹשֵׁעַ הוּא.** וְאָנוּס מַשְׁוֵית לֵיהּ: **אֲפִי' רִאשׁוֹן נִפְטַר.** אֲפִי' אַנִּזְקִין דְּהִזִּיק בְּגוּפוֹ כ"ש בְּמָמוֹנוֹ: **רִאשׁוֹן וַדַּאי פּוֹשֵׁעַ הוּא.** דְּמַנִּפְשֵׁיהּ נָפַל הִלְכָּךְ גּוּפוֹ הֲוֵי כְּמַזִּיק וְאַמָּמוֹנוֹ הֲוָה לֵיהּ כּוֹרֶה בּוֹר וּמִחַיֵּיב מִיהָא אַגּוּפוֹ דְּשֵׁנִי וְקָסָבַר רָבָא דְּרַבָּנָן לֹא פְּלִיגֵי עֲלֵיהּ דְּר"מ בְּנִתְקַל פּוֹשֵׁעַ הוּא כִּדְאוֹקֵי לְעֵיל אַבַּיֵּי דִּבְתַרְתֵּי פְּלִיגֵי אֶלָּא בְּאַפְקַר נִזְקָיו הוּא דִּפְלִיגֵי אֲבָל נִתְקַל מֵעַצְמוֹ פּוֹשֵׁעַ הוּא לְדִבְרֵי הַכֹּל: **שֵׁנִי.** בִּנְפִילָתוֹ אָנוּס הוּא אַגּוּפוֹ מִיהָא מִיחַיֵּיב כְּמַזִּיק בְּיָדַיִם שֶׁהָיָה לוֹ לַעֲמוֹד וְלֹא עָמַד: **אַמָּמוֹנוֹ פָּטוּר.** לְגַמְרֵי וַאֲפִי' הָיָה לוֹ לַעֲמוֹד: **דְּאָמַר לֵיהּ הַאי בִּירָא לֵאו אֲנָא כְּרִיתֵיהּ.** אֶלָּא רִאשׁוֹן וּמַפְקִיר נִזְקָיו לְאַחַר נְפִילַת אוֹנֶס אֲמָרָן לְעֵיל (דף כט.) דְּפָטוּר: **מֵיתִיבֵי כּוּלָּן חַיָּיבִין עַל נִזְקֵי גּוּפָן.** שֶׁהִזִּיק גּוּפָן אֶת אֲחֵרִים בֵּין בְּגוּף בֵּין בְּמָמוֹן: **וּפְטוּרִין עַל נִזְקֵי מָמוֹנָן.** שֶׁהִזִּיק מָמוֹנָן אֶת אֲחֵרִים וְקס"ד הַשְׁתָּא דִּלְגַמְרֵי פָּטַר לְהוּ אֲפִי' הִזִּיק הַמָּמוֹן אֶת גּוּף חֲבֵירוֹ: **מַאי לֵאו אֲפִילּוּ רִאשׁוֹן.** וּש"מ נִתְקַל לֵאו פּוֹשֵׁעַ הוּא וְאַגּוּפוֹ הוּא דְּמִיחַיֵּיב דַּהֲוָה לֵיהּ לַעֲמוֹד וְאע"ג דִּתְחִילָּתוֹ אָנוּס חַיָּיב דִּבְגוּפוֹ לֹא מַשְׁוִינָן לֵיהּ דִּין בּוֹר דְּנֵימָא מַפְקִיר נִזְקָיו אַחַר נְפִילַת אוֹנֶס הוּא אֶלָּא מַזִּיק מַמָּשׁ הוּא דְּאָדָם לֹא הֲוֵי בּוֹר אֲבָל אַמָּמוֹנוֹ פָּטוּר: **לֹא לְבַר מֵרִאשׁוֹן כו': אֶלָּא אָמַר רָבָא כו'.** ע"כ רָבָא לֹא חַיֵּיב הָרִאשׁוֹן בְּנִזְקֵי מָמוֹנוֹ שֶׁהִזִּיק בְּשֵׁנִי דְּלֵאו פּוֹשֵׁעַ הוּא וְלֹא חִלֵּק בֵּין רִאשׁוֹן לְשֵׁנִי אֶלָּא בְּנִזְקִין שֶׁהִזִּיק גּוּפוֹ וְהָכֵי אָמַר רָבָא רִאשׁוֹן הֲוֵי גּוּפוֹ מַזִּיק וְחַיָּיב אֲפִילּוּ בְּנִזְקֵי מָמוֹנוֹ שֶׁל שֵׁנִי הוֹאִיל וְהָיָה לוֹ לַעֲמוֹד אֲבָל שֵׁנִי אֲפִילּוּ הָיָה לוֹ לַעֲמוֹד לֹא מִיחַיֵּיב כּוּלֵּיהּ הַאי כְּרִאשׁוֹן דְּרִאשׁוֹן הֲוֵי פּוֹשֵׁעַ טְפֵי מִשֵּׁנִי הִלְכָּךְ רִאשׁוֹן וַדַּאי הֲוֵי מַזִּיק וְשֵׁנִי מִיסְתַּיֵּיהּ אִי מַשְׁוֵית לֵיהּ לְגוּפֵיהּ בּוֹר וְחַיָּיב עַל נִזְקֵי גּוּפוֹ שֶׁל שְׁלִישִׁי אֲבָל לֹא בְּנִזְקֵי מָמוֹנוֹ דְּלֹא מָצִינוּ בּוֹר שֶׁחַיֵּיב בּוֹ אֶת הַכֵּלִים וּבְרַיְיתָא דְּקָתָנֵי כּוּלָּן חַיָּיבִין עַל נִזְקֵי גּוּפוֹ דְּמַשְׁמַע אֲפִילּוּ שֵׁנִי כְּגוֹן שֶׁהִזִּיק אֶת גּוּפוֹ שֶׁל שְׁלִישִׁי: **הָנִיחָא לִשְׁמוּאֵל.** אִיכָּא לְמֵימַר דְּגוּפוֹ שֶׁל שֵׁנִי אִית לֵיהּ תּוֹרַת בּוֹר: **אֶלָּא לְרַב.** דְּאָמַר אִי לֹא אַפְקְרֵיהּ לֹא הֲוָה בּוֹר בִּשְׁלָמָא מָמוֹן אִיכָּא לְמֵימַר דְּמַפְקִיר אִינִישׁ אֶלָּא גּוּף מִי מַפְקִיר: **תִּרְגְּמָהּ רַב אַדָּא בַּר מִנְיוּמִי.** לַבְרַיְיתָא דִּלְעֵיל כְּגוֹן שֶׁהוּזְקוּ כֵּלִים בְּכֵלִים וּלְעוֹלָם מִילְּתֵיהּ דְּרָבָא כְּדַהֲוָה שֶׁמְעִינָן לֵיהּ מֵעִיקָּרָא דְּגוּפוֹ דְּרִאשׁוֹן וְשֵׁנִי הֲוָה כְּמַזִּיקִין בְּיָדַיִם וְחַיָּיבִין עַל הַכֹּל וַאֲפִילּוּ לִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר דְּמִידֵי דְּלֹא אַפְקְרֵיהּ הֲוֵי בּוֹר ה"מ בְּמָמוֹן אֲבָל בְּגוּפוֹ אָדָם הוּא וְלֹא בּוֹר וְחַיָּיב עַל נִזְקֵי כֵּלִים וּמָמוֹנוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן לִשְׁמוּאֵל בֵּין אַפְקְרֵיהּ בֵּין לֹא אַפְקְרֵיהּ הֲוֵי בּוֹר וּלְרַב אִי לֹא אַפְקְרֵיהּ חַיָּיב בַּכֹּל וְאִי אַפְקְרֵיהּ הֲוֵי בּוֹר דְּנִתְקַל מֵעַצְמוֹ פּוֹשֵׁעַ הוּא וּמָמוֹנוֹ שֶׁל שֵׁנִי פָּטוּר אַף עַל נִזְקֵי גּוּף הַשְּׁלִישִׁי דְּנֶזֶק הַמּוּפְקָר עַל יְדֵי אוֹנֶס הוּא וְא"נ לֹא אַפְקְרֵיהּ שׁוֹרוֹ הוּא וְטָפַח בְּאַפֵּיהּ שֶׁהֲרֵי אָנוּס הוּא וּמִילְּתֵיהּ דְּרָבָא מִתּוֹקְמָא בֵּין לְרַב בֵּין לִשְׁמוּאֵל וּדְקַשְׁיָא לָךְ בְּרַיְיתָא דְּקָתָנֵי שֶׁאֲפִילּוּ רִאשׁוֹן מָמוֹנוֹ פָּטוּר הֵיינוּ הֵיכָא דְּהוּזְקוּ כֵּלִים דְּשֵׁנִי בְּכֵלָיו דְּרִאשׁוֹן דְּמִיפְטַר מִשּׁוּם דְּבוֹר נִינְהוּ וְלֹא חַיֵּיב בּוֹ אֶת הַכֵּלִים וּלְרַב בִּדְאַפְקְרִינְהוּ וְלִשְׁמוּאֵל אֲפִילּוּ לֹא אַפְקְרִינְהוּ וְהָכֵי קָתָנֵי כּוּלָּן חַיָּיבִין עַל נִזְקֵי שֶׁמַּזִּיק גּוּפוֹ וַאֲפִילּוּ הִזִּיק כֵּלִים דְּגוּפוֹ דְּאָדָם מַזִּיק הוּא וּפְטוּרִין עַל נִזְקֵי מָמוֹנָן אִם הִזִּיק מָמוֹנָן אֶת כְּלֵי חֲבֵירֵיהֶן דַּאֲפִילּוּ מָמוֹן הָרִאשׁוֹן טְפֵי מִבּוֹר לֹא מַשְׁוֵית לֵיהּ שֶׁאֵין לָךְ פּוֹשֵׁעַ יוֹתֵר מִכּוֹרֶה בּוֹר וּפָטַר בּוֹ אֶת הַכֵּלִים אֲבָל הִזִּיק מָמוֹנוֹ אֶת הַגּוּף יֵשׁ מֵהֶן חַיָּיב וְיֵשׁ מֵהֶן פָּטוּר רִאשׁוֹן חַיָּיב וְשֵׁנִי פָּטוּר וְגִירְסָא הָכֵי אִיתָא אָמַר רָבָא רִאשׁוֹן חַיָּיב בְּנִזְקֵי שֵׁנִי בֵּין בְּנִזְקֵי גּוּפוֹ בֵּין בְּנִזְקֵי מָמוֹנוֹ שֵׁנִי חַיָּיב בְּנִזְקֵי שְׁלִישִׁי בְּנִזְקֵי גּוּפוֹ אֲבָל לֹא בְּנִזְקֵי מָמוֹנוֹ מָה נַפְשָׁךְ אִי נִתְקַל פּוֹשֵׁעַ הוּא שֵׁנִי נַמִּי לִיחַיֵּיב וְאִי נִתְקַל לֵאו פּוֹשֵׁעַ הוּא רִאשׁוֹן נַמִּי לִיפְטַר רִאשׁוֹן וַדַּאי פּוֹשֵׁעַ הוּא וְשֵׁנִי אַגּוּפוֹ מִיחַיֵּיב דַּהֲוָה לֵיהּ לַעֲמוֹד וְלֹא עָמַד אַמָּמוֹנוֹ פָּטוּר דְּאָמַר לֵיהּ הַאי בִּירָא לֵאו אֲנָא כְּרִיתֵיהּ וְלֹא גַּרְסִינָן הָכָא דַּהֲוָה לֵיהּ בּוֹר מֵיתִיבֵי כו' עַד לְבַר מֵרִאשׁוֹן וְהָא כּוּלָּן קָתָנֵי כו' עַד שֵׁנִי חַיָּיב בְּנִזְקֵי שְׁלִישִׁי בְּנִזְקֵי גּוּפוֹ וְלֹא בְּנִזְקֵי מָמוֹנוֹ דַּהֲוָה לֵיהּ בּוֹר כו' וְלֹא גַּרְסִינָן הָכָא הַאי בִּירָא לֵאו אֲנָא כְּרִיתֵיהּ וְכו': **כְּשִׁלְדָּא.** כִּנְבֵילָה הַמּוּשְׁלֶכֶת לְמַעֲבַר הַדֶּרֶךְ בְּרָחְבָּהּ וּמְמַלְּאָה אֶת כָּל הַדֶּרֶךְ שִׁלְדָּא נְבֵילָה כִּדְאַמְרִינָן בְּעַלְמָא שִׁלְדּוֹ קַיֶּימֶת (נדה דף כח.): **כְּחוּטְרָא דְּסַמְיוּתָא.** כְּמַקֵּל שֶׁל סוּמִין שֶׁמְגַשֵּׁשׁ הַסּוּמָא בּוֹ וּפְעָמִים שֶׁהוּא מוֹשִׁיטוֹ לְרוֹחַב הַדֶּרֶךְ וּמְגַשֵּׁשׁ: **מתני' זֶה בָּא בְּחָבִיתוֹ כו'.** וּפָגַע זֶה בְּזֶה: **פָּטוּר.** שֶׁלִּשְׁנֵיהֶם רְשׁוּת לְהַלֵּךְ: **הָיָה בַּעַל קוֹרָה רִאשׁוֹן כו' פָּטוּר.** שֶׁזֶּה מְהַלֵּךְ כְּדַרְכּוֹ וְהוּא מִיהַר לָלֶכֶת: **גמ'**

תרוייהו

רִאשׁוֹן וַדַּאי פּוֹשֵׁעַ הוּא שֵׁנִי אַגּוּפוֹ מִחַיֵּיב דַּהֲוָה לוֹ לַעֲמוֹד וְלֹא עָמַד אַמָּמוֹנוֹ פָּטוּר דְּא"ל הַאי בִּירָא לֵאו אֲנָא כְּרִיתֵיהּ מֵיתִיבֵי כּוּלָּן חַיָּיבִין עַל נִזְקֵי גּוּפָן וּפְטוּרִין עַל נִזְקֵי מָמוֹנָן מַאי לֵאו אֲפִי' רִאשׁוֹן לֹא לְבַר מֵרִאשׁוֹן וְהָא כּוּלָּם קָתָנֵי אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה כּוּלָּן הַנִּיזָּקִין הַאי מַאי אִי אַמְרַת בִּשְׁלָמָא אֲפִילּוּ רִאשׁוֹן הַיְינוּ דְּקָתָנֵי כּוּלָּן אֶלָּא אִי אַמְרַת לְבַר מֵרִאשׁוֹן מַאי כּוּלָּן לִיתְנֵי הַנִּיזָּקִין אֶלָּא אָמַר רָבָא רִאשׁוֹן חַיָּיב בֵּין בְּנִזְקֵי גּוּפוֹ דְּשֵׁנִי בֵּין בְּנִזְקֵי מָמוֹנוֹ דְּשֵׁנִי וְשֵׁנִי חַיָּיב בְּנִזְקֵי שְׁלִישִׁי בְּנִזְקֵי גּוּפוֹ אֲבָל לֹא בְּנִזְקֵי מָמוֹנוֹ מ"ט דַּהֲוָה לֵיהּ בּוֹר וְלֹא מָצִינוּ בּוֹר שֶׁחַיֵּיב בּוֹ אֶת הַכֵּלִים הָנִיחָא לִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר כָּל תַּקָּלָה בּוֹר הוּא אֶלָּא לְרַב דְּאָמַר אִי אַפְקְרֵיהּ אֵין אִי לֹא לֹא מַאי אִיכָּא לְמֵימַר לְעוֹלָם כִּדְאָמַר מֵעִיקָּרָא וּדְקַשְׁיָא לָךְ כּוּלָּן חַיָּיבִין תִּרְגְּמָהּ רַב אַדָּא בַּר מִנְיוּמִי קַמֵּיהּ דְּרָבִינָא שֶׁהוּזְקוּ כֵּלִים בְּכֵלִים אָמַר מַר אִם מֵחֲמַת רִאשׁוֹן נָפְלוּ רִאשׁוֹן חַיָּיב בְּנִזְקֵי כּוּלָּם מֵחֲמַת רִאשׁוֹן הֵיכִי נָפִיל רַב פָּפָא אָמַר דְּפַסְקָה לְאוֹרְחֵיהּ כְּשִׁלְדָּא רַב זְבִיד אָמַר כְּחוּטְרָא דְּסַמְיוּתָא: מתני' זֶה בָּא בְּחָבִיתוֹ וְזֶה בָּא בְּקוֹרָתוֹ נִשְׁבְּרָה כַּדּוֹ שֶׁל זֶה בְּקוֹרָתוֹ שֶׁל זֶה פָּטוּר שֶׁלְּזֶה רְשׁוּת לְהַלֵּךְ וּלְזֶה רְשׁוּת לְהַלֵּךְ הָיָה בַּעַל הַקּוֹרָה רִאשׁוֹן וּבַעַל חָבִית אַחֲרוֹן נִשְׁבְּרָה חָבִית בְּקוֹרָה פָּטוּר בַּעַל הַקּוֹרָה

ואם

המשך מהעמוד הקודם

פוטר אותו מלנצל השפעתו הוא על אחיו שי' לקרבו לחסידות דרכי' ומנהגי', ואל יקשה בעיניו מה שמדברים ע"ד עניני חסידות, בה בשעה שצריכים עדיין להשפיע עליו בעניני יהדות בכלל, הנה ידוע מכתב כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע (קונ' ומעין עכ"ב) שבזמננו עתה, אין אתנו יודע עד מה בעניני הבירורים ובמילא צריך לעבוד ולהתעסק בכל המקצועות בבת אחת, ובכלל הרי ידוע מרז"ל אשר האי עלמא כבי הילולא דמיא, **חטוף** ואכול **חטוף** ושתי...

מתרצת הגמרא, שאכן הנתקל פושע הוא, שהיה לו להתבונן בדרכו, ולפיכך הָרִאשׁוֹן שנפל מעצמו בלא שנתקל באדם אחר וַדַּאי פּוֹשֵׁעַ הוּא, וחייב בין על נזק שעשה גופו משום אדם המזיק, ובין על נזק שעשה ממונו מדין בור. אך הַשֵּׁנִי שנתקל בראשון אינו פושע בנפילה זו, ומכל מקום אֲגוּפוֹ מְחַיֵּיב – על נזקים שעשה גופו לשלישי או לממונו יש לחייבו, משום דַּהֲוָה לוֹ זמן לַעֲמוֹד לאחר נפילתו, וְלֹא עָמַד, ופושע הוא בכך, אבל אַמָּמוֹנוֹ – על הנזק שגרם ממונו לגופו של השלישי או לממונו, פָּטוּר, דְּאָמַר לֵיהּ – שיכול הוא לומר לשלישי, הַאי בִּירָא לַאו אֲנָא כְּרִיתֵיהּ – בור זה לא אני חפרתיו, אלא הראשון הוא שיצר את התקלה, ואני אנוס הייתי בנפילה זו, והדין הוא שהמפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס אינו חייב בתשלום על נזקיהם, ולפיכך אין לחייב את השני על התקלה שיצר ממונו.

הגמרא מקשה על דברי רבא מברייתא: מֵיתִיבִי, שנינו בברייתא, המפרשת את דברי הברייתא לעיל (ע"א) לגבי קדרין וזגגין שהיו מהלכים זה אחר זה, ואומרת, שכּוּלָּן – כל אלו שהזיקו אחרים, חַיָּבִין הם עַל נִזְקֵי גּוּפָן – אם הזיק גופם את גוף האחרים או את ממונם, כדין אדם המזיק אחרים, וּפְטוּרִין הם עַל נִזְקֵי מָמוֹנָן – אם הזיק ממונם את אחרים.

מבררת הגמרא: מַאי לַאו – האם אין לומר, שכוונת הברייתא לפטור אֲפִילּוּ את הָרִאשׁוֹן על הנזקים שעשה ממונו, ואם כן יש להוכיח מהברייתא שהנתקל אנוס הוא, ולפיכך אינו חייב על נזקי ממונו שהפקירם לאחר נפילת אונס, אלא על נזקי גופו מאחר שהיה לו לעמוד לאחר נפילתו, ושלא כדברי רבא הסובר שהראשון שנתקל פושע הוא, וחייב אף על נזקי ממונו.

מתרצת הגמרא: לֹא – אין כוונת הברייתא לפטור את הראשון, אלא כוונתה שכולם פטורים לְבַר מֵרִאשׁוֹן – חוץ מן הראשון שפושע הוא בנפילתו.

שבה הגמרא ומקשה: וְהָא כּוּלָּם קָתָנֵי – הרי לשון הברייתא הוא ש'כולם' פטורים על נזקי ממונם, וכיצד ניתן לבאר שאין הראשון בכללם.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה, כוונת הברייתא באומרה 'כּוּלָּן' לכל הַנִּיזָּקִין, דהיינו, השני והשלישי שניזוקו, שהם אינם פושעים בנפילתם ופטורים על נזקי ממונם, אבל הראשון שאינו ניזק אלא מזיק, פושע הוא בנפילתו וחייב על נזקי ממונו.

שבה הגמרא ומקשה: הַאי מַאי – כיצד ניתן לבאר שכוונת הברייתא לכל הניזקין בלבד, אִי אָמְרַתְּ בְּשִׁלְּמָא – הרי אם נבאר שכוונת הברייתא באומרה 'כולן' לפטור אֲפִילּוּ את הָרִאשׁוֹן על נזקי ממונו, הַיְינוּ דְּקָתָנֵי כּוּלָּן – אזי מבואר היטב מדוע נקטה הברייתא בלשון 'כולן', אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ לְבַר מֵרִאשׁוֹן – אך אם נאמר שכוונת הברייתא לכל הניזקין ולא לנתקל הראשון, אם כן מַאי כּוּלָּן – מדוע נקטה בלשון 'כולן', לִיתְנֵי הַנִּיזָּקִין – היה לה לומר 'כל הניזקין פטורים על נזקי ממונם'.

ומחמת קושיא זו חוזר רבא מדבריו ומבאר את הברייתא לעיל באופן אחר: אֶלָּא אָמַר רָבָא, ששיטת הברייתא לעיל (ע"א) לגבי קדרין וזגגין היא שאין הנתקל פושע בנפילתו, אלא שיש לו לעמוד מיד לאחר נפילתו כדי שלא יתקלו בו אחרים, ולפיכך, הָרִאשׁוֹן שנתקל ונפל ולא עמד אף שהיתה לו שהות לכך, חַיָּיב בֵּין בְּנִזְקֵי גּוּפוֹ דְּשֵׁנִי ובֵין בְּנִזְקֵי מָמוֹנוֹ דְּשֵׁנִי, שמאחר ולא עמד דינו כאדם המזיק, אך אם הזיק ממונו את השני או את ממונו, פטור הוא מתשלום, שהרי הוא מפקיר את נזקיו לאחר נפילת אונס. וְהַשֵּׁנִי שנתקל בראשון ונפל ולא עמד אף שהיתה לו שהות, חַיָּיב בְּנִזְקֵי הַשְּׁלִישִׁי שנתקל בו, אך רק בְּנִזְקֵי גּוּפוֹ של השלישי, אֲבָל לֹא בְּנִזְקֵי מָמוֹנוֹ של השלישי, ואפילו אם ניזוקו על ידי גופו של השני, מַאי טַעְמָא, דַּהֲוָה לֵיהּ גופו של השני כְּבוֹר ברשות הרבים, וְלֹא מָצִינוּ בּוֹר שֶׁחִיֵּיב בּוֹ אֶת הַכֵּלִים.

דהיינו, רבא סובר שאף שאין הנתקל פושע, ואין הראשון פושע בנפילתו אלא בכך שלא עמד לאחר מכן, ואף השני פושע הוא בכך שלא עמד לאחר נפילתו, מכל מקום פשיעתו של השני גדולה מפשיעת הראשון, ולפיכך אף שיש לחייב את הראשון משום אדם המזיק על הנזקים שעשה גופו לגוף השני או ממונו, אין לחייב את השני על הנזקים שעשה גופו אלא משום בור ברשות הרבים, ועל כן אינו חייב אלא בתשלום נזקי גופו של השלישי ולא בנזקי ממונו, שהרי בור פטור על נזקי כלים. ולגבי הנזקים שנעשו על ידי ממונם, יש לפטור את כולם, מאחר שאנוסים הם בנפילתם, והרי הם מפקירים נזקיהם לאחר נפילת אונס, ולפיכך נתבאר בברייתא לעיל ש'כולם פטורים על נזקי ממונם'.

הגמרא מקשה על דברי רבא: הָנִיחָא – פירוש זה יבואר היטב לְפִי דברי שְׁמוּאֵל, דְּאָמַר (לעיל כח:) שכָּל תַּקָּלָה שאדם מניח ברשות הרבים בּוֹר הוּא, בין אם הפקירה ובין אם לא הפקירה, ולשיטתו ניתן לבאר שגופו של השני נעשה כבור ברשות הרבים, אף שאין אדם מפקיר את גופו. אֶלָּא לְדברי רַב דְּאָמַר אִי אַפְקְרֵיהּ – שאם אדם מפקיר את תקלתו ברשות הרבים, אֵין – ניתן לחייבו על כך משום בור, וְאִי לֹא – אך אם אין הוא מפקירה, לֹא – אין לחייבו על כך משום בור אלא משום ממונו המזיק, מאחר שלא חייבה תורה אלא על בור ברשות הרבים שהפקר הוא לכל, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר – כיצד ניתן לומר שגופו של השני בור הוא, הרי אין אדם מפקיר את גופו.

ומחמת קושיא זו חוזרת הגמרא לבאר את דברי רבא כפי שנתבארו מתחילה: לְעוֹלָם יש לבאר את הברייתא כְּדְאָמַר רבא מֵעִיקָּרָא – מתחילה, שהראשון שנתקל פושע הוא וחייב בין על נזקים שנעשו על ידי גופו משום אדם המזיק, ובין על נזקים שנעשו על ידי ממונו משום בור המזיק, והשני שלא פשע בנפילתו אלא בכך שלא עמד לאחר מכן, אינו חייב אלא על נזקים שנעשו על ידי גופו משום אדם המזיק, ופטור על נזקים שנעשו על ידי ממונו מאחר שהפקירו לאחר נפילת אונס. וּדְקַשְׁיָא לָךְ – ומה שהקשינו מלשון הברייתא 'כּוּלָּן חַיָּבִין על נזקי גופם ופטורים על נזקי ממונם', שמשמע שאף הראשון פטור על נזקי ממונו, תִּרְגְּמָהּ [–פירשה] רַב אַדָּא בַּר מַנְיוּמִי לברייתא זו קַמֵּיהּ [–לפני] דְּרַבִּינָא, שכוונת הברייתא היא באופן שֶׁהוּזְקוּ כֵּלִים בְּכֵלִים, דהיינו, שהוזקו כליו של השני על ידי כליו של הראשון, שבאופן זה פטור הראשון מתשלום הנזק, מאחר שאינו חייב על נזקי ממונו אלא משום בור, ובור פטור על נזקי כלים.

הגמרא מבארת דין נוסף שנתבאר בברייתא: אָמַר מַר – שנינו בברייתא לעיל (ע"א), שאִם מֵחֲמַת הָרִאשׁוֹן נָפְלוּ השני והשלישי, הדין הוא שהָרִאשׁוֹן לבדו חַיָּיב בְּנִזְקֵי כּוּלָּם.

מבררת הגמרא, מֵחֲמַת רִאשׁוֹן הֵיכִי נָפֵיל – באיזה אופן נפלו כולם מחמתו של הראשון.

ומבארת בשני אופנים: רַב פַּפָּא אָמַר, דְּפַסְקָהּ לְאוֹרְחֵיהּ כְּשַׁלְדָּא – הפסיק הדרך כנבילה, דהיינו שחסם הראשון את כל רוחב רשות הרבים, כנבילה המושלכת לרוחב הדרך, ולפיכך יש לחייבו על נזקי כולם, מאחר שכל ההולכים אחריו נתקלו מחמתו, ולא היו יכולים לילך בדרך אחרת.

רַב זְבִיד אָמַר, כְּחוּטְרָא דְּסַמְיוּתָא – כמקלו של העיוור, המגשש בו את דרכו, ופעמים שמושיטו לכל רוחב הדרך עד שלא נותר מקום לילך בו, ובאופן שעשה הראשון כן חייב הוא בנזקי כולם.

משנה

משנה זו עוסקת בשנים שהיו מהלכים בדרך והזיקו זה את זה, באיזה אופן יש לפטור את שניהם ובאיזה אופן יש לחייב את אחד מהם.

שנים שהיו מהלכים ברשות הרבים, זֶה בָּא בְּחֲבִיתוֹ – אחד מהם נשא חבית, וְזֶה בָּא בְּקוֹרָתוֹ – והשני נשא קורה, ופגעו זה בזה, וְנִשְׁבְּרָה כַּדּוֹ [–חביתו] שֶׁל זֶה בְּקוֹרָתוֹ שֶׁל זֶה, פָּטוּר – שניהם פטורים, משום שֶׁלָּזֶה יש רְשׁוּת לְהַלֵּךְ ברשות הרבים, וְאף לָזֶה יש רְשׁוּת לְהַלֵּךְ שם, ולא פשע אחד מהם בהליכתו.

אמנם באופן שלא פגעו זה בזה אלא שהיו מהלכים זה אחר זה, הדין הוא כך: אם הָיָה בַּעַל הַקּוֹרָה מהלך רִאשׁוֹן וּבַעַל חֲבִית אַחֲרוֹן, וְנִשְׁבְּרָה הַחֲבִית בַּקּוֹרָה, פָּטוּר בַּעַל הַקּוֹרָה מתשלום הנזק, מאחר שיש לתלות שבעל הקורה הלך כדרכו, ואילו בעל החבית נדרז יותר מדאי עד שפגע בבעל הקורה, ונמצא שהוא הזיק את עצמו.

וְאִם עָמַד [–עצר] **בַּעַל קוֹרָה** מהילוכו, ונתקל בו בעל חבית, **חַיָּיב** בעל הקורה, מאחר שפשע בעמידתו ברשות הרבים. **וְאִם אָמַר** בעל הקורה **לְבַעַל הַחָבִית עֲמוֹד** במקומך כדי שלא תתקל בי, **פָּטוּר** בעל הקורה, שהרי הזהיר את בעל החבית.

ואם **הָיָה בַּעַל חָבִית** מהלך **רִאשׁוֹן וּבַעַל קוֹרָה אַחֲרוֹן וּנִשְׁבְּרָה הַחָבִית בַּקּוֹרָה, חַיָּיב** בעל הקורה, מאחר שנזדרז בדרכו יותר מדאי עד שנתקל בחבית. **וְאִם עָמַד** [–עצר] **בַּעַל הַחָבִית** מהילוכו, ופגע בו בעל הקורה, **פָּטוּר** בעל הקורה, מאחר שבעל החבית פשע בעמידתו ברשות הרבים. **וְאִם אָמַר** בעל החבית **לְבַעַל הַקּוֹרָה עֲמוֹד** במקומך כדי שלא תתקל בי, **חַיָּיב** בעל הקורה.

וְכֵן הוא הדין כשזֶה **בָּא בְּגַרוֹ וְזֶה** בא **בְּפִשְׁתָּנוֹ,** דהיינו, כשהיו שנים מהלכים בדרך, אחד נושא נר בידו והשני פשתן, ופגעו זה בזה ונשרף הפשתן על ידי הנר, גם בזה יש לפרש הדינים כפי כל האופנים שנתבארו לעיל:

גמרא

בְּעָא מִינֵּיהּ [–שאל] **רַבָּה בַּר נָתָן מֵרַב הוּנָא,** אדם **הַמַּזִּיק אֶת אִשְׁתּוֹ בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה,** מַהוּ – מה דינו, האם חייב בתשלום נזקיה או לא.

צדדי הספק: **כֵּיוָן דִּרְשׁוּת קָעָבִיד** – מאחר שברשות הוא עושה לפיכך **פָּטוּר, אוֹ דִּלְמָא אִיבָּעֵי לֵיהּ לְעַיּוּנֵי** – או שיש לומר, שיש לו להתבונן ולהזהר שלא יזיק, ולפיכך יש לחייבו בתשלום הנזק.

אָמַר לֵיהּ – רב הונא לרבה בר נתן, **תְּנִיתוּהָ** – ניתן לפשוט ספק זה מן הדין ששנינו במשנתינו, ששנים שהיו מהלכים ברשות הרבים ופגעו זה בזה פטורים, משום **שֶׁלָּזֶה** יש **רְשׁוּת לְהַלֵּךְ** ברשות הרבים, **וְאַף לָזֶה** יש **רְשׁוּת לְהַלֵּךְ** שם, ומוכח, שבאשר יש לאדם רשות לילך במקום מסוים פטור הוא אם הזיק שם שלא במתכוין, ועל כן יש לפטור אף בבעל המזיק את אשתו, מאחר שברשות הוא עושה.

הגמרא מקשה על דין זה: **אָמַר רָבָא,** והלא הדברים **קַל וָחוֹמֶר, וּמַה** ההורג בשגגה את רעהו **בִּיעַר, שֶׁזֶּה לִרְשׁוּתוֹ נִכְנָס וְזֶה לִרְשׁוּתוֹ נִכְנָס** – שבין ההורג ובין הנהרג יש להם רשות לילך ביער, ואף על פי כן **נַעֲשֶׂה** ההורג **כְּמִי שֶׁנִּכְנָס לִרְשׁוּת חֲבֵירוֹ** והרגו, **וְחַיָּיב** גלות על הריגתו, **זֶה** [–הבעל] **שֶׁלִּרְשׁוּת חֲבֵירוֹ** [–אשתו] **נִכְנָס** והזיק, **לֹא כָּל שֶׁכֵּן** שעליו להתחייב בתשלום נזקיה.

מבררת הגמרא: **אֶלָּא הָא קָתָנֵי** שפטור בעל הקורה, משום **שֶׁלָּזֶה רְשׁוּת לְהַלֵּךְ וְלָזֶה רְשׁוּת לְהַלֵּךְ,** ויש להוכיח מכך שבכל מקום שיש לאדם רשות להלך פטור הוא אם הזיק בשוגג.

ומבארת, **הָתָם** – במשנה לגבי בעל חבית ובעל קורה, **תְּרַוַיְיהוּ כַּהֲדֵדֵי נִינְהוּ** – שניהם באותו מצב הם עומדים, ששניהם יחד גרמו לשבירת החבית על ידי פגיעתם זה בזה, ועל כן אין לחייב את בעל הקורה בנזקי החבית, **הָכָא** – במזיק את אשתו, **אִיהוּ קָעָבִיד מַעֲשֶׂה וְהִיא לֹא** – רק הבעל עושה מעשה ולא האשה, ולפיכך אף שיש לו רשות לכך, מכל מקום אם הזיק חייב.

מקשה הגמרא: כיצד יתכן לומר שאין האשה עושה מעשה, **וְהָכְתִיב** (ויקרא יח כט) לגבי דין נואפים, 'וְ**נִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעֹשֹׂת מִקֶּרֶב עַמָּם**', ומשמע מדברי הכתוב שבין האיש ובין האשה הם בכלל עונש כרת זה, ומאחר שקראם הכתוב 'הנפשות העושות' יש ללמוד שאף האשה נידונית כעושה מעשה.

מתרצת הגמרא, **הָנָאָה לְתַרְוַיְיהוּ אִית לְהוּ** – אכן ישנה הנאה לשניהם, ולפיכך קראם הכתוב 'הנפשות העושות', אבל **אִיהוּ מַעֲשֶׂה הוּא דְּקָעָבִיד** – מעשה בפועל רק הבעל עושה, ולפיכך יש לחייבו אם הזיק.

שנינו במשנה שאם **הָיָה בַּעַל קוֹרָה רִאשׁוֹן** ובעל חבית אחרון, ונשברה החבית בקורה פטור בעל הקורה, ואם עצר בדרכו בלא להזהיר את בעל החבית חייב **כו'**:

אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, **שְׁתֵּי פָּרוֹת** של שני בני אדם, השוהות **בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אַחַת רְבוּצָה** [–רובצת] במקומה **וְאַחַת מְהַלֶּכֶת** כדרכה, והזיקו זו את זו, הדין הוא שאם **בְּעַטָה** הפרה **הַמְהַלֶּכֶת בְּפֶרֶה הָרְבוּצָה** והזיקתה, **פְּטוּרָה,** שאין רשות הרבים עומדת לרביצה ושינוי הוא, וכלל הוא בידינו 'כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור'. אך אם בעטה הפרה **הָרְבוּצָה בְּפֶרֶה הַמְהַלֶּכֶת, חַיֶּיבֶת.**

הגמרא מנסה להביא ראיה לדברי ריש לקיש מן המשנה: **לֵימָא מְסַיֵּיעַ לֵיהּ** מן הדין המבואר במשנה, שאם **הָיָה בַּעַל הַקּוֹרָה** מהלך **רִאשׁוֹן וּבַעַל חָבִית אַחֲרוֹן, וּנִשְׁבְּרָה הַחָבִית בַּקּוֹרָה, פָּטוּר** בעל הקורה, **וְאִם עָמַד** [–עצר] **בַּעַל הַקּוֹרָה** במקומו, ונתקל בו בעל החבית וניזוק, **חַיָּיב** בעל הקורה בתשלום נזקי החבית, מאחר שפשע בכך שעצר ברשות הרבים.

וְהָא הָכָא דִּכְרִבּוּצָה בִּמְהַלֶּכֶת דָּמֵי וְקָתָנֵי חַיָּיב – והרי באופן זה שעמד בעל הקורה ונתקל בו בעל החבית, יש לדון אותם כדין פרה רבוצה הבועטת בפרה מהלכת, שהרי בעל הקורה שעצר במקומו שינה מן הדרך הרגילה, שאין דרך בני אדם לעמוד לפוש ברשות הרבים, ולפיכך חייב הוא בתשלום נזקו של בעל החבית שהלך כדרכו, ויש להוכיח מכאן, שפרה הרובצת ברשות הרבים שלא כדין שבעטה בפרה המהלכת כדרכה חייבת בתשלומי נזקה.

דוחה הגמרא: **וְתִסְבְּרָא הָא סַיְּיעֵי בָּעֵיָא** – וכי סבור אתה להביא ראיה מן המשנה לדברי ריש לקיש, **לֹא מִסְתַּיְיא דְּלֹא מְסַיְּיעֵי אֶלָּא מִקְּשָׁה נַמִּי קַשְׁיָא** – הרי לא די שאין ראיה לדבריו, אלא אדרבה יש להקשות מן המשנה על שיטתו, שהרי **טַעְמָא דְּבַעְטָה** – טעם הדבר שמחייב ריש לקיש את הפרה הרבוצה, מאחר ששינתה ובעטה בפרה המהלכת, ויש לדייק מדבריו, **הָא הוּזְקָה מִמֵּילָא** – שאם רבצה הפרה במקומה ונתקלה בה הפרה המהלכת וניזוקה, **פָּטוּר** בעל הפרה הרבוצה מתשלום הנזק, מאחר שלא הזיקה פרתו בידים, **וְהָא מַתְנִיתִין דְּמִמֵּילָא וְקָתָנֵי חַיָּיב** – והרי מדברי המשנה מוכח לא כן, שהרי מבואר בה שאם עמד בעל קורה במקומו ונתקל בו בעל החבית וניזוק, חייב בעל הקורה בתשלום הנזק, אף על פי שלא הזיקו בידים.

מתרצת הגמרא: שיש לחלק בין האופן שבו עוסקת המשנה לדברי ריש לקיש, **מַתְנִיתִין דְּפַסְקָהּ לְאוֹרְחָא כְּשַׁלְּדָא** – המשנה עוסקת באופן שהיו ראשי הקורה מונחים לרוחב רשות הרבים, עד שלא נותר מקום לעבור בו, ולפיכך יש לחייבו בנזקי בעל החבית, אבל **הָכָא** לענין שתי פרות, מדובר **בְּכִגּוּן דְּרָבְעָה בְּחַד גִּיסָא** – שרבצה הפרה בצד אחד של הדרך, ועדיין נותר מקום לעבור בו, ולפיכך **אִיבָּעֵי לֵהּ לְסַגּוּיֵי בְּאִידָךְ גִּיסָא** – היה לפרה המהלכת לילך בצד הדרך כדי שלא תינזק מן הפרה הרבוצה, ולפיכך פטור בעל הפרה הרובצת, ורק באופן ששינתה הפרה הרובצת ובעטה בפרה המהלכת חייב בעליה בתשלום הנזק.

הגמרא מנסה להביא ראיה לדברי ריש לקיש מן הסיפא של המשנה: **אֶלָּא סֵיפָא דְּמַתְנִיתִין מְסַיֵּיעַ לֵיהּ לְרֵישׁ לָקִישׁ.** דְּקָתָנֵי שאם **הָיָה בַּעַל הַחָבִית** מהלך **רִאשׁוֹן וּבַעַל קוֹרָה אַחֲרוֹן, וּנִשְׁבְּרָה הַחָבִית בַּקּוֹרָה, חַיָּיב** בעל הקורה, מאחר שנזדרז בהליכתו יותר מדאי. **וְאִם עָמַד** [–עצר] **בַּעַל הַחָבִית** בדרכו, ונתקל בו בעל הקורה והזיקו, **פָּטוּר** בעל הקורה, מאחר שפשע בעל החבית בעצירתו.

וְהָא הָכָא דִּכְמִהַלֶּכֶת בִּרְבוּצָה דָּמֵי וְקָתָנֵי פָּטוּר – והרי באופן זה שעמד בעל החבית ונתקל בו בעל הקורה, יש לדון אותם כדין פרה מהלכת הבועטת ברבוצה, שהרי בעל החבית שלא כדין עשה שעמד מהליכתו, ולפיכך יש לפטור את בעל הקורה שהזיקו, ויש להוכיח מכאן שאם בעטה הפרה המהלכת כדרכה בפרה הרובצת ברשות הרבים שלא כדין והזיקתה, פטורה.

דוחה הגמרא: **מַתְנִיתִין דְּכִי אוֹרְחֵיהּ קָא מַסְגֵּי** – המשנה עוסקת באופן שהלך בעל הקורה כדרכו ונתקל בבעל החבית, ולפיכך אין לחייבו בנזקי החבית, **הָכָא** לגבי פרה מהלכת הבועטת ברבוצה, **אָמַר** לֵיהּ – יכולה הפרה הרבוצה לומר למהלכת, **נְהִי דְּאִית לָךְ רְשׁוּת לְסַגּוּיֵי עָלַי לְבַעוּטֵי כִּי לֵית לָךְ רְשׁוּתָא** – אף אם יש לך רשות לילך עלי, מאחר שאיני רשאית לרבוץ ברשות הרבים, אך לבעוט בי אין לך רשות, ולפיכך יתכן שיש לחייב את בעל הפרה המהלכת בתשלום נזקיה של הפרה הרבוצה.

המשך בעמוד לב

תַּרְוַיְיהוּ כִּי הֲדָדֵי נִינְהוּ. שְׁנֵיהֶן שָׁוִין בִּשְׁבִירָתָן שֶׁאַף בַּעַל חָבִית סִיֵּיעַ בִּשְׁבִירָתָהּ: הַנְּפָשׁוֹת הָעוֹשׂוֹת. נוֹאֵף וְנוֹאֶפֶת בְּמַשְׁמַע: כִּרְבוּצָה בִּמְהַלֶּכֶת. דְּבַעַל קוֹרָה שֶׁעָמַד הֲוֵי מְשׁוּנָּה שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לָפוּשׁ בְּרה"ר: הָא סִיּוּעֵי בַּעְיָא. דִּרְבוּצָה בִּמְהַלֶּכֶת חַיֶּיבֶת: אֶלָּא מִקְשֵׁי נַמִּי קַשְׁיָא. מַתְנִיתִין לְרֵישׁ לָקִישׁ דְּאָמַר בָּעֲטָה רוֹבֶצֶת חַיֶּיבֶת: הָא הוּזְקָה מִמֵּילָא. מְהַלֶּכֶת בִּרְבוּצָה פְּטוּרָה וְהָכָא קָתָנֵי בְּמַתְנִיתִין דְּמִמֵּילָא חַיָּיב: מַתְנִיתִין דְּפַסְקָה. קוֹרָה לְאוֹרְחָא כְּשִׁלְדָּא שֶׁהָיוּ רָאשֶׁיהָ לְרוֹחַב הַדֶּרֶךְ הִלְכָּךְ אֲפִילּוּ מִמֵּילָא חַיָּיב שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְבַעַל הֶחָבִית לִנְטוֹת: לִסְגּוּיֵי בְּאִידָךְ גִּיסָא. הִלְכָּךְ טַעְמָא דְּבָעֲטָה אֲבָל מִמֵּילָא פָּטוּר: מַתְנִיתִין. דְּקָא מַסְגֵּי בַּעַל הַקּוֹרָה כִּי אוֹרְחֵיהּ וְאֵין כֵּאן שִׁינּוּי הִלְכָּךְ פָּטוּר אֲבָל מְהַלֶּכֶת שֶׁבָּעֲטָה בִּרְבוּצָה שִׁינְּתָה אֶת דַּרְכָּהּ וְאֵימָא לָךְ דְּחַיֶּיבֶת: שְׁנֵיהֶן פְּטוּרִין. כְּדִמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא: מִפְּנֵי שֶׁרָץ [בִּרְשׁוּת]. מְפָרֵשׁ לְקַמָּן: הָא תוּ לָמָּה לִי [הַשְׁתָּא] אֶחָד רָץ וְאֶחָד מְהַלֵּךְ. דְּרָץ שִׁינָּה וּמְהַלֵּךְ לֹא שִׁינָּה פָּטוּר שְׁנֵיהֶם רָצִים מִבָּעְיָא:

בואו

וְאִם עָמַד בַּעַל קוֹרָה חַיָּיב וְאִם אָמַר לְבַעַל חָבִית עֲמוֹד פָּטוּר הָיָה בַּעַל חָבִית רִאשׁוֹן וּבַעַל קוֹרָה אַחֲרוֹן נִשְׁבְּרָה חָבִית בַּקּוֹרָה חַיָּיב וְאִם עָמַד בַּעַל חָבִית פָּטוּר וְאִם אָמַר לְבַעַל קוֹרָה עֲמוֹד חַיָּיב וְכֵן זֶה בָּא בְּנֵרוֹ וְזֶה בְּפִשְׁתָּנוֹ: גמ' בָּעָא מִינֵּיהּ רַבָּה בַּר נָתָן מֵרַב הוּנָא הַמַּזִּיק אֶת אִשְׁתּוֹ בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה מַהוּ כֵּיוָן דְּבִרְשׁוּת קָעָבִיד פָּטוּר אוֹ דִּלְמָא אִיבָּעֵי לֵיהּ לְעִיּוּנֵי א"ל תְּנִיתוּהָ שֶׁלְּזֶה רְשׁוּת לְהַלֵּךְ וּלְזֶה רְשׁוּת לְהַלֵּךְ אָמַר רָבָא ק"ו וּמַה יַּעַר שֶׁזֶּה לִרְשׁוּתוֹ נִכְנַס וְזֶה לִרְשׁוּתוֹ נִכְנַס נַעֲשָׂה כְּמִי שֶׁנִּכְנַס לִרְשׁוּת חֲבֵירוֹ וְחַיָּיב זֶה שֶׁלִּרְשׁוּת חֲבֵירוֹ נִכְנַס לֹא כָּל שֶׁכֵּן אֶלָּא הָא קָתָנֵי שֶׁלְּזֶה רְשׁוּת לְהַלֵּךְ וּלְזֶה רְשׁוּת לְהַלֵּךְ הָתָם תַּרְוַיְיהוּ כַּהֲדָדֵי נִינְהוּ הָכָא אִיהוּ קָעָבִיד מַעֲשֶׂה וְהִיא לֹא וְהָכְתִיב וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעוֹשׂוֹת מִקֶּרֶב עַמָּם הֲנָאָה לְתַרְוַיְיהוּ אִית לְהוּ אִיהוּ מַעֲשֶׂה הוּא דְּקָעָבִיד: הָיָה בַּעַל קוֹרָה רִאשׁוֹן כּוּ': אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ שְׁתֵּי פָּרוֹת בְּרה"ר אַחַת רְבוּצָה וְאַחַת מְהַלֶּכֶת בָּעֲטָה מְהַלֶּכֶת בִּרְבוּצָה פְּטוּרָה רְבוּצָה בִּמְהַלֶּכֶת חַיֶּיבֶת לֵימָא מְסַיֵּיעַ לֵיהּ הָיָה בַּעַל קוֹרָה רִאשׁוֹן וּבַעַל חָבִית אַחֲרוֹן נִשְׁבְּרָה חָבִית בַּקּוֹרָה פָּטוּר וְאִם עָמַד בַּעַל קוֹרָה חַיָּיב וְהָא הָכָא דְּכִרְבוּצָה בִּמְהַלֶּכֶת דָּמֵי וְקָתָנֵי חַיָּיב וְתִסְבְּרָא הָא סַיְּיעֵי בַּעְיָא לֹא מִסְתַּיְּיא דְּלֹא מְסַיְּיעֵי אֶלָּא מִקְשָׁה נַמִּי קַשְׁיָא טַעְמָא דְּבָעֲטָה הָא הוּזְקָה מִמֵּילָא פָּטוּר וְהָא מַתְנִי' דְּמִמֵּילָא וְקָתָנֵי חַיָּיב מַתְנִי' דְּפַסְקָהּ לְאוֹרְחָא כְּשִׁלְדָּא הָכָא כְּגוֹן דְּרָבְעָה בְּחַד גִּיסָא אִיבָּעֵי לָהּ לִסְגּוּיֵי בְּאִידָךְ גִּיסָא אֶלָּא סֵיפָא דְּמַתְנִי' מְסַיֵּיעַ לֵיהּ לְר"ל דְּקָתָנֵי הָיָה בַּעַל חָבִית רִאשׁוֹן וּבַעַל קוֹרָה אַחֲרוֹן נִשְׁבְּרָה חָבִית בַּקּוֹרָה חַיָּיב וְאִם עָמַד בַּעַל חָבִית פָּטוּר וְהָא הָכָא דְּכִמְהַלֶּכֶת בִּרְבוּצָה דָּמֵי וְקָתָנֵי פָּטוּר מַתְנִי' דְּכִי אוּרְחֵיהּ קָא מַסְגֵּי הָכָא א"ל נְהִי דְּאִית לָךְ רְשׁוּת לִסְגּוּיֵי עָלַי לִבְעוּטֵי בִּי לֵית לָךְ רְשׁוּתָא: מתני' שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ מְהַלְּכִין בְּרה"ר אֶחָד רָץ וְאֶחָד מְהַלֵּךְ אוֹ שֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶם רָצִין וְהִזִּיקוּ זֶה אֶת זֶה שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין: גמ' מַתְנִי' דְּלֹא כְּאִיסִי בֶּן יְהוּדָה דְּתַנְיָא אִיסִי בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר רָץ חַיָּיב מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְשׁוּנָּה וּמוֹדֶה אִיסִי בְּע"ש בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁהוּא פָּטוּר מִפְּנֵי שֶׁרָץ בִּרְשׁוּת א"ר יוֹחָנָן הֲלָכָה כְּאִיסִי בֶּן יְהוּדָה וּמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָכֵי וְהָאָמַר ר' יוֹחָנָן הֲלָכָה כִּסְתַּם מִשְׁנָה וּתְנַן אֶחָד רָץ וְאֶחָד מְהַלֵּךְ אוֹ שֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶם רָצִין פְּטוּרִין מַתְנִי' בְּע"ש בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת מִמַּאי מִדְּקָתָנֵי אוֹ שֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶם רָצִין פְּטוּרִין הָא תוּ ל"ל הַשְׁתָּא אֶחָד רָץ וְאֶחָד מְהַלֵּךְ פָּטוּר שְׁנֵיהֶם רָצִין מִבָּעְיָא אֶלָּא הָכֵי קָאָמַר אֶחָד רָץ וְאֶחָד מְהַלֵּךְ פָּטוּר בד"א בְּע"ש בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת אֲבָל בְּחוֹל אֶחָד רָץ וְאֶחָד מְהַלֵּךְ חַיָּיב שְׁנֵיהֶם רָצִין אֲפִי' בְּחוֹל פְּטוּרִין אָמַר מַר וּמוֹדֶה אִיסִי בְּע"ש בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁהוּא פָּטוּר מִפְּנֵי שֶׁרָץ בִּרְשׁוּת בְּע"ש מַאי בִּרְשׁוּת אִיכָּא כִּדְר' חֲנִינָא דְּאָמַר ר' חֲנִינָא

בואו

וְאִם עָמַד בַּעַל קוֹרָה חַיָּיב. בַּגְּמָרָא מוֹקֵי דְּרַמְיָא לְקוֹרָה כְּשִׁלְדָּא אֲבָל אִי לֹא רַמְיָא כְּשִׁלְדָּא פָּטוּר דְּאִיבָּעֵי לֵיהּ לְבַעַל חָבִית כְּשֶׁרָאָה שֶׁעָמַד בַּעַל הַקּוֹרָה לִסְגּוּיֵי בְּאִידָךְ גִּיסָא כְּדֵי שֶׁלֹּא יוּזַק אֲבָל כִּי הֲוֵי כְּשִׁלְדָּא לֹא פָּשַׁע בַּעַל הֶחָבִית דְּלֹא יָדַע כְּשֶׁעוֹמֵד כְּשִׁלְדָּא אע"פ שֶׁגּוּף הָאָדָם רוֹאֶה כְּשֶׁעָמַד מַה שֶׁעָמַד כְּשִׁלְדָּא אֵין רוֹאֶה אֲבָל קָשֶׁה דִּבְסֵיפָא אִם עָמַד בַּעַל הֶחָבִית אַמַּאי פָּטוּר דְּחָבִית לֹא מִסְתַּבֵּר דַּהֲוֵי כְּשִׁלְדָּא שֶׁהוּא דָּבָר קָטָן וְה"ל לְבַעַל הַקּוֹרָה לִסְגּוּיֵי בְּאִידָךְ גִּיסָא כְּדֵי שֶׁלֹּא יוּזַק בַּעַל חָבִית דְּהָא כְּשֶׁבַּעַל חָבִית אַחֲרוֹן מוּטָל עָלָיו לִסְגּוּיֵי בְּאִידָךְ גִּיסָא כְּדֵי שֶׁלֹּא [יוּזַק] כ"ש כְּשֶׁבַּעַל קוֹרָה אַחֲרוֹן דְּאִיבָּעֵי לִסְגּוּיֵי בְּאִידָךְ גִּיסָא כְּדֵי שֶׁלֹּא יַזִּיק כִּדְפִי' (לעיל דף כג.) גַּבֵּי כֶּלֶב שֶׁנָּטַל חֲרָרָה וְעוֹד דְּגַם זֶה דּוֹחֵק שֶׁהָאָדָם רוֹאֶה שֶׁהוּא עוֹמֵד וְאֵין רוֹאֶה שֶׁהוּא עוֹמֵד כְּשִׁלְדָּא וְנִרְאֶה לְר"י דְּאוֹרְחָא דְּמִילְתָא הוּא כְּשֶׁהוֹלְכִין בַּעַל חָבִית וּבַעַל קוֹרָה זֶה אַחַר זֶה דְּאֵין הָאַחֲרוֹן יָכוֹל לְעַיֵּין בְּאוֹתוֹ שֶׁהוֹלֵךְ לְפָנָיו כָּל שָׁעָה וּלְכַךְ כִּי לֹא הַוְיָא קוֹרָה כְּשִׁלְדָּא יֵשׁ לָאַחֲרוֹן לָלֶכֶת בִּתְחִלַּת הִלּוּכוֹ בְּאִידָךְ גִּיסָא כְּדֵי שֶׁלֹּא יַזִּיק אוֹ שֶׁלֹּא יוּזַק ע"י עֲמִידַת הָרִאשׁוֹן אֲבָל כְּשֶׁנּוֹשֵׂא אֶת הַקּוֹרָה כְּשִׁלְדָּא אֵין לָאַחֲרוֹן לְהִסְתַּלֵּק בְּאִידָךְ גִּיסָא בֵּין שֶׁהוּא בַּעַל קוֹרָה בֵּין שֶׁהוּא בַּעַל חָבִית וּלְכַךְ אֵין פּוֹשֵׁעַ אֶלָּא הָרִאשׁוֹן כְּשֶׁעָמַד וּמַיְירֵי מַתְנִי' בֵּין רֵישָׁא בֵּין סֵיפָא שֶׁהַקּוֹרָה כְּשִׁלְדָּא: תַּרְוַיְיהוּ כִּי הֲדָדֵי נִינְהוּ. שֶׁאַף בַּעַל חָבִית מְסַיֵּיעַ בִּשְׁבִירָתָהּ שֶׁבְּדֶרֶךְ הִלּוּכוֹ הֵטִיחַ חָבִיתוֹ בְּקוֹרַת חֲבֵירוֹ וְא"ת וְאִם כֵּן ל"ל שֶׁלְּזֶה רְשׁוּת לְהַלֵּךְ אֲפִי' אֵין רְשׁוּת לֹא לְזֶה וְלֹא לְזֶה פָּטוּר בַּעַל הַקּוֹרָה מִטַּעַם זֶה וְי"ל דְּבָא לִמְעוּטֵי אִם הָיָה בַּעַל קוֹרָה רָץ וּבַעַל חָבִית מְהַלֵּךְ אע"פ שֶׁבַּעַל חָבִית עַצְמוֹ הֵטִיחַ הֶחָבִית אע"ג דְּפָטַר בְּמַתְנִי' אֶחָד רָץ וְאֶחָד מְהַלֵּךְ הַיְינוּ מִשּׁוּם דְּקָסָבַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ לָרוּץ בְּרה"ר אֲבָל כְּשֶׁנּוֹשֵׂא קוֹרָה עַל כְּתֵיפוֹ אֵין לוֹ רְשׁוּת לָרוּץ א"נ מַתְנִיתִין דְּאֶחָד רָץ וְאֶחָד מְהַלֵּךְ מַיְירֵי בְּע"ש כִּדְמוֹקֵי לָהּ רַבִּי יוֹחָנָן אִי נַמִּי י"ל דְּבָא לְמַעַט בְּמָקוֹם שֶׁאֵין לוֹ רְשׁוּת לְהַלֵּךְ כְּגוֹן בַּחֲצַר בַּעַל הֶחָבִית דְּכֵיוָן דְּאֵין לוֹ רְשׁוּת לְבַעַל [הַקּוֹרָה] לְהַלֵּךְ אֵין לְבַעַל חָבִית לִיזָּהֵר מִמֶּנּוּ מִיהוּ כְּשֶׁעָמַד בַּעַל חָבִית חַיָּיב בַּעַל קוֹרָה אֲפִי' שְׁנֵיהֶם בִּרְשׁוּת כֵּיוָן שֶׁעָשָׂה כָּל הַהֶיזֵּק דְּדַוְקָא מִשּׁוּם דְּתַרְוַיְיהוּ כִּי הֲדָדֵי נִינְהוּ פַּטְרִינָן לֵיהּ וְלֹא דָּמֵי לְעָמַד בַּעַל חָבִית דְּמַתְנִיתִין דְּכֵיוָן שֶׁהוּא יָדַע שֶׁבָּא אַחֲרָיו בַּעַל קוֹרָה נוֹשֵׂא כְּשִׁלְדָּא פָּשַׁע בַּעֲמִידָה כִּדְפִי' בְּמַתְנִי' וְאִי חָבִית נַמִּי אַיְירֵי דְּהַוְיָא כְּשִׁלְדָּא אָתֵי נַמִּי שַׁפִּיר: אִיהוּ קָעָבִיד מַעֲשֶׂה. וּמִיהוּ לְעִנְיַן חַטָּאת וּלְעִנְיַן מַלְקוֹת חַיֶּיבֶת דְּרַחְמָנָא אַחְשְׁבֵיהּ לְהֲנָאָה מַעֲשֶׂה: דְּרַמְיָא כְּשִׁלְדָּא. וְא"ת וַהֲלֹא בְּקַדָּרִין מְחַיֵּיב לְעֵיל כְּשֶׁנִּתְקַל הַשֵּׁנִי בָּרִאשׁוֹן וְלֹא אַמְרִינָן אִיבָּעֵי לֵיהּ לִסְגּוּיֵי בְּאִידָךְ גִּיסָא וְהָתָם לֹא מַיְירֵי כְּשִׁלְדָּא דְּלֹא מוֹקְמִינָן דְּפַסְקָה לְאוֹרְחָא כְּשִׁלְדָּא אֶלָּא הַהִיא דְּאִם מֵחֲמַת הָרִאשׁוֹן נָפְלוּ כּוּלָּם וְי"ל כְּשֶׁנָּפַל אֵין רוֹאֵהוּ וְלֹא מָצֵי א"ל אִיבָּעֵי לָךְ לִסְגּוּיֵי בְּאִידָךְ גִּיסָא:

אִיבָּעֵי לָהּ לִסְגּוּיֵי בְּאִידָךְ גִּיסָא. שֶׁלֹּא תְּהֵא נִיזּוֹק וְא"ת וְהָא אֲפִי' לְהַזִּיק אִית לָהּ רְשׁוּת לִסְגּוּיֵי עֲלָהּ וְי"ל מִשּׁוּם דַּהֲוֵי רֶגֶל בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְאִיבְעוּט נַמִּי לֹא מִיחַיֵּיב מִשּׁוּם דְּכָל הַמְשַׁנֶּה וּבָא אַחַר וְשִׁינָּה בּוֹ פָּטוּר: וְהָא הָכָא דְּכִמְהַלֶּכֶת בִּרְבוּצָה דַּמְיָא. תֵּימָה מַאי ס"ד הַשְׁתָּא וְכִי סוֹבֵר הוּא שֶׁאִם שָׁבַר בְּמִתְכַּוֵּין שֶׁהוּא פָּטוּר כְּמוֹ בָּעֲטָה מְהַלֶּכֶת בִּרְבוּצָה הָא פְּשִׁיטָא לָן בְּרֵישׁ פִּירְקִין דְּשׁוֹבֵר חַיָּיב דִּבְאָדָם לֹא שַׁיָּיךְ כָּל הַמְשַׁנֶּה כּוּ' וְי"ל דְּס"ד כִּי הֵיכִי דִּבְמַתְנִי' פַּטְרִינָן בַּעַל הַקּוֹרָה לְפִי שֶׁבַּעַל חָבִית גּוֹרֵם לוֹ בַּעֲמִידָתוֹ שֶׁאֵין לוֹ לְבַעַל קוֹרָה לִיזָּהֵר שֶׁמָּא יַעֲמוֹד בַּעַל חָבִית ה"נ פָּרָה רְבוּצָה גָּרְמָה לָהּ לִמְהַלֶּכֶת שֶׁתִּבְעוֹט בָּהּ וְאֵין לְבַעַל הַפָּרָה לִיזָּהֵר שֶׁמָּא תִּמָּצֵא פָּרָה רְבוּצָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְתִבְעוֹט בָּהּ פָּרָתוֹ וּמִשַּׁנֵּי דְּבִשְׁבִיל שֶׁרָבְצָה לֹא גָּרְמָה לָהּ בְּכָךְ שֶׁתִּבְעוֹט בָּהּ דִּנְהִי דְּאִית לָךְ רְשׁוּת לִסְגּוּיֵי עֲלָאֵי לִבְעוּטֵי בִּי לֵית לָךְ רְשׁוּת: שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ מְהַלְּכִין וְכוּ' וְהִזִּיקוּ זֶה אֶת זֶה פְּטוּרִין. שֶׁכָּל אֶחָד גָּרַם לְעַצְמוֹ חַבָּלָה זוּ וְלֹא הִזִּיקוּ מַמָּשׁ בְּמִתְכַּוֵּין אֶלָּא כְּלוֹמַר הוּזְקוּ זֶה בְּזֶה כִּדְאַמְרִי' בְּהַפָּרָה (לקמן דף מח: ושם שְׁנֵיהֶם בִּרְשׁוּת שְׁנֵיהֶם שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת הִזִּיקוּ זֶה אֶת זֶה חַיָּיבִין הוּזְקוּ זֶה בְּזֶה פְּטוּרִין:

ונתזה

בּוֹאוּ וְנֵצֵא לִקְרַאת כַּלָּה מַלְכְּתָא וְאָמְרֵי לָהּ לִקְרַאת שַׁבָּת כַּלָּה מַלְכְּתָא רַבִּי יַנַּאי מִתְעַטֵּף וְקָאֵי וְאָמַר בּוֹאִי כַלָּה בּוֹאִי כַלָּה: **מתני'** הַמְבַקֵּעַ בִּרה"ר וְהִזִּיק בִּרה"י בִּרה"י וְהִזִּיק בִּרה"ר בִּרה"י וְהִזִּיק בִּרה"י אַחֵר חַיָּיב: **גמ'** וּצְרִיכָא דְּאִי תָּנָא הַמְבַקֵּעַ בִּרה"י וְהִזִּיק בִּרה"ר מִשּׁוּם דִּשְׁכִיחֵי רַבִּים אֲבָל מֵרה"ר לִרה"י דְּלָא שְׁכִיחֵי רַבִּים אֵימָא לֹא וְאִי תָּנָא מֵרה"ר לִרה"י מִשּׁוּם דְּמֵעִיקָּרָא שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת עָבֵיד אֲבָל מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרה"ר דְּבִרְשׁוּת עָבֵיד אֵימָא לֹא וְאִי תָּנָא הָנָךְ תַּרְתֵּי הָא מִשּׁוּם דִּשְׁכִיחֵי רַבִּים וְהָא מִשּׁוּם דְּשֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת אֲבָל מֵרה"י לִרה"י אַחֵר דְּלָא שְׁכִיחֵי רַבִּים וּמֵעִיקָּרָא בִּרְשׁוּת אֵימָא לֹא צְרִיכָא: ת"ר הַנִּכְנָס לַחֲנוּתוֹ שֶׁל נַגָּר שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת וְנִתְּזָה בְּקַעַת וְטָפְחָה עַל פָּנָיו וּמֵת פָּטוּר וְאִם נִכְנַס בִּרְשׁוּת חַיָּיב מַאי חַיָּיב א"ר יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא חַיָּיב בְּד' דְּבָרִים וּפָטוּר מִגָּלוּת לְפִי שֶׁאֵין דּוֹמֶה לְיַעַר יַעַר זֶה לִרְשׁוּתוֹ נִכְנָס וְזֶה לִרְשׁוּתוֹ נִכְנָס זֶה לִרְשׁוּת חֲבֵירוֹ נִכְנָס אָמַר רָבָא ק"ו וּמָה יַּעַר זֶה לְדַעְתּוֹ נִכְנָס וְזֶה לְדַעְתּוֹ נִכְנָס נַעֲשָׂה כְּמִי שֶׁנִּכְנָס לְדַעַת חֲבֵירוֹ וְגוֹלֶה זֶה שֶׁלְּדַעַת חֲבֵירוֹ נִכְנָס לֹא כָּל שֶׁכֵּן אֶלָּא אָמַר רָבָא מַאי פָּטוּר מִגָּלוּת דְּלָא סַגֵּי לֵיהּ בְּגָלוּת וְהַיְינוּ טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא מִשּׁוּם דַּהֲוֵי לֵיהּ שׁוֹגֵג קָרוֹב לְמֵזִיד מֵתִיב רָבָא הוֹסִיף לוֹ רְצוּעָה אַחַת וּמֵת הֲרֵי זֶה גּוֹלֶה עַל יָדוֹ וְהָא הָכָא דְּשׁוֹגֵג קָרוֹב לְמֵזִיד הוּא דְּאִיבָּעֵי אַסּוֹקֵי אַדַּעְתֵּיהּ דְּמַיְיתֵי אִינָשֵׁי בְּחָדָא רְצוּעָה וְקָתָנֵי הֲרֵי זֶה גּוֹלֶה אָמַר רַב שִׁימִי מִנְּהַרְדְּעָא דְּטָעֵי בְּמִנְיָנָא טָפַח לֵיהּ רָבָא בְּסַנְדְּלֵיהּ אָמַר לֵיהּ אַטּוּ הוּא מָנֵי וְהָתַנְיָא גָּדוֹל שֶׁבַּדַּיָּינִין קוֹרֵא וְהַשֵּׁנִי מוֹנֶה וְהַשְּׁלִישִׁי אוֹמֵר הַכֵּהוּ אֶלָּא אָמַר רַב שִׁימִי מִנְּהַרְדְּעָא דְּטָעָה דַּיָּינָא גּוּפֵיהּ מֵיתִיבֵי הַזּוֹרֵק אֶת הָאֶבֶן לִרה"ר וְהָרַג הֲרֵי זֶה גּוֹלֶה וְהָא הָכָא דְּשׁוֹגֵג קָרוֹב לְמֵזִיד הוּא דְּאִיבָּעֵי לֵיהּ אַסּוֹקֵי אַדַּעְתֵּיהּ דְּבִרה"ר שְׁכִיחֵי אִינָשֵׁי וְקָתָנֵי הֲרֵי זֶה גּוֹלֶה אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר יִצְחָק בְּסוֹתֵר אֶת כּוֹתְלוֹ אִיבָּעֵי לֵיהּ עִיּוּנֵי בְּסוֹתֵר בַּלַּיְלָה בַּלַּיְלָה נַמִּי אִיבָּעֵי לֵיהּ עִיּוּנֵי בְּסוֹתֵר אֶת כּוֹתְלוֹ בַּיּוֹם לְאַשְׁפָּה הַאי אַשְׁפָּה ה"ד אִי דִּשְׁכִיחֵי רַבִּים מֵזִיד הוּא וְאִי לֹא שְׁכִיחֵי רַבִּים אָנוּס הוּא אָמַר רַב פָּפָּא [לֹא צְרִיכָא אֶלָּא] בְּאַשְׁפָּה הָעֲשׂוּיָה לְהִפָּנוֹת בַּלַּיְלָה וְאֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְהִפָּנוֹת בַּיּוֹם וְאִיכָּא דְּמִיקְרֵי וְיָתִיב מֵזִיד לֹא הָוֵי דְּהָא אֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְהִפָּנוֹת בַּיּוֹם אָנוּס נַמִּי לֹא הָוֵי דְּהָא אִיכָּא דְּמִיקְרֵי וְיָתִיב רַב פָּפָּא מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא מַתְנֵי לָהּ אַרֵישָׁא הַנִּכְנָס לַחֲנוּתוֹ שֶׁל נַגָּר שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת וְנִתְּזָה לוֹ בְּקַעַת וְטָפְחָה לוֹ עַל פָּנָיו וּמֵת פָּטוּר אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא חַיָּיב בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים וּפָטוּר מִגָּלוּת מַאן דְּמַתְנֵי לָהּ אַסֵּיפָא כ"ש אַרֵישָׁא וּמַאן דְּמַתְנֵי לָהּ אַרֵישָׁא אֲבָל אַסֵּיפָא כֵּיוָן דְּבִרְשׁוּת חַיָּיב גָּלוּת וּמִי חַיָּיב גָּלוּת וְהָתַנְיָא הַנִּכְנָס לַחֲנוּתוֹ שֶׁל נַפָּח וְנִתְּזָה נִיצוֹצוֹת וְטָפְחָה לוֹ עַל פָּנָיו וּמֵת פָּטוּר וַאֲפִילּוּ נִכְנַס בִּרְשׁוּת הָכָא בְּמַאי עַסְקִינַן בְּשׁוּלְיָא דְּנַפְּחֵי שׁוּלְיָא דְּנַפְּחֵי לְמִקְטְלָא קָאֵי כְּשֶׁרַבּוֹ מְסָרְהֵב בּוֹ לָצֵאת וְאֵינוֹ יוֹצֵא וּמִשּׁוּם דְּרַבּוֹ מְסָרְהֵב בּוֹ לָצֵאת לְמִיקְטְלֵיהּ קָאֵי כִּסְבוּר יָצָא אִי הָכִי אַחֵר נַמִּי

אחר

רש"י

בּוֹאוּ וְנֵצֵא. כְּאָדָם הַמְקַבֵּל פְּנֵי מֶלֶךְ: **מתני'** הַמְבַקֵּעַ. עֵצִים: וְהִזִּיק בִּרה"י. שֶׁל אֲחֵרִים: בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד. שֶׁלּוֹ: וְהִזִּיק בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד אַחֵר. שֶׁל אֲחֵרִים חַיָּיב: **גמ'** דִּשְׁכִיחֵי רַבִּים. וַהֲוָה לֵיהּ לְעִיּוּנֵי: דְּלָא שְׁכִיחֵי רַבִּים. בִּמְקוֹם הַנֶּזֶק: פָּטוּר. מִגָּלוּת: חַיָּיב בְּד' דְּבָרִים. אִם לֹא מֵת אֶלָּא הוּזַּק נוֹתֵן לוֹ נֶזֶק צַעַר וְרִפּוּי וְשֶׁבֶת דַּהֲוָה לֵיהּ פּוֹשֵׁעַ אֲבָל בּוֹשֶׁת לֹא דְּאֵינוֹ חַיָּיב עַל הַבּוֹשֶׁת עַד שֶׁיִּתְכַּוֵּין וְרֵישָׁא דְּשֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת פָּטוּר מִד' דְּבָרִים דְּלֵיכָּא פְּשִׁיעָה אֲבָל אַנֶּזֶק חַיָּיב כִּדְקַיְימָא לָן פֶּצַע תַּחַת פָּצַע לְחַיֵּיב עַל הָאוֹנֵס כְּרָצוֹן: לְדַעְתּוֹ. שֶׁלֹּא נָטַל רְשׁוּת מֵחֲבֵירוֹ: קָרוֹב לְמֵזִיד. דְּאִיבָּעֵי לֵיהּ לְעִיּוּנֵי: הוֹסִיף לוֹ. שְׁלִיחַ ב"ד לְמִי שֶׁחַיָּיב מַלְקוֹת: רְצוּעָה אַחַת. יוֹתֵר עַל מַה שֶּׁאֲמָדוּהוּ ב"ד שֶׁיָּכוֹל לְקַבֵּל וּמֵת גּוֹלֶה עַל יָדוֹ: טָפַח רָבָא. לְרַב שִׁימִי: בְּסַנְדְּלֵיהּ. דְּרַב שִׁימִי הִכָּהוּ עַל סַנְדָּלוֹ ל"א בָּעַט בְּסַנְדָּלוֹ לְרַב שִׁימִי: אַטּוּ הוּא. הַשָּׁלִיחַ מָנֵי: קוֹרֵא. וְהִפְלָא ה' אֶת מַכּוֹתְךָ וְגוֹ' (דברים כח): ה"ג בְּסוֹתֵר אֶת כּוֹתְלוֹ בַּיּוֹם לְאַשְׁפָּה: לְהִפָּנוֹת. בְּנֵי אָדָם נִפְנִין בָּהּ לִנְקְבֵיהֶם: מַתְנֵי לָהּ. לְדר"י בַּר חֲנִינָא: חַיָּיב בְּד' דְּבָרִים. דְּהָתָם נַמִּי פּוֹשֵׁעַ הוּא כֵּיוָן דְּחַזְיֵיהּ דְּעַיֵּיל אִיבָּעֵי לֵיהּ לְעִיּוּנֵי: מַאן דְּמַתְנֵי לָהּ אַסֵּיפָא. פָּטוּר מִגָּלוּת שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה לְיַעַר כ"ש אַרֵישָׁא: בְּשׁוּלְיָא דְּנַפְּחֵי. תַּלְמִידוֹ שֶׁל אוֹתוֹ נַפָּח: מְסָרְהֵב. מַפְצִיר בּוֹ לָצֵאת:

אחר

תוספות

וְנִתְּזָה בְּקַעַת וְטָפְחָה לוֹ בְּפָנָיו. לֹא גַּרְסִינַן וּמֵת דְּהָא מוֹקֵי לָהּ לְעִנְיַן אַרְבָּעָה דְּבָרִים: **זֶה** שֶׁלְּדַעַת חֲבֵירוֹ נִכְנָס. מַשְׁמַע דְּאַיְירֵי כְּשֶׁרְאָהוּ נִכְנָס וְא"ת בְּשֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת אַמַּאי פָּטוּר כֵּיוָן שֶׁרְאָהוּ שֶׁנִּכְנַס הָא אַמְרִינַן בְּפ' הַפָּרָה (לקמן מח. ושם ד"ה היזקו) הַנִּכְנָס לַחֲצַר בַּעַל הַבַּיִת שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת דַּאֲפִי' בַּעַל הַבַּיִת הִזִּיקוֹ חַיָּיב אִי הֲוָה יָדַע בֵּיהּ וַאֲפִילּוּ שֶׁלֹּא בְּכַוָּונָה דּוּמְיָא דְּלָא הֲוָה יָדַע דְּפָטוּר הָתָם וְי"ל הָא דְּקָתָנֵי רֵישָׁא פָּטוּר הַיְינוּ מִד' דְּבָרִים אֲבָל נֶזֶק חַיָּיב וְכֵן פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס א"נ כּוּלָּהּ בָּרַיְיתָא בְּשֶׁלֹּא רָאָהוּ מ"מ חָשִׁיב לְדַעַת חֲבֵירוֹ שֶׁהָיָה לוֹ לֵידַע שֶׁלֹּא עַל חִנָּם שָׁאַל מִמֶּנּוּ רְשׁוּת אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁרוֹצֶה לִיכָּנֵס: **דְּלָא** סַגֵּי לֵיהּ בְּגָלוּת. וְא"ת וְהָא תְּנַן בְּאֵלּוּ הֵן הַגּוֹלִין (מכות ח.) הַזּוֹרֵק אֶבֶן לַחֲצֵרוֹ וְהָרַג אִם יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לַנִּיזָּק לִיכָּנֵס לְשָׁם גּוֹלֶה וְאִם לַאו אֵינוֹ גּוֹלֶה וְאַמַּאי גּוֹלֶה כְּשֶׁנִּכְנַס בִּרְשׁוּת וְי"ל דְּהָתָם מַיְירֵי כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ דֶּרֶךְ בְּתוֹכוֹ אוֹ בְּמֶכֶר אוֹ בְּמַתָּנָה אוֹ בִּשְׁאֵלָה אוֹ בִּשְׂכִירוּת שֶׁאֵין בַּעַל הֶחָצֵר יָכוֹל לְעַכֵּב עָלָיו אֲבָל הָכָא מַיְירֵי בְּאָדָם שֶׁשּׁוֹאֵל רְשׁוּת לִיכָּנֵס לְפִי שָׁעָה דְּיוֹדֵעַ הוּא שֶׁיִּכָּנֵס לְאַלְתַּר כֵּיוָן שֶׁשָּׁאַל מִמֶּנּוּ רְשׁוּת לְהָכֵי הָוֵי קָרוֹב לְמֵזִיד: **מֵיתִיבֵי** הַזּוֹרֵק אֶבֶן לִרה"ר וְהָא הָכָא דְּשׁוֹגֵג קָרוֹב לְמֵזִיד. בְּרֵישׁ אֵלּוּ הֵן הַגּוֹלִין (מכות דף ז:) דְּרֵישׁ בִּשְׁגָגָה פְּרָט לְמֵזִיד וּמוֹקֵי לָהּ בְּאוֹמֵר מוּתָּר וְקָרֵי לֵיהּ מֵזִיד מִשּׁוּם דְּאוֹמֵר מוּתָּר קָרוֹב לְמֵזִיד וְהָא דְּלָא מַיְיתֵי הַךְ מִשְׁנָה הָתָם דְּלָא מַשְׁמַע לֵיהּ לְדִמּוּיֵי הַאי קָרוֹב לְמֵזִיד לְהַהוּא אֲבָל הַהוּא דִּלְעֵיל לֹא הָוֵי קָרוֹב לְמֵזִיד טְפֵי מֵהַאי וְהָא דְּפָרִיךְ בַּגְּמָ' אַהַךְ מִשְׁנָה בְּמַכּוֹת וְהָא מֵזִיד הוּא וּמְשַׁנֵּי בְּסוֹתֵר כּוֹתְלוֹ וְכוּלָּהּ סוּגְיָא כִּדְהָכָא סָמִיךְ אַהָא דְּפַטְרִינַן הָכָא קָרוֹב לְמֵזִיד וְלָא אַתְיָא הַהִיא סוּגְיָא כְּמַאן דְּמַתְנֵי דְּר' יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא אַרֵישָׁא: **חַיָּיב** בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים. פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס כֵּיוָן דְּחַזְיֵיהּ דְּעַיֵּיל אִיבָּעֵי לֵיהּ לְעִיּוּנֵי וְקָשֶׁה לְרִיבָּ"א דְּאִם רָאָה הָיָה לוֹ לְהִתְחַיֵּיב גָּלוּת אע"ג דְּלָא נָתַן לוֹ רְשׁוּת לִיכָּנֵס מִידֵי דַּהֲוָה אַמְסַרְהֵב בּוֹ לָצֵאת גַּבֵּי נַפָּח בְּסָמוּךְ דְּחַיָּיב גָּלוּת אַאַחֵר דְּלָא הָוֵי שׁוּלְיָא דְּנַגְּרֵי וְאע"פ שֶׁנִּכְנַס בִּרְשׁוּת כֵּיוָן שֶׁעַתָּה מְסָרְהֵב בּוֹ לָצֵאת הָוֵי כְּשֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת וְי"ל דְּשָׁאנֵי הָתָם כֵּיוָן שֶׁתְּחִילַּת כְּנִיסָתוֹ בִּרְשׁוּת לְפִיכָךְ בְּאַחֵר יֵשׁ לוֹ לָחוּשׁ שֶׁמָּא לֹא יָצָא וְדָמֵי טְפֵי לְיַעַר כִּי בּוֹטֵחַ הוּא שֶׁלֹּא לְמַהֵר לָצֵאת כֵּיוָן שֶׁנָּתַן לוֹ רְשׁוּת לִיכָּנֵס וְהָיָה לוֹ לַנַּפָּח לְעַיֵּין אִם יָצָא אִם לַאו אֲבָל הָכָא שֶׁתְּחִלַּת כְּנִיסָתוֹ שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת אֵין לוֹ לָחוּשׁ כָּל כַּךְ וְלֹא דָּמֵי לְיַעַר וְהֵבִיא רְאָיָה מִירוּשַׁלְמִי דְּגַרְ' א"ר יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא הָיָה עוֹמֵד וּמְבַקֵּעַ עֵצִים בַּחֲצֵירוֹ וְנִכְנַס פּוֹעֵל לִתְבּוֹעַ שְׂכָרוֹ וְנִתְּזָה בְּקַעַת וְהִזִּיקוֹ חַיָּיב וְאִם מֵת אֵינוֹ גּוֹלֶה לְפִי שֶׁאֵין דּוֹמֶה לְיַעַר וְהָתַנְיָא רַבִּי חִיָּיא פָּטוּר נֵימָא דְּלָא פָּלִיג דְּהָא דְּאָמַר ר' יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא כְּשֶׁרָאָהוּ וּמַה דְּתָנֵי ר' חִיָּיא בְּשֶׁלֹּא רָאָהוּ הֲרֵי מַשְׁמַע אֲפִי' דְּרָאָהוּ פָּטוּר מִגָּלוּת כֵּיוָן דְּנִכְנַס שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת אע"ג דִּמְסָרְהֵב בּוֹ לָצֵאת מְחַיְּיבִינַן גַּבֵּי נַפָּח הֵיכָא דְּנִכְנַס בִּרְשׁוּת וְכִי דָּחֵי בִּירוּשַׁלְמִי וּמוֹקֵי דְּר' חֲנִינָא כְּשֶׁאוֹמֵר לוֹ הִכָּנֵס וַדַּאי צָרִיךְ לְהַעֲמִידָהּ כְּשֶׁלֹּא רָאָהוּ דְּלָא תִּקְשֶׁה דְּנַפָּח עַל מַה שֶׁהוּא פָּטוּר מִגָּלוּת: **מַאן** דְּמַתְנֵי לָהּ אַסֵּיפָא כ"ש אַרֵישָׁא. מַשְׁמַע דְּיוֹתֵר הָרֵישָׁא קְרוֹבָה לְאוֹנֶס מִמָּה שֶׁהַסֵּיפָא קְרוֹבָה לְמֵזִיד וְתֵימָה אִי מִטַּעַם אוֹנֶס פָּטוּר מִגָּלוּת כ"ש שֶׁהָיָה לוֹ לִיפָּטֵר מֵאַרְבָּעָה דְּבָרִים כִּדְמוּכָח לְעֵיל בְּסוֹף פֶּרֶק שֵׁנִי (דף כו:) בְּהִכִּיר בָּהּ וּשְׁכָחָהּ דְּפָטוּר מֵאַרְבָּעָה דְּבָרִים וְחַיָּיב גָּלוּת וְי"ל דְּלָאו מִטַּעַם אוֹנֶס פָּטַר לֵיהּ הָכָא אֶלָּא לְפִי שֶׁאֵין דּוֹמֶה לְיַעַר כְּשֶׁנִּכְנַס שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת וְהָא דְּקָאָמַר כָּל שֶׁכֵּן אַרֵישָׁא מִשּׁוּם דְּדָמֵי סֵיפָא טְפֵי לְיַעַר מֵרֵישָׁא וְכֵן פֵּירֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס:

והוציא

בּוֹאוּ וְנֵצֵא לִקְרַאת כַּלָּה מַלְכְּתָא – דהיינו, נצא לקבל את פני השבת כאדם המקבל את פני המלך, **וְאָמְרֵי לָהּ** – ויש אומרים שאמר כך, בואו ונצא **לִקְרַאת שַׁבָּת כַּלָּה מַלְכְּתָא. רַבִּי יַנַּאי** היה **מִתְעַטֵּף** בבגדים נאים, **וְקָאֵי** [–עמד] **וְאָמַר בּוֹאִי כַּלָּה בּוֹאִי כַּלָּה,** שכך היה קורא לשביתת השבת מתוך חביבותה בעיניו.

ויש לנו ללמוד מהנהגתם, שכשם שמצוה לצאת ולקבל את פני השבת, כן מצוה לטרוח ולרוץ בערב שבת להכין את צרכי השבת, ועל כן יש לפטור את זה שרץ והזיק בשוגג, שהרי ברשות עשה.

משנה

משנה זו עוסקת באדם הנמצא ברשות אחת ומזיק ברשות אחרת.

אדם **הַמְבַקֵּעַ** עצים **בִּרְשׁוּת הָרַבִּים** וניתזה חתיכה מן העץ, או שניתק הגרזן מקתו ונפל **וְהִזִּיק בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד** השייכת לאדם אחר, או שביקע עצים **בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד** שלו, וניתז מן העץ או הגרזן **וְהִזִּיק בִּרְשׁוּת הָרַבִּים,** או שביקע **בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד** שלו והתיז **וְהִזִּיק בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד** של אדם **אַחֵר,** בכל אופנים אלו **חַיָּיב** המבקע בתשלומי הנזק:

גמרא

הגמרא מבארת מדוע הוצרכה המשנה להשמיע דין זה בשלשה אופנים שונים: **וּצְרִיכָא** – ישנו צורך להשמיענו את שלושת הדינים, מאחר שלא ניתן ללומדם זה מזה. **דְּאִי תָּנָא** דין זה רק לגבי **הַמְבַקֵּעַ** עצים **בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד** והתיז **וְהִזִּיק בִּרְשׁוּת הָרַבִּים,** היה מקום לומר שרק באופן זה יש לחייבו על כך, **מִשּׁוּם דִּשְׁכִיחֵי רַבִּים** – מאחר שמצויים אנשים רבים העוברים ברשות הרבים, ולפיכך היה לו להזהר שלא להזיקם, ופושע הוא, **אֲבָל** המבקע עצים והתיז **מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, דְּלֹא שְׁכִיחֵי רַבִּים** – שאין אנשים רבים מצויים במקום הנזק, **אֵימָא לֹא** – יש מקום לומר שלא יתחייב המבקע, ולפיכך הוצרכה המשנה להשמיענו שגם באופן זה חייב.

וְאִי תָּנָא דין זה רק לגבי המבקע עצים והתיז **מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד,** היה מקום לומר שרק באופן זה יש לחייבו, **מִשּׁוּם דְּמֵעִיקָּרָא שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת עָבִיד** – מאחר שתחילת מעשיו היו שלא ברשות, שהרי אין אדם רשאי לבקע עצים ברשות הרבים, ולפיכך יש לחייבו על נזקיו, **אֲבָל** המבקע ומתיז **מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד** שלו **לִרְשׁוּת הָרַבִּים דְּבִרְשׁוּת עָבִיד** – שביקע עצים ברשות, שהרי עשה כן בתוך רשותו, **אֵימָא לֹא** – יש מקום לומר שלא יתחייב על כך, ולפיכך הוצרכה המשנה להשמיע שגם באופן זה חייב.

וְאִי תָּנָא הָנָךְ תַּרְתֵּי – ואילו היתה המשנה שונה שני דינים אלו, לגבי המבקע ברשות הרבים והזיק ברשות היחיד, ולגבי המבקע ברשות היחיד והזיק ברשות הרבים, היה מקום לומר בזה שבכל אחד ישנו טעם מיוחד לחייב את המבקע, **הָא** – המבקע ברשות היחיד והזיק ברשות הרבים יש לחייבו, **מִשּׁוּם** שהתיז למקום **דִּשְׁכִיחֵי רַבִּים** ופושע הוא, **וְהָא** – והמבקע ברשות הרבים והזיק ברשות היחיד יש לחייבו, **מִשּׁוּם** דְּבקיעתו **שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת** היא, **אֲבָל** המתיז **מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד** שלו **לִרְשׁוּת הַיָּחִיד** של אדם **אַחֵר,** שיש בזה שתי סיבות לפוטרו, האחת, **דְּלֹא שְׁכִיחֵי רַבִּים** – שאין מצויים עוברים ושבים במקום הנזק, **וְהשנית, דמֵעִיקָּרָא בִּרְשׁוּת** – שמתחילה עשה כן ברשות בחצירו, **אֵימָא לֹא** – יש מקום לומר שבזה אין לחייבו, **צְרִיכָא** – ולפיכך הוצרכה המשנה להשמיענו שגם באופן זה חייב המבקע בתשלומי הנזק:

הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בדין אדם שנכנס לחצר חבירו וניזוק שם: **תָּנוּ רַבָּנָן,** אדם **הַנִּכְנָס לַחֲנוּתוֹ שֶׁל נַגָּר שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת** הנגר, **וְנִתְּזָה בְּקַעַת** [–חתיכת עץ] **וְטָפְחָה** [–הכתה] **עַל פָּנָיו וּמֵת, פָּטוּר** הנגר מחיוב גלות, **וְאִם נִכְנָס** אותו אדם לחנות הנגר **בִּרְשׁוּת,** וניתזה בקעת על פניו והוזק או מת, **חַיָּיב** הנגר.

מבררת הגמרא: **מַאי חַיָּיב** – במה יש לחייב את הנגר על הריגת אותו אדם או פציעתו אם נכנס ברשות. **אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא,** אם הוזק אותו אדם ונפצע **חַיָּיב** הנגר **בְּתשלום ד' דְּבָרִים,** נזק, צער, ריפוי ושבת, **וְאם** נהרג אותו אדם **פָּטוּר** הנגר **מִגָּלוּת, לְפִי שֶׁאֵין דּוֹמֶה** מקרה זה לְאדם ההורג בשגגה את רעהו **בְּיַעַר,** שהרי **בְּיַעַר זֶה לִרְשׁוּתוֹ נִכְנָס וְזֶה לִרְשׁוּתוֹ נִכְנָס** – שהיער רשות הרבים הוא, ולפיכך יש לדון בין את ההורג ובין את הנהרג כנכנסים לרשות שלהם, אך **זֶה** – שנכנס לרשותו של הנגר, **לִרְשׁוּת חֲבֵירוֹ נִכְנָס,** ויש לומר שלא חייבה תורה גלות באופן כזה.

הגמרא מקשה על דברי רבי יוסי בר חנינא: **אָמַר רָבָא,** והלא הדברים **קַל וָחוֹמֶר, וּמַה** ההורג את רעהו בשגגה **בְּיַעַר, שזֶה לְדַעְתּוֹ נִכְנָס וְזֶה לְדַעְתּוֹ נִכְנָס,** דהיינו, שבין ההורג ובין הנהרג נכנסו ליער ללא נטילת רשות איש מרעהו, ולא ידע ההורג על המצאו של הנהרג בסמוך לו, ואף על פי כן **נַעֲשָׂה** הנהרג **כְּמִי שֶׁנִּכְנָס לְדַעַת** [–בידיעת וברשות] **חֲבֵירוֹ, וְגוֹלֶה** ההורג על ידו, **זֶה** – הנכנס לבית הנגר ברשות, **שֶׁלְּדַעַת** וברשות **חֲבֵירוֹ נִכְנָס** לביתו, **לֹא כָּל שֶׁכֵּן** שיש לחייב את הנגר גלות על הריגתו. וכיצד יתכן לומר שרבי יוסי בר חנינא פוטרו מגלות.

ומחמת קושיא זו מבאר רבא את דברי רבי יוסי בר חנינא באופן אחר: **אֶלָּא אָמַר רָבָא, מַאי** טעמא **שפָּטוּר** הנגר **מִגָּלוּת,** לא משום שאין מגיע לו עונש חמור כזה, אלא **דְּלֹא סַגִּי לֵיהּ בְּגָלוּת** – לא די לו בעונש קל של גלות, **וְהַיְינוּ טַעְמָא** – וזהו טעמו **דְּרַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא** הפוטרו מגלות, **מִשּׁוּם דְּהָוֵי לֵיהּ** הנגר **שׁוֹגֵג קָרוֹב לְמֵזִיד,** שמאחר ונתן רשות לאותו אדם להכנס לביתו, היה לו לחשוש שמא כבר נכנס, ומאחר שלא נזהר הרי הוא קרוב למזיד בהריגתו, ולכך לא די לו בעונש גלות, שאין הגלות מועילה לכפר העוון להורג במזיד, אלא להורג בשגגה.

הגמרא מקשה על דין זה שההורג בשוגג קרוב למזיד אינו גולה: **מָתִיב רָבָא,** שנינו במסכת מכות (כב:) לגבי דין אדם הלוקה בבית דין על עוונותיו, שבית דין אומדים אותו כמה מלקות ניתן להלקותו בלא שיסתכן, ואם **הוֹסִיף לוֹ** שליח בית הדין **רְצוּעָה** [–מכה] **אַחַת** נוספת על האומד שאמדוהו, **וְעל** ידי כן **מֵת** הלוקה, **הֲרֵי זֶה** המלקה **גּוֹלֶה עַל יָדוֹ** כדין הורג נפש בשגגה.

וְהָא הָכָא – והרי באופן זה **דְּ**המלקה **שׁוֹגֵג קָרוֹב לְמֵזִיד הוּא** בהריגה זו, **דְּאִיבָּעֵי אַסּוּקֵי אַדַּעְתֵּיהּ** – שהרי היה לו להעלות בדעתו **דְּמַיְיתֵי אִינְשֵׁי בַּחֲדָא רְצוּעָה** – שעלול אדם למות כשמוסיפים לו מכה, **וְקָתָנֵי** – ומכל מקום כתוב **שהֲרֵי זֶה** המלקה **גּוֹלֶה,** ומוכח שאף ההורג בשוגג קרוב למזיד גולה.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב שִׁימִי מִנְּהַרְדְּעָא,** אין המשנה עוסקת באופן שהוסיף לו סתם מכה על האומדן, אלא **דְּטָעֵי בְּמִנְיָנָא** – שטעה שליח בית הדין במנין המלקות, וכסבור היה שעדיין לא הלקהו את כל מה שאמדוהו, ולפיכך הוסיף לו עוד מכה ומת, ולאחר מכן נתברר שטעות היתה בידו במנינו, ובאופן זה אין לדונו כשוגג הקרוב למזיד, אלא כהורג בשוגג גרידא.

הגמרא מקשה על תירוץ זה: **טָפַח לֵיהּ** [–הכהו] **רָבָא** לרב שימי **בְּסַנְדָּלֵיהּ** – על סנדלו, **וְאָמַר לֵיהּ, אָטוּ הוּא מַנִּי** – וכי המלקה הוא המונה את מנין המלקות, **וְהָתַנְיָא** – והרי שנינו בברייתא, שסדר המלקות כך הוא, **הַגָּדוֹל שֶׁבְּדַיָּינִין קוֹרֵא** בתורה בפרשת (דברים כח נט) 'וְהִפְלָא ה' אֶת מַכֹּתְךָ', **וְהדיין הַשֵּׁנִי מוֹנֶה** את מנין המלקות, **וְהדיין הַשְּׁלִישִׁי אוֹמֵר** לשליח בית דין **הַכֵּהוּ.** ונמצא שאין שליח בית הדין מונה בעצמו אלא הדיין הוא שמונה, וכיצד יתכן לומר שטעה שליח בית דין במנין המלקות.

אֶלָּא אָמַר רַב שִׁימִי מִנְּהַרְדְּעָא, המשנה עוסקת באופן **דְּטָעָה דַּיָּינָא גּוּפֵיהּ** – שטעה הדיין עצמו במנין המלקות, ולפיכך הוסיף לו שליח בית הדין מכה על המנין שאמדוהו, ועל כן יש לדונו כהורג בשגגה וגולה.

הגמרא מקשה ממשנה נוספת על דין זה שההורג בשוגג קרוב למזיד אינו גולה: **מֵיתִיבֵי,** שנינו במסכת מכות (ח.), שאדם **הַזּוֹרֵק אֶת הָאֶבֶן לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְהָרַג** שם אדם בשגגה, **הֲרֵי זֶה** הזורק **גּוֹלֶה,** כדין ההורג נפש בשגגה.

וְהָא הָכָא – והרי באופן זה, **דְּ**ההורג **שׁוֹגֵג קָרוֹב לְמֵזִיד הוּא, דְּאִיבָּעֵי**

המשך בעמוד קנו

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

ז. אֵין מַבְדִּילִין עַל הַפַּת אֲפִלּוּ אֵין לוֹ יַיִן וְלֹא שְׁאָר מַשְׁקִים[כ] **וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְקִדּוּשׁ שֶׁמְּקַדְּשִׁין עַל הַפַּת**[52] **לְפִי שֶׁהַקִּדּוּשׁ יֵשׁ לוֹ עִנְיָן לְהַפַּת שֶׁאֵין קִדּוּשׁ אֶלָּא בְּמָקוֹם סְעֻדָּה אֲבָל הַבְדָּלָה אֵין לָהּ עִנְיָן כְּלָל לְהַפַּת:**

חלק ב סימן רצו דיני הבדלה על היין סעיף ז
מתוך שולחן ערוך אדמו"ר הזקן עם ביאורי הלכה, הוצאת קה"ת

ביאורי הלכה

כ] שאר משקים - ואפילו אם יבטל מצות הבדלה לגמרי[51].

ציונים והוספות

51) אלא אם כן הוא בסדר "יקנה"ז" כדלהלן סי"א.

52) כדלעיל **סי' ערב סי"א**: ולענין מעשה אם אין יין... יקדש בלילה על הפת... וביום יקדש על המשקה שהוא חמר מדינה.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת – לפי לוח "רב יומי"

ד ישראל שהמיר ויש לו בית בשכונת היהודים שעירבו לכל השנה וגם הוא עירב עמהם אם אין לו פתח אחרת כלל אלא לשכונה זו הרי הוא אוסר בכל שבת שחל לאחר שהמיר עד שישכיר שכבר נתבטל עירובו כשהמיר לע"ז אבל אם יש לו פתח אחר לשכונת הנכרים אפילו הוא פתח קטן וצר (שאינו רגיל בו לעולם ואפילו אינו פתח גמור אלא חלון ד' על ד') אינו אוסר עליהם (לפי שבאותו פתח או חלון הפתוחים לשכונת הנכרים הוא חפץ בהם יותר מבפתח הגדול שלשכונת היהודים כיון שהמיר לדתם ונעשה פתח זה כאילו אינו רגיל לילך בו כלל לשכונת היהודים ואינו אוסר עליהם אע"פ שמכניס ומוציא דרך עליהם גמלים וקרונות כל היום כולו כמו שיתבאר בסי' שפ"ט):

חלק ב סימן שפה דין צדוקי ומומר בעירוב ובו ד' סעיפים:

א מבוי המתוקן בלחי ואין צריך לומר בצורת פתח רשות היחיד גמורה היא מן התורה ואפילו המתוקן בקורה שאינה כמחיצה אלא משום היכר בעלמא וכשהמבוי פתוח לרשות הרבים אינו רשות היחיד מן התורה כמו שנתבאר בסי' שמ"ה מכל־מקום מן התורה אינו אלא מקום פטור ומותר להוציא ולהכניס ממנו לחצרות אע"פ שהן רשות היחיד גמורה אלא שחכמים אסרו להוציא ולהכניס ממנו לחצרות מפני שהחצרות הן מיוחדות כל אחת לבעליה והמבוי משותף לכולם ודומה קצת לרשות הרבים ואם יוציאו מחצרות למבוי יאמרו שמותר להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים אבל התירו ע"י שיתוף שגובין פת או דבר אחר ממיני מאכל או משקה מכל חצר וחצר ונותנים אותו באחת מהחצרות ואנו רואים כאילו פתוח כל המבוי לאותה חצר בלבדה שכל החצרות שבמבוי נעשו כאחת ע"י שיתוף זה.

ואין שיתוף זה דומה לעירוב שאינו אלא בפת בלבד לפי שעירובי חצרות הוא משום דירה לערב דירתם לעשותן כאחת ודירתו של אדם אינה נמשכת אלא אחר מקום פתו אבל שיתוף שבמבוי אינו אלא לשתף החצרות ולא הבתים וחצר לאו בית דירה היא לפיכך אין צריך להניח השיתוף בבית הראוי לדירה כמו עירובי חצרות אלא יכולים להניחו אפילו בבית שאין בו ד' אמות על ד' אמות או בבית שער אכסדרה ומרפסת או אפילו באויר החצר במקום המשתמר כיון שאינו אלא לשתוף החצרות אבל אין מניחים אותו באויר מבוי מפני שאינו מקום המשתמר והוא הדין בכל מקום שאינו משתמר:

ב השיתוף צריך להיות מונח בחצר שבמבוי זה אבל לא שבמבוי אחר שלא נשתתף עם זה לפיכך ישראלים שדרים בב' וג' מקומות חלוקים ורחוקים זה מזה שמפסיק ביניהם מקום האסור בטלטול מפני שאינו מתוקן בלחי או קורה או צורת פתח או מפני שדרים שם נכרים ולא שכרו מהם רשותם והשמש גובה קמח מכולם ועושה ממנו עירוב אחד ונותנו במקום אחד מהם אינו מועיל להם אלא צריכים לערב בכל מקום ומקום בפני עצמו (ואם עירבו במקום אחד ובמקום אחד לא עירבו יתבאר בסימן שצ"ב) שהרי אי אפשר להם להשתתף יחד כיון שאסורים לטלטל מזה לזה וא"כ אי אפשר לשתף מקום זה ושיהא השיתוף מונח במקום אחר שאינו משותף עמו:

ג ככל משפטי עירובי חצרות ושיעורו ושאשתו מערבת בשבילו ושמערבין שלא לדעת אם אין הבית פתוח אלא לחצר א' ושקטן יכול לגבות את העירוב ושיכול אחד לזכות לכולם ושאם היו שותפים בפת אינם צריכים לערב כך דיני שיתוף.

ואפילו אם היה משותף עם שכניו בסחורה לזה ביין ולזה בשמן אינם צריכים להשתתף והוא שיהיו השמן והיין בכלי אחד כמו שעירובי חצרות צריך להיות בכלי אחד:

ד משתתפים בכל מיני מאכל ואפילו ד' וה' מיני מאכל

מצטרפין למזון ב' סעודות שהוא שיעור השיתוף בתחלתו אפילו לאלף בני אדם כמו שנתבאר בעירובי חצרות.

בכל מיני מאכל מערבין חוץ מגודגדניות שהוקשו לזרע ותבלין ופולין יבשים ולא בעלי הבצלים שלא גדלו אורך הזרת ולא בכמהין ופטריות ולא בכפניות ולא בעדשים חיין ולא בחטים ושעורים חיין ולא בירק שהוא בשיל ולא בשיל מפני שכל אלו אינן ראויים לאכילה אבל בירק חי משתתפים כמו שיתבאר והוא הדין לפתות שלנו שנאכלין ג"כ חיין ואינם גרועים מבשר חי שמשתתפים בו כמו שיתבאר:

ה בכל מיני משקים משתתפים חוץ מן המים לבדם וכן מלח לבדו לפי שאינן זנין הגוף כלל אבל אם עירב מים ומלח ביחד מזון הוא לטב(ו)ל בו פתו ומשתתפים בהם:

ו כל דבר שרגילים ללפת בו את הפת שיעורו כדי ללפת בו פת הנאכל לב' סעודות שהן כששה ביצים כמו שנתבאר בסימן שס"ח וכל דבר שאין מלפתין בו את הפת שיעורו כדי לאכול ממנו בעצמו ב' סעודות.

ובשר חי אינו ראוי לליפתן וצריך כדי לאכול ממנו ב' סעודות והוא שיהא מליח והוא הדין לדג מליח אבל בשר צלי ליפתן הוא ושיעורו כדי ללפת בו ב' סעודות ואפילו אם יש כמה בני אדם שאוכלים בלא פת בטלה דעתם אצל כל אדם.

וחומץ שיעורו כדי לטבל בו ירק מזון ב' סעודות אם היה אוכל הירק לבדו בלא פת.

ויין מבושל לקינוח סעודה הוא בא (ולא לטבל) לפיכך שיעורו כדי שמביאים ממנו לקינוח ב' סעודות וכן כל כיוצא בזה.

ויין חי שיעורו ב' רביעיות לשתות רביעית בכל סעודה וכן שיעור שאר כל המשקים:

ז משתתפים בשני ביצים אפילו חיין בשני רמונים בחמשה אפרסקין (בעשרה אגוזים ואתרוג אחד) בליטרא ירק בין חי בין מבושל בפולין לחים מלא היד בתפוחי יער מלא הקב (והוא הדין לתפוחי פרדס) וכן תמרים או גרוגרות מלא הקב ודבילה משקל מנה (והוא ליטרא):

ח משתתפין אפילו באוכל שאינו ראוי לו אם ראוי לשום אדם מישראל כגון לנזיר ביין ולישראל בתרומה בזמן שהיתה נאכלת לכהנים אבל עכשיו אין תרומה טהורה ראויה לשום אדם שכולנו טמאי מתים שאין לנו אפר פרה.

וכן הנודר מאוכל או נשבע שלא יאכלנו משתתף בו כיון שראוי לישראל אחר ואפילו נדר ונשבע שלא יהנה ממנו לא נאסר בו בהנאה זו מה שמשתתף בו לפי שלא נתכוין אלא שלא להנות ממנו בדרך הנאתו ויש אומרים שהנודר מאוכל אפילו לא נדר אלא מאכילתו ולא מהנאתו אינו משתתף בו לפי שהנודר הוא שאוסר את החפץ עליו שאומר קונם אוכל פלוני עלי דהיינו שאותו אוכל יהא נאסר עליו כקרבן ומתחלף הוא בהקדש שההקדש הוא ג"כ שהחפץ מתקדש ונאסר על האדם ובהקדש לדברי הכל אין משתתפים לפי שאינו ראוי לשום אדם ויש להחמיר כדבריהם.

אמר ככר זו היום חול ולמחר תהא קדש או קונם משתתף בה שבין השמשות עדיין לא נתקדשה ודאי ומספק לא חל עליה קדושה לענין עירוב ושיתוף ואף על פי שאי אפשר לאוכלה בין השמשות שהיא שעת קניית העירוב והשיתוף מכל־מקום כיון שראויה לאכילה מבעוד יום וגם בבין השמשות לא חל עליה קדושה ודאית עדיין מערבין לו בה אבל אם אמר היום קדש ולמחר חול שתהא מחוללת על מעות שיש לי אין מערבין ומשתתפים בה שמספק לא נפקעה קדושה והרי אינה ראויה עד שתחשך:

ט חצר הפתוחה לב' מבואות ושיתפה עם שניהם מותרת בשניהם לטלטל מבתיה לכל אחת מהם ובלבד שלא תטלטל כלים ששבתו באחד מבתי מבוי זה למבוי הב' דרך חצרה שהרי המבואות לא שיתפו יחד ואם נתנו ב' המבואות שיתופם בחצר זו בכלי אחד הרי כולם משותפים יחד כמו שנתבאר בסי' שע"ח ומותר לטלטל מזה לזה.

ואם לא שיתפה עם שום אחת מהם אם היא רגילה בשניהם לצאת ולבא בחול דרך עליהם אוסרת על שניהם ואם רגילה באחת ובשני אינה רגילה זה שרגילה בו אוסרת וזה שאינה רגילה בו אינה אוסרת אע"פ שעוברת עליו בשבת.

ואם שיתפה עם זה שאינה רגילה בו הותר הרגיל לעצמו אם שיתפו ביניהם שכיון שחצר זו שיתפה עם השני הרי סילקה עצמה מזה שהיתה רגילה בו ואינה ואין צריך לומר אם רגילה בשניהם ושיתפה עם אחת מהם שהותר השני לעצמו אם שיתפו ביניהם.

ואם המבוי שרגילה בו שיתפו ביניהם ואותו שאינה רגילה בו לא שיתפו ביניהם והיא לא שיתפה לא עם זה ולא עם זה דוחין אותה אצל זה שאינה רגילה בו שלא נשתתף ותסתלק מזה שרגילה בו שנשתתף שלא תעבור עליו בשבת כדי שיהא מותר לעצמו כיון שהיא אינה מפסדת בדבר שהרי לא שיתפה עמו ואסורה להשתמש בו ויש ריוח לאחרים שע"י זה יהיו מותרים להשתמש במבוי כופין אותה על מדת סדום שתעבור בשבת דרך מבוי שלא נשתתף אע"פ שאינה רגילה בו ואין צריך לומר אם רגילה גם בו שאין לה לעבור בשבת על השני שנשתתף ולאסור עליו.

ולא אמרו שהעברה ברגל לבד בלי תשמיש אינה אוסרת אלא בב' חצרות זו לפנים מזו שאין הפנימית אוסרת על החיצונה בהעברת רגליה עליה לבד הואיל ועיקר חצר חיצונה הוא לתשמיש בני חיצונה אבל המבוי הואיל ותשמישו שוה לכל החצרות הרגילות בו הרי הן אוסרות זו על זו אפילו בהעברה ברגל לבד בשבת אע"פ שמסלקת את עצמה מלהשתמש בו מחמת איסור מפני שלא עירבו יחד.

אבל חצר שסילקה עצמה מלהשתמש במבוי ועשתה מעשה המוכיח על סילוקה שבנתה איצטבא גבוה ד' טפחים על פתחה שוב אינה אוסרת על בני המבוי אף על פי שעוברת

דרך עליהם בשבת ואפילו אין לה פתח למבוי אחר לעבור דרך עליו לרשות הרבים:

חלק ב סימן שפו דיני שיתוף בעירוב ובו ט' סעיפים:

א המשתתפים במבוי צריכים לערב בחצירות בכל חצר שיש בה ב' בתים ואע"פ שהם מעורבים ומשותפים כבר אין סומכין על שיתוף זה בחצר שלא עירבו בה כדי שלא ישכחו התינוקות שבחצר זו תורת עירוב שהרי אין התינוקות מכירים מה נעשה במבוי ויאמרו אבותינו לא עירבו.

אבל חצרות הפתוחות זו לזו אינם צריכים לערב זו עם זו ששיתוף המבוי מחברן ומטלטלין מזו לזו בין דרך המבוי בין דרך פתחיהם.

ואם נשתתפו במבוי בפת סומכים עליו בחצרות ואין צריך לערב כל חצר לעצמה לפי שהתינוקות מכירים בפת שנשתתפו בה במבוי שמתוך שהפת היא חיי האדם עיניהם תלויות בה.

ולכן אין נוהגין עכשיו לעשות עירובי חצרות בשום חצר שיש בה בתים הרבה לפי שסומכין על השיתוף שבבית הכנסת הנעשה מפת שמועיל גם לחצרות אם מותר לטלטל מהן לבית הכנסת ולכן נוהגין לתלותו בבית הכנסת כדי שיהא מפורסם לתינוקות:

ב מבוי שעירבו כל חצרות שבו כל חצר לעצמה ואחר כך נשתתפו כולן במבוי ביין או מין אחר שאינו פת ושכח אחד מבני החצר ולא עירב עם בני חצירו לא הפסיד כלום שהרי כולם נשתתפו במבוי ועל השיתוף סומכין ולא הצריכו לערב בחצר עם השיתוף אלא שלא לשכח התינוקות והרי עירבו (בחצרות וגם בחצר זו עירבו) (רוב בני החצר, ומפני המיעוט שלא עירבו לא תשתכח תורת עירוב).

ואם שכחו כולם מלערב בחצרות אם אין מקפידין על פרוסתן שבבתיהם אם זה יאכל משל זה (כשיעור ב' סעודות של עירוב) הרי הן כמעורבין וסומכין על השיתוף שבמבוי בשבת ראשונה בלבד ואין מתירין להם דבר זה אלא מדוחק:

חלק ב סימן שפז שותפין במבוי צריכים לערב בחצירות ובו ב' סעיפים:

א כל שיתופי מבואות אינם אלא להתיר להוציא לתוכו כלים ששבתו בבתים אבל כלים ששבתו בתוכו או בחצירות מותר לטלטלם בו ביותר מד' אמות וממנו לחצירות ובלבד שלא יכניסם לבית אפילו עירבו הבתים שבחצר.

ובלבד שיהא המבוי מתוקן בלחי או קורה כהלכתו שאז אינו כרמלית אע"פ שלא נשתתפו בו ורשות אחת הוא עם החצרות לכלים ששבתו בתוכן בין שעירבו החצירות לעצמן בין שלא עירבו.

וכלים ששבתו בביתו והוציאם למבוי שאינו משותף או לחצר שאינה מעורבת בדרך מלבוש או באיסור מותר לטלטלם שם ביותר מד' אמות אבל אסור לטלטלם מחצר למבוי או להיפך כמ"ש בסי' שע"ב:

חלק ב סימן שפח דין אם לא עירבו החצירות יחד וגם לא נשתתפו במבוי ובו סעיף אחד:

לקוטי תורה

ועתה יבאר כיצד אכן ניתן לדבקה בו ית' בפועל:]

רק שאי אפשר לדבקה בו ית', כי לית מחשבה תפיסא ביה.

אף שלכל אחד ואחד יש רצון ותשוקה בלב לדבקה בו ית', מכל־מקום על ידי התשוקה והאהבה בלבד עדיין אין האדם נעשה "דבוק" ממש בו ית' - שהרי אי אפשר לנברא להתדבק בבורא בכוחות עצמו (שהם מוגבלים), ד"לית מחשבה תפיסא בי'" כלל.

שהוא ית' סתימו דכל סתימין וטמירא דכל טמירין.

מכיון שאין שום מחשבה (אפילו מהעליונים) יכולה לתפוס את הקב"ה, נמצא שהוא ית' "סתום" ו"נעלם" מכל הנבראים כולם, ובלשון הזהר - "סתימו דכל סתימין, טמירא דכל טמירין".

*[וביאור דיוק הלשון "דכל **סתימין** . . דכל **טמירין**" - שהוא ית' "סתום" מכל שאר ה"**סתומים**":]*

פירוש, שיש עולמות שנקראים סתימין.

מבואר בזהר שיש שני סוגי עולמות, "עלמין סתימין" (עולמות סתומים ועלומים) ו"עלמין דאתגליין" (עולמות גלויים).

פירוש:

"עלמין סתימין" הם העולמות שמציאותם עלומה ו"בלועה" ומכוסה במקורם באלקות (כברואי הים שמכוסים ו"בלועים" במי הים) ולא

נרגש בהם שום ענין של ישות ופירוד מאלקות; משא"כ "עלמין דאתגליין" הם העולמות והנבראים שישותם ומציאותם היא בהתגלות, כי בהרגשתם הם נפרדים משרשם ומקורם באלקות.

והם למעלה מבחינת עולם הבא.

מדריגת "עלמין סתימין" גבוהה כל כך עד שהם למעלה אפילו מעולם הבא (שבו נשמות הצדיקים יושבין ונהנין מזיו השכינה), כי גם עולם הבא הוא בכלל "עלמין דאתגליין".

והוא ית' סתים ונעלם [גם] **מהם** [מהעולמות הסתומים והנעלמים - לפי], **ש**[גם הם] **אינם משיגים אותו. וכן** [הוא ית'] **טמירא דכל** [העולמות ה]**טמירין.**

[לסיכום: אפילו העולמות העליונים ביותר (ה"סתימין" וה"טמירין") אינם יכולים להשיג את הקב"ה, וכ"ש וק"ו שהאדם הנמצא בעולם הזה הגשמי אינו יכול להשיגו; וכיצד איפוא ניתן לדבקה בו ית'?

- על זה ממשיך:]

כי־אם על־ידי התורה.

רק על ידי התורה ניתן להידבק בהקב"ה.

וזהו ודבקת בם כו'.

מיד לאחר "ואהבת את ה' וגו'" נאמר "ודבקת בם וגו'", ובדברי תורה הכתוב מדבר. לפי פשוטו, הקשר של שני הענינים הסמוכים זה לזה הוא, דכאשר אוהבים את ה' מקיימים את רצונו ית' בלימוד התורה וקיום המצוות; אך התוכן הפנימי בזה הוא - שהדרך היחידה לרוות צמאון נפשו שחפצה ומשתוקקת לדבקה בו ית' ("ואהבת גו'"), היא על ידי עסק התורה וקיום מצוותי'.

[אך כיצד יוצרת התורה דביקות עם הקב"ה - והרי האדם הגשמי הקודא בתורה, קודא אותיות גשמיות, בדיו כתובות על ספר, ואיך הוא דבוק על־ידי־זה עם הקב"ה, "סתימו דכל סתימין"?

- על זה ממשיך:]

שאותיות התורה מלובש בהם התפשטות והארה ממנו ית'.

בתוך האותיות הגשמיות של התורה מלובש "אור אין־סוף ב"ה" (אור והתפשטות של קדושתו ית'), ולכן על ידי התורה מתדבק האדם עם הקב"ה.

פירוש:

מבואר בזהר ד"אורייתא וקוב"ה כולא חד", שהתורה איננה "בריאה" של הקב"ה ומציאות בפני עצמה אלא היא "חכמתו ורצונו של הקב"ה" שהן אחד עם הקב"ה בכבודו ובעצמו; אלא שהתורה "נסעה וירדה . . ממדרגה למדרגה . . עד שנתלבשה בדברים גשמיים ועניני עולם הזה . . ובצרופי אותיות גשמיות בדיו על הספר", ולכן, כשאדם עוסק בתורה ובמצוות הרי "אור ה' ממש" מקיף את נפש האדם "מראשה ועד רגלה" ומתקשר עם "הקב"ה ממש דאורייתא וקב"ה כולא חד".

[ואין להקשות, כיצד ניתן להבין שהגם שאורו ית' מתלבש "בדברים תחתונים גשמיים" ובאותיות גשמיות - מכל־מקום לא נגרע ממעלתה וקדושתה (עד שהעוסק בתורה ומצוות גשמיות מתדבק על ידה עם הקב"ה עצמו, "סתימו דכל סתימין")?

- כי זהו:]

כמשל כח הצומח ואותיות המחשבה הנ"ל.

כבר הובא לעיל המשל מכח הצומח, שהארה רוחנית המתפשטת מכח הצומח "נתעבה ונתגשמה כל כך עד שנעשה ממנה פרי גשמי"; ועוד משל - מאותיות המחשבה שהן הארות רוחניות המתפשטות מן הנפש עצמה, אלא שהתפשטות זו מצטיירת באותיות (אף שמהות הנפש עצמה היא למעלה מגדר אותיות).

ושני משלים אלו הם דוגמא להארה והתפשטות ממקור רוחני, שמכל־מקום יורדת לבחינה גשמית.

וכך הוא בענינו: התורה היא אמנם גילוי אורו ית', להיותה "חכמתו ורצונו של הקב"ה", ומכל־מקום היא יורדת ומתפשטת למטה עד שמתלבשת באותיות גשמיות.

כמ"ש במן כי טל אורות טלך, ונתגשם עד שדכו במדוכה וכו'.

ידוע אשר כל הענינים האמורים במן נמצאים גם בתורה, כי כשם שהמן הי' לחם מן השמים, כך התורה נקראת לחם וניתנה לישראל מן השמים.

וכך הוא בענין המבואר לעיל אודות האותיות הגשמיות של התורה - שהן דבר ה' ממש, אלא שירדו ונתלבשו באותיות גשמיות בדיו על הספר - שאותו הדבר ממש מצינו גם במן:

הטעם הפנימי לכך שהמן ירד ביחד עם הטל כמ"ש "ותעל שכבת הטל", הוא לפי ש"המן הוא בחינת טל", כי המן "הי' מבחי' טל העליון", שעל זה נאמר "כי טל אורות טליך", היינו ש"שורש" המן הוא אורות עליונים רוחניים; אלא שהאורות הללו ירדו למטה ובאו בהגשמה בצורת לחם גשמי עד שהי' צורך ב"דכו במדוכה", אך גם כפי שבא בצורת לחם גשמי נשאר המן במהותו ומעלתו העצמית, אורות עליונים רוחניים.

וכן הוא גם באותיות התורה, שהן "התפשטות והארה ממנו ית'", ו"מוצא פי הוי'" כפי שירד ונתלבש באותיות גשמיות.

וזהו [פירוש] **"ותורה אור", שהיא הארה מאין־סוף ברוך־הוא.**

הפירוש הפנימי ב"תורה אור" הוא [לא רק שהתורה מאירה את האדם ונותנת לו זכויות, אלא] שהתורה היא אורו של הקב"ה, וגם כפי שנתלבשה באותיות גשמיות ועניני עולם הזה נשארה במעלתה שהיא אורו של הקב"ה ויש בה "התגלות אלקות".

[והנה, על פי כל הנ"ל מובן היטב ההבדל בין תפלה לתורה המובא בתחילת המאמר - דתפלה היא "מדת לילה" ותורה היא "מדת יום", כי בתפלה האדם אמנם מתעורר באהבת ה' וחפץ ומשתוקק להיות דבוק באלקות, אבל עדיין אין האור האלקי מאיר בנפשו, שהרי "לית מחשבה תפיסא בי'" כנ"ל, ונמצא שהוא עדיין במצב של חושך והעלם, "מדת לילה"; משא"כ התורה היא "מדת יום", לפי שעל ידי התורה - "תורה אור" - מאיר אור אין־סוף ב"ה בנפש האדם, ועל ידה הוא זוכה להדבק בהקב"ה באמת, מאחר שאורייתא וקוב"ה כולא חד.

- ועל פי המבואר בפרק זה בענין העבודה השייכת לכל אחד ואחד מישראל, היינו התעוררות האהבה לה' והדביקות בה' על ידי עסק התורה והמצוות - ישוב לתרץ את השאלה שבתחילת המאמר, "איך יגיע כל אדם" לשמחה אמיתית בעבודת ה', שלכאורה זוהי מדריגת הצדיקים.

וזהו שממשיך:]

ואי לזאת יהיה השמחה גדולה בעסק התורה והמצות, כי בזה ירוה צמאונו מה שחפץ ומשתוקק לדבקה בו יתברך.

עד כאן נתבאר שעניינה של עבודת התפלה הוא לעורר באדם תשוקה וצמאון לדבקה בו ית', ועל ידי עסק התורה והמצוות זוכה האדם לידבק בהקב"ה בפועל. ונמצא, שבעסק התורה והמצוות מרווה האדם את צמאון נפשו.

ומזה מובן גודל השמחה שאדם יכול להרגיש בעסקו בתורה ובמצוות, לפי שאם בשעת התפלה אכן הרגיש בנפשו צמאון ותשוקה עזה לאלקות, הרי צמאון זה יביא אותו לכך שמיד אחר התפלה יעסוק בלימוד התורה וקיום מצוותי' ("ודברת בם וגו'"), כדי להתדבק בפועל באור אין־סוף ב"ה המלובש בתורה;

ואור וגילוי זה של "תורה אור" גורם שמחה גדולה בנפשו, מאחר שעל ידי זה מרווה את צמאון נפשו החפיצה ומשתוקקת לדבקה בו יתברך, כמים קרים על נפש עייפה.

ועל זה נאמר תחת אשר לא עבדת כו' בשמחה ובטוב לבב, כי בחינת שמחה זו מהעבודה בתורה ומצוות, שבזה מרוה צמאונו, יוכל כל אדם להגיע אליה, וכנ"ל.

על בחינת שמחה זו, לשמוח באור ה' המאיר בקרבו על ידי לימוד התורה וקיום המצוות - שבזה מרווה את צמאון נפשו המשתוקקת לקרבת ה' - נאמר "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה וגו'", פירוש, "שתהא השמחה על ידי עבודה, דהיינו בתורה ומצוות, שעל ידי זה מרווה צמאונו".

ושמחה כזו נדרשת מכל אחד ואחד, וכל אדם יוכל להגיע אלי', כי מאחר שמרגיש בנפשו צמאון לאלקות הרי כאשר הוא מרווה צמאון זה, בהכרח שיבוא לשמחת הנפש.

[משא"כ מדריגת השמחה באלקות של צדיקים ("שמחו צדיקים בה'") היא מדריגה גבוהה ביותר בשמחה - והיא השמחה מהאהבה רבה שלהם לה' (מדריגה הא' הנ"ל), ש"אין בה שום מבוקש", היינו ללא שום רצון וחפץ לעצמו, אלא כל

עבודתם היא רק ל"צורך גבוה", ולכן שמחתם היא בה' ("שמחו צדיקים בה'"), "מצד ה' עצמו, היינו לא מצד הגילוי בנפשו כי־אם השמחה והעונג מצד אלקות עצמו"].

ד"ה תחת אשר לא עבדת פרק ד

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

(יא) **והנה** מעתה יש להבין בגוף ענין הבחירה שנק' אתדל"ת שעושה אתדל"ע דלכאורה אתדל"ת עיקר שהרי הוא העושה אתדל"ע והרי כמובן מב' משלים הנ"ל דאין השינוי מצד המקבל ככלי שמקבל היין וחומץ וכחומר אשר בגלגל וכה"ג סותר דבר זה וגם י"ל בהיפך שאתדל"ע עיקר שהרי הוא העושה אתדל"ת וכמש"ל בענין התעוררות תשובה שממשיכים לו רצון לטוב וכה"ג וכידוע דהמשפיע עיקר ומקור ולא המקבל ולפי המובן מב' משלי' הנ"ל אינו כן שהרי סיבוב הגלגל שעושה צורה לא מצד עצמו אלא מצד היוצר וכן שפע היין וחומץ ע"י האדם הוא כו' אלא מוכרח לומר שיש מדרגה ג' שגבוה מן המשפיע והמקבל והוא למעלה מאתדל"ע ואתדל"ת עד שנאמר דזה גופא מה שיש בכח המשפיע לעורר את המקבל וכן מה שיש בכח המקבל לעורר את המשפיע שזהו ענין אתעדל"ת שעושה אתעדל"ע ואתדל"ע עושה אתדל"ת כ"ז אינו מצד עצם המשפיע והמקבל רק מכח העליון משניהם יחד הוא בא. וזהו ענין מאמר קו המדה הנ"ל והיינו כמובן מב' משלי' הנ"ל דהיינו בגלגל היוצרים היוצר המסבב הגלגל והחומר הוא העושה הכל וכן האדם המעמיד הכלי כו'. ויובן ביאור ענין זה עפ"י הנ"ל בענין הבחירה וכמ"ש ואילו צדיק ורשע לא קאמר דהנה ודאי ביצירת הולד בבטן כבר נודע אם יהיה צדיק או רשע כי הנה החומר שכבר מורכב מן הצורה הוא למטה מן הצורה אבל חומ' הפשוט הוא בחי' העצמיות שלו טרם שיתפשט בו הצורה הוא למעלה מן הצורה וז"ש בטרם אצרך בבטן כו' שזהו חומר טוב מוכן לקבל כל צורה טובה (וכמו ותרא אותו כי טוב הוא טוב בעצם וכמו בוצין בוצין כו') (ולהיפך כמו באחר שאמרו טינא הי' בלבו ולכך עשה לו סיבה לזה ממה שלא קם מקמי' שיסבור ב' רשויות כו') והיינו לפי עצם נקודתו הטוב אם רע כן תהיה הצורה שלו ממילא ונמצא הבחירה שלו אעפ"י שנראה שזהו כחידוש גמור אין כל חדש בו בעצם רק שיצא מהעלם עצם הפשוט לידי גילוי לבד כמו כל צור' לחומר הפשוט ההילי (וא"כ מה שיגזור חכם או טפש ג"כ תלוי לפי עצם נקודת החומר הפשוט אם מוכן לקבל צורת חכם או טפש גבור או חלש עשיר או עני ואינו כן שהרי על כל עיקר עצם הפשוט יגזור אם יהיה מוכן כו' וידוע דודאי יכול להיות מצדיק רשע בשינוי הבחירה אח"כ ולא יוכל להיות מחכם טפש או מגבור חלש ומעשיר עני אחר שנגזר ולמה יהיה הפרש ביניהם אלא מוכרח שהבחירה תשנה את העצם הפשוט ג"כ להיפוכו וד"ל).

שער הבחירה. ראה נתתי לפניך. יג"פ

קונטרס קטן בענין בחירה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד־תרט"ו

והענין למשל באדם גשמי כשהוא בריא אזי צריך למזון אבל כשהוא חולה אפי' באיזה אבר או נפל למשכב אזי אין צריך למזון אדרבה המזון אפשר לקלקל אותו רק צריך דווקא לרפואה והיינו סם חיים כי הרפואה נקר' סם חיים כי מחמת חריפות היא נקר' סם כי צריך להמשיך חיות חדש מעיקרו, כי ע"י המזון הוא רק לחדש הישנות היינו החיות שהי' לחדש אותו פעם שנית, וכך הוא בכל יום ובכל זמן מחדש הישנות ע"י המזון, אבל כשנתקלקלו ע"י חולי אזי צריך להמשיך חיות חדש אזי צריך לרפואה ולא מזון אדרבה המזון מקלקל. כך הוא למעלה בנמשל ג"כ כי יש חולי אשר נחתך אבר אצלו והוא מחוסר אבר אעפ"כ אפשר

להלוך ברגלים ויש חולי קילקול הדמים ונפל למשכב לגמרי ר"ל, כך הוא למעלה כי כשפוגם במ"ע היינו רמ"ח פיקודי' רמ"ח אברי' דמלכא וכשפוגם באיזה מצוה אזי הוא פוגם למעלה ג"כ באברי' דמלכא צריך ע"ז רפואה היינו תשובה כי גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם, והרפואה הוא עבר על מצות עשה ושב אינו זז משם עד שמוחלין לו, אבל כשפוגם במל"ת הר"ז כמו שנתקלקל הדמי' ונפל למשכב שהוא חולי גדול תשובה תולה ויו"כ מכפר, כי זכרי עם ו"ה רמ"ח ושמי עם י"ה שס"ה, כי מ"ע בו"ה ומל"ת בי"ה והם למעלה ממ"ע, והתשובה היא בחילא יתיר ובשעתא חדא וברגעא חדא מעומקא דליבא וכראב"ד שבכה רבי יש קונה עולמו בשעה אחת, אזי ממשיכי' מלמעלה ג"כ חיות חדש, כי ע"י תו"מ זהו בחי' צדיקים זהו מדרגא לדרגא זהו לחדש הישנות וכמ"ש ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשת לחדש הישנות, אבל תשובה קדמה לעולם והיא למעלה מהשתלשלות העולמות ומעורר חיות ממקור הר"ר יג"מ הרחמים לסלוח כל הפגמי' ולמלאות כל הפגמי' שבשם הוי'. וזהו כן דודי בין הבנים כי דודי נק' הבחי' שלמעלה מהשתלשלות כי דודי הוא תוקף אהבה והוא כמ"ש אהבת עולם אהבתיך אהבה עצמי' וזהו ענין לית שמאלא בעתיקא ומשם הוא מקור הסליחות כי על כל פשעים תכסה אהבה ואין אדם רואה חוב לעצמו ומחמת זה משם הוא מקור הסליחות וזהו נקר' דודי מחמת אהבה עצמי' היא באה בדילוג ערך וכמ"ש קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מלמעלה מההשתלשלות, וזהו כן דודי בין הבני' שזהו בחי' יו"כ לפני הוי' תטהרו למעלה משם הוי' והוא בחי' אשר אנכי מצוך בחי' אנכי מי שאנכי שלמעלה משם הוי', וזהו בין הבנים סתם ולא בני האלקי', ואח"כ בצילו חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחיכי זהו סוכות וש"ע וזהו מקיפי' ופנימי' כי מתחילה כתפוח בעצי היער ואיתא במדרש תפוח זה הקב"ה מה תפוח יש בו טעם וריח אף הקב"ה יש בו טעם טעמו וראו כי טוב ה', וריח כמ"ש וריח שלמותיך כריח לבנון, וזהו ענין מ"ת אנכי הוי' אלקיך שמאנכי נמשך בחי' הוי' אלקיך וזהו חיבור סובב בממלא, והטעם הוא תורה כי אורייתא מחכ' נפקת שהוא בחי' טעם ושכל, וריח הוא מצות שנק' ריח שלמותיך בחי' לבושין, וע"י תו"מ במ"ת נתחבר סובב בממלא, וזהו בחי' צדיקי' כתפוח זה הקב"ה בחי' סובב בעצי היער זהו כי האדם עץ השדה זהו בחי' ממלא וכתפוח בעצי היער חיבור סובב בממלא ע"י תו"מ, כן דודי שהוא בחי' אשר אנכי לפני הוי' תטהרו ביו"כ ע"י תשובה, וזהו כי אחר מ"ת הי' חטא העגל ואח"כ שברו הלוחות וביו"כ ירד משה עם לוחות האחרונות וזהו ע"י תשובה, וזהו בצילו חמדתי ופריו מתוק לחיכי זהו תו"מ שאחר תשובה מקיפי' ופנימי', וזהו יפה שעה א' בתשובה ומע"ט שע"י התשובה המעשים טובי' ומאירים.

כתפוח בעצי היער

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

וזה הי' עבודת יעקב להמשיך בנשמות דבריאה שיהיו במדריגות נשמות דאצי' כמ"ש ביחזקאל ואתנה צאני צאן מרעיתי אדם אתם, כי צאן הוא בכלל בהמה, ואדם אתם שיבוא למדריגת זרע אדם, כי יעקב הוא א' מז' רועים המפרנסים לנש"י וכמו הרועה שזן ומפרנס במרעה טוב, ועבודתו הי' לפרנס לנש"י שיבואו לבחי' ראי'. ולהבין כ"ז צריך להבין ירידת הנשמה בגוף שהיא ירידה גדולה כי הנשמה למעלה היתה עומדת תמיד באהוי"ר כמ"ש חי ה' אשר עמדתי לפניו, ולפניו הוא כמ"ש לפני הוי', ואח"כ ירדה למטה וכל הדרכים בחזקת סכנה ולא הכל באים לאהוי"ר וכשבא לאהוי"ר אין ערוך לגבי האהוי"ר שהי' לה מקודם, וא"כ למה היתה כזאת מלפניו, אלא שהירידה היא צורך עלי', כי הנה"א שרשו מברודים תיקון עשי' דכללות, והנה"ב שרשו מנקודים יצי' דכללות וע"י בירור דנה"ב מתעלה הנה"א לעקודים שתהו ותיקון עקוד בכלי אחד, וזהו ויתן פני הצאן אל עקוד בחי' עקודים בכלי אחד.

ולהבין מהו הבירור שבירר מלבן צ"ל למה הי' צריך כ"כ שיהוי זמן בבית לבן דבפ' וישלח כתיב שהבירור דעשו הי' בלי שיהוי כ"כ, ולמה נשתהה בבית לבן ך' שנה. אלא כי יש שני מיני רע, רע בהתגלות שנראה ונגלה הרע לעין כל לכן בנקל לברר אותו, וע"ד שאמרו ראשונים שנתגלה עוונם נתגלה קיצם, אבל הרע שהוא מוסתר ונעלם קשה לברר וצריך זמן רב בכדי לברר אותו, וע"ד שאנו רואים שיש אדם שנראה שהוא כולו ירא שמים ותוכו רצוף מרמה,

וכמ"כ לבן הארמי שבחיצוני' הי' לבן ובתוכו הוא מקור הרמאות, ויעקב בירר הניצוצות מגלות אחרון, ומעשה אבות סימן לבנים ונתן כח שבאריכות הגלות האחרון שיוכלו נש"י לברר הניצוצות לכן נשתהה הרבה בבית לבן. אך לא הי' אפשר לברר ממנו כ"א ברמאות כי חטא עה"ד הי' ע"י ערמומית הנחש ולבן החליף עם יעקב עשרת מונים אם כה יאמר עקודים כו', לכן מפני זה עשה יעקב ג"כ ברמאות בכדי לברר ממנו הניצוצות וכמ"ש עם עקש תתפתל וכמ"ש אני חכמה שכנתי ערמה שיש ערמה שהחכמה נקרא שכן לגבה כי ערמה הוא שאינו מגלה הדבר כמו שהוא, והמשל למעלה הוא ח"ס חכמה הנעלמה.

ויקח לו יעקב מקל לבנה

בס"ד פ' ויצא תרל"ב

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

בשורות הבאות מבאר הרבי נ"ע דאין המשל דומה לנמשל לגמרי, ויש בנמשל (התהוות העולמות והנבראים) מה שאין במשל (בנפש האדם):

אך בנפש - במשל - **הרי אין התהוות הכחות הפנימיים מן הרצון** - אי אפשר לומר שמציאות השכל לדוגמא מתהוות מהרצון שהרי יש לה שורש נפרד בנפש, אלא שהרצון מגלה ומפעיל את הכוח הפנימי, **וכל־שכן שאין האיברים הגשמיים התהוותן מן הרצון כו'**, אלא שהרצון רק שולט על האברים, **מה־שאין־כן למעלה עיקר ההתהוות של העולמות הוא מן הרצון כו'**, כלומר, בנפש - הרצון הוא רק דחף והפעלה לכוחות הפנימיים אבל אינו השורש שלהם, ואילו למעלה - כל הגילויים של האור הפנימי היו כלולים בשורשם ברצון העליון.

ברצון עצמו יש מדריגות רבות, **ובשרשו** - שהוא השורש הקדום ביותר של הרצון - **הוא בחינת הרצון העליון שבאור אין־סוף שלפני הצמצום מה שעלה ברצונו יתברך להאציל ולברוא כו'**, רצון זה הוא הרצון שקודם להתהוות כולה, וממנו נמשכו רצונות פרטיים לכל עולם לפי ענינו, **דהרצון שלפני הצמצום הוא עיקר הסיבה להתהוות העולמות שנתהוו לאחר הצמצום כו'** (**ולעיל פרק ט"ז נתבאר דהרצון להאציל הוא בכלל בחינת ממלא כל עלמין כו'**, - בפרק ט"ז התבאר שלפני הצמצום עצמו יש שתי דרגות: א. לפני שעלה ברצונו, שדרגה זו היא אור הסובב והיא בחינת ספירות אין קץ, ב. כאשר עלה ברצונו להוות, שרצון זה הוא בחינת ספירות הגנוזות והוא שורש אור ה'ממלא כל עלמין' שלפני הצמצום. ולכאורה, מה שנתבאר שם הוא בסתירה לנאמר כאן, שהרצון לעולמות הוא בחינת אור אין־סוף - אור המקיף, שורש ה'סובב כל עלמין'? **ויתבאר לקמן**[146] **בעזרת השם יתברך**).

וכן ההתהוות בפועל של העולמות **הגם שזהו על־ידי האור פנימי** שהרי הנבראים מוגבלים, וממילא מה שמתלבש בהם הוא האור הפנימי והמצומצם, וכלשון הזוהר: [147] **דאיהו וגרמוהי חד** - האור מאוחד עם הכלים **לברוא בהן** ועל ידן יש מאין **כו'**, **שהמהווה הוא האור שזהו בחינת איהו שמתייחד עם גרמוהי** (הכלים) **כו'**, והיינו, אור שהוא בערך לכלים מתאחד איתם ועל ידם היא הבריאה יש מאין, והוא האור הפנימי.

מכל־מקום ההתהוות **הוא בכח האור אין־סוף הסובב דוקא, וכמו שכתוב**[148] **כל אשר חפץ ה' עשה** ופירוש הפסוק: **דעשיית והתהוות העולמות** ("ה' עשה") **הוא מבחינת חפץ** ("כל אשר חפץ") **ורצון ה' דוקא.**

ביאור הענין:

כיון שאור הממלא הוא אור מצומצם לפי ערך הכלי, אין בו את הכוח ליצור דילוג שבאין־ערוך, וכיון שההתהוות היא באופן של יש מאין - היינו, חידוש ודילוג לאין ערוך - נדרש לשם כך הכוח של אור הסובב שהוא אור אין סופי לא מצומצם.

ובכל זאת, כיון שהמטרה היא להוות נבראים מוגבלים, ההתהוות בפועל חייבת להיות על־ידי אור הממלא

---

146) כנראה הכוונה למה שמבואר בפרק הבא, שכאשר עלה ברצונו יתברך להוות את כללות ההשתלשלות, אין הרצון נתפס בזה אלא כולל את כולם בהשוואה. וממילא, מה שנתבאר בפרק ט"ז שהרצון להאציל הוא בחינת ממלא כל עלמין, הכוונה היא להשערת ההשתלשלות כפי שטמונה ברצון. כלומר, שלאחרי שעלה ברצונו, נתהוו כל העולמות והנבראים בכוח בתוך הרצון, שמצד השערה זו יש כבר שורש לאור הממלא כל עלמין. אך כאשר מדברים על הרצון עצמו, כיון שאינו נתפס בההשערה הרי הוא שייך לבחינת סובב כל עלמין.

147) תיקוני זוהר בהקדמה (ג, סע"ב).

148) תהילים קלה, ו.

שהוא אור מוגבל, אלא שזה בכוח אור הסובב. והיינו, אור הסובב מתלבש באור הממלא ועל־ידי־זה הוא דוחף אותו כביכול לברוא יש מאין.

בשורות הבאות מבאר הרבי נ"ע, כי אם ההתהוות היתה נמשכת רק מהאור הפנימי, היא היתה באופן של קירוב וערך, ומרוחניות היתה מתהווית רק רוחניות ולא גשמיות, ובשביל להוות גשמיות מרוחניות צריך מעבר של אין־ערוך וזה אינו בכוח אור הממלא לבדו אלא רק בכוח אור הסובב.

ובלשונו של הרבי נ"ע:

דמהאור פנימי בעצם ללא אור הסובב, **אי אפשר להיות התהוות העולמות שהרי** ענינו של **האור פנימי הוא שמאיר בגילוי בבחינת פנימיות,** וכיון שהוא מתלבש בפנימיות בכלים מוגבלים, בהכרח שהוא מוגבל ומצומצם, **וממילא הרי ההתהוות שמזה בהכרח שיהיה בבחינת ערך כו'** כלומר, באופן של עילה ועלול שהוא ענין של קירוב, כיון שהמתהווה הוא בדומה למהווה. ולכן התהוות באופן של יש מאין שהיא דילוג שלא בערך, לא יכולה להיות מהאור הפנימי לבדו.

(שזהו מה שגבי שם הוי' כתיב[149] יהללו את שם הוי' כי הוא ציווה **ונבראו** ולא כפי הלשון "בראשית ברא אלקים", דהלשון ברא מסמל ענין של התעסקות, אך הלשון "ונבראו" מסמל ענין של התהוות **בדרך ממילא** כלומר, שהנבראים כפי שנתהוו מצד שם הוי' הן **בערך כו'** הם בערך למקורם, **וכמו שנתבאר במקום אחר).**

וכמו כלים דאצילות שהם בחינת אלוקות ולא נבראים, **שהתהוותן הוא מן האור** כפי הלשון ב'עץ חיים'[150]: **דמהתעבות האור נעשו הכלים כו'** - על־ידי שהקו התלבש בנקודת הרשימו (שהתגלה על־ידי הצמצום), נעשתה באור תכונת ההתעבות ומזה נתהוו כלים. **כמו שנתבאר לעיל פרק ח** המשל לזה מרעיון שכלי (משל לאור), הבא לידי גילוי על־ידי אותיות (משל לכלי).

(ועיין מה שנתבאר לעיל פרק ט[151]**),** שם נתבאר, שאף שהכלים התהוו על־ידי האור, הרי זה באופן של ריחוק והעלם (אבל לא לאין־ערוך).

הרי מכל־מקום, נתהוו כלים שהן בערך האור כו'. - הכלים דאצילות הם אלוקות ממש, והם דוגמא לאופן של התהוות שבערך, דכיון שהכלים התהוו מהאור הרי הם בערך לאור.

וכמו כן אם היה התהוות העולמות מהאור פנימי, היינו מאור האצילות שהוא אור מוגבל ומצומצם, והאורות שם מלובשים בכלים באופן של התלבשות פנימית, **היו העולמות** המתהווים **במדריגות הרוחניות לא בבחינת יש כו',** כיון שהיו מתהווים בקירוב לאור האצילות שענינו אלוקות, **ובכדי שיתהווה מציאות יש זהו מהאור מקיף דוקא כו',** - התהוות יש מעולם האצילות אינה בכוח אצילות עצמו, אלא בכוח אור הסובב המלובש באצילות.

וכמו שכתוב באגרת הקודש[152] **דיבור־המתחיל איהו וחיוהי חד** - לאחר שמבאר את החילוק שבין אור הסובב שהוא אור המקיף לבין אור הקו המתלבש בעולמות להחיותם, כותב אדמו"ר הזקן **וזה לשונו: וגם מאור אין־סוף הסובב ומקיף לד' עולמות אצילות בריאה יצירה עשיה בשוה** כיון שהוא אור סובב ומקיף שלא בא בהתלבשות ובפנימיות, **מאיר** מאור מקיף זה **אל** הקו **הפנימי** שהוא האור הפנימי המוגבל ומצומצם **דרך הכלים די' ספירות דבריאה יצירה עשיה** שעל־ידי הכלים מתהווים עולמות הנבראים - בריאה, יצירה ועשיה, **ובהארתו תוך הכלים נותן בהם** אור הסובב **כח ועוז לברוא יש מאין כו' עד כאן** לשונו של אדמו"ר הזקן, ופירוש דבריו הוא, שאף שההתהוות בפועל היא על־ידי הארת הקו, שהוא האור המתלבש בכלי הספירות, ומהם מתהווים הנבראים בבחינת יש, הכוח להוות יש מאין הוא על־ידי שאור הסובב מאיר בקו ועל־ידי־זה הוא נותן "כח ועוז" בכלים לברוא באופן של יש מאין.

הרי דמסקנת הדברים היא: התהוות היש הוא מאור

---

149) תהילים קמח, ה.

150) ראה עץ חיים שער מז (שער סדר אבי"ע) פ"א, שער ו (שער העקודים) פ"ג ואילך.

151) **וזה לשונו שם:** וכן בהתהוות הכלים בפועל שהוא ע"י האורות כנ"ל פ"ח שהאור הוא בחינת גילוי כו', הנה אי' בע"ח שהתהוות הכלים הוא ע"י פגיעת האו"י והאו"ח שמכים זב"ז שעל ידי זה נופלים מהם אותיות שמהם מתהוים הכלים כו', ומבו' במ"א שזהו עד"מ ב' שכליים הפכים של ב' לומדים שמפלפלים ומקשים זל"ז נולד מזה השגה וסברא חדשה שלא הי' בדעתם קודם, והיינו שע"י הקושי' מא' לזולתו שסותר דעת הזולת ה"ה מוצא סברא חדשה לתרץ ולהעמיד סברתו הקודמת כו', ולהיות שבאה ע"י סתירת וביטול שכלו וסברתו ה"ה סברא קטנה בערך עצם ההשגה שנמשכה תחלה, שהרי אם לא הי' חבירו סותרו לא הי' הולדת הסברא כלל רק מן הסתירה דוקא באה ע"כ היא סברא קטנה בערך כו', ואם בלא סתירה הי' בא לידי עוד השגה מהשגה הקודמת, היתה גם כן השגה גדולה כמו השגה הקודמת כו', אבל השגה הנ"ל שבאה ע"י סתירה ונפילת השגתו ה"ה השגה קטנה בערך כו' וכמ"ש במ"א באורך. והדוגמא מזה בהתהוות הכלים שנע"י הכאת האו"י ואו"ח שסותרים זל"ז נופלים אותיות שזהו כענין נפילת ההשגה כו' ומזה נתהוו הכלים שזהו כמו ההשגה הקטנה שנגעשה ע"י הנפילה מהשגתו שאינה בערך ההשגה הקודמת כו'. הרי דהתהוות הכלים מהאותיות שבהאורות אין זה בבחינת קירוב כ"א מה שנופל מהאותיות שבהם שזהו בבחינת הבדלה וריחוק כו' (וכבר נת"ל פ"ח דהאותיות שבהאור הו"ע התעבות האור שבא מבחינת הרשימו). וז"ש והחכמה מאין תמצא היינו בחינת כלי החכמה דהתהוותה בבחינת אין ערוך ה"ז כמו יש מאין כו', וכמו"כ בכל הכלים דעשר ספירות דאצילות כו'.

152) סימן כ.

אין־סוף הסובב דוקא כו'. אף שההתהוות בפועל היא מהאור הפנימי, הכוח לכך ניתן על־ידי הארת אור הסובב בו, שהרי ללא הארת אור הסובב, לא מסוגל האור הפנימי לברוא יש מאין.

[ועל־דרך המבואר במקומות אחרים[153] ענין זה בעבודת ה', שכל שינוי וחידוש אמיתי באדם הוא דוקא על־ידי הכוח המקיף והסובב, שזוהי הסיבה לכך שדוקא בעולם שלנו אפשר לעשות תשובה ולהפך מ'רשע גמור' ל'צדיק גמור' ולא בעולמות העליונים, כיון שמאיר כאן אור הסובב.]

על זה שואל הרבי נ"ע: **והגם שבדרך כלל אצילות הוא בחינת סובב לגבי בריאה יצירה עשיה כו'**, כלומר, לפי מה שנתבאר, שבשביל התהוות היש בפועל בעולמות התחתונים צריך את אור הסובב דוקא, נשאלת השאלה: הרי רק החיצוניות של ספירת המלכות יורדת לעולמות הנבראים, ואורות עולם האצילות עצמו לא יורדים להתלבש בהם, ואם כן, הרי אצילות ביחס לבריאה יצירה ועשיה נקרא סובב, ומדוע לא יכול האור דאצילות להוות את היש בבריאה, יצירה ועשיה?

ומתרץ: **מכל־מקום בפרטיות המדריגות הרי זה בחינת אור פנימי כו'.** - ביחס לבריאה־יצירה־עשיה, נחשב אמנם אצילות סובב, אבל ביחס לכללות העולמות נחשב ממלא.

שבת פרשת תצא

153) ראה לדוגמא בדרך מצוותיך מצות וידוי ותשובה פרק ד', מצות ציצית ומצות אחדות ה'.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"י

ענוה – סיבה לשמחה, כי מבטל עצמו כדי להגיע למדרגה גבוהה יותר, אבל הוא תקיף בדעתו

וְזֶהוּ "וְיָסְפוּ עֲנָוִים בַּה' שִׂמְחָה", דְּעִם הֱיוֹת דַּעֲנָוָה וְשִׂמְחָה הֵם בְּטִבְעָם בִּנְטִיּוֹת חֲלוּקוֹת כְּעֵין הֲפָכִים, אֲבָל בְּעֶצֶם עִנְיָנָם הִנֵּה הָעֲנָוָה הִיא סִבָּה לַשִּׂמְחָה, דְּלֹא זוֹ בִּלְבַד שֶׁהָעָנָו שָׂמֵחַ בְּחֶלְקוֹ וּמִסְתַּפֵּק בְּמַה שֶׁיֵּשׁ לוֹ, אֶלָּא שֶׁהָעֲנָוּת הִיא סִבָּה לַשִּׂמְחָה, דִּבְעֶצֶם מַהוּתָן הִנֵּה הָעֲנָוָה וְשִׂמְחָה אֵינָם הֲפָכִים זֶה מִזֶּה, וְזֶה שֶׁהֵם בְּטִבְעָם בִּנְטִיּוֹת חֲלוּקוֹת כְּעֵין הֲפָכִים, הִנֵּה הוּא רַק בְּהַשְׁקָפָה רִאשׁוֹנָה, דְּבֶאֱמֶת הִנֵּה שִׁפְלוּת הֶעָנָו אֵינָהּ עִנְיַן הַכְנָעָה וּבִטּוּל מִצַּד שֶׁהוּא שָׁפֵל בְּעֶצֶם, דְּהֶעָנָו יוֹדֵעַ מַעֲלַת עַצְמוֹ וְיוֹדֵעַ דְּמַעֲלוֹת הַלָּלוּ הֵם חֲשׁוּבִים בְּיוֹתֵר, אֲבָל לִהְיוֹתוֹ מַכִּיר אֶת הָאֱמֶת אֵינוֹ חוֹשְׁבָם לְמַעֲלָה וּמַדְרֵגָה שֶׁלּוֹ, וּבִפְרָט שֶׁבָּזֶה יִסְתַּפֵּק, אֶלָּא אַדְרַבָּא מְבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ בִּכְדֵי לָבוֹא לְמַעֲלָה וּמַדְרֵגָה גָּבֹהַּ וְנַעֲלֶה מִזֶּה, אֲבָל בְּעֶצֶם מַהוּתוֹ הִנֵּה הֶעָנָו הוּא תַּקִּיף בְּדַעְתּוֹ, וְכָל מַה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, הַכֹּל הוּא בְּדַעַת חֲזָקָה אַחַר הַהֶחְלֵט הַבָּא בְּהַעֲמָקַת וְיִשּׁוּב הַדַּעַת, וְכָל הַנְהָגוֹתָיו הֵם בְּחֹזֶק.

(עַד כָּאן נִמְצָא בְּהַעְתָּקָה – גּוּף כְּתַב יָד קָדְשׁוֹ לֹא מָצָאתִי, לְעֵת עַתָּה – וְכִנּוּרָאָה חָסֵר הַסִּיּוּם).

יום ב' דחג השבועות תש"י

ספר השיחות – ה'ש"ת־תש"א בלה"ק

כד. הראשון שניהל את תנועת הקבלה בממדים רחבים ובחוזק מסירות נפשי על אנושי, היה הגאון הצדיק המפורסם, ר' אליהו בעל שם מווירמייזא, שיסד ישיבות עם תלמידים בעלי כשרונות מצויינים והשפיע עליהם בלימוד הקבלה.

תלמידי הר' אליהו בעל־שם כל כך מושפעים מלימוד הקבלה, שחלק מהם קיבל על עצמו ללכת מעיר לעיר בערי פולין להשפיע על גדולי הלמדנים להיות חברים לרעיון של לימוד הקבלה, ובמשך כמה שנים מתייסדת חברת הצדיקים הנסתרים.

במקום אחר מסופר על תקופת הצדיקים הנסתרים ופעולותיהם בהרמת קרן ישראל, עד להצטרפותו של מורנו הבעל־שם־טוב בעבודת חברת הצדיקים הנסתרים. כן מסופר על ההתפתחות הגדולה ביותר בעבודת חברת הצדיקים הנסתרים מאז נעשה מורנו הבעל־שם־טוב אחד ממנהיגיה ונותן הוראותיה, עד לזמן שמורנו הבעל־שם־טוב הוכתר לנשיא חברת הצדיקים הנסתרים.

כה. הנהגת העבודה של הבעל־שם־טוב והוראותיו הקיפה במשך שנים ספורות (בערך 16–15 שנים – תע"ה־ת"צ) – עשרות אלפי אנשים פשוטים עמי־הארצים, שהיו מושפלים מרדיפותיהם של לומדי תורה, והכניסה אותם ב"מחנה ישראל". בחלקם הגדול יצאו מהכלל של עמי־הארצים, וחלק מהם נעשה יודע ספר ואפילו למדנים.

עם התגלותו של מורנו הבעל־שם־טוב, נעשו הרבה עשרות אלפי יהודים למקושרים, ואז – תצ"ד – היא התקופה הראשונה של חסידות וחסידים.

כו. החבריא קדישא, תלמידי מורנו הבעל־שם־טוב ותלמידי מורנו הרב המגיד ממזריטש, מפתחים את תורת החסידות של מורנו הבעל־שם־טוב ומורנו הרב המגיד ממזריטש, ומביאים אותה למאות אלפי יהודים שהם גזע החסידים מקושרי מורנו הבעל־שם־טוב, וזוהי התקופה השניה בתולדות החסידות והחסידים.

כז. כיום, מאתים שנה מאז התגלתה ב"ה תורת הבעל־שם־טוב, יש לנו האפשרות להסביר בבהירות ובדייקנות את ההתפתחות של תורת הבעל־שם־טוב בשני כיווניה הכלליים: א) החסידות הכללית. ב) חסידות חב"ד.

כח. החסידות הכללית מקיפה את כל נשיאי החסידות ונושאי דגלה בפודוליה, וואהלין, פולין הגדולה והקטנה, גליציה והונגריה.

כט. חסידות חב"ד היא עולם בפני עצמו. חסידות חב"ד היא עולם מלא ועוד איזה עולם. עולם שהניב ומניב פרי האדם הטוב ביותר, גם בהשכלה וגם במדות טובות.

ל. מחולל ומייסד חסידות חב"ד הוא אבינו הראשון, הנקרא רבנו הזקן. עוד בשנות צעירותו, שנתיים־שלש אחרי ה'בר מצוה' שלו, בהיותו שבע בבבלי, ירושלמי כו' וכו', וכן בכל ספרי הקבלה, המחקר האלקי וספרי הדרוש – מתעמק הרבי בספרי הדרוש של הרמ"א, המהר"ל מפראג והשל"ה וכו'. ומתחילים להתפתח אצלו קרני אור של השכלה, המהווים הגרעינים הראשונים של חסידות חב"ד.

לא. עד סוף קיץ תק"כ, לא ידע רבנו הזקן אודות מורנו הבעל־שם־טוב נ"ע.

שביעי של פסח בסעודת היום

אגרות קודש

ב"ה, ג' ניסן, ת"ש
ניו־יארק

ידידינו אנ"ש וו"ח אי"א מנהלי אגודת חסידי חב"ד דשיקאגא, ה' עליהם יחיו

שלום וברכה.

שילוחם בסך ת"נ דולר מועד הישיבות נכון קבלתי, ויישר כוחם. ובקשתי אשר יואילו נא להשתדל אשר האלף ד' אשר הבטיחו בסעודת פורים לקרן ההצלה בשביל ישיבותי יאסף ותשלח[ו]ם לפני חג הפסח הבע"ל.

למותר להגיד כי הענין תכוף מאד באשר שאלת פיקוח נפש הוא. והנה קבלנו גם מברקה מהר"מ הראשי הרב ר"י עבער שי', אשר בעזר השי"ת הגיע כבר לריגא, ומבקש עזרה בעד הישיבות שלי מה בהקדם, פן ח"ו יעבור הזמן.

בטחוני גדול אשר אנ"ש יחיו אשר בשיקאגא יזדרזו במשלוח תרומתם עוד לפני חג הפסח להיות דבר בעתו.

ובגלל הדבר הזה יברך השי"ת את העושים והמעשים, הם ביתם וזרעם יחיו בכל הדרוש להם בגשם ורוח ובחג כשר ושמח.

ידידם הדו"ש ומברכם.

אג"ק מוהריי"צ כרך יד

פרק ג משנה ג

רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ עַל שֻׁלְחָן אֶחָד וְלֹא אָמְרוּ עָלָיו דִּבְרֵי תוֹרָה, כְּאִלּוּ אָכְלוּ מִזִּבְחֵי מֵתִים, שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי כָּל שֻׁלְחָנוֹת מָלְאוּ קִיא צֹאָה בְּלִי מָקוֹם. אֲבָל שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ עַל שֻׁלְחָן אֶחָד וְאָמְרוּ עָלָיו דִּבְרֵי תוֹרָה, כְּאִלּוּ אָכְלוּ מִשֻּׁלְחָנוֹ שֶׁל מָקוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיְדַבֵּר אֵלַי זֶה הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי ה׳:

נקודות משיחות קודש

נשאלת השאלה: כיצד מותר לדבר (אפילו דברי־תורה) בעת הסעודה, הרי למדנו[1] "אין מסיחין בסעודה שמא יקדים קנה לוושט ויבוא לידי סכנה" ("כשיוצא הקול נפתח אותו כובע שעל פי הקנה ונכנס בו המאכל ומסתכן.. מאכל ומשתה הולך דרך הושט" - רש"י)?

ויש לומר כי אמנם נחלקו בכך אמוראים:

נאמר בגמרא[2]: "רב נחמן ורב יצחק הוי יתבי בסעודתא; אמר ליה רב נחמן לרב יצחק, 'לימא מר מילתא' (יאמר אדוני דבר־מה); אמר ליה, 'הכי אמר רבי יוחנן - אין מסיחין בסעודה שמא יקדים קנה לוושט ויבא לידי סכנה".

ולכאורה יש לתמוה, וכי רב נחמן לא ידע ש"אין מסיחין בסעודה"?!

זאת ועוד: מכיון שרב יצחק סבר שאסור לדבר בשעת הסעודה, כיצד אמר מה שאמר? ואף אם נאמר כי מוכרח היה להשמיע לרב נחמן את הדין ש"אין מסיחין" - היה עליו לקצר בדבריו ולומר רק את עצם ההלכה ואילו את הטעם לכך ("שמא יקדים וכו'") יכול היה לדחות לאחר מכן!

ונראה לבאר, שבאמת גם רב נחמן ידע את ההלכה ש"אין מסיחין בסעודה". כוונתו באומרו "לימא מר מילתא" היתה לא לסתם דברים, אלא לדברי תורה. זאת משום שלדעת רב נחמן הדין ש"אין מסיחין בסעודה" מפני הסכנה חל אך ורק על שיחת חולין ולא על דברי־תורה. בדברי־תורה - סובר רב נחמן - אין לחוש לסכנה שכן "תורה מגנא ומצלא"[3] מפני כל סכנה אפשרית.

על כך השיב לו רב יצחק - כי מכיון שטעם הדין ש"אין מסיחין בסעודה" הוא, "שמא יקדים קנה לוושט ויבא לידי סכנה" - הרי שהלכה זו חלה גם על דברי־תורה. כדוגמת דברי הגמרא[4] לגבי עשיית מצוה - שאף כי "שומר מצוה לא ידע דבר רע"[5] ו"שלוחי מצוה אינן נזוקין", בכל־זאת - "היכא דשכיח הזיקא, שאני" (במקום שההיזק מצוי, שונה הדבר ואין להסתכן אף לא לצורך מצוה). לכן האריך רב נחמן והוסיף את הטעם לאיסור - "שמא יקדים קנה לוושט" - כדי להדגיש שבמקרה זה חל הגדר של "שכיח הזיקא" (הנזק מצוי) ולכן אין מסיחין בשעת הסעודה, אפילו לא בדברי־תורה.

להלכה, כתב המגן־אברהם[6] שאף בדברי־תורה אין מסיחין בסעודה, ועם זאת כתב "כל שולחן שלא אמרו עליו דברי־תורה, כאילו אכלו מזבחי־מתים". וצריך לומר שכוונתו היא, קודם האכילה או לאחריה[7] או כדברי האליהו־רבה שהביא המשנה־ברורה[8] שבין תבשיל לתבשיל מותר לדבר.

(ליקוטי־שיחות, כרך לה, עמ' 225)

יש להבין את דברי התנא, ששלושה שאכלו יחדיו ולא אמרו דברי־תורה, כאילו אכלו מזבחי־מתים - הלוא ביטול תורה הוא ענין חמור מאוד והעונש עליו חמור יותר (מ"כאילו אכלו מזבחי־מתים") וכפי שלמדנו[9], "כל שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק" נאמר עליו[10] "כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר - הכרת תכרת"!

ולאידך גיסא - המשנה ממשיכה ואומרת, "שלושה שאכלו.. ואמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו משלחנו של מקום", וצריך להבין: האם זהו כל השכר בעבור אמירת דברי־תורה, והרי השכר על לימוד תורה רב ונעלה באין־ערוך[11]!

כן יש להבין את הלשון "שלושה שאכלו", מדוע דוקא "שלושה"?

ביאור הענין: משנתנו לא באה לתאר את השכר על לימוד תורה ואת העונש על ביטול תורה, אלא להשמיענו את גודל מעלת הלימוד והשפעתו על האכילה. אומרת לנו המשנה כי שולחן שנאמרו עליו דברי־תורה - המאכל עצמו נעשה חלק מ"שלחנו של מקום".

מעלה מיוחדת זו קיימת רק אם בסעודה השתתפו לפחות "שלושה", שכן אז יש קביעות; כמו לענין "זימון" ובדוגמת "בתלת זימני הווי חזקה" (בשלוש פעמים הרי זו "חזקה"). כל ענין רוחני שיש בו "קביעות" - פועל ומשפיע גם על הגשמיות. לכן, תורה שלומדים באופן של "קביעות", בזמן הסעודה, מעלה את האכילה ועושה אותה לחלק מ"שלחנו של מקום".

ולאידך גיסא - אם בעת קביעות האכילה לא נאמרו דברי־תורה, הרי זה "כאילו אכלו מזבחי־מתים". זאת מכיון שהתורה היא "תורת חיים"[12] ובלעדיה אין "חיות"; לכן מוגדרת אכילה שכזו כאכילה מ"זבחי מתים" (היפוכה של אכילה שנאמרו עמה דברי־תורה "תורת חיים").

(שיחות קודש תשכ"ח - פרשת שלח)

---

1) תענית ה, ב. 2) שם. 3) סוטה כא, א. 4) פסחים ח, ב. 5) קהלת ח, ה. 6) אורח־חיים סימן קע ס"ק א. 7) כמו שכתב ה"ערוך השלחן" שם. 8) שם ס"ק א. 9) סנהדרין צט, א. 10) שלח טו, לא. 11) ראה לדוגמה להלן פ"ו משנה א. 12) ברכת "שים שלום" בתפילת שמונה־עשרה.

פרשת קרח

טז א וַיִּקַּח קֹרַח בֶּן־יִצְהָר בֶּן־קְהָת בֶּן־לֵוִי
וְדָתָן וַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאוֹן בֶּן־פֶּלֶת בְּנֵי
רְאוּבֵן: ב וַיָּקֻמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וַאֲנָשִׁים מִבְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם נְשִׂיאֵי עֵדָה קְרֻאֵי
מוֹעֵד אַנְשֵׁי־שֵׁם: ג וַיִּקָּהֲלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן
וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב־לָכֶם כִּי כָל־הָעֵדָה כֻּלָּם
קְדֹשִׁים וּבְתוֹכָם יְהוָה וּמַדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל־קְהַל
יְהוָה: (לוי) ד וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו: ה וַיְדַבֵּר
אֶל־קֹרַח וְאֶל־כָּל־עֲדָתוֹ לֵאמֹר בֹּקֶר וְיֹדַע יְהוָה
אֶת־אֲשֶׁר־לוֹ וְאֶת־הַקָּדוֹשׁ וְהִקְרִיב אֵלָיו וְאֶת
אֲשֶׁר יִבְחַר־בּוֹ יַקְרִיב אֵלָיו: ו זֹאת עֲשׂוּ קְחוּ־
לָכֶם מַחְתּוֹת קֹרַח וְכָל־עֲדָתוֹ: ז וּתְנוּ־בָהֶן | אֵשׁ
וְשִׂימוּ עֲלֵיהֶן | קְטֹרֶת לִפְנֵי יְהוָה מָחָר וְהָיָה
הָאִישׁ אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה הוּא הַקָּדוֹשׁ רַב־לָכֶם
בְּנֵי לֵוִי: (ישראל) ח וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־קֹרַח שִׁמְעוּ־נָא
בְּנֵי לֵוִי: ט הַמְעַט מִכֶּם כִּי־הִבְדִּיל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
אֶתְכֶם מֵעֲדַת יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶתְכֶם אֵלָיו
לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת מִשְׁכַּן יְהוָה וְלַעֲמֹד לִפְנֵי
הָעֵדָה לְשָׁרְתָם: י וַיַּקְרֵב אֹתְךָ וְאֶת־כָּל־אַחֶיךָ
בְּנֵי־לֵוִי אִתָּךְ וּבִקַּשְׁתֶּם גַּם־כְּהֻנָּה: יא לָכֵן אַתָּה
וְכָל־עֲדָתְךָ הַנֹּעָדִים עַל־יְהוָה וְאַהֲרֹן מַה־הוּא
כִּי כתיב תלונו קרי תַלִּינוּ עָלָיו: יב וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה
לִקְרֹא לְדָתָן וְלַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וַיֹּאמְרוּ לֹא
נַעֲלֶה: יג הַמְעַט כִּי הֶעֱלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זָבַת חָלָב
וּדְבַשׁ לַהֲמִיתֵנוּ בַּמִּדְבָּר כִּי־תִשְׂתָּרֵר עָלֵינוּ
גַּם־הִשְׂתָּרֵר:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 290)

בַּיִת מָלֵא סְפָרִים מַהוּ שֶׁיְּהֵא חַיָּב בִּמְזוּזָה (רש"י טז, א)

לא מָצִינוּ שֶׁמֹּשֶׁה עָנָה עַל שְׁאֵלוֹת אֵלּוּ שֶׁל קֹרַח, לֹא לְגַבֵּי מְזוּזָה וְלֹא לְגַבֵּי צִיצִית; הוּא רַק אָמַר "וְאִם בְּרִיאָה יִבְרָא ה'". וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁמֹּשֶׁה הָיָה נוֹגֵעַ בַּדָּבָר, בִּהְיוֹתוֹ אָחִי אַהֲרֹן, וְהַהֲלָכָה הִיא שֶׁתַּלְמִיד חָכָם שֶׁמּוֹרֶה הוֹרָאָה וְהוּא נוֹגֵעַ בַּדָּבָר, אֵינוֹ מֵסְמָךְ לוֹמַר "כָּךְ קִבַּלְתִּי".

שני יד אַף לֹא אֶל־אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ הֱבִיאֹתָנוּ
וַתִּתֶּן־לָּנוּ נַחֲלַת שָׂדֶה וָכָרֶם הַעֵינֵי הָאֲנָשִׁים
הָהֵם תְּנַקֵּר לֹא נַעֲלֶה: טו וַיִּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד
וַיֹּאמֶר אֶל־יְהוָה אַל־תֵּפֶן אֶל־מִנְחָתָם לֹא חֲמוֹר
אֶחָד מֵהֶם נָשָׂאתִי וְלֹא הֲרֵעֹתִי אֶת־אַחַד מֵהֶם:
טז וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־קֹרַח אַתָּה וְכָל־עֲדָתְךָ הֱיוּ
לִפְנֵי יְהוָה אַתָּה וְהֵם וְאַהֲרֹן מָחָר: יז וּקְחוּ | אִישׁ
מַחְתָּתוֹ וּנְתַתֶּם עֲלֵיהֶם קְטֹרֶת וְהִקְרַבְתֶּם לִפְנֵי
יְהוָה אִישׁ מַחְתָּתוֹ חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם מַחְתֹּת
וְאַתָּה וְאַהֲרֹן אִישׁ מַחְתָּתוֹ: יח וַיִּקְחוּ אִישׁ
מַחְתָּתוֹ וַיִּתְּנוּ עֲלֵיהֶם אֵשׁ וַיָּשִׂימוּ עֲלֵיהֶם קְטֹרֶת
וַיַּעַמְדוּ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן: יט וַיַּקְהֵל
עֲלֵיהֶם קֹרַח אֶת־כָּל־הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד וַיֵּרָא כְבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־הָעֵדָה: ס

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לג עמ' 109)

שֶׁיֵּשׁ לָהֶם חֵלֶק בִּתְמִידֵי צִבּוּר (רש"י טו, טז)

בַּמִּדְרָשׁ נֶאֱמַר: "חֵלֶק בְּאוֹתָהּ מִנְחָה שֶׁהִקְרִיבוּ". אֲבָל רַש"י לא כָּתַב כֵּן, שֶׁהֲרֵי חֶלְקָם שֶׁל עֲדַת קֹרַח בַּמִּנְחָה אֵינוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה וְלָכֵן אֵין שַׁיָּךְ בָּזֶה 'שֶׁלָּהֶם' (וְרַשִּׁ"י לְשִׁיטָתוֹ, שֶׁפָּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה אֵינוֹ נֶחְשָׁב שֶׁלּוֹ - סוכה כז, ב ד"ה כל האזרח). מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן חֶלְקָם שֶׁל הָר"ן אִישׁ בִּתְמִידֵי צִבּוּר שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה (לא בְּמִנְחָה אוֹ בְּתָמִיד שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם) – שֶׁפִּיר שַׁיָּךְ לִקְרוֹתוֹ חֵלֶק.

שלישי כ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:
כא הִבָּדְלוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וַאֲכַלֶּה אֹתָם
כְּרָגַע: כב וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ אֵל אֱלֹהֵי
הָרוּחֹת לְכָל־בָּשָׂר הָאִישׁ אֶחָד יֶחֱטָא וְעַל
כָּל־הָעֵדָה תִּקְצֹף: ס כג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: כד דַּבֵּר אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר הֵעָלוּ מִסָּבִיב
לְמִשְׁכַּן־קֹרַח דָּתָן וַאֲבִירָם: כה וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ
אֶל־דָּתָן וַאֲבִירָם וַיֵּלְכוּ אַחֲרָיו זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:
כו וַיְדַבֵּר אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר סוּרוּ נָא מֵעַל אָהֳלֵי
הָאֲנָשִׁים הָרְשָׁעִים הָאֵלֶּה וְאַל־תִּגְּעוּ בְּכָל־אֲשֶׁר
לָהֶם פֶּן־תִּסָּפּוּ בְּכָל־חַטֹּאתָם: כז וַיַּעֲלוּ מֵעַל

מִשְׁכַּן־קֹרַח דָּתָן וַאֲבִירָם מִסָּבִיב וְדָתָן וַאֲבִירָם
יָצְאוּ נִצָּבִים פֶּתַח אָהֳלֵיהֶם וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם
וְטַפָּם: כח וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּזֹאת תֵּדְעוּן כִּי־יְהוָה
שְׁלָחַנִי לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל־הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה כִּי־לֹא
מִלִּבִּי: כט אִם־כְּמוֹת כָּל־הָאָדָם יְמֻתוּן אֵלֶּה
וּפְקֻדַּת כָּל־הָאָדָם יִפָּקֵד עֲלֵיהֶם לֹא יְהוָה
שְׁלָחָנִי: ל וְאִם־בְּרִיאָה יִבְרָא יְהוָה וּפָצְתָה
הָאֲדָמָה אֶת־פִּיהָ וּבָלְעָה אֹתָם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר
לָהֶם וְיָרְדוּ חַיִּים שְׁאֹלָה וִידַעְתֶּם כִּי נִאֲצוּ
הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֶת־יְהוָה: לא וַיְהִי כְּכַלֹּתוֹ לְדַבֵּר
אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּבָּקַע הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
תַּחְתֵּיהֶם: לב וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וַתִּבְלַע
אֹתָם וְאֶת־בָּתֵּיהֶם וְאֵת כָּל־הָאָדָם אֲשֶׁר לְקֹרַח
וְאֵת כָּל־הָרְכוּשׁ: לג וַיֵּרְדוּ הֵם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם
חַיִּים שְׁאֹלָה וַתְּכַס עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹךְ
הַקָּהָל: לד וְכָל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיהֶם נָסוּ
לְקֹלָם כִּי אָמְרוּ פֶּן־תִּבְלָעֵנוּ הָאָרֶץ: לה וְאֵשׁ
יָצְאָה מֵאֵת יְהוָה וַתֹּאכַל אֵת הַחֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם
אִישׁ מַקְרִיבֵי הַקְּטֹרֶת: ס יז א וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב אֱמֹר אֶל־אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן
הַכֹּהֵן וְיָרֵם אֶת־הַמַּחְתֹּת מִבֵּין הַשְּׂרֵפָה וְאֶת־
הָאֵשׁ זְרֵה־הָלְאָה כִּי קָדֵשׁוּ: ג אֶת מַחְתּוֹת
הַחַטָּאִים הָאֵלֶּה בְּנַפְשֹׁתָם וְעָשׂוּ אֹתָם רִקְעֵי
פַחִים צִפּוּי לַמִּזְבֵּחַ כִּי־הִקְרִיבָם לִפְנֵי־יְהוָה
וַיִּקְדָּשׁוּ וְיִהְיוּ לְאוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: ד וַיִּקַּח אֶלְעָזָר
הַכֹּהֵן אֶת מַחְתּוֹת הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר הִקְרִיבוּ
הַשְּׂרֻפִים וַיִּרְקָעוּם צִפּוּי לַמִּזְבֵּחַ: ה זִכָּרוֹן לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יִקְרַב אִישׁ זָר אֲשֶׁר לֹא
מִזֶּרַע אַהֲרֹן הוּא לְהַקְטִיר קְטֹרֶת לִפְנֵי יְהוָה
וְלֹא־יִהְיֶה כְקֹרַח וְכַעֲדָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה
בְּיַד־מֹשֶׁה לוֹ: פ ו וַיַּלִּינוּ כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
מִמָּחֳרָת עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן לֵאמֹר אַתֶּם
הֲמִתֶּם אֶת־עַם יְהוָה: ז וַיְהִי בְּהִקָּהֵל הָעֵדָה
עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן וַיִּפְנוּ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וְהִנֵּה
כִסָּהוּ הֶעָנָן וַיֵּרָא כְּבוֹד יְהוָה: ח וַיָּבֹא מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן אֶל־פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד: ס

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 53)

מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁסָּרְחָה עָלָיו מִקְצָת מְדִינָה (רש"י טז, כב)

הַיְינוּ שֶׁהַנְהָגַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיְתָה סְרוּחָה וּמְאוּסָה בְּעֵינֵי ה', אֲבָל לֹא הִתְכַּוְּנוּ לִמְרֹד בּוֹ, שֶׁהֲרֵי קֹרַח הֵסִית וּפִתָּה אוֹתָם עַד שֶׁהִכְנִיסָם לְמַחֲלֹקֶת זוֹ. וְאִלּוּ קֹרַח, שֶׁהֵבִיא אוֹתָם לְסַרְחוֹן זֶה, הוּא חוֹטֵא מַמָּשׁ, מוֹרֵד בַּמַּלְכוּת. מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם, שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ מִי הַחוֹטֵא, נִפְרָע מִכֻּלָּם, גַּם מְאַלּוּ שֶׁסָּרְחוּ; אֲבָל הַקָּבָּ"ה, הַיּוֹדֵעַ מַחֲשָׁבוֹת, חֲרֵי יוֹדֵעַ מִיהוּ הָאִישׁ הָאֶחָד הַחוֹטֵא, וּמַדּוּעַ יִקָּצֵף עַל כָּל הָעֵדָה.

רביעי ט וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: י הֵרֹמוּ
מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וַאֲכַלֶּה אֹתָם כְּרֶגַע וַיִּפְלוּ
עַל־פְּנֵיהֶם: יא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קַח אֶת־
הַמַּחְתָּה וְתֵן־עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׂים
קְטֹרֶת וְהוֹלֵךְ מְהֵרָה אֶל־הָעֵדָה וְכַפֵּר עֲלֵיהֶם
כִּי־יָצָא הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי יְהוָה הֵחֵל הַנָّגֶף: יב וַיִּקַּח
אַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר | דִּבֶּר מֹשֶׁה וַיָּרָץ אֶל־תּוֹךְ הַקָּהָל
וְהִנֵּה הֵחֵל הַנָּגֶף בָּעָם וַיִּתֵּן אֶת־הַקְּטֹרֶת וַיְכַפֵּר
עַל־הָעָם: יג וַיַּעֲמֹד בֵּין־הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים
וַתֵּעָצַר הַמַّגֵּפָה: יד וַיִּהְיוּ הַמֵּתִים בַּמַّגֵּפָה אַרְבָּעָה
עָשָׂר אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת מִלְּבַד הַמֵּתִים עַל־
דְּבַר־קֹרַח: טו וַיָּשָׁב אַהֲרֹן אֶל־מֹשֶׁה אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד וְהַמַّגֵּפָה נֶעֱצָרָה: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לח עמ' 69)

שֶׁאִם הִקְדִּים לֵוִי אֶת הַכֹּהֵן . . צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ . . לִתְרוּמָה גְּדוֹלָה (רש"י יח, כט)

בְּלִמּוּד עַל דֶּרֶךְ הַפְּשָׁט לֹא מִסְתַּבֵּר לוֹמַר שֶׁמִּצַּד עֶצֶם הַחִיּוּב לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה כְּבָר יָשְׁנוּ בְּפֹעַל בַּטֵּבֶל חֵלֶק הַתְּרוּמָה (שֶׁעָתִיד לְהַפְרִישׁ). וּלְפִי זֶה מוּבָן מַדּוּעַ צְרִיכִים פָּסוּק מְיֻחָד שֶׁאִם הִקְדִּים הַלֵּוִי אֶת הַכֹּהֵן בַּכְּרִי חַיָּב לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה גְּדוֹלָה.

חמישי טו וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: יז דַּבֵּר |
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְקַח מֵאִתָּם מַטֶּה מַטֶּה לְבֵית
אָב מֵאֵת כָּל־נְשִׂיאֵהֶם לְבֵית אֲבֹתָם שְׁנֵים עָשָׂר

מַטּוֹת אִישׁ אֶת־שְׁמוֹ תִּכְתֹּב עַל־מַטֵּהוּ: יח וְאֵת
שֵׁם אַהֲרֹן תִּכְתֹּב עַל־מַטֵּה לֵוִי כִּי מַטֵּה אֶחָד
לְרֹאשׁ בֵּית אֲבוֹתָם: יט וְהִנַּחְתָּם בְּאֹהֶל מוֹעֵד
לִפְנֵי הָעֵדֻת אֲשֶׁר אִוָּעֵד לָכֶם שָׁמָּה: כ וְהָיָה
הָאִישׁ אֲשֶׁר אֶבְחַר־בּוֹ מַטֵּהוּ יִפְרָח וְהִשְׁכֹּתִי
מֵעָלַי אֶת־תְּלֻנּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם מַלִּינִם
עֲלֵיכֶם: כא וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנוּ
אֵלָיו | כָּל־נְשִׂיאֵיהֶם מַטֶּה לְנָשִׂיא אֶחָד מַטֶּה
לְנָשִׂיא אֶחָד לְבֵית אֲבֹתָם שְׁנֵים עָשָׂר מַטּוֹת
וּמַטֵּה אַהֲרֹן בְּתוֹךְ מַטּוֹתָם: כב וַיַּנַּח מֹשֶׁה אֶת־
הַמַּטֹּת לִפְנֵי יְהוָה בְּאֹהֶל הָעֵדֻת: כג וַיְהִי מִמָּחֳרָת
וַיָּבֹא מֹשֶׁה אֶל־אֹהֶל הָעֵדוּת וְהִנֵּה פָּרַח מַטֵּה־
אַהֲרֹן לְבֵית לֵוִי וַיֹּצֵא פֶרַח וַיָּצֵץ צִיץ וַיִּגְמֹל
שְׁקֵדִים: כד וַיֹּצֵא מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַמַּטֹּת מִלִּפְנֵי
יְהוָה אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּרְאוּ וַיִּקְחוּ אִישׁ
מַטֵּהוּ: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לג עמ' 196)

וְלָמָּה שְׁקֵדִים, הוּא הַפְּרִי הַמְמַהֵר לְהַפְרִיחַ מִכָּל הַפֵּרוֹת (רש"י יז, כג)

מְבֹאָר בַּחֲסִידוּת, שֶׁיֵּשׁ שֶׁפַע שֶׁל חֶסֶד הַמִּתְעַבֵּב עַד שֶׁנִּמְשָׁךְ לְמַטָּה, כִּי בְּכָל הֵיכָל דָּנִים אֶת הָאָדָם אִם הוּא רָאוּי לְשֶׁפַע זֶה. אַךְ בְּבִרְכַּת כֹּהֲנִים עוֹבֵר הַשֶּׁפַע בִּמְהִירוּת דֶּרֶךְ כָּל הָעוֹלָמוֹת, וּכְמוֹ נָהָר גָּדוֹל מְאֹד, שֶׁ"הָלוֹךְ יֵלֵךְ כְּמִנְהָגוֹ וְיִשְׁטֹף הָעֵצִים וְהֶעָפָר הַמְעַכְּבִים". וּבָזֶה נִרְמָז גַּם עִנְיַן הָאִתְהַפְּכָא: כַּאֲשֶׁר הַמַּיִם בּוֹקְעִים אֶת הַסְּתִימָה, הִיא נִסְחֶפֶת בַּזֶּרֶם "וּמְמַהֶרֶת לָלֶכֶת, עַד שֶׁהַמַּיִם נִגְרָרִים אַחֲרֶיהָ".

ששי כה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הָשֵׁב אֶת־מַטֵּה
אַהֲרֹן לִפְנֵי הָעֵדוּת לְמִשְׁמֶרֶת לְאוֹת לִבְנֵי־מֶרִי
וּתְכַל תְּלוּנֹתָם מֵעָלַי וְלֹא יָמֻתוּ: כו וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ כֵּן עָשָׂה: פ כז וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר הֵן גָּוַעְנוּ אָבַדְנוּ כֻּלָּנוּ
אָבָדְנוּ: כח כֹּל הַקָּרֵב | הַקָּרֵב אֶל־מִשְׁכַּן יְהוָה
יָמוּת הַאִם תֻּמְנוּ לִגְוֹעַ: ס יח א וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־אַהֲרֹן אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבֵית־אָבִיךָ אִתָּךְ תִּשְׂאוּ
אֶת־עֲוֹן הַמִּקְדָּשׁ וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ תִּשְׂאוּ
אֶת־עֲוֹן כְּהֻנַּתְכֶם: ב וְגַם אֶת־אַחֶיךָ מַטֵּה לֵוִי
שֵׁבֶט אָבִיךָ הַקְרֵב אִתָּךְ וְיִלָּוּ עָלֶיךָ וִישָׁרְתֻךָ וְ
וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ לִפְנֵי אֹהֶל הָעֵדֻת: ג וְשָׁמְרוּ
מִשְׁמַרְתְּךָ וּמִשְׁמֶרֶת כָּל־הָאֹהֶל אַךְ אֶל־כְּלֵי
הַקֹּדֶשׁ וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרָבוּ וְלֹא־יָמֻתוּ גַם־הֵם
גַּם־אַתֶּם: ד וְנִלְוּ עָלֶיךָ וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת
אֹהֶל מוֹעֵד לְכֹל עֲבֹדַת הָאֹהֶל וְזָר לֹא־יִקְרַב
אֲלֵיכֶם: ה וּשְׁמַרְתֶּם אֵת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ וְאֵת
מִשְׁמֶרֶת הַמִּזְבֵּחַ וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד קֶצֶף עַל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: ו וַאֲנִי הִנֵּה לָקַחְתִּי אֶת־אַחֵיכֶם הַלְוִיִּם
מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֶם מַתָּנָה נְתֻנִים לַיהוָה
לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד: ז וְאַתָּה וּבָנֶיךָ
אִתְּךָ תִּשְׁמְרוּ אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל־דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ
וּלְמִבֵּית לַפָּרֹכֶת וַעֲבַדְתֶּם עֲבֹדַת מַתָּנָה אֶתֵּן
אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת: פ ח וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ אֶת־מִשְׁמֶרֶת
תְּרוּמֹתָי לְכָל־קָדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתַתִּים
לְמָשְׁחָה וּלְבָנֶיךָ לְחָק־עוֹלָם: ט זֶה יִהְיֶה לְךָ
מִקֹּדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים מִן־הָאֵשׁ כָּל־קָרְבָּנָם לְכָל־
מִנְחָתָם וּלְכָל־חַטָּאתָם וּלְכָל־אֲשָׁמָם אֲשֶׁר
יָשִׁיבוּ לִי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים לְךָ הוּא וּלְבָנֶיךָ: י בְּקֹדֶשׁ
הַקֳּדָשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ כָּל־זָכָר יֹאכַל אֹתוֹ קֹדֶשׁ
יִהְיֶה־לָּךְ: יא וְזֶה־לְּךָ תְּרוּמַת מַתָּנָם לְכָל־תְּנוּפֹת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתַתִּים וּלְבָנֶיךָ וּלְבִנֹתֶיךָ אִתְּךָ
לְחָק־עוֹלָם כָּל־טָהוֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכַל אֹתוֹ: יב כָּל
חֵלֶב יִצְהָר וְכָל־חֵלֶב תִּירוֹשׁ וְדָגָן רֵאשִׁיתָם
אֲשֶׁר־יִתְּנוּ לַיהוָה לְךָ נְתַתִּים: יג בִּכּוּרֵי כָּל־אֲשֶׁר
בְּאַרְצָם אֲשֶׁר־יָבִיאוּ לַיהוָה לְךָ יִהְיֶה כָּל־טָהוֹר
בְּבֵיתְךָ יֹאכֻלֶנּוּ: יד כָּל־חֵרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לְךָ יִהְיֶה:
טו כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם לְכָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַיהוָה
בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה יִהְיֶה־לָּךְ אַךְ | פָּדֹה תִפְדֶּה אֵת
בְּכוֹר הָאָדָם וְאֵת בְּכוֹר־הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה
תִּפְדֶּה: טז וּפְדוּיָו מִבֶּן־חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף

חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הִוא: יז אַךְ בְּכוֹר־שׁוֹר אוֹ־בְכוֹר כֶּשֶׂב אוֹ־בְכוֹר עֵז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם אֶת־דָּמָם תִּזְרֹק עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־חֶלְבָּם תַּקְטִיר אִשֶּׁה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: יח וּבְשָׂרָם יִהְיֶה־לָּךְ כַּחֲזֵה הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין לְךָ יִהְיֶה: יט כֹּל | תְּרוּמֹת הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יָרִימוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לַיהוָה נָתַתִּי לְךָ וּלְבָנֶיךָ וּלְבִנֹתֶיךָ אִתְּךָ לְחָק־עוֹלָם בְּרִית מֶלַח עוֹלָם הִוא לְפְנֵי יהוָה לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אִתָּךְ: כ וַיֹּאמֶר יהוָה אֶל־אַהֲרֹן בְּאַרְצָם לֹא תִנְחָל וְחֵלֶק לֹא־יִהְיֶה לְךָ בְּתוֹכָם אֲנִי חֶלְקְךָ וְנַחֲלָתְךָ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ס

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לו עמ׳ 63)

כָּל פֶּטֶר רֶחֶם . . יִהְיֶה לָּךְ . . וְאֵת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה (יח, טו)

מִפַּשְׁטוּת הַכְּתוּבִים מוּכָח שֶׁגֶּדֶר הַפִּדְיוֹן הוּא פְּדִיַּת הַחֲמוֹר מִיַּד הַכֹּהֵן, כִּי תֵּכֶף מִשֶּׁנּוֹלַד הוּא שֶׁל הַכֹּהֵן (״לְךָ יִהְיֶה״), אֶלָּא שֶׁהַתּוֹרָה צִוְּתָה לְיִשְׂרָאֵל לִפְדּוֹתוֹ מִן הַכֹּהֵן, וְגַם הַקַּלָּה עָלָיו שֶׁיָּכוֹל לִפְדּוֹתוֹ בְּשֶׁה. וְהִנֵּה, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם נָתַן לַכֹּהֵן אֶת הַחֲמוֹר לֹא קִיֵּם אֶת הַמִּצְוָה. אֲבָל יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁגַּם לְשִׁיטָה זוֹ הַפִּדְיָה הִיא מִן הַכֹּהֵן, אֶלָּא שֶׁבַּכָּתוּב נִתְפָּרְשׁוּ רַק שְׁתֵּי בְּרוּרוֹת, פִּדְיָה וַעֲרִיפָה, לֹא נְתִינַת הַחֲמוֹר.

שביעי כא וְלִבְנֵי לֵוִי הִנֵּה נָתַתִּי כָּל־מַעֲשֵׂר בְּיִשְׂרָאֵל לְנַחֲלָה חֵלֶף עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר־הֵם עֹבְדִים אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד: כב וְלֹא־יִקְרְבוּ עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לָשֵׂאת חֵטְא לָמוּת: כג וְעָבַד הַלֵּוִי הוּא אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהֵם יִשְׂאוּ עֲוֹנָם חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם וּבְתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחָלוּ נַחֲלָה: כד כִּי אֶת־מַעְשַׂר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ לַיהוָה תְּרוּמָה נָתַתִּי לַלְוִיִּם לְנַחֲלָה עַל־כֵּן אָמַרְתִּי לָהֶם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחָלוּ נַחֲלָה: פ כה וַיְדַבֵּר יהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כו וְאֶל־הַלְּוִיִּם תְּדַבֵּר וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאִתָּם בְּנַחֲלַתְכֶם וַהֲרִמֹתֶם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת יהוָה מַעֲשֵׂר מִן־הַמַּעֲשֵׂר: כז וְנֶחְשַׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם כַּדָּגָן מִן־הַגֹּרֶן וְכַמְּלֵאָה מִן־הַיָּקֶב: כח כֵּן תָּרִימוּ גַּם־אַתֶּם תְּרוּמַת יהוָה מִכֹּל מַעַשְׂרֹתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת־תְּרוּמַת יהוָה לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן: כט מִכֹּל מַתְּנֹתֵיכֶם תָּרִימוּ אֵת כָּל־תְּרוּמַת יהוָה מִכָּל־חֶלְבּוֹ אֶת־מִקְדְּשׁוֹ מִמֶּנּוּ: ל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בַּהֲרִימְכֶם אֶת־חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְנֶחְשַׁב לַלְוִיִּם כִּתְבוּאַת גֹּרֶן וְכִתְבוּאַת יָקֶב: לא וַאֲכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּכָל־מָקוֹם אַתֶּם וּבֵיתְכֶם כִּי־שָׂכָר הוּא לָכֶם חֵלֶף עֲבֹדַתְכֶם בְּאֹהֶל מוֹעֵד: לב וְלֹא־תִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא בַּהֲרִימְכֶם אֶת־חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְאֶת־קָדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא תְחַלְּלוּ וְלֹא תָמוּתוּ: פפפ

✦ ✦ ✦

חצי קדיש

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. אמן בְּעָלְמָא דִּי בְרָא כִרְעוּתֵהּ וַיַּמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ, וְיַצְמַח פּוּרְקָנֵהּ וִיקָרֵב מְשִׁיחֵהּ. אמן בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך: יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאַר, וְיִתְרוֹמַם, וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדַּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אמן לְעֵלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא, תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחָמָתָא, דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן

✦ ✦ ✦

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (מהתוועדות שבת–קודש פרשת קורח תשכ״ד)

וְלֹא תִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא בַּהֲרִימְכֶם אֶת חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ (יח, לב)

מִנַּיִן אַתָּה אוֹמֵר שֶׁאִם הִפְרַשְׁתָּ אוֹתוֹ שֶׁלֹּא מִן הַמֻּבְחָר, שֶׁאַתָּה בִּנְשִׂיאַת עָוֹן? תַּלְמוּד לוֹמַר, וְלֹא תִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא (ספרי)

מִדִּבְרֵי הַ׳סִּפְרִי׳ נִמְצָינוּ לְמֵדִים, עַד כַּמָּה חַיָּב אָדָם לְקַיֵּם כָּל מִצְוָה בְּאֹפֶן שֶׁל הִדּוּר, לְפָנִים מִשּׁוּרַת־הַדִּין. וְזֶה הָיָה אַחַד הַדְּבָרִים שֶׁתָּבַע כ״ק אַדְמו״ר מוֹהַרַיַּ״צ יוֹתֵר מִן הַנְּשִׂיאִים שֶׁקָּדְמוּ לוֹ, וּבְמֵיָּחֵד בִּשְׁנוֹתָיו הָאַחֲרוֹנוֹת.

מפטיר ל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בַּהֲרִימְכֶם אֶת־חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְנֶחְשַׁב לַלְוִיִּם כִּתְבוּאַת גֹּרֶן וְכִתְבוּאַת יָקֶב: לא וַאֲכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּכָל־מָקוֹם אַתֶּם וּבֵיתְכֶם כִּי־שָׂכָר הוּא לָכֶם חֵלֶף עֲבֹדַתְכֶם בְּאֹהֶל מוֹעֵד:

לב וְלֹא־תִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא בַּהֲרִימְכֶם אֶת־חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְאֶת־קָדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא תְחַלְּלוּ וְלֹא תָמוּתוּ: פפפ

צ"ח פסוקים, דניא"ל סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם. אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת קרח לקריאה בציבור ולשנים מקרא ואחד תרגום

בשמואל א פרק יא־יב

יא יד וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם לְכוּ וְנֵלְכָה הַגִּלְגָּל וּנְחַדֵּשׁ שָׁם הַמְּלוּכָה: טו וַיֵּלְכוּ כָל־הָעָם הַגִּלְגָּל וַיַּמְלִכוּ שָׁם אֶת־שָׁאוּל לִפְנֵי יְהוָה בַּגִּלְגָּל וַיִּזְבְּחוּ־שָׁם זְבָחִים שְׁלָמִים לִפְנֵי יְהוָה וַיִּשְׂמַח שָׁם

עטרת מרים

יד וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם לְכוּ וְנֵלְכָה הַגִּלְגָּל וּנְחַדֵּשׁ שָׁם הַמְּלוּכָה על כִּי בָּרִאשׁוֹנָה לֹא קִבְּלוּהוּ כֻּלָּם בְּרָצוֹן: טו וַיֵּלְכוּ כָל־הָעָם הַגִּלְגָּל וַיַּמְלִכוּ ״ שֵׁנִית שָׁם אֶת־שָׁאוּל בְּהִסְכָּמַת כֻּלָּם וּבְרָצוֹן טוֹב. לִפְנֵי יְהוָה בַּגִּלְגָּל וַיִּזְבְּחוּ־שָׁם זְבָחִים שְׁלָמִים לִפְנֵי יְהוָה וַיִּשְׂמַח שָׁם שָׁאוּל וְכָל־אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל עַד־מְאֹד: א וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל הִנֵּה

שי למורא

יד) וְנֵלְכָה הַגִּלְגָּל, שֶׁבְּקָרוּב לְאוֹתוֹ מָקוֹם עָשָׂה ה' תְּשׁוּעָה לְיִשְׂרָאֵל בְּמִלְחֶמֶת שָׁאוּל נֶגֶד נָחָשׁ הָעַמּוֹנִי. וּנְחַדֵּשׁ שָׁם הַמְּלוּכָה, לְפִי שֶׁבָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ עוֹרְרִים עַל הַדָּבָר. טו) וַיַּמְלִכוּ שָׁם, הִמְלִיכוּהוּ שֵׁנִית בְּהִסְכָּמַת כֻּלָּם וּבְרָצוֹן טוֹב.

שי למורא

ב) וַאֲנִי זָקַנְתִּי וָשַׁבְתִּי, מֵרֹב עֲבוֹדָה וְעֹל הַצִּבּוּר קָפְצָה עָלַי וּזְקָנָה וְשֵׂיבָה קֹדֶם הַזְּמַן, (שֶׁהָיָה אָז בֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה). וּבְנֵי הַנֶּם אִתְּכֶם, וּבָנַי לֹא יֵרְשׁוּ אֶת גְּדֻלָּתִי, כִּי הִנֶּם אִתְּכֶם כְּאֶחָד מִכֶּם. ג) עֲנוּ בִי, הָעִידוּ בִי. כְּמוֹ "לֹא תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ" (שמות כ,ג). וְנֶגֶד מְשִׁיחוֹ, וְלִפְנֵי הַמֶּלֶךְ שֶׁנִּמְשַׁח לְמַלְכוּת. אֶת שׁוֹר מִי לָקַחְתִּי, הַאִם לָקַחְתִּי אֶת שׁוֹרוֹ שֶׁל מִישֶׁהוּ לַעֲבוֹדָתִי. וַחֲמוֹר מִי לָקַחְתִּי, כְּשֶׁהָיִיתִי הוֹלֵךְ מֵעִיר לְעִיר לִשְׁפֹּט אֶתְכֶם עַל עִסְקֵי צָרְכֵיכֶם הָיִיתִי הוֹלֵךְ עַל הַחֲמוֹר שֶׁלִּי, וְלֹא לָקַחְתִּי מִשֶּׁל הַצִּבּוּר. אֶת מִי רַצּוֹתִי, מִלְּשׁוֹן רִצּוּץ וּשְׁבִירָה. לָקַחְתִּי כֹּפֶר, שֶׁיְּהֵא פִּדְיוֹן לוֹ עַל פִּשְׁעוֹ. וְאַעְלִים עֵינַי בּוֹ, וּבְתִמּוּרַת הַכֹּפֶר הֶעְלַמְתִּי עֵינַי מִפִּשְׁעוֹ. וְאָשִׁיב לָכֶם, וְאָשִׁיב לְשַׁלֵּם כָּל מַה שֶּׁתֹּאמְרוּ. פִּרוּשׁ אַחֵר, וְאָשִׁיב לָכֶם תְּשׁוּבָה עַל כָּל מַה שֶּׁנַּעֲשָׂה, מֵאֵיזֶה טַעַם נַעֲשָׂה. ה) וַיֹּאמֶר עֵד, כָּל הָעָם אָמַר "עֵד". וְרז"ל אָמְרוּ, שֶׁיָּצְאָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה "עֵד", אָמַר לָהֶם הקב"ה, אַתֶּם מְעִידִים עָלַי עַל מַה שֶּׁבַּגַּלּוּי, וַאֲנִי מֵעִיד עָלַי עַל מַה שֶּׁבַּסֵּתֶר. וְזֶהוּ אֶחָד מִשְּׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת שֶׁהוֹפִיעַ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ בְּבֵית דִּין שֶׁל מַטָּה. ו) אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת מֹשֶׁה וְאֶת אַהֲרֹן, כְּלוֹמַר, הֵלֹא כֻּלְּכֶם יוֹדְעִים אֶת מַעֲשֵׂי ה' וְנִפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן. וַאֲשֶׁר הֶעֱלָה וגו', וְעַל יְדֵי הַנִּפְלָאוֹת הָהֵם הֶעֱלָם מִמִּצְרַיִם. ז) צִדְקוֹת ה', הַצְּדָקוֹת שֶׁעָשָׂה ה'.

עטרת מרים

שָׁמַעְתִּי בְקֹלְכֶם לְכֹל אֲשֶׁר־אֲמַרְתֶּם לִי פֶּן תֹּחִשְׁבוּ שֶׁתְּכִלִּית דִּבְרֵי הַמָּה לִמְנוֹעַ הַמַּלְכַת מֶלֶךְ וֶאֱמְלִיךְ עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ: ב וְעַתָּה הִנֵּה־הַמֶּלֶךְ | מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵיכֶם וַאֲנִי זָקַנְתִּי וָשַׁבְתִּי וּבָנַי הִנָּם אִתְּכֶם נְכוֹנִים לַעֲבוֹדַת הַמֶּלֶךְ וַחֲפַצִים בּוֹ כְּמוֹתְכֶם וַאֲנִי הִתְהַלַּכְתִּי לִפְנֵיכֶם מֵעִיר לְעִיר לִשְׁפּוֹט אֶתְכֶם, וְלֹא יוֹם וְלֹא יוֹמַיִם, אֶלָּא מִנְּעָרַי עַד־הַיּוֹם הַזֶּה: ג הִנְנִי בְּעוֹד שֶׁאֲנִי פֹּה עֲנוּ בִי נֶגֶד יְהוָה וְנֶגֶד מְשִׁיחוֹ הַמֶּלֶךְ הַנִּמְשָׁח מה' אֶת־שׁוֹר | שֶׁל מִי לָקַחְתִּי לַעֲבוֹדָתִי וַחֲמוֹר מִי לָקַחְתִּי וְאֶת־מִי עָשַׁקְתִּי אֶת־מִי רַצּוֹתִי וּמִיַּד־מִי לָקַחְתִּי כֹּפֶר וְאַעְלִים עֵינַי בּוֹ וְאָשִׁיב לָכֶם: ד וַיֹּאמְרוּ לֹא עֲשַׁקְתָּנוּ וְלֹא רַצּוֹתָנוּ וְלֹא־לָקַחְתָּ מִיַּד־אִישׁ מְאוּמָה: ה וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם עֵד יְהוָה בָּכֶם וְעֵד מְשִׁיחוֹ הַיּוֹם הַזֶּה כִּי לֹא מְצָאתֶם בְּיָדִי מְאוּמָה וַיֹּאמֶר עֵד: ו וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וַאֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: ז וְעַתָּה הִתְיַצְּבוּ וְאִשָּׁפְטָה אִתְּכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֵת כָּל־צִדְקוֹת יְהוָה אֲשֶׁר־עָשָׂה אִתְּכֶם וְאֶת־אֲבֹתֵיכֶם: ח כַּאֲשֶׁר־בָּא יַעֲקֹב מִצְרָיִם וַיִּזְעֲקוּ אֲבֹתֵיכֶם אֶל־יְהוָה מִקְשִׁי הַשִּׁעְבּוּד וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וַיּוֹצִיאוּ אֶת־אֲבֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם וַיֹּשְׁבוּם בַּמָּקוֹם הַזֶּה: ט וּבִבוֹאָם לְאֶרֶץ וַיִּשְׁכְּחוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיִּמְכֹּר אֹתָם בְּיַד סִיסְרָא שַׂר־צְבָא חָצוֹר וּבְיַד־פְּלִשְׁתִּים וּבְיַד מֶלֶךְ מוֹאָב

שָׁאוּל וְכָל־אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל עַד־מְאֹד: יב

א וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל הִנֵּה שָׁמַעְתִּי בְקֹלְכֶם לְכֹל אֲשֶׁר־אֲמַרְתֶּם לִי וָאַמְלִיךְ עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ: ב וְעַתָּה הִנֵּה־הַמֶּלֶךְ | מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵיכֶם וַאֲנִי זָקַנְתִּי וָשַׂבְתִּי וּבָנַי הִנָּם אִתְּכֶם וַאֲנִי הִתְהַלַּכְתִּי לִפְנֵיכֶם מִנְּעָרַי עַד־הַיּוֹם הַזֶּה: ג הִנְנִי עֲנוּ בִי נֶגֶד יְהוָה וְנֶגֶד מְשִׁיחוֹ אֶת־שׁוֹר | מִי לָקַחְתִּי וַחֲמוֹר מִי לָקַחְתִּי וְאֶת־מִי עָשַׁקְתִּי אֶת־מִי רַצּוֹתִי וּמִיַּד־מִי לָקַחְתִּי כֹּפֶר וְאַעְלִים עֵינַי בּוֹ וְאָשִׁיב לָכֶם: ד וַיֹּאמְרוּ לֹא עֲשַׁקְתָּנוּ וְלֹא רַצּוֹתָנוּ וְלֹא־לָקַחְתָּ מִיַּד־אִישׁ מְאוּמָה: ה וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם עֵד יְהוָה בָּכֶם וְעֵד מְשִׁיחוֹ הַיּוֹם הַזֶּה כִּי לֹא מְצָאתֶם בְּיָדִי מְאוּמָה וַיֹּאמֶר עֵד: ו וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וַאֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: ז וְעַתָּה הִתְיַצְּבוּ וְאִשָּׁפְטָה אִתְּכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֵת כָּל־צִדְקוֹת יְהוָה אֲשֶׁר־עָשָׂה אִתְּכֶם וְאֶת־אֲבֹתֵיכֶם: ח כַּאֲשֶׁר־בָּא יַעֲקֹב מִצְרָיִם וַיִּזְעֲקוּ אֲבֹתֵיכֶם אֶל־יְהוָה וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וַיּוֹצִיאוּ אֶת־אֲבֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם וַיֹּשְׁבוּם בַּמָּקוֹם הַזֶּה: ט וַיִּשְׁכְּחוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיִּמְכֹּר אֹתָם בְּיַד סִיסְרָא

עטרת מרים

וַיִּלָּחֲמוּ בָּם: י וַיִּזְעֲקוּ אֶל־יְהוָה הִתְפַּלְלוּ לַה׳ וַיֹּאמְרוּ חָטָאנוּ כִּי עָזַבְנוּ
אֶת־יְהוָה וַנַּעֲבֹד אֶת־הַבְּעָלִים וְאֶת־הָעַשְׁתָּרוֹת וְעַתָּה הַצִּילֵנוּ מִיַּד
אֹיְבֵינוּ וְנַעַבְדֶךָּ אֲבָל לֹא שָׁאֲלוּ לָהֶם מֶלֶךְ לִלְחוֹם מִלְחַמְתָּם: יא וַיִּשְׁלַח
יְהוָה אֶת־יְרֻבַּעַל גִּדְעוֹן וְאֶת־בְּדָן שִׁמְשׁוֹן וְאֶת־יִפְתָּח וְאֶת־שְׁמוּאֵל עִם
כִּי לֹא הָיוּ מוֹלְכִים בְּיִשְׂרָאֵל וַיַּצֵּל ה׳
אֶתְכֶם עַל יְדֵיהֶם מִיַּד אֹיְבֵיכֶם
הַיּוֹשְׁבִים מִסָּבִיב וַתֵּשְׁבוּ בֶּטַח: יב אֲבָל
אַתֶּם כַּאֲשֶׁר וַתִּרְאוּ כִּי נָחָשׁ מֶלֶךְ
בְּנֵי־עַמּוֹן בָּא עֲלֵיכֶם לַמִּלְחָמָה
וַתֹּאמְרוּ לִי לֹא נִהְיֶה כַּאֲבוֹתֵינוּ אֲשֶׁר
הָיָה הַשּׁוֹפֵט יוֹצֵא לִפְנֵיהֶם בַּמִּלְחָמָה כִּי
אִם־מֶלֶךְ יִמְלֹךְ עָלֵינוּ וְהוּא יִלָּחֵם
מִלְחַמְתֵּנוּ, הֲגַם שֶׁיָּדוּעַ לָכֶם כִּי וַיהוָה
אֱלֹהֵיכֶם מַלְכְּכֶם: יג וְעַתָּה הִנֵּה
הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם בַּעֲבוּר
הַתְּשׁוּעָה שֶׁעָשָׂה, מֵאַחַר אֲשֶׁר שְׁאֶלְתֶּם
עַל מֶלֶךְ וְהִנֵּה נָתַן יְהוָה עֲלֵיכֶם
מֶלֶךְ כִּי הִסְכִּים עַל יֶדְכֶם וְהִמְלִיכוֹ:
יד אַךְ אִם־תִּירְאוּ אֶת־יְהוָה
וַעֲבַדְתֶּם אֹתוֹ וְתִשְׁמְרוּ מִצְוֹתָיו
וּשְׁמַעְתֶּם בְּקוֹלוֹ בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה וְלֹא
תַמְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה בְּמִצְוֹת לֹא
תַעֲשֶׂה וִהְיִתֶם גַּם־אַתֶּם וְגַם־
הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר מָלַךְ עֲלֵיכֶם אַחַר
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר יֵלֵךְ לִפְנֵיכֶם
לַמִּלְחָמָה לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם: טו וְאִם־
לֹא תִשְׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה וּמְרִיתֶם
אֶת־פִּי יְהוָה אָז לֹא יָסִיר הַשְּׁגָחָתוֹ
מִמְּכֶם, רַק וְהָיְתָה יַד־יְהוָה בָּכֶם
כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה וּבַאֲבוֹתֵיכֶם: טז גַּם־
עַתָּה אַחַר שֶׁהִסְכִּים לְהַמְלִיךְ עֲלֵיכֶם
מֶלֶךְ הִתְיַצְּבוּ וּרְאוּ אֶת־הַדָּבָר
הַגָּדוֹל הַזֶּה אֲשֶׁר יְהוָה עֹשֶׂה
לְעֵינֵיכֶם אֲשֶׁר יְמַלֵּא שְׁאֵלַת הַשּׁוֹאֵל
אַף אִם הִיא רָעָה בְּעֵינֵי ה׳, וְלֹא לְטוֹבָה
יֵחָשֵׁב: יז הֲלוֹא קְצִיר־חִטִּים הַיּוֹם
וְהַמָּטָר לִקְלָלָה יֵחָשֵׁב, וְעִם כָּל זֹאת
אֶקְרָא אֶל־יְהוָה עַל הַמָּטָר וְיִתֵּן
קֹלוֹת וּמָטָר כִּי כֵּן יְמַלֵּא שְׁאֵלַת
הַמְבַקֵּשׁ, הַטּוֹבָה הִיא אִם רָעָה וּדְעוּ
וּרְאוּ כִּי־רָעַתְכֶם רַבָּה כַּאֲשֶׁר
אָמַרְתִּי אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם לְעַצְמְכֶם וּבְעֵינֵי יְהוָה לִשְׁאוֹל לָכֶם מֶלֶךְ: יח וַיִּקְרָא שְׁמוּאֵל אֶל־יְהוָה עַל הַמָּטָר וַיִּתֵּן יְהוָה קֹלֹת וּמָטָר בַּיּוֹם הַהוּא
וַיִּירָא כָל־הָעָם מְאֹד אֶת־יְהוָה בַּעֲבוּר חֵטְא שְׁאֵלַת הַמֶּלֶךְ וְאֶת־שְׁמוּאֵל עַל שֶׁהִמְלִיכוּ מֶלֶךְ בְּחַיָּיו, וּכְאִלּוּ מָאֲסוּ בּוֹ: יט וַיֹּאמְרוּ כָל־הָעָם אֶל־שְׁמוּאֵל
הִתְפַּלֵּל בְּעַד־עֲבָדֶיךָ אֶל־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאַל־נָמוּת כִּי־יָסַפְנוּ עוֹד עַל־כָּל־חַטֹּאתֵינוּ אֲשֶׁר עָשִׂינוּ מֵאָז, לַעֲשׂוֹת רָעָה לִשְׁאֹל לָנוּ מֶלֶךְ: כ וַיֹּאמֶר

שי למורא

יא) אֶת יְרֻבַּעַל, הוּא גִּדְעוֹן הַשּׁוֹפֵט. וְאֶת בְּדָן, הוּא שִׁמְשׁוֹן, שֶׁבָּא
מִשֵּׁבֶט דָּן. "בְּדָן" כְּמוֹ "בֶּן דָּן". יב) וַה׳ אֱלֹהֵיכֶם מַלְכְּכֶם, לֹא דַּי
לָכֶם שֶׁפְּשַׁעְתֶּם בִּי, כִּי אַף בַּהקב"ה שֶׁהוּא מַלְכְּכֶם מְאַסְתֶּם בּוֹ מִמְּלֹךְ
עֲלֵיכֶם. יג) וְעַתָּה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ, כְּלוֹמַר, מַה שֶּׁעָבַר אַיִן, שֶׁהֲרֵי הַמֶּלֶךְ
הִנֵּה הוּא מוֹלֵךְ בְּפֹעַל. וְהִנֵּה נָתַן
ה׳, שֶׁהקב"ה הִסְכִּים שֶׁתַּמְלִיכוּ
מֶלֶךְ. יד) אַחַר ה׳ אֱלֹהֵיכֶם, כִּי
הוּא יֵלֵךְ לִפְנֵיכֶם לַמִּלְחָמָה.
טו) יַד ה׳, מַכַּת יַד ה׳. בָּכֶם
וּבַאֲבוֹתֵיכֶם, כְּלוֹמַר, וְהָיְתָה בָּכֶם
אַחַר שֶׁהָיְתָה בַּאֲבוֹתֵיכֶם. וְרז"ל
אָמְרוּ, "וּבַאֲבוֹתֵיכֶם", שֶׁיְּחַטְּטוּ
לְהוֹצִיא הַמֵּתִים מִקִּבְרֵיהֶם, שֶׁבַּעֲוֹן
חַיִּים, מֵתִים נֶחְטָטִים.
טז) הִתְיַצְּבוּ וּרְאוּ וגו׳, וּכְשֵׁם
שֶׁעַל יְדֵי תְּפִלָּתִי אֲנִי יָכוֹל לְשַׁנּוֹת
אֶת הָעִתִּים, כָּךְ אִם פָּגְעָה בָּכֶם
מִלְחָמָה הָיָה כֹּחַ בִּתְפִלָּתִי לַעֲמֹד
עַל הָאוֹיֵב, וְלֹא הֱיִיתֶם צְרִיכִים
לְבַקֵּשׁ מֶלֶךְ כָּל זְמַן שֶׁאֲנִי חַי.
יז) קְצִיר חִטִּים הַיּוֹם, חֹדֶשׁ
סִיוָן. כא) הַתֹּהוּ, כִּנּוּי לָעֲבוֹדָה

שַׂר־צְבָא חָצוֹר וּבְיַד־פְּלִשְׁתִּים וּבְיַד
מֶלֶךְ מוֹאָב וַיִּלָּחֲמוּ בָּם: י וַיִּזְעֲקוּ אֶל־
יְהוָה וַיֹּאמְרוּ חָטָאנוּ כִּי עָזַבְנוּ אֶת־
יְהוָה וַנַּעֲבֹד אֶת־הַבְּעָלִים וְאֶת־
הָעַשְׁתָּרוֹת וְעַתָּה הַצִּילֵנוּ מִיַּד אֹיְבֵינוּ
וְנַעַבְדֶךָּ: יא וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־יְרֻבַּעַל
וְאֶת־בְּדָן וְאֶת־יִפְתָּח וְאֶת־שְׁמוּאֵל וַיַּצֵּל
אֶתְכֶם מִיַּד אֹיְבֵיכֶם מִסָּבִיב וַתֵּשְׁבוּ
בֶּטַח: יב וַתִּרְאוּ כִּי נָחָשׁ מֶלֶךְ בְּנֵי־עַמּוֹן
בָּא עֲלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ לִי לֹא כִּי־מֶלֶךְ
יִמְלֹךְ עָלֵינוּ וַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם מַלְכְּכֶם:
יג וְעַתָּה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם אֲשֶׁר שְׁאֶלְתֶּם וְהִנֵּה נָתַן
יְהוָה עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ: יד אִם־תִּירְאוּ אֶת־יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֹתוֹ
וּשְׁמַעְתֶּם בְּקוֹלוֹ וְלֹא תַמְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה וִהְיִתֶם גַּם־אַתֶּם
וְגַם־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר מָלַךְ עֲלֵיכֶם אַחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: טו וְאִם־לֹא
תִשְׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה וּמְרִיתֶם אֶת־פִּי יְהוָה וְהָיְתָה יַד־יְהוָה
בָּכֶם וּבַאֲבוֹתֵיכֶם: טז גַּם־עַתָּה הִתְיַצְּבוּ וּרְאוּ אֶת־הַדָּבָר הַגָּדוֹל
הַזֶּה אֲשֶׁר יְהוָה עֹשֶׂה לְעֵינֵיכֶם: יז הֲלוֹא קְצִיר־חִטִּים הַיּוֹם
אֶקְרָא אֶל־יְהוָה וְיִתֵּן קֹלוֹת וּמָטָר וּדְעוּ וּרְאוּ כִּי־רָעַתְכֶם רַבָּה
אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם בְּעֵינֵי יְהוָה לִשְׁאוֹל לָכֶם מֶלֶךְ: יח וַיִּקְרָא שְׁמוּאֵל
אֶל־יְהוָה וַיִּתֵּן יְהוָה קֹלֹת וּמָטָר בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּירָא כָל־הָעָם
מְאֹד אֶת־יְהוָה וְאֶת־שְׁמוּאֵל: יט וַיֹּאמְרוּ כָל־הָעָם אֶל־שְׁמוּאֵל

שי למורא

זָרָה. כב) בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל, בַּעֲבוּר שֶׁיֵּצֵא שְׁמוֹ עֲלֵיכֶם שֶׁהוּא מוֹשִׁיעֲכֶם. כִּי הוֹאִיל ה׳, כִּי נִשְׁבַּע ה׳. לְעָם, לְעַם סְגֻלָּה מִכָּל הָעַמִּים.

עטרת מרים

שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם אַל־תִּירָאוּ הֲלֹא אַתֶּם כְּבָר עֲשִׂיתֶם אֵת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת וְאֵין לְהָשִׁיב. אַךְ אַל־תָּסוּרוּ מֵאַחֲרֵי יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֶת־יְהוָה בְּכָל־לְבַבְכֶם וִיכֻפַּר הֶעָוֹן: וְחוּץ מִזֶּה....: **כא** וְלֹא תָּסוּרוּ מֵאַחֲרֵי ה׳ כִּי | הַהֲלִיכָה הַהִיא הִיא הֲלִיכָה אַחֲרֵי הַתֹּהוּ הָאֱלִילִים אֲשֶׁר לֹא־יוֹעִילוּ וְלֹא יַצִּילוּ כִּי־תֹהוּ הֵמָּה וְאֵין בָּהֶם מַמָּשׁ: **כב** כִּי אַף־עַל־פִּי שֶׁאַתֶּם חוֹטְאִים לְפָנָיו לֹא־יִטֹּשׁ לֹא יַעֲזוֹב יְהוָה אֶת־עַמּוֹ וּמַשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם

הִתְפַּלֵּל בְּעַד־עֲבָדֶיךָ אֶל־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאַל־נָמוּת כִּי־יָסַפְנוּ עַל־כָּל־חַטֹּאתֵינוּ רָעָה לִשְׁאֹל לָנוּ מֶלֶךְ: כ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם אַל־תִּירָאוּ אַתֶּם עֲשִׂיתֶם אֵת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת אַךְ אַל־תָּסוּרוּ מֵאַחֲרֵי יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֶת־יְהוָה בְּכָל־לְבַבְכֶם: כא וְלֹא תָּסוּרוּ כִּי | אַחֲרֵי הַתֹּהוּ אֲשֶׁר לֹא־יוֹעִילוּ וְלֹא יַצִּילוּ כִּי־תֹהוּ הֵמָּה: כב כִּי לֹא־יִטֹּשׁ יְהוָה אֶת־עַמּוֹ בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כִּי הוֹאִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶתְכֶם לוֹ לְעָם:

בְּאוֹפֶן נִפְלָא שֶׁזָּכַר בַּעֲבוּר שֶׁלֹּא יִתְמַעֵט שְׁמוֹ הַגָּדוֹל בַּגּוֹיִם שֶׁה׳ מוֹשִׁיעֲכֶם כִּי הוֹאִיל נִשְׁבַּע יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶתְכֶם לוֹ לְעָם סְגוּלָּה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמַּח בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בִּמְהֵרָה יָבוֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מָגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ, יִתְבָּרֵךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמּוֹלָד: אוֹר לְיוֹם ג׳, שָׁעָה 12 בַּלַּיְלָה, 28 דַּקּוֹת וְחֵלֶק אֶחָד.

רֹאשׁ חֹדֶשׁ תַּמּוּז, בַּיּוֹם הָרְבִיעִי וּבַיּוֹם הַחֲמִישִׁי הַבָּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה.

לוח זמנים לשבת פרשת קרח באה"ק (שלח בחו"ל) בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קי"ץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ק)	05:39	05:41	08:28	08:30	09:09	09:11	10:22	10:24	19:49	19:49	20:19	20:19	19:29	20:31
חיפה (ק)	05:34	05:36	08:24	08:26	09:06	09:08	10:20	10:21	19:55	19:55	20:23	20:22	19:25	20:35
ירושלים (ק)	05:35	05:38	08:25	08:27	09:07	09:08	10:20	10:21	19:54	19:54	20:19	20:19	19:14	20:31
תל אביב (ק)	05:37	05:39	08:26	08:28	09:08	09:10	10:21	10:23	19:52	19:52	20:21	20:21	19:32	20:33
אוסטריה, וינה (ק)	04:56	04:59	07:39	07:43	08:55	08:57	10:17	10:19	20:58	20:59	21:44	21:42	20:40	22:01
אוסטרליה, מלבורן (ח)	07:36	07:36	09:18	09:19	09:58	09:58	10:48	10:48	17:13	17:11	17:41	17:43	16:55	17:55
אוקראינה, אודסה (ק)	05:06	05:09	07:54	07:57	09:01	09:03	10:22	10:24	20:53	20:54	21:36	21:35	20:35	21:52
אוקראינה, דונייצק (ק)	04:31	04:34	07:15	07:19	08:29	08:31	09:51	09:53	20:32	20:33	21:17	21:15	20:14	21:34
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	04:40	04:43	07:22	07:27	08:39	08:41	10:02	10:04	20:45	20:46	21:31	21:29	20:27	21:48
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	04:56	05:00	07:25	07:33	09:00	09:03	10:24	10:26	21:19	21:20	22:08	22:06	21:01	22:28
אוקראינה, קייב (ק)	04:48	04:51	07:12	07:22	08:52	08:55	10:16	10:18	21:12	21:14	22:02	22:00	20:55	22:22
איטליה, מילאנו (ק)	05:36	05:39	08:26	08:29	09:29	09:31	10:50	10:51	21:18	21:19	21:56	21:55	21:00	22:12
אקוואדור, קיטו (ח)	06:14	06:15	08:42	08:44	09:13	09:15	10:16	10:17	18:22	18:20	18:44	18:45	18:03	18:55
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	08:01	08:01	09:49	09:50	10:27	10:28	11:18	11:19	17:56	17:53	18:22	18:24	17:37	18:36
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	09:12	09:11	10:46	10:46	11:28	11:28	12:16	12:17	18:28	18:25	18:58	19:01	18:09	19:13
ארה"ב, בולטימור (ק)	05:42	05:44	08:34	08:36	09:24	09:25	10:40	10:42	20:37	20:37	21:12	21:11	20:19	21:25
ארה"ב, ברוקלין (ק)	05:27	05:29	08:19	08:21	09:11	09:13	10:28	10:30	20:30	20:31	21:06	21:06	20:13	21:20
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	05:27	05:30	08:19	08:21	09:11	09:13	10:28	10:30	20:31	20:32	21:07	21:06	20:13	21:21
ארה"ב, דטרויט (ק)	05:57	06:00	08:49	08:52	09:44	09:46	11:02	11:04	21:12	21:13	21:50	21:49	20:55	22:05
ארה"ב, האוסטון (ק)	06:23	06:25	09:11	09:13	09:52	09:53	11:04	11:05	20:27	20:27	20:55	20:55	20:09	21:07
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	05:43	05:45	08:34	08:36	09:17	09:19	10:31	10:33	20:07	20:07	20:38	20:38	19:49	20:50
ארה"ב, מיאמי (ק)	06:32	06:34	09:18	09:20	09:56	09:57	11:06	11:08	20:17	20:16	20:44	20:44	19:59	20:55
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	05:20	05:23	08:12	08:15	09:05	09:07	10:23	10:25	20:28	20:29	21:05	21:04	20:11	21:19
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	05:51	05:54	08:44	08:46	09:35	09:37	10:52	10:54	20:54	20:54	21:30	21:29	20:36	21:44
ארה"ב, שיקגו (ק)	05:17	05:20	08:09	08:12	09:03	09:05	10:21	10:23	20:29	20:30	21:06	21:06	20:11	21:21
בוליביה, לה-פס (ח)	07:01	07:02	09:14	09:15	09:46	09:47	10:44	10:45	18:12	18:10	18:35	18:37	17:53	18:46
בלגיה, אנטוורפן (ק)	05:28	05:32	07:45	07:46	09:35	09:37	11:00	11:01	22:01	22:02	22:52	22:50	21:43	23:13
בלגיה, בריסל (ק)	05:30	05:34	07:46	07:56	09:36	09:38	11:00	11:02	21:59	22:00	22:50	22:48	21:41	23:10
ברזיל, סאן פאולו (ח)	06:49	06:49	08:54	08:54	09:27	09:28	10:23	10:24	17:37	17:35	17:57	17:58	17:19	18:09
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	06:36	06:36	08:41	08:42	09:15	09:15	10:10	10:11	17:22	17:20	17:46	17:48	17:03	17:58
בריטניה, לונדון (ק)	04:45	04:48	07:03	07:05	08:52	08:54	10:17	10:19	21:22	21:24	22:13	22:11	21:08	22:33
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	04:42	04:45	07:12	07:13	08:55	08:57	10:22	10:24	21:40	21:42	22:39	22:36	21:26	23:02
גרמניה, ברלין (ק)	04:45	04:49	07:09	07:11	08:55	08:58	10:21	10:23	21:34	21:35	22:27	22:25	21:16	22:49
גרמניה, פרנקפורט (ק)	05:17	05:21	07:48	07:55	09:21	09:23	10:45	10:46	21:38	21:39	22:27	22:25	21:20	22:46
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	06:55	06:56	08:56	08:57	09:31	09:32	10:25	10:26	17:34	17:32	17:52	17:54	17:16	18:04
הודו, מומבאי (ח)	06:03	06:05	08:46	08:47	09:20	09:22	10:29	10:30	19:20	19:20	19:46	19:46	19:02	19:56
הודו, פונה (ח)	06:00	06:02	08:42	08:44	09:17	09:18	10:25	10:26	19:15	19:15	19:41	19:41	18:57	19:51
הונגריה, בודפשט (ק)	04:48	04:51	07:34	07:37	08:45	08:47	10:07	10:09	20:44	20:45	21:28	21:27	20:26	21:46
טורקיה, איסטנבול (ק)	05:30	05:33	08:22	08:24	09:15	09:16	10:32	10:34	20:36	20:37	21:13	21:12	20:18	21:27
יוון, אתונה (ק)	06:04	06:07	08:56	08:58	09:44	09:46	11:00	11:02	20:51	20:52	21:25	21:25	20:34	21:38
מולדובה, קישינב (ק)	05:11	05:14	07:58	08:02	09:07	09:09	10:29	10:30	21:03	21:04	21:47	21:45	20:45	22:03

לוח זמנים לשבת פרשת קרח באה"ק (שלח בחו"ל) בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קי"ץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:00	06:02	08:43	08:44	09:17	09:19	10:26	10:27	19:18	19:18	19:44	19:44	19:00	19:55
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	08:11	08:10	09:34	09:34	10:20	10:20	11:05	11:06	16:54	16:57	17:30	17:33	16:38	17:47
נפאל, קטמנדו (ח)	05:10	05:12	07:58	07:59	08:36	08:38	09:48	09:49	19:03	19:03	19:32	19:32	18:45	19:43
סינגפור, סינגפור (ח)	07:02	07:03	09:31	09:33	10:03	10:04	11:06	11:07	19:13	19:15	19:37	19:38	18:56	19:48
פולין, ורשא (ק)	04:16	04:20	06:39	06:40	08:25	08:28	09:51	09:53	21:02	21:00	21:54	21:52	20:42	22:16
פרו, לימה (ח)	06:29	06:29	08:46	08:47	09:18	09:19	10:17	10:18	17:54	17:55	18:18	18:20	17:37	18:29
צרפת, ליאון (ק)	05:52	05:56	08:42	08:45	09:46	09:48	11:07	11:08	21:35	21:34	22:16	22:14	21:16	22:32
צרפת, פריז (ק)	05:49	05:52	08:30	08:34	09:49	09:51	11:12	11:14	22:00	21:59	22:44	22:42	21:41	23:02
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:47	05:49	08:20	08:21	08:51	08:53	09:55	09:57	18:11	18:12	18:35	18:36	17:54	18:46
קנדה, טורונטו (ק)	05:38	05:41	08:29	08:32	09:27	09:29	10:46	10:48	21:06	21:06	21:42	21:41	20:48	21:57
קנדה, מונטריאול (ק)	05:07	05:10	07:57	08:00	09:00	09:02	10:20	10:22	20:49	20:48	21:28	21:27	20:30	21:44
קפריסין, לרנקה (ק)	05:34	05:36	08:25	08:27	09:09	09:11	10:23	10:25	20:03	20:03	20:35	20:35	19:45	20:47
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	04:20	04:24	06:59	07:00	08:37	08:40	10:06	10:08	21:38	21:36	22:40	22:37	21:19	23:07
רוסיה, מוסקבה (ח)	03:47	03:51	06:32	06:34	08:07	08:10	09:37	09:39	21:23	21:21	22:24	22:20	21:03	22:54
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	04:27	04:30	07:13	07:17	08:23	08:25	09:45	09:47	20:21	20:20	21:04	21:03	20:03	21:21
שוויץ, ציריך (ק)	05:31	05:34	08:17	08:21	09:28	09:30	10:49	10:51	21:32	21:31	22:10	22:08	21:13	22:27
תאילנד, בנגקוק (ח)	05:53	05:55	08:32	08:34	09:05	09:06	10:12	10:13	18:49	18:50	19:14	19:15	18:32	19:25

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי', ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר. תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם! משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח – התוועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לִמְחוֹז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וּלְשִׂמְחָה וּלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכַּף כָּל־אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל־פּוּרְעָנִיּוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לָעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתִתְּנֵנִי לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־רוֹאֵינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסָדִים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל־פֶּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שי׳ **הלוי** בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי׳ ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי׳ הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא״ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב״ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00532
26/06/2016

P.P.
שולם
1949
תל אביב

2304-3377

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים